Dicționarul FOLCLORIȘTILOR

IORDAN DATCU

S.C. STROESCU

26 dec 1979

Dicționarul FOLCLORIȘTILOR

VOL. 1

Folclorul literar românesc

Cu o prefață de
OVIDIU BÎRLEA

PREFAȚĂ

În sfîrșit, iat-o ajunsă sub ochii cititorilor cartea mult așteptată de folcloristica românească. În ordinea firească, ea ar constitui ultima treaptă a instrumentelor de lucru necesare acestui domeniu. În fapt, departe de a fi riguroasă, ordinea acestora a fost impusă mai mult de întîmplare, după preferințele celor care s-au încumetat să contribuie la umplerea acestei lacune. Și nici nu putea fi altfel, dacă se ține seama că munca în slujba unui instrument de investigație, am zice mai ales în domeniul folclorului, e din cele mai anevoioase. Ea presupune migală și răbdare îndelungă, căutări febrile care adesea se soldează cu un cîștig infim. Pe deasupra, nu aduce renume celui ce i se dedică, din prejudecata încă tenace potrivit căreia îndeletnicirile cu vreo ramură a bibliografiei nu pot decît de grad minor, oricît de bine ar fi îndeplinite. Căci din atare orînduire nu poate să scapere vreo scînteie iluminatoare care să subjuge mințile, aidoma teoriilor deschizătoare de noi orizonturi în noianul faptelor haotice. Se uită mereu adevărul banal că cele «mari» nu pot fi izbîndite fără ajutorul celor «mici». Istoria culturii confirmă de atîtea ori concluzia că cu cît instrumentele cercetării sînt mai perfecționate, cu atît și calea cercetătorului genial este mai netedă și, mai presus de toate, simțitor scurtată. Există apoi fațete mai absconse, care nu pot fi întrezărite fără ajutorul instrumentelor de cercetare, oricîtă putere de pătrundere ar înarma mintea cea mai ascuțită.

Istoria folcloristicii noastre confirmă pe deplin locul indispensabil ce revine feluritelor ei instrumente de investigație, căci pe de-o parte o seamă de cercetători le-au reclamat în repetate rînduri necesitatea, pe de alta, unii s-au dedicat acestei sarcini adesea cu mijloace empirice și, mai cu seamă, fără perspective iluminatoare. Și cu cît creșteau colecțiile de folclor, cu atît nevoia acestora devenea mai acută. La început, culegătorii mai scrupuloși s-au luptat singuri să pună ordine în avalanșa variantelor, făcînd

referiri la cele existente în alte colecții, dar de la o vreme sistemul s-a dovedit nesatisfăcător. Se impunea o discernere globală a variantelor pentru stabilirea tipurilor și subtipurilor, fiecare cu variantele aferente, adică alcătuirea unui corpus, pe cît cu putință exhaustiv, în care creațiile folclorice să fie orînduite în chipul cel mai adecvat specificului speciei. Cele scurte — proverbul, ghicitoarea —, apoi poezia lirică, intrau de-a dreptul prin varianta integrală cea mai reprezentativă pentru tipul — sau la lirică pentru motivul — respectiv. Speciile narative, prin lungimea lor, impuneau o altă operație prealabilă : rezumarea variantelor potrivit episoadelor componente. Se obține astfel o tipologie *a speciilor narative, cu tipurile reprezentate prin rezumatele variantelor, corpusul lor, adică includerea tuturor tipurilor (și subtipurilor) prin variantele lor integrale, alcătuind abia a doua etapă. O vreme ținta nu a fost întrezărită cu claritate, de aci, unele ezitări, cum se poate vedea la faimoasa colecție a lui G. Dem. Teodorescu,* Poezii populare române *(1885), care oscilează mereu între profilul unei colecții regionale și cel al unui corpus folcloric, cel puțin pentru cîteva specii. Cele mai ușor de orînduit s-au arătat a fi proverbele, de aceea, în chip firesc, munca de înregistrare globală și de orînduire a fost începută aici prin sîrguința lui I. C. Hințescu. Acesta adună în volumul* Proverbele românilor *(1877) ceea ce se publicase pînă atunci, dar lacunele metodologice îl fac de neutilizat (nu indică sursele, include proverbe străine, precum și maxime de prin cărți). Nemulțumit de atare corpus, modestul «culegător tipograf» Petre Ispirescu se așterne la lucru și începe să publice în* Revista pentru istorie, arheologie și filologie *(1882—1885) numai proverbele și zicătorile de la* a *la* f *(2 330 tipuri), munca fiind întreruptă de moartea-i prematură. Operația va fi reluată, nu peste mult, de către inginerul Iuliu A. Zanne, care izbutește să dea la lumină corpusul* Proverbele românilor, *în zece volume masive (1895—1912), se pare fără pereche în alte literaturi. Se impune doar o nouă ediție, care să însumeze și ceea ce s-a publicat ulterior, cu o reorînduire mai organică și mai simplificată prin contragerea variantelor, eliminîndu-se adaosurile eterogene (eresuri, asemănări etc.). Exemplul lui Zanne va fi urmat deîndată pentru cealaltă specie scurtă, și A. Gorovei va publica* Cimiliturile românilor *(1898), corpusul ghicitorilor publicate și a celor inedite obținute de la rețeaua nu prea deasă de corespondenți.*

Cele două corpusuri erau rodul inițiativelor individuale, dar nu va întîrzia nici inițiativa forurilor culturale. Încă în martie 1889, B. P. Hasdeu propune pentru premiul «I. Heliade Rădulescu» o lucrare asupra basmelor care va fi realizată de L. Șăineanu. Basmele române *(1895) e, în primul rînd, tipologia basmelor românești, reprezentate prin rezumate limpezi, partea de studiu fiind doar o completare, adică partea introductivă și capitolele ce vor constitui oarecum ligamentul lucrării. Cartea lui Șăineanu deține totodată și primatul în literatura europeană. Elaborarea noului sistem de clasificare a poveștilor de către școala finlandeză l-a îndemnat pe pastorul sas Adolf Schullerus să reia problema și să pună în lucru un nou catalog tipologic,* Verzeichnis der rumänischen Märchen... *(1928), care cuprinde, pe lîngă basmele propriu-zise, și basmele despre animale, snoavele, precum și o parte din legende. Scris într-o limbă de largă circulație, el a devenit un instrument internațional de cercetare, în ciuda rezumatelor prea scurte, îndeosebi a acelora inexistente în catalogul-tip elaborat de A. Aarne (1910).*

Abordarea celorlalte specii a întîrziat din pricina dificultăților de a înrubrica materiale stufoase, extrem de rebele prin multiformitatea neașteptată, mereu nouă, a variantelor. Cu mult curaj a pornit A. Gorovei la acea tipologie a textelor utilizate în vrăji și farmece, Descîntecele românilor *(1931). În fapt, lucrarea lui Gorovei oscilează între tipologie și corpus, aceasta și din cauza criteriului fluctuant în a distinge tipul literar de procedeul compozițional ca atare.*

Noile institute de cercetări care îmbrățișau și domeniul folclorului au simțit din plin lipsa acută a instrumentelor de cercetare, în urma înmulțirii considerabile a folcloriștilor în comparație cu situația antebelică. S-au pus în lucru cataloagele tipologice ale prozei epice, dintre care pînă acuma a apărut doar cel al snoavelor, Typologie bibliographique des facéties roumaines *(1970), elaborat de Sabina C. Ștroescu. În vremea din urmă a fost terminat corpusul ghicitorilor românești (elaborat de I. Cuceu, V. Florea și I. Taloș), iar altele se află în lucru intens (lirica populară, colindele etc.).*

O altă categorie a instrumentelor de lucru e alcătuită de bibliografiile folclorice. În chip firesc, acestea ar fi trebuit să preceadă elaborarea tipologiilor și corpusurilor, ca unele ce semnalau în prealabil existența variantelor, mai cu seamă a celor din periodice, atît de greu de detectat. Un început îl constituie lucrarea, atît de

Scanned with OKEN Scanner

utilă pînă în zilele noastre, Istoria filologiei române *(1892, ed. a II-a 1895), a lui L. Șăineanu, care înregistrează tot ce se publicase în volume pînă la acea dată cu privire la folclorul românesc. Abia în coloanele revistei de folclor* Șezătoarea *se va întreprinde un serial bibliografic ce se va extinde și la reviste, deși incomplet, prin contribuțiile succesive ale directorului revistei, A. Gorovei (1894—1895), S. Teodorescu-Kirileanu (1902—1903) și Ion N. Popescu*[1] *(1924—1928). Cu toate că indicațiile nu sînt complete și riguros orînduite, bibliografia din* Șezătoarea *are marele avantaj de a fi semnalat lucrări care nu se mai pot găsi prin bibliotecile mari din țară. După primul război mondial, bibliografia folclorului este oarecum reluată în* Dacoromania *din Cluj (1921—1929), îndeosebi prin grija lui Ion Breazu, continuată apoi de Ion Mușlea în* Anuarul Arhivei de folclor *(1930—1945) și în* Revista de folclor *(1947—1955), de I. Taloș (1956), A. Fochi (1957—1962), iar ulterior de E. Dăncuș. O bibliografie generală a folclorului românesc cuprins în volume, alcătuită de I. Mușlea și L. Netoliczka, a fost publicată ca anexă a comunicării lui R. Vuia în* XVIII Congrès International d'Anthropologie et d'Archéologie préhistorique *(Buc., 1939), iar unele bibliografii parțiale au mai fost date la lumină de G. T. Niculescu-Varone*[2]*, Ion Diaconu*[3]*, Eugen D. Neculau*[4]*, alături de alte bibliografii regionale sau restrînse la o specie folclorică*[5]*. În 1957, problema bibliografiei a fost reluată de A. Fochi (București) și I. Mușlea (Cluj), ajutați de cîte un colectiv, de data aceasta cu țel exhaustiv,*

---

[1] Bibliografia întocmită de acesta a fost reprodusă de M. Vulpescu («Michel Vulpesco») la sfîrșitul lucrării sale, *Les coutumes roumaines périodiques*, Paris, 1927, p. 259—293. Ca atare, ea n-a fost «alcătuită de M. Vulpescu» cum a constatat M. Pop în *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc*, I, Buc., 1968, p. VI, greșind și la paginație (303 în loc de 293). Amîndouă erorile apar întocmai în articolul lui M. Tomescu din 1947 (citat mai jos, nota 5).

[2] *Bibliografia poeziei noastre populare* (Folclor român versificat cuprins în volume și broșuri), 1830—1935, ed. a II-a, Buc., 1936, 88 p.; *Bibliografia poeziei noastre populare* (Folclor român versificat cuprins în volume și broșuri), 1936—1937, Buc., 1938, 16 p.; *Cei mai de seamă folcloriști români* (Bibliografie), Buc., 1938, 48 p.

[3] *Folclor din Rîmnicul Sărat*, I, Focșani, 1933, p. XXXII—XXXV, XXXIX—XLIV); II, Focșani, 1934, p. XVI—LXXIX, *Bibliografie folclorică—periodice*, în *Ethnos* (1941—1943).

[4] *Bibliografia satului românesc*, Iași, 1942, 167 p.

[5] Mircea Tomescu, *Bibliografia folclorului românesc*, Note critice și îndrumări tehnice, în *Cercetări folclorice*, I (1947), p. 119—129.

după cum se poate vedea din întîiul volum, Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc *(1968), cuprinzînd perioada 1800—1891. Publicarea volumelor următoare întîrzie, în dauna așteptărilor, dar sînt semne că generațiile viitoare vor putea beneficia de seria lor integrală.*

Al treilea instrument de lucru ar fi un dicționar al folcloriștilor români, oferit de acest volum. De mult se simțea nevoia unei astfel de lucrări, cu atît mai acută, cu cît despre o seamă de folcloriști nu se știa nimic, în afară de nume (cu toate că și aici planau unele incertitudini). Au fost cîteva încercări de a umple măcar parțial lacuna, dar golul a rămas mai departe imens. Dacă despre cei « mari » existau articole prin unele reviste sau chiar prin enciclopedii, ca să nu mai amintim de cei cu totul notorii, cei « mici », care erau și cei mai mulți, zăceau mai departe în umbra groasă a ignorării. Ștefan St. Tuțescu a conturat figurile cîtorva dintre aceștia în cele două broșuri, Folcloriștii noștri *(1923 și 1926). Tot o încercare modestă rămîne și broșura lui A. Gorovei,* Învățători folcloriști *(1940), la cei mai mulți din cei 18 învățători lipsind datele biografice primordiale. De unde puteau fi culese dacă despre unii n-a scris nimeni? Lacuna a fost remediată întrucîtva prin efigiile publicate în cîteva calendare pe care le-au scos unele reviste de folclor între cele două războaie mondiale, în primul rînd* Calendarul revistei « Doina » *(1930) și* Calendarul « Izvorașul » *(1932). Dar cei mai mulți au rămas ca și anonimi, cunoscuți abia într-un cerc restrîns de contemporani. Astfel, lucrarea, care la prima vedere pare cea mai ușoară — simplă spicuire de date — ,se dovedește în fapt a fi cea mai grea, mai costisitoare ca timp și mai ales ca răbdare. Unii chiar s-ar întreba dacă o astfel de colecție de biografii ale folcloriștilor ar fi cuiva utilă, în afară de cercul, încă prea restrîns, al specialiștilor. Întrebarea ar fi întrucîtva legitimă dacă ar fi existat, de la începuturi chiar, profesiunea de folclorist, cum se întîlnește în zilele noastre în cadrul unor institute de cercetare, pe lîngă mulțimea impresionantă de la catedrele de folclor din învățămîntul superior și de la casele de creație populară. În atare caz, ei nu și-ar fi îndeplinit decît obligația curentă pentru care primeau salariul cuvenit și ar merita să fie popularizați doar cei cu contribuții substanțiale la progresul disciplinei. Dar, cum se știe, profesiunea de folclorist a apărut abia odată cu crearea instituțiilor pentru cercetarea folclorului, îndeosebi în anii regimului de democrație populară. Pînă aci, interesul pentru folclor era o anexă, o ocupație de timpul liber, iar dacă*

Scanned with OKEN Scanner

se ține seama că foarte multe colecții de folclor au fost tipărite cu cheltuială proprie, și un sacrificiu pentru promovarea culturii românești. Unii au mers pînă acolo încît au remunerat din buzunarul propriu ostenelile culegătorilor colaboratori, așa că nu e nici o exagerare în finalul Apelului *învățătorului-preot Grigore Sima lui Ioan din* Tribuna *(1884) : « Jertfesc spre acest scop, căci singura mea plăcere în viață este să jertfesc și să mă jertfesc »* [1]. *Biografiile acestora, în ciuda poziției modeste a celor mai mulți, nu sînt cele ale unor oameni de rînd, ci ale unor iluminați, ale unor cărturari care au îmbrățișat cu căldură cauza neamului lor și s-au străduit să-i pună în circuitul cultural comorile spirituale, documente autentice ale existenței multimilenare pe aceste pămînturi. Cîteva din scăpărările consemnate în* Viețile paralele *ale lui Plutarh scînteiază și printre rîndurile acestor biografii, atît la cei mari, cît și la cei mici. Dacă Nicolae Iorga s-a apropiat de folclor din nevoia lui de istoric al neamului pentru a-i schița obîrșia în partea sa spirituală — și ce tablou cald, plin de iluminări, a izvorît de sub pana lui în capitolul* Satele românești, *din* Istoria poporului românesc[2] —, *iar ca istoric al literaturii, din nevoia de a lămuri faza mai veche, nescrisă, a creativității neamului său, cum se vede în ediția a doua* [3], *ce l-a îndemnat însă să dea la iveală acel frumos volum de povești românești,* Contes roumains transposés en français *(1924)? Răspunsul se poate citi printre rînduri în articolul său,* Culegător și « culegătorii ». *După ce stabilește cele patru modalități de a culege poveștile, Iorga încheie : « Este și un al cincilea fel de a fi : să tot auzi povești și snoave, ca preot și învățător, ca medic de plasă, ca funcționar în satul d-tale și să nu însemni nimic. E singurul pe care nu-l recomand »* [4]. *Dar un atare îndemn nu putea veni decît din plinul sufletesc al celor aleși. Aleși deopotrivă între cei mari și între cei mici, în vremea cînd cineva, pe lîngă profesiunea curentă, era și folclorist. « Noi facem atît cît putem »* [5], *declara profesorul Enea Hodoș la sfîrșitul pole-*

---

[1] Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, Buc., 1974, p. 291.

[2] *Geschichte des rumänischen Volkes in Rahmen seiner Staatsbildungen*, Gotha, 1905, Ier Band ; *Istoria poporului românesc*, trad. din lb. germ., vol. I ; Buc., 1922, p. 263—323.

[3] Capitolul *Poezia populară și începuturile literaturii culte*, în *Istoria literaturii românești*, I, ed. a II-a, Buc., 1925, p. 25—87.

[4] *Calendarul revistei «Doina» pe 1930*, Bîrlad, p. 22.

[5] E. Hodoș, *Cîntece bănățene*, Caransebeș, 1898, p. 28.

micii sale cu lingvistul Gustav Weigand. Cuvintele citate pot fi socotite lozinca tuturor acelora care și-au simțit chemarea de a mai da ceva peste îndatoririle strict profesionale. Contribuțiile oamenilor de seamă sînt mai cunoscute, împreună cu împrejurările care i-au apropiat de folclor, dar figurile modeste, îndeosebi cele ale cărturarilor sătești, au rămas în umbră, cîteva se pare pentru totdeauna. Căci o seamă de profesori care și-au întocmit colecțiile cu ajutorul elevilor de la sate au omis indicarea numelor acestora. Așa au procedat N. Păsculescu, profesor la Tîrgoviște, apoi la Huși, cu colecția sa meritorie, Literatură populară românească *(1910), dar arătînd informatorii la piesele mai întinse (colinde, descîntece, balade); așa profesorul sibian Vasile Bologa, care nu face nici o mențiune, încît se poate subînțelege că lui i s-ar datora partea masivă a colecției; apoi Horia Teculescu, directorul liceului din Sighișoara, în colecția, atît de sugestiv intitulată,* Pe Mureș și pe Tîrnave *(1929). Ei nu aduceau o inovație în analele folcloristicii; dimpotrivă, la început era obiceiul de a se trece cu vederea numele culegătorilor intermediari. Astfel, V. Alecsandri nu amintește decît pe Russo («Agiutat de cîteva persoane, iar mai cu seamă de d. A. Russo ...»), iar la lirica din* România literară *(1855) pe Ioan Popescu «a[lumn] gimnazial», după cum Jarník-Bîrseanu în antologia lor din 1885 tăinuiesc numele elevilor lui I. Micu Moldovanu. Nici Ion Pop-Reteganul nu indică, decît uneori, pe culegătorii auxiliari, după cum și Tit Bud îi va ascunde global în volumul selectiv* Poezii populare din Maramureș *(1908), procedeul devenind curent la alți folcloriști, ca de pildă E. Nicoară — V. Netea (*Murăș, Murăș, apă lină, *1939) și Gh. I. Tăzlăoanu (*Comoara neamului, *1943).*

Contribuția masivă la culegerea folclorului românesc o aduc cărturarii sătești, în primul rînd acei modești învățători care au răspuns la apelurile lui Atanasie M. Marienescu, B. P. Hasdeu, Grigore Tocilescu, Nicolae Densușianu. Numai cine a străbătut masivele răspunsuri la chestionarul lingvistic al lui Hasdeu, apoi la cel istorico-mitologic al lui N. Densușianu, poate mărturisi, plin de uluire, ce contribuție de prim rang la cunoașterea culturii populare a izvorît din pana acestor învățători și preoți, cei mai mulți cu puțină știință de carte. Publicațiile selective de dată

recentă [1] *au putut dezvălui doar numele acestor albine culturale și cine știe dacă despre ele se va putea ști vreodată mai mult decît atîta, exceptînd puținii învățători care s-au evidențiat și prin alte contribuții. Folcloristica noastră numără cîteva figuri de prim rang din rîndurile învățătorilor. Generații întregi de școlari din Transilvania au crescut cu numele lui Ion Pop-Reteganul pe buze, adăpîndu-și setea de miraculos în faimoasele lui* Povești ardelenești *(1888, ed. a II-a 1913), după cum George Cătană a dat la lumină poveștile Banatului în volume devenite de mult rarități. Constantin Rădulescu-Codin a rămas fiul credincios al Muscelului prin numeroasele volume dedicate folclorului și trecutului local. Din paginile lui adie necontenit mireasma geniului local, atît de caracteristic prin unele forme de manifestare, începînd cu acele doine (« de codru »), în care răzbate ceva din luminozitatea muscelelor împădurite, cutremurate de hăulituri haiducești. De cealaltă parte a Oltului, în șesul doljan, se ridică emulul său (și prieten blînd) Ștefan St. Tuțescu, ce se va remarca prin meticulozitatea culegerii. El va da la lumină broșuri substanțiale, rigurozitatea fiind diametral opusă dimensiunii lor modeste, elanul îngemănat cu sacrificiul culminînd cu acea revistă de folclor,* Ghilușul *(1912—1914), care nu putea fi decît efemeră, date fiind posibilitățile unui dascăl sătesc. Alexandru Vasiliu va culege numai din satul său, Tătărușii Sucevei, cu care s-a identificat pînă în a umbla numai în portul lui și a-i cînta din fluier doinele și jocurile. De aceea informatorii săi răsar ca niște familiari de toate zilele care au trecut de-a dreptul în paginile celor două volume, fără nici un fel de netezire prealabilă. Ioan Bota din Cetea—Alba (poalele Munților Trăscăului) pare a se fi luat la întrecere cu povestitorii vestiți ai satului, îngemănînd culegerea cu talentul său epic, cum va face și celălalt învățător, Petre Ugliș, ce va semna cu pseudonimul confecționat după satul natal, Delapecica. Prietenul lui Coșbuc, Iuliu Bugnariu, va rămîne credincios Năsăudului de care va fi mîndru, conferind colecției sale eticheta clasică de* Muza someșană, *cu cele două volumașe devenite atît de rare, încît despre al doilea s-au emis chiar pronosticuri că nici n-ar fi apărut. Mai*

---

[1] I. Mușlea — O. Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, Buc., 1970, p. 83—111; Nic. Densușianu, *Vechi cîntece și tradiții populare românești*, Texte poetice din răspunsurile la «Chestionarul istoric» (1893—1897), Buc., 1975, p. 211—349; A. Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea*, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu, Buc., 1976, p. XX—LVIII.

Scanned with OKEN Scanner

norocos pare a fi fost învățătorul Gh. Cernea din Paloș—Brașov care, după propria-i mărturisire, a părăsit învățămîntul și s-a dedicat exclusiv folclorului, izbutind să cîștige ceva de pe urma lui. Căci el și-a fărîmițat colecția într-o sumedenie de broșurele pe care le desfăcea el însuși printre săteni, la prețul modest al cărților de colportaj ce se vindeau prin tîrguri de către marchitani. Multele ediții stau mărturie de atare succes editorial, cu reversul său bănesc menit să întregească bugetul gospodăriei rămase de la părinți. Cei mai mulți nu s-au putut « realiza » decît trunchiat, publicîndu-și în volum doar o mică parte din comoara adunată (Teodor Daul, Simeon T. Kirileanu, Petre Danilescu, Ion N. Popescu, Mihai Lupescu etc.), iar alții au rămas îngropați în paginile unor reviste, deși contribuțiile unora se numără printre cele majore (George Coatu, Dobre Ștefănescu, Elie Pop, Sofroniu Liuba, Nicolae Trîmbițoniu, Iosif N. Dumitrașcu etc.). Învățătorii colaboratori ai arhivelor de folclor înființate în anii 1927—1930 sînt cunoscuți de foarte puținii specialiști care le-au consultat colecțiile, fiind date în vileag numai numele celor mai sîrguincioși, cu ocazia premierilor (Gh. Bădescu, M. D. Nițu, P. Lenghel, C. N. Gafițescu, Mihai Cojocaru, Gh. I. Dobrescu, V. Cutcan, Sterie C. Enuică, A. Melnic, P. Balașiu-Stolneanu, V. Al. Popa, C. I. Muraru, I. Mareș, A. V. Apetroaei, Dem. Păsărescu, M. Starăș, C. Mărincianu, Gh. I. Bîrleanu, V. Bologa, Gh. P. Niculae, O. Sturzu, E. Tetileanu, M. Simcelescu, Gh. Pletos, Gh. M. Negru, C. Pîslaru, C. Vasile, E. Gh. Stan, M. V. Marina, D. Ionașcu, D. Vlase, V. Grigor, I. V. Sandu, E. Lavric, E. Grigore, V. Pelin, I. Donisă).

Dintre preoții sătești care au îndrăgit folclorul, se disting prin contribuția lor excepțională Teodor Bălășel, autorul celei mai reprezentative colecții de poezie populară oltenească, Ion Bîrlea, cu cea mai întinsă colecție de folclor maramureșan, apoi Petru Gh. Savin care a editat la Jorăști—Covurlui revista de folclor Doina *(1928—1930) și Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, neîntrecutul editor al revistei de folclor* Izvorașul *(1919—1940).*

Exemple luminoase se întîlnesc apoi printre cărturarii ieșiți de la sate, și o seamă de colecții se datoresc acestor generoși față de țărănimea noastră. Ei culeg folclor din satul (sau ținutul) natal din nevoia elementară de a-și manifesta recunoștința pentru cei rămași acolo, dezvăluind lumii comoara lor cea mai de preț, creația spirituală. Cei mai mulți își împlinesc această datorie în ultimele clase ale liceului sau în vacanțele universitare. Victor

Scanned with OKEN Scanner

Onișor dă la iveală colecția sa Doine și strigături din Ardeal *(1894) începută încă de pe băncile liceului, cînd avea abia 20 de ani, iar Simeon Mîndrescu își publică la sfîrșitul studiilor universitare prețioasa colecție din satul natal,* Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa de Jos *(1892). Rînd pe rînd apar colecțiile unor atari generoși: Ion Șoltescu* (Carte de basme, descîntece, ghicitori, colinde, maxime, proverbe și superstiții, *1902*), *Leca Morariu* (De la noi, *1915*), *Simeon Rusu* (Scînteuțe, *1924*), *Gh. Cardaș* (Cîntece poporane moldovenești, *1926*), *Teodor Podariu* (Flori de pe cîmpie, *1929*), *Cristea Sandu-Timoc* (Poezii populare de la românii din valea Timocului, *1943 și* Cîntece bătrînești și doine, *1967*). *I. G. Bibicescu își întocmește cunoscuta sa culegere* Poezii populare din Transilvania *(1893), avînd la bază altceva decît patriotism local (în forma lui nobilă și fructuoasă): «simțimîntul solidarității naționale». Șederea sezonieră la renumitele băi din Vîlcele i-a trezit și mai mult dragostea pentru românimea împilată: «Suferim toți de suferințele fraților noștri și luăm parte la lupta lor cu inima deschisă și cu speranța, pot zice cu credința că suferințele vor înceta, că soarele românismului va străluci mîndru și peste acele țări, unde sila se trudește a-l întuneca, voind să facă pe români a nu mai fi români* [...]. *Acesta e scopul tipăririi colecțiunii de față.»* [1]

Nu a lipsit nici îndemnul de sus, al figurilor de seamă ale filologiei române ori ale catedrelor universitare. Așa ia naștere întîia colecție de poezie populară din Roșia de Secaș, datorată studentului N. Pauleti, Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și ficiorii jucînd *(1838), la îndemnul lui T. Cipariu, cum mărturisește la sfîrșitul unui caiet. Mai tîrziu, G. Alexici va cutreiera Banatul și Crișana la îndemnul profesorului de română de la universitatea din Budapesta, Alexandru Roman, dînd la iveală prețioasa colecție* Texte din literatura poporană română *(1899, 1913). Cam în aceeași vreme, întreprinde culegerea de folclor în Banatul nord-estic și în masivul Poiana Ruscăi cunoscutul lingvist Iosif Popovici, îngemănată cu cercetarea dialectală, amîndouă ca o obligație de catedră, fiind lector de română la universitatea vieneză, unde a ținut și cîteva lecții de folclor, parte publicate. Ovid Densusianu va întocmi colecția, rămasă multă vreme model,*

[1] *Poezii populare din Transilvania*, Buc., 1893, p. VIII—X.

Graiul din Țara Hațegului *(1915), în conformitate cu cerințele catedrei pe care o ilustra, dar în subsidiar și pentru a-și cinsti leagănul străbunilor săi hațegani. O seamă de elevi îi vor urma exemplul și îndemnul.* Graiul și folclorul Maramureșului *(1924) al lui Tache Papahagi e în fapt teză de doctorat la catedra lui Densusianu, iar Ion Diaconu va întocmi monografia folclorică a ținutului sale,* Ținutul Vrancei *(1930, 1969) cu sprijinul — mărturisit — al profesorului său. La scară mai modestă se adaugă șirul profesorilor de liceu care și-au cîștigat elevii pentru înregistrarea patrimoniului folcloric din satul fiecăruia. Ei au îmbogățit folcloristica noastră cu cîteva colecții fundamentale, începînd cu cea inițiată de Ioan Micu Moldovanu, publicată selectiv de I. U. Jarník și A. Bârseanu,* Doine și strigături din Ardeal, *(1885). Rînd pe rînd vor prelua această inițiativă unii profesori, în primul rînd, în Caransebeș, harnicul profesor Enea Hodoș, căruia îi datorăm cea mai reprezentativă colecție de poezie populară bănățeană (1892—1912), apoi în Blaj, cu Alexiu Viciu* (Colinde din Ardeal, *1914,* Flori de cîmp, *1976*), *Alexandru Ciura* (Colinde, *1908*), *în Brașov — A. Bârseanu* (Cincizeci colinde, *1890*), *în Sibiu — V. Bologa* (Colinde poporale din Ardeal, *1937*), *în București și Huși — Gr. Crețu (publicată postum), în Tîrgoviște și Huși, cea amintită a lui N. Păsculescu, apoi la Iași și Buzău a lui M. Costăchescu, apărută de asemenea postum, precum și colecția fărîmițată în broșuri a profesorului din Caransebeș, între cele două războaie, Lucian Costin.*

Dar folcloristica noastră oferă și exemple reprobabile. Au existat astfel «folcloriști» care și-au întins mîna la alții după bucăți pe care le-au inserat în colecțiile lor, tăinuind furtul, în vreme ce alții, mai comozi, au confecționat cu bună știință o seamă de piese în biroul lor, dar atribuindu-le cutărui informator. Pădurea plină de vigoare atîta vreme cît are rădăcinile adînc înfipte în pămînt, nu e cîtuși de puțin periclitată de fatalele uscături, rod al dezrădăcinărilor pricinuite de cataclismele naturii. Meșteșugarii cuvîntului nu se încurcă în ele, știu să le ocolească pentru a le lăsa să putrezească în voie, iar folcloristica nu se resimte de miasmele lor. Contribuțiile oneste ale celor dezinteresați îi sînt chezășie sigură și durabilă. Dicționarul folcloriștilor *reprezintă, în cele din urmă, tocmai omagiul de recunoștință adus celor*

puțin cunoscuți care au cules folclorul neamului lor, tăcuți și probi, fără paradă și fără gîndul la recompense și recunoașteri oficiale, cel mai adesea trăgînd din obolul lor, cu unica satisfacție că s-au străduit să-și îndeplinească datoria de cărturari. Iar dacă unii au rămas încă în umbră, pînă cine știe cînd, vina nu mai e a autorilor care au depus toate eforturile să descifreze enigmele vieții lor din ceea ce le-a stat la îndemînă, după căutări îndelungi prin publicațiile cele mai obscure.

OVIDIU BÎRLEA

Scanned with OKEN Scanner

CUVÎNT ÎNAINTE

Lipsită multă vreme de instrumente de lucru, situație care a început să fie remediată în ultimii ani, îndeosebi prin excelentele lucrări ale lui Ovidiu Bîrlea *Istoria folcloristicii românești* (Buc., EER, 1974, 597 p.) și *Mică enciclopedie a poveștilor românești* (Buc., EȘE, 1976, 478 p.), folcloristica română a înregistrat, pînă la lucrările amintite, unele încercări modeste de informare, cum sînt micile dicționare pe genuri: I. A. Candrea, *Dicționar de proverbe și zicători* (Buc., Edit. Librăriei Leon Alcalay, BPT, nr. 713—718, 1912, IV + 316 p.) și G. T. Niculescu-Varone, *Dicționarul jocurilor românești, Coreografie populară* (Buc., Imprimeria Penitenciarului Văcărești, 1931, 186 p.). Tache Papahagi ține la Facultatea de litere din București, începînd din ianuarie 1945, cursul *Mic dicționar folcloric*. Deși «redactat aproape în întregime», nu apar din el decît 30 de pagini: *Din mic dicționar folcloric, Spicuiri folclorice și etnografice comparate* (Buc., Atelierele grafice Socec, 1947). Știm din corespondența particulară a unor folcloriști că și alții (ca Al. Țiplea, T. Bălășel, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița) au nutrit ideea alcătuirii unor dicționare. Folcloristul mehedințean Gh. N. Dumitrescu-Bistrița, conducătorul revistei *Izvorașul* (1919—1940), e preocupat din anul 1947 de alcătuirea unei «antologii» cu titlul «*Folcloriștii noștri*, cuprinzîndu-i pe toți acei îndrăgostiți și harnici culegători de folclor». Lucrarea, încă nepublicată, urma să includă biografiile folcloriștilor români [1].

Necesitatea unui dicționar al folcloriștilor români a fost resimțită și semnalată încă de la sfîrșitul secolului trecut. Învățatul ceh filoromân J. Urban Jarník ceruse — aflăm din

---

[1] Detalii despre proiectul lucrării pot fi citite într-o scrisoare a lui Gh. N. Dumitrescu-Bistrița publicată în vol. G. T. Kirileanu, *Corespondență*, (Ed. îngr. de Mircea Handoca, Buc., Minerva, 1977, p. 438).

1059543

BIBLIOTECA JUDETEANA „GH.ASACHI" IASI

Scanned with OKEN Scanner

recenzia lui la *Dicționarul universal al limbei române* de Lazăr Șăineanu (în *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an. LX, nr. 21 și 22, 28—29 ian. 1891) — să i se încredințeze alcătuirea unui dicționar al folcloriștilor români. O încercare în același sens face și folcloristul oltean Șt. St. Tuțescu. Într-o scrisoare către J. Urban Jarník îi cere acestuia « notițe biografice » și ultima fotografie. Tuțescu n-a reușit să alcătuiască însă această lucrare, dînd la iveală numai două modeste broșuri: *Folcloriștii noștri, Biografii și portrete* (Craiova, col. BF, nr. 19—20, I, 1923, 71 p.; II, 1926, 40 p.). Aspect de dicționar are și modesta broșură a lui Artur Gorovei, *Învățători folcloriști* (Buc., Cartea românească, 1940, 29 p.), în care se dau date biobibliografice despre 18 colaboratori ai revistei *Șezătoarea*.

Primul proiect bine argumentat de alcătuire a unui dicționar al folcloriștilor români aparține lui D. Caracostea. Pornind de la sublinierea necesității studierii științifice a literaturii populare, D. Caracostea relevă, pe lîngă obligativitatea adunării integrale și sistematice a materialului folcloric din publicațiile periodice, nevoia alcătuirii unui « dicționar al culegătorilor », schițîndu-i și direcțiile de elaborare: « Cum învățătorimea a luat parte cu cinste la opera aceasta [de culegere a creațiilor populare] și cum adeseori este greu să stabilești de unde a fost culeasă cutare variantă, ar fi de mare folos să se alcătuiască un dicționar al culegătorilor, în care să se dea, pe lîngă amănunte asupra locului unde au trăit, și tabloul întreg al activității lor folclorice, din care am scoate încheieri prețioase pentru localizări și pentru critica materialului. Unii au publicat studii, mărturii despre felul cum au cules etc. Toate acestea trebuie adunate, căci sînt chemate să alcătuiască un instrument necesar pentru cercetător.» [1]

Nici pe plan universal dicționarele folclorice nu sînt — după cîte cunoaștem — prea numeroase. Le amintim, în ordine cronologică, pe cele de care avem cunoștință: James Orchard Halliwell, *A Dictionary of archaic and provincial Words, absolete phrases, proverbs and ancient customs*, In two volumes, Fifth edit., London, 1865; *Devises, Cris de guerre, Légendes, Dictons*, Dijon, Lamarche, 1890, 290 p.; Gabriel Maria Vergara Martin, *Diccionario geografico popular de cantares, refranes, adagios, pro-*

[1] D. Caracostea, *Poezia tradițională română*, Buc., EPL, 1969, vol. I, p. 216—217.

verbios, locuciones ..., Recogidos y ordenados por ~, Madrid, 1923, 341 p.; Hanns Bächtold-Stäubli, *Handwörterbuch des deutschen Aberglaubens*, Herausgegeben unter besonderer Mitwirkung von E. Hoffmann Krayer und Mitarbeit zahlreicher Fachgenossen, Band I—X, Berlin und Leipzig, 1927—1942; Funk & Wagnalls, *Standard Dictionary of Folklore Mythology and Legend*, Maria Leach Editor, Volume I — II, New York, [1949—1950], XII + 1196 p.; Coluccio Felix, *Diccionario del folklore americano (Contribución)*, Tomo I: A — D, Buenos Aires, El Ateneo, [1954], 423 p.; *Motif-Index of Folk-Literature, A classification of narrative elements in folktales, ballads, myths, fables, mediaeval romances, exempla, fabliaux, jest-books and local legends*, Revised and enlarged edition by Stith Thompson, Vol. I — VI, Bloomington, Indiana University Press, (1955—1958; ed. I, 1932—1936); *International Dictionary of Regional European Ethnology and Folklore* ..., Published by CIAP (International Comission of Folk, Arts and Folklore), Chief editor: Åke Hultbrantz, vol. I, Copenhagen, Rosenkilde and Bagger, 1960, vol. I, 282 p.; *Słownik folkloru poliskiego*, Pod redakcya Juliana Krzyżanowskiego, [Warsawa], Wiedza Powszechna, 1965, 488 p.

N-am reușit să cercetăm nici un dicționar propriu-zis de *folcloriști*, deși unul — inexistent în bibliotecile noastre — a apărut încă de la sfîrșitul secolului trecut. Este vorba de lucrarea prof. francez Henry Carnoy, *Dictionnaire international des folkloristes contemporains* (Paris, Imprimerie de l'Armorial français, G. Colombier, 4, Rue Cassette), apărută în « Colecția marilor dicționare biografice ». De existența acestei lucrări am aflat cercetînd fascicula a 6-a a dicționarului, expediată în 1897 de H. Carnoy lui S. Fl. Marian, cu rugămintea de a-i trimite o fișă biobibliografică « très complète », asigurîndu-l că i se va rezerva în dicționar « une place honorable ». Dicționarul amintit, necitat pînă acum de nici un folclorist român, este conceput mai ales ca instrument de informare, partea exegetică ocupînd un loc modest.

Cîteva lămuriri privind structura dicționarului nostru, care cuprinde 352 de articole. Aflîndu-ne în fața unui domeniu vast și avînd de prezentat un mare număr de folcloriști, ne-am pus de la început problema limitelor acestei lucrări. Vastitatea domeniului și dificultățile cercetării ne-au determinat să ne

oprim deocamdată la folcloriștii literari. Pentru ceilalți folcloriști, muzicali și coregrafi, cititorul interesat își poate procura datele necesare din lexiconul lui Viorel Cosma, *Muzicieni români, compozitori și muzicologi* (Buc., Edit. muzicală a Uniunii compozitorilor, 1970, 473 p.). Evident, se impune și alcătuirea unui dicționar al folcloriștilor muzicali precum și unul al coregrafilor, care cad însă în sarcina muzicologilor și a coregrafilor. Pe lîngă folcloriștii propriu-ziși, am inclus și un număr însemnat de scriitori, filologi, lingviști ș.a. cu contribuții mai mult sau mai puțin marcante în domeniul folcloristicii. O lucrare ca aceasta nu putea să eludeze ecourile trezite de cultura românească peste hotare. De aceea în sumarul dicționarului figurează și cîțiva folcloriști ori cărturari *străini* care s-au preocupat mai stăruitor de producțiile literare ale poporului român: Léo Bachelin, Antonio Maria del Chiaro, Radu Flora, M. Friedwagner, A. I. Iațimirski, J. U. Jarník, Vuk St. Karadžić, Jules Michelet, Franz Obert, Émile Auguste Picot, Franz Joseph Sulzer, nume reținute dealtfel de istoria folcloristicii noastre și din care cîteva au făcut obiectul unor studii.

Stabilită prin raportare la scopul primordial urmărit — informarea cît mai completă și exactă a cititorului asupra vieții și contribuției fiecărui culegător sau exeget la tezaurul folcloristicii românești —, structura-tip a articolelor cuprinde trei capitole distincte: datele biografice, articolul propriu-zis și bibliografia. Ne-am străduit să proporționăm articolele în concordanță cu importanța autorilor, determinată de valoarea contribuției fiecăruia, dar se pare că nu am reușit în toate cazurile. Fapt este că uneori spațiul rezervat unui folclorist sau altul a crescut peste numărul de rînduri prestabilit, datorită biografiei și bibliografiei, capitole pe care am considerat că nu trebuie să le concentrăm prin selecție de date (cum din păcate se mai obișnuiește), deci în detrimentul informației documentare, ci numai prin abrevieri. Cu alte cuvinte, nu am vrut să cădem în ceea ce ni se pare a fi o greșeală a lexicografiei românești, și anume: reducerea prin triere, în raport de valoarea operei, chiar și în dicționarele de specialitate, a informației documentare — și așa lacunară din cauza lipsei instrumentelor de lucru logic premergătoare —, mai ales cînd nu e vorba de autori de prim rang. Articolul propriu-zis cuprinde prezentarea operei, insistînd asupra contribuțiilor reale. Am precizat de regulă școala sau orientarea, direcția de cercetare folcloristică preocupările și ideile princi-

Scanned with OKEN Scanner

pale, zonele anchetate, genurile care i-au reținut cu deosebire atenția, amploarea culegerilor, metodele de culegere și editare, valoarea unor cicluri sau piese, ținînd seama, bineînțeles de studiile ce privesc pe un folclorist sau altul și făcînd de fiecare dată, în corpul articolului ori în secțiunea « bibliografie de referință », mențiunile de rigoare. Cu toate străduințele noastre, nu credem că am reușit să epuizăm bibliografia critică. Cîteva note le-am lăsat însă cu bună știință la o parte, pentru a nu încărca paginile dicționarului cu pseudoinformații. În felul acesta cititorul poate cunoaște ecoul critic real stîrnit de opera unui folclorist sau altul și poate aprofunda, pe baza bibliografiei, operele sau problemele ce-l interesează.

Deși în ultimul timp au apărut, pe lîngă sintezele mai sus menționate, și cîteva foarte utile instrumente de lucru, nu avem încă o bibliografie exhaustivă și ținută la zi a folclorului românesc, ca să nu mai vorbim de lipsa monografiilor dedicate folcloriștilor și marilor reviste de folclor, de inexistența unor lucrări documentare — cum ar fi, de pildă, tipologiile —, precum și de lipsa din arhivele și bibliotecile de specialitate a unor fișiere biografice complete, cuprinzînd *toate* datele, verificate, despre folcloriștii din trecut și de azi. Această situație precum și necesitatea de a răspunde corect exigențelor unei asemenea lucrări de informare ne-a obligat să depunem înșine un imens efort de investigație, recurgînd în toate cazurile la surse, fie pentru a suplini lipsa exegezelor critice, fie pentru a completa și verifica informațiile în circulație, nu o dată greșite, fie pentru a culege, prin intermediul unor chestionare ad-hoc, de la folcloriștii contemporani, datele trebuincioase. Munca aceasta ne-a oferit nu puține satisfacții compensatorii, obișnuite dealtfel în orice activitate de pionierat științific. Așa, de pildă, am adunat numeroase informații biobibliografice noi, pe care sperăm că cititorii avizați le vor remarca, și am descoperit cîteva culegeri de folclor necunoscute, considerate pînă acum ca neapărute ori pierdute, ca, de exemplu, partea a doua (1901) a colecției *Muza someșană* a lui Iuliu Bugnariu, existentă într-un singur exemplar la Biblioteca « Astra » din Sibiu. Nu întotdeauna bunele noastre intenții și eforturile noastre în direcția cuprinderii întregului tablou al activității folclorice au fost încununate de succes. Absența multor cărți din bibliotecile noastre, inaccesibilitatea unor arhive și inexplicabilele tăceri epistolare în care s-au cufundat unii folcloriști contemporani cărora le-am trimis chestio-

Scanned with OKEN Scanner

narul nostru, sau pur și simplu superficialitatea unor răspunsuri primite ne-au obligat să limităm informațiile la ceea ce am putut afla din izvoare de mîna a doua. Așa se explică de ce, în destul de multe articole, informațiile privind studiile și activitatea socială a folcloriștilor nu este însoțită de cuvenitele date calendaristice. Mai mult decît atît: în cîteva cazuri (de ex. folcloriștii D. Ardelean, D. Cosmulei, Al. Florini, Gr. Grigoriu-Rigo, D. Izverniceanu, D. Lupașcu, I. C. Măldărescu, V. Petrescu-Crușoveanu, N. C. Sudițeanu, Gheorghe Tulbure, Theodor Vartic ș.a.) am fost obligați de penuria informațiilor să înscriem în locul datelor biografice elementare (anul de naștere și anul decesului) simple semne de întrebare. Aceste regretabile, desigur, lacune, ce nu sînt însă numai ale folcloristicii, ar trebui să dea mai mult de gîndit și mai cu seamă de lucru tuturor celor ce, într-un fel sau altul, se ocupă de istoria culturii românești și în primul rînd cercetătorilor profesioniști, care s-ar părea că preferă din ce în ce mai mult travaliului documentar — fastidios, este adevărat, dar folositor —, așa-numitul eseu, pentru care, orice s-ar spune, nu oricine are și cunoștințele necesare și talentul potrivit. « Non licet omnibus adire Corinthum ».

Conștienți de aceste limite ale dicționarului nostru, ne consolăm deocamdată cu observația lui Emile Littré că «Les traveaux lexicographique n'ont point de fin» și cu speranța că a doua ediție se va apropia mai mult de năzuințele noastre [1].

Sîntem recunoscători tuturor celor ce cu generozitate ne-au furnizat informații biografice ori bibliografice. Vom fi recunoscători tuturor celor ce vor avea bunăvoința de a face lucrării noastre observații pertinente și utile sau ne vor oferi prin intermediul recenziilor ori al corespondenței informații suplimentare, în vederea realizării unei noi ediții, ample și complete, a folclorului românesc — literar, muzical și coregrafic — aflată în pregătire.

AUTORII

[1] Un prim pas în această direcție îl facem în *Addenda* ediției de față, în care am inclus 11 articole ce nu au putut fi definitivate, din cauza lipsei datelor absolute, pînă la intrarea manuscrisului lucrării în tipografie, precum și cîteva informații biobibliografice ce ne-au parvenit după începerea culegerii.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Studii, colecții, bibliografii

Vasile ALECSANDRI, *Poezii populare ale românilor,* Adunate și întocmite de ~, Buc., Tip. Lucrătorilor asociați, 1866, 416 p.

Tiberiu ALEXANDRU, *Muzica populară românească,* Buc., Edit. muzicală, 1975, 267 p.

Alexandru I. AMZULESCU, *Balade populare românești,* Buc., EPL, 1964, 3 vol., 470 + 522 + 545 p.

Alexandru I. AMZULESCU, *Cîntece bătrînești,* Buc., Minerva, 1974, LXI + 592 p.

A román irodalom magyar bibliográfiája—Bibliografia maghiară a literaturii române, Buc., Kriterion, vol. I, 1966, 911 p.; vol. II, 1978, 878 p.

Ernest BERNEA, *Poezii populare în lumina etnografiei,* Buc., Minerva, 1976, 164 p.

Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc, I (1800—1891), Cuvînt înainte de Mihai Pop, Pref. de Adrian Fochi, Buc., EPL, 1968, 740 p.

Al. BISTRIȚIANU, *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri,* Buc., Minerva, 1977, 341 p.

Ovidiu BÎRLEA, *Istoria folcloristicii românești,* Buc., EER, 1974, 597 p.

Ovidiu BÎRLEA, *Metoda de cercetare a folclorului,* Buc., EPL, 1969, 326 p.

Ovidiu BÎRLEA, *Mică enciclopedie a poveștilor românești,* Buc., EȘE, 1976, 478 p.

Valer BUTURĂ, *Etnografia poporului român,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, 465 p.

Dumitru CARACOSTEA, *Poezia tradițională română,* Buc., EPL, 1969, 2 vol., 418 + 646 p.

D. CARACOSTEA, Ov. BÎRLEA, *Problemele tipologiei folclorice,* Buc., Minerva, 1971, 357 p.

Petru CARAMAN, *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare la români,* în *AAF,* Buc., an. I, 1932, p. 53—105, an. II, 1933, p. 21—88.

G. CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,* Buc., FRPLA, 1941, 948 p.

Scanned with OKEN Scanner

I. C. CHIȚIMIA, *Folcloriști și folcloristică românească*, Buc., EARSR, 1968, 405 p.

I. C. CHIȚIMIA, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Buc., Minerva, 1971, 429 p.

Emilia COMIȘEL, *Folclor muzical românesc*, Buc., Edit. muzicală, 1967, 470 p.

Viorel COSMA, *Muzicieni români*, Lexicon, Buc., Edit. muzicală a Uniunii compozitorilor, 1970, 473 p.

Elena DĂNCUȘ, *Bibliografia selectivă a etnografiei și folclorului românesc 1944—1974*, Buc., CCES, ICED, 1975, 382 p.

Ov. DENSUSIANU, *Flori alese din cîntecele poporului; Viața păstorească în poezia noastră populară; Folclorul, Cum trebuie înțeles; Graiul din Țara Hațegului*, Ed. îngr. și pref. de Marin Bucur, Buc., EPL, 1966, 430 p.

Ion DIACONU, *Ținutul Vrancei*, Buc., EPL, 1969, vol. I, p. 11—308.

Al. DIMA, *Arta populară și relațiile ei*, Buc., Minerva, 1971, 336 p.

Documente literare, Ed. de Gh. Cardaș, Buc., Minerva, vol. I, 1971, 455 p.; vol. II, 1973, 422 p.

Elogiu folclorului românesc, Antol. și pref. de Octav Păun, Text îngrijit de Maria Mărdărescu, și Octav Păun Buc., EPL, 1969 ,XXIV+689 p.

M. EMINESCU, *Literatura populară*, Ed. cr. îngr. de D. Murărașu, Buc., Minerva, 1977, LXVI + 341 p.

Ion T. FLOREA, *Folclor muzical din județul Arad*, I, CCES al jud. Arad, 1975, 296 p.

Adrian FOCHI, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc., AIESEE, 1972, 340 p.

Adrian FOCHI, *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești*, Buc., EARSR, 1975, 271 p.

Adrian FOCHI, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Buc., Minerva, 1976, LX + 392 p.

Moses GASTER, *Literatura populară română*, Buc., I. G. Haimann, 1883, 605 p.

George IVAȘCU, *Istoria literaturii române*, vol. I, Buc., EȘ, 1969, 631 p.

Ioan Urban JARNÍK și Andrei BÎRSEANU, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. definitivă (st. intr., inedite, note și var.) de Adrian Fochi, Buc., EARSR, 1968, 967 p.

G. T. KIRILEANU, *Corespondență*, Ed. îngr. de Mircea Handoca, Buc., Minerva, 1977, XIV + 711 p.

Scanned with OKEN Scanner

Traian MÎRZA, *Folclor muzical din Bihor*, Buc., Edit. muzicală a Uniunii compozitorilor, 1974, 428 p.

Ion MUȘLEA, Ov. BÎRLEA, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, Buc., Minerva, 1970, 634 p.

Ion MUȘLEA, *Cercetări etnografice și de folclor*, Ed. îngr., cu st. intr., bibl., registrul corespondenței de specialitate, indice de Ion Taloș, Buc., Minerva, vol. I, 1971, XLVII + 335 p.; vol. II, 1972, 526 p.

Ovidiu PAPADIMA, *Anton Pann, «cîntecele de lume» și folclorul Bucureștilor*, Buc., EARPR, 1963, 184 p.

Ovidiu PAPADIMA, *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, 725 p.

Tache PAPAHAGI, *Poezia lirică populară*, Buc., EPL, 1967, 589 p.

Gheorghe PAVELESCU, *Studii și cercetări de folclor*, Buc., Minerva, 1971, 334 p.

PERPESSICIUS, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948—1956)*, Buc., ESPLA, 1957, 557 p.

PERPESSICIUS, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (1957—1960)*, Buc., EPL, 1961, 466 p.

PERPESSICIUS, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (II) 1958—1962*, Buc., EPL, 1964, 428 p.

PERPESSICIUS, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (III) 1963—1967*, Buc., EPL, 1967, 368 p.

Al. PIRU, *Literatura română veche*, Buc., EPL, ed. a II-a, 1962, 566 p.

Dumitru POP, *Folcloristica Maramureșului*, Buc., Minerva, 1970, 297 p.

Mihai POP, Pavel RUXĂNDOIU, *Folclor literar românesc*, Buc., EDP, 1976, 368 p.

Silvia POPA, Constantin CATRINA, Folclor în *Gazeta Transilvaniei*, Cuvînt înainte de Iordan Datcu, Brașov, 1978, XXXVIII + 102 p.

Ion Apostol POPESCU, *Studii de folclor și artă populară*, Buc., EPL, 1970, 461 p.

Ion ROTARU, *O istorie a literaturii române*, Buc., Minerva, I, 1971, 637 p.; II, 1972, 839 p.

Arthur și Albert SCHOTT, *Walachische Maerchen*, Stuttgart und Tubingen, 1848, XVI + 384 p.

Rumänische Volkserzhählungen aus dem Banat, Märchen, Schwänke, Sagen, Neuausgabe besorgt von Rolf Wilh. Brednich und Ion Taloș, Buc., Kriterion Verlag, 1971, 335 p.

Scrisori către Artur Gorovei, Ed. îngr. și introducere de Maria Luiza Ungureanu, Buc., Minerva, 1970, 543 p.

Sabina Cornelia STROESCU, *La Typologie bibliographique des facéties roumaines*, Buc., EARSR, 1969, 2 vol., 1967 p.

Scanned with OKEN Scanner

Lazăr ȘĂINEANU, *Basmele române*, Ed. îngr. de Ruxandra Niculescu, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., Minerva, 1978, XXVIII + 769 p.

Ion TALOȘ, *Meșterul Manole*, Contribuții la studiul unei teme de folclor european, Buc., Minerva, 1973, 470 p.

Petru URSACHE, «*Șezătoarea*» *în contextul folcloristicii*, Buc., Minerva, 1972, 335 p.

Gheorghe VRABIE, *Folcloristica română* — Evoluție, curente, metode, Buc., EPL, 1968, 446 p.

Gheorghe VRABIE, *Folclorul — Obiect, principii, metodă, categorii*, Buc., EARSR, 1970, 555 p.

Romulus VUIA, *Studii de etnografie și folclor*, Ed. îngr. de Mihai Pop și Ioan Șerb, Pref. de Mihai Pop, Buc., Minerva, 1975, XXV + 419 p.

Romulus VULCĂNESCU, *Dicționar etnologic*, Buc., Albatros, 1979.

B. Periodice

Anuarul Arhivei de folclor, Cluj—Buc., Sibiu, I—VII, 1932—1947.

Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cluj—Napoca, 1958—1977.

Folclor literar, Tim., I—IV, 1967—1976.

Limbă și literatură, Buc., 1955—1978.

Revista de etnografie și folclor, Buc., 1959—1978.

Revista de istorie și teorie literară, Buc., 1964—1978.

Studii și cercetări de istorie literară și folclor, Buc., 1952—1964.

Scanned with OKEN Scanner

ABREVIERI

a) bibliografice

A	— *Arhiva*
AAF	— *Anuarul Arhivei de folclor*
AAR	— *Analele Academiei Române*
ALA	— *Adevărul literar și artistic*
ALIL	— *Anuarul de lingvistică și istorie literară*
AMET	— *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*
AO	— *Arhivele Olteniei*
ASAR	— *Analele Societății Academice Române*
ASLR	— *Analele Societății de limba română din R.S.A. Voivodina*
AȘUB	— *Analele științifice ale Universității din București*
AUBLLR	— *Analele Universității din București*, seria *Limba și literatura română*
AUBLS	— *Analele Universității din București*, seria *Limbi slave*
AUBȘSF	— *Analele Universității din București*, seria *Științe sociale — Filologie*
AȘUI	— *Analele științifice ale Universității din Iași*
AUI	— *Analele Universității din Iași*
AUTF	— *Analele Universității din Timișoara*, seria *Filologie*
BIFR	— *Buletinul Institutului de filologie română «Al. Philippide»*
BF	— Biblioteca folcloristică (col.)
BFB	— Biblioteca folcloristică a Banatului (col.)
BPASTRA	— Biblioteca poporală ASTRA (col.)
BPNR	— Biblioteca populară a *Neamului românesc* (col.)
BPP	— Biblioteca pentru popor (col.)
BPT	— Biblioteca pentru toți (col.)
BPTr	— Biblioteca poporală a ziarului *Tribuna* (col.)
BR	— Basmele românilor (col.)
BRE	— Biblioteca românească enciclopedică (col.)
BRPP	— Biblioteca religioasă pentru popor (col.)
BSEP	— Biblioteca de sociologie, etică și politică (col.)
BV	— Biblioteca Vașcăului (col.)
C	— *Cronica*
CEF	— Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, Ediție îngrijită, cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice de Ion Taloș, București, Minerva, vol. I — 1971, XLVII + 335 p.; vol. II — 1972, 526 p.
CF	— *Cercetări folclorice*
CL	— *Convorbiri literare*

Scanned with OKEN Scanner

CL — Convorbiri literare (col.)
Cont. — *Contemporanul*
CS — *Comoara satelor*
CS — Comoara satelor (col.)
CT — *Columna lui Traian*
CTC — *Cele trei Crișuri*
DLPR — Din literatura populară română (col.)
DR — *Dacoromania*
DVPR — Din viața poporului român (col.)
E — *Ethnos*
Etn. — R. Vulcănescu, *Etnologia*, Buc., Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975, 184 p.
Fam. — *Familia*
FFR — I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968, 405 p.
FL — *Folclor literar*, Timișoara, vol. I—IV, 1967—1976.
FM — *Folclor din Moldova*
FMIL — *Foaie pentru minte, inimă și literatură*
FOM — *Folclor din Oltenia și Muntenia*
FT — *Folclor din Transilvania*
GL — *Gazeta literară*
GS — *Grai și suflet*
GT — *Gazeta Transilvaniei*
IC — *Ion Creangă*
IL — *Iașul literar*
IFR — Ovidiu Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura enciclopedică română, 1974, 597 p.
ILR — G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1941, 948 p.
IS — *Igaz Szó*
Ist. lit. rom. — *Istoria literaturii române*, vol. I, *Folclorul*, *Literatura română în perioada feudală (1400—1780)*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964, 812 p.
Izv. — *Izvorașul*
JL — *Junimea literară*
JV — *Jahrbuch für Volksliedforschung*
K — *Korunk*
L — *Lumina*
Lb. lit. — *Limbă și literatură*
Lib. — *Libertatea*
LR — *Limba română*
Luc. — *Luceafărul*
M — Miorița (col.)
Müv. — *Művelődés*
NIK — *Nyelv-és irodalom tudományi közlemények*
NRR — *Noua revistă română*
O — *Orizont*
PL — *Preocupări literare*
R — *Ramuri*

Scanned with OKEN Scanner

RCL — *Revista critică-literară*
REF — *Revista de etnografie și folclor*
RESE — *Revue des études sud-est européennes*
RFR — *Revista fundațiilor regale*
RI — *Revista de istorie*
RIAF — *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*
RIR — *Revista istorică română*
RITL — *Revista de istorie și teorie literară*
RL — *România literară*
Rs — *Romanoslavica*
RSAS — *Radovi simpozijuma o jugoslavensko-ruminskom uzajamirostima u oblasti norodnie ruzizonosti — Actele simpozionului dedicat reciprocităților iugoslavo-române în domeniul literaturii populare, Pančevo, 28.IX—1.X.1972*
S — *Steaua*
SCIA — *Studii și cercetări de istoria artei*
SCILF — *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*
SCF — *Studii și cercetări de folclor*
SCȘ — *Studii și cercetări științifice*
SFL — *Studii de folclor și literatură*
SILF — *Studii de istorie literară și folclor*
SUB-B, s. Phil. — *Studia Universitatis Babeș—Bolyai*, series *Philologia*
Șez. — *Șezătoarea*
TIF — Al. Bistrițianu, *Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri*, București, Minerva, 1977, 341 p.
TP — *Tudor Pamfile*
TP — Traista cu povești (col.)
Tr. — *Transilvania*
Trib. — *Tribuna*
VR — *Viața românească*
ZB — *Zeitschrift für Balkanalogie*
ZSPh — *Zeitschrift für Slavische Philologie*

b) **de cuvinte**

abs. — absolvent
acad. — academician
alb. — albanez
an. — anul
antol. — antologie
apr. — aprilie
arom. — aromân
art. — articol
asist. — asistent
asoc. — asociație
aug. — august
bac. — bacalaureat

Scanned with OKEN Scanner

bibl.	— bibliografie
bibl. cr.	— bibliografie critică
bibl. ref.	— bibliografie de referință
blg.	— bulgar
br.	— broșură
c.	— circa
cap.	— capitol
cf.	— confer
clg.	— culegere
clg. îngr.	— culegere îngrijită
col.	— colecție
colab.	— colaborare, colaborator
com.	— comună
conf.	— conferențiar
cont.	— contemporan
dec.	— decembrie
doc.	— documentar
dr.	— doctor, doctorat
dr. doc.	— doctor docent
ed.	— ediție
ed. cr.	— ediție critică
edit.	— editură
ed. îngr.	— ediție îngrijită
el.	— elen
elem.	— elementar
engl.	— englez
etnol.	— etnologie
etnogr.	— etnografie
ex.	— exemplu
f.	— filă
f.a.	— fără an
fasc.	— fasciculă
febr.	— februarie
f. edit.	— fără editură
fil.	— filologie
filoz.	— filozofie
folc.	— folclor
fr.	— francez
geogr.	— geografie
germ.	— german
gimn.	— gimnaziu
gr.	— grec
h.	— hartă
ibid.	— ibidem
id.	— idem
il.	— ilustrație
inf.	— informator
inst.	— institut
ist.	— istorie
it.	— italian
înv.	— învățător

Scanned with OKEN Scanner

jud.	— județ
l.	— liceu
lat.	— latin
lb.	— limbă
libr.	— librărie
lic.	— licență, licențiat
lingv.	— lingvistică, lingvistic
lit.	— literatură
loc.	— localitate
lt.	— litere
m.	— membru
m. (urmat de dată calendaristică)	— mort
mac.	— macedonean
mag.	— maghiar
mart.	— martie
mat.	— matematică
m. coresp.	— membru corespondent
med.	— medicină
meteor.	— meteorologie
mit.	— mitologie
ms.	— manuscris
muz.	— muzică
n. (urmat de dată calendaristică)	— născut
neogr.	— neogreacă (lb. ~)
nov.	— noiembrie
nr.	— număr
oct.	— octombrie
obs.	— observație
op.	— operă
op. cit.	— opera citată
p.	— pagină
ped.	— pedagogie, pedagogic
pl.	— planșă
pol.	— polon
pop.	— popular
pref.	— prefață
preș.	— președinte
prof.	— profesor
prof. s.	— profesor secundar
prof. univ.	— profesor universitar
pseud.	— pseudonim
publ.	— publicație
red.	— redactor
ref.	— referință
reg.	— regiune
rev.	— revistă

Scanned with OKEN Scanner

rom.	— român, românesc
rus.	— rusesc
sas.	— săsesc
sec.	— secol
sem.	— seminar
sem. ped.	— seminar pedagogic
sem. teol.	— seminar teologic
sept.	— septembrie
sl.	— slav, slavonesc
soc.	— societate
sociol.	— sociologie
srb.	— sîrb, sîrbesc
st.	— studiu
st. gimn.	— studii gimnaziale
st. intr.	— studiu introductiv
st. l.	— studii liceale
st. norm.	— studii normaliene
st. s.	— studii secundare
st. univ.	— studii universitare
st. teol.	— studii teologice
supl.	— suplinitor
ș.a.	— și altele
șc.	— școală
șc. norm.	— școală normală
șc. pr.	— școală primară
tc.	— turc, turcesc
teol.	— teologie
tip.	— tipografie
tit.	— titular
trad.	— traducere
țig.	— țigan, țigănesc
ucr.	— ucrainean
ung.	— ungar, unguresc
univ.	— universitar
v.	— vezi
var.	— variantă
vol.	— volum
z.	— ziar

c) instituții, localități

Acad. Rom.	— Academia Română
Acad. R.P.R.	— Academia Republicii Populare Române
Acad. R.S.R.	— Academia Republicii Socialiste România
AIESEE	— Association Internationale d'études du sud-est européen
ASTRA	— Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român
AȘSP	— Academia de științe sociale și politice
BAR	— Biblioteca Academiei Române

Scanned with OKEN Scanner

BARPR	— Biblioteca Academiei Republicii Populare Române
BARSR	— Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România
BC	— Biblioteca Centrală
BCS	— Biblioteca Centrală de Stat
BCU	— Biblioteca centrală universitară
Buc.	— București
Bud.	— Budapesta
CCES	— Consiliul Culturii și Educației Socialiste
CCP	— Casa creației populare
CCPMAA	— Casa creației populare și a mișcării artistice de amatori
CÎCP	— Centrul de îndrumare a creației populare
CJCP	— Casa județeană a creației populare
CJCES	— Consiliul județean al culturii și educației socialiste
CJÎCPMAA	— Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de amatori
CJÎCPMAM	— Centrul județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă
CRCP	— Casa regională a creației populare
CSCA	— Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă
CȘSP	— Centrul de științe sociale și politice
EAR	— Editura Academiei Române
EARPR	— Editura Academiei Republicii Populare Române
EARSR	— Editura Academiei Republicii Socialiste România
EER	— Editura enciclopedică română
EDP	— Editura didactică și pedagogică
EM	— Editura militară
EPL	— Editura pentru literatură
ESDP	— Editura de stat didactică și pedagogică
ESIP	— Editura de stat pentru imprimate și publicații
ESPLA	— Editura de stat pentru literatură și artă
EȘ	— Editura științifică
EȘE	— Editura științifică și enciclopedică
ET	— Editura tineretului
Fac.	— Facultate
FPLA	— Fundația pentru literatură și artă
FRPLA	— Fundația regală pentru literatură și artă
ICED	— Institutul de cercetări etnologice și dialectologice
IEF	— Institutul de etnografie și folclor
IF	— Institutul de folclor
IILF	— Institutul de istorie literară și folclor
IPCD	— Institutul de pregătire a cadrelor didactice
ICPPD	— Institutul central de perfecționare a personalului didactic
ITIL	— Institutul de teorie și istorie literară
MLR	— Muzeul limbii române
R	— Ramuri (editura)
SAR	— Societatea Academică Română
SSR	— Societatea scriitorilor români
Tim.	— Timișoara
Univ.	— Universitate
US	— Uniunea scriitorilor din R. S. România
VR	— Viața românească (editura)

Scanned with OKEN Scanner

A

ADAM Ion, n. 26 nov. 1875, Vaslui — m. 18 mai 1911, Iași. St. norm. la Iași; înv., vreme de 2 ani, la Cursești, jud. Vaslui, apoi la Bîrlad și Iași; st. s. la Iași; st. univ. de drept la Bruxelles; dr. în drept al Univ. din Bruxelles (1899); st. la École des Hautes Études din Paris (1899—1900). Întors în țară (1901), este, scurt timp, magistrat la Călărași și Tulcea, apoi prof. s. la Constanța; părăsește cariera didactică și se dedică literaturii. Debutează (1898) cu poeme în proză, la *Adevărul ilustrat*, semnînd cu pseud. I. Blanc; colab. și la *Albina*, *Călindarul bănățanului*, *Calendarul foii «Lumea și Țara»*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul poporului*, *Curierul literar*, *Dimineața*, *Făt-Frumos*, *Floare albastră*, *Luceafărul*, *Neamul românesc pentru popor*, *Ramuri*, *Semănătorul*, *Tribuna Dobrogei*, *Viața* ș.a.

Supralicitat de critica literară a vremii, care nu o dată l-a pus alături de M. Sadoveanu *, A. Pann * și P. Ispirescu *, considerîndu-l chiar superior, ca povestitor, acestuia din urmă (I. Bianu *), **A.** este, în realitatea valorilor, unul din numeroșii « scriitori poporali » încurajați și promovați, la începutul sec. 20, fără discernămînt estetic, de cercurile rev. sămănătoriste. În clg. lui de pseudofolc., veritabile cărți de colportaj, prelucrează, cu vădite intenții moralizatoare, dar fără preocupări de specialist, pilde, povestiri și anecdote de circulație orală sătească (*Pe lîngă vatră*, Pilde și glume țărănești, Buc., Socec, 1900, 175 p.; *Vorbe de clacă*, Vălenii de Munte, Neamul românesc, 1900, 162 p.; *Glume și pilde țărănești*, Buc., Alcalay, col. BPT, nr. 809, f.a., 92 p.), reușind cîteodată, prin naturalețea narațiunii și a dialogului, să inculce cititorului impresia de autenticitate folclorică.

Bibl. ref.: I[sabela] S[adoveanu], *Ion Adam*: «*Pe lîngă vatră, Pilde și glume țărănești*», în *VR*, Iași, an. III, nr. 2, febr., 1908, p. 331; I. Bianu, «*Pe lîngă vatră, Pilde și glume țărănești*», în *AAR*, seria II, tom. XXX, 1907—1908, *Partea administrativă și dezbaterile*, Buc., Carol Göbl, 1908, p. 284—285; I.U. Soricu, *Ion Adam*, în *NRL*, Buc., an. III, nr. 19, 22 mai 1911, p. 289—290; C. Graur, *Ion Adam*, în vol. *Portrete socialiste*, Buc., Șantier, 1936, p. 57—70; E. Puiu, *Ion Adam*, în *Tomis*, Constanța, an. III, nr. 2, febr. 1968, p. 12, 13, 19. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

ADĂSCĂLIȚEI Vasile, n. 24 apr. 1929, Florești, jud. Bacău. St. s. (1941—1948) la Iași și Focșani; st. univ. de fil. la Iași (1948—1952); dr. în fil. al Univ. din Buc. cu teza *Teatrul popular de Anul nou în Moldova* (1972) (în ms.). Asist. (1959—1960), lector (1960—1972) și conf. de folc. (din 1972) la Univ. din Iași; lector de lb. și lit. rom. la Univ. din Praga (2 ani). Colab. la *Analele științifice ale Universității «Al. Ioan Cuza» din Iași*, *Anuar de lingvistică și istorie literară*, *Ateneu*, *Cronica*, *Iașul literar*, *Limbă și literatură*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*, *Studii și cercetări de istoria artei* (seria *Teatru*), *Tribuna* ș.a.

Activitatea de publicist și culegător de folc. a lui **A.** vădește că sectorul lui predilect de cercetare este teatrul pop. din Moldova, căruia îi închină, pînă în 1970, cînd își susține teza de dr. cu această temă, aproape 2 decenii de «permanentă căutare». **A.** adună, în cea mai mare parte prin intermediari (profesori, învățători, studenți, funcționari, elevi), cca. 1 600 texte de teatru pop. Din acestea, doar 132 sînt culese personal iar 540 sînt imprimate pe bandă de magnetofon. Pe baza arhivei realizate (aflată la Univ. din Iași), întocmește cîteva ediții: *Teatrul folcloric din județele Bacău și Neamț*, Clg. de texte îngrijite și st. intr. de ~ (Bacău, CJCP, 1968, 204 p.), *Teatrul folcloric din județul Iași*, Clg. întocmită de ~ și I. H. Ciubotaru, Pref. și note de ~ (Iași, CJCP, 1969, 312 p., cu il. și h.f.), *Teatrul popular de Anul nou din județul Vaslui*, Clg. monografică și pref. de ~ (Vaslui, CCP, 1971, 239 p. cu il.+ 1 h.f.) și își organizează obs. în st. ca: *Aspecte din dramaturgia populară*, *Teatrul de haiduci* (în *Lb. lit.*, Buc., an. II, 1956, p. 7—34), *Teatrul folcloric cu subiecte de război, în Moldova* (*Ibid.*, an. X, 1965, p. 327—344), *Date noi privind teatrul folcloric «Brîncovenii»* (în *REF*, Buc., an. XII, nr. 6, 1967, p. 423—433), ~ și I. H. Ciubotaru, *Date privind varietatea și răspîndirea teatrului folcloric în județele Iași și Vaslui* (în *ALIL*, Iași, an. XIX, 1969, p. 151—157), *Jocul cerbului în Moldova* (în *REF*, Buc., an. XIII, nr. 5, 1968, p. 421—438), ~ și Lucia Cireș, «*Mocănașii*», *datină-spectacol în Moldova* (*Ibid*, an. XV, nr. 4, 1970, p. 323—333), *Jocul ursului, de Anul nou, în Moldova* (în *AUI*, *Literatură*, an. XVI, 1970, p. 21—32), ~ și Lucia Cireș, *Teatrul haiducesc «Gruia lui Novac»* (în *REF*, Buc., an. XVII, nr. 6, 1972, p. 481—490). Concluzia cea mai evidentă al st. și ed. citate este relevarea amploarei și vivacității acestei forme de artă pop. Sînt prezentate «alaiurile provenite din jocurile dramatice cu măști animale», «alaiurile provenite din jocurile dramatice cu reprezentări umane», «alaiurile provenite din evoluția unor datini și

Scanned with OKEN Scanner

practici rituale » și teatrul de influență livrescă și urbană (« haiducesc și hoțesc, cu subiecte istorice concrete, cu subiecte legendare și nuvelistice »). Statistici și grafice prezintă frecvența și răspîndirea acestor forme. Autorul stăruie asupra originii, vechimii, funcției specifice (în evoluția ei), varietății tematice, artei dramatice, vîrstei interpreților.

Alte op.: *Grupurile sociale și procesul elaborării folclorului*, în *RF*, Buc., an. III, nr. 4, 1958, p. 29—44; *Imaginea lui Cuza Vodă în folclor*, în *IL*, an. X, nr. 1, ian. 1959, p. 81—89; *Despre actul creației folclorice*, în *RF*, Buc., an. IV, nr. 1—2, 1959, p. 25—44; *Probleme ale periodizării folclorului*, în *IL*, an. X, nr. 3, mart. 1959, p. 78—86; «*Miorița*» *text de plug*, în *RF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 138—139; *Formarea variantelor în folclor*, în *IL*, an. XI, nr. 3, mart. 1960, p. 65—71; *Caracterele specifice ale creației folclorice*, în *RF*, Buc., an. V, nr. 3—4, 1960, p. 11—32; *Leninismul și problemele folcloristicii*, în *IL*, an. XI. nr. 4, 1960, p. 50—52; *Raportul dintre tradiție și inovație în folclor*, *Ibid.*, an. XI, nr. 5, mai 1960, p. 63—66; *Mobilitatea genurilor și speciilor folclorului literar*, *Ibid*, an. XII, nr. 4, apr. 1961, p. 51—55; *Folcloristica și știința literaturii*, *Folclorul literar și literatura*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 3—4, 1961, p. 76—81; *Valorificarea folclorului și caracterul popular al literaturii*, în *IL*, an. XII, nr. 5, mai 1961, p. 82—86; *Elemente laice în colinda românească*, în *SCȘ*, *Filologie*, Buc., an. XIII, nr. 1, 1962, p. 65—75; *Din problemele folclorului contemporan*, în *IL*, an. XIII, nr. 2, febr. 1962, p. 62—67; *Din cîntecele colectivizării*, *Ibid.*, an. XIII, nr. 5, mai 1962, p. 39—44; *Note asupra specificului poeticii folclorice*, *Ibid.*, an. XIII, nr. 11, nov. 1962, p. 52—56; *Despre lărgirea bazei documentare a folcloristicii*, în *Trib.*, Cluj, an. VI, nr. 28, 12 iul. 1962, p. 7; *Pentru sistematizarea folclorului literar românesc într-un eventual manual*, în *Lb. lit.*, Buc., an. VII, 1963, p. 285—291; *Idei despre literatură în creația populară*, în *IL*, an. XIV, nr. 6, iun. 1963, p. 61—65; *Contribuția diverselor curente și școli folcloristice la precizarea conceptelor de folclor și folcloristică*, în *Anuarul de filologie*, Iași, an. XV, 1964, p. 99—116; *De-ale lui Păcală*, Snoave populare, Ed. îngr. de ~ și P. Ursache, Pref. de P. Ursache, Buc., EPL, col. BPT, nr. 228, 1964, XXIII + 312 p.; *Folclor și viziune folclorică*, în *IL*, an. XV, nr. 11, nov. 1964, p. 79—82; *Teatrul popular*, în *Ist. lit. rom.*, p. 65—76 (în colab. cu Gh. Vrabie * și I. Mușlea *); *Atitudine critică și creatoare în folclor*, în *IL*, an. XV, nr. 7, iul. 1964, p. 55—58; *Alecsandri folclorist*, *Ibid*, an. XVI, nr. 7, iul. 1965, p. 43—53; *De la Dragoș la Cuza Vodă*, Legende populare românești, Antol. pref. și note de ~, Buc., EPL, col. BPT, nr. 361, 1966, XXIX + 418 p.; *Doine și Balade*, Antol. și pref. de ~, Buc., ET, col. «Biblioteca școlarului», nr. 123, 1966, 158 p.; *Specificul național în cîntecele muncitorești revoluționare*, în *Ateneu*, Bacău, an. IV, nr. 4, mart. 1966, p. 12; *Metafore ale cîntecului folcloric contemporan*, în *C.*, Iași, an. I, nr. 13, 7 mai 1966, p. 3; *Tema libertății în poezia populară*, *Ibid.*, an. I, nr. 28, 20 aug. 1966, p. 8; *Din lirica populară închinată partidului*, în *IL*, an. XVII, nr. 4, apr. 1966, p. 36—45; *Specificitatea problemelor de stilistică a folclorului*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XI, 1966, p. 507—513; *Criteriul estetic în aprecierea folclorului*, în *Ateneu*, Bacău, an. III, nr. 5, mai 1966, p. 12; *Criteriul lingvistic în aprecierea folclorului*, *Ibid.*, an. III, nr. 7, iul. 1966, p. 8; *Criteriul istoric în aprecierea folclorului*, *Ibid.*, an. III, nr. 8, aug. 1966, p. 9; *Criteriul sociologic în aprecierea folclorului*, *Ibid.*, an. III, nr. 9,

Scanned with OKEN Scanner

sept. 1966, p. 9; M. Fotea și ~, *George Coșbuc despre folclor*, în *AUI*, seria *Limbă și literatură*, an. XIII, nr. 1, 1967, p. 38—53; ~ și H. Juncu, *Folcloristul Gorovei în aprecierile contemporanilor*, în C, Iași, an. II, nr. 22, 1967, p. 9; ~ și P. Cazacu, *Arta folclorică în muzeele etnografice*, *Ibid.*, an. II, nr. 46, 1967, p. 5; *Negruzzi și folclorul*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XXI, 1969, p. 135—138; *Cuza Vodă în tradiția populară*, Antol. de lit. folclorică alcătuită cu note și postfață de ~, Buc., Edit. Eminescu, col. «Biblioteca Eminescu», 1970, 296 p.; *Folclorul, între autenticitate și mistificare*, în *Ateneu*, Bacău, an. IX, nr. 11, nov. 1972, p. 12—13; *Proverbe și ghicitori*, Antol. și pref. de ~, Buc., Ion Creangă, col. «Biblioteca școlarului», nr. 70, 1973, 224 p.; *Folclor fălticenean (Cîntece și strigături)*, Material cules de prof. V. Gh. Popa, Orînduire și pref. de ~, Suceava, CJÎCPMAM, 1974, 192 p. cu il.

Bibl. ref.: Virgil Cuțitaru, *De la Dragoș la Cuza Vodă* (Culegere de legende populare românești), în *IL*, an. XVIII, nr. 4, apr. 1967, p. 85—86; M. Fotea, *O culegere de teatru folcloric (Culegere de V. Adăscăliței)*, *Ibid.*, an. XIX, nr. 10, oct. 1968, p. 95—96; E.N., *Cuza Vodă și tradiția populară (Antologie de literatură folclorică alcătuită cu note și prefață de V. Adăscăliței)*, *Ibid.*, serie nouă, an XXII, nr. 9, sept. 1971, p. 94—95. **(I.D.)**

AGÂRBICEANU Ion, n. 12 sept. 1882, Cenade, jud. Alba — m. 28 mai 1963, Cluj. Șc. pr. în com. natală (1888—1891): st. s. la Blaj (1891—1900); st. teol. la Bud. (1900—1904); st. univ. de lit., secția de lb. clasice, ist. și rom. la Bud. (1904—1905). Paroh în com. Bucium-Șasa, jud. Alba (1906—1910), com. Orlat, jud. Sibiu (1910—1916); în timpul primului război mondial se refugiază la Roman, Elisabetgrad (Rusia) și Hîrlău (1916—1918); la sfîrșitul războiului, se întoarce la Cluj (1919). M. în comitetul de conducere al «despărțămîntului» Sălișteal ASTRA (de la 2 oct. 1910); m. în comitetul de conducere al Fundației «Dr. Ion Mihu» din Miercurea Sibiului (24 ian. 1912); m. coresp. în secțiunea literară a ASTRA (din iul. 1912); m. fondator al SSR (1906), preș. al Sindicatului presei române din Ardeal și Banat (din ian. 1921); m. în comitetul SSR (din iun. 1923); secretar al Secțiunii literare-filologice a ASTRA (din 22 mai 1929); comisar al guvernului pe lîngă concesiunea Teatrului Național din Cluj (din 15 sept. 1933); m. în comitetul Ligii antirevizioniste din Transilvania și Banat (din mai 1935); m. coresp. (1919) și m. onorific al Acad. Rom. (1955). Conduce z. *Patria* (1919—1927) și rev. *Tribuna* (1938—1940), colab. și la *Adevărul literar și artistic*, *Agru*, *Alba-Iulia*, *Albina*, *Almanahul graficei române*, *Almanahul presei române din Ardeal și Banat*, *Almanahul Societății academice «Petru Maior»*, *Almanahul Societății scriitorilor români*, *Almanahul scriitorilor de la noi*, *Almanahul ziarelor «Adevăriul» și «Dimineața»*, *America*, *Amicul poporului*, *Amicul poporului — Calendar pentru orășeni*, *Amicul poporului — Calendarul poporului*, *Biruința*, *Blajul*, *Boabe de grîu*, *Brașovul literar și artistic*, *Calendar pe anul de la Hristos 1914*, *Calendarul Asociațiunii*, *Calendarul «Astrei» și al «Foii poporului»*, *Calendarul «Dacia»*, *Calendarul «Dacia Traiană» Calendarul de la Blaj*, *Calendarul național al ziarului «America»*, *Calendarul pentru popor al Asociațiunii*, *Calendarul săteanului*, *Calendarul revistei «Ramuri»*, *Călindarul poporului*, *Carpații*, *Cele trei Crișuri*, *Cetiți-mă*, *Chemarea românilor*, *Clujul creștin*, *Convorbiri literare*, *Cosînzeana*, *Cuget clar*, *Cugetul românesc*, *Cultura creștină*, *Cultura poporului*, *Curierul creștin*, *Curierul Serviciului social*, *Cuvîntul*, *Cuvîntul poporului*, *Dacia rediviva*, *Darul vremii*, *Deșteptarea*, *Drapelul*, *Dumineca «Universului»*, *Evoluția*, *Familia*, *Făclia*, *Făt-Frumos*, *Flamura*, *Flori de crin*,

Foaia ilustrată, Foaia interesantă, Foaia noastră, Foaia poporului, Foaia scolastică, Freamătul școalei, Gazeta Ardealului, Gazeta Bistriței, Gazeta ilustrată, Gazeta literară, Gazeta Sălajului, Gazeta Transilvaniei, Gîndirea, Gînd românesc, Gînd și slovă oltenească, Glasul Ardealului, Graiul copiilor, Graiul Maramureșului, Graiul moților, Graiul neamului, Înfrățirea, Învățătorul, Lamura, Luceafărul (Bud., Sibiu), *Luceafărul* (Buc.), *Luceafărul* (Cluj), *Lumea copiilor, Lumea nouă, Lumea și țara, Lumina satelor, Lupta, Meseșul, Nădejdea, Neamul românesc, Neamul românesc literar, Noua revistă română, Observatorul, Ofensiva română, Pagini literare* (Arad), *Pagini literare* (Turda), *Plaiuri năsăudene, Poporul românesc, Propilee literare, Ramuri, Răsăritul, Răvașul, Redeșteptarea, Revista fundațiilor regale, Revista politică și literară, Revista satelor — Cele trei Crișuri, România nouă, Românul* (Arad), *Românul* (Cleveland), *Satul, Semănătorul, Scrisul românesc, Societatea de mîine, Solia satelor, Steaua, Școala noastră, Șoimii Carpaților, Telegraful român, Transilvania, Tribuna, Tribuna Ardealului, Tribuna literară, Țara, Țara noastră, Unirea, Utunk, Vestea, Vestea nouă, Viața românească, Voința, Vremea, Zări senine, Ziarul nouei vieți românești* ș.a.

Relația lui **A.** cu folc. nu se reduce, cum s-a spus (Dumitru Pop, *Ion Agârbiceanu și patrimoniul popular*, în *S*, Cluj, an. XIII, nr. 9, sept. 1962, p. 104—113), la filonul pop. mitico-fantastic și la tablourile etnografice din satul transilvănean tradițional, prezente în multe din povestirile sale și îndeosebi în romanul *Strigoiul* (Buc, EPL, 1969, 632 p.). Scriitorul este totodată și autorul a c. 40 art., recenzii și pref. despre folc. și folcloriști, în fond mici st. despre fenomenul folcloric viu, despre semnificațiile și destinul acestuia. Opiniile lui **A.** sînt în esență romantice și tradiționaliste în spirit sămănătorist. Pentru **A.** folc. este « document » ce a înregistrat evenimentele neînscrise pe « răbojul istoriei », « întîmplări din veacurile cele dintîi » (*Comori vechi*, în *Unirea poporului*, Blaj, an. XII, nr. 32, 17 aug. 1930, p. 2—3) și expresie a sufletului poporului nostru, un popor « foarte isteț și cuminte », cu un « mare simț pentru frumos » și o « bunăcuviință înăscută, care e jumătate simț etic, jumătate simț estetic », calități evidente mai cu seamă în basme, ale căror subiecte « sunt de un profund omenesc și de o înaltă spiritualitate ». Această schiță conceptuală idealizantă și textele lit. pop., « armonioase », « clare », « măsurate » și « simple » sînt opuse polemic lit. moderne, în care sensibilitatea este « forțată sau imitată », și propuse ca sursă de inspirație scriitorilor cont Ca și alți literați ai timpului, **A.** își exprimă îngrijorarea în legătură cu destinul folc., propunînd, împotriva influențelor nefaste (« străinismele », « romanțele stropșite » cu « vorbe de rușine », melodiile « de la patefon »), împotriva declinului unor specii și,

în genere, împotriva metamorfozelor folc. tradițional, o serie de măsuri pentru conservarea valorilor etnofolclorice, printre care înființarea de muzee de artă pop. și republicarea col. de folc. clasice. Deși aparent pledoaria pentru păstrarea «zestrei sufletești» a trecutului este făcută de pe pozițiile paseismului A. admite în fond, ca și M. Sadoveanu *, evoluția folc. și deci și apariția unor cîntece noi, însă recomandă adoptarea lor numai în măsura în care răspund criteriilor morale ale «cuviinței» și «curățeniei» (*Cîntece vechi și nouă*, în *Cuvîntul poporului*, Sibiu, an. XI, nr. 47, 23 nov. 1929, p. 1).

Alte op.: *Crăciunul*, în *Calendarul Asociațiunii pe anul de la Hristos 1912*, Sibiu, an. I, 1911, p. 36—38; *Pace și bunăvoire*, în *Solia satelor*, Cluj, an. I, nr. 51—52, 23 dec. 1912/5 ian. 1913, p. 1—2; *Paștile*, în *Patria*, Sibiu, an. VI, nr. 89, 27 apr. 1924, p. 1; *Anul nou*, în *Calendarul pentru popor al Asociațiunii pe anul 1930*, Sibiu, an. XIX, (1930), p. 45—50; *O datorie națională, Să adunăm produsele folclorului nostru*, Un apel, în *Tr.*, Sibiu, an. LXI, nr. 11—12, nov.—dec. 1930, p. 72—73; *Colecții de poezii populare*, *Ibid.*, an. LXI, nr. 11—12, nov.—dec. 1930, p. 73—74; *Nu ne cinstim*, De la secțiile Astrei, în *Foaia poporului*, Arad, an. LXI, nr. 14, 2 apr. 1933, p. 5; *Să păstrăm moștenirea* (Rezumat de conferință poporală), în *Tr.*, Sibiu, an. LXVI, nr. 1, ian.—febr. 1935, p. 19—24; *Amestecul primejdios*, De la secțiile Astrei, în *Foaia noastră*, Cluj, an. X, nr. 474, 24 mart. 1935, p. 5; *Încremenirea în obicei*, De la secțiile Astrei, în *Graiul neamului*, Carei, an. XI, nr. 17, 28 apr. 1937, p. 3; *Revenirea la portul național*, Aspecte sociale din Ardeal, în *Universul*, Buc., an. LV, nr. 135, 19 mai 1938, p. 1—2; *În ajun de praznic*, în *Trib.*, Cluj, an. I, nr. 48, 24 dec. 1938, p. 6; *Satul românesc în sărbători*, în *Satul*, Buc., an. IX, nr. 98, ian. 1939, p. 8; *Cultura autohtonă*, în *Trib.*, Cluj, an. II, nr. 259, 10 nov. 1939, p. 1; *Autohtonii*, *Ibid.*, an. II, nr. 297, 24 dec. 1939, p. 1. **Bibl. ref.:** Ion Apostol Popescu, *Interesul pentru folclor al lui Ion Agârbiceanu*, în *S*, Cluj, an. XIII, nr. 9, sept. 1962, p. 118—125; Dimitrie Vatamaniuc, *Ion Agârbiceanu*, Buc., Albatros, 1970, 172 p.; Mircea Zaciu, *Ion Agârbiceanu*, Buc., Minerva, 1972, 360 p.; D. Vatamaniuc, *Ion Agârbiceanu*, Biobibliografie, Buc., EER, 1974, p. 83—87. (**I.D.**)

ALECSANDRI Vasile, n. 21 iul. 1821, Bacău—m. 22 aug. 1890, Mircești, jud. Iași. Învață mai întîi în particular, cu un dascăl gr. și cu călugărul maramureșean Gherman Vida (1824—1828); intern la pensionul lui Cuénim din Iași (1828—1834); st. în Franța (1834), cu bac. în lt. (1835); se pregătește pentru a urma med., dar se înscrie la Fac. de drept din Paris (1836—1837); abandonează dreptul și își pregătește bac. în științe (1837); revine în țară (1839); «șef de masă» la «serviciul scutelnicilor și al pensiilor» din Iași (1839—1846); director al Teatrului Național din Iași (1840). M. în comitetul revoluționar însărcinat să redacteze *Doleanțele Partidei naționale* (1848); după înfrîngerea revoluției, emigrează la Paris, unde depune o intensă activitate politică în slujba cauzei revoluționare și naționale (1848); revine în țară (mart. 1848). Arhivar al Statului (1850); m. în «Comisia pentru reorganizarea învățămîntului public» din Moldova (1851); deputat de Bacău în Divanul ad-hoc, ca reprezentant al unioniștilor (1857); secretar de stat (ministru de Externe) (1858); m. în

Adunarea electivă a Moldovei (1858); sub domnia lui Alex. Ioan Cuza, ministru al Afacerilor Externe (1859); deputat de Roman (1869); ministru plenipotențiar la Paris (1885). M. al Acad. Rom. (1867). Editează, cu M. Kogălniceanu și I. Ghica, rev. *Propășirea* (1844); conduce rev. *România literară* (1855); colab. și la *Albina românească*, *Album științific și literar*, *Almanah de învățătură și petrecere*, *Bucovina*, *Calendar pentru poporul românesc*, *Concordia*, *Dacia literară*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Ilustrațiunea*, *Lumina*, *Revista română*, *Salba literară*, *Steaua Dunării*, *Zimbrul*.

« Rege al poeziei » și întemeietor al dramaturgiei naționale, **A.** este totodată și ctitorul incontestabil al folcloristicii rom. prin publicarea primei clg. de folc. din ist. culturii noastre: *Poezii poporale — Balade (cîntice bătrînești)*, Adunate și îndreptate de ~ (Iași, Tip. Buciumul român, Partea I-a, 1852, III + 100 p.; Partea a II-a, 1853, 111 p.), clg. care a pus pentru prima oară în circulație, în toate ținuturile locuite de rom. și peste hotarele patriei, capodoperele folclorice *Mioriția* și *Meșterul Manole* și a impus lit. noastre, prin valoarea artistică a textelor conținute, unul din izvoarele ei fundamentale de inspirație și originalitate. Interesul lui **A.** pentru folc. și îndeosebi pentru poezia pop. este anterior anului 1852, și se datorează desigur curentului de renaștere națională inițiat și promovat de tinerii intelectuali progresiști abia întorși de la st. din Europa occidentală și grupați în jurul rev. *Dacia literară* (1840) și *Propășirea* (1844), Kogălniceanu *, Russo *, Negruzzi * ș.a. El întreprinde mai multe călătorii în munții Neamțului, începînd din 1842, an în care, cu prilejul unei excursii pe Ceahlău, ascultă o *Mioriță* rostită de baciul Udrea. Probabil că în 1844 col. era în curs de pregătire pentru tipar de vreme ce rev. *Propășirea* anunță că « d. Alecsandri, dorind a îndeplini colecția ce au făcut de cîntece populare a românilor, pănă a nu le pune încă sub tipar, poftește pe toți cetitorii *Foii științifice și literare* ce vor cunoaște și vor avea asemine poezii populare, să binevoiască a le împărtăși d-sale, avînd sigura făgăduință din parte-i că vor primi gratis cîte un esemplar din acele cîntece, cînd vor ieși la lumină ». Faptul că același anunț apare și în *GT*, vădește intenția lui **A.** de a publica o clg. reprezentativă pentru toate ținuturile locuite de rom. Se pare că apelul nu a rămas fără urmări, deși **A.** nu va menționa ca inf. decît pe A. Russo *; acesta i-a comunicat probabil, printre textele culese de el în timpul surghiunului de la Soveja, și o var. a *Mioriței*. Evenimentele politice care urmează îl împiedică să-și publice clg., dar exilul, cu etapele lui în Bucovina și Transilvania, i-o îmbo-

Scanned with OKEN Scanner

gătește cu texte comunicate de Iraclie Porumbescu și de tînărul «alumn gimnazial», ulterior prof. la Sibiu, Ioan Popescu. La plecarea în pribegie poetul își luase cu sine col., de vreme ce tipărește în rev. *Bucovina* a fraților Hurmuzaki, în 1849—1850, 19 poezii, pe care le va relua ulterior (1850 și 1851) în publ. ieșeană *Zimbrul*. După apariția celor 2 br. de *Poezii poporale* citate (a treia br., deși anunțată, nu a mai văzut lumina tiparului), se pare că **A.** a primit texte pe care, împreună cu altele, alese din propria-i col., le publică în suplimentul rev. *RL* (1855), *Revista română* (1861—1863) și *Țeranul român* (1862), pregătind concomitent o nouă ed. de poezii pop. Această nouă ed. era încheiată în toamna anului 1862, cînd D. Bolintineanu îi publică pref. în z. *Reforma* din 18 oct., dar nu va apărea decît 4 ani mai tîrziu, sub un titlu care reflectă convingerea lui **A.** de a fi realizat în sfîrșit clg. reprezentativă la care năzuise încă din 1844: *Poezii poporale ale românilor*, Adunate și întocmite de ~ (Buc., Tip. lucrătorilor asociați, 1866, 416 p.). Noua ed., mult mai bogată decît prima (204 texte față de numai 31), depășește caracterul oarecum regional al clg. din 1852—1853, care cuprindea balade din Moldova și cîteva din Transilvania, incluzînd și texte din celelalte ținuturi locuite de rom., și nu se mai mărginește la cîntece epice, ci adaugă, la cele 58 de balade pe care le conține, 102 doine, 50 hore, 15 strigături, orații de nuntă, un cîntec de leagăn, o colindă, un plugușor, un cîntec de cerșit etc., precum și cîteva piese pseudofolclorice *(Hora Unirei, Hora de la Mircești, Dragoș, Movila lui Burcel, Cînticul lui Mihai Viteazul, Visul lui Tudor Vladimirescu, Stejarul și cornul, Surorile)*. Deși nu este totuși deplin reprezentativă pentru că nu cuprinde piese din toate genurile și speciile și pentru că textele din Țara Românească și din Oltenia sînt împrumutate din cărțile de colportaj ale lui A. Pann *, col. a constituit la vremea ei un adevărat document artistic al geniului poporului nostru și al unității lui spirituale, contribuind, în epoca de afirmare a naționalităților europene, la cunoașterea peste hotare a națiunii noastre și, implicit, la susținerea dreptului ei la unitate politică și la independență. Totodată col. lui **A.** este, în ist. folcloristicii rom., actul de naștere al șc. romantice, șc. cu foarte mulți prozeliți, unii susținînd-o teoretic (A. Mureșanu *, D. Bolintineanu), alții și practic (A. M. Marienescu *, A. Bîrseanu *, I. Micu Moldovanu *, Z. Boiu, I. Pop-Reteganul *, I. Bugnariu *, G. Cătană *, I. Sc. Bădescu), pînă în zilele noastre. Șc. romantică, preluînd

idei de la G. B. Vico, J.-J. Rousseau, J. G. Herder, frații W. și J. Grimm, Fr. Schiller și A. Schelling, considera folc. o creație naturală, apărută într-un moment cînd « toate națiunile au fost națiuni de poeți » (G. B. Vico), și îl confunda adeseori — mai ales în expresiile lui epice (baladele), pentru care șc. romantică are o adevărată predilecție motivată de nevoia justificării unui trecut național — cu o cronică a evenimentelor istorice transfigurată de imaginație, alterată și fragmentată prin îndelungata circulație nesupravegheată. De aici, obligația programatică, datoria « sacră » a culegătorilor de a « întocmi », de a « corege », de a « îndrepta » folc. **A.** se va conforma acestei « norme științifice » a șc. romantice, a cărei apariție în cultura noastră, ca și în culturile altor națiuni europene ce năzuiau spre unitate politică și independență, a fost o necesitate istorică. Așa se explică și în mare măsură se justifică intervențiile copioase ale lui **A.** în textele pop., depistate de-a lungul timpului de comentatori (îndeosebi de folcloriștii puriști), deosebirile de la o ed. la alta din cîteva cîntece pop. (deși aceste deosebiri, după cum a observat I. C. Chițimia *, trebuie puse pe seama faptului că poetul a avut la îndemînă mai multe var. ale aceleiași poezii pop.), amestecul de piese folclorice cu piese pseudofolclorice, precum și, date fiind condițiile locale, descoperirile vădit exagerate ale unor « urme » de civilizație romană în cultura pop.: « giocul călușăilor » îi pare lui **A.** a fi o alegorie a răpirii sabinelor, hora este dansul roman « chorus », lupta voinicească din balade amintește de exercițiul zilnic al ostașilor romani, balada *Erculean* (pe care o prelucrase după *Iovan Iorgovan*) cuprinde o alegorie a descoperirii apelor tămăduitoare de la Mehadia etc. Dar col. nu conține numai asemenea note. Majoritatea lor, ca și art. publicate de **A.** (*Românii și poezia lor*, în *Bucovina*, Cernăuți, an. II, nr. 32, sept. 1849, p. 175—180 și *Melodiile românești*, în *RL*, Iași, an. I, nr. 9, 28 febr. 1855, p. 110—113) permit formarea unei imagini edificatoare asupra concepției, bogăției preocupărilor folclorice ale lui **A.**, asupra multitudinii aspectelor reținute din creația pop. Poporul rom. este, în viziunea lui **A.**, un depozitar de obiceiuri și credințe patriarhale, un înzestrat creator de bogată și nobilă poezie, din care se desprind alesele sale trăsături spirituale: înțelepciunea, optimismul, puritatea sentimentelor. Poetul stăruie asupra notelor particulare ale unor forme poetice: doina (« cînticul cel mai frumos, cel mai jalnic », « care face pe român să ofteze fără voie ») vehiculează sentimente

de dor, iubire și jale, unele texte evocînd slava din trecut; balada este o formă narativă structurată pe subiecte eroice; horele sînt cîntece de joc (« Ele sînt improvizații din fugă, cugetări rostite în versuri în repegiunea dansului, destăinuiri naive ale dorinței inimii, păcălituri șăgalnice între dănțași. Prin urmare și forma acestor poezii e neregulată ca ideile improvizatorilor »). Admiră profunzimea proverbelor, fantezia din basme, spiritul satiric din anecdote, geniul poeziilor patriotice. Sub imperiul spiritului sc. romantice și al comandamentelor politice ale epocii, **A.** acordă o mai mare importanță baladelor, pe care dealtfel le publică înaintea col. citate — *Balade (cîntice bătrînești)*, Adunate și îndreptate de ~ (Iași, Tip. Buciumului român, I — 1852, III + 100 p., II — 1853, 111 p.) — însă nu neglijează celelalte forme poetice, de ex. horele, pe care le consideră « surori ale baladelor ». Dintre obiceiuri relevă, ca și D. Cantemir *, ospeția. Cu toate criticile « puriștilor », care vizează în fond metoda romantică de prelucrare a textelor, activitatea de folclorist a lui **A.** și îndeosebi col. sa se bucură și azi de un mare interes și prestigiu, mărturie stînd, în acest sens, numeroasele ed. cr. publicate. Valoarea istorică a col. este dublată de valoarea ei estetică, unele creații pop. fiind cunoscute în rîndurile marelui public prin var. editate de **A.**; la loc de cinste în ierarhia valorică a pieselor din col. se situează, de bună seamă *Miorița*, a cărei descoperire și publicare este supremul merit al lui **A.**: « Balada aceasta fără seamăn în literatura noastră este cel mai mare titlu de glorie al poetului de la Mircești. Dacă numai atîta ar fi făcut, era de ajuns ca să trăiască pînă la amurgul neamului » (M. Sadoveanu, *Miorița*, în vol. *Mărturii*, Buc., ESPLA, 1960, p. 94).

Bibl. ref.: Gh. Asachi, «*Poezii poporale, Balade, Cîntice bătrînești adunate de d-l Vasile Alecsandri, Partea I*», în *Gazeta de Moldavia*, Iași, an. III, nr. 20, 17 mart. 1852, p. 77; Dora d'Istria, *La nationalité romaine d'apres ses chants populaires*, în *Revue des deux mondes*, Paris, 1859, vol. 20, p. 429—459; T. Maiorescu, *Poezii populare adunate de D. Vasile Alecsandri*, în *CL*, Iași, an. I, nr. 22, ian. 1868, p. 301—308; D. Bolintineanu, *Baladele poporale culese de V. Alecsandri*, în *Albina Pindului*, Buc., an. II, nr. 1, 15 febr.—15 mart. 1859, p. 1—6; G. Vîrnav—Liteanu, *Poeziile populare culese și întocmite de Alecsandri*, în *CL*, Iași, an. VI, nr. 11, 1 febr. 1873, p. 405—416; Em. Cretulescu, *Balade și cînturi populare culese de Alecsandri*, în *CT*, Buc., an. V, nr. 8, 1874, p. 201—205; M. Schwartzfeld, *Poeziile populare, Colecția lui Alecsandri sau Cum trebuie culese și publicate cîntecele populare (Studiu critic)*, în *Cont.*, Iași, an. VI, nr. 7, febr. 1888, p. 80—96, nr. 8, mart. 1888, p. 148—168, nr. 9, apr. și mai 1888, p. 223—254, nr. 11, aug.—sept.—oct. 1888, p. 383—

419; Idem, *Vasile Alecsandri sau Meșterul drege strică și apărătorii săi, Cercetare critică pe tărîmul estetic*, în *Revista olteană*, Craiova, an. II, 1889, nr. 4, p. 154—163, nr. 5, p. 214—228, nr. 6, p. 252—266; T. Maiorescu, *În chestia poeziei populare, Răspuns la discursul de recepțiune al d-lui Duiliu Zamfirescu*, rostit la Academia Română la 16 mai 1909, Buc., Acad. Rom., Buc., *Discursuri de recepțiune*, XXXIII, 1909, 57 p.; B. Delavrancea, *Din estetica poeziei populare*, Discurs rostit la 22 mai (4 iunie) în ședința solemnă..., Cu răspuns de I. C. Negruzzi, Acad. Rom., Buc., *Discursuri de recepțiune*, XL, 1913, 39 p.; Ion Breazu, *Vasile Alecsandri și Andrei Bîrseanu*, în *Literatura Transilvaniei*, Buc., Casa școalelor, 1944, p. 135—151; Tancred Bănățeanu, *Prosper Mérimée și culegerea de balade a lui V. Alecsandri, Note folclorice pe marginea unei recenzii*, în *Studii literare*, Sibiu și Cluj, an. IV, 1948, p. 119—134; V. Alecsandri, *Poezii populare*, Ed. îngr. și pref. de I. D. Bălan, Buc., ET, col. M., nr. 3, 1960, 312 p.; Al. Dima, *Spiritul folcloric al operei lui Vasile Alecsandri*, în *GL*, Buc., an. XII, nr. 37, 9 sept. 1965, p. 11; Al. A. Philippide, *V. Alecsandri*, în *Cont.*, Buc., 17 sept. 1965, p. 1, 9; Vladimir Streinu, *Gloria lui Alecsandri*, în Luc., Buc., an. VII, nr. 19, 11 sept. 1965, p. 1; Al. Piru, *Vasile Alecsandri*, în *Cont.*, nr. 34, 20 aug. 1965, p. 3; Ov. Papadima, *« Descoperirea » poeziei populare*, în *GL*, Buc., an. XI, nr. 37, 9 sept. 1965, p. 7; P. Ursache, *Alecsandri și sensul îndreptărilor folclorice*, în *IL*, an. XVII, nr. 7, iul. 1965, p. 71—75; V. Adăscăliței, *Alecsandri folclorist*, în *IL*, an. XVII, nr. 7, iul. 1965, p. 43—53; Ion Apostol Popescu, *Influența lui Vasile Alecsandri asupra mișcării folcloristice din Ardeal și Banat*, în *Lb. lit.*, Buc., an. X, 1965, p. 47—64; I. C. Chițimia, *Vasile Alecsandri și poezia populară românească*, în *RITL*, Buc., an. XV, nr. 1, 1966, p. 31—52, reprodus în *FFR*, p. 15—36; Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Ed. îngr., st. intr., note și var. de Gh. Vrabie, Buc., EPL, 1965, vol. I — 491 p., vol. II — 388 p.; D. Caracostea, *Poezia tradițională română, Balada poporană și doina*, Ed. cr. de D. Șandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. I, p. 32—67, vol. II, p. 227—247; Al. Teodorescu, *Vasile Alecsandri și folclorul românesc*, în *Cr.*, Iași, an. VI, nr. 30, 24 iul. 1971, p. 11; Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Ed. cr. și st. intr. de D. Murărașu, Buc., Minerva, 1972, 432 p. (**I.D.**)

ALEXICI Gheorghe, n. 14 sept. 1864, Arad — m. 7 febr. 1936,?. St. univ. de lt. la Bud. Prof. s. (1888—1890) la Szolnok și Kassa (azi în R.P.U.); prof. de lb. și lit. rom. la Școala de limbi orientale din Bud. (1891—1897); « privat docent » (1897—1909) și prof. (1909—1920) la Univ. din Bud. Pensionat în 1920 din cauza atitudinii lui politice social-democrate. Colab. la *Alföld* (Bud.), *Budapesti Szemle, Convorbiri literare, Etnographia* (Bud.), *Luceafărul, Noua revistă română, Nyelvör, Poporul, Revista pentru istorie, arheologie și filologie* ș.a.

« Cercetător de mîna întîi », « folclorist de avangardă », cum îl numește I. Diaconu *, apreciindu-i meritele în anticiparea aplicării unor metode de cercetare modernă, în trascrierea fonetică a textelor, în explicarea genezei și circulației motivelor, în modul de abordare comparatist a st. de folcloristică, **A.** începe să culeagă lit. pop. în 1883, la îndemnul prof. A. Roman. În același an, este însărcinat de soc. « Kisfaludy » să adune, împreună cu

H. Antal, fost prof. de etnogr. la Cluj și Seghedin, cîntece pop. din fostele jud. Arad și Caraș-Severin, apoi din satele moților — considerați « cel mai interesant element al poporului român din Transilvania » — și din fostele jud. Bihor și Hunedoara. Roadele acestei cercetări, care durează pînă în 1898, sînt descoperirea ms. col. *Pesmă cu cîntări lumești și veselitoare*, alcătuit în 1831 de preparandul D. Ardelean* și îndeosebi clg. *Texte din literatura poporană română*, Adunate de ~, tom. I, *Poezia tradițională* (Bud., Edit. autorului, 1899, 294 + XIV p.). Vol., printre primele alcătuite după norme științifice, cu deosebită grijă pentru notarea graiului local și conținînd și cîteva texte înregistrate cu fonograful, cuprinde balade, povești, descîntece ș.a. Cîteva texte sînt însoțite de var. **A.** dă totodată relații utile despre inf. și despre împrejurările în care au fost chestionați. Vol. al II-lea, tipărit în 1913, dar nedifuzat — cuprinzînd texte culese între aceiași ani (1883—1889), din Transilvania vestică și din Banat, cele mai multe lirice, din care se remarcă îndeosebi cîntecele de dragoste și cele de codru — a fost publicat « cu un studiu introductiv note și glosar » de Ion Mușlea *, sub titlul *Texte din literatura poporană română*, tom. II (Inedit) (Buc., EARSR 1966, 236 p.). **A.** are merite deosebite și în domeniul trad. și popularizării folc. rom. peste hotare.

Alte op.: *Pagini din trecut, Din trecutul poeziei noastre populare*, în *Luc.*, Bud., an. II, nr. 22, 15 nov. 1903, p. 366—371; *Material de limbă din «Codicele de Petrova »*, în *RIAF*, Buc., vol. XIII, partea I—II, 1912, p. 278—293. **Bibl. ref.:** M. Dragomirescu, *Gh. Alexici*: « *Texte din literatura poporană română* » în *CL*, Iași, an. XXXIII, nr. 10, 15 oct. 1899, p. 961—963; I. Diaconu, *Folclor din Rîmnicu Sărat*, vol. II, Focșani, Tip. Cultura, 1934, p. LXXXIX. **(I.D.)**

ALMÁSI ISTVÁN, n. 8 dec. 1934, Cluj. Șc. pr. la Cluj (1941—1945); st. s. la Cluj (1945—1951); st. univ. de muzică la Cluj (1951—1956). Cercetător științific în sectorul de etnogr. și folc. al CȘSP din cadrul AȘSP — Cluj-Napoca (din 1956). Colab. la *A hét, Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Igaz Szó, Jóbarát, Korunk, Művelődés, Nyelv-és Irodalomtudományi Közlmények, Revista de etnografie și folclor.*

Preocupat de folc. încă din anii st. univ., cînd participă la anchete pe teren (1953), și orientîndu-se în cercetările sale după indicațiile metodologice ale lui Bartók, la care trimite programatic (*Kövessük hiven Bartók útmutatását [Să urmăm îndrumările metodologice ale lui Bartók]*, în *Műv.*, Buc., nr. 5, mai 1970, p. 40—43), **A.** prezintă în art., st. și clg., elaborate cu rigoare științifică, folc. magh. din cîteva loc. din România *(Alapádi*

erdő alatt [Cîntece populare din Lopadea Nouă], Buc., ESPLA, 1957, 120 p., în colab. cu Szenik Ilona și Zsizsmann Ilona; *A Kádár Kata-ballada kalotaszegi változata [Variantă din Călata a baladei Kádár Kata]*, în *NIK*, Cluj, an. IV, nr. 3—4, 1960, p. 339—341; *Magyargyerőmonostori népköltészet [Folclor maghiar din Mănăstireni]*, Buc., EPL, 1969, 396 p., în colab. cu Olosz Katalin; *Tavaszi szél vizet áraszt [Vîntul de primăvară dezleagă apele]*, Buc., Kriterion, 1972, 296 p.) și face interesante considerații asupra reciprocităților rom.-magh. din domeniul muzicii folclorice în satele cu populație mixtă, semnalînd cîntecele și melodiile rom. pătrunse în repertoriu ciangăilor *(Román refrének a moldvai csángók népdalaiban [Refrene românești în cîntecele populare ale ceangăilor din Moldova]*, în *NIK*, Cluj, an. X, nr. 1, 1966, p. 119—120) și al cîntăreților magh. (*Repertoriul de cîntece populare românești la maghiarii din Braniștea*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 2, 1968, p. 171—179; *245 melodii de joc*, Tg. Mureș, CCP, 1970, 128 p., în colab. cu I. Herțea).

Alte op.: *Iskolai énektaítis és folklor köröfsőn [Învățămîntul muzical și folclorul la Izvorul Crișului]*, în *K*, Cluj, an. XXI, nr. 10 oct. 1962, p. 1246 — 1248; *Román-magyar népzenei kapcsolatok kutatása [Cercetarea relațiilor româno-maghiare în domeniul muzicii populare]*, *Ibid.*, an. XXIV, nr. 10, oct. 1965, p. 1460 — 1462); *Petőfiversek az élő szájhagyományban [Poezii de Petöfi în tradiția orală vie]*, în *Műv.* Buc., an. XXIII, nr. 7, iul. 1969, p. 41—44; *Munkásdalak [Cîntece muncitorești]*, *Ibid.*, an. XXIII, nr. 5, mai 1970, p. 40—43; *Bartók erdélyi magyar népzenekutatása [Cercetările lui Bartók asupra muzicii populare maghiare din Transilvania]*, în *IS*, Buc., an. XVIII, nr. 9, sept. 1970, p. 450—454; *Considerații preliminare asupra sistematizării arhivei de muzică populară*, în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, 1971, p. 437—448; *Activitatea folcloristică a lui Seprődi János*, în *AMET pe anii 1971—1973*, Cluj, 1973, p. 719—730.

Bibl. ref.: Szabó T. Attila, «*Magyargyerőmanostori népköltészet [Folclor din Mănăstireni]*», în *IS*, Buc., an. XVII, nr. 11, nov. 1969, p. 871—878; A. Vicol, *Iosif Herțea — Almási Istvan: «245 melodii de joc»*, în *REF*, Buc., tom. 16, nr. 2, p. 174—179. **(I.D.)**

AMZULESCU Alexandru I., n. 4 dec. 1921, Valea Stanciului, jud. Dolj. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Craiova (1930—1938); st. univ. de lt. la Buc. (1938—1942); dr. în fil. al Univ. din Buc. (1968) cu teza *Balada populară din Muscel* (în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 247—332). Prof. s. la Buc. (1948—1951); cercetător (1950—1956), cercetător principal (1950—1958), secretar științific (1958—1970) și șef al secției literare (din 1971) la ICED din Buc. Colab. la *Demos* (Berlin), *Limbă și literatură*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor* ș.a.

După ce publică o antol. de *Doine, cîntece și strigături* (Buc., ESPLA, col. BPT, 1955, 414 p.), cuprinzînd folc. liric și satiric din toate reg. țării, din creația pop. veche și cont. (doine de muncă, de nuntă, de înmormîntare, de leagăn, sociale, de călătorie și război, pastorale, de dragoste, de dor și jale, de lume, satirice, muncitorești, cîntece noi și strigături), A. își concentrează preocupările asupra baladei pop. Efectuează laborioase cercetări pe teren și de arhivă în vederea elucidării problemelor genezei, evoluției și clasificării acestei specii străvechi a folc. rom., și publică numeroase art. și st. (*Observații critice în problema studierii baladei*, în *RF*, Buc., an. IV, nr. 1—2, 1959, p. 75—194; *Cîntecul nostru bătrînesc*, *Ibid.*, an. V, nr. 1—2, 1960, p. 25—58; *Ion ăl Mare, Balada clăcașului răzvrătit*, *Ibid.*, an. VII, nr. 3—4, 1963, p. 1—50; *Poezia epică, Eposul eroic (Cîntecul bătrînesc)*, în *ILR*, vol. I, Buc., EARPR, 1964, p. 81—93; *«Vlăduț», O variantă recentă a baladei «Radu-Vodă și Drăgan»*, în *REF*, Buc., an IX, nr. 2, 1964, p. 175—182; *Considerații și mărturii despre procesul de variație și creație în cîntecul liric muscelean*, *Ibid.*, an. XIII, nr. 3, 1968, p. 197—209; *Modelul funcțional al eposului eroic românesc*, *Ibid.*, an. XVI, nr. 3, 1971, p. 189—206; *Modelul actanțial al eposului eroic românesc*, *Ibid.*, an. XVI, nr. 4, 1971, p. 267—282 ș.a.), 2 antol. (*Vechi cîntece de viteji*, Buc., ESPLA, 1956, 135 p., în colab.; *Voinicii*, Balade populare prelucrate, Buc., ET, 1956, 138 p.) cuprinzînd materiale din arhiva IF—Buc., culese între anii 1930—1959 (colinde feciorești din reg. Hunedoara, Galați, Buc., balade și doine haiducești din Muntenia), grupate pe genuri, precum și ed. cr. în 3 vol. *Balade populare românești* (Buc., EPL, 1964, vol. I — 465 p., vol. II — 513 p., vol. III — 537 p.), un corpus al baladei folclorice (352 piese cu indicarea var. după o clasificare personală), precedat de un amplu st. intr. în care sînt prezentate stadiul actual al cercetărilor asupra baladei, semnificația, valorile doc., ideologică și artistică ale speciei și evoluția ei (text și melodie) în circulația folclorică vie pînă în contemporaneitate. Indicele tematic și bibliografic al vol., lacunar și utilizează uneori o terminologie improprie.

Alte op.: *Răscoala țăranilor din 1907, oglindită în cîntecul popular*, în *RF*, Buc., an. II, nr. 1—2, 1957, p. 125—148; *Contribuție la cercetarea structurii poetice a liricii populare*, *Ibid.*, an. VI, nr. 3—4, 1961, p. 7—28; *Perspectivele folclorice ale satului colectivizat*, *Ibid.*, VII, nr. 3—4, 1967, p. 7—

—18; *Cîntece și jocuri din Muscel*, Buc., EM, 1964, 312 p. (în colab. cu Paula Carp); *Cîteva observații cu privire la versul popular*, în *REF*, Buc., an. IX, nr. 1, 1964, p. 105—111; *Cîntecul nou la locuri de muncă*, Fișă de observare directă, *Ibid.*, an. IX, nr. 4—5, 1964, p. 451—472; *Observații introductive la cercetarea cîntecului «propriu-zis»*, *Ibid.*, an. XI, nr. 2, 1966, p. 97—108; *Mențiuni despre dinamica de perindare a cîntecelor*, *Ibid.*, an. XI, nr. 4, 1966, p. 387—396; *Doina «de codru» în Muscel*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XI, 1966, p. 465—481; *Doina «de dragoste» în Muscel*, *Ibid.*, an. XV, 1967, p. 203—220; *Toma Alimoș*, Balade populare românești, Buc., EPL, col. BPT, nr. 367, 1967, vol. I—XXIV + 480 p., vol. II — 398 p.; *Premise la poetica doinei muscelene «de codru»*, în *REF*, Buc., an. XII, nr. 1, 1967, p. 51—59; *Despre stilistica oralității cîntecelor românești*, *Ibid.*, an. XV, nr. 6, 1970, p. 461—472; *Lirica populară olteană în contextul vieții folclorice contemporane*, *Ibid.*, an XVII, nr. 4, 1972, p. 321—328; *Contribuții la dezbaterea problemei autenticității folclorice*, *Ibid.*, an. XVIII, nr. 4, 1973, p. 243—253; *Structura baladei familiale*, *Ibid.*, an. XIX, nr. 2, 1974, p. 82—94; *Observații despre evoluția contemporană a cîntecului epic în Oltenia*, *Ibid.*, an. XIX, nr. 4, 1974, p. 271—290; *Cîntece bătrînești*, Buc, Minerva, 1974, XLI+592 p. *Observații istorico-filologice despre «Miorița» lui Alecsandri*, *Ibid.*, an. XX, nr. 2, 1975, p. 127—158; *Noi observații despre implicații ale evenimentelor anului 1907*, *Ibid.*, an. XXII, nr. 2, 1977, p. 135—138.
Bibl. ref.: Emilia Comișel, *Al. Amzulescu și Gh. Ciobanu: «Vechi cîntece de viteji»*, în *RF*, Buc., an. II, nr. 1—2, 1957, p. 236—240; I. Oprișan, *«Balade populare românești»*, în *RITL*, Buc., tom. 13, nr. 3—4, 1964, p. 773—777; Ioan Șerb, *«Balade populare românești»*, în *GL*, Buc., an. XII, nr. 12, 18 mart. 1965, p. 7; Alex. Dobre, *«Balade populare românești»*, în *REF*, an. XII, nr. 2, 1967, p. 162—164; Florin Georgescu, *Paula Carp și Alex. Amzulescu: «Cîntece și jocuri din Muscel»*, în *REF*, Buc., an. XII, nr. 4, 1967, p. 333—336; Șerban Cioculescu, *«Cîntece bătrînești»*, în *RL*, Buc., an. IX, nr. 23, 3 iun. 1976, p. 9; Vladimir Streinu, *«Balade populare românești»* în *Pagini de critică literară* Ed. alcătuită de George Muntean, Buc., Minerva, 1977, vol. V, p. 420—422. (**S.C.S.**)

ANTEMIREANU Alexandru, n. 1 aug. 1877, Tomșani, jud. Prahova—m. 16 iul. 1910, Buc. St. s. la Ploiești (1887?—1895?); st. univ. de lt. la Buc. (începute în 1895, neterminate). Debutează (1896), cu povești pop. în *Convorbiri literare*; editează (1897), împreună cu Constantinescu Stans, C. Sandu Aldea, St. O. Iosif, Ilarie Chendi * și V. Podeanu, rev. *Floare albastră;* colab. și la *Adevărul literar*, *Cronica*, *Conservatorul*, *Epoca*, *Moftul român*, *Nouă revistă română*, *Satul*, *Șezătoarea săteanului*, *Voința națională*, *Vremea*, *Zeflemeaua* ș.a.

A. tipărește, intervenind frecvent și neinspirat în structura și stilul narațiunilor, o singură clg. de folc., *Păpușică, păpușică!*, Basme românești (Buc., Universala — Alcalay, col. BPT, nr. 1132—1133, f.a., X + 120 p.), lipsită de interes științific și de valoare literară.

Bibl. ref.: Th. Cornel, *Alexandru Antemireanu*, în *Figuri contimporane din România*, Buc., 1910, p. 391; I.S., *Alexandru Antemireanu*, în *Luc.*, Sibiu,

Scanned with OKEN Scanner

an. IX, nr. 15—16, 1/16 aug. 1910, p. 391; G. Codreanu, *Alexandru Antemireanu*, în *JL*, Cernăuți, an. VII, nr. 9, sept. 1910, p. 174. (**S.C.S.**)

APOSTOLESCU Marin I., n. 2 oct. 1888, Antonești, jud. Teleorman—m. 1921,?. St. gimn. la Alexandria. Înv. în loc. teleormănene Săceni, Cetate-sat, Antonești. Colab. la *Albina*, *Ecoul Teleormanului*, *Gazeta țăranului*, *Ghiluşul*, *Hazul satelor*, *Ion Creangă* ș.a.

A. se anunța, imediat după primul război mondial, ca un harnic și aplicat culegător, dar nu a reușit să publice decît o singură col., *Balade populare*, Culese de ~ (Alexandria, Tip. Speranța-N. P. Ionescu, 1912, col. BF, nr. 12, 74 p.). Col. conține balade fantastice, vitejești și familiale, culese toate, se pare, de la un singur inf. (care i-a comunicat « peste 100 de bucăți »), și publicate « întocmai cum numai poporul știe să le spună ». **A.** deținea clg. bogate. După cum reiese din lista de pe coperta col. publicate, **A.** intenționa să tipărească și alte clg.— *Din superstițiile poporului* (Datine, credințe și obiceiuri strămoșești); *Ghicitori românești*; *Vrăjitoarea* (Culegere de descîntece); *Odinioară* (Culegere de legende și povești); *Cîntecele poporului*; *Necununat* (piesă de teatru popular), care însă nu au apărut niciodată.

Bibl. de ref.: ***, *M. I. Apostolescu:* « *Balade populare* », în *IC*, Bîrlad, an. VI, nr. 2, febr. 1913, p. 64 (**I.D.**)

ARDELEAN Dimitrie, trăiește în prima parte a sec. 19, «poate originar din Lipova sau din împrejurimi» (presupune R. Todoran).

Redusă și miscelanee, col. lui **A.** (ms. la Biblioteca ASTRA din Sibiu), *Pesmă cu cîntări lumești și veselitoare* (1831), mai veche cu șapte ani decît aceea a lui Pauletti *, conține 79 f. cu versuri pop., poezii originale, ocazionale și cîntece religioase. Cele pop. sau de factură pop. sînt denumite « cîntări lumești și veselitoare ». Unele piese din ms. par a fi creații personale ale culegătorului, altele, creații culte cu substanță pop. Piese pop. mai importante: *Iosif Dalimoş* (var. la *Toma Alimoş*), *Brumarul mare* (I, II), *Amărîtă turturea* și numeroase alte poezii erotice. Clg., una din cele mai vechi, a fost semnalată prima dată (1899) de G. Alexici *.

Bibl. ref.: Ion Mușlea, *Interes pentru folclorul românesc în Ardeal înaintea apariției baladelor lui Alecsandri (1852)*, în *Tr.*, Sibiu, an. LVII, nr. 10, oct. 1926, p. 555—562; Ion Breazu, *Versuri populare în manuscrise ardelene vechi*, în *AAF*, Buc., Monitorul oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, vol. V, 1939, p. 79—110; Romulus Todoran, *Poezii populare într-un manuscris ardelean din 1831*, în *AAF*, Sibiu, Tiparul Tip. Progresul, vol. VII, 1945, p. 131—139. (**I.D.**)

Scanned with OKEN Scanner

ASACHI Gheorghe, n. 1 mart. 1788, Herța—m. 12 nov. 1869, Iași. St. univ. (1796—1804), la Lwow (azi în U.R.S.S.) unde obține dr. în filoz. și diploma de inginer și arhitect; st. de mat. la Viena (1805—1808); preocupări de arheologie, epigrafie și fil. în Italia (1808—1812). Predă cursuri de mat., geodezie și arhitectură la Școala Domnească din Iași (1814). Activitate culturală și diplomatică la Viena (1822—1827); referendar la Epitropia învățătorilor publici (1827 — 1849); vel-agă, agă, postelnic; secretar al Comisiei de redactare a *Regulamentului organic* (1829); director al Departamentului Culturii (1856). Contribuții de seamă la dezvoltarea învățămîntului, teatrului, artelor, presei din Moldova. Fondează *Albina românească* (1829); colab. și la *Alăuta românească*, *Arhiva «Albinei»*, *Foaie pentru agricultură, industrie și negoț*, *Foaie sătească*, *Gazeta de Moldavia*, *Icoana lumei*, *Spicuitorul moldo-român* ș.a.

Dacă dăm crezare afirmației sale, făcută în art. *Literatura serbească* (în *Albina românească*, Iași, an. XX, nr. 6, 18 ian. 1848, p. 21—22), potrivit căreia a realizat singur, în anul 1823, o col. de folc., îmbogățită cu aceea încredințată lui de folcloristul sîrb Vuk Karadžić *, însumînd « 30 coale manuscrise cîntice românești », notate de acesta cu ocazia călătoriilor sale prin Transilvania, Banat și Țara Românească, col. care a ars la Iași în timpul incendiului din 1827, trebuie să-l trecem pe **A.** printre primii noștri culegători de folc. Puținele p. despre folc. ce ni le-a lăsat îl situează între cei care au avut o viziune istoristă, romantică asupra folc., interpretat ca depozit al miturilor trecutului (« un eho a timpurilor vechi »), cu valoare instructivă și cu deosebită contribuție la edificarea lit. culte (« încît și în privirea poetică vor contribui la istoria literaturii ») (*Poeziile poporale, Balade, Cîntice bătrînești adunate de d. V. Alecsandri, Partea I*, în *Gazeta de Moldavia*, Iași, an. XXIV, nr. 20, 17 mart. 1852, p. 77). Apelul la folc. în propria sa creație literară se vădește atît în preluarea de mituri și tradiții pop. (în *Dochia și Traian*, 1840; *Ștefan cel Mare înaintea Cetății Neamțu*, 1841; *Turnul Butului*, Dramă originală în 3 acte, dupre tradiții poporane, 1863), cît și în folosirea prozodiei pop. (cadențele descîntecului în balada *Turnul lui But*, 1845, și versul de 7—8 silabe în *Țiganii*, 1856) (vezi Gh. Asachi, *Opere*, vol. I, Ed. cr. și pref. de N. A. Ursu, Buc., Minerva, 1973, LIV + 794 p.). **A.** apreciază col. de folc. a lui V. Alecsandri (« atît în privirea poetică, cît și a respectului ce d. Alecsandri a vederat pentru compunerile vechi, i sîntem datori cu recunoștință ») și popularizează la noi opera folclorică a lui Vuk Karadžić.

Bibl. ref.: Al. Bistrițianu, *TIF*, p. 107—153. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

B

BACHELIN Léo, n. 17 dec. 1857, Neuchâtel, Elveția—m. 1930, ?. St. s. în orașul natal; st. univ. de lt. și filoz. la Strasbourg, Roma și Paris, student al lui H. Taine și J. Renan. Prof. de lit. fr. și gr. la Acad. din Neuchâtel. Stabilit (din 1889) în România, este bibliotecar la Castelul Peleș, apoi prof. s. de fr. și germ. la Șc. superioară de comerț și la mai multe l. din Buc. Colab. la *Bucarest-Mondain*, *Ileana*, *l'Indépendence roumaine*, *La liberté*, *Noua revistă română*, *La Roumanie ilustrée*, *Viața nouă* ș.a.

Poet, cronicar și istoric de artă, traducător în lb. fr. al lui Teocrit și I. L. Caragiale, filorom. **B.** s-a aplecat cu interes și simpatie asupra creației noastre pop., contribuind prin tălmăcirile și st. sale la cunoașterea peste hotare a folc. rom., pe care îl considera printre cele mai bogate din Europa: « Poate nu există în Europa un popor care să aibă un patrimoniu mitologic mai bogat și la care tradițiile indogermanice să fie consemnate cu mai multă integritate ca la români. Folclorul lor e o mină de abundență extraordinară, puțin exploatată și departe de a fi epuizată.» Din acest tezaur de cîntece și povești, care « pot face geloase națiunile cele mai înzestrate în această privință », studiază îndeosebi basmele, relevîndu-le « luxul de poezie » și « fantezia paradoxală », care le situează deasupra basmelor altor popoare «indogermanice». În introducerea și comentariul la antol. lui Jules Brun, *Sept contes roumain [Șapte basme românești]*, Avec une introduction générale et un commentaire folkloriste par ~, Paris, Firmin-Didot, 1894, LXIII + 343 p.), **B.** se dovedește adept al teoriei mitologice a lui Max Müller, infirmată de cercetările ulterioare, dar apreciată de el drept « cea mai sigură și cea mai adevărată ». Basmele din antol. (de M. Eminescu *, I. Creangă *, P. Ispirescu *) sînt interpretate cu ajutorul metodei mit. comparate, personajele nefiind altceva decît ilustrări ale fenomenelor naturale: Făt-Frumos din lacrimă este soarele, Ileana Cosînzeana este primăvara vieții, aurora și crepusculul. **B.** se ocupă și de folc. obiceiurilor din duminica Floriilor și de

Anul nou, remarcînd bogăția și varietatea colindelor și asemănarea lor cu basmele. Colindele, scrie **B.**, au « un caracter de ficțiune plină de grație intimă », părînd să vină « din adîncul epocilor ». Multe obiceiuri ale poporului nostru îi prilejuiesc interesante reflecții despre relațiile folc. rom. cu tradițiile pop. gr. și lat. Deși tributar, în viziunea sa, teoriilor lui Vico și Herder, după care folc. este o expresie a copilăriei popoarelor, de unde concluzia că pătrunderea culturii în mase duce la dispariția plăsmuirilor anonime, **B.** a contribuit prin st. sale la aprofundarea cunoștințelor despre folc. nostru și la progresul folcloristicii comparate rom.

Alte op.: *Chanson de Noël en Roumanie*, în *Noëls en pays neuchâteloise et sur terre etrangère, Noël en Roumanie*, Esquisse folkloriste, Neuchâtel, 1895, 39 p. extras din *VIII-e Bulletin de la Societé Neuchâteloise de Géographie* (1894—1895), Noël 1891, Neuchâtel, 1891, p. 5—7. *Esquisses roumaines*, I-ere série. *Littérature, folklore et art*, Buc. 1903, 3 f. + 292 p.
Bibl. ref.: Al. Bistrițianu, *Léo Bachelin, un iubitor al folclorului românesc* (1857—1930), în *Lb. lit.*, Buc., vol. VIII, 1964, p. 437—453. **(I.D.)**

BAICAN Elie, n. 1845, Gura Crasnei, Jud. Huși—m.?. St. sem. la Huși, st. s. de ped. la Iași, coleg cu I. Creangă* și elev al lui Titu Maiorescu *; st. univ. de lt. la Buc. unde audiază cursurile prof. B. P. Hasdeu *, A. I. Odobescu * și Titu Maiorescu *. Colab. la *Columna lui Traian, Națiunea, Rîmnicu Sărat, România liberă, Timpul.*

B. publică mai multe clg. de facеții pop.— anecdote, snoave, palavre — dintre care se remarcă prin autenticitate vol. *Literatura populară sau Palavre și anecdote* (Buc., Tip. Acad. Rom., Laboratorii români, 1882, br. I, 71 p.), prefațată de M. E[minescu] * și citată de B. P. Hasdeu * în *Etymologicum magnum Romaniae.*

Alte op.: *Vorbe bune (bineț e) întrebuințate la români*, Buc., 1884; *Strigările precupeților din București și Iași*, Buc., Tip. M. Miulescu, 1884, 8 p.; *Obiceiuri la români*, Adunate de ~, Buc., Edit. Ștefan Mihalescu, 1884, 24 p.; *Anecdote poporale* de ~, *Pomanarii dracului*, nr. 1, Buc., Tip. Corpului didactic, Ispășescu & Bratanescu, 1898, 16 p.; *Palavre și anecdote*, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 694 [1911], 94 p.
Bibl. ref.: I. Slavici, *Literatura poporană*, cap. *Snoavele*, în *Amintiri*, Buc., EPL, 1967, p. 435; Gh. Cardaș, *Documente literare*, Buc., Minerva, 1971, p. 111—113. **(I.D.)**

BAICULESCU George, n. 1 apr. 1900, Bălțați, jud. Buzău—m. 6 sept. 1972, Buc. St. s. la Buzău (1911?—1918?); st. univ. de lt. la Buc. (1919—1922); lic. în lt. al Univ. din Buc. (1922). Bibliotecar, director și șef de secție științifică al BAR și al BARSR (1922—1964); consultant științific al BARSR (1964—1972), vicepreș. al Asoc. bibliotecarilor din R. S. România (1957—1972). Colab. la *Adevărul, Adevărul literar și artistic, Contemporanul, Con-*

Scanned with OKEN Scanner

vorbiri literare, Izvorașul, Mișcarea literară, Năzuința, Rampa, Revista bibliotecilor, Revista fundațiilor regale, Societatea de mîine, Studii și cercetări de bibliologie, Viața românească.

Bibliograf, documentarist, istoric literar și autor de ed. din lit. rom. clasică, **B.** s-a remarcat în domeniul folcloristicii prin clg. tematică *Antologie de poezie populară*, Cîntece de dragoste din toate ținuturile locuite de români (Cluj, Edit. foii *Lumea și țara*, 1924, 56 p.), alcătuită pe baza marilor col. realizate de J. U. Jarník *, A. Bîrseanu *, V. Alecsandri *, G. Dem. Teodorescu *, M. Eminescu * ș.a. și îndeosebi prin lucrarea *Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon*, Studiu și texte (Buc., Bucovina — I. E. Torouțiu, col. CL, 1951, 71 p.), premiată de Acad. Rom. (1942), în care relevă rolul lui N. Filimon * de inițiator al basmului rom. cult.

Bibl. ref.: N. Cartojan, *Gh. Baiculescu: «Activitatea folcloristică a lui N. Filimon»*, Raport de premiere, în *AAR, Dezbateri*, tom. LXII, 1941—1942, p. 218—219; I. Diaconu, *Gh. Baiculescu: «Activitatea folcloristică a lui N. Filimon»*, în *E*, Focșani, fasc. 1—2, 1942—1943, p. 341—343. (**S.C.S.**)

BALOTĂ Anton, n. 17 ian. 1901, Pitești—m. 24 oct. 1971, Buc. Șc. pr. și st. s. (bac. în 1918) la Buc.; st. univ. de ist. (cu N. Iorga * și D. Onciul) și de fil. (cu Ov. Densusianu * și P. Cancel*) la Fac. de lt. din Buc. (1919—1922); lic. al Univ. din Buc. (1922). Asist. la catedra de slavistică a Univ. din Buc. (1923—1925); st. de specializare la Univ. din Belgrad (1925), cu teza *Nazalizarea și rotacismul în limbile română și albaneză*. Prof. s. la Miercurea Ciuc (1926—1929), la colegiul militar « Nicolae Filipescu » de la Mănăstirea Dealului (1931—1936) și la Buc.; referent științific la Inst. de ist. al Acad. R.P.R. din Buc. (1950—1952); m. al Asoc. slaviștilor din R. S. România (1961—1971). Colab. la *Ethnos, Gîndirea, Limbă și literatură, Revista de etnografie și folclor, Revista de folclor, Revue des études sud-est européennes, Romanoslavica, Studii și articole de istorie.*

B. a dedicat cea mai mare parte din activitatea lui științifică st. baladei pop. și influențelor reciproce din folc. popoarelor sud-est-europene. Pe urmele lui M. Eminescu *, Al. Lambrior * și N. Iorga *, **B.** susține, în cîteva st. rămase în ms. *(Epica lui Mihnea cel Rău, Epica lui Ștefan cel Mare, Poetica de curte, Poetica lui Ștefan cel Mare)*, ideea că balada rom. s-a dezvoltat, ca și balada occidentală, atît în masele pop., cît și la curțile domnitorilor. Rămînînd în sfera epicii pop. și pornind de la ipotezele și sugestiile lui A. I. Odobescu * și N. Iorga *, **B.** demonstrează, în art. *Circulația guslarilor prin țările românești* (în *Lb. lit.*, Buc., vol. XVII, 1968, p. 217—234), pe baza atestărilor doc. de la curțile domnești ale lui Petru Aron, Petru Șchiopul și Neagoe Basarab, realitatea pătrunderii guslarilor sîrbi în spațiul

rom., identificînd totodată influenţele exercitate de aceştia asupra epicei versificate rom. în artificii stilistice specifice, « corespondenţe anecdotice », lexicale, toponimice, fonetice, elemente de fabulaţie kosoviană, balade şi episoade. Concomitent, **B.** urmăreşte şi influenţele exercitate de folc. rom., prin aceiaşi guslari, asupra folc. sud-dunărean, influenţe evidente în motivele şi momentele unor cîntece pop. srb.-cr. şi blg., şi menţionează cîteva figuri de domnitori români prezenţi în baladele din spaţiul folcloric de la sudul Dunării.

Alte op.: *Eposul popular iugoslav*, în *CL.*, Buc., an. LXVIII, nr. 3—5, mart.—mai 1935, p. 149—179; *Satul — izvor de viaţă românească*, Buc., Rotativa, Inst. de arte grafice şi editură, 1938, 103 p.; *Izvoare istorice (sec. XII—XIV) despre vechimea şi originile cîntecului epic sud-slav* (lb. rus.), în *Rs.*, Buc., an. II, 1958, p. 273—284; *Despre genetica şi tehnica epicii orale sud-slave*, I, *Ibid.*, an. III, 1958, p. 159—183; *În legătură cu istoricitatea epicii orale româneşti şi cîntecul « ucrainean » al lui Ştefan Vodă*, *Ibid.*, an. XIII, 1966, p. 223—228; *Geneză şi evoluţia baladei lui Radu Calomfirescu*, în *Lb. lit.*, vol. XII, 1966, p. 419—438; *Radu Voïvode dans l'épique sud-slave*, în *RESE*, Buc., an. V, fasc. 1—2, 1967, p. 203—228; *Vitejii lui Ştefan cel Mare*, în *Studii şi articole de istorie*, Buc., vol. IX, 1967, p. 43—64; *Funcţiunea socială a cîntecului bătrînesc, De la balada « Sora păcurarului » la « Kira Kiralina »*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 2, 1968 p. 123—130; *Funcţiunea socială a cîntecului bătrînesc, Balada de curte, un străvechi gen literar românesc*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. XX, 1969, p. 169—180.

Bibl. ref.: Al. I. Amzulescu, *Balade populare româneşti*, Buc., EPL, 1964, vol. I, p. 60—67; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc., *AIESEE*, 1972, p. 178—179; Radu Flora, *In memoriam Anton B. I. Balotă (1901—1971)*, în *Lib.*, Panciova, an. XXVIII, nr. 3, 16 ian. 1972, p. 9; Dan Simonescu, *Studiile lui Anton B. I. Balotă referitoare la relaţiile folclorice sîrbo-române*, în *RSAS*, p. 41—53. **(I.D.)**

BALŞ Teodor, n. 9 febr. 1924, Buc. St. univ. de lt. şi filoz. la Buc. Prof. s., apoi red. la *Luceafărul*, *Gazeta literară*, *România literară*.

B. editează vol. *Pe-un picior de plai*, Folclor poetic contemporan (Buc., EDP, 1957, 255 p.) care conţine 599 texte adunate de 26 colab., cei mai mulţi, după cum însuşi recunoaşte, lipsiţi de «o specializare strictă în domeniul culegerii ». Viciul fundamental al antol. constă în nedelimitarea pieselor folclorice autentice de textele compuse de brigăzile artistice de agitaţie şi de poeţii amatori, ieşiţi din anonimat. Deşi a mizat pe o largă adresabilitate (antol. este destinată nu numai mişcării artistice de amatori, ci şi specialiştilor, cercurilor literare, scriitorilor, compozitorilor), *Pe-un picior de plai* rămîne în afara interesului scontat de editor.

Bibl. ref.: Dumitru Pop, *Pe marginea unei colecţii de folclor*, în *Trib.*, Cluj, an. II, nr. 2 (49), 11 ian. 1958, p. 8. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

BARIŢIU George, n. 12/24 mai 1812, Jucu de Jos, jud. Cluj—m. 20 apr./2 mai 1893, Sibiu. Şc. pr. la Trascău, jud. Cluj (1820—1824); st. gimn. la Blaj (1824—1827) şi l. la Cluj (1827—1829); st. univ. de filoz. la Cluj (1829—1831); st. teol. la Blaj (1831—1835). Prof. s. la Blaj (1835—1836); prof. s. la şc. rom. din Braşov (1836—1845); vicepreş. al Adunării de pe Cîmpia Libertăţii (1848); m. în Comitetul pentru apărarea ţării (1848); după înăbuşirea revoluţiei se refugiază la Cîmpina, unde este arestat şi expulzat la Cernăuţi; m. permanent în Comitetul Central şi preş. (1887—1890) al Partidului Naţional Român din Transilvania; m. fondator, secretar I (1861—1888) şi preş. (1888—1893) al ASTRA; m. (din 1866) şi preş. al Acad. Rom. (din mart. 1893). Editează şi conduce publ. *Calendarul pentru poporul român* (1852—1865), *Gazeta de Transilvania* (1838—1849); *Foaie pentru minte, inimă şi literatură*, *Transilvania* (1868—1889), *Observatoriul* (1878—1885); colab. şi la *Bucovina*, *Foaie literară*.

Luptător paşoptist pentru recunoaşterea drepturilor politice ale rom. din Imperiul austro-ungar şi pentru realizarea statului naţional unitar rom., **B.** militează pentru culegerea creaţiei pop. pe care o consideră, în spiritul ideilor Şcolii Ardelene, ale programului *Daciei literare* şi a concepţiei lui Herder despre folc., un document istoric despre unitatea spirituală a pop. rom. În art. sale el impulsionează şi sprijină alcătuirea de col. cuprinzînd « feliurimi de obiceiuri vechi, povestiri, care ar avea însămnare istorică şi arheologică şi care ar vădi trăsuri de caracter pentru noi, precum şi cîntece populare, de care la noi sînt foarte multe şi interesante, şi iarăşi unele frazuri, proverburi, ziceri originale româneşti, care ar fi mai puţin cunoscute sau numai într-un dialect obicinuite ». Totodată, atrage atenţia asupra repertoriului feminin şi asupra strigăturilor la joc ale transilvănenilor şi subliniază necesitatea respectării « formelor vorbirii norodului », menirea cercetătorilor fiind de a culege « cîntecele ossianilor şi barzilor româneşti, originale, neschimbate, neatinse, cum se află în gura poporului, în munţi, în văi, la şesuri şi oriunde ». După suprimarea *Daciei literare*, face loc în *FMIL* scriitorilor care se ocupaseră de folc. în rev. editată de M. Kogălniceanu *: Iordache Mălinescu, C. Negruzzi *, G. Săulescu. Publică dări de seamă asupra unor art. despre folc. scrise de V. Alecsandri * şi reproduce balade din col. acestuia în rev. pe care le conduce.

Bibl. ref.: Ion Breazu, *Gheorghe Bariţ şi patrimoniul popular, în SCŞ*, seria III, *Ştiinţe sociale*, Cluj, an. VI, nr. 3—4, 1955, p. 33—42; Ion Muşlea, *Interes pentru folclorul românesc în Ardeal înaintea apariţiei baladelor lui Alecsandri (1852)*, în *Tr.*, Sibiu, an. LVII, nr. 10, 1926, p. 555—562; N. Dunăre, *Un studiu al lui Gh. Bariţ despre portul naţional*, în *SCIA*, Buc., an. III, 1956, nr. 1—2, p. 282—284; L. Demeny şi I. Vlăduţiu, *Contribuţii documentare*

la începuturile culegerilor creației populare orale românești în Transilvania, în *REF*, Buc., an. X, nr. 6, 1965, p. 627—640; Aurel Vasiliu, *Gh. Barițiu și folclorul*, în *Lb. lit.*, Buc., 1965, vol. X, p. 345—352; Vasile Netea, *George Barițiu, Viața și activitatea sa*, Buc., ES, 1966, p. 141—144; George Em. Marica, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, Bibliografie analitică, Cu un st. monografic, Buc., EPL, 1969, p. 95—101; Gh. Pavelescu, *Preocupările lui Gh. Barițiu în domeniul artei populare*, în *Apulum*, Alba Iulia, 1969, p. 577—588. (I.D.)

BARONZI George, n. 20 oct. 1828, Brăila—m. 28 mai 1896, Buc. Director al cîtorva prefecturi; director al Arestului Curților din Craiova. Redactează *România* (1848); colab. și la *Concordia*, *Curierul românesc*, *Revista literară* ș.a.

Poet, dramaturg și romancier, nutrind, ca și alți scriitori pașoptiști, un adevărat cult pentru poezia pop. și mit. dacă și romană, **B.** se inspiră din eposul versificat pop. (baladele *Badea haiducul* și *Corbea haiducul*) și este el însuși unul din cei mai harnici culegători de folc. Din bogata sa col. de balade, colinde, proverbe, păcălituri, glume și lirică diversă, păstrată în ms. la BARSR, dar nestudiată încă, s-a publicat numai o br. conținînd *Un mănunchi de colinde* (Vălenii de Munte, col. DLPR, 1910). (I.D.)

BĂLĂȘEL Teodor, n. 7 nov. 1869, Bogdănești, jud Vîlcea—m. 30 ian. 1941, Ștefănești, jud. Vîlcea. Abs. (1894) al șc. pr. din loc. natală; st. sem. la Rm. Vîlcea (1885—1889). Înv. (din 1889), diacon (din 1892) și paroh (din 1894) în com. Ștefănești, jud. Vîlcea, unde va funcționa toată viața. M. al Cercului de folclor medical din Oltenia (din 1933). Colab. la *Adevărul politic*, *Albina*, *Arhivele Olteniei*, *Biblioteca «Familiei»*, *Buletinul Comisiei monumentelor istorice*, *Calea vieții*, *Conservatorul*, *Cuvîntul adevărului*, *Doina*, *Gazeta cooperatorului*, *Gazeta învățătorului*, *Generația nouă*, *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Luceafărul*, *Lumina nouă*, *Lumina pentru toți*, *Luminătorul*, *Neamul românesc pentru popor*, *Păstorul*, *Poporul românesc*, *Revista nouă*, *România rurală*, *Românul literar*, *Suflet oltenesc*, *Șezătoarea*, *Șezătoarea săteanului*, *Viitorul*, *Zorile Romanaților* ș.a.

Avînd marea șansă de a locui într-o bogată zonă folclorică, în apropiere de Valea Mamului (lîngă Drăgășani), loc vestit prin lăutarii mămuleni, organizați în «bande», care au stăruit, pînă către sfîrșitul sec. 19, în fostele jud. Vîlcea, Olt și Romanați, **B.** culege de la unul din acești lăutari «cele mai autentice balade, doine și cîntece haiducești». De o extraordinară tenacitate și folosind toate posibilitățile, diferitele genuri de inf. și intermediari (lăutari, bătrîni rapsozi și deținători de folc., elevi), **B.** tinde la epuizarea repertoriului celor chestionați (lăutarul doljean Radu Uidilă este cercetat timp de 6 luni, pe lăutarul Dumitru Ursan din Dobroteasa, fostul jud. Olt, îl ia acasă și-l ține săptămîni de zile pînă-i obține «toată comoara sufle-

Scanned with OKEN Scanner

tului lui de artist în cîntecele populare »). Dorința de a realiza o clg. cît mai reprezentativă îl determină să lanseze și apeluri scrise: în 1901 prin foi volante, în 1902 prin intermediul *Revistei învățătorilor și învățătoarelor* (Buzău, an. II, nr. 8, p. 257—258) și-a altor publ., în care atrage atenția eventualilor săi colab. să respecte autenticitatea producțiilor pop.: « Vă recomand, că orice veți scrie, să scriți întocmai cum le auziți, întocmai cum le grăiește cel ce vi le spune, să nu lepădați nici o vorbă din cele spuse și nici să adăugați ceva de la dvs.». În toată această muncă stăruitoare de culegere a folc. **B.** vede o etapă necesar premergătoare muncii științifice de sinteză critică. După 3 tentative infructuoase (în 1894, în preajma anului 1910 și în 1915) de a-și edita, sub egida Acad. Rom., ampla clg., oferă col. sa, *Versuri populare române,* însumînd 3 000 p. cu 1 600 cîntece, edit. craiovene Ramuri care o publică selectiv, în 5. br., între 1919 și 1926 (br. 1 cuprinde folc. sărbătorilor de iarnă; br. 2, descîntece; br. 3, folc. copiilor și ghicitori; br. 4, cîntece satirice și strigături; br. 5, cîntece de lume din ciclul familial, de dor și de dragoste). Cea mai reprezentativă antol. din col. lui **B.** apare postum, *Cîntece populare oltenești,* Cu o pref. de N. Iorga, Ed. îngr. de Gh. Alexe și V. D. Nicolescu, în seria *FOM,* (Buc., EPL, 1967, 728 p.). Vol. conține 75 balade (fantastice, vitejești, păstorești, de curte, familiale, jurnale-orale) — 33 culese în ultimul deceniu al sec. 19 —, 118 doine (haiducești, de armată și război) și 449 cîntece propriu-zise. Col. se impune atenției cercetătorilor îndeosebi prin balade (*Radu Calomfirescu, Miu, Costea, Dobrișan*), acestea distingîndu-se «mai cu seamă prin forma lor rotunjită, vizibil superioară celor din colecția Țapu [...]. Alături de colecția lui G. Dem. Teodorescu, cele 75 balade ale lui Bălășel alcătuiesc una din cele mai valoroase culegeri de balade, care pentru domeniul oltenesc deține primatul incontestabil. Valoarea ei e sporită de cîteva rarități sau chiar tipuri inedite (*Ionașcu, Iana Iozuliana, Fecioraș de sîrb, Piciu, Brăilenii, Burcea, Dragu, Păun, Argealîul, Panait* etc.)» (*IFR,* p. 392). **B.** militează și reușește să pună bazele, (3—5 ian. 1927), la Ștefănești, asoc. Tovărășia folcloriștilor olteni, din care fac parte C. S. Nicolăescu-Plopșor *, G. F. Ciaușanu *, N. I. Dumitrașcu *, Gh. N. Dumitrescu-Bistrița *, I. N. Popescu *, Constantin Ciobanu-Pleniță *, I. I. Buligan-Delagorj, Gh. Gh. Fierăscu. « Tovărășia », al cărei « legămînt » a fost să contribuie la adunarea, rînduirea și darea la iveală a folc. oltenesc și la

« cercetarea și punerea lui în legătură cu tot ce cunoaște știința folcloristică », a editat, timp de un an, rev. *Suflet oltenesc* (8 nr.).

Alte op.: *Sfînta Duminecă*, Povestiri populare române, Vălenii de Munte, col. Biblioteca soc. Dragostea creștină, nr. 2, 1912, 67 p.; *Ostrovul de la Călimănești*, Povestiri, Rm. Vîlcea, Inst. de edit. creștină al Sf. Episcopii, col. BRPP, XXIX, nr. 54, 1931, 31 p.; *Cămătarul fix*, Povestiri morale populare române, Culese de ~, Rm. Vîlcea, col. BRPP, XLVII, nr. 77, 1935, 29 p.; *Împăratul și ciobanul*, Povestiri morale, Culese din popor de ~, Rm. Vîlcea, col. BRPP, LIX, 1938, 40 p.; *Cum m-am făcut folclorist*, în *Izv.*, Bistrița, an. XX, nr. 10, oct. 1939, p. 307—310.

Bibl. ref.: A. Gorovei, « *Șezătoarea* », *Povestea vieții unei reviste de folclor*, în *AAF*, Cluj, Cartea românească, 1932, vol. I, p. 21; N. I. Dumitrașcu, *O amintire*, în *Izv.*, Bistrița, an. XIII, nr. 6—9, iun.-iul.-aug.-sept. 1934, p. 231—232; Gala Galaction, *Preotul Bălășel și vremea lui*, în *Almanahul cooperației pe anul 1947*, Buc. 1947, p. 48—50; Gheorghe Alexe, *Teodor Bălășel, un pasionat culegător de folclor*, în *Cultura poporului*, Buc., an. VI, nr. 9, sept. 1956, p. 43—44. (**I.D.**)

BĂLCESCU Nicolae, n. 29. iun. 1819, Buc.,—m. 29 nov. 1852, Palermo. St. particulare cu un arhimandrit grec (1830—1831) și cu J.A. Vaillant, de lb. fr.; st. de « umanioare » (pînă în 1837); participă la lecțiile libere de filoz. ținute de Eftimie Murgu la Buc. (1837). În oștirea Țării Românești, cu gradul de iuncăr (din 1838); frecventează cercurile progresiste din jurul lui I. Cîmpineanu (1839); scos din cadrele armatei (1841), este închis la Mărgineni (1841—1842); întemeiază, împreună cu I. Ghica și Chr. Tell, soc. revoluționară « Frăția » (1843); frecventează Asociația literară (1843), al cărei secretar devine în 1845; audiază la Collège de France cursurile libere ale lui Jules Michelet*, A. Mickiewicz și Ed. Quinet; ia parte la luptele de stradă din Paris în timpul Revoluției din 1848; rol de frunte și misiuni importante în cadrul Revoluției de la 1848 în Principate (m. în Comisia executivă aleasă de Comitetul Revoluționar; ministru de Externe; secretar al Guvernului Provizoriu ș.a.). Conduce publ. *Învățătorul satului*, face parte din redacția publ. *Popolul suveran;* colab. și la *Albina românească*, *Calendar popular pentru anul 1847*, *Curierul românesc*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta de Transilvania*, *Giornale officiale di Sicilia*, *Junimea română*, *Magazin istoric pentru Dacia*, *[Propășirea]* — *Foaie științifică și literară*, *Revue de l'Orient*, *Romania*, *România viitoare* ș.a.

Reprezentant — împreună cu C. Negruzzi *, V. Alecsandri *, A. Russo *, M. Kogălniceanu * — al curentului național-popular, istoriograf modern și etnoistoric, **B.** uzează, în vasta-i documentație, și de folc., căruia-i recunoaște, în spirit romantic (*Cuvînt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor*, în *Magazin istoric pentru Dacia*, Buc., an. 1, nr. 1, 1845, p. 1—14), valoarea documentară, de izvor al ist. (« Cei dintîi istorici sînt poeții. Poeziile populare sînt un mare izvor istoric. Într-însele aflăm nu numai fapte generale, dar ele intră și în viața privată, ne zugrăvesc obiceiurile și ne arată ideile și simțămintele veacului »), dar avertizează asupra obligației istoricului de a-l examina cu discer-

Scanned with OKEN Scanner

nămînt critic: « Treaba agerei critici a istoricului este să deosebească dintr-aceste daturi ca și din toate celelalte adevărul de falsitate și să se poată bine folosi ». După cum reiese dintr-o scrisoare datată 29 nov. 1847, l-a sprijinit pe V. Alecsandri * în realizarea col. sale, oferindu-se ca la întoarcerea în țară să-i trimită poezii pop. din Muntenia pentru a-l ajuta să alcătuiască o clg. reprezentativă pentru toți rom. Într-altă scrisoare, de la Palermo, îl roagă pe Alecsandri * să-i trimită documente folclorice despre Mihai Viteazul, punîndu-i și o condiție semnificativă pentru punctul său de vedere asupra autenticității transcrierii: « Aceste trebuie a le scri astfel cum le spun țăranii ».

Bibl. ref.: Al. Bistriținanu, *Creația populară ca preocupare și izvor de inspirație la D. Cantemir și N. Bălcescu*, în *SCILF*, Buc., 1953, an. II, nr. 1—4, p. 41—54; *TIF*, p. 278—307. **(I.D.)**

BĂRBULESCU Corneliu, n. 3 mai 1915, Buc. St. s. la Buc. (1926—1933); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1933—1938); dr. în fil. al Univ. din Buc. cu teza *Petre Ispirescu* (1971). Bibliotecar la Fac. de lt. din Buc. (1936—1938); prof. s. la Buc. (din 1941); funcționar la Ministerul Învățămîntului (1944); prof. de lb. și lit. rom. la Inst. rom. din Sofia (1944—1945); funcționar la Ministerul de Finanțe (1946—1948); prof. s. la Buc. (1948—1950); asist. la IF din Buc. (1951—1958); cercetător la același inst. (din 1958). Colab. la *Acta etnographica* (R.P.U.), *Contemporanul*, *Demos* (Berlin), *Fabula* (R.F.G.), *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Revista de etnografie și folclor*, *România literară*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Zeitschrift für Balkanologie* (R.F.G.) ș.a.

B. cercetează cu predilecție, din unghi comparatist, proza pop. rom. și cu deosebire basmul (*Quelques constances dans la structure du conte populaire romain*, în *ZB*, München, Jahrgang VIII, Heft 1 und 2, 1971/72, p. 7—11 și *Motifs concordants dans les narrations populaires des peuples de la Péninsule Balcanique*, *Ibid.*, Jahrgang IX, Heft 1 und 2, 1973, p. 5—10), încercînd să delimiteze genul și specia pop. rom. de proza cultă și de narațiunea pop. sud-dunăreană, pe baza unor constante specifice folc. rom. În același cerc de preocupări se înscrie și proiectul unei ample lucrări de sistematizare a basmelor (*Catalogul poveștilor românești*, în *REF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 59—62), încă nepublicată, prin care intenționează să amelioreze clasificarea internațională Aarne-Thompson, pornind de la aceleași constante specifice ale poveștilor rom., precum și sinteza *Poveștile* (din *Ist. lit. rom.*, p. 79—82), micromonografia despre Petre Ispirescu *, publicată ca introducere la ed. P. Ispirescu, *Opere*, Ed. îng·. de Aristița Avramescu (Buc., EPL., 1969, vol. I.,

p. V—LXXXV), primul film doc. despre un povestaș pop. (1969) ș.a.

Alte op.: *Creația nouă de cîntece populare*, în *SCILF*, Buc., an. I, nr. 1—4, 1952, p. 193—200; *Din înțelepciunea poporului*, Proverbe, zicători, ghicitori, Adunate și rînduite de ~ și Gh. Ghiță, Buc., ESIP, 1957, 207 p.; *Lupul pîrcălab*, Povești cu animale, Buc., ET, 1958, 112 p.; *Les Légendes populaires roumaines*, în *Acta etnographica*, Bud., an. XIII, nr. 1—4, 1964, p. 75—83; *Aspecte actuale ale cercetărilor narațiunilor populare în România*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 4, 1965, p. 339—346; *Analiza istorică a basmului «Fata cu mîinile tăiate» (Ath. 706)*, în *REF*, Buc., tom. 11, nr. 1, 1966, p. 27—40; *Cîteva observații la basmul «Înșiră-te mărgăritar» (tip. 707 c)*, în *REF*, tom. 13, nr. 4, 1968, p. 293—298. **(I.D.)**

BELDIE Ioan C., n. 31 ian. 1887, Jorăști, jud. Galați—m. ?. St. s. de teol. la Roman și Iași (1900—1907); st. teol. la Cernăuți (1910—1914); lic. (1915) și dr. în teol. (1928) al Univ. din Buc. Înv. supl. în com. Jorăști (1907—1909), preot (1909—1910 și 1915—1920) în com. Fîrțănești, jud. Galați; prof. de religie la șc. s. din Galați (1923—1925). Colab. la *Calendarul cultural al învățătorilor*, *Doina*, *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Lamura*, *Neamul românesc pentru popor*, *Opaițul satelor*, *Prietenul nostru*, *Revista culturală*, *Șezătoarea* ș.a.

B. efectuează cercetări metodice asupra etnogr. și folc. din com. natală, publicate în sinteza *Monografia comunei Jorăști* (Buc., Socec, 1911, 57 p.), din care se remarcă, prin organizarea științifică a materialului și valoarea literară și folclorică a pieselor incluse, clg. *La cislă*, cuprinzînd 111 cîntece și chiuituri, 8 cîntece de stea, 13 jocuri și cîntece de leagăn *(De-ale copiilor)*, 17 descîntece pentru oameni și 2 descîntece pentru vite. Colab. cu lirică din Moldova la clg. inițiată de T. Pamfile *, *Cîntece de țară* (1913). **(S.C.S.)**

BEZA Marcu, n. 29 iun. 1882, Vlaho-Clisura (Macedonia, azi în R.S.F. Iugoslavia) — m. 30 mai 1949, Buc. St. s. la Bitolia (azi în Grecia). St. univ. de lt. și filoz. la Buc. (pînă în 1909), Londra și Oxford (1909—1914). Consul general al României în Anglia și prof. de lb. și lit. rom. la Kings College și la Univ. din Londra (1920—1932); consul general al României la Ierusalim (din 1933); consilier al legației României în Anglia (din 1939). M. coresp. al Acad. Rom. (1925). Colab. la *Convorbiri literare*, *Cugetul românesc*, *Ideea europeană*, *Luceafărul* ș.a.

Scriitor de povestiri și nuvele minore, cu tentă romantică, inspirate din viața rom. mac., **B.** se impune atenției noastre prin descoperirea unor valori ale civilizației spirituale rom. medievale în țările Orientului Apropiat și prin inteligenta lui activitate de propagare a culturii rom. în Anglia. Din această activitate, în domeniul folcloristicii merită a fi reținute st. *Folk Poetry [Poe-*

Scanned with OKEN Scanner

tica folclorului] din vol. *Papers on the Roumanian People and Literature [Scrieri despre poporul român și literatura română]* (London, Mc Bride Nast & Co., Ltd., 1920, p. 45—59) — succintă introducere în poezia pop. rom., cu intercalări de fragmente din baladele *Meșterul Manole, Cucul și turturica*, referiri la doctrinele manicheilor și bogomililor, la folc. slav. sud-dunăreni,— și îndeosebi vol. *Paganism in Roumanian Folklore [Păgînismul în folclorul românesc]* (London, Toronto, J. M. Dent & Sons ltd., New York, E. P. Dutton & Co, 1928, X + 162 + 16 p.), în care prezintă — pe baza unui bogat material rom., macedorom. și balcanic, cu frecvente trimiteri la mit. greco-romană și comparații cu eposul și dansul pop. engl. — obiceiuri și tradiții de la sărbătorile de iarnă, în legătură cu luna nouă, paparuda, caloianul, călușarii ș.a. Contribuții la cunoașterea folc. arom.

Bibl. ref.: ***, «*Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *Sunday Times*, 13 mai 1928; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *Manchester Guardian*, 23 mai 1928; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *Britisch Wekly*, 24 mai 1928; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *Times Literary Supplement*, 24 mai 1928; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *Referee*, 3 iun. 1928; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *The Dallas Morning News*, 25 aug. 1929; ***, « *Paganism in Roumanian Folklore* » *by Marcu Beza*, în *The Sun*, Sydnei, 21 oct. 1928; M. Gaster, «*Paganism in Roumanian Folklore*» *by Marcu Beza*, în *Reviews*, an. XXXIX, nr. 4, 31 dec. 1928: ***, «*Paganism in Roumanian Folklore*» *by Marcu Beza*, în *Boekman*, New-York, mart. 1929; G. Ivănescu, *O influență bizantină sau slavă în folclorul românesc și limba românească: caloianul*, în *FL*, Tim., vol. I, 1967, p. 13—22. **(I.D.)**

BIANU Ion, n. 8 sept. 1856, Făget, jud. Alba—m. 13 febr. 1935, Buc. Șc. pr. în loc. natală (1866—1868); st. gimn. la Blaj, absolvite în 1876; st. univ. de lt. la Buc. (1876—1880); lic. al Univ. din Buc. (1880); st. de fil. romanică la Milano, Madrid și Paris (1881—1883). « Scriitor-arhivar-bibliotecar » la BAR (din 1879, la recomandarea lui A. I. Odobescu *); director al BAR (1884—1935); prof. s. la Buc. (1881—1902); șeful primei catedre de ist. lit. rom. a Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1901—1928). M. coresp. (din 1887), m. activ (din 1902), secretar general (1927—1929) și preș. (1929—1932) al Acad. Rom. M. în colegiul de redacție al publ. *Revista nouă;* colab. și la *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare* ș.a.

Activitatea lui **B.** în domeniul folcloristicii este menționabilă nu atît pentru art. publicate (*Din istoria poeziei noastre populare*, în *CL*, Buc., an. XL, nr. 6—8, iun.-aug. 1906, p. 726—730; *Doncilă, Un vechi cîntec vitejesc*, *Ibid.*, an. XLII, nr. 1, ian. 1908, p. 10—22; *Filipii, Credință populară din județul Vîlcea*,

în *Revista nouă*, Buc., an. IV, nr. 8—9, 15 nov. 1891, p. 338—339), cît mai cu seamă pentru sprijinul moral acordat col. DVPR, pentru susținerea măsurilor preconizate de Ov. Densusianu * în vederea reorganizării muncii de adunare și editare a materialelor de folc., pentru concursul dat la înființarea Arhivei de folclor și la editarea *AAF*.

Bibl. ref.: Ion Mușlea, *Academia Română și folclorul*, în *AAF*, Cluj, Cartea românească, vol. I, 1932, p. 1—8; Ov. Bîrlea, *Academia Română și cultura populară*, în *REF*, Buc., tom. 11, nr. 5—6, 1966, p. 411—441. **(I.D.)**

BIBICESCU Ioan G., n. 8 oct. 1848, Cerneți, jud. Mehedinți—m. 3 mart. 1924, Buc. Șc. pr. în Cerneți și Tr. Severin; st. s. la Craiova; st. univ. de drept la Buc. (din 1870) și Paris. Funcționar la primăria din Buc.; deputat în parlament, consilier comunal al primăriei din Buc.; locțiitor de primar al Buc. (1883); director (din nov. 1895), viceguvernator (1914—1916), guvernator (1916—1921) și guvernator onorific (1922—1924) al Băncii Naționale. Red. la *Românul* lui C. A. Rosetti, timp de 12 ani; editează z. *Dorobanțul* (1877—1878); colab. și la *Telegraful*, *Telegraful român* ș.a.

B. pledează prin clg. sa de folc., *Poezii populare din Transilvania*, Culese și adnotate de ~ (Buc., Imprimeria Statului, 1893, LXIX + 511 p.), ca și prin publicistică (în cadrul rubricii « De peste munți », pe care o susține în mai multe z.), în favoarea « simțimîntului de solidaritate, care trebuie să unească într-una pe românii de pretutindeni, acum, cel puțin moralmente ». Col., închinată « Ligii pentru unitatea culturală a românilor », este o monografie a com. Vîlcele, jud. Covasna, realizată între 1881 și 1886, și conține c. 500 piese, din care 200 doine, 100 strigături, 17 colinde, 24 cîntece bătrînești, 39 ghicitori, cîntece de dragoste, de cătănie, de codru, cugetări, glume satirice, consemnînd totodată și cîteva var. din presa vremii. Fără o pregătire de specialitate, **B.** are totuși temeinice cunoștințe de folc., atît teoretice cît și de metodologie practică. În « introducere », el desprinde din creația anonimă trăsăturile definitorii ale poporului rom.— optimismul și frumusețea morală —, face istoricul col., dă relații despre inf., repertoriul lor și condițiile în care i-a chestionat și emite pertinente observații asupra versificației pop., îndeosebi asupra rimelor asonante, remarcînd cu subtilitate că rimele sînt adeseori imperfecte pentru că poeziile pop. « nu-s de citit, ci de cîntat — ceea ce nu e tot una ». Col. lui **B.** a fost bine apreciată de B. P. Hasdeu * și elogiată de G. Ionescu-Gion pentru acuratețea reproducerii textelor pop. **B.** a fost ispitit și de ideea de a alcătui o clg. de basme oltenești

Scanned with OKEN Scanner

adunate de la precupeții din Buc., clg. din care s-a păstrat numai basmul *Fîntîna Sticlișoarei*, publicat de D. Stăncescu * în *Basme culese din gura poporului* (Buc., I. G. Haimann librar-editor, 1892, p. 165—177). Lui **B.** i se datorește, de asemenea, după cît se pare, înlocuirea termenului « culegător de folclor » cu acela de « folclorist ».

Bibl. ref.: Petru Drăgănescu-Brateș, *Viața și opera lui Ioan G. Bibicescu*, Buc., 1938, 16 p., extras din *Revista marilor biografii*, an. I., nr. 1, 1938; Octav Păun, *Un valoros folclorist: I. G. Bibicescu*, în *GL*, Buc., an. XI, nr. 19, 7 mai 1964, p. 2; I. G. Bibicescu, *Poezii populare din Transilvania*, Ed. îngr. de Maria Croicu, Pref. de I. C. Chițimia, Buc., Minerva, 1970, XXIII + 414 p. **(I.D.)**

BICHIGEAN Gavril, n. 14 apr. 1891, Năsăud. Șc. pr. (1898—1902) și l. (1902—1910) la Năsăud; st. teol. la Gherla (1914—1918). Preot în loc. Maieru și Romuli, jud. Bistrița-Năsăud (1918—1927) și la Năsăud. Colab. la *Comoara satelor*, *Izvorașul*, *Solia satelor*, *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile*, *Unirea* ș.a.

B. publică 2 clg.— *Bocete și descîntece din ținutul Năsăudului*. Culese de ~ și Ion Tomuța (Bistrița. Tip. G. Matheiu, 1936, 160 p.) și *Colinde dintr-un colț de graniță* (Năsăud, f. edit., 1942, III + 152 p.) — dar numai col. de bocete și descîntece năsăudene reține atenția folcloriștilor, îndeosebi prin autenticitatea transcrierii textelor, prin marele nr. al bocetelor (118 piese) care completează cu texte necunoscute pînă atunci principalele col. anterioare, datorate lui S. Fl. Marian * și I. Pop-Reteganul *, ca și prin cele 50 de descîntece însoțite de indicarea practicilor specifice și de explicarea unor cuvinte. **(S.C.S.)**

BILȚIU-DĂNCUȘ Petru, n. 1 iul. 1863, Călinești, jud. Maramureș—m. 28 mai 1907, Ieud, jud. Maramureș. Șc. pr. în loc. natală; st. « preparandale » la Gherla (pînă în 1882). Înv. în Vișeul de Jos, jud. Maramureș (1882—1885) și Ieud (1885—1907). Inițiator și preș. al Uniunii învățătorilor români din Maramureș.

B.-D. face parte din grupul înv. maramureșeni îndrumați spre clg. folc. de Tit Bud * prin apelul *Către domnii docenți din vicariatul Maramureșului* (în *Gutinul*, Baia Mare, an. I, nr. 2, 1889, p. 4). Lasă în ms. clg. *Colecțiune de hori, strigături, glume și basme culese din popor, cu scopul de a compune o icoană vie a modului de viețuire și cugetare a săteanului român*, apărută postum (ed. îngr. și pref. de Iordan Datcu, în vol. Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, Buc., Minerva, 1970, 285—392). Cele mai multe cîntece (100 din 138) provin din loc. maramureșene Vișeul de Jos și Ieud, restul fiind din Călinești și din alte loc. (nenomina-

lizate). Cu o bună intuiţie a specificului zonei cercetate şi a esenţei folc. epocii, **B.-D.** aşază la începutul clg. strigăturile *(Necazurile românului strigate la joc)*, urmate de cîntece de codru, « de-ale robilor » (întemniţaţilor), « de-ale străinătăţii », « de-a catanelor », în genere creaţii cu un pronunţat accent social, de acuzare a oprimării. Bun cunoscător al ist. folc. şi graiului maramureşean — cunoştinţe vădite şi într-un răspuns, datat 1892, la chestionarul istoric al lui N. Densuşianu *, răspuns publicat tot postum, la sfîrşitul col. amintite — **B.-D.** realizează una din cele mai autentice col. de folc. maramureşean. Cercetîndu-i col. în ms., Tit Bud * a preluat din ea pentru propria sa clg. (*Poezii populare din Maramureş*, Buc., EAR, col. DVPR, 1908, 86 p.) c. 70 cîntece pop.

Bibl. ref.: Iordan Datcu, *Petru Bilţiu-Dăncuş — folclorist*, în *Maramureş*, Supliment al ziarului *Pentru socialism*, Baia Mare, dec. 1970, p. 18. (**I.D.**)

BISTRIŢIANU Alexandru, n. 7 sept. 1911, Tecuci—m. 3 iul. 1976, Buc. Şc. pr. la Tecuci; st. s. la Lugoj; st. univ. de lt. şi filoz. la Buc. (1929—1933); abs. al sem. ped. univ. « Titu Maiorescu » din Buc. (examen de capacitate în 1937). Asist. onorific (1933—1935) la catedra de lit. rom. şi estetică literară — condusă de prof. M. Dragomirescu — a Univ. din Buc.; asist. la catedra de lit. rom. veche (1942—1945) a Univ. din Buc.; cercetător ştiinţific la IILF din Buc. (1950—1963), lector (din 1955), apoi conf. (pînă în 1960) şi şef de catedră (1960—1972) la ICPPD din Buc., prof. titular (din 1960) şi prorector (1963—1966) la Inst. ped. din Buc. Colab. la *Contemporanul*, *Limbă şi literatură*, *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor* ş.a.

B. semnează st. de factură interdisciplinară (de ist. lit. şi de ist. folcloristicii), privind epoca anterioară apariţiei col. lui V. Alecsandri *, evidenţiind contribuţia scriitorilor la valorificarea folc., răsfrîngerile creatoare ale poeziei pop. în op. originale şi opiniile literatorilor despre folc. (*Creaţia populară ca preocupare şi izvor la D. Cantemir şi N. Bălcescu*, în *SCILF*, Buc., an. III, nr. 1—4, 1953, p. 23—54; *Preocupare şi inspiraţie folclorică la I. Heliade Rădulescu*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XVIII, nr. 2, 1972, p. 81—82; *G. Asachi şi folclorul*, *Ibid.*, an. I, 1953, p. 3—27); pe aceeaşi linie de preocupări se înscriu şi contribuţiile fundamentale despre activitatea culegătorilor de folc. Albert şi Arthur Schott *, Franz Obert * şi Richard Kunisch (*Primii culegători de basme româneşti — Fraţii Schott, Obert, Kunisch* în *SCILF*, Buc., an. V, nr. 3—4, 1956, p. 13—40), Elena Sevastos * (*Elena Sevastos — 1864—1929*, *Ibid.*, an. VI, nr. 1—2, 1957, p. 125 — 163), şi Léo Bachelin * (*Léo Bachelin*,

Scanned with OKEN Scanner

un iubitor al folclorului românesc, în *Lb. lit.*, Buc., an. VIII, 1964, p. 437—454). Remarcabilă cercetare de poetică folclorică, *Peisajul în basmul românesc* (în *SCILF*, Buc., an. V, nr. 3—4, 1956, p. 479—494) explică prin argumente psihologice, lexicale și sintactice locul secund ocupat de peisaj în cadrul basmului rom. Fiind creația unui « homo rusticus », pentru care natura este ceva familiar, « peisajul apare sporadic și în linii extrem de sobre », compoziția sa, dinamică, realizîndu-se prin verb și determinantele lui. Este o opinie asemănătoare celei formulate de G. Călinescu * în *Estetica basmului:* « În general, poporul e sobru, nu face descripții urmărind efecte lirice în sine, ci numai în scopul de a situa acțiunea ».

Alte op.: *TIF*.
Bibl. ref.: Al. Dima, *Un capitol de istorie a folcloristicii naționale*, în *C*, Iași, an. XXII, nr. 42, 21 oct. 1977, p. 3 (**I.D.**)

BÎRGU-GEORGESCU Ligia, n. 9 ian. 1932, loc. Tisa Silvestri, jud. Bacău. Șc. pr. în loc. natală (1939—1943); st. s. la Bacău (1943—1951); st. univ. de fil. la Buc. (1952—1957). Red. la *Revista de folclor* (1957—1959); custode la arhiva IF din Buc. (1959—1960), apoi (din 1960) cercetător la același inst. Colab. și la *Revista de etnografie și folclor*.

B.-G. semnează cîteva st. de poetică și stilistică despre lirica pop.: *Unele probleme de compoziție și de realizare artistică în creația nouă* (*RF*, Buc., an. IV, nr. 1—2, 1959, p. 67—80), *Aspecte tematice și poetice în lirica năsăudeană* (*REF*, Buc., tom. 11, nr. 3, 1966, p. 273—291), *Analiza cîntecului epico-liric « Ciobănaș de la miori »* (*Ibid.*, tom. 14, nr. 5, 1969, p. 353—368), *Distribuția—analiza distribuțională, premisă pentru o metodă de clasificare a liricii populare românești* (*Ibid.*, tom. 18, nr. 2, 1973, p. 107—117), st. construite în bună măsură pe baza cercetărilor proprii pe teren ori folosind materialul din arhiva ICED. În st. *Contaminarea — un procedeu artistic de compoziție* (în vol. *Studii de poetică și stilistică*, Buc., EPL, 1966, p. 69—80) surprinde cu acuitate fenomenul complex (aspect al actului creației, element al structurii cîntecului) care constă în « juxtapunerea de motive similare din punct de vedere tematic sau al realizării artistice, pe baza unei emoții asociative ». Alte st. vădesc deschiderea autoarei spre exegeza prozei pop.: *Elemente de etnografie în proza populară* (*Ibid.*, tom. 16, nr. 1, 1971, p. 29—39), *Povestitul, act de comunicare* (*Ibid.*, tom. 21, nr. 1, 1976, p. 49—59). În ultimul relevă aspecte legate de factorii comunicării, sur-

Scanned with OKEN Scanner

prinzînd în același timp factorii socio-culturali contemporani, cu efecte asupra emițătorilor și receptorilor. Lucrează în colectivul care realizează, în cadrul ICED, *Catalogul liricii populare*.

Alte op.: *Despre competență și performanță în fenomenul povestitului*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 1, 1978, p. 79—89. (**I.D.**)

BÎRLEA Ion, n. 11 ian. 1883, Berbești, jud. Maramureș—m. 13 mai 1969, Buc. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Sighet; st. univ. de teol. la Gherla (1901—1905). Înv. în loc. maramureșene Ieud (1909—1913), Călinești (1913—1920), la Sighet, Orțișoara (jud. Timiș), și Vinga (jud. Arad). Din 1958 se stabilește la Buc. Preș. al Ligii culturale din Sighet, coresp. al secțiilor de ist. și folc. ale ASTRA. Conduce *Gazeta maramurășană;* colab. și la *Almanahul presei române*, *Gazeta Transilvaniei*, *Lupta*, *Neamul românesc*, *Poporul român* (Bud.), *Românul*, *Studii muzicologice*, *Șezătoarea*, *Unirea* ș.a.

B. este autorul celei mai bogate (c. 1 200 piese, unele foarte lungi) și valoroase clg. de folc. din Maramureș, realizată în anii 1905—1909 și 1910—1913, parțial în colab. cu T. Brediceanu (în 1910) și Bartók (în 1913) și publicată în ed. *Balade, colinde, bocete din Maramureș*, Culese de ~ (Buc., Casa școalelor, 1924, 143 p.) și *Cîntece poporane din Maramureș, Descîntece, vrăji, farmece și desfaceri* (Buc., Casa școalelor, 1924, 400 p.). Cele 2 vol. conțin balade istorice și voinicești, colinde, bocete, cîntece de dragoste, de jale și supărare, cătănești, cîntece luătoare în rîs, cîntece de beție, cîntece la nunți, chiuituri sau strigături ș.a., însoțite de ref. despre loc. și inf. și de note explicative, cele mai multe din Berbești (c. 700) și Ieud (c. 150). Editată cu sprijinul lui G. T. Kirileanu *, col. a fost bine apreciată de Ov. Densusianu * pentru valoarea ei doc. (« ne înlesnește cunoașterea producțiunilor populare dintr-un ținut prea puțin cercetat »), pentru autenticitatea și valoarea estetică a numeroase cîntece, de V. Bogrea * pentru notele însoțitoare (« sînt în fond mici repertorii de etnografie și folclor maramureșean ») care « aduc informații utile pentru înțelegerea poeziilor », mai substanțiale fiind cele « despre oierit și nuntă » (*IFR*, p. 430) și de A. Gorovei * pentru corectitudinea transcrierii (« Chipul cum este cules acest material, fără îndreptări și adaosuri, precum au făcut unii culegători, indicațiile și explicările unor cuvinte necunoscute chiar de cărturarii din vechiul regat, dau acestei lucrări caracterul unei opere științifice »).

Alte op.: *Însemnări din bisericile Maramureșului*, Culese de ~ și publicate cu cheltuiala Ministerului de Instrucție Publică, (Buc., Socec, 1909, 245 p.); *Béla Bartók și legăturile lui cu Maramureșul*, în *Studii muzicologice*, Buletin

suplimentar al rev. *Muzica*, Buc., Uniunea compozitorilor din R.P.R., vol. IV, nr. 6, 1957, p. 58—80).

Bibl. ref.: Ov. Densusianu, *I. Bîrlea: « Balade, colinde și bocete din Maramureș; Cîntece poporane din Maramureș »*, în *GS*, Buc., vol. II, fasc. 1, 1925, p. 185—186; Nicolae I[orga], *O culegere de cîntece din Maramureș*, în *R*, Craiova, an. XIX, nr. 2, 1 febr. 1925, p. 91—93; V. Bogrea, *Păr[intele] I. Bîrlea, « Cîntece poporane din Maramureș; I — Balade, colinde și bocete, II — Descîntece, vrăji, farmece și desfaceri »*, în *DR*, Cluj, an. IV, 1924—1926, partea a 2-a, 1927, p. 1038—1042; A[rtur] G[orovei], *Cronica*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXIII, vol. XXI, nr. 3—4, mart.—apr. 1925, p. 47—48; T[raian] G[herman], *I. Bîrlea; « Cîntece poporane din Maramureș »*, în *CS*, Blaj, an. IV, nr. 7—8, sept.—oct. 1925, p. 111—112; Gh. Tulbure, *« Cîntece poporale din Maramureș »*, în *CTC*, Oradea, an. III, nr. 5, mai 1925, p. 12; Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureș*, Ed. îngr. și st. intr. de Iordan Datcu, Cuvînt înainte de Mihai Pop, Buc., EPL, 1968; vol. I — 355 p., vol. II — 500 p.; Ligia Bîrgu-Georgescu, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 4, 1969, p. 335—337; Ion Apostol Popescu, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *Trib.*, Cluj, an. XIII, nr. 4, 23 ian. 1969, p. 2; Dumitru Lazăr, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *RL*, Buc., an. II, nr. 11, 13 mart. 1969, p. 14; Ovidiu Papadima, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *RITL*, Buc., tom. 18, nr. 2, 1969, p. 319—320; Valeriu Rusu, *Ion Bîrlea: «Literatură populară din Maramureș »*, în *LR*, Buc., an. XVIII, nr. 5, 1969, p. 516—517; Ion Șeuleanu, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *SUB-B, S. Phil.*, Cluj, fasc. 2, an. XIV, 1969, p. 164—165; Ion Taloș, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *JV* (R.D.G.) 1970, p. 196—197. **(I.D.)**

BÎRLEA Ovidiu, n. 13 aug. 1917, Bîrlești, jud. Alba. Șc. pr. în loc. natală (1924—1928); st. gimn. la Baia de Arieș (1928—1929); urmează l. militar din Tg. Mureș (1929—1937); st. univ. de lt. (fil. modernă) la Buc. (1937—1939, 1940—1942). Funcționar în Departamentul naționalităților (15 nov. 1948—31 mart. 1949); cercetător la IF din Buc. (de la 1 apr. 1949), unde îndeplinește (1 ian. 1950—1 iul. 1969) funcția de șef al sectorului literar. Colab. la *Analele Universității din Timișoara, Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Ateneu, Orizont, Revista de folclor, Revista de etnografie și folclor, Revista fundațiilor regale, România literară, Satul, Sociologie românească, Steaua, Tribuna.*

Prin rigurozitate, caracterul larg comprehensiv și varietatea op. sale de culegător, exeget, metodolog, istoric al folcloristicii și editor, **B.** continuă activitatea pleiadei de folcloriști alcătuită din P. Caraman *, T. Papahagi *, I. Diaconu *, D. Caracostea * și I. Mușlea *, fiind însă mai apropiat prin afinități spirituale și preocupări de ultimii doi, al căror travaliu științific îl duce mai departe, definitivînd, la cererea lor, și publicînd *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu* (Buc. Minerva, 1970, 634 p.) de I. Mușlea * și *Problemele tipo-*

Scanned with OKEN Scanner

logiei folclorice (Buc., Minerva, 1971, 362 p.) de D. Caracostea *. De acești doi eminenți cercetători ai culturii noastre pop. îl leagă de asemenea meditația gravă asupra destinului folcloristicii, efortul de a o elibera de sub tutela literaturii, a esteticii literare și a diletantismului, de a o dota cu instrumentele de lucru necesare, îndelung așteptate. Spre deosebire însă de D. Caracostea *, care a abordat și « disciplinele adiacente », și de I. Mușlea *, care a fost acaparat de etnogr., **B.** și-a delimitat cu fermitate, din dorința de a-l cunoaște în profunzime, domeniul cercetării, restrîngîndu-l la fenomenul folcloric, pe care îl studiază în complexitatea lui dialectică. Cunoașterea profundă și nemijlocită a folc. în evoluția lui, ca și rodnica activitate de înregistrare modernă a creațiilor pop. (**B.** este unul din cei mai avizați cercetători cont. ai « terenului »), dublate de numeroase și atente lecturi din bibl. folcloristicii universale și îndeosebi din bibl. germ., a rodit îndeosebi în st. *Metoda de cercetare a folclorului* Buc., EPL, 1969, 326 p.), singura lucrare temeinică de acest fel din bibl. rom. de specialitate, în care sînt expuse critic metodele de clg. a folc., precum și modalitățile lui specifice de interpretare. Preluînd o idee a lui D. Caracostea * (care încă din 1915 atrăgea atenția asupra necesității de a introduce în evaluarea creației folclorice alte criterii decît cele folosite curent în aprecierea creației culte), **B.**, fără să nege utilitatea unor anumite « jaloane » ale esteticii « academice », accentuează asupra ideii că « folclorul posedă frumuseți care rezistă acestui examen » și cere cercetătorului creației pop. un gust estetic special, apt să surprindă realitatea sincretică a fenomenului și valoarea artistică inefabilă a formelor celor mai arhaice, preconizînd examinarea « frumosului folcloric din punctul de vedere al creatorilor și interpreților acestuia » prin « contemplarea realității folclorice vii, observînd fluxurile și refluxurile ce se petrec acolo, mecanismele de creație, interpretare și circulație, care nu pot fi nicidecum bănuite din colecțiile lipsite de pulsațiile vivificatoare ». Deși publicat anterior, st. *Poveștile lui Creangă* (Buc., EPL, 1967, 319 p.) este, cel puțin în parte, o ilustrare a acestei teze. Beneficiind de o temeinică documentare, evidentă în ed. cr. *Antologie de proză populară epică* (Buc., EPL., 1966, vol. I — 610 p., vol. II — 586 p, vol. III — 519 p.), în care juxtapune 2 sau 3 var. ale aceleași povești, culese, după recomandarea lui D. Caracostea *, la intervale de timp, pentru a surprinde stabilitatea ori variabilitatea unor tipuri (procedeu aplicat,

înaintea lui, de C. Brăiloiu și de I. Diaconu *), **B.** întreprinde o minuțioasă analiză comparativă între arta lui I. Creangă *, pe de o parte, și arta povestitorilor anonimi și a scriitorilor pop. pe de altă parte. În esență, obs. lui **B.** repetă pătrunzătoarele obs. formulate de N. Iorga *, G. Ibrăileanu, I. Iordan, Al. Dima *, Vladimir Streinu *, Jean Boutière și îndeosebi de G. Călinescu * despre substanța folclorică a op. lui Creangă *, dar analiza comparativă adaugă noi argumente la cele deja cunoscute despre genialul talent al humulesteanului de a face o sinteză individuală unică a procedeelor artistice curente în proza pop. Superioară acestui st. și desigur cea mai importantă lucrare a lui **B.** este, pînă acum, *Istoria folcloristicii românești* (Buc., EER, 1974, 597 p.) — carte distinsă de Acad. R.S.R. cu premiul « B. P. Hasdeu » (1974) — vastă sinteză diacronică a folcloristicii noastre de la începuturi pînă în prezent, prima încercare de sintetizare și selectare a contribuțiilor meritorii și de ierarhizare a valorilor, de la creatori de șc. și « folcloriștii piloni » pînă la culegătorii amatori care și-au dat aportul, cu mai multă sau mai puțină pricepere științifică, dar întotdeauna călăuziți de bune intenții, la adunarea tezaurului culturii noastre pop. în ultimii 150 de ani. Op. de pionierat, nelipsită de lacune și erori de informare, parțial explicabile prin inexistența în arhive și biblioteci a surselor doc. fundamentale și a monografiilor premergătoare, nelipsită de clasificări și evaluări discutabile și de tonalități uneori accentuat subiective, polemice, *Istoria folcloristicii românești* este totuși o carte de referință pentru toate sintezele ce vor urma. Pe o treaptă valorică apropiată se situează *Mică enciclopedie a poveștilor românești* (Buc., EȘE, 1976, 478 p.), « veritabil corpus de mitologie, credințe și artă » (N. Bot), una din puținele lucrări de acest fel din lume, care, în cele 126 art. ce o alcătuiesc, prezintă pe protagoniștii poveștilor, diversele probe de curaj la care aceștia sînt supuși, metamorfozele prin care trec etc. Adevărate cap. monografice sînt rezervate categoriilor prozei pop. și unor probleme teoretice, ca de ex.: cercetarea și clasificarea poveștilor, legile epicii pop., experimentul folcloric, teoriile asupra basmului. St. impresionează prin excelenta sintetizare a extrem de bogatului material (selectat și sistematizat cu rigoare și grijă pentru valorile autentice, pentru varietatea de interpretări, sensuri și nuanțe date de povestitorii pop.), prin bogăția faptelor observate direct, în sfîrșit, prin limpezimea, concizia și accesibilitatea expunerii.

Alte op.: *Snoave și ghicitori*, Buc., ET, 1957, 72 p.; *Folclorul și unele probleme ale dezvoltării poporului român*, în *REF*, Buc., an. IV, nr. 1—2, 1959, p. 195—204; *Proverbe și zicători românești*, Buc., EDP, 1966, 55 p.; *Folclorul în « Țiganiada » lui I. Budai-Deleanu*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 497—576; *Petrea Făt-Frumos, Povești populare românești*, Buc., EPL, 1967, 352 p.; *Colindatul în Transilvania*, în *AMET pe anii 1965—1967*, Cluj, 1969, p. 247—304; *Nevasta cea isteață*, Ed. îngr. de Sabina Cornelia Stroescu, Pref. de ~, Buc., Minerva, 1971, XLVI p.; *Cîntecele rituale funebre din Ținutul Pădurenilor (Hunedoara)* în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, p. 361—407, *Horea și Iancu în tradiția și cîntecele poporului*, Ed. îngr. de ~ și Ioan Șerb, Pref. de ~, Buc., Eminescu, 1972, XXIX 184 p; *Poetică folclorică*, Buc., Univers, 1979, 269 p. Bibl. ref.: Dumitru Andrașoni, *Un eseu de valoare* [*Ov. Bîrlea: « Folclorul arhaic și poezia lui Blaga »*], în *Trib.*, Cluj, an. X, nr. 29, 21 iul. 1966, p. 2; N. Nicolescu, *Ovidiu Bîrlea: « Poveștile lui Creangă »*, în *Ateneu*, Bacău, an. IV, nr. 12, dec. 1976, p. 12; N. Bot, *Studierea și editarea științifică a prozei populare*, în *S.*, Cluj, an. XVIII, nr. 1, ian. 1967, p. 97—100; P. Ruxăndoiu, *O. Bîrlea: « Antologie de proză populară epică »*, în *REF*, Buc., tom. 12, nr. 1, p. 79—81; Iordan Datcu, *O. Bîrlea: « Antologie de proză populară epică »*, în *O*, Tim., an. XVIII, nr. 8, aug. 1967, p. 87—88; Felix Karlinger, *Ovidiu Bîrlea: « Antologie de proză populară epică », Ovidiu Bîrlea: « Poveștile lui Creangă »*, în *Osterreichischer Zeitschrift für Volkskunde*, Bd. 70, 1967, p. 300—302; Valeriu Rusu, *« Antologie de proză populară epică »*, în *GL*, Buc., an. XIV, nr. 15, 13 apr. 1967, p. 7; N. Constantinescu, *Ovidiu Bîrlea: « Poveștile lui Creangă »*, în *GL*, Buc., an. XIV, nr. 49, 7 dec. 1967, p. 2; Mircea Tomuș, *« Poveștile lui Creangă »*, în *S.*, Cluj, an. XIX, nr. 1, ian. 1968, p. 80—83; Hanni Markel, *Ovidiu Bîrlea: « Antologie de proză populară epică » (« Anthologie der epischer Volksprosa »), « Poveștile lui Creangă » (« Die Erzahlungen Creangăs »)*, în *Deutsches Jahrbuch für Volkskunde*, Berlin, (R.D.G.), Akademie Verlag, Band 14, Jahrgang 1968, Teil II, p. 405—407; Radu Răutu, *Ovidiu Bîrlea: « Poveștile lui Creangă »*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 2, 1968, p. 189—193; Iordan Datcu; *Ovidiu Bîrlea: « Poveștile lui Creangă »*, în *O.*, Tim., an. XIX, nr. 3, mart. 1968, p. 94—95; G. Muntean, *Ovidiu Bîrlea: « Metoda de cercetare a folclorului »*, în *RITL*, Buc., tom. 19, nr. 2, 1970, p. 321—323; Radu Niculescu, *« Rumänische Volksmärchen »*, Herausgegeben von Felix Karlinger und Ovidiu Bîrlea, în *RITL*, Buc., tom. 19, nr. 3, 1970, p. 509—513; Radu Răutu, *Ovidiu Bîrlea: « Metoda de cercetare a folclorului »*, în *REF*, Buc., tom. 15, nr. 4, 1970, p. 349—352; Virgil Florea, *Tipologia folclorului*, în *S.*, Cluj, an. XXII, nr. 10, 16—30 sept. 1971, p. 37; Viorica Nișcov și Helga Stein, *Ovidiu Bîrlea: « Antologie de proză populară epică » (« Anthologie der epischer Volksprosa »)*, în *Fabula*, Berlin-New York, 12 Band, Heft 2/3, 1971, p. 262—268; Ion Taloș, *Enciclopedia poveștilor românești*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXVII, nr. 6, iun. 1976, p. 9—10; Iordan Datcu, *Ovidiu Bîrlea: « Mică enciclopedie a poveștilor românești »*, în *O*, Tim., an. XXVIII, nr. 2, 31 ian. 1977, p. 3; I. Taloș, *Ovidiu Bîrlea: « Istoria folcloristicii românești »*, în *Cahiers roumaines d'études littéraires*, Buc., nr. 1, 1977, p. 114—117; Nicolae Bot, *Une encyclopédie des contes populaires roumaines*, *Ibid.*, nr. 1, 1977, p. 152—153. (**I.D.**)

BÎRSEANU Andrei, n. 17 oct. 1858, Dîrstele, jud. Brașov—m. 6 aug. 1922, Sibiu. Șc. pr. în com. natală; st. gimn. și l. la Brașov (1870—1878); st. univ. de lt. și filoz. (1878—1881) la Viena și München. Preș. al soc. studenților rom. din Viena «România jună», unde îi cunoaște pe Ciprian Porumbescu și J.U.

Jarník *. Prof. s. la Brașov (1881—1905), co-rector al șc. medii din Brașov (1889—1891); « dirigent » al șc. comerciale superioare din Brașov (din 1891) și director al învățămîntului din Sibiu, apoi vicepreș. (1905—1910) și preș. (1911—1922) al ASTRA. M. (din 1908) și vicepreș. (1912) al Acad. Rom. Editează, împreună cu Ion Popea, rev. *Școala și familia* (1887—1888); colab. și la *Calendarul « Asociațiunii »*, *Calendarul « Foii noastre »*, *Die Karpathen*, *Familia*, *Gazeta învățătorului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Luceafărul*, *Sămănătorul*, *Secerișul* ș.a.

Remarcabil militant pe tărîmul învățămîntului rom. și al culturii naționale, autor de manuale didactice și al unui merituos st. despre *Istoria școalelor centrale române greco-ortodoxe din Brașov* (Brașov, Tip. Ciurcu & Comp., 1902, 685 p.), lucrare premiată (1903) de Acad. Rom., traducător din R. Roth (*Călătoria lui Stanley în Africa Centrală*, Brașov, Tip. Alexi, 1886, 238 p.), poet ocazional, **B.** și-a dobîndit o meritată faimă prin editarea col. prof. blăjean Ion Micu Moldovanu *, *Doine și strigături din Ardeal*, Date la iveală de dr. Ioan Urban Jarník și ~ (Buc., EAR, 1885, vol. I — XV + 528 p., vol. II — XVI + 324 p.). Contribuția lui constă în clasarea celor peste 1 000 piese (648 doine — de dragoste, de dor, de jale, haiducești, ostășești ș.a.— și 359 strigături), în elaborarea notelor și a pref. **B.** este de asemenea autorul clg. *Cincizeci de colinde*, Adunate de școlari de la școalele medii din Brașov, Sub conducerea lui ~ (Brașov, Tip. A. Mureșianu, 1890, 38 p.), însumînd 23 colinde religioase și 27 « lumești », cunoscute și din alte col., *Din traista lui Moș Stoica, O sută și una de minciuni poporale din Țara Ardealului*, Date la iveală de Sandu Pungă Goală, dascăl și fecior de popă (Brașov, Tip. A. Mureșianu, 1891, 123 p.), remarcabilă prin autenticitatea umorului, a spiritului satiric țărănesc, și *Snoave, chiuituri, povestiri*, Adunate de ~ (Sibiu, Edit. Asociațiunii, col. BPT, nr. 132, dec. 1925, 71 p.), cuprinzînd 42 cîntece și strigături, un colind, o închinare de pahar și o snoavă. Mai puțin cunoscut, st. său în lb. germ., *Die rumänische Volksdichtung [Poezia populară românească]* (în *Die Karpathen*, Brașov, an. I, nr. 10, 1908, p. 292—297 și 340—343), dovedește, ca și notele și pref. la *Doine și strigături din Ardeal*, o profundă cunoaștere a folc. nostru. « După o atentă discuție asupra problemelor de prozodie și procedee artistice folosite în creația populară românească, face o foarte competentă trecere în revistă a diverselor genuri folclorice românești (cîntecul epic; lirica: doina și strigătura; poezia de ceremonial: colinda, orațiile de nuntă, bocetul), precum și o informată privire de ansamblu asupra

folcloristicii românești (culegători și cercetători). Subliniază, ca dominantă a culturii moderne românești, utilizarea folclorului ca sursă de inspirație în opera poeților și scriitorilor de valoare [...]. Bîrseanu cunoaște modul specific de execuție (*„in einer Art Rezitativ"*) a cîntecului epic, precum și ocaziile de cîntece și importanța profesionistului instrumentist; cunoaște caracterul comunitar sud-est european al tematicii epice, dar știe în ce constă forma specific românească a acestor cîntece (în modul cum exprimă această relație îl premerge pe D. Caracostea, care și el va vorbi mai tîrziu despre „un material" sud-est european și despre „o formă" românească); relevă procesul veșnic viu de contemporaneizare a conținutului cîntecului liric, exemplificînd din lirica de înstrăinare (poezia plecărilor în America); subliniază caracterul improvizatoric specific unor genuri folclorice (strigătura, de pildă) și funcția socială a altora (bunăoară descîntecul)» (Adrian Fochi *). Referate și rapoarte academice despre ms. și tipărituri maramureșene și despre col. de folc. propuse spre publicare sau premiere.

Bibl. ref.: Ion Bianu, *Un ardelean idealist și ideal, Andrei Bîrseanu*, în *GT*, Sibiu, an. LIII, nr. 10, oct. 1922, p. 639—640; Ioan Bratu, *Un preot al deșteptării noastre, Andrei Bîrseanu, Omul și opera*, Lucrări și aprecieri publicate de ~, Sibiu, Tiparul Inst. de arte grafice Dacia Traiană, 1930, 103 p.; George Lăzărescu, *Andrei Bîrseanu*, Buc., Cartea românească, col. « Cunoștințe folositoare», seria C, « Din lumea largă », nr. 103, [1940], 32 p.; I. U. Jarník — A. Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. definitivă (st. intr., inedite, note și var.) de Adrian Fochi, Buc., EARSR, 1968, 968 p., cu il. **(S.C.S. și I.D.)**

BLAGA Lucian, n. 9 mai 1895, Lancrăm, jud. Alba — m. 9 mai 1961, Cluj. Șc. pr. la Sebeș (1902—1906); st. s. la Brașov (1906—1914); st. teol. la Sibiu (1914—1916) și Oradea (1917); st. univ. de filoz. la Viena (1918—1920); dr. în filoz. al Univ. din Viena cu teza *Kultur und Erkenntnis* [*Cultură și cunoaștere*] (1920). « Cancelar » în Ministerul de Externe (1922); atașat de presă la Legația României din Varșovia (1926—1927), Praga (1927—1928), Belgrad (1928), Berna (1928—1932); atașat de presă și apoi consilier de presă la Legația României din Viena (1932—1937); consilier de presă în Direcția Presei și Informațiilor (1936); consilier de presă la Legația României din Berna (1937—1938); subsecretar de stat în Ministerul de Externe (1938); trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la Lisabona (1938—1939); prof. tit., « prin chemare », la catedra de filoz. culturii a Univ. din Cluj (din 1938); cercetător la Inst. de ist. și filoz. din Cluj (din 1949), bibliotecar-șef la BAR, Filiala Cluj (din 1951); cercetător la secția de ist. lit. și folc. a Acad. R.P.R., filiala Cluj (1953—1959); director adjunct la BAR, filiala Cluj (1954—1959). M. al Acad. Rom. (1937); red. la z. *Voința* (1920—1922), *Patria* (1922); m. fondator al rev. *Gîndirea* (1921); m. în redacția rev. *Adevărul literar și artistic* (1924); m. în comitetul de direcție al rev. *Cultura* (din 1924) și *Banatul*; colab. și la *Abecedar*, *Alba Iulia*, *Almanahul literar*, *Analele Academiei Române*, *Arhiv für Geschichte der*

Philosophie (Berlin), *Ardealul*, *Arhiva hunedoreană*, *Bucovina literară*, *Calendarul «Astrei» și al «Foii poporului»*, *Calendarul național al ziarului «America»* (Cleveland, Ohio), *Calendarul ziarului «Dacia»*, *Cele trei Crișuri*, *Claviaturi*, *Contemporanul*, *Cosînzeana*, *Convorbiri literare*, *Cronicarul*, *Cuget clar*, *Cugetul românesc*, *Cultura*, *Curțile dorului*, *Cuvîntul*, *Cuvîntul literar și artistic*, *Dialog*, *Ecoul*, *Familia*, *Fruncea*, *Gazeta Ciucului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Generația nouă*, *Gîndirea*, *Glasul Bucovinei*, *Harghita*, *Hiena*, *Horia*, *Cloșca și Crișan*, *Iașul literar*, *Înfrățirea*, *Înnoirea*, *Junimea Moldovei de Nord*, *Klingsor*, *Lamura*, *Luceafărul*, *Lumina*, *Lumina femeii*, *Mișcarea literară*, *Mugurul*, *Muncitorul român*, *Pagini basarabene*, *Pagini literare*, *Prager Presse*, *Preocupări literare*, *Rampa*, *Ramuri*, *Renașterea română*, *Revista Cercului literar*, *România*, *Românul*, *Saeculum*, *Scrisul bănățean*, *Societatea de mîine*, *Steaua*, *Tribuna*, *Tribuna Ardealului*, *Tribuna literară*, *Țara*, *Țara noastră*, *Unirea*, *Universul literar* ș.a.

B. este un profund cunoscător și exeget al valorilor artistice create de poporul rom., al folc. și etnogr., cercetate atît livresc cît și direct (uneori însoțit de T. Brediceanu, cum aflăm din vol. *Ferestre colorate, Însemnări și fragmente*, Arad., col. «Biblioteca Semănătorul», nr. 153—154, 1926, 128 p.), din perspectiva preocupărilor filozofului culturii care își propune să descifreze stilul și originalitatea culturii pop. rom. În *Spațiul mioritic* (v. *Trilogia culturii*, Buc., FRLA, 1944, 514 p.) creația pop. este des invocată, convingerea autorului fiind că «o mai atentă studiere a materialului folcloric, după teme, ar scoate la iveală linia de mișcare proprie spiritului nostru etnic». Detașîndu-se de interpretările gîndiriste de nuanță ortodoxistă, **B.** îndeamnă ca notele particulare ale spiritualității rom. să fie căutate nu în dogmele ortodoxe, ci în libertățile ce și le-a luat poporul față de acestea, în «duhul eresului». Degajarea de «motivele sacrale» este, după opinia lui, o notă ce definește spiritualitatea noastră față de aceea a altor popoare. Miturile și motivele mitice sînt apreciate de poet nu după unicitatea lor, la un popor sau altul, ci după gradul de interpretare și sublimare poetică la care le-a supus un popor. Pagini dense sînt de asemenea acelea în care definește o serie de «stări sufletești românești»: dorul, jalea, urîtul, greu de tradus în alte lb. din cauza împletirii lor din nuanțe: «Asemenea cuvinte nu înseamnă numai ceva, ci ele fac parte, prin chiar sonoritatea lor, din ceea ce ele înseamnă». Genurile folclorice îi prilejuiesc definiții memorabile. Analizînd *Povestea vorbei* a lui Anton Pann*, surprinde specificul genului paremiologic: «Proverbele sînt deopotrivă: frînturi de sisteme filosofice, frînturi de psihologie, frînturi de mare pamflet. Avem proverbe cari sînt biciuiri de foc și proverbe cari înainte de a

se preface în cuvinte au fost flori. Unele, discrete, deschid orizonturi metafizice. Altele sînt surîsuri, desprinse dintr-o tragică resemnare în fața vieții. Unele au urîtul obicei al dascălilor care moralizează. Altele au un umor izbăvitor de tristețe.» Privind folc. din perspectiva relațiilor acestuia cu creația originală, **B.** respinge pastișa, prelucrarea rudimentară, folclorizarea în numele specificului național: « O operă de artă nu devine națională prin faptul atît de ușor și de conștient ticluit că încheagă în sine un cît mai mare număr de elemente etnografice; o operă de artă e națională prin ritmul ei lăuntric, prin felul sufletesc cum ticluiește o realitate, prin adînca afirmare sau tăgăduire a unor valori de viață, prin instinctul care niciodată nu se dezminte pentru anume forme, prin dragostea invincibilă ce o trădează fără să vrea față de un anumit fel de a fi și prin ocolirea altora ». Un rol fertilizator poate avea cultura pop. și pentru gîndirea filozofică rom., **B.** recomandînd atenției specialiștilor acest « rezervoriu de bogăție necuprinsă de motive », cu precădere « creațiile anonime de duh creștin, ca și din duhul eresului ». În afară de transsubstanțierea creațiilor pop. în op. proprii, **B.** a contribuit la cunoașterea folc. rom. în străinătate. Aflat în Elveția, realizează, în 1930, împreună cu poetul Hermann Hauswirth, o *Antologie de poezie populară românească* în lb. germ. Antol. are un dublu efect: asupra auditorilor din cercurile univ. din Berna, Zürich și Basel, pentru care poeziile pop. rom. erau « o surpriză și de o calitate unică în Europa », și asupra lui **B.** însuși: « Împrejurarea aceasta m-a făcut să îndrăgesc și mai mult, aproape cu sălbăticie, creațiile geniului nostru popular ». Mai tîrziu alcătuiește și un al doilea florilegiu, *Antologie de poezie populară românească*, Ed. îngr. de G. Ivașcu, Ilustrată de Mihu Vulcănescu (Buc., EPL, 1966, XIV + 302 p.), cuprinzînd 140 poezii lirice, selecție de sensibilitate și « de gust », în care uneori decupează doar cîteva versuri ce i se par excelente prin idee poetică ori prin metaforă. În ciuda dimensiunilor modeste ale antol., selecția se bazează pe numeroase col. (M. Eminescu *, N. Pauletti *, G. Dem. Teodorescu *, I. U. Jarník * și A. Bîrseanu *, Ov. Densusianu *, T. Papahagi *, T. Pamfile *, V. Bologa * ș.a.), multe rev. de seamă *(CL, Fam., GT, Trib., Tribuna poporului)* și chiar pe cercetarea arhivelor. Interesul pentru folc. al lui **B.** nu se mărginește la spațiul național; poetul și filozoful cercetează și mit. altor popoare, de ex. a popoarelor africane, lirica polineziană, legendele negre, pe care, pentru

calitățile lor expresive și pentru profunzimea semnificațiilor, le consideră creații de talia celor ale marilor poeți, « de la Li Tai-pe pînă la Tagore ».

Bibl. ref.: Nicolae Dunăre, *Lucian Blaga despre unele probleme de etnografie românească*, în *S*, Cluj, an. XVII, nr. 7, iul. 1966, p. 34—39; Iordan Datcu, *Lucian Blaga: « Antologie de poezie populară »*, în *Luc.*, Buc., an. X, nr. 1, 7 ian. 1967, p. 2; E. Simion, *Lucian Blaga « Antologie de poezie populară »*, în *GL*, Buc., an. XIV, nr. 3, 19 ian. 1967, p. 7; Paul Anghel, *Blaga și doina*, *Ibid.*, an. XIV, nr. 7, 16 febr. 1967, p. 1, 9; P. Ursache, *Lucian Blaga: « Antologie de poezie populară »*, în *C*, Iași, an. II, nr. 7, 18 febr. 1967, p. 7; Adrian Marino, *Valoarea poeziei populare*, în *Cont.*, Buc., nr. 12, 24 mart. 1967, p. 3; Ion Șeuleanu, *Lucian Blaga: « Antologie de poezie populară »*, în *S.*, Cluj, an. XVIII, nr. 2, mart. 1967, p. 109—110; Marin Mincu, *Lucian Blaga: « Antologie de poezie populară »*, în *Argeș*, Pitești, an. II, nr. 4, apr. 1967, p. 2; Gheorghe Grigurcu, *Lucian Blaga: « Antologia poeziei populare »*, în *Fam.*, Oradea, an. III, nr. 4, apr. 1967, p. 2; V. Adăscăliței, *« Antologie de poezie populară »*, în *IL*, an. XVIII, nr. 4, apr. 1967, p. 86; Ilina Grigorovici, *Sensurile mitului în opera lui Lucian Blaga*, în *S*, Cluj, an. XVIII, nr. 5, mai 1967, p. 71—85; Ion Taloș, *În completarea unei prefețe*, în *Trib.*, Cluj, an. XI, nr. 26, 29 iun. 1967, p. 6; Ion Mușlea, *Cîteva însemnări despre « Antologia liricii populare » a lui Lucian Blaga*, în *S*, Cluj, an. XVIII, nr. 6, iun. 1967, p. 124—127; Sabina C. Stroescu, *Lucian Blaga: « Antologie de poezie populară »*, în *REF*, Buc., an. XII, nr. 4, oct.—dec. 1967, p. 409—411; G. Ivănescu, *Concepția despre artă a lui Lucian Blaga*, în *O*, Tim., an. XVIII, nr. 12, dec. 1967, p. 8—14; Nicolae Balotă, *Lucian Blaga și spațiul mioritic*, în *Argeș*, Pitești, an. III, nr. 3, mart. 1968, p. 1; Eugen Todoran, *Tradiția mitologică și fondul autohton în concepția lui Lucian Blaga*, în *O*, Tim., an. XIX, nr. 9, sept. 1968, p. 16—21; I. Oprișan, *Lucian Blaga și transsubstanțierea estetică a culturii populare*, în vol. *Izvoare folclorice și creație originală*, Sub îngrijirea științifică a dr. Ovidiu Papadima, Buc., EARSR, 1970, p. 171—250; Nicolae Balotă, *Cărturari ardeleni și folclorul*, în *Trib.*, Cluj, an. XV, nr. 9, mart. 1971, p. 5; George Gană, *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Buc., Minerva, 1976, p. 65—85; D. Vatamaniuc, *Lucian Blaga, 1895—1961*, Biobibliografie, Buc., EȘE, 1977, 762 p. **(I.D.)**

BOBULESCU Constantin, n. 8 mai 1882, Vlădiceni, jud. Iași—m. 1 dec. 1958, Buc. Șc. pr. la Iași și Buc.; st. sem. la Roman (1896—1899) și Buc. (1899—1903); st. teol. la Buc. (1903—1907). Pedagog la Iași (1907—1912; 1913—1921), la Cetățuia-Iași (1912—1913) și Buc. (1922—1958). Colab. la *Anuarul Seminarului Veniamin Costache*, *Ion Creangă*, *Lamura*, *Luminătorul*, *Miron Costin*, *Muzică și poezie*, *Revista istorică*, *Șezătoarea* ș.a.

Principala lucrare a lui **B.**, *Lăutarii noștri, Din trecutul lor*, Schiță istorică asupra muzicei noastre corale cum și asupra altor feluri de muzici (Buc., Tip. Națională, 1922, 174 p.) prezintă, pe baza a numeroase izvoare și documente, dar cu carențe provenind din modesta pregătire lingv. a autorului și cu confuzii între muzica lăutărească și muzica pop., viața și reper-

toriul lăutarilor, reprezentanții lor de seamă din trecut, instrumentele muzicale specifice și participarea lor la diferite ceremonii pop.

Alte op.: *Lăutari și hori în pictura bisericilor noastre*, Buc., Tip. Marvan, 1940, 84 p.
Bibl. ref.: N. Iorga, *C. Bobulescu: «Lăutarii noștri»*, în *RI*, Buc., an. VIII, nr. 7—9, iul.—sept. 1922, p. 141—142; V. Bogrea, *C. Bobulescu: «Lăutarii noștri, Din trecutul lor, Schiță istorică»*, în *DR*, Cluj, an. III (1922—1923), 1924, p. 868; P. Caraman, *C. Bobulescu: «Lăutari și hori în pictura bisericilor noastre»*, în *Balcania*, Buc., an. VII, nr. 1, 1944, p. 234—243; M. Sadoveanu, *Despre lăutari*, în *Opere*, Buc., ESPLA, 1957, vol. 9, p. 564—569. **(I.D.)**

BOER Demetriu, n. 1812, Șoroștin, jud. Sibiu—m. 26 sept. 1871, Aiud. St. s. la Blaj; st. univ. de teol. la Viena (după 1830) și de drept la Sibiu (după 1845). Prof. s. de retorică, «de dreptul canonic și de dreptul particular al bisericii răsăritene-române» la Blaj (1840—1845); îndepărtat din învățământ în urma procesului prof. blăjeni împotriva episcopului Lemeny, se stabilește la Sibiu, unde îndeplinește mai tîrziu funcția de judecător. Militant, alături de S. Bărnuțiu, pentru înlocuirea lb. lat. cu lb. rom. în șc. blăjene; participant la revoluția de la 1848 din Transilvania. M. fondator al ASTRA (1861).

Deși foarte redusă, activitatea de folclorist a lui **B.**, autor al unui *Plan de a scrie limba românească cu litere latine* (1841), este extrem de importantă pentru ist. folcloristicii rom. El culege 2 basme lungi, pe care le numește, după terminologia folosită de Timotei Cipariu, «fabule», însoțindu-le — fapt neobișnuit pe acea vreme — cu ref. despre dată, loc. și numele inf. Primul, o var. a tipului AT 513 C, este cules, la 3 ian. 1858, în Tășnad (jud. Satu Mare), de la «Micu Chișu [...] de 50 de ani, fără prunci, lucrătoriu cu mîinile, fără posesiune de pămînt, fiind tot servitoriu, fecior de diac la beserică în Uinimăt. Jucător de cărți.» Al doilea, var. a tipului AT 303, cules la 20 ian. 1863, în Abrud, «de la Danciu George din Scărișoara», este «se pare, prima piesă consemnată din Țara Moților» (*IFR* p. 129). Cele două «fabule», publicate postum, după ms. păstrate în BCU (Cluj-Napoca), în antol. *Povești din Transilvania*, Ed. îngr. de Ovidiu Bîrlea și Ion Taloș, Pref. de Ovidiu Bîrlea (Cluj-Napoca, Dacia, 1975, p. 21—42), au meritul de a fi «primele basme fantastice scrise în lb. rom., într-un stil [...] foarte apropiat de cel autentic, folcloric» (Ov. Bîrlea).

Bibl. ref.: Ion Cuceu, *Demetru Boer, Mircea Vasile Stănescu Arădanul, Ștefan Cacoveanu: «Povești din Transilvania»*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. VIII, 1976, p. 369—371. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

BOGDAN Alexandru, n. 18 febr. 1881, Brașov—m. 20 iul. 1914, Zumina (azi în U.R.S.S.). St. s. la Brașov (1891?—1899?); st. univ. de lt. la Bud. și Viena (1899?—1903?), apoi la Leipzig (1903—1904); dr. în lt. al Univ. din Leipzig (1904), cu teza *Die Metrik Eminescus [Metrica eminesciană]*. Prof. s. de lb. rom. și lb. germ. la Brașov (1904—1914). Colab. la *Cosînzeana*, *Gazeta Transilvaniei*, *Luceafărul*, *Românul*, *Transilvania*, *Tribuna*.

Preocupările folcloristice ale lui **B.** au ca obiect, pe urmele lui V. Alecsandri *, Joseph Haltrich *, A. Lambrior *, G. Dem. Teodorescu *, G. I. Pitiș *, P. Ispirescu * și alții, cîntecele și jocurile copiilor. Dar, spre deosebire de predecesorii săi, **B.** nu este numai un culegător avizat, ci și, ca urmare a st. sale univ. îndrumate de Gustav Weigand, un exeget al formei, primul cercetător savant al jocurilor de copii din ist. folcloristicii rom. Lucrările sale, *Cîntece de copii și jocuri*, Adunate și întovărășite de note, De ~ (Brașov, Edit. libr. Ciurcu, 1905, XIII + 62 p.) și *Ritmica cîntecelor de copii*, Contribuiri la ritmica românească (*AAR*, seria II, tom. XXVIII, *Memoriile secției literare*, Buc., Inst. de arte grafice Carol Göbl, 1906, p. 1—97), se remarcă, prima, prin minuțioasele descrieri ale celor 149 cîntece, însoțite de menționarea loc. de unde au fost culese precum și de riguroase trimiteri la cîntecele asemănătoare și la var. din col. anterioare ale folcloriștilor P. Ispirescu *, G. Dem. Teodorescu * și Enea Hodoș *, a doua, prin observații pertinente asupra metricei pop., oferind o temelie sigură st. de specialitate ulterioare.

Bibl. ref.: Ov. Densusianu, *Al. Bogdan: « Ritmica cîntecelor de copii »*, în *Viața nouă*, Buc., an. II, 1902, p. 278; A. B[îrseanu]. *Dr. Alexandru Bogdan*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXV, nr. 10—12, 1 dec. 1914, p. 441—445; Constantin Catrina, *Folcloriștii noștri, Alexandru Bogdan*, în *Astra*, Brașov, an. VII, nr. 8, aug. 1972, p. 16 **(S.C.S.)**

BOGDAN N. A., n. 1858, Iași—m. 17 apr. 1939, Iași. Editează rev. *Arta*, *Bomba*, *Cabinetul de lectură*, *Lupta pentru viață*, *Scrieri amuzante;* colab. și la *Arhiva*, *Calendarul Minervei*, *Ioan Neculce*, *Solia* ș.a.

Publicist, cunoscut mai cu seamă prin amintirile despre Ion Creangă * și Mihai Eminescu * precum și prin schițele istorice despre orașul Iași, **B.** este un folclorist amator, atras îndeosebi de narațiunea pop. cu caracter anecdotic. El publică, intervenind copios în structura povestirilor (deși declară că s-a străduit să păstreze « ce e mai curat și mai potrivit firei poporului »), 28 narațiuni în proză, intercalate cu 27 snoave în versuri, sub titlul *Povești și anecdote din popor* (Iași, Șaraga, col. « Șaraga »,

nr. 2, 1893, 272 + 2 p.), schimbat, în ed. III, în care adaugă 4 povești în proză și 4 anecdote versificate, cu titlul *Povești și bazaconii din Moldova* (Buc., Socec et Co, 1923, 352 p.). Apreciate în trecut de H. Tiktin, Fr. Damé, Sextil Pușcariu * și Iuliu A. Zanne * pentru autenticitatea « graiului popular în care au fost scrise », narațiunile și snoavele din col. lui **B.** nu au rezistat criticii științifice a folcloriștilor, care îi reproșează autorului introducerea în clg. a cîtorva povestiri « create de el în întregime (*Ficioru spatarului, Cocoveica* ș.a.) », imixtiunile în texte și lipsa indicațiilor privind loc. și inf. « Colecția trebuie folosită cu prudență maximă, servind numai la atestarea tipurilor și episoadelor cunoscute din colecțiile autentice » (*IFR*, p. 316).

Bibl. ref.: ***, *N. A. Bogdan: « Povești și anecdote din popor »*, în *Luminătoriul.* Tim., an. XIV, nr. 25, 19 apr. 1893, p. 3; P[araschivescu] Gr[igore], *N. A. Bogdan (Bibliografie)*, în *Însemnări ieșene*, an. IV, nr. 5, vol. X, 1 mai 1939. p. 3. **(S.C.S.)**

BOGREA Vasile, n. 26 sept. 1881, Tirnauca, jud. Botoșani—m. 6 sept. 1926, Viena. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la l. « Anastasie Bașotă » din Pomîrla (jud. Botoșani), absolvite în 1902; st. univ. de lt. și drept la Iași (1902—1906); st. de specializare (fil. clasică) la Berlin (1910—1913), cu Willamovitz-Moellendorf; dr. în fil. clasică al Univ. din Berlin (1913). Prof. s. la Piatra Neamț și Iași (1906—1910); prof. s. la Liceul Internat din Iași (1913—1919); prof. univ. la catedra de lb. clasice a Fac. de lt. și filoz. din Cluj (din 1920). M. fondator al MLR din Cluj (1919) și al Soc. etnografice din Cluj (1923); m. coresp. al Acad. Rom. (1920). Colab. la *Analele Dobrogei, Anuarul Arhivei de folclor, Anuarul Institutului de istorie națională, Anuarul Institutului de filologie clasică, Conștiința românească, Cultura poporului, Dacoromania, Grai și suflet, Neamul românesc, Neamul românesc literar, Propilee literare, Ramuri-Drum drept, Revista istorică, Societatea de mîine, Symposion, Șezătoarea, Transilvania* ș.a.

Umanist de vastă cultură clasică, autor a numeroase st. fundamentale de lexicologie și etimologie privind ist. lb. rom., **B.** contribuie la progresul folcloristicii rom. atît prin susținerea activă a muncii științifice de clg. și publicare a folc. în perspectiva întocmirii unui « corpus laographie daco-romanae », cît și prin cercetări speciale despre « formulele călătoare » între var. aceluiași tip de cîntec și chiar între tipuri diferite (*Formule călătoare*, în *DR*, Cluj, an. II, 1921—1922, p. 428—430), elementele de contaminare (*Un « cento » popular, Ibid*, an. II, 1921—1922, p. 431—437), onomastica pop. (*Din onomastica folclorică, Ibid.*, an. IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 873—874), formulele de incantație (*O străveche formulă de exorcism, Ibid.*,

an. IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 886—891) etc. Elaborează și st. cu caracter comparatist, dintre care mai importante sînt *Legenda meșterului Manole în sud-estul european* (în *Neamul românesc*, Buc., an. XX, nr. 240, 25 oct. 1925, p. 1) — st. despre tema « jertfa zidirii », cu accent asupra valențelor epistemologice superioare ale legendei rom. față de legendele cu aceeași temă din spațiul folcloric sud-est european — și *Toponimice sud-orientale în poezia poporană* (în *DR*, Cluj, an. II, 1921—1922, p. 403—421), în care, analizînd toponimia pop., îndeosebi din unele balade (Țarigrad, Vidin, Bagdad), conchide că prin numele de locuri se pot deduce condițiile istorice ale genezei textelor respective.

Alte op.: V. Bogrea, *Refrenul colindelor*, în *Neamul românesc*, Iași, an. XI, nr. 148, 26 dec. 1916, p. 2; *Obiceiuri de Bobotează*, *Ibid.*, an. XII, nr. 154, 8 ian. 1917, p. 2; *Ceva despre cîntecul popular*, în *Drum drept*, Iași, an. XII, nr. 3, 15 apr. 1917, p. 41—47; *Din graiul ciobanilor*, *Ibid.*, an. XII, nr. 4, 1 mai 1917, p. 59—62; *Armindenul*, în *Neamul românesc*, Iași, an. XII, nr. 117, 2 mai 1917, p. 2; *Lăsatul secului*, *Ibid.*, an. XII, nr. 311, 12 nov. 1917, p. 2; *Veneția în graiul popular*, *Ibid.*, an. XII, nr. 317, 18 nov. 1917, p. 1; *Inițiative culturale*, în *Ramuri — Drum drept*, Craiova, an. XVII, aug. 1923, p. 529; *Sfinții medici în graiul și folclorul românesc*, în *DR*, Cluj, an. IV, 1924—1926, partea I, p. 169—182; *Post-scriptum la « Sfinții medici »*, *Ibid.*, an. IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 909—913; *În Cîrnileagă*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXIII, nr. 10—12, oct.—dec. 1925, p. 113—116; *Trei probleme folclorice și aspectul lor românesc*, în *AAF*, Cluj, an. I, 1932, p. 47—52, 252,

Bibl. ref.: N. Iorga, *Un mare erudit și un suflet ales*, în *Patria*, Cluj, an. IV. nr. 4, 5 ian. 1922, p. 2; I. Breazu, *Vasile Bogrea*, în *Societatea de mîine*, Cluj, an. III, nr. 37—38, 12—19 sept. 1926, p. 615; Th. Capidan, *Vasile Bogrea*, în *JL*, Cernăuți, an. XV, nr. 9—10, sept.—oct. 1926, p. 193—195; Șt. Bezdechi, *Vasile Bogrea*, în *Societatea de mîine*, Cluj, an. III, nr. 39—40, 26 sept.—3 oct. 1926, p. 625; Em. Bucuța, *Vasile Bogrea și Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj*, *Ibid.*, an. III, nr. 39—40, 26 sept.—3 oct. 1926, p. 634—635; Leca Morariu, *V. Bogrea*, în *JL*, Cernăuți, an. XV, nr. 9—10, sept.—oct. 1926, p. 193—195; [Perpessicius], *Vasile Bogrea*, în *Universul literar*, Buc., an. XLII, nr. 38, 19 sept. 1926, p. 16; Sextil Pușcariu, *Vasile Bogrea*, în *DR*, Cluj, an. IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 1530—1531; G. T. Kirileanu, *Vasile Bogrea*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXIV, nr. 9—10, sept.—oct. 1926, p. 89; Tr. Gherman, *V. Bogrea: « Sfinții medici în graiul și folclorul românesc »*, în *CS*, Blaj, an. V, nr. 1—2, ian.—febr. 1927, p. 21—22, T.A. Naum, *V. Bogrea*, în *Anuarul Institutului de studii clasice*, Cluj, 1928—1932, partea I-a, p. 178—179; G. Vîlsan, *În amintirea lui Vasile Bogrea*, în *Societatea de mîine*, Cluj, an. VIII, nr. 1, 15 ian. 1931, p. 3—4 (reprodus în vol. G. Vîlsan, *Opere alese*, Buc., EȘ, 1971, p. 679—683); I. E. Naghiu, *Bibliografia lui V. Bogrea (1881—1926)*, Cluj, col. « Biblioteca bibliografică » nr. 12, 1937; D. Macrea, *Un mare umanist român — Vasile Bogrea*, în *Cercetări lingvistice*, Buc., an. X, nr. 2, iul.—dec., 1965, p. 249—259 (reprodus în vol. D. Macrea, *Studii de lingvistică română*, Buc., EDP, 1970, p. 188—202); E. Speranția, *Vasile*

Bogrea, în *S*, Cluj, an. XVI, nr. 12, dec. 1965, p. 79—83 (reprodus în vol. E. Speranția, *Figuri universitare*, Buc., ET, 1967, p. 66—72); *Documente literare*, vol. I, Ed. de Gh. Cardaș, Buc. Minerva, 1971, p. 291—363; Mircea Borcilă, *Vasile Bogrea — un mare necunoscut*, în *Trib.*, Cluj, an. XV, nr. 3, 21 ian. 1971, p. 14; A. Marino, *Umanism și erudiție*, *Ibid.*, an. XV, nr. 28, 16 iul, 1971, p. 5; Al. Rosetti, *Vasile Bogrea (1881—1926)*, în *Luc.*, Buc., an. XIV, nr. 33, 14 aug. 1971, p. 7; N. Mocanu, *Vasile Bogrea în actualitate*, în *S*, Cluj, an. XXII, nr. 9, 1—15 sept. 1971, p. 16; Vasile Bogrea, *Sacra Via*, Pagini literare și publicistică, Cu un cuvînt înainte de prof. Teodor A. Naum, Ed. îngr., note și bibl., addenda și postfață de M. Borcilă și M. V. Ungureanu, Cluj-Napoca, Dacia, 1973, 351 p. (**S.C.S.**)

BOJÎNCĂ Damaschin T., n. 1802, Gîrlișteа, jud. Caraș-Severin—m. 17 aug. 1869, Dumbrăveni, jud. Botoșani. Șc. pr. (1810—1814) la Oravița și Vîrșeț (azi în R.S.F. Iugoslavia); st. gimn. la Tim. (1814—1821); st. de teol. neterminate la Vîrșeț; st. univ. de filoz. la Szegedin (azi în R.P.U.) și juridice la Oradea și Bud. (1821—1824). « Jurasor » (candidat de avocat) la Tim. (din 1824). În 1831 se stabilește la Iași; juristconsult al Moldovei, colab. la redactarea codului civil inițiat de domnitorul Mihail Sturdza; director (1834—1841) al Sem. Vasilian de la Socola (Iași); « mare paharnic » (1835); « ban » (1841); prof. de drept (1843—1847) la Acad. Mihăileană (Iași); « agă » (1848); ministru al Justiției (1860—1861). Red. la *Biblioteca românească* editată de Zaharia Carcalechi.

Dascăl luminist, admirator al lui Petru Maior * și adept al ideilor Școlii Ardelene, preocupat de susținerea tezelor continuității dacoromanilor în Dacia și a latinității poporului rom. în scopul ridicării conștiinței naționale a rom. și emancipării lor politice și culturale, **B.** folosește în lucrările sale, pe lîngă argumentele istorice, și argumente de ordin etnografic și folcloric, unele extrase din lucrări de autori străini (de ex. din cartea lui J. Tröster, *Das alt und neue teutsche Dacia*, Nürnberg, 1666, care menționează obs. lui Martin Opitz despre caracterul roman al portului și obiceiurile populației carpato-dunărene), altele de autori rom., cum sînt cele din st. său principal, *Anticile romanilor acum întîia oară scrise* (Buda, În crăiasca tip. a Universității ungurești, Pesta, 1832, 1 pl.+ XVI + 220 p.), unde citează contribuțiile etnografice și folclorice ale lui D. Cantemir * și V. Popp *, precum și datini și obiceiuri romane de obs. directă « care și pînă astăzi se țin în sînul românilor de acum, sau întregi sau cu oareșcare strămutare ». Printre acestea, **B.** înscrie răpirea fetelor, « strămutare » a « răpirii sabinencelor », bradul de nuntă, amintind de « cupresul romanilor », iar călușeii de « colisalli romani » care « sălta în tot anul prin luna lui mai în muntele Quirinal ».

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Răspundere desgurzătoare la cîrtirea cea din Halle, în anul 1823*, Buda, în crăiasca tip. a Universităţei ungureşti din Pesta, 1828, 120 p.; *Diriguitorul bunei creştere, spre îndreptarea multor părinţi şi bun folosul tinerimei romane*, Ţesut de ~, Buda, în crăiasca tip. a Universităţii ungureşti, Pesta, 1830, XVI + 228 + [11] p.

Bibl. ref.: Gh. Ungureanu, *Juristconsultul Damaschin T. Bojîncă (1802—1869)*, Contribuţii la viaţa şi activitatea sa, Cu o pref. de Sever Zotta, Iaşi, Presa bună, 1930, VII + 60 p.; Traian Topliceanu, *Damaschin Bojîncă, (1802—1869)*, Oraviţa, Edit. Astrei, col. « Biblioteca Asociaţiunei culturale ASTRA », nr. 2, 1933, 39 p.; Leontin Ghergariu, *Preocupările etnografice şi folcloristice ale lui Damaschin T. Bojîncă*, în *AMET pe anii 1959—1961*, Cluj, p. 270—279; Ion Taloş, *Începuturile interesului pentru folclorul românesc în Banat*, în *SILF*, Cluj, 1964, p. 201—221; Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Buc., Minerva, 1975, p. 249—253. **(S.C.S. şi I.D.)**

BOLCU Adam, n. 15 aug. 1871, Brad. jud. Hunedoara—m. 29 mart. 1935, Lipova, jud. Arad. Şc. pr. şi 2 clase de gimn. în loc. natală (abs. în 1886). Colab. la *Calendarul săteanului*, *Calendarul Clujului românesc*, *Foaia interesantă*, *Foaia poporului*, *Poporul român*, *Tribuna poporului*.

Povestaş pop., **B.** publică, nepreocupat de rigorile ştiinţifice ale folcloristicii, 2 cărticele cu conţinut eterogen — *Poveşti şi povestiri* (Arad, Edit. libr. diecezane, col. « Biblioteca Sămănătorul », 1919, 49 p.) şi *Din poveştile lui Moş Toader şi alte povestiri pentru popor* (Sibiu, Edit. Asociaţiunii, col. BPASTRA, an. XVII, nr. 147, 1927, 72 p.) — cuprinzînd legende, povestiri moralizatoare, descrieri de nedei şi amintiri despre Avram Iancu, toate de strict interes doc., bibliografic. Iniţiază şi publică br. *Un ceas de şezătoare poporală* (Sibiu, Edit. Asociaţiunii, col. BPASTRA, an. XVII, nr. 148, 1927, VIII + 64 p.), la realizarea căreia, alături de Horia Petra-Petrescu * (un medalion *N. Bălcescu*), T. V. Păcăţian * (2 povestiri) şi I. Pop-Reteganul * (26 cîntece lirice), contribuie cu basmul *Fata din rouă născută, în rouă crescută*, auzit de la maică-sa. **(S.C.S.)**

BOLLIAC Cezar, n. 25 mart. 1813, Buc.—m. 25 febr. 1881, Buc. Învaţă mai întîi cu prof. gr. Neofit Duca, dar îşi aminteşte să-l fi şcolit şi un « dascălul Matei »; st. s. la Şc. centrală din Buc. a lui Wallenstein (1831) şi la colegiul « Sf. Sava » (1832); st. univ. (după unele informaţii) la Paris (1831—1833). Iuncăr în « miliţia pămîntenească » (1830); activează în cadrul Soc. filarmonice (din 1835); exilat la Poiana Mărului din Munţii Buzăului sub acuzaţia de instigare (prin ms. sale) « împotriva obladuirii » (1841); călătorii arheologice la mănăstirile de sub Carpaţii Sudici (1842); m. al soc. secrete Frăţia (din 1843); călătoreşte cu N. Bălcescu * în Bucegi şi face cercetări arheologice împreună cu A. T. Laurian de-a lungul Dunării şi apoi în fostele jud. Olt şi Prahova (1845); secretar al guvernului provizoriu (21 iun. 1848); « vornic » al capitalei (24 iun. 1848); m. în Comisia pentru emanciparea ţiganilor (iul.

1848); numit de locotenența domnească în «comisia a 6-a», pentru școli (3 aug. 1848); secretar al Comitetului central de electie pentru pregătirea alegerilor pentru Constituantă (6 aug. 1848); arestat, împreună cu alți fruntași revoluționari, și pornit pe Dunăre (13 sept. 1848), scapă la Orșova (15 oct. 1848); la Pesta, împreună cu N. Bălcescu * (22 iun. 1849); semnează, la Seghedin, împreună cu N. Bălcescu *, în numele emigrației române, *Pactul de pacificațiune între maghiari și români* (14 iul. 1849); se întoarce în țară, după ani de exil și călătorii (8 iul. 1857); director al Arhivelor Statului (1864); candidează în colegiul IV al țăranilor din Vlașca (începînd din 1866); preș. al Comitetului arheologic din Buc. (1869). Conduce publ. *Buciumul, Curiosul, Espatriatul, Popolul suveran, Romania, Trompeta Carpaților;* colab. și la *Convorbiri literare, Curierul românesc, Dîmbovița, Foaie pentru minte, inimă și literatură, Naționalul, Pămînteanul, Reforma, Republica română, Revue de l'Orient, de l'Algérie et des Colonies, Românul, Steaua Dunării, Vestitorul românesc* ș.a.

Poet și publicist, participant la Revoluția de la 1848 și luptător pentru Unire, teoretician, ca și ceilalți pașoptiști, al curentului național-popular, al «sufletului nației», **B.** privește folc. ca estetician, moralist, istoric și poet. Fără a fi propriu-zis folclorist, în art. despre creația spirituală a poporului (*Poezia populară*, în *Vestitorul românesc*, Buc., an. VIII, nr. 8, 28 ian. 1844, p. 29—32) se răsfrîng ideile sale de scriitor pașoptist care se completează cu celelalte preocupări pentru arheologie și ist., toate servindu-i la încercarea de definire a naționalității rom. Țărănimea este, după opinia sa, depozitara caracteristicilor naționale, simțirea și caracterul național desprinzîndu-se din viața, ideile și producțiile artistice ale săteanului, originale în expresie și idei, optimiste, ferite de imitații. Aceleași idei revin și la ceilalți pașoptiști, însă **B.** abordează și probleme mai speciale, cum este de ex. versificația, subliniind rolul melodiei în păstrarea metrului pop. În călătoriile sale prin Oltenia și Muntenia (*Valea Negrului, Pitești, Cîmpulungul, Jidova, Cetățuia lui Negru Vodă, Dîmbovicioara, Nămăeștii*, în *Curierul românesc*, Buc., an. XVII, nr. 85, 30 nov. 1845, p. 339—340) are prilejul să observe direct anumite manifestări folclorice, la Caracal ascultînd cîntece bătrînești despre Mihai Vodă, Calomfirescu, Popa Stoica din Fărcaș, Buzești și Căplești, iar la Cîmpulung consemnînd vechiul obicei al hăulitului. Se inspiră din mituri și creații pop. (*Maria din Bezdat, Meșterul Manole*). Pentru balada din urmă este socotit de I. Taloș * (v. *Meșterul Manole*, Buc., Minerva, 1973, p. 44) «întîiul cărturar român, care cunoscînd această baladă populară, i-a dat importanța pe care o merită și a încercat să o prelucreze, ținîndu-se aproape de textul original».

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: Ovidiu Papadima, *Cezar Boliac*, Buc., EARSR, 1966, 351 p. **(I.D.)**

BOLOGA Vasile, n. 24 dec. 1859, Geoagiul de Sus, jud. Alba—m. iul. 1944, Sibiu (?). St. gimn. la Aiud (1871—1876) și Alba Iulia (1877—1879); st. sem. la Sibiu (1882); st. univ. de filoz. la Bud. (1884—1886) și Viena (1886—1888); dr. în filoz. al Univ. din Bud. (1888). Înv. în loc. Vinerea, jud. Alba (1882—1883) și la Orăștie (1883—1884); m. în comitetul de conducere al soc. studențești « Petru Maior » (1887—1888); prof. s. și apoi director la șc. de fete a ASTRA din Sibiu (1880—1890); prof. la Sem. Andreian din Sibiu (1901—1902); secretar al ASTRA (1894—1897). Colab. la *Convorbiri literare*, *Telegraful român*, *Transilvania*, *Tribuna* ș.a.

B. face parte din generația junimistă a Transilvaniei, orientată, în jurul anului 1880, spre cunoașterea izvoarelor pop. ale lit. Culege încă de pe băncile șc. folc. din toate genurile, dar îl interesează îndeosebi poezia lirică. Tipărită tîrziu, col. *Poezii poporale din Ardeal*, O mie de bucăți culese între anii 1880—1905 (Sibiu, Tip. Școalei ofițerilor de infanterie Principele Carol, 1936, 296 p.) cuprinde doine, hore, balade, colinde, bocete etc. din com. natală și din alte loc. (Mesentea, Pîclișa, Șpring, Geoagiul de Jos, Vinerea, Orăștie, Trainei, Turnișor, Drăguș, Voivodeni și Dridif) din jud. Alba, Sibiu, Hunedoara și Făgăraș, reproduse « așa cum le-a creat și rostit poporul însuși », cu var. lor și cu indicații privind an. și loc. de unde au fost culese, nu însă și numele inf. Materialul — din care se remarcă prin valoarea lor artistică var. la *Cîntecul cununii* din Dridif și Șpring, *Cîntecul ziorilor* din Șpring și bocetul flăcăului mort, de asemenea din Șpring (*IFR*, p. 417) — nu este grupat pe genuri, conform normelor științifice, ci pe loc. Al doilea vol., *Colinde poporale din Ardeal*, Culese la sărbătorile Nașterii Domnului, 1900 (Sibiu, 1937, 97 p.), conține 84 colinde, din care 18 laice, adunate din îndemnul lui **B.** de către elevii din jud. Alba, Făgăraș și Hunedoara, orînduite de asemenea după numele loc., nume consemnate în tabelul de la finele cărții. Din cele 84 colinde, merită a fi reținute pentru valoarea lor artistică *Ziorile*, *Colinda judelui* (primarului), *Colinde la țărani* (cu motive mioritice), *Colindă la casă cu băieți*, *Colindă la casă cu fată*, *Colinda fraților* și *Boierii*.

Bibl. ref.: Ioan Mărcuș, *Preocupările folclorice ale teologilor sibieni...*, în *AAF*, Cluj, an. VI, 1942, p. 101—102; I. Breazu, *Dr. Vasile Bologa*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXXV, nr. 8—9, aug.—sept., 1944, p. 737—738. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

BORNEMISA Sebastian, n. 1889, Brujne, jud. Hunedoara — m. 1958 (?). St. univ. de lt. la Bud.; dr. în lt. al Univ. din Bud. Editează *Almanahul scriitorilor români în viață*, rev. *Cosînzeana* și *Lumea și țara*.

Animator al vieții culturale transilvănene, **B.** este totodată și un harnic culegător de poezie pop. lirică (de dragoste, de jale, de dor, de cătănie, de « batjocură », « blăstămuri », chiuituri etc.), pe care o colportează — fără menționarea numelor inf. și a loc. și mărturisind că piesele « mai șchiopătînde » și-a îngăduit « să le dreagă » — prin numeroase cărticele: *Cele mai frumoase! Poezii poporale spicuite de* ~ (Orăștie, Edit. Libr. naționale S. Bornemisa, 1912, 163 p.; ed. II, Orăștie, Edit. Libr. Naționale S. Bornemisa, 1926, 163 p.); *O sută patru chiuituri de la joc* (Cluj, col. « Biblioteca poporală *Lumea și țara* », 1926, 36 p.); *Nouăzeci și opt de cîntece de dragoste.* (Cluj, col. « Biblioteca poporală *Lumea și țara* », 1926, 42 p.); *Cîntece de dor și jale adunate din popor* (Cluj, Edit. foii *Lumea și țara*, 1926, 32 p.); *Strigături de la joc.* Adunate de ~ (Cluj, col. « Biblioteca poporală *Lumea și țara* », f.a., 32 p.) (S.C.S.).

BOT Nicolae, n. 6 dec. 1929, Luminiș, jud. Sălaj. St. univ. de fil. la Cluj. Asist. la catedra de lit. rom. a Fac. de fil. din Cluj (1955—1961); lector la Fac. de fil. a Inst. ped. din Cluj. (1961 — 1971); lector la Univ. din Belgrad (1964 — 1965). Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Folclor literar*, *Revista de etnografie și folclor*, *Steaua* ș.a.

B. dovedește aplicație specială și constantă pentru cercetarea folc. obiceiurilor, studiind, în tradiția preocupărilor lui C. Brăiloiu, folc. obiceiurilor funerare, în special a riturilor funebre. În *Contribuții la « Cîntecul zorilor »* (*AMET pe anii 1961—1964*, Cluj, 1966, p. 463—487) descoperă străvechi credințe și practici, le reface traiectoriile și biografia și le tipologizează. *Cîntecul zorilor*, unul din cele mai rezistente din poezia ceremonială de înmormîntare, cu tipurile sale esențiale (« zorile propriu-zise » și « zorile mixte »), este înfățișat prin texte (valoroase atît ca documente, cît și ca plăsmuiri artistice) și prin observații concludente asupra zonei de răspîndire. Autorul este de acord cu opinia lui Ov. Bîrlea * (*Folclorul și unele probleme ale dezvoltării poporului român*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 1—2, 1959, p. 13—25) că specia datează dinaintea formării zonelor etnografice-folclorice. În *Buhașul — obicei și cîntec ceremonial de înmormîntare* (în *FL*, Tim., 1968, vol. II, p. 193—220), cercetează cîntecul de ceremonial și practicile legate de tăierea, aducerea și împodobirea « buhașului » (brad tînăr), pregătit pentru înmormîntarea

Scanned with OKEN Scanner

fastuoasă a tînărului mort necăsătorit. Sînt prezentate toate semnificațiile ce se dau buhașului împodobit, de la semnificația de rit magic pînă la aceea, recentă, de rit spectacol. Se fac permanent delimitări față de obiceiul bradului funebru, cu care adesea e confundat, și se stăruie asupra funcțiilor complexe ale buhașului, « toate rezultînd din valoarea sa de simbol al morții tînărului necăsătorit ». *Șezătoarea în zona Năsăudului* (*AMET pe anii 1965—1967*, Cluj, 1968, p. 306—346) conține cel mai însemnat coeficient de inedit din toate st. lui **B.**, cercetătorul fiind obligat de complexitatea fenomenului folcloric radiografiat să înregistreze cvasitotalitatea folc. zonei, șezătoarea incluzînd repertoriu liric, jocuri dramatice și de soc., practici magice. St. lui **B.** impun prin bogăția informației și elaborarea sobră, prin extragerea din fenomenele studiate a unor semnificații de larg interes.

Alte op.: *Activitatea de folclorist a lui I. G. Sbiera*, în *REF*, Buc. an. XII, 1967, nr. 1, p. 27—37; *« Strigarea zorilor » în Banatul iugoslav*, în *L*, Panciova (R. S. F. Iugoslavia), an XXII, nr. 1—3, 1968, p. 46—54; *Lirica populară din Ardeal*, în *S*, Cluj, an. XIX, nr. 11, 1968, p. 54—56; *Cînepa în credințele și practicile magice românești*, în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, 1970, p. 279—322: *Contribuții la studiul cîntecelor de seceriș*, în *ASLR*, Zrenjanin (R. S. F. Iugoslavia), 1971, p. 127—136; *Funcțiile agrare ale colindatului*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. IX, 1977, p. 311—337. **(I.D.)**

BOTA Ioan, n. 10 mai 1865, Geoagiul de Sus, jud. Alba—m. 4 febr. 1935, Cetea, jud. Alba. Abs. al « cursului de învățători » de la Sibiu (1879). Înv. în Cetea (1880), apoi pe Valea Arieșului (1881—1885), la șc. din jurul loc. Lupșa, jud. Alba; revine la Cetea (1885), unde, cu o întrerupere de un an (1901—1902), cînd funcționează în loc. Răscita, jud. Alba, va rămîne pînă la sfîrșitul vieții. Colab. la *Calicul*, *Călindarul poporului*, *Convorbiri literare*, *Familia*, *Gazeta Transilvaniei*, *Telegraful român*, *Tribuna*, *Vulturul* ș.a.

Povestaș din aceeași familie spirituală cu Ioan Adam *, Adam Bolcu *, Al. Lupeanu Melin * și I. C. Vissarion, **B.** cultivă, influențat de Anton Pann *, de teme și motive străine (din poveștile fraților Grimm), cu modificări și prolixități verbale care-i trădează lipsa de preocupare pentru păstrarea autenticității folclorice, narațiunea pop.: *Culegere din cele mai frumoase povești* (Brașov, I. I. Ciurcu, 1891, 144 p.; ed. II, adăugită cu două basme, Brașov, I. I. Ciurcu, 1910, 144 p.) și *Povești bătrînești*, Adunate de pe sate și iar sătenilor date, vol. I. (Orăștie, Libertatea, 1923, 96 p.). Colab. cu lirică pop. din jud. Alba și Cluj la vol. colectiv inițiat de I. Pop-Reteganul *, *1 000 doine, strigături și chiuituri*.

Bibl. ref.: Ioan Raica, *Ioan Bota, un dascăl de demult*, în *Apulum*, Alba Iulia, an. II, 1943—1945, p. 411—415. **(S.C.S.)**

BRADU Ion, n. 23 nov. 1911, Nojorid, jud. Bihor, St. ped. la Oradea; st. univ. de lt. și ist. la Buc. Prof. s. în Lăzăreni, jud. Bihor (1934—1962); inspector principal la CSCA al jud. Bihor (1962—1970); director al Bibliotecii municipale din Oradea (din 1970). Colab. la *Albina*, *Beiușul*, *Crișana*, *Familia*, *Gazeta de Vest*, *Tribuna*, *Unirea poporului*.

B. culege creații lirice, cîntece bătrînești și obiceiuri, asociindu-și încă de la primul vol. (*Cine-a-nceput horile*, Culegere de cîntece populare din Crișana, CCP a jud. Bihor, 1965) pe Mihai Bruckental și Géza Gambor pentru partea muzicală, colab. ce se va menține și la vol. *Melodii populare din Crișana* (Oradea, CCP, 1966, 122 p.). După *Alină-te, dor, alină*, Culegere de folclor poetic întocmită de ~ (Oradea, CCP a jud. Bihor, 1968, 544 p.) care conține cîntece de dor, de dragoste și strigături din jud. Bihor, Sălaj și Arad, ce se impun prin originalitate și autenticitate, B. publică vol. *Din folclorul obiceiurilor bihorene* (Oradea, CCP a jud. Bihor, 1970, 474 p.), rod al unor cercetări efectuate timp de mai multe decenii; clg. prezintă, în cadrul ocaziilor folclorice (hora satului, șezătoarea, claca), bogata gamă a datinilor, obiceiurilor, tradițiilor și practicilor din zonele etnofolclorice agrare, pomicole și pastorale bihorene, legate de sărbătorile de iarnă (« turca », « uratul cu doba », « moșii » sau « bitușerii », « vărgelul »), și a obiceiurilor de primăvară și vară (« mîțișoarele », « fumagaiul » « spălatul fetelor », « strigatul peste sat », « Feleaga » sau « Lioara », « strigătul la cuc », « tîrgurile de fete », « bulciugul din Valea Aleului », « tîrgul de la Vama Sării », « sînzienile », « călușeii », « paparuga », « cununa » etc. Contribuții la bibl. folc. bihorean.

Alte op.: *Viață nouă, cîntec nou*, Culegere de folclor din regiunea Crișana, CRCP, Oradea, 1964, 183 p.; *Mîndră-i floarea dorului*, Culegere de folclor poetic din regiunea Crișana, întocmită de ~, CRCP, Oradea, 1966, 260 p.; *Contribuții la bibliografia etnografiei și folclorului bihorean*, în vol. *Zilele folclorului bihorean*, CCP a jud. Bihor, Oradea, 1968, p. 217—243; *Cîntece bătrînești din Bihor*, Cuvînt înainte de Al. Andrițoiu, CCP a jud. Bihor, Oradea, 1971, 208 p. **(I. D.)**

BRAN Emil, n. 11 febr. 1864, Tohat, jud. Maramureș — m. 29 ian. 1941, Cluj. St. s. la Baia Mare (1876?—1884); st. teol. la Gherla (1884—1888). Prof. s. la Gherla (1886—1888); preot în loc. maramureșene Văgușel, Biușa, Băița de sub Codru și Dragomirești — în ultimele 2 com., între 1905 și 1923. Preș. al « despărțămîntului » Vișeu-Iza al ASTRA (1911—1923). Colab. la *Fîntîna Blanduziei*, *Gutinul*, *Luminătorul*, *Tribuna*.

Scanned with OKEN Scanner

Militant pentru drepturile politice ale rom. din Transilvania ocupată de Imperiul austro-ungar, participant la mișcarea memorandistă. Culege și publică 117 poezii pop. interesante prin originalitatea tratării unor motive frecvente ale poeziei pop. transilvănene. Orațiile de nuntă notate de **B.** sînt primele de acest fel culese din jud. Maramureș și jud. Sălaj. Traduce, împreună cu Revai Karoli, în lb. mag., balade pop. din col. lui Tit Bud * și Al. Țiplea *.

Bibl. ref.: Dumitru Pop, *Emil Bran, culegător de folclor*, în *Studii și articole*, Soc. de științe filologice din R. S. România, Filiala Baia Mare, vol. I, 1970, p. 69—72. **(I. D.)**

BRĂTULESCU Monica, n. 13 iul. 1930, Craiova. Șc. pr. (1937—1941) și st. s. (1941—1949) la Craiova; st. univ. de fil. la Buc. (1949—1953). Cercetător la ICED (din 1955). Colab. la *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*.

B. își axează activitatea pe studierea poeticii folc. în general (*Contribuții la cercetarea metaforei în folclorul din Maramureș*, în *RF*, Buc., an. IX, nr. 1—2, 1964, p. 94—116) și cu precădere a poeticii ghicitorilor (*Ghicitoarea, elemente de structură stilistică*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 5, 1965, p. 441—452) și colindelor laice (*Cîteva considerații asupra colindelor cu cerb*, *Ibid.*, tom. 14, nr. 2, 1969, p. 117—136; *Contribuții la cercetarea poeticii colindelor*, *Ibid.*, tom. 12, nr. 6, 1967, p. 461—475). Preocupări susținute în domeniul clasificării colindei, st. despre unele genuri contingente mitului, ediții de folc.

Alte op.: *Ghicitori și proverbe*, Clg. alcătuită de ~, Buc., ESPLA, 1957, vol. I — *Ghicitori*, 336 p., vol. II — *Proverbe, zicători*, 446 p.; *La luncile soarelui*, Antologie a colindelor laice, Ed. îngr. și pref. de ~, Buc., EPL, 1964, 317 p.; Eug. Cernea, V. Nicolescu, ~, N. Rădulescu, *Cîntece și strigături populare noi*, Buc., Edit. muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., 1966, 174 p.; *Despre cîteva concepte și opinii referitoare la folclor*, Mențiuni critice, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 6, 1972, p. 447—459; *Ceata feminină, Încercare de reconstituire a unei instituții tradiționale românești*, *Ibid.*, tom. 23, nr. 1, 1978, p. 37—60. **(S.C.S.)**

BREAZU Ion, n. 4 apr. 1901, Mihalț, jud. Alba—m. 11 mai 1958, Cluj. Șc. pr. în loc. natală (1908—1913); st. s. la Blaj (1913—1919) și Orăștie (1919—1920); st. univ. de filoz. și lt. la Cluj (1920—1924); st. de specializare la Șc. rom. din Paris (1926—1928); dr. în lt. al Univ. din Cluj (1931) cu teza *Edgar Quinet et les Roumains* (Extrait des *Mélanges de l'École Roumaine en France*, VI, 1927, 195 p.), susținută cu prof. G. Bogdan-Duică. Arhivar ajutor la Arhivele Statului din Cluj (1924—1926); prof. supl. la Cluj (1925—1926); asist. supl. la Laboratorul de fonetică experimentală de pe lîngă Univ. din Cluj (1928—1933); asist. provizoriu la sem. de ist. lit. rom. moderne, catedra condusă

de S. Pușcariu *; conducător al bibliotecii și secției bibliografice a MLR din Cluj (1933—1935); secretar al ASTRA (1936—1945); administrator al MLR din Cluj (1940—1945); conf. univ. (din 1943); cercetător științific la secția de ist. literară și folc. a Acad. R.P.R. — Filiala Cluj (1951), al cărei responsabil devine în 1952; prof. univ. (din 1955) la catedra de ist. lit. rom. moderne a Fac. de lt. și filoz. din Univ. Cluj. Red. la rev. *Societatea de mîine* (1924—1926, 1928—1933); m. în comitetul de direcție al rev. *Gînd românesc* (1933); conduce rev. *Transilvania* (1941—1945); colab. și la *Almanahul literar*, *Anuarul Arhivei de folclor*, *Anuarul Institutului de istorie națională*, *Ardealul tînăr*, *Boabe de grîu*, *Cosînzeana*, *Dacoromania*, *Darul vremii*, *Gazeta ilustrată*, *Luceafărul* (Tim.), *Mélanges de l'École Roumaine en France*, *Patria*, *Revista cursurilor și conferințelor*, *Revue internationale des études balkaniques*, *Revue de Transylvanie*, *România nouă*, *Satul și școala*, *Siebenbürgen*, *Studii literare*, *Studii și cercetări de istoria artei*, *Studii și cercetări științifice*, *Tribuna*, *Țara Bîrsei*.

Istoric al lit. transilvănene, cu preocupări comparatiste și în direcția osmozei culturale între toate provinciile statului național unitar rom., **B.** acordă o deosebită atenție și ist. folcloristicii, sublinierii aportului unor culegători ardeleni la tezaurul folc. rom., relevării opiniilor despre cultura pop. ale unor scriitori din Transilvania și contribuției unor rev. de seamă la tipărirea folc. Astfel, în art. *Literatura «Tribunei»* (publicat în *DR*, Cluj, an. VIII, 1934—1935, 1935, p.1—111) relevă meritul acestei gazete de a-și fi făcut din cultul pentru folc. un principiu, ceea ce a avut o mare influență asupra dezvoltării lit. ardelene, menționînd tot aici meritele unor folcloriști ca I. Pop-Reteganul * și Grigore Sima al lui Ioan*. Contribuie la dotarea folcloristicii cu una dintre primele bibl. închinate rev. de folc.: *Folclorul revistelor «Familia» și «Șezătoarea»*, Cu un st. intr. (Sibiu, Cartea românească din Cluj, 1945, XLIV + 51 p.), alcătuită de studenți din Cluj sub îndrumarea prof. **B.** În st. intr., **B.** întreprinde un istoric al interesului pentru folc. în special în centrele Brașov, Sibiu, Oradea. St. completează constatările anterioare din art. *Versuri populare în manuscrise ardelene vechi* (în *AAF*, Buc., vol. V, 1939, p. 79—110) despre existența în Transilvania a interesului pentru folc. înainte de apariția primei col. a lui V. Alecsandri *, mărturie stînd, printre altele, cele 6 ms. din bibliotecile clujene, ms. datînd din perioada cuprinsă între sfîrșitul sec. 17 și începutul sec. 19. Din toate aceste contribuții se desprinde convingerea lui **B.** că «folclorul a fost și este una din mîndriile noastre naționale», că «portul, dansul și cîntecul popular fac parte din elementele cele mai de preț ale zestrei noastre etnice», cunoașterea creației pop. avînd multiple consecințe: «studiul acestui patrimoniu ajută la cunoaș-

Scanned with OKEN Scanner

terea caracterului poporului nostru, la îmbogățirea [...] culturii naționale și la apărarea ei de influențele nefaste ale cosmopolitismului. El ne-a făcut să prețuim calitățile oamenilor simpli, să-i credem capabili de creații superioare.» Cercetează și opiniile unor învățați străini despre folc. nostru (*Jules Michelet și folclorul românesc*, în *AAF*, Buc., 1933, vol. II, p. 181—193).

Alte op.: *Povestitori ardeleni și bănățeni pînă la Unire*, Antol., Cu o pref., note bibliografice și un glosar, Cluj, « Biblioteca secției literare și filologice a ASTREI» nr. 1, Cluj, 1937, XIII + 336 p.; *Literatura Transilvaniei*, Buc., Casa școalelor, 1944, p. 5—32 (cap. *Temeiurile populare ale literaturii române din Transilvania*). Bibl. ref.: *Memoriu de titluri și lucrări*, Cluj, Minerva, Inst. de litografie și tip., 1935, 8 p.; Ion Mușlea, *Profesorul Ion Breazu (1901—1958)*, în *CEF*, Buc., Minerva, 1971, vol. I, p. 331—334 **(I. D.)**

BUCUȚA Emanoil, n. 27 iun. 1887, Bolintinul din Deal, jud. Ilfov—m. 7 oct. 1946, Buc. Șc. pr. în Buc. (1894—1898); st. s. la Buc. (1898—1907); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1907—1911); lic. în lb. și lit. germ. (1911) al Univ. din Buc.; dr. în fil. (1912) al Univ. din Berlin. Șef de birou la Casa centrală a meseriilor (din 1913); șef de st. și publ. la Casa centrală a asigurărilor muncitorești (din 1918); director în Ministerul Muncii (din 1922); prof. tit. de propagandă și publicitate la Șc. superioară de asistență socială și publicitate din Buc. (din 1929); director la Cultura poporului, Muzeul social (din 1931); secretar general al Ministerului Cultelor și Artelor (1932—1933); prof. la Univ. muncitorească (1939); administrator al Casei școalelor (1944—1945). M. a mai multe inst., asoc., soc., comitete: Inst. social rom. (1918), Soc. rom. de geogr. (1920), Asoc. Hanul drumeților (1921), Soc. etnografică rom. (1923), Soc. Graiul rom., Liga navală rom. (1932), Comitetul muncii de folos obștesc (1937), Comitetul practic al Inst. național al cooperației (1938), ASTRA (1943), Asoc. Les amis de la France (1944). Red. la publ. *Antialcoolul* (1910), *Monitorul asigurărilor muncitorești* (1913), *Arhiva pentru știință și reformă socială* (1918), *Independența economică* (1919), *Graiul românesc* (1927—1929), *Boabe de grîu* (1930—1935); colab. și la *Analele Academiei Române*, *Drum drept*, *Gîndirea*, *Ideea europeană*, *Ramuri*, *România liberă*, *Universul ilustrat*, *Viața românească* ș.a.

B., autor al unei proze de pitoresc etnografic, cu o remarcabilă pregătire etnologică (la Berlin urmează — în anii 1911—1912 — cursul de etnogr. al lui Felix von Luschan, iar în țară participă la cercetările monografice organizate de Inst. social rom. fiind și m. al Soc. etnografice rom.), scrie numeroase art. și depune o entuziastă activitate pentru cunoașterea frumuseților etnografice și folclorice ale țării noastre. Cea mai importantă contribuție a sa în această direcție este monografia *Românii dintre Vidin și Timoc*, Cu un adaus de documente, folclor, glosar, fotografii, hărți (Buc., Tip. Cartea românească, 1923, 132 p.),

Scanned with OKEN Scanner

din care atrag cu deosebire atenția etnologului cap. despre datinile rom. din sudul Dunării, și anexa, care conține cîntece bătrînești, «frîngurele», colinde, descîntece și un basm. Mult din substanța acestei cercetări a trecut în romanul *Fuga lui Șefki* (1927). Traduce în rom. basme pop. rus.

Alte op.: *Pietre de vad*, Buc., Edit. Casei școalelor, vol. I — 1937, 396 p., vol. II — 1941, 366 p., vol. III — 1943, 496 p., vol. IV — 1944, 542 p.; C. Constante și A. Golopenția, *Românii din Timoc*, Culegere de izvoare, vol. I — *Românii dintre Dunăre, Timoc și Morava*, Introducere de ~, Buc., Tip. Bucovina, 1943, 315 p.; *Basme rusești*, Povestite în românește de ~, Buc., Fundația regele Mihai I, col. «Cartea satului», nr. 47, 1946, 229 p.
Bibl. ref.: Emanoil Bucuța, *Scrieri*, Text stabilit și note de Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, St. intr. de Perpessicius, Buc., Minerva, vol. I — 1971, 588 p. vol. II — 1977, 593 p. **(I.D.)**

BUD Tit, n. 24 dec. 1846, Sat Șugătag, jud. Maramureș — m. 19 aug. 1917,?. St. s. la Ungvar (azi în U.R.S.S.) și Beiuș (bac. 1865). Preot capelan la Ieud, jud. Maramureș (din 1869), secretar episcopal, vicenotar, asesor consistorial la Gherla (din 1873); revizor diecezan. Militant pentru dezvoltarea învățămîntului rural din Maramureș. Vicepreș. al ASTRA din Maramureș (1887—1917). Colab. la *Familia*, *Gutinul* ș.a.

B. are meritul de a fi făcut din cercetarea folc. un mijloc de afirmare națională și de a fi inițiat, în 1889, prin Reuniunea docenților români din vicariatul Maramureșului, culegerea folc. din această parte a țării, lansînd în acest sens apelul *Către domnii docenți din vicariatul Maramureșului* (în *Gutinul*, Baia Mare, an. I, nr. 2, 1889, p. 4). În urma acestui apel, **B.** adună c. 800 piese, poezii și povești, pe baza cărora întocmește vol. *Poezii populare din Maramureș* (Buc., EAR, col. DVPR, 1908, 86 p.), conținînd 362 poezii — balade, doine de jale, de dragoste, ostășești și voinicești, chiuituri și colinde — culese în bună parte de înv. maramureșean P. Bilțiu-Dăncuș *, îngrijirea ed. revenindu-i lui Al. Țiplea *, care, ulterior, va mărturisi că textele din col. au fost «întocmite», adică prelucrate de **B.**

Bibl. ref.: Ov. Bîrlea, *Academia Română și cultura populară*, în *REF*, Buc., tom. 11, nr. 5—6, 1966, p. 428—429; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, Buc., Minerva, 1970, p. 71—84. **(I.D.)**

BUDAI-DELEANU Ion, n. 6 ian. 1760 sau 1763, Cigmău, jud. Hunedoara—m. 24 aug. 1820. Lwow (apoi în U.R.S.S.). Șc. pr. în loc, natală; st. sem. la Blaj (1772—1777); st. superioare de filoz. (1777—1779) și de teol. (1780—1783) la Viena. Scurtă vreme, «prefect de studii» la Blaj; psalt, ajutor de cantor și «sacristian» (în această din urmă funcție între 1785—1786) la capela colegiului «Sf. Barbara» din Viena, unde a urmat, se pare, și st. univ. de drept; copist,

Scanned with OKEN Scanner

sporadic, la Consiliul Aulic de Război din Viena; prof. la sem. teol. din Blaj; secretar al Tribunalului provincial din Lwow (1787); revine, se pare, timp de șase luni în Transilvania (1790—1791), unde ar fi contribuit la elaborarea *Supplex*-ului; «sfetnic chesaro-crăiesc» (consilier) la Curtea de apel din Lwow (din 1796 pînă la moarte); asesor (1806) la tribunalul pentru judecarea cauzelor din sectorul minier, în același oraș.

Cunoașterea profundă de către **B.-D.** a culturii pop. rom., pe care o studiază, o apreciază (în spirit luminist) și o folosește ca substrat al *Țiganiadei* — «seva populară trece gîlgîind prin acest trunchi clasic» (*ILR*, p. 85) — ne îndreptățește să-l considerăm precursor al folcloristicii rom. **B.-D.** urmează, în principala sa operă, «socotințele de obște ale norodului, cum au făcut și Omer», preia «toate zisele sau proverbiile de obște ce să obicinuiesc la țărani», folosește lb. și cîntecele pop. ale Hațegului, însă realizează nu o op. folclorizantă, ci «un product nou și original», urmărind, totodată, «a forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească», emancipată de cea pop. Ideea depășirii modelului folcloric este exprimată în răspunsul dat de Cocon Simplițian lui Cocon Idiotiseanul: «că așa judecat ca tine trebuie să defăimăm toți poeticii și să cîntăm pururе frunză verde». Preluînd esența a numeroase producții folclorice și datini, le apreciază, totuși, ca toți luminiștii: creații ale celor neinstruiți, ale «norodului prost». Față de practicile magice este drastic («deșartă crezătorie»), iar cîntecele licențioase, spre deosebire de M. Eminescu *, le respinge socotindu-le «unsuroase, adecă cu multă slobozie». Semnează în *Țiganiada* (var. a II-a, scrisă între anii 1810—1813) primul îndemn de clg. a creației pop., punînd accent pe valoarea doc. a baladelor: «Pagubă [...] că nește cîntări ca aceste nu să însemnează despre cei procopsiți ai norodului, căci întru dînsele ar găsi multe făpturi istoricești, care ar putea să fie ocrotite de uităciunea vremilor». Consemnează zicători și proverbe, unele categorii ale cîntecului liric (de «dorul lelii», de «frunză verde», «cîntări de uliță», de «cîrciumă și țărănești»), vorbește despre basm, legendă și snoavă, despre unele balade din a doua jumătate a sec. 18, consemnează cîteva instrumente muzicale. Folosindu-se și de argumente folclorice în sublinierea romanității poporului nostru, afirmă că «Țăranii [...] țin pînă în ziua de astăzi obiceiul strămoșilor săi a romanilor» și ale dacilor. Rusaliile n-ar fi altceva decît romanele «Festa Rosariorum», iar refrenul «Ler Doamne», din colinde, ar fi o reminiscență a numelui împăratului Cresus.

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: Ovidiu Bîrlea, *Folclorul în « Țiganiada » lui I. Budai-Deleanu*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 497—567; I. Șeuleanu, *Ion Budai-Deleanu și folclorul*, în *Trib.*, Cluj, an. XIV, nr. 53, 27 aug. 1970, p. 15; Florea Fugariu, *Atitudinea iluminiștilor față de cultura populară — Ion Budai-Deleanu*, în *RITL*, Buc., tom. 20, 1971, nr. 1, p. 23—43; Ion Budai-Deleanu, *Opere*, Ed. cr. de Florea Fugariu, St. intr. de Al. Piru, Buc., Minerva, vol. I — 1974, LXXIII + + 543 p., vol. II — 1975, 413 p.; Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Buc., Minerva, 1975, p. 163—189. **(I.D.)**

BUGA Marin Gh., n. 17 sept. 1924, Cireșu, jud. Argeș. Șc. pr. (1931—1938) în Cireșu; st. s. (1943—1950) la Pitești; st. univ. de fil. (1950—1954) la Buc.; dr. în fil. (1976) al Univ. din Buc. cu teza *Ovid Densusianu, folclorist*. Asist. univ. la Inst. de relații internaționale din Buc. (1954—1957) apoi (1957—1970) la Univ. din Buc. (catedra de folc. condusă de Mihai Pop *) și (din 1970) la Inst. ped. din Bacău (Fac. de fil.). Colab. la *Analele Universității din București* (seria *Limbă și literatură română*), *Ateneu*, *Folclor literar*, *Limbă și literatură*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*.

Preluînd sugestii metodologice din op. lui Roman Jakobson, pe care le fructifică într-un sistem analitic propriu, **B.** încearcă să contureze specificitatea genurilor lit. pop. pe baza « unor norme stabilite de tradiție și care trăiesc latent în conștiința creatorilor anonimi, obiectivîndu-se cu fiecare act de creație în modelări specifice diferitelor categorii ale literaturii populare », respingînd de plano criteriile de apreciere propuse de teoria lit. culte. În demersul său critic pornește de la constatarea « modelării accentuate » a creației pop., modelare exprimată în mai multe planuri: versificație, expresivitate, structură arhitectonică, formule stereotipe. Din planurile amintite, cel al structurii compoziționale i se pare esențial în delimitarea genurilor și speciilor lit. pop. Pentru atingerea țelului propus, sînt examinate funcția psihosocială precisă, sistemul intern de relații, contextul funcțional specific al genurilor și speciilor. În *Structura compozițională, criteriu de diferențiere a genurilor literaturii populare* (în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 137—168), analiza, în plan sintagmatic, în funcție de contextul amintit, a două creații structurate pe același moment ceremonial, nupțial (orația de colăcărie și balada *Cîntecul nunului*), conclude că fiecare din cele două creații are o marcă proprie. Cercetările anterioare ale colindelor aminteau doar tipul compozițional tripartit. În *Tipuri de structuri compoziționale în colindele românești* (în *REF*, Buc., tom. XIV, nr. 1, 1968, p. 27—57) angajează o cercetare a întregii game de colinde, pornind de la constatarea că structura compozițională este strîns legată de varietatea mesajului, de

Scanned with OKEN Scanner

funcționalitatea estetică. Într-un examen al liricii (*Improvizație și sistem în compoziția liricii populare*, în *AUBLLR*, an. XIX, 1970, p. 139—147), gen mai intens supus improvizației, aglutinării, contaminării, constată și aici sisteme compoziționale proprii, modele de combinare a « secvențelor-idei » în noi contexte. Privite din același unghi, al structurii, poezia riturilor agrare de invocare a ploii, ruga la ursitori, zorile, invocația către soare din ritualul de nuntă și descîntecele de dragoste vădesc atît variabilitatea structurilor compoziționale, cît și elemente unificatoare, « șabloane cvasiabstracte ». *Folclor de pe Argeș* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1968, vol. III, p. 715—941), una din cele mai bune. clg cont., conține 193 piese din Siliștea, Cătească, Rătești, Hîrsești (toate din jud. Argeș) și Poboru (jud. Olt), dintre care se disting baladele *Soarele și Luna*, *Cîntecul șarpelui*, *Mihu haiducul*, *Radu lui Anghel din Greci*, *Uncheșeii*, *Corbea* (pretendent la domnie), *Mircea Ciobanul*, fiecare cu o bine conturată funcție moral-educativă, iar din secțiunea liricii, cîntecele de dragoste și dor și cele satirice. Introducerea constată mutațiile survenite în funcționalitatea unor cîntece.

Alte op.: *Folclorul în manualele școlare din perioada dintre cele două războaie mondiale*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 1—2, p. 102—114; *Lupta împotriva oprimării sociale reflectată în lirica populară*, *Ibid.*, an. VIII, nr. 1—2, p. 62—84: *Proverbe și zicători*, în *Ist. lit. rom.*, p. 193—199 (în colab. cu P. Ruxăndoiu); *Originea și evoluția poetică a unor motive ale înstrăinării în lirica populară*, în *FL*, Tim., vol. I, 1967, p. 75—109; *Nărodul și luna*, Snoave populare, selectate și repovestite de ~, Buc., ET, col. TP, 1967, 64 p.; *Modalități poetice în lirica populară, Modalitatea de « simplă relatare »*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. 24, 1970, p. 207—217; *Motive mioritice în poezia lui G. Coșbuc dedicată luptei pentru independență națională*, în *Ateneu*, Bacău, an. XIV, nr. 2, iun. 1977, p. 8. **(I.D.)**

BUGNARIU Iuliu, n. 1864, Hordou (azi G. Coșbuc), jud. Bistrița-Năsăud— m. 21 iul. 1929, Bistrița. St. s. la Năsăud. Înv. la Hordou. Colab. la *Arhiva someșană*, *Epoca*, *Familia*, *Foișoara pentru răspîndirea cunoștințelor folositoare și a iubirei de carte în popor*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Revista ilustrată*, *Tribuna*, *Tribuna poporului*.

Nepot de soră al lui G. Coșbuc *, **B.** începe să culeagă folc. încă din « fragedă etate », reținîndu-i atenția doinele, satirele, baladele, basmele, poveștile, ghicitorile, obiceiurile. Prima sa clg., *Muza someșeană*, Poezii poporale române din jurul Năsăudului, Adunate și aranjate de dascălul ~, Partea I, *Balade* (Gherla, Edit. și tip. Aurora — A. Todoran, 1892, 96 p.) are meritul de a releva, după col. preponderent lirice ale lui I. Micu Moldo-

vanu * și V. Onișor *, epica versificată transilvăneană dintr-o regiune nu prea bogată în astfel de texte. Cîteva balade *(Savetcuța, Rusalina, Cetan, Șoimănel, Răzbunarea)* sînt piese unice în lit. pop. rom., dar cea mai importantă baladă este *Bogița*, culeasă din com. Telciu (jud. Bistrița-Năsăud), cea dintîi var. transilvăneană a tipului universal « Lenore », prelucrată apoi de G. Coșbuc * în *Blestem de mamă*. Partea a II-a a col., lirica, apare mai întîi în *Tribuna poporului* (Arad, nr. 11, 14, 16, 17, 18, 19, 20, mart.-mai 1901), sub titlul *Muza someșană*, Partea a II-a, *Doine, hore și satire poporale române din jurul Năsăudului*, Adunate de ~—Sălăuțanul, apoi, în același an, cu același titlu, în br. Cele peste 170 cîntece se remarcă prin autenticitate (deși pe alocurea, ca și în prima clg., se observă urme ale « aranjamentelor » autorului) și contribuie la mai buna conturare a liricii năsăudene, fiind totodată un remarcabil document al folcloristicii transilvănene de la sfîrșitul sec. 19. Col., nesistematizată, fără specificarea numelor inf. și loc., conține cîteva piese antologice (cîntece de dragoste, și dor, de jale, de înstrăinare, de codru, de urît, cîntece satirice și de petrecere), unele fiind var. la cîntecele din antol. Jarník *-Bîrseanu *, V. Onișor*, I. G. Bibicescu *. Romantic și istorist în concepție, **B.** consideră folc. « adevărata oglindă psihologică a poporului român », în care se reflectă trăsăturile lui definitorii: « veselia fantasiei, marea putere de judecată, ironia înțepătoare și mai presus de toate sarcasmurile cele ghimpoase ». Crede că « aproape la nici unul dintre popoarele actuale ale Europei culte nu întîlnim un caracter atît de oțelit, o potere sufletească atît de mare și un spirit atît de viu ca și la blîndul popor român ». Remarcabilă pentru acel timp observația legăturii organice dintre folc. și viața, obiceiurile de petrecere ale poporului: « Din modul său de a-și petrece la nunți, vergel, tercuri, șezători, botejune, înmormîntări, s-a născut acea literatură populară cu nenumăratele sale semnificațiuni ».

Bibl. ref.: *Balade populare*, în *Telegraful român*, Sibiu, an. XLI, 5/17 ian. 1893, p. 1—2; I. Calomfirescu [Aron Densușianu], *Iuliu Bugnariu: « Muza someșană »*, în *RCL*, Iași, an. III, nr. 2, febr. 1895, p. 57—58; Ilarie Chendi, «*Muza someșană, 1901*», în *Curierul literar*, Buc., an. I, nr. 1, 7 oct. 1901, p. 2; Iordan Datcu, *Iuliu Bugnariu a tipărit și volumul al doilea din « Muza someșană »*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VII, nr. 2, 1976, p. 182—183. **(I.D.)**

BUHOCIU Octavian, n. 20 oct. 1919, Crăiești, jud. Galați—m. 11 sept. 1978 Bochum(R.F.G). St. univ. de lt. și filoz. la Buc., absolvite în 1947; lic. în lt. (1947

și filoz. (1948) al Univ. din Buc., cu tezele *Filozofia istoriei a lui T. L. Maiorescu* și *Teoria cunoașterii la L. Blaga și M. Florian;* dr. în lt. al Univ. din Paris (1958) cu tezele *Le Folklore roumain de printemps*, 393 p. și *La philosophie de l'histoire d'Al. Xenopol*, 190 p. (din comisia de dr. făcînd parte; J. Boutière, M. Roques, G. Dumézil). M. activ (1945—1948) al cercului de st. folclorice condus de prof. G. Breazul și participant la cercetările pe teren în Țara Oltului din vara anului 1946; prof. supl. la Buc. (1947—1948); se stabilește în R.F.G. (1948); secretar general al Centrului românesc de cercetări de pe lîngă Acad. din Paris (1956—1963); lector de lb. rom. (din 1966) la Univ. din Bochum (R. F. G.) Colab. la *Beiträge zur Südosteuropa Forschung* (München), *Bulletin du Centre roumain de recherches de Paris*, *Convorbiri literare*, *Criticon*, *Current. Anthropology* (Chicago), *Cronica*, *Destin* (Madrid), *Mélanges* (Buenos Aires), *Revista de filosofia* (Costa Rica), *Zeitschrift für Balkonologie* (München) ș.a.

Principala sa lucrare, *Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie [Cultura populară românească și mitologia ei]*, (In Kommission bei Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1974, 398 p.) este mai puțin o mit. a culturii pop. rom. și mai mult un st. asupra folc. obiceiurilor de iarnă (colindele), asupra cîntecului ritual *Ziorile* și asupra poeziei pastorale (cîntecele bătrînești). Preocupat să demonstreze vechimea și continuitatea pop. rom. în spațiul carpato-danubiano-pontic, apelează la folc. tradițional, cu « matca arhaică, precreștină », respectiv straturile traco-dace. În examinarea lor trece dincolo de trama epică, de « fabulă », cuprinzînd elementele mitice particulare: bradul ca arbore sacru (« axă a lumii ») în riturile de nuntă și de înmormîntare; cultul aurorei (« Dintre toate neamurile Europei, numai românii au o credință în aurora, pe toate planurile și sub toate aspectele vieții individuale și sociale »). Cap. *Confreriile de feciori*, tratat mai mult descriptiv, este cu mult sub valoarea st. monografic al lui Tr. Herseni *, *Forme străvechi de cultură poporană românească*, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului (Cluj-Napoca, Dacia, 1977, 338 p.). În cap. următoare (III — *Colindele: Coconul, feciorul și fata mare;* IV — *Colindele: Leul, ciuta, cerbul, vulturul, dulful*) inventariază cu subtilitate bogatele simboluri pop. ale bestiarului carpatic. Meritul autorului este de a sublinia că deși unele tipuri din colindele amintite se întîlnesc și în folc. popoarelor vecine, acestea nu le egalează pe cele din spațiul nostru folcloric, superior cristalizate artistic. Lucrarea, cu reale merite în popularizarea folc. rom. peste hotare, conține numeroase obs. pertinente, ca de ex. aceea despre mitul vînării bourului, considerat ca mit național, al originilor, precum și numeroase asociații sugestive între miturile pop. rom. și miturile altor civilizații, reprezentînd lăudabile

Scanned with OKEN Scanner

și filoz. (1948) al Univ. din Buc., cu tezele *Filozofia istoriei a lui T. L. Maiorescu* și *Teoria cunoașterii la L. Blaga și M. Florian;* dr. în lt. al Univ. din Paris (1958) cu tezele *Le Folklore roumain de printemps*, 393 p. și *La philosophie de l'histoire d'Al. Xenopol*, 190 p. (din comisia de dr. făcînd parte; J. Boutière, M. Roques, G. Dumézil). M. activ (1945—1948) al cercului de st. folclorice condus de prof. G. Breazul și participant la cercetările pe teren în Țara Oltului din vara anului 1946; prof. supl. la Buc. (1947—1948); se stabilește în R.F.G. (1948); secretar general al Centrului românesc de cercetări de pe lîngă Acad. din Paris (1956—1963); lector de lb. rom. (din 1966) la Univ. din Bochum (R. F. G.) Colab. la *Beiträge zur Südosteuropa Forschung* (München), *Bulletin du Centre roumain de recherches de Paris*, *Convorbiri literare*, *Criticon*, *Current. Anthropology* (Chicago), *Cronica*, *Destin* (Madrid), *Mélanges* (Buenos Aires), *Revista de filosofia* (Costa Rica), *Zeitschrift für Balkonologie* (München) ș.a.

Principala sa lucrare, *Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie [Cultura populară românească și mitologia ei]*, (In Kommission bei Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 1974, 398 p.) este mai puțin o mit. a culturii pop. rom. și mai mult un st. asupra folc. obiceiurilor de iarnă (colindele), asupra cîntecului ritual *Ziorile* și asupra poeziei pastorale (cîntecele bătrînești). Preocupat să demonstreze vechimea și continuitatea pop. rom. în spațiul carpato-danubiano-pontic, apelează la folc. tradițional, cu « matca arhaică, precreștină », respectiv straturile traco-dace. În examinarea lor trece dincolo de trama epică, de « fabulă », cuprinzînd elementele mitice particulare: bradul ca arbore sacru (« axă a lumii ») în riturile de nuntă și de înmormîntare; cultul aurorei (« Dintre toate neamurile Europei, numai românii au o credință în aurora, pe toate planurile și sub toate aspectele vieții individuale și sociale »). Cap. *Confreriile de feciori*, tratat mai mult descriptiv, este cu mult sub valoarea st. monografic al lui Tr. Herseni *, *Forme străvechi de cultură poporană românească*, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului (Cluj-Napoca, Dacia, 1977, 338 p.). În cap. următoare (III — *Colindele: Coconul, feciorul și fata mare;* IV — *Colindele: Leul, ciuta, cerbul, vulturul, dulful*) inventariază cu subtilitate bogatele simboluri pop. ale bestiarului carpatic. Meritul autorului este de a sublinia că deși unele tipuri din colindele amintite se întîlnesc și în folc. popoarelor vecine, acestea nu le egalează pe cele din spațiul nostru folcloric, superior cristalizate artistic. Lucrarea, cu reale merite în popularizarea folc. rom. peste hotare, conține numeroase obs. pertinente, ca de ex. aceea despre mitul vînării bourului, considerat ca mit național, al originilor, precum și numeroase asociații sugestive între miturile pop. rom. și miturile altor civilizații, reprezentînd lăudabile

Scanned with OKEN Scanner

încercări de încadrare a mit. noastre în contextul universal. Uneori, însă, asociațiile, depășind limitele unei plauzibile circulații a motivelor, alunecă în plină gratuitate, amintind de ipotezele folcloriștilor mitologizanți, ca Th. Speranția *, A. I. Odobescu *, A. Densusianu * ș.a. Astfel, este greu de admis vreo înrudire între imaginea fetei așezate, în colinde, între coarnele cerbului sau ale bourului și zeița Isis așezată între coarnele taurului Apis, ori între cei 3 ciobani din *Miorița* și cei 3 fii — Salm, Toz și Eric — ai regelui iranian Feridun, numai pentru că ultimul dintre ei a fost ucis de ceilalți doi și astfel împiedicat să preia domnia.

Alte op.: *La transhumance carpathique et le mythe du bélier royal*, în *Actes du VI-e Congrès internationale des sciences anthropologiques et ethnologiques*, Paris, 1960, tom. 2, col. 2, p. 151—157; *Survivences mythiques indo-européennes et relations épiques byzantines dans un chant populaire roumain*, în *Die Kultur Südosteuropas*, 6. Bd., p. 1—17, 1964: *Folklore and Ethnography in Romania from 1850*, în *Criticon Current Anthropology*, Chicago, 1966, nr. 3, p. 295—314; *Poezie și etnografie la G. Coșbuc*, în *Drum*, SUA, 1966, p. 87—105; *Le combat à midi de Iorgovan*, în *Actes du II-e Congrès AIESEE*, Athènes, 1970, vol. 3; *Lelea et le Haidouk*, în *Beiträge zur Südosteuropa-Forschung*, München, 1966, p. 253—271; *Novac în Țara Amazoanelor*, în *Destin*, Madrid, 1972, nr. 24—25, p. 161—164; *Parentarea și vechimea cîntului Miorii*, în *Destin*, Madrid, 1974, nr. 26.

Bibl. ref.: Nicolae Bot, *Octavian Buhociu: «Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXVI, nr. 6, iun. 1975, p. 53; Al. Z [ub], *Octavian Buhociu: «Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»*, Iași, an. XII, 1975, p. 340; Felix Karlinger, *Octavian Buhociu: «Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *Südostforschung*, München, an. XXXIV, 1976, p. 412—413; Jean Bernabé, *Octavian Buhociu: «Die rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *International journal of Romanian studies*, Amsterdam, 1976, nr. 1—2, p. 145—146; Adrian Fochi, *«Rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *Oesterreichische Osthefte*, Viena, an. XVIII, 1976, p. 366—367; Ion Taloș, *Octavian Buhociu: «Die Rumänische Volkskultur und ihre Mythologie»*, în *AMET*, Cluj-Napoca, nr. 8, 1976, p. 348—349. **(I.D.)**

BURADA Teodor T., n. 3 oct. 1839, Iași—m. 17 febr. 1923, Iași. St. s. (primele clase) în casa părintească, apoi la Acad. Mihăileană din Iași; st. univ. de drept la Iași (1860—1861), continuate la Paris (1861—1865); paralel frecventează Conservatorul de muzică din Paris, pe care îl absolvă în 1863. Judecător la Roman (1866), apoi la Iași (1867); preș. de tribunal la Galați (1868); consilier la Curtea de apel din Focșani (1869) și la Curtea de apel din Iași (1871); prof. la Conservatorul din Iași (1877—1901). M. al soc. Junimea (din 1878); m. (din 1903), apoi preș. (1903—1906 și 1908—1914) al Soc. de științe și lit. din Iași. Editează *Almanah muzical* și conduce rev. *Arhiva*; colab. și la *Buletinul Societății de geografie, Convorbiri literare, Epoca, Revista de istorie, arheologie și filologie.*

Cunoscut mai mult ca istoric al teatrului din Moldova, **B.** este însă totodată și un pasionat etnograf și folclorist, cu certe propensiuni spre organologie, coregrafie și lit. pop., prin studierea cărora urmărește să demonstreze originea lat. a datinilor, instrumentelor muzicale, dansurilor și, în genere, a folc. rom., intenție subminată uneori de superficialitatea spiritului său critic și de gratuitatea fanteziei sale asociative. Privită însă în ansamblu, contribuția lui **B.** la progresul folcloristicii rom. și a organologiei pop. este, prin problemele și temele abordate, interesantă și substanțială. Debutează cu un st. de muzicologie, *Despre întrebuințarea muzicii în unele obiceiuri vechi ale poporului român* (în *Almanah muzical*, Iași, an. II, 1876, p. 51—79), în care preponderente sînt însă var. unor texte de lit. pop. ilustrînd mai multe specii (colinda, plugușorul, jocul păpușilor, cîntecul miresei, cîntecul de leagăn, irozii, călușarii), st. semnificativ pentru preocupările ulterioare ale lui **B.**, care vor viza muz., organologia și coregrafia pop. (*Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică ale românilor*, *Ibid.*, an. III, 1877, p. 42—104), folc. obiceiurilor, îndeosebi la naștere, la nuntă și la moarte (*Bocetele populare la români*, în *CL*, Iași, an. XII, nr. 10, 1 ian. 1879, p. 356—365; *Bocetele din Bucovina*, *Ibid.*, an. XII, nr. 11, 1 febr. 1879, p. 414—416; *Bocetele populare, Moldova — Dobrogea*, *Ibid.*, an. XIII, nr. 2, 1 mai 1879, p. 74—76 și nr. 7, 1 oct. 1879, p. 276—280; *Bocete populare*, *Ibid.*, an. XIV, nr. 8, 1 nov. 1880, p. 307—312) și aspectele etnografice și folclorice din cîteva insule rom. de dincolo de hotarele patriei (*Cîntece de miriologhi — bocete — adunate din Macedonia*, *Ibid.*, an. XVI, nr. 12, 1 mart. 1883, p. 487—492, an. XVII, nr. 1, 1 apr. 1883, p. 37—47, nr. 3, 1 iun. 1883, p. 117—119; *O călătorie în satele moldovenești din gubernia Kerson*, *Ibid.*, an. XVII, nr. 8, 1 nov. 1883, p. 281—291; *Cîntecul lui Mihai Viteazul la românii din Macedonia*, *Ibid.*, an. XXV, nr. 11—12, 1 mart. 1892, p. 1127—1128; *Românii din Asia Mică, Relațiune de călătorie*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XV, *Partea administrativă și dezbaterile*, 1892—1893, 1893, p. 392—397; *O călătorie la românii din Moravia*, în *A*, Iași, an. V, nr. 5—6, mai-iun. 1894, p. 266—293; *Cercetări despre românii din Insula Veglia*, Iași, Tip. Națională, 1896, 144 p.+ 1 h; *O călătorie la românii din Silezia austriacă* (Cu figuri în text și 1 hartă), Iași, Tip. Națio-

nală, 1896, 18 p.; *O călătorie în satele românești din Istria*, Iași, Tip. Națională, 1896, 144 p.+ 1 h.; *Rămășițe românești în Galiția*, în *Epoca*, Buc., ed. II, seria II, an. II, nr. 304, 15 nov. 1896, p. 2 și în *Buletinul Soc. de geogr.*, Buc., an. XVII, trimestrul 1—2, 1897, p. 131—134; *O călătorie la românii din gubernia Kamenitz-Podolsk*, Iași, Tip. Dacia, 1906, 14 p.+ 1 h; *O călătorie la vlahii (românii) din Kraina, Croația și Dalmația*, Iași, Tip. Progresul, 1908, 15 p.; *O colonie de valahi în Arabia*, în *Buletinul Soc. de geogr.*, Buc., an. XXXI, 1915, p. 100—110). Primul său vol., *O călătorie în Dobrogea* (Iași, 1880, 280 p.), care reproduce și st. cu același titlu apărut mai întîi în rev. (*CL*, Iași, an. XIV, nr. 1, 1 apr. 1880, p. 22—29, nr. 3, 1 iun. 1880, p. 110—115, nr. 4, 1 iul. 1880, p. 152—162), este cea dintîi încercare din ist. folcloristicii rom. de cercetare monografică etnofolclorică a unei reg. St. cuprinde informații geografice, istorice, demografice, despre calendarul pop., despre obiceiuri (drăgaica, paparuda, scaloianul), despre jocuri specifice (jijeul, pehlivăniile), despre credințe și superstiții, însoțite de 71 texte culese din 17 loc. (menționate numai în st. intr., nu și după fiecare piesă, unde ar fi trebuit să figureze și numele inf.), reprezentînd aproape toate speciile: un plugușor, 18 colinde, 17 balade, 9 doine, 18 hore (strigături), 3 bocete, 5 descîntece. Clg., care conține și cîteva piese necunoscute pînă atunci (colinda despre răpirea sorei soarelui, baladele *Bucă Bucaleț* și *Maica bătrînă*, hora despre « fata de raie ») și se remarcă, în genere, prin autenticitate, demonstrează, prin notele comune cu folc. din Moldova și din Muntenia, apartenența locuitorilor provinciei de peste Dunăre la aria spiritualității rom., precum și continuitatea elementului rom. în Dobrogea, în pofida numeroșilor ani de ocupație otomană. *Datinile poporului român la înmormîntare* (Iași, 1882, 158 p.), reeditare revăzută și adăugită a st. și clg. pe această temă publicate anterior în rev. (în *CL*, Iași, an. XVI, nr. 1, 1 apr. 1882, p. 1—15, nr. 2, 1 mai 1882, p. 74—78), este o descriere completă și clară a obiceiului, cu incursiuni comparativiste în tradițiile funebre romane pentru a demonstra originea lat. a unor practici pop. rom. Mai interesantă decît asociațiile comparatiste, adeseori hazardate, este clg. de folc. ce însoțește st. și în care sînt reproduse pentru prima oară cîteva var. ale « cîntecului bradului », originare din Țara Hațegului, precum și

Scanned with OKEN Scanner

30 bocete funebre, provenind din toate provinciile țării (majoritatea — 19 — din Moldova), de o deosebită valoare poetică. În același an, 1882, întreprinde o călătorie în Macedonia, de unde recoltează 16 bocete funebre, cîteva cîntece de leagăn și 22 cîntece lirice, studiind totodată obiceiurile locale la naștere și la nuntă, despre care va publica 2 st. etnografice însoțite de texte în dialectul macedorom. și în transpunere dacorom. (*Datinile la nunți ale poporului român din Macedonia*, în *RIAF*, Iași, an. I, vol. II, 1882, p. 417—425 și *Obiceiurile la nașterea copiilor poporului român din Macedonia*, în *CL*, Iași, an. XXVI, nr. 1, 1 mai 1892, p. 39—50), remarcînd că obiceiurile la nuntă ale macedorom. « sunt cu totul deosebite de acele ale dacoromânilor, deși unele din ele trebuie să se asemene, ca unele ce au o origine comună romană sau creștină ». Contribuții importante la cunoașterea ist. teatrului pop.

Alte op.: *Secțiunea valahă de la Expozițiunea etnografică din Praga (1895)*, în *A*, Iași, an. XIII, nr. 11—12, nov.-dec. 1902, p. 523—531; *Cînticlu care s' cîntă di Taiani Ianismata*, *Ibid.*, an. XV, nr. 10—11, oct.—nov. 1904, p. 466—468; *Caloianul*, *Ibid.*, an. XV, nr. 10—11, oct.-nov. 1904, p. 473—477; *Priveliști și datini strămoșești în Moldova*, *Ibid.*, an. XX, nr. 5, mai 1909, p. 218—223, nr. 6, iun. 1909, p. 273—280, nr. 7—8, iul.-aug. 1909, p. 289—306; *Miriologhi (bocete) adunate în Macedonia*, Ibid., an. XXIV, nr. 5—6, mai-iun. 1913, p. 177—179; *Istoria teatrului în Moldova*, Iași, Tip. Progresul, vol. I — 1915, 356 p., vol. II — 1922, 431 p.
Bibl. ref.: A. D. Athanasiu, *Teodor T. Burada*, în *Serbarea jubileului artistic de 50 de ani a d. T. T. Burada*, Iași, Tip. Dacia, 1904, p. 4; Iacob Negruzzi, *T. T. Burada*, în *CL*, Buc., an. LVI, nr. 9, dec. 1924, p. 387; T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Ed. îngr. și prefațată de Marin Bucur, Buc., ET, col. M, 1962, 181 p.; T. T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Ed. și st. intr. de I. C. Chițimia, Buc., Minerva, 1975, XXIII + 808 p., cu note muzicale + 12 pl. **(S.C.S.)**

BURLĂNESCU-ALIN N., n. 14 aug. 1869, Tg. Jiu—m. 20 sept. 1912, Bisericani, jud. Neamț. St. s. la Craiova (1884—1892); lic. în drept al Univ. din Buc. (1897). Funcționar la Ministerul de Interne (1892—1900); înv. la Zimnicea; judecător la Hîrșova; funcționar la Tg. Jiu; avocat la Craiova. Editează rev. *Speranța* (1902—1903); colab. și la *Adevărul ilustrat*, *Adevărul literar*, *Crinul satelor*, *Generația nouă*, *Lumea satelor*, *Povestea vorbei*, *Ramuri*, *Revista literară*, *Revista nouă*, *Revista școalei*, *Șezătoarea săteanului*, *Telegraful român* ș.a.

Poet « din rasa boemilor provinciali », cîntînd « singurătatea proletară » (*ILR*, p. 498) cu inflexiuni ritmice pop., **B.-A.** promovează și înlesnește, prin rev. *Speranța*, publicarea clg. de

folc., fiind el însuși, prin vol. *Din vraviuri*, Poezii, 1889—1894 (Buc., Tip. Dor P. Cucu, 1894, 163 p.), care cuprinde în 2 cap. finale, intitulate *Cîntece din Muntele Puru* (Plaiul Novaci, jud. Gorj) și *Cîntece dintre Jii și Olt*, 37 doine și 11 strigături (transcrise și ordonate empiric, fără nici un fel de ref. despre inf. și loc.), unul din primii culegători amatori și colportori de lirică folclorică oltenească.

Bibl. ref.: Ch. Laugier, *Din izvodul amintirilor*, în *AO*, Craiova, an. II, nr. 6, mart.-apr. 1923, p. 109—119; P. Lișteavă, *N. Burlănescu-Alin*, *Ibid.*, an. VI, nr. 32—33, iul.-oct. 1927, p. 337—345; C. D. Fortunescu, *Nicol Burlănescu*, în *Vatra*, Craiova, an. V, nr. 19, sept. 1939, p. 3; I. C. Popescu-Policlet, *Reliefuri*, Craiova, Tip. Speranța, 1940, p. 211—237. **(S.C.S.)**

BUZDUGAN Ion (pseud.: Nică Romănaș, Ion Cîmpean, D. I. Aleonul), n. 9 mart. 1889, com. Brînzenii Vechi (azi în U.R.S.S.)—m. febr. 1967, Buc. St. agronomice la Gore Gorki (azi în U.R.S.S.); st. teol. și de ped. la Cameniță (azi în U.R.S.S.); st. univ. de drept și lt. la Moscova; dr. în economie politică al Univ. din Cernăuți. Colab. la *Adevărul literar și artistic*, *Calendarul ziarului «Universul»*, *Cartea poporului*, *Cele trei Crișuri*, *Convorbiri literare*, *Cugetul românesc*, *Cuvînt moldovenesc*, *Cuvîntul literar și artistic*, *Drum drept*, *Flacăra*, *Florile dalbe*, *Gîndirea*, *Gînd românesc*, *Glasul țării*, *Lamura*, *Luceafărul*, *Moldova de la Nistru*, *Moldovanul*, *Răsăritul*, *Revista Societății Tinerimea română*, *Sburătorul*, *Sclidaritatea*, *Steaua*, *Universul literar*, *Viața Basarabiei* ș. a. Poet și publicist, **B.** contribuie, ca și P. V. Ștefănucă *, la realizarea unor reprezentative clg. de folc. basarabean — *Cîntece din Basarabia, 1916—1921*, Cu o precuvîntare de Pan Halippa (Chișinău, Tip. Soc. de editură națională Luceafărul, 1921, 200 p.), vol. închinat memoriei lui G. Coșbuc *, și *Cîntece din Basarabia*, Cartea a II-a (Craiova, Ramuri, 1928, 160 p.). Cele 300 texte, în majoritate lirice (cîntece de cătănie, de înstrăinare, cîntece de jale și noroc, cîntece de dragoste și dor, cîntece voinicești, cîntece șugubețe și glumețe), culese dintr-un mare număr de sate, sînt publicate «nu numai pentru frumusețea lor, dar mai cu seamă pentru ceea ce reprezintă ele din punct de vedere istoric și național în comoara culturii noastre». Remarcabile prin prospețimea și francheța tonului, prin puritatea limbii, clg. lui **B.** se impun mai ales prin secțiunile cîntecelor de jale, prin nuanțele particulare ale cîntecelor de cătănie, în multe dintre acestea apărînd tulburătorul motiv «jelui-m-aș și n-am cui». Deși preocupat să le publice într-o formă cît mai autentică, transcriindu-le «cuvînt cu cuvînt, păstrîndu-le caracterul limbii în pronunția locală», **B.** evită înregistrarea fonetică, rezervîndu-le o finalitate activă: «aceste

plăsmuiri sînt destinate a se întoarce din nou în straturile adînci ale poporului nostru pentru a înviora izvorul de unde au lăcrimat ». În vol. din 1928 anunță ca apărute și următoarele clg.: *Povești din Basarabia*, vol. I, *Doine haiducești, versuri și colinde, urături, conocării etc.*, vol. I — inexistente în bibliotecile consultate.

Bibl. ref.: Gheorghe Cardaș, *Poeții și prozatorii Basarabiei* [...] *(1812—1918)*, Antol. și st., Buc., Edit. și libr. Universala Alcalay et Co., col. BPT, nr. 1477—1483, 1937 **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

C

CACOVEANU Ștefan, n. 25 dec. 1843, Ciugudu de Sus, jud. Alba—m. 17 dec. 1936, Alba Iulia. St. s. la Aiud și Blaj (pînă în 1866); st. univ. de teol. și lt. la Viena, de lt. și filoz. la Buc. (1868—1869), de drept la Sibiu și Cluj. Din 1876, funcționar la tribunalul din Alba Iulia, apoi « subjude » și judecător în același oraș. Colab. la *Adunarea Națională*, *Almanahul presei române*, *Convorbiri literare*, *Luceafărul*, *Revista nouă*.

Prieten al lui M. Eminescu * și al lui M. Pompiliu *, **C.** este menționat de ist. folcloristicii pentru col. sa de povești (apărută postum, în *Povești din Transilvania*, Ed. îngr. de Ovidiu Bîrlea și Ion Taloș, Pref. de Ov. Bîrlea) (Cluj-Napoca, Dacia, 1975, p. 75—129), conținînd în majoritate basme fantastice. Din cele 39 proze, 12 au consemnate loc. de unde au fost culese, celelalte provenind, stabilește Ov. Bîrlea *, din jud. Alba. Deși inegală sub raportul autenticității și al stilului, col. lui **C.** contribuie la relevarea valorilor prozei pop. transilvănene.. A cules și cîntece pop., pe unele oferindu-le prof. Ion Micu Moldovanu *, pe altele (de pe Mureș) publicîndu-le în *Adunarea Națională* (1869). În amintirile sale despre M. Eminescu * se referă la interesul pentru folc. al poetului.

Bibl. ref.: Ștefan Cacoveanu, *Fabule*, Pref. de Al. Lepădatu, Buc., Edit. Casei școalelor, 1925, 94 p.; H. Teculescu, *Ștefan Cacoveanu*, în *Almanahul presei române pe anul 1926*, Cluj, p. 101; N. Albu, *Un junimist uitat, Ștefan Cacoveanu*, în *Lanuri*, Mediaș, an. IV, nr. 2, 1937, p. 90—95; Demetriu Boer, Mircea Vasile Stănescu-Arădanul, ~ *Povești din Transilvania*, Ed. îngr. de Ovidiu Bîrlea și Ion Taloș, Pref. de Ov. Bîrlea, Cluj-Napoca, Dacia, 1975, p. 13—18; M. N. Rusu, *Prietenul lui Eminescu*, în *Săptămîna*, Buc. serie nouă, nr. 308, 27 aug. 1976, p. 7. **(I.D.)**

CALMUSCHI Constantin, n. 23 nov. 1868, Bîrlad—m.?. Lic. în lt. și filoz. al Univ. din Buc. (1891); st. de specializare (ist.) la Florența și Paris (1891). Prof. s. la Vaslui (1890—1891), Ploiești (1892), Alexandria (1895), Focșani (1899—1900) și Galați (1900, 1905—1909); revizor școlar al jud. Tutova (1893).

Autor a numeroase lucrări cu profil tematic divers — manuale didactice de geogr., piese de teatru, br. pe teme politice, economice și financiare, st. asupra ist. șc. și de ist. literară —, de interes minor și de circulație locală, **C.** publică și o monografie folclorică, *În munții Neamțului*, A V-a excursiune a elevilor liceului Unirea, De ~ (Galați, Buciumul român — P. P. Stănescu, 1903, 139 p.), interesantă prin valoarea doc. și artistică a cîtorva piese (un fragment de cîntec bătrînesc inedit, un cîntec de cătănie din vremea războiului de independență — *Lupta de la Plevna* —, poeziile de dragoste și orațiile de nuntă) precum și prin rigoarea științifică a transcrierii textelor, însoțite de numele inf. și a loc. de unde au fost culese. (S.C.S).

CANCEL Petre, n. 7 mart. 1890, Bacău—m. 29 nov. 1947, Buc. St. s. la Bacău; st. univ. de fil. rom. și sl. la Buc. (1909—1912); st. de specializare (1913—1919) la Belgrad, Sofia, Viena, Zagreb, Praga; dr. în fil. sl. Prof. supl. (din 1920) și prof. tit. (din 1923) la catedra de lb. sl. a Univ. din Buc. Colab. la *Convorbiri literare*, *Drum drept*, *Revue des études slaves* ș.a.

Fără o activitate folclorică amplă, nici de exeget, nici de culegător, lingvistul slavist **C.** este consemnat de ist. folcloristicii rom. pentru prețioasele sugestii metodologice făcute în *Originea poeziei populare, Precizări, distincțiuni* (Buc., Casa școalelor, 1922, 56 p.), în care, preluînd ideile din st. prof. ceh M. Murko, *Bericht über eine Reise zum Studium der Volksepik in Bosnien und Herzegovina in Jahre 1913, Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften phil.-hist. kl. [Raport asupra unei călătorii, întreprinsă în anul 1913, în vederea studierii epicii populare din Bosnia și Herzegovina* în *Rapoarte ale sesiunii Academiei de științe, Secția de filozofie-istorie]* (Viena, 1915), susține caracterul individual al creației pop. și propune un program de cercetare a baladei. Creația pop. este, după opinia sa, op. unor indivizi talentați, poporul fiind autor « indirect, pe calea reprezentanței ». Admite că la actul creației folclorice pot participa și « mici colectivități psihice » (cum sînt stîna și ceata la sîrbi, batalionul la muntenegreni). Aportul celor talentați se simte însă și în timpul circulației pieselor folclorice, dar colportajul nu duce de regulă și automat și la cizelarea creațiilor, ci se poate solda adesea cu degradări. Ca și Ov. Densusianu * și D. Caracostea *, **C.** crede că modul cum au fost create cîntecele pop. clasice poate fi descifrat prin studierea experimentală a procesului genetic cont., scrutarea materialului pop. fiind singura cale de evitare a « exer-

cițiilor uneori hilariante, alteori temerare, și întotdeauna neștiințifice ». Subliniază nevoia imperioasă a st. de folc. comparat.

Bibl. ref.: S.M.[ehedinți]; *P. Cancel: « Originea poeziei populare »*, în *CL*, Buc., an. LIV, nr. 10, oct. 1922, p. 790; N. Georgescu-Tistu, *P. Cancel: « Originea poeziei populare »*, în *DR*, Cluj, an. III, 1924, p. 978; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Bucarest, AIESEE 1972, p. 156—157. **(I.D.)**

CANDREA Ion Aurel, n. 7 nov. 1872, Buc.—m. 15 sept. 1950, Paris. St. s. la l. « Gheorghe Lazăr » din Buc. (1884—1892); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1892—1896), avînd ca prof. pe B. P. Hasdeu*, care va exercita o influență hotărîtoare în formarea sa ca lingvist, filolog și etnofolclorist; lic. în lt. al Univ. din Buc. (1896); st. de specializare (1897—1902) la Sorbona și la École Pratique des Hautes Études din Paris, unde audiază cursuri de lingv. romanică, lexicografie și geogr. lingv. predate de Gaston Paris, Antoine Thomas, Paul Meyer, Jules Gillieron, Émil Picot* ș.a. și își susține dr. cu teza *Les éléments latins de la langue roumaine, Le consonantisme [Elementele latine ale limbii române, Consonantismul]*. Întors în țară (1902), este numit prof. s. de lb. rom. și lb. fr. la l. « Frații Buzești » din Craiova (1903—1904), apoi la l. « Mihai Viteazul » din Buc. (1904—1913); conf. univ. supl. (1913—1916) la catedra de fil. romanică a Univ. din Buc., condusă de Ov. Densusianu*; docent (1916—1922) și conf. univ. definitiv (1922—1927) la aceeași catedră; prof. univ. tit. la catedra nou înființată, în cadrul Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc., de dialectologie și folc. romanic (1927—1938). Fondator, alături de Ov. Densusianu*, al Soc. filologice (1905). Colab. la *Adevărul literar și artistic*, *Arhiva românească*, *Buletinul Societății filologice*, *Convorbiri literare*, *Curentul*, *Grai și suflet*, *Junimea literară*, *Magyar roman szemle*, *Noua revistă română* *Printre hotare*, *Revista nouă*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Romania*, (Paris), *Viața nouă* ș.a.

Personalitate de prim rang a lingv. rom., autor de lucrări fundamentale mai ales în domeniile lexicologiei și lexicografiei, dar și în ist. lb. rom., dialectologie, toponimie, antroponimie etc., **C.**, deși a publicat, în colab. cu Ov. Densusianu *, 2 antol. de folc. (*Povești din diferite ținuturi locuite de români*, Buc., Universala Alcalay, col. BPT, nr. 464—465, 1909, 206 p. și *Poezii populare din diferite regiuni locuite de români*, Buc., Universala Alcalay, col. BPT, nr. 522, 1910, 116 p.) și a folosit adeseori în st. și cursurile sale univ. termenul folc., nu este folclorist în accepția actuală a cuvîntului, ci, după cum mărturisesc lucrările sale, etnograf preocupat de credințele și obiceiurile pop., pe care le cercetează în spiritul modern al șc. folclorice întemeiate de Ov. Densusianu *, filologic și comparatist. Primul său vol. reprezentativ, *Iarba fiarelor*, Studii de folclor (Buc., Cultura națională, 1928, 185 p.), clg. de art. publicate anterior în rev., prefigurează prin temele abordate sau

Scanned with OKEN Scanner

numai tangentate domeniile investigate cu predilecție de **C.**: etnoiatria și cosmogonia pop. Vol. se remarcă prin clasificarea originală a tipurilor de credințe pop. rom. (antropologice, moștenite și contaminate), clasificare influențată, după cum s-a observat (*IFR*, p. 474), de șc. antropologică engl. (A. Lang și E. B. Tylor), precum și prin inteligente obs. despre originea lat. sau romanică a unor obiceiuri din folc. rom., cum este, de ex., aceea referitoare la caloian, obicei provenit, după opinia lui **C.**, din sărbătoarea romană a argeilor, cînd erau aruncate în Tibru, pentru invocarea ploii, păpuși antropomorfe confecționate din papură, nu din lut, ca în tradiția rom., în care materialul întrebuințat a determinat și denumirea obiceiului cu un termen de origine sl. (caloian < kalean = lut). Prin *Lumea basmelor* (curs litografiat, Buc., 1932, 136 p.), compendiu al basmologiei rom., elaborat mai cu seamă pe baza monumentalei monografii a lui L. Șăineanu *, **C.** a introdus în circulația folcloristicii rom. teoria prof. univ. münchenez Edgar Dacque, după care animalele monstruoase din basme nu ar fi creații pure ale imaginației pop., ci reprezentări ale animalelor uriașe din erele secundară și terțiară, cunoscute de omul primitiv și transmise memoriei generațiilor următoare, teorie lipsită deocamdată de o justificare stiințifică, dar cu ecou în interpretările raționaliste ale basmelor. Tot un curs univ. este și *Privire generală asupra folclorului românesc în legătură cu alte popoare* (curs litografiat, Buc., 1933—1934, 368 p.), care, în pofida titlului de anvergură, este o exegeză cu implicații comparatiste numai asupra cosmogoniei și mit. pop. rom. (credințe despre cer, stele, văzduh și pămînt, despre animale și făpturi fantastice — draci, strigoi, zîne, iele, ursitoare, balauri, zmei, uriași, zgripsoroaice, « jigănii cu mai multe capete » etc.), avînd ca principale surse doc. monografiile respective ale lui S. Fl. Marian * și T. Pamfile *, informații culese din rev. de folc. precum și răspunsurile primite de **C.** la cele 270 de întrebări formulate într-un « chestionar folcloric » pe care îl lansase în 1933, în dorința de a investiga « pe viu » credințele pop. despre pămînt, apă, cer și fenomenele atmosferice, foc, interiorul pămîntului, floră, faună, ființe supranaturale, neamuri legendare, neamuri străine, personalități și tradiții în legătură cu Noul și Vechiul Testament, tradiții istorice și legendare, omul și viața omenească, « soartea », viața religioasă, viața casnică și socială, viața la țară, petreceri și jocuri, lit. pop. Derivat în

Scanned with OKEN Scanner

mare măsură din acest curs universitar, dar mai bine construit, mai închegat este st. comparativ de etnoiatrie magică, cu frecvente ref. la mit. pop. rom. și a sl. sud-dunăreni, intitulat *Folclorul medical român comparat, Privire generală, Medicina magică* (Buc., Casa școalelor, 1944, XXX + 478 p.), lucrare de ref. în bibl. folcloristicii rom., care se dovedește totodată și mai interesantă decît exegezele anterioare prin numeroasele informații noi, provenind de la corespondenți, despre credințele pop. relative la rolurile de agenți patogeni ai holerei, ciumei și frigurilor îndeplinite de unele ființe fabuloase (strigoi, moroi, pricolici, rusalii, Muma-Pădurii, Fata-Pădurii, iele ș.a.), prin analiza și clasificarea exorcismelor, precum și prin asoc. și sugestiile conținute. Colab. cu Ov. Densusianu * și Th. Speranția * la editarea col. de texte pop. *Graiul nostru*, Texte alese din toate părțile locuite de români (Buc., Socec, vol. I, 1906 — VIII + 553 p., vol. II, 1908 — 218 p.), col. de inestimabilă valoare doc., lingv., folclorică, etnografică și sociologică.

Alte op.: *Influența țiganilor asupra literaturii poporane române*, în *Revista nouă*, Buc., an. VII, nr. 2, nov. 1894, p. 64—74; *Poreclele la români*, *Ibid.*, an. VII, nr. 8, mai 1895, p. 294—307, an. VII, nr. 9, iun. 1895, p. 358—364, an. VII, nr. 10—11, iul.-aug. 1895, p. 405—414, an. VII, nr. 12, sept. 1895, p. 463—472; *Caloianul*, în *NRR*, Buc., an. II, nr. 15, 1 aug. 1900, p. 94—97; *Graiul din Țara Oașului*, în *Buletinul Societății filologice*, Buc., an. II, vol. II, 1906, p. 35—85; *Dicționar de proverbe și zicători*, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 713—718, 1912, IV+316 p.; *Cu privire la originea credințelor populare*, în *Viața nouă*, Buc. an., XVI, nr. 4—6, iun.-aug. 1920, p. 61—67; *Datinile și credințele poporului român*, în *ALA*, Buc., seria III, an. IV, nr. 121, 18 mart. 1923, p. 2; *Ziua ursului*, *Ibid.*, an. IV, nr. 122, 25 mart. 1923, p. 2; *Sfinții*, *Ibid.*, an. IV, nr. 123, 1 apr. 1923, p. 1—2; *Caloianul*, *Ibid.*, an. IV, nr. 124, 8 apr. 1923, p. 2; *Petele din lună*, *Ibid.*, an. IV, nr. 125, 15 apr. 1923, p. 2; *Strănutul*, *Ibid.*, an. IV, nr. 126, 22 apr. 1923, p. 2; *Facerea lumii*, *Ibid.*, an. IV, nr. 127, 29 apr. 1923, p. 2; *Sf. Gheorghe*, *Ibid.*, an. IV, nr. 128, 6 mai 1923, p. 2; *Calendarul babelor*, *Ibid.*, an. IV, nr. 129, 13 mai 1923, p. 2; *Lupul*, *Ibid.*, an. IV, nr. 130, 20 mai 1923, p. 2; *Eclipsele*, *Ibid.*, an. IV, nr. 131, 27 mai 1923, p. 2; *Broasca*, *Ibid.*, an. IV, nr. 132, 3 iun. 1923, p. 1, nr. 133, 10 iun. 1923, p. 2, nr. 134, 17 iun. 1923, p. 2; *Iarba fiarelor*, *Ibid.*, an. IV, nr. 135, 24 iun. 1923, p. 1, an. IV, nr. 136, 1 iul. 1923, p. 2, an. IV, nr. 137, 8 iul. 1923, p. 3, an. IV, nr. 138, 15 iul. 1923, p. 2, an. IV, nr. 139, 22 iul. 1923, p. 1, an. IV, nr. 140, 29 iul. 1923, p. 2, an. IV, nr. 141, 5 aug. 1923, p. 2; *Zilele săptămînii*, *Ibid.*, an. IV, nr. 148, 7 oct. 1923, p. 1, an. IV, nr. 149, 14 oct. 1923, p. 2, an. IV, nr. 150, 21 oct. 1923, p. 2, an. IV, nr. 151, 28 oct. 1923, p. 2, an. IV, nr. 153, 11 nov. 1923, p. 2, an. IV, nr. 155, 23 nov. 1923, p. 2; *Păstorii*, *I*, în *JL*, Buc., an. XII, nr. 10—11, oct.-nov. 1923, p. 313—319; *Tabu în limbă*, *Nume interzise*, în *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor și a foștilor săi elevi*, Buc., Tiparul Cultura națională, 1927, p. 71—78; *Cutremurele în credințele populare*, în *Universul*, Buc., an. LI, nr. 93,

Scanned with OKEN Scanner

5 apr. 1934, p. 1—2; *Folclor medical comparat* (curs litografiat), Buc., 1937—1938, 288 p.; *Spicuiri din folclorul românesc, I, Reminiscențe romane*, în *Curentul*, Buc., an. XI, nr. 3916, 25 dec. 1938, p. 12; *Simbolismul în terapeutica populară, Magia imitativă, Similia similibus curantur*, în *Arhiva românească*, Buc., tom. IV, 1940, p. 159—202; *Preminte Solomon*, în *Cercetări folclorice*, I, Buc., f. edit., 1947, p. 91—106.

Bibl. ref.: G. P[ascu], *I. A. Candrea: «Graiul din Țara Oașului»*, în *VR*, Iași, an. II, nr. 11, nov. 1907, p. 291—292; G. P[ascu], *I. A. Candrea, Ov. Densusianu, Th. Speranția: «Graiul nostru»*, *Ibid.*, an. III, nr. 2, febr. 1908, p. 334—335; I. Iordan, *I. A. Candrea: «Graiul din Țara Oașului»*, în *Revista filologică*, Cernăuți, an. I, nr. 1—2, febr.—iun. 1927, p. 128; Tache Papahagi, *I. A. Candrea: «Folclorul medical român comparat»*, în *Langue et littérature*, Buc., an. VII, nr. 1—2, 1946, p. 243—246; Sabina Ispas, *Ion Aureliu Candrea*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 4, 1972, p. 299—319; Florica Dimitrescu, *I. A. Candrea, lingvist și filolog*, Buc., EȘ, 1974, p. 9—62. **(S.C.S.)**

CANIANU Mihail n. 1867, Hîrlău, jud. Iași—m. 1 oct. 1933, Buc. Colab. la *Adevărul, Dimineața, Drepturile poporului, Revista pentru istorie, arheologie și filologie, Românul* ș.a.

Publicist, dialectolog și geograf, autodidactul **C.** este primul culegător din ist. folcloristicii rom. care demonstrează că are o concepție științifică asupra lit. pop., atît sub raportul modalităților de clg. și tipărire, cît și al celor de interpretare. Col. sa (333 cîntece lirice din loc. Bădeni, Bătăi, Ceplenița, Deleni, Drăgușani și Hîrlău, toate în jud. Iași), tipărită sub titlul *Poezii populare, Doine,* Culese și publicate întocmai cum se zic, de ~ (Iași, Edit. libr. Frații Șaraga, 1888, XV + 270 p.), se distinge prin frumusețea textelor, multe din ele antologice, prin aparatul critic (numele loc. și ale inf., var. din alte col., și din rev., glosar) și îndeosebi prin transcrierea semifonetică, ceea ce indică preocuparea lui **C.** de a oferi o imagine cît mai fidelă a graiului din Moldova de Sus. **C.** nu schimbă «absolut nimic», nu admite nici îndreptarea nici adaosul, nici «întocmirea». Constatarea imperfecțiunilor formale nu-l dezarmează: «forma nu se poate zice că-i frumoasă peste tot; de multe ori vedem că asonanța înlocuiește rima, că versul e defectuos, că vorba e comună, că armonia lipsește din construcții; dar cînd socotim fondul, îl admirăm, căci simțim spiritul, gîndirile și simțirile cele mai intime ale poporului». Admirator al lui V. Alecsandri *, îi recunoaște meritul de a fi «făcut începutul cel mai strălucit» folc. rom., dar nu-i iartă ingerințele în texte. Monografiile sale, de factură hasdeiană (*Deochiul* și *Faptul*, publicate sub titlul *Din psicologia poporană, Descîntece, farmece și vrăji*, mai puțin cunoscute datorită faptului că au fost publicate numai în rev. (*RIAF*,

Buc., vol. 2, fasc. 1/1893, p. 115—191), prezintă diacronic momentele exorcismelor « diochiului » și « faptei », încercînd să cuprindă toată aria folc. rom. St. sînt urmate de 63 tipuri, subtipuri și var. de exorcisme, 39 la « diochi » și 24 la « fapt », care însă, spre deosebire de piesele din col. anterioară, sînt transcrise în lb. literară. « Minuțiozitatea cercetării și țelul ei exhaustiv ridică valoarea celor două monografii, mai ales dacă nu se uită împrejurarea că ele sînt pînă acum unicele în folcloristica românească » (*IFR*, p. 276). **C.** a publicat, în transcriere semifonetică, un basm (*Kiparus Petrul Făt-Frumos, Povesti culeasî pi moldovinești*, în *Românul*, Buc., an. XXXIII, 17 apr./29 apr., p. 421 și 1—2 mai/13—14 mai 1889, p. 474) și a contribuit cu poezii pop. la col. lui Gr. G. Tocilescu * și cu proverbe și zicători la col. lui Iuliu A. Zanne *.

Alte op.: *Tîrgul Moșilor*, Schiță istorico-culturală, în *Lumea ilustrată*, Buc., an. I, nr. 13, p. 369—370.
Bibl. ref.: I. N[ădejde?], *Poeziile populare culese de d. M. Canianu*, în *Cont.*, Iași, an. VI, nr. 8, 1888; A. D. Xenopol, *Mihail Canianu « Poezii populare (Doine) »*, în *A*, Iași, an. IV, nr. 7—8, iul.-aug. 1893, p. 433—434. **(I. D.)**

CANTACUZINO Constantin (Stolnicul), n. 1640 (?)—m. 7 iun. 1716, Istanbul. St. în țară, la Istanbul și Padova (1667—1668).

Importantă personalitate politică a Țării Românești în timpul domniilor lui Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu și Ștefan Cantacuzino, posesor al unei vaste culturi umaniste, întemeiate pe o bună cunoaștere a lb. el., lat. și gr., colaborator al fraților Radu și Șerban Greceanu la tălmăcirea *Bibliei* (1688) și-a altor cărți religioase, **C.** ia în considerație, în predoslovia la op. sa fundamentală, *Istoria Țării Rumânești* (Ed. îngr. și comentată de N. Cartojan și Dan Simonescu, Craiova, Scrisul românesc, 1944, XXXVIII + 132 p.), înainte de D. Cantemir *, legendele și tradițiile pop. (« niște spuneri și niște povești ») ca eventuale surse doc. pentru st. ist. Spre deosebire însă de autorul *Hronicului vechimei a romano-moldo-vlahilor* și de Neculce *, **C.** le înlătură, socotindu-le pure « băsnuiri » partizane, improvizate, lipsite de coeziune și nesistematice: « Ci și acelia foarte slab lucru iaste și primejdie de a le crede, pentru că de multe ori s-au luat seama, că de un lucru numai, doi într-un chip nu povestesc; ci unul una, altul alta bănuiaște [...]. Că și acelia nu numai ce au laudă mai multă, au hulesc decît ceale ce au fost, ci și foarte împrăștiiat și prea

pe scurt pomenesc lucru și făr' de nici o orînduială sau tocmeală ». (I.D.)

CANTEMIR Dimitrie, n. 26 oct. 1673, Iași—m. 21 aug. 1723, Dimitrievka (azi în U.R.S.S.). Învață carte, mai întîi gr., lat. și slav., cu retorul poliglot grec Ieremia Cacavelas; st. superioare la Acad. grecească a patriarhiei din Constantinopol, unde învață lb. tc., persană, arabă și studiază teol. și folc. mahomedan. Zălog la Constantinopol (1688—1691); revine în Moldova (1691); domn al Moldovei (mart.-apr. 1693); ridicat de turci și dus la Constantinopol (1693), unde rămîne în calitate de « capuchehaie », reprezentant diplomatic al fratelui său Antioh Cantemir; revine în Moldova (1699); se reîntoarce la Constantinopol (1700); domn al Moldovei (1710—1711); după lupta de la Stănilești, se refugiază în Rusia, stabilindu-se mai întîi în Ucraina (1711—1719), apoi la Petersburg (1719—1723), ca ministru și consilier al țarului Petru I.

Cărturar eminent, de formație enciclopedică, poliglot, istoric, geograf, filozof, orientalist, muzician, scriitor, **C.** folosește în op. sa, într-o măsură incomparabil mai mare decît ceilalți cronicari (Miron Costin, Nicolae Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino *) și cu rezultate deosebit de fructuoase, numeroase aspecte folclorice, creații pop. și obiceiuri. Autorii care i-au închinat st. îi recunosc rolul de înaintaș al etnologiei rom. **C.** rămîne « în mod definitiv părintele etnografiei și folcloristicii românești, și probabil al celei orientale », opera sa fiind « un izvor de mîna întîi pentru studiile asupra folclorului românesc » (Adrian Fochi *); « Un capitol important din istoria precursorilor etnologiei române și totdeodată din istoria precursorilor etnologiei universale trebuie atribuit lui Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei (secolul al XVIII-lea). Toți exegeții români ai lui Dimitrie Cantemir [...] sînt de aceeași părere că, prin opera lui complexă și cu multe valențe etnologice, poate fi socotit părintele etnografiei, folcloristicii și științei artei populare românești, în aceeași măsură în care poate fi denumit părintele geografiei, istoriei și sociologiei românești. În fond, toate lucrările lui conțin elemente etnografice, folcloristice și de știința artei populare » (Romulus Vulcănescu). Deși include în op. sale un întreg ansamblu de plăsmuiri și obiceiuri pop., **C.** privește creațiile poporului, în *Descrierea Moldovei* (scrisă în lb. lat., în anul 1716, prima ed. în lb. rom.: Dimitrie Cantemir, *Scrisoarea Moldovei* de ~, în Sfînta Monastire Neamțul, în anul 1825, august în 19, 4 + 344 p.), în special superstițiile și obiceiurile (considerate « necurățenii ») cu ochii unui predecesor al luminiștilor: « ca și în cele mai multe țări, pe care o literatură mai cultă încă

nu le-a ilustrat, tot așa poporul de jos este înclinat la superstiție și în Moldova, care nu s-a spălat așa de desăvîrșit de vechile sale necurățenii, ba chiar la nunți, la îmormîntări și la anumite timpuri ale anului celebrează cu versuri și cîntece oarecare nume necunoscute și care miroase a culturi vechi ale Daciei. Astfel sînt *lado* și *mano, dzîna, dragaica, doina, heoile, stahia, dracul în vale, ursitele, frumoasele, sîmgenele, gioimaricele, papaluga, chiraleisa, colinda, turca, zburătorul, miadză-noapte, striga, tricolici, legătura, dezlegătura, farmec, descîntec, vergelat* și alte de acest fel.» Meritul lui **C.** nu constă numai în atestarea acestei variate realități folclorice, ci și în faptul că « inaugurează cercetarea substratului dac în istoria și etnografia noastră » (*IFR*, p. 24). Semnalînd persistența cultului dacic, **C.** afirmă însă cu tărie preponderența elementului roman pur: « adecă precum de pe grai, de pe port, de pe obicee și de pe alte lucruri de oaste, îi cunoaște precum adevărați oameni de Italia, și romani să fie ». În *Descrierea Moldovei*, lucrare de caracterologie etnopsihologică, consemnează obiceiuri din ciclul vieții, obiceiuri calendaristice, credințe superstițioase, practici magice. Pune accent deosebit pe riturile de nuntă și de înmormîntare. Bogăției de amănunte i se adaugă consemnarea unor texte extrem de prețioase, cum este orația de pețire, cea mai veche atestare de acest fel. Stăruind asupra obiceiurilor de iarnă face bune descrieri turcei, vergelatului și chiraleisei. Obiceiurile verii îi reține atenția prin sîmziene, paparudă și drăgaică (aceasta pusă în relație cu cultul lui Ceres). În p. închinate folc. coregrafic (horă, danț, « căluceri »), cu totul revelatoare sînt obs. despre călușari, joc cu caracter magic, care se desfășura cu o amploare repertorială nemaicunoscută ulterior: « au poate o sută de jocuri diferite, cu mișcări anume întocmite, unele așa de meșteșugite încît se pare că nu ating pămîntul cînd joacă, ci că zboară în aer [...]; ei străbat toate orașele și satele sărind și alergînd și făcînd necontenit exerciții ». *Descrierea Moldovei* prelucrează totodată legende (legenda lui Dragoș, Cheile Bîcului, legenda despre Ceahlău, Dumbrava Roșie de la Cotnari, legenda orașului Iași, legenda Movilei Răbîiei, legenda despre Ineu), tradiții istorice despre domnitorii Moldovei (Petru Rareș, Despot, Ioan Vodă cel Cumplit). Nu scapă din vedere meșteșugurile și ocupațiile: păstoritul, albinăritul, cultivarea viței de vie, aurăritul, extragerea sării. Legende consemnează și în *Hronicul vechimei a româno-moldo-vlahilor* (1720) (v. Dimitrie Cantemir, *Hronicul*

Scanned with OKEN Scanner

româno-moldo-vlahilor, alcătuit de Domnul Moldovei, Iași, În tip. Sf. Mitropoliei, vol. I — 1835, LXXI + X + 365 p., vol. II — 1836, X + 402 + CVII p.): troianul, legenda lui Ler împărat. Chiar și în lucrări care nu se ocupă în special de români, cum este *Istoria Imperiului otoman* (versiunea lat., terminată în 1717, iar cea rom. elaborată între 1719 și 1722) face proba erudiției sale în probleme de folc. universal. Pe lîngă tradiții privind lumea islamică (legenda zidirii marii moschei din Constantinopol a lui Mahomed Fatîh, axată pe tema « jertfa zidirii »), pe lîngă cele 4 snoave despre Nastratin Hogea, sînt de amintit legendele rom. despre « Muma lui Ștefan cel Mare » și aceea despre logofătul Tăutu care înfruntă, printr-o replică memorabilă, politica anexionistă a Imperiului otoman. În *Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane* (scrisă în lb. lat. dar publicată în lb. rus. la Petersburg, în 1722), (Trad., st. intr. și comentarii de Virgil Cândea, Buc., Minerva, 1977, LXXIV + 687 p.) se ocupă, în cartea a șasea, pe baza unei solide documentații, de ritualul de nuntă, *Despre « dugun », adică despre nuntă (după cum se numesc toate serbările ce urmează)* și de ritualul de înmormîntare la turci, *Despre înmormîntare și pomenirea morților*. Cunoașterea temeinică a folc. rom. se reflectă și în romanul alegoric *Istoria ieroglifică* (1705) (Ed. îngr. și st. intr. de P. P. Panaitescu și I. Verdeș, Buc., EPL, 1965, vol. I — XCIII + 267 p., vol. II — 495 p.), în care-și dau întîlnire proverbe, locuțiuni (unele din cele 760 sentențiii au o extracție pop. sigură), « istorii », « basne », « pilde »; p. de proză ritmată « au netăgăduite rezonanțe din bocete, descîntece-blestem sau cîntece » (Al. Bistriținanu *). Verva, fraza încărcată de paremii și o anume jovialitate l-au îndreptățit pe G. Călinescu * să afirme despre autorul *Istoriei ieroglifice* : « lui Cantemir îi place să spună istorii, anecdote și are limbuția lui Creangă în debitarea zicătorilor populare ». Pentru N. Iorga * *Istoria ieroglifică* trădează viguroasa formație rom., fondul profund pămîntean al operei lui C.: « atîta învățătură poliglotă nu răpusese firea lui cea dintîi, moștenită, firea de om de țară, de drept moldovean ». C. are un rol de seamă în istoria muz. orientale, fiind autorul primului sistem de notație — cu literele alfabetului arab — al muz. tc. Compune, la Constantinopol, melodii pentru voce și melodii pentru instrumente care au pătruns în folc. tc.

Bibl. ref.: Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești, De la 1688 la 1780*, Buc., Edit. libr. Pavel Suru, 1928, vol. II, ed. a II-a, p. 324; Alecu Niculina, *Valoarea folclorică a « Descrierii Moldovei » de Dimitrie Cantemir*, în *PL*, Buc., an. VI, nr. 8, oct. 1941, p. 312—318; Al. Bistriţianu, *Creaţia populară ca preocupare şi inspiraţie la D. Cantemir şi N. Bălcescu*, în *SCILF*, Buc., an. II, 1953, p. 23—54; Florea Bobu Florescu, *Elemente etnografice în opera lui Dimitrie Cantemir « Descriptio Moldaviae »*, în *SCIA*, Buc., an. II, nr. 1—2, 1955, p. 15—25; N. Petrescu, *Aspecte etnografice în opera lui Dimitrie Cantemir*, în *Probleme de geografie*, Buc., an. II, nr. 2, 1955, p. 7—18; Adrian Fochi, *Dimitrie Cantemir etnograf şi folclorist*, în *REF*, Buc., an. IX, nr. 1, 1964, p. 71—102, nr. 2, p. 119—124; I. Taloş, *D. Cantemir şi folclorul românesc*, în *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XVII, nr. 43, 25 oct. 1973, p. 13; I. D. Lăudat şi Lenuţa Drăgan, *Dimitrie Cantemir (1673—1723)*, Bibliografie, Iaşi, BCU « M. Eminescu », Serviciul bibliografic, 1973, 138 p. (litografiat); Mariana Iova, *Dimitrie Cantemir, domnitor român şi savant de reputaţie mondială*, Bibliografie selectivă, BCS a R.S.R., Buc., Tip. BCS, 1973, 77 p. + 54 f.; P. Caraman, *L'éthnographe Cantemir et le folklore du Proche-Orient [Etnograful Cantemir şi folclorul Orientului Apropiat]*, în *DR*, Freiburg-München, 1974, vol .2, p. 313—341, vol. 3, 1975 — 1976, p. 237 — 270. **(I.D.)**

CAPIDAN Theodor, n. 15 apr. 1879, Prilep (Macedonia, azi în R.S.F. Iugoslavia)—m. 1 sept. 1953, Buc. Şc. pr. în loc. natală; st. s. la Buc., st. univ. de fil. la Leipzig, cu Karl Brugmann, Gustav Weigand ş.a.; dr. în fil. romanică al univ. din Leipzig (1907) cu teza *Sufixele nominale în dialectul aromân*. Asist. la Inst. balcanic din Leipzig (1907—1909); prof. de lb. rom. şi director al şc. superioare de comerţ din Salonic (1909—1919); conf. (1919—1924) şi prof. de dialectologie balcanică rom. şi de lingv. generală (1924—1937) la Fac. de lt. a Univ. din Cluj; prof. la catedra de fil. comparată a lb. clasice din Fac. de lt. a Univ. Buc. (1937—1942). M. al Acad. Rom. (1936). Colab. la *Dacoromania*, *Făt-Frumos*, *Langue et littérature*, *Lumina*, *Revista fundaţiilor regale*.

Lingvist de reputaţie europeană, **C.** contribuie substanţial, după P. Papahagi * şi I. A. Candrea *, la cunoaşterea lit. pop. a meglenorom., din care include, în vol. al II-lea, *Literatura populară la meglenoromâni* (Buc., Cultura naţională, 1928, VII + 220 p.), al monografiei *Megleno-românii* (vol. I.— *Istoria şi graiul lor*, Buc., Cultura naţională, 1925, VII + 225 p.+ 1 h. + 5 pl.; vol. III — *Dicţionar megleno-român*, Buc., Monitorul oficial şi Imprimeriile statului, Imprimeria naţională, 1936, 360 p.), 17 cîntece lungi, 94 basme, 100 ghicitori şi 1 000 proverbe şi zicători. Deşi **C.** nu dă, la proverbe şi ghicitori, cuvenitele ref. despre inf. şi loc. şi deşi, după cum s-a observat (*IFR*, p. 380), cîntecele, prin schema lor metrică, « arată a fi probabil traduceri » *(Ibid.)* iar basmele, culese de la copii şi bătrîni, sînt, majoritatea schematice *(Ibid.)*, col. lui **C.** se înscrie valoric

alături de col. lui P. Papahagi * și I. A. Candrea *, pe care le depășește prin aria anchetată și nr. textelor publicate.

Bibl. ref.: Alex. P. Arbore, *Th. Capidan: « Megleno-românii, II, Literatura populară la megleno-români »*, în *Tr.*, Sibiu, an. LIX, nr. 5, mai 1928, p. 422—423; R.T., *Th. Capidan: « Megleno-românii, I—III »*, *Ibid*, an. LIX, nr. 11, nov. 1928, p. 935—936. **(S.C.S.)**

CARACOSTEA Dumitru, n. 10 mart. 1879, Slatina—m. 2 iun. 1964, Buc., Șc. pr. la Slatina; st. s. la Slatina și Buc. (bac. în 1900); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1900—1907), unde audiază cursurile prof. T. Maiorescu* și Ov. Densusianu*; st. de specializare la Viena (1909—1913), cu romanistul W. Meyer-Lübke; dr. în fil. și filoz. (1913). Copist la Curtea de conturi (din 1902); prof. s. la Buc. (1914—1925); docent pentru ist. lit. rom. la catedra lui I. Bianu* (din 1920), conf. univ. (1923); prof. (din 1930) la Univ. din Buc.; conduce (din 1933) IILF, creat de el pe lîngă catedra de ist. a lit. rom. moderne și folc. a Univ. din Buc.; director al edit. FRPLA (1941—1944). M. al Acad. Rom. (1938). Colab. la *Adevărul literar*, *Convorbiri literare*, *Drum drept*, *Flacăra*, *Gîndirea*, *Langue et littérature*, *Mitteilungen des Rumänischen Instituts an der Universität Wien*, *Revista fundațiilor regale*, *Viața nouă*, *Viața românească* ș.a.

Prin lucrările lui **C.** folcloristica rom. cunoaște una din cele mai înalte trepte ale ei, se consolidează ca disciplină, se îmbogățește cu op. fundamentale și cu metode de cercetare adecvate (« conforme cu însăși natura materialului de studiat »). **C.** subliniază ideea că aprofundarea creației pop. trebuie să fie profitabilă pentru mai multe științe: « Avem nevoie de o cunoaștere a bunurilor noastre tradiționale care să îndestuleze deopotrivă pe filozof, pe istoric, pe filolog, pe estetician, pe etnolog, oricare ar fi școala pe care o reprezintă ». **C.** evită studierea ciuntită a faptelor, explicările unilaterale, ideile nesusținute de fapte, caracteristice multor cercetări anterioare. Respinge deopotrivă entuziasmul romantic și judecățile dogmatice și suficiente. Privește creațiile pop. în primul rînd ca valori poetice, ca « fenomene estetice », delimitîndu-se de cei care pun accent exclusiv pe latura istorică ori etnografică a plăsmuirilor pop. Scrupulozitatea cu care abordează obiectul de cercetat, îndeosebi epica versificată și lirica, unghiurile multiple din care-l analizează, cunoașterea intimă a creației pop. îl feresc de deformările literaturizante, pseudoestetizante, de speculație și aproximație. Aplică, independent de șc. finlandeză, metoda istorico-geografică, însoțită de adîncirea estetică, « nu numai pentru a descifra minuțios din coexistența motivelor succesiunea lor, dar și pentru a urmări valoarea stilistică a diferitelor plăsmuiri ». Calitățile amintite se

vădesc pregnant în st. monografic asupra *Mioriței*, apărut parțial în rev., între 1915 și 1941, și integral în vol. postum *Poezia tradițională română*, Ed. cr. de Dumitru Șandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea (Buc., EPL, 1969, vol. I, p. 5—309). Profunzimea cu care abordează balada, precum și vastul orizont interpretativ-comparativ sînt rezultatul convingerii formate printr-o îndelungată meditație că *Miorița* « este un motiv etnic menit să ne ducă în însăși inima creației noastre poporane; din el putem descifra mai lămurit decît din oricare alt motiv darul poetic al poporului acesta, puterea de plăsmuire a gustului poporan ». Pentru emiterea unor judecăți cît mai la obiect, cercetează toate var. cunoscute pînă la data elaborării st. Cunoscînd labilitatea granițelor dintre formele poetice pop., cercetează întregul « complex Miorița », alcătuit din doine, bocete, colinde, snoave, credințe păstorești despre moarte, plasînd astfel balada în cadrul poeziei păstorești, al celei pop. rom. în genere, și al poeziei pop. balcanice. Cercetarea complexului ei sistem de relații este întreprinsă din dorința de a descoperi acel « *primum movens*, factorul generator din care a crescut balada noastră ». Văzînd în poezia pop. o expresie a energiei creative, în fiecare var. o plăsmuire, supune toate var. unui riguros examen critic. Întregul material este studiat geografic, morfologic, estetic, stilistic, comparativ. Demersul critic este foarte amplu și minuțios; autorul, dornic de autenticitate, face o adîncită « critică internă a elementelor alcătuitoare ale fiecărui document în parte și prin compararea fiecărei mărturii cu toate celelalte asemănătoare ». Pe baza unei scări a motivelor, descompune toate var. în elementele lor alcătuitoare. Crede că nucleul originar al baladei a fost un cîntec liric, « testamentul ciobanului ». Ulterior, **C.** va lua în seamă și bocetul (*Legături cu lirica bocetelor*, în *CL*, Buc., an. LIV, nr. 5—6, mai-iun. 1923, p. 465—485) și colindul în stabilirea nucleului de bază al *Mioriței*. Spre deosebire de alți cercetători ai baladei, **C.** respinge interpretările panteiste, creștin-ortodoxe, refuzînd să accepte alegoria morții ca miez al baladei: « Nu mistica morții, ci preamărirea vieții în formele ei creatoare, o preamărire chiar în actul morții, pulsează în istoria și estetica baladei românești în ce are ea unic ». Monografie a unei capodopere, *Miorița* este în același timp un st. de folc. comparat. După ce cercetează forma și circulația motivelor mioritice în diferitele zone folclorice rom., se referă și la spațiul balcanic, stabilind că « deși unele imagini

apar și într-unele literaturi poporane învecinate (fără să se poată preciza originea), totuși ele au în balada noastră o funcțiune expresivă și un ton unic, propriu nouă ». Cap. st. de folc. comparat este completat de *Lenore, O problemă de literatură comparată și folclor* (Buc., Atelierele grafice Cultura națională, 1929, 115 p.) și *Meșterul Manole* (în cursul litografiat *Balada poporană română*, 1932—1933 și în *Poezia tradițională română*, Buc., EPL, 1969, vol. II, p. 185—223). În primul, rămas neterminat, consemnează existența în folc. rom. a ambelor motive (« logodnicul-strigoi » și « fratele mort ») și stăruie asupra celui dintîi, al cărui nucleu este fixat într-o « primitivă poveste-coșmar, în care fratele-strigoi caută să tîrască la mormînt pe sora lui ». În st. despre meșterul constructor întreaga demonstrație conduce spre afirmarea superiorității baladei noastre, care se ridică peste celelalte var. balcanice prin profundul sens filozofic dat jertfei construcției și prin complexa înfățișare a personajului central. Semnificația baladei care dă expresie unui original mit al creației este pusă în consonanță cu aceea a celeilalte capodopere, *Miorița*, ambele fiind « cristalizate în jurul dragostei de propria îndeletnicire ». **C.** are merite deosebite și în organizarea cercetării folclorice din țara noastră. Prin acțiunile concrete în cadrul Acad. (ca m. al Comisiei de folclor), prin inițiativele lui (între care preconizarea unui corpus al folc. rom. și a unei tipologii a baladei), contribuie la îndreptarea folcloristicii pe noi făgașuri, științifice. St. *Problemele tipologiei folclorice*, elaborat în 1959 și apărut postum (Buc., Minerva, 1971, 362 p.) (în colab. cu Ov. Bîrlea *), face « o sinteză, un fel de filozofie folclorică, în care ideile poetice principale din folclor sînt urmărite progresiv, de la cercul familiei pînă la problemele mari ale vieții și existenței universului » (Ov. Bîrlea). Este o lucrare fără precedent, un instrument de lucru de prim ordin, deschizător de drumuri.

Alte op.: *Esquisse d'une typologie de la ballade populaire roumaine*, în *Langue et littérature*, Buc., an. IV, 1948, p. 5—11.

Bibl. ref.: Ovidiu Bîrlea, *Dumitru Caracostea*, în *REF*, Buc., an. IX, 1964, nr. 6, p. 635—637; Ion Dumitrescu, *D. Caracostea*, în *RITL*, Buc., an. XV, 1966, nr. 3, p. 479—484; D. Caracostea, *Poezia tradițională română, Balada poporană și doina*, Ed. cr. de Dumitru Șandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. I, XXXVII + 418 p., vol. II, 646 p.; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc. AIESEE, Études et documents concernant le sud-est européen, 6, 1972, p. 86—102; Id. *Coordonate sud-est*

Scanned with OKEN Scanner

europene ale baladei populare românești, AȘSP, Inst. de st. sud-est europene, Buc., EARSR, 1975, p. 29—30. **(I.D.)**

CARAGIANI Ioan D., n. 9 febr. 1841, Avdela (azi în Grecia)—m. 13 ian. 1921 (1920?), Iași. St. elementare la Avdela și Dămași (azi în Grecia), st. de lb. gr. cu Apostol Mărgărit la Gureanță (azi în R. P. Albania) și Vlahoclisura (azi în Grecia); st. univ. la Atena (1857—1861). Se stabilește în țară (1864). Prof. s. la Buc. (1864); prof. s. de lb. și lit. el. la Liceul Național din Iași (1861—1870); prof. univ. la Iași (1866—1904); director al Bibliotecii Centrale din Iași (1878—1901). M. al Acad. Rom. (1866). Colab. la *Convorbiri literare*.

Traducător din Homer, Teocrit și Aristotel, renumit la Junimea, din care făcea parte, prin anecdotele sale, **C.** are, în domeniul folc., meritul incontestabil de a fi provocat prin st. său istoric, lingv. și literar, *Românii din Macedonia și poezia lor poporală* (în *CL*, Iași, an. II, nr. 21, 1 ian. 1869, p. 385—440; nr. 22, 15 ian. 1869, p. 355—359; nr. 23, 1 febr. 1869, p. 368—370; nr. 24, 15 febr. 1869, p. 381—388), însoțit de 10 poezii pop. în macedorom., transcrise cu adaptări în dacorom. și tălmăcite în lb. rom. literară, interesul cont. săi pentru folc. arom.

Bibl. ref.: V. Bogrea, *Ioan Caragiani*, în *DR*, Cluj, an. I, 1920—1921, p. 542; B. Lăzăreanu, *Caragiani*, în *Adevărul literar*, Buc., an. II, nr. 9, 23 ian. 1921, p. 3; Th. Capidan, *Ioan Caragiani și românii din Suli*, în *CTC*, Oradea, an. II, nr. 16, 1 oct. 1921, p. 501—506. **(S.C.S.)**

CARAIVAN Virgil, n. 10 febr. 1879, Șuletea, jud. Vaslui—m. 1966, ?. St. gimn. la Bîrlad, bac. la Piatra Neamț (1900); lic. în filoz. și drept al Univ. din Buc. (1903). Colab. la *Floarea darurilor*, *Ion Creangă*, *Luceafărul*, *Noua revistă română*, *Răzeșul*, *Sămănătorul*, *Tribuna* ș.a.

După un debut ce indica disponibilități pentru st. socio-psihologic al liricii pop. (*Ritmul muncii în poeziile populare*, lucrare susținută în sem. de psihologie al prof. univ. C. Rădulescu-Motru și publicată în *NRR*, Buc., vol. IV, nr. 37, 1—15 iul. 1901, p. 30—38), **C.** abandonează cercetarea științifică, optînd, probabil sub influența sămănătorismului (N. Iorga * îi va prefața un vol. de povești), ca și Ion Adam *, I. Bota *, A. Bolcu *, N. D. Popescu *, pentru stilul «scriitor pop.», pe care îl ilustrează publicînd prelucrări vulgarizatoare de basme și snoave: *La șezătoare*, Povești și snoave, Pref. de N. Iorga (Buc., Minerva, 1907, III + 266 p.), *Doamna Olina* (Buc., Minerva, col. «Biblioteca Minervei», nr. 63, 1909, 101 p.), *Snoave* (Buc., Universala-Alcalay, col. BPT, nr. 625, f.a., 77 + III p.), *Aliman Voinicul* (Buc., Universala-Alcalay, col. BPT,

nr. 752, f.a., 27 p.), *La gura sobei*, Povești și snoave (Buc., Socec, 1924, 167 p.). În ciuda succesului de care s-au bucurat în epocă și a bunelor intenții mărturisite de autor (« în desfășurarea întîmplărilor n-am adăugat nimic, ci aceleași povești care se spun la șezătoare în lungile nopți de iarnă, le-am scris după cum mi-am adus aminte că mi-au fost povestite, căutînd să păstrez cît mai mult graiul poporului »), poveștile lui **C.** sînt lipsite atît de autenticitatea expresiei povestașului pop., cît și de valoare artistică. **C.** este și un harnic popularizator, prin tălmăciri, de basme, legende străine, povești « franceze », « corsicane » și « de pretutindeni » « din folclorul lumii ».

Bibl. ref.: I.S., *V. Caraivan: « La șezătoare, Povești și snoave »*, în *VR*, Iași, an. II, nr. 8, aug. 1907, p. 268—270; Vasile Pop, *V. Caraivan: « La șezătoare, Povești și snoave »*, în *Luc.*, Sibiu, nr. 12, 15 iun. 1907, p. 282; *** *Notiță și portret*, în *Calendarul bibliotecii enciclopedice Socec pe 1909*, Buc., Socec, p. 366. **(S.C.S.)**

CARAMAN Petru, n. 18 dec. 1898, Vîrlezi, jud. Galați. Șc. pr. în loc. natală; st. s. și st. univ. de lt. și filoz. la Iași; st. de specializare la Cracovia. Dr. în lt. și filoz. (etnogr. și etnol.) al Univ. «Wł. Jagiełło» din Cracovia, cu teza *Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów [Datina colindatului la slavi și la români]*. Prof. s. la Cernăuți și Buc.; director al Inst. rom. din Sofia; prof. de slavistică al Univ. din Iași. Colab. la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Arhiva*, *Balcania*, *Buletinul Institutului de filologie română « Al. Philippide »*, *Dacoromania* (R.F.G.), *Revista istorică*, *Zalmoxis*.

Autor a numeroase st. de profil complex, etnologic, folcloric și lingv., **C.** abordează, din perspectivă comparată, în tradiția șc. comparatiste a lui B. P. Hasdeu * și a celei lingv. a lui Ov. Densusianu *, multiple aspecte ale culturii noastre pop., între care cele ale baladei și colindului dețin un loc central. *Obrzęd Kolędowania u Słowian i u Rumunów*, Studjum porownawcze (Krakowie, Polska Akademja Umiejętności, Prace Komisji etnograficzney, nr. 14, 1933, 630 p.) este o monografie a obiceiului colindatului la rom., blg. și maloruși. Lucrarea examinează, în prima parte, cele 2 tipuri ale genului (colinde cîntate la fereastră și colinde cîntate în casă), iar în cea de-a doua, aspectele istorico-etnografice ale tipurilor. Tipologia colindelor este stabilită după criteriul persoanelor cărora le sînt adresate urările: stăpînii casei, tineri și tinere, logodnici, tineri căsătoriți, văduvi, și văduve, bătrîni, copii, ciobani, pescari, negustori ș.a. Autorul relevă categoriile specific rom. (colindele pentru logodnici și pentru pescari), motivele și temele poetice care apar exclusiv în colindele noastre (« lupta tînărului cu leul », « fideli-

Scanned with OKEN Scanner

tatea văduvei față de soțul mort »), ca și pe cele care apar numai în colindele neogr., macedo-rom., ung., pol., cehe și slovace, srb.-cr. Foarte prețioasă observația — din cap. destinat examinării originii și ist. genului, prezentării practicii și obiceiurilor ce-l însoțesc — că rom. au cunoscut colindatul în formele lui lat. înainte de contactul cu sl. *Descolindatul dans le sud-est européen [Descolindatul în sud-estul european]*, Extrait des comptes rendus du IV Congrès des géographes et des éthnographes slaves (Sofia, 1936, p. 321—327), al cărui subiect îl preocupa pe **C.** încă din 1928, anunța st. mai amplu *Descolindatul* (în ms.). St., continuare la *Datina colindatului ...*, prezintă pentru prima dată în folcloristica universală un obicei original, acela de a cînta sau recita versuri cu semnificații contrare colindelor. În accepțiunea colindătorilor, a descolinda înseamnă « a întoarce în rău urările de bun augur ale colindei sau colindelor cîntate anterior » prin colinde de rău augur, prin imprecații la adresa gazdelor neospitaliere. Dacă în monografia închinată colindelor propriu-zise se ocupase de geneza, tematica, arta poetică, substratul magic și caracterul arhaic al genului, în cel despre descolindat coboară « la izvoarele tulburi ale satirei » pop., st. fiind, implicit, o pledoarie pentru cunoașterea tuturor fațetelor fenomenului folcloric. După definirea termenului (în circulație, chiar în forma preluată de autor, în unele com. din jud. Ilfov și Ialomița), face o prezentare a formulelor de descolindare (inventînd și o clasificare a lor după fond, formă și destinație), insistînd asupra caracterului eminamente magic al formulelor de descolindat. Un capitol special este destinat expunerii riturilor negative, de descolindare, practicilor de răzbunare (imediate sau tardive), asupra gazdelor și obiectelor din ogradă, practici vizînd prejudicierea gazdelor. Fenomenul este prezentat în toată amploarea lui, cap. riturilor negative, spre ex., conținînd formele: restituirea darurilor, toiagul colindătorilor și rolul său, « răpirea » porților, distrugerea porților, laviței, podețului, gardului, ferestrelor, oalelor de lut, « răpirea » carului ori a saniei, alungarea vitelor și păsărilor, « răpirea » ori nimicirea plugului, rituri speciale împotriva păsărilor și a recoltei ș.a. Concomitent cu prezentarea riturilor de descolindare rom., **C.** consemnează, în spirit comparatist, și formulele de amenințare, similare celor ale descolindatului, folosite de romani, de gr. (antici și moderni) și de sl. orientali și occidentali. *Contribuție la cronologizarea și geneza baladei populare*

Scanned with OKEN Scanner

la români (în *AAF*, Buc., an. I, 1932, p. 53—105 și *Ibid.*, an. II, 1933, p. 21—88) este o încercare reușită de a demonstra, prin analiza baladei despre lupta lui Marcoș pașa cu Crivățul, valabilitatea tezei despre posibilitatea fixării în timp a genezei unor creații epice în versuri, spre deosebire de formele genului liric. **C.** nu este însă un istorizant romantic; el precizează, dimpotrivă, că scopul unei asemenea cercetări nu trebuie să fie reconstituirea evenimentului, ci numai încercarea de a situa în timp originile unei balade sau alteia, avertizînd totodată asupra riscurilor generalizării acestei teze, deoarece în majoritatea baladelor pop. datele reale de timp și loc ale acțiunii sînt alterate de tendințele antitetice ale cîntărețului pop. de-a actualiza ori de-a arhaiza evenimentele și personajele și de efectele infidelității memoriei colective (contaminarea trăsăturilor unor eroi cu ale altora, a unor circumstanțe cu altele etc.), fenomen observat și de Arnold van Gennep.

Alte op.: *Substratul mitologic al sărbătorilor de iarnă la români și slavi*, Contribuție la studiul mitologiei creștine din Orientul Europei, în *A*, Iași, an. XXXVIII 1931, p. 358—448; *Une ancienne coutume de mariage*, Étude d'ethnographie du sud-est européen, Partie I, Kraków, 1931, *Lud Stowianski*, Pismo poswiesone dialektologji i etnografji Stowian, tom II Zeszyt 1, Obditka Extrait; *Considerații critice asupra genezei și răspîndirii baladei Meșterului Manole în Balcani*, în *BIFR*, Iași, an. I, 1934, p. 63—102; *Contribuție critică asupra folclorului român în străinătate*, Buc., Tip. C. Lăzărescu, 1934, 110 p.; *Folclor român în englezește*, Contribuție critică asupra folclorului român în străinătate, în *A*, Iași, an. XLII, 1935, p. 181—197; *Magia ca sursă de inspirație pentru poezia cultă*, în *Elogiu folclorului românesc*, Ed. îngr. de O. Păun și M. Mărdărescu, Buc. EPL, 1969, p. 376—401; *Funcția nupțială a unei balade populare românești de origine sîrbă*, în *RSAS*, *Libertatea*, Pančevo, R.S.F. Iugoslavia, 1974, p. 125—156; *L'ethnographe Cantemir et le folklore du Proche-Orient*, în *DR*, Freiburg-München, vol. 2 1974, p. 313—341. vol. 3, 1975—1976, p. 237—270.

Bibl. ref.: P. P. Panaitescu, *Petru Caraman: «Obrzęd Kolędowania u Słowian i u Rumunów»*, în *RIR*, Buc., an. III, 1933, p. 444; Ovid Densusianu, *P. Caraman: «Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów*, în *GS*, Buc., an. VI, 1933—1934, p. 392—393; Petru Caraman, *Petru Caraman: «Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów»*, în *BIFR*, Iași, an. I, 1934, p. 233—238 (autorecenzie la teza de dr., cerută de Iorgu Iordan); Valentin Gr. Chelaru, *P. Caraman: «Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów»*, în *A*, Iași, an. XCI, 1934, p. 187—189; A. Brückner, *P. Caraman: «Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów»*, în *ZSPh*, Leipzig, an. XI, 1934, p. 453—456; Hr. Vakarelski, *P. Caraman: «Obrzęd kolędowania u Słowian i u Rumunów»*, în *Revue internationale des études balkaniques*, Beograd, tom. I (3), an. II, 1936, p. 295—297; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc., AIESEE, 1972, p. 139—148. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

CARANFIL N. A. Trăiește în a doua jumătate a sec. 19.

C. publică o singură clg. de folc., *Cîntece populare de pre Valea Prutului*, Culese, corectate și adnotate de ~ (Huși, Tip. asociaților, 1872, 94 p.), cuprinzînd cîntece haiducești, cîntece satirice și 10 balade. Dedicată lui V. Alecsandri *, a cărui metodă romantică, după cum indică precizarea « corectate », o folosește, col. a fost bine apreciată în *CT*, *CL*, *Fam.* și *Federațiunea*. A. D. Xenopol * o prețuiește pentru autenticitatea lingv. a textelor, remarcînd că autorul « a reprodus, fără nici o modificare pedantică a la Marienescu, cuvintele poporului », ca și B. P. Hasdeu * dealtfel, care o citează în *Etymologicum magnum Romaniae*. La unele piese din clg. sa **C.** indică și var. din alte col.

Bibl. ref.: A. D. Xenopol, *N. A. Caranfil: « Cîntece populare de pre Valea Prutului »*, în *CL*, Iași, an. VI, nr. 15, 1 aug. 1872, p. 209—211. **(I.D.)**

CARDAȘ Gheorghe, n. 1 apr. 1899, Drăgușeni, jud. Suceava. Șc. pr. în Topile (jud. Iași), Drăgușeni și Siliștea (jud. Suceava); st. gimn. la Fălticeni (1913—1915) și Buc. (1915—1916); st. l. la Roman (1917—1921); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1921—1924); în anii 1926—1927 audiază cursurile la Sorbona și Collège de France. Funcționar superior la BAR (1921—1933); prof. s. la Buc. (1932—1943); referent științific la Inst. de ist. din Buc. (1950—1953). Red. la *Albina* (1931—1941), *Mișcarea literară* (1924—1925), *Revista Liceului internat din Buftea* (1934—1939); colab. și la *Adevărul literar și artistic*, *Convorbiri literare*, *Făt-Frumos*, *Neamul românesc pentru popor*, *Revista de etnografie și folclor*, *Suflet românesc*, *Șezătoarea*, *Universul literar*, *Vestitorul satelor* ș.a.

Istoric literar și bibliograf, **C.** publică o singură clg. (*Cîntece poporane moldovenești*, Cu o scrisoare în loc de pref., Arad, Edit. libr. diecezane, col. « Sămănătorul », 1928, 192 p.), remarcabilă prin încercarea de a releva repertoriul unui inf. dotat, Năstasă Crețu, din Drăgușeni (jud. Suceava). Col. conține 231 cîntece bătrînești, hore și chiuituri. Transcrierea literară și absența notelor critice scad valoarea vol.

Alte op.: *Cele mai vechi orații de nuntă tipărite*, în *REF*, Buc., tom. 16, 1971 nr. 4, p. 301—306; Vuk Ștefanovici Karagici, *Cîntece populare sîrbești*, Trad. în rom., Pref., ed. îngr. și note de ~, Buc., Minerva, 1977, XXX + 403 p. **Bibl. cr.:** Șt. Pașca, *«Cîntece poporane moldovenești»*, în *DR*, Cluj, an. IV (1924—1926), Partea a II-a, p. 1034; Artur Gorovei, *Cronica*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXIV, nr. 9—10, sept.—oct. 1926, p. 112—116. **(I.D.)**

CATRINA Constantin, n. 6 nov. 1933, Tiu, jud. Dolj. St. medii de muz. la Craiova (1950—1952) și Brașov (1952—1954); conservatorul de muz. la Buc. (1960—1963) și Cluj (1969—1973). Activist cultural în com. brașovene Homorod (1956—1957) și Rupea (1957—1968); inspector și apoi vicepreș. al CJCES

Scanned with OKEN Scanner

Brașov (1968—1971); director al CJÎCPMAA Brașov (din 1971). Colab. la *Aluta*, *Astra*, *Caiete de literatură*, *Calendar literar*, *Cumidava*, *Drum nou*, *Revista bibliotecilor*.

Culegător și editor de folc., preocupat și de etnogr. (Nicolae Dunăre și ~, *Portul popular românesc de pe Tîrnave*, CCP a jud. Brașov, 1968, 284 p.), **C.** semnează mai întîi (împreună cu D. M. Bucur) *Cîntece de azi*, Culegere de folclor poetic din regiunea Brașov (CRCP, 1963, 176 p.). Deși autorii consideră antol. «un prim pas pe calea adunării celor mai valoroase creații populare contemporane», «pasul» este modest, piesele selectate fiind numai parțial folclorice. Mai interesant este vol. *Cît îi soarele de sus*, Culegere de folclor poetic, Ed. îngr. de ~, Pref. de Dan Deșliu (CJÎCPMAA Brașov, 1972, 160 p.), care conține 113 cîntece de dragoste și dor, de muncă și voie bună, din poezia obiceiurilor și cîntece noi, la a căror notare au contribuit și alți 16 culegători amatori.

Alte op.: C. Jiga, I. Sassu, Em. Blaj, V. Suiogan și D. Bucur, *Folclor poetic din regiunile Brașov și Mureș*, în *Folclor poetic*, vol. I, Vol. îngrijit, cu note, glosar și indice de inf. de Pavel Ruxăndoiu, Buc., EȘ, 1967, p. 133—200. **(I.D.)**

CĂLINESCU George, n. 19 iun. 1899, Buc.—m. 12 mart. 1965, Buc. Șc. pr. la Iași (1906—1907) și Buc. (1907—1910); st. gimn. la Buc. (1910—1914); st. l. la Buc. (1914—1916) și la Iași (1916—1917), cu bac. în 1918; st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1919—1923); lic. în lt. și filoz. al Univ. din Buc. (1923); st. de specializare la Roma (1924—1926); dr. în lt. al Univ. din Iași (1936). Subbibliotecar la Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc. (1919—1920); peleograf, bibliotecar și arhivar la Arhivele Statului din Buc. (1920—1923); prof. s. supl. la l. «Gheorghe Șincai» și «Matei Basarab» din Buc. (1923); prof. s. la Tim. (iul.—sept. 1924); prof. s. de lb. și lit. rom. și it. la l. «Gheorghe Șincai» din Buc. (sept. 1926—1928); prof. s. la Tim. (1928—1930); prof. s. la Șc. superioară de comerț din Buc. (1 sept. 1930—15 sept. 1931) și la l. «Gheorghe Șincai» din Buc. (de la 15 sept. 1931); conf. univ. la catedra de ist. lit. rom. a Fac. de lt. și filoz. de pe lîngă Univ. din Iași (din apr. 1938); prof. univ. supl. la catedra de ist. lit. rom. vechi a Fac. de lt. și filoz. din Iași (1941—1942); prof. univ. tit. la catedra de ist. lit. rom. moderne a Fac. de lt. și filoz. din Iași (de la 1 apr. 1945); prof. univ., șeful catedrei de ist. lit. rom. moderne din Fac. de lt. și filoz a Univ. din Buc. (ian. 1946—ian. 1949); director al IILF din Buc. (1 ian. 1951—12 mart. 1965); m. în Comitetul US (iun. 1956—12 mart. 1965); prof. univ. onorific la catedra de ist. lit. rom. din Fac. de fil. a Univ. din Buc. (7 mart. 1960—oct. 1964); prof. univ. șef de catedră onorific la Fac. de fil. a Univ. din Buc. (oct. 1964—12 mart. 1965). M. al Acad. R.S.R. (3 iun. 1948). M. în Biroul executiv al Partidului Național Popular (ian. 1946—1949); deputat în Adunarea Deputaților (1946—1948); deputat în Marea Adunare Națională (28 mart. 1948—1961, mart. 1961—1965). Conduce publ. *Jurnalul literar* (1939, 1947—1948),

Tribuna poporului (1944—1945), *Națiunea* (1946—1949), *Studii și cercetări de istorie literară și folclor* (1951—1965) și, împreună cu Mihai Ralea, rev. *Viața românească* (1933—1934); m. în colegiul de redacție al rev. *Contemporanul* (apr. 1957—mart. 1965); colab. și la *Adevărul literar și artistic*, *Analele Brăilei*, *Aviația*, *Capricorn*, *Ecoul*, *Gîndirea*, *Iașul*, *Luceafărul*, *Lumea*, *Mișcarea*, *Politica*, *Revista fundațiilor regale*, *Roma*, *Sburătorul*, *Scînteia*, *Sinteza*, *Steaua*, *Universul literar*, *Vestul*, *Viața literară*, *Viața socială*, *C.F.R.*, *Vremea* ș.a.

Ca și N. Iorga *, **C.** nu este un folclorist în accepția specializată a cuvîntului, dar intervențiile lui teoretice — *Estetica basmului* (în *SCILF*, Buc., an. VI, nr. 3—4, 1957, p. 395—484 și an. VII, nr. 1—2, 1958, p. 7—135, republicat postum în vol., Buc., EPL, 1965, 391 p.) și *Arta literară în folclor* (în *SCILF*, Buc., an. XI, nr. 3—4, 1962, p. 369—401, republicat în *Ist. lit. rom.*, p. 200—229) —, deși puține și indicînd, abia în ultima perioadă a activității sale, intenția unei preocupări, reprezintă reale puncte de ref. și marchează fundamentarea teoretică a direcției estetice în folcloristica rom., direcție promovată de T. Maiorescu *, Delavrancea * ș.a. Parafrazînd o metaforă ce-i aparține, se poate spune despre el, încercînd a-i caracteriza sintetic contribuția, că este un critic literar care coboară cu toate aripile esteticii în folcloristică. Atitudinea principială a lui **C.** a surprins și contrariat pe specialiștii domeniului, deși nu ar fi fost cazul, de vreme ce exprimă o constantă a gîndirii sale, argumentată încă din 1938, în eseul *Tehnica criticii și a istoriei literare*, reluată apoi în *Principii de estetică* (1939), în *ILR*, în st. *Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică* (1947) și în numeroase art. publicate în periodice sub rubricile « Cronica mizantropului » și « Cronica optimistului », chiar dacă nu întotdeauna cu adresă specială la folc. și folcloristică. Eroarea acestor specialiști, observă **C.**, constă în restrîngerea programatică a activității lor la anchete pe teren, la alcătuirea de clg. de texte transcrise cît mai corect din punct de vedere lingv., la relevarea valorilor « științifice » (adică etnografice, dialectologice și sociologice) ale textelor culese, la depistarea var. « autentice », la urmărirea circulației și întrepătrunderii lor în timp și spațiu, la cercetarea evoluției temelor și motivelor în și între diverse arii geografice, la alcătuirea de tipologii, clasificări și bibl. etc. Asemenea travalii, executate cu onestitate profesională, sînt de bună seamă utile ist. folcloristicii. Dar absolutizînd această direcție « științifică », respingînd de plano aplicarea criteriului estetic, înseamnă a menține deliberat folc. în sfera culturalului, adică a-i nega valoarea artistică, a renunța din

capul locului la cunoașterea profundă a structurilor ce-i sînt specifice, la stabilirea unei ierarhii de valori în imensa arhivă de texte pop. adunate în peste 130 de ani de clg., înseamnă a împiedica st. relațiilor intime și subtile ale folc. cu lit. originală. Contribuția fundamentală a lui **C.** constă tocmai în încercarea de a scoate folcloristica din impasul cercetării doc., de pură erudiție, deci în combaterea punctului de vedere cultural de pe pozițiile esteticii, în limitele raționabile, nefetișizate, ale specificității folc. Admițînd ca reale trăsăturile caracteristice ale folc. — impersonalitate (anonimat, caracter colectiv), intensă circulație orală — și considerînd folc., ca și Ov. Densusianu *, un fenomen viu (« Literatura populară, deși foarte tradițională în motive, nu este arheologie, ci reacție la condițiile imediate, pasibilă de înnoiri continui »), evoluînd mereu, prin « amalgamări », între coordonate stabile, « impuse » (« concepțiile despre viață, registrul etic și emotiv, formele artistice și prozodice »), « fără a se putea vorbi de progres și de decadență [...], ci numai de peripeții », **C.** respinge ab initio mărginirea exegezei la unghiul de vedere al specialiștilor claustrați în ideea autonomiei disciplinare a folcloristicii, după opinia cărora lit. pop. nu poate fi gustată și apreciată decît în cadrul folc. înțeles ca fenomen complex, cuprinzînd « totalitatea creațiilor artistice, literare, muzicale, plastice etc., a obiceiurilor și a tradițiilor populare », fenomen dominat de legile « frumosului funcțional ». « Acestor funcționaliști — observă **C.** — li se raliază sincretiștii, aceia pentru care [...] „melodia este partea esențială a cîntecului popular", pentru care nu există „vers popular românesc", ci numai „cîntec românesc", „cuvînt și melodie" fiind pentru ei un tot de neseparat și pierderea unei melodii o nenorocire. [...] Fără îndoială că poezia populară se cîntă. Complementul melodic al baladei, constînd dintr-un fel de uvertură, un intermezzo de odihnă, un final, pur muzicale acestea, și un ison mai degrabă decît o compoziție melodică suportînd textul poetic, surprinde pe cititorul fin de poezie, prin incompatibilitatea, sub durata lecturii, a celor două planuri. Acest sentiment e provocat de monotonia părții muzicale [...], dar mai ales de extraordinara valoare, uneori, a textului poetic, care ridică fantazia noastră în zone ideologice și emotive așa de înalte, ca în cazul *Mioriței*, încît execuția melodică apare superfluă și fastidioasă. [...] În

poezia populară, textul (spre a fi judecat esteticește) nu numai se dispensează de melodie, dar, eliberat de ea, apare în toată plenitudinea, cu o ritmică, o legănare proprie, și pe măsură ce prin mijlocirea cărții ne obișnuim a recita versuri populare, reconstituirea spectacolului muzical ni se pare de domeniul arheologiei, într-atît folclorul depășește gustul unor anume grupuri umane spre a interesa pe toți iubitorii de literatură, chiar refractari compromisurilor cu muzica. » Toate mijloacele specifice poeziei — « rima, metafora, descripția fantastică a realului », « rafinata muzicalitate prozodică și onomatopeică », « nuanțele plastice și auditive », fiind aduse « în poezia populară la o maximă finețe », fac ca « privite dinspre partea verbală cîntecele populare să fie poezii pasibile de critica literară, suficiente în sine ». În același sens pledează — consideră **C.** — și « retușurile » multiple ale versurilor: « Toate acestea sînt procedee strict literare, bazate pe imaginația plastică, absurde într-o artă dominată de melodie ». Abordînd mult discutata, și în folcloristică, chestiune a autenticității, **C.** nu echivalează și nu confundă folc. cu pseudofolc., cum, pe baza unei lecturi pripite și exploatînd o terminologie cu înțelesurile alunecoase, s-a susținut. Dimpotrivă, el socotește orice intervenție a culegătorului în textul oral drept o falsificare: « Dacă un culegător modifică cu bună știință textul oral, atunci desigur el falsifică » și respinge ca neautentic « fabricatul »: « Neautentic este un basm redactat, din pură imaginație, de un autor la masa lui de scris ». Același punct de vedere îl întîlnim și în *ILR*, unde, scriind despre Anton Pann *, nu îl consideră folclorist, printre altele și pentru că « nu respectă autenticul țărănesc » (p. 211), apreciere ce denotă, în paranteză fie zis, o înțelegere tradiționalistă, în acord dealtfel cu opinia cvasigenerală din acel moment, a conceptului de folc., la care ulterior a renunțat. Contribuția lui **C.** în chestiunea autenticității folclorice este esențială. El deplasează discuția de pe terenul documentaristicei pe acela al esteticei prin disocierea termenului de exactitate, propriu folclorismului de erudiție (care « a dus la excese fonetice »), de termenul de autenticitate, cu care exactitatea a fost adeseori confundată, și prin încărcarea termenului de autenticitate folclorică și cu sensul general estetic de realizat ca operă de artă. În consecință, autenticitatea folclorică nu este determinată numai de impersonalitate, intensă circulație orală, respectarea temelor, structurilor și stereotipiilor specifice, ci totodată și de gradul de realizare artistică, de

Scanned with OKEN Scanner

măsura în care o var. sau alta a unui tip devine la un moment dat — care poate fi și momentul clg.—, prin transmisiune între naratori talentați, un specimen al genului. Și invers: o var. este neautentică sau își degradează autenticitatea nu numai prin nerespectarea criteriilor menționate (impersonalitate, circulație etc.), dar și prin transmisiune nenorocoasă, adică între povestitori netalentați. Și într-un sens și-n celălalt, **C.** nu exclude din « peripețiile » textelor pe culegător: « Interferența între transmițătorul anonim [talentat] și un agent excepțional cult e oricînd posibilă printr-o cristalizare a elementului introdus », « agent excepțional cult » vrînd să zică, în limbaj călinescian, înzestrat cu ingeniu pop. și totodată erudit al culturii pop., așa cum au fost, de ex., V. Alecsandri *, P. Ispirescu *, D. Stăncescu * ș.a. Cu alte cuvinte, **C.** nu consideră momentul clg. ca sfîrșitul evoluției unui text pop., ci ca pe o « peripeție » oarecare din lanțul de « peripetii » al circulației acelui text, lanț în care culegătorul joacă rol de agent receptor și transmițător, mai mult sau mai puțin talentat. Că aceasta este opinia lui **C.**, reiese și din obs. lui despre basmele lui I. Creangă * pe care le consideră autentice întru cît respectă stereotipia clasică în sens pop., dar totodată creații originale « prin excesul de clasificație și portret moral, prin expoziția teatrală, prin evocarea prea plastică a realității », într-un cuvînt, prin încălcarea regulilor artistice ale folc., care cer « economie fantastică », « observație elementară a umanului », « valoare simbolistică a viziunilor mitice » și « congruența tuturor factorilor în linii simple ». *Estetica basmului* reprezintă cea dintîi încercare din ist. folcloristicii rom. de aplicare a criticii estetice la analiza unui gen folcloric. Scopul mărturisit din capul locului este de a scoate prin contemplare critică « atît adevăruri estetice [adică „un fel de precepte, care însă nu trebuie urmate, ci numai meditate"], cît și observații de ordin structural », de a demonstra polemic, împotriva părerii comune a specialiștilor, că basmul nu aparține nici exclusiv și nici în primul rînd sociologiei genetice sau tematologiei, ci că este « o operă de creație literară, cu o geneză specială, o oglindire în orice caz a vieții în moduri fabuloase », « un gen vast, depășind cu mult romanul, fiind mitologie, etică, știință, observație morală etc.», bazat, ca și lit. clasică, pe o structură schematică și stereotipică, dar în care « detaliul și inefabilul sînt principalul », basmul neluînd « ființă reală decît prin specimene ». De aici nu numai posibili-

Scanned with OKEN Scanner

tatea, dar și obligativitatea supunerii lui la analiza critică estetică, în absența căreia « un studiu de folclor [...] nu poate fi bun ». Această analiză impune însă « o bună pregătire specială », id est folclorică, « simplul gust personal » putînd foarte lesne « să ne rătăcească, pentru că el e gustul sferei culte, nu al masei ». Polemic, cu intenție minimalizatoare, s-a putut afirma că analiza basmului întreprinsă de **C.** se vădește a fi un indice desfășurat de personaje și situații. În realitate, st. este o încercare originală de sistematizare caracterologică și situațională a universului fabulos — antropomorf, animalier, geologic, botanic, mineralogic, meteorologic, astronomic, cronologic, arhitectural etc.— din basmul rom., cu instructive incursiuni asociative în mit., basmologia și lit. universală, menite să individualizeze și totodată să universalizeze aspectul original al genului folcloric rom., cu succinte, pregnante și mai ales sugestive caracterizări ale personajelor și situațiilor, întrețesute cu pătrunzătoare obs. analitice asupra esteticei basmului. Din acestea din urmă sînt de reținut în primul rînd obs. despre cele 3 planuri ale basmului, planul « prozaic, mai exact „prozastic", realist », planul « hieroglific sau simbolic, mai limpede, poematic, și planul didactic, tolerabil cînd e absorbit în fapte, fără nici o intervenție discursivă »; despre arhaismul basmelor rom. comparativ cu ale altor popoare și populații; despre libertatea de a crea în basm în limitele schemei clasice (« Amănuntul nu este rezultatul artei personale, ci interpretarea obiectivă și sobră a schemei »); despre tendențiozitatea basmului (« Basmul este tendențios, impasibilitatea flaubertiană displace masei. Studiul rece al omului, propriu romanului, nu e în gustul mulțimilor, care vor o soluție practică. Răii trebuie denunțați, eroii buni ajutați pînă la izbîndă, morții înșiși, cînd n-au meritat moartea, înviați »); despre lipsa gustului pentru tragic (« Gustul tragicului în basm este inexistent și basmele veritabile au toate happy-end »); despre clasicitatea basmului, determinată de obligativitatea respectării schemelor prestabilite (« Ca și literatura clasică, basmul e un plagiat sincer și total, și geniul se relevă în arta copiatului ») etc. **C.** este de asemenea autorul unui st. monografic asupra concepției despre folc. a Junimii și despre prezența folc. în coloanele rev. *CL* (publicat postum, mai întîi în extrase, în *RITL*, Buc., tom. 16, nr. 3, 1967, p. 342—372, cu titlul *Folclorul în « Convorbiri literare »*, și apoi integral, sub titlul *Folclorul la « Convorbiri literare »*, în vol. *Studii de*

Scanned with OKEN Scanner

istorie a literaturii române de la C. A. Rosetti la G. Călinescu, Buc., EARSR, 1968, p. 67—158) și îndrumătorul, vreme de 14 ani, în calitate de director, al IILF și a rev. *SCILF*, în care au fost publicate numeroase st. monografice despre clasicii folc. rom. și despre genuri și specii folclorice.

Bibl. ref.: Viorica Ionescu-Nișcov, *Preocupări folcloristice*, în *RITL*, Buc., tom. 14, 1965, nr. 3—4, p. 755—762; Paul Georgescu, *Sensul clasicismului*, în *Polivalența necesară*, Buc., EPL, 1967, p. 161—185; I. C. Chițimia, *Teatrul popular conceput de G. Călinescu și semnificația lui literară*, în *RITL*, Buc., tom. 19, nr. 3, 1970, p. 431—437; Ion Oprișan, *Scriitori la răscruce*, în *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, Buc., EARSR, 1971, p. 399—408; Eugen Simion, *G. Călinescu*, în *Scriitori români de azi*, Buc., Cartea românească, 1974, p. 469—474; Radu Niculesco, *Une contribution roumaine à l'esthétique du conte*, în *RITL*, Buc., tom. 24, nr. 3, 1975, p. 339—347; G. Muntean, *G. Călinescu și folclorul*, în *VR*, Buc., an. XXIV, nr. 1, ian. 1971, p. 44—48; N. Bot, *George Călinescu despre vechimea culturii românești*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXV, nr. 6 (325), iun 1974, p. 6—7.

CĂRĂBIȘ Vasile, n. 13 febr. 1909, Cîmpofeni, jud. Gorj. Șc. pr. în Arcani, jud. Gorj; st. s. la Tg. Jiu (1922—1926) și Durostor (azi în R. P. Bulgaria) (1929—1933); st. univ. de ist. și geogr. la Buc. (1933—1937); lic. al Univ. din Buc. (1938). Prof. s. în Buc. (1938—1962); lector univ. la Inst. ped. de trei ani din Craiova (1962—1969). Colab. la *Cibinium*, *Historica*, *Ramuri*, *Revista de etnografie și folclor* ș.a.

Cea mai amplă clg. a lui **C.**, *Folclor din Oltenia și Muntenia*, în seria *FOM* (Buc., EPL, 1968, vol. III, p. 539—714), realizată în anii 1942—1962 și cuprinzînd 214 texte (poezia obiceiurilor tradiționale, balade — îndeosebi haiducești —, lirică diversă și strigături), vădește, ca și celelalte vol. ale sale — *Suflet din sufletul neamului*, Buc., Edit. Văcărești, 1945, 116 p.; *Șiraguri de mărgăritare*, Folclor poetic, Craiova, CRCP, 1967, 130 p.; *Nunta și «furca»*, Craiova, CCP, 1969, 137 p.— că **C.** recurge la un mare nr. de inf., îndeosebi studenți, din loc. disparate, prin unele culegătorul «trecînd numai întîmplător». Excepție fac textele din com. Cîmpofeni, cercetată mai sistematic, iar dintre acestea, demne de atenție pentru formele vechi conservate sînt descîntecele și baladele haiducești.

Alte op.: *Sate de moșneni din Valea Jaleșului*, Craiova, Scrisul românesc, 1976, 186 p. **(I.D.)**

CĂTANĂ George, n. 20 sept. 1865, Remetea, Pogănici, jud. Caraș-Severin — m. 13 iul. 1944,?. St. gimn. la Lugoj; st. norm. la Caransebeș (1880—1883). Înv., cu o întrerupere de cîțiva ani, în loc. bănățeană Valeadeni; după pensionare (1915), înv. la Brebu, jud. Caraș-Severin, pînă în 1926. Colab. la *Almanahul reuniunii învățătorilor pe anul 1895*, *Arhivele Olteniei*, *Balaurul*, *Bana-*

tul literar, Controla, Cartea satului, Doina, Drapelul, Dreptatea, Economia, Educatorul, Familia, Făclia, Foaia diecezană, Foaia de duminică, Foaia Orăviții, Foaia pedagogică din Sibiu, Foaia poporului, Gazeta învățătorului, Gazeta poporului, Ghiluşul, Izvoraşul, Învățătorul, Luceafărul, Lumina, Opaițul satelor, Pedagogul român, Poporul român (Bud.), *Revista ilustrată, Românul, Școala bănățeană, Tribuna, Tribuna poporului, Viața nouă, Valea Bîrzavei, Vatra școlară, Viitorul graniței* ş.a.

C. culege şi publică îndeosebi naraţiuni bănăţene: *Poveştile Bănatului,* Culese din gura poporului bănăţean (Gherla, Tip. edit. şi proprietatea tip. Aurora, 1893—1895, I —127 p., II — 150 p., III —118 p.), *Poveşti poporale din Banat,* Culese din gura poporului, de ~, Partea I, 104 p. şi a II-a, 112 p. (Braşov, Edit. libr. Ciurcu, 1908), *Din lumea poveştilor,* Poveşti poporale din Banat (Caransebeş, Edit. şi tiparul tip. şi libr. diecezane, 1924, 168 p.). Col. sa antumă însumează 78 piese (70 basme, 2 basme cu animale, 4 snoave şi 2 legende), cărora li se adaugă încă 21 piese (8 basme, 6 legende şi snoave, 2 legende şi 5 snoave) apărute postum (*Cele mai frumoase poveşti din Banat,* Buc., Fundaţia regele Mihai I, col. « Cartea satului », nr. 51, 1947, 143 p.). Deşi impresionantă numeric, col. reflectă amatorismul lui **C.**, care nu notează întotdeauna numele loc. şi ale inf. şi cu toate că mărturiseşte că a cules piesele « din gura poporului », autenticitatea acestora este grav alterată de «stilizări »: « Au rezultat naraţiuni excesiv de lungi, cu pasaje prolixe, fructul unor sfătoşenii prisoselnice sau a unor descripţii care nu ştiu să ierarhizeze detaliile potrivit importanţei lor. [...] Stilul este cărturăresc, încît chiar în monologuri sau în dialoguri eroii vorbesc ca de pe carte » (*IFR,* p. 307). Aceleaşi deficienţe sînt prezente şi în clg. *Balade poporale.* Din gura poporului bănăţean (Braşov, Edit. Ciurcu, 1895, 189 p.), care conţine totuşi cîteva piese interesante, de circulaţie strict locală: *Cîntecul lui cioban Costa, Mîrza, Rusalin al lui Damian, Leana de la Maidan, Patima lui Ion Stoia.* Dar **C.** a contrariat pe specialişti îndeosebi prin publicarea unei pseudovar. a baladei *Mioriţa* (*Mioriţa,* Culeasă de ~, Braşov, Edit. libr. Ciurcu, 1909, 37 p.), prelucrată de el, dar prezentată ca var. pop. din Brebu. În versiunea lui **C.**, ciobanul, spre deosebire de toate var. autentice cunoscute, luptă dîrz împotriva duşmanilor săi. Pînă a fi identificat şi denunţat, falsul a înşelat pe mulţi, şi chiar dintre cei presupuşi a fi fost avizaţi, ca de ex. Duiliu Zamfirescu, care a citat pseudovar. în discursul său de recepţie la Acad. Rom., fără să observe că se afla dinaintea unei contrafaceri.

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Păcală și Tîndală*, Gherla, Tip. Aurora—A. Todoran, 1897, 16 p.; *Amintiri din copilărie*, în *Drapelul*, Lugoj, an. II, nr. 59, 18/31 mai 1902, p. 2—3, nr. 60, 21 mai/3 iun. 1902, p. 2—3, nr. 61, 23 mai/5 iun. 1902, p. 2—3, nr. 62, 25 mai/7 iun. 1902, p. 2—3; *Flori din război*, Versuri poporale culese din gura soldaților, Caransebeș, Libr. diecezană, 1919, 63 p.
Bibl. ref.: G. Cătană, *Povești poporale din Banat*, Ed. îngr. și pref. de Marin Bucur, Buc., ET, col. M, nr. 2, 1956, 208 p.; V. Șerban, *Folcloristul bănățean George Cătană*, în *FL*, Tim., 1957, p. 313—350; V. Șerban, *Fapte de limbă bănățene în culegerile de folclor ale lui G. Cătană*, în *AUTF*, an. III, 1965, p. 273—286; Nicolae Cornean, *George Cătană, Gînduri la împlinirea a o sută de ani de la nașterea sa*, în *Mitropolia Banatului*, Tim., an. XV, 1965, nr. 10—12, p. 763—767; Gr. Popiți, *Folcloristul Gheorghe Cătană (100 de ani de la nașterea sa)*, în *O*, Tim., an. XVI, nr. 9, sept. 1965, p. 80—82; George Cătană, *Povești, balade, povestiri*, Antol. st., bibl., glosar [Vol. aniversar, îngrijit de V. Șerban, publicat cu prilejul împlinirii unui sec. de la nașterea folcloristului], Tim., CCP a jud. Timiș, 1969, 300 p.; George Cătană, *Rozuna, doamna florilor*, Povești și povestiri, Ed. prefațată și îngr. de V. Șerban, Tim., Facla, 1974, XVIII + 200 p. **(I.D.)**

CERNEA Gheorghe, n. 29 dec. 1898, Buc.—m. 29 mart. 1965, Paloș, jud. Brașov. Șc. pr. în Paloș și Rupea, jud. Brașov; st. s. la Brașov; cursurile de vară pentru înv. de la Sălișteș (jud. Sibiu) și Deva; st. norm. la Sibiu (1922—1924). Înv. în loc. Platonești (1919—1920) și Bîrsău — ambele în jud. Hunedoara — (1920—1921) și Paloș (1924—1925; 1926—1928).

C. se dedică, din 1928, exclusiv cercetărilor folcloristice: cutreieră toată Transilvania, culege folc., conferențiază despre valoarea creației pop. rom., organizează expoziții etnografice (Sibiu, Făgăraș, Paloș), activitate pentru care își atrage prețuirea și simpatia scriitorilor L. Rebreanu și A. P. Bănuț. Clg. sale apar mai întîi în vol. de mici dimensiuni, între ele distingîndu-se *Floricele din jurul Cohalmului*, Poezii populare din Ardeal (Buc., 1929, 173 p.) și *Flori sibiene*, Folclor (Sibiu, Tip. Sătea-nului, 1941, 88 p.), prețioase pentru cunoașterea poeziei din sudul Transilvaniei. Cele mai semnificative clg. îi apar în ultimii ani de viață (*Poezii populare din sudul Ardealului — Tîrnave, Cîntecele Rozaliei Cernea* și *Nunta la Paloș*, în seria *FT*, Ed. îngr. și pref. de D. Lazăr, Cuvînt înainte de Mihai Pop, Buc., EPL, 1962, vol. II, p. 5—96, 97—140, 141—196). *Comori din Ardeal*, apărută postum în seria *FT* (Buc., EPL, 1966, vol. IV, 531 p.), conține cîntece diverse, colinde, poezia obiceiurilor tradiționale, strigături din jud. Mureș, Hunedoara, Sibiu, Brașov, Alba, Harghita, deosebit de valoroase fiind poeziile nupțiale și cele de ritual funebru. « Remarcabile sînt numeroasele variante ale cîntecului găinii de la nuntă, apoi bocetele lungi, unele adevărate compuneri ale bocitoarelor. Cîntece rituale funebre

sînt reprezentate prin variante puține, dar închegate *(Cîntecul de priveghi* și *Strigă moartea la fereastră)*, lipsite însă de datele referitoare la împrejurările în care se cîntă » *(IFR*, p. 546). Majoritatea cîntecelor lirice (166) sînt culese de la Rozalia Cernea, sora sa, unele cu vădite influențe cărturărești, cîntăreața fiind conștientă de paternitatea unei bune părți a repertoriului său, alcătuit din cîntece despre cîntec, de natură și dragoste, de dor, de înstrăinare, de jale și noroc, blesteme, strigături, lirică nouă. **C.** lasă în ms. cîteva monografii ale unor com. de pe Tîrnave.

Alte op.: *Obiceiuri de nuntă din județul Hunedoara* (comunele Bîrsău, Bălata), Buc., Tip. române unite, 1929, 31 p.; *Cîntece ardelenești* (regiunea Cohalmului), Culese de ~, Cluj, Tip. națională S.A., 1930, 32 p.; *Strigături și chiuituri de joc din com. Paloș (jud. Tîrnava Mare)*, Culese de ~, Cluj, Tip. națională S.A., 1930, 32 p.; *Cîntări de mort din regiunea Cohalmului — jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Cîntări religioase din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Colinde de Crăciun din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 16 p.; *Doine de dragoste din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Doine de război (1914—1919) din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Cîntece ostășești din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Strigături de ospăț din comuna Paloș (jud. Tîrnava Mare)*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Doine de jale din regiunea Cohalmului, jud. Tîrnava Mare*, Culese de ~, Buc., Tip. Bucovina — E. Torouțiu, 1931, 32 p.; *Strigături de joc din județul Sibiu*, Sibiu, Tip. Săteanul, 1940, ed. a III-a, 32 p.; *Patriotism ardelean*, Poezii populare..., Sibiu, Tip. Cartea românească din Cluj, 1945, 32 p.
Bibl. ref.: Ovidiu Bîrlea, *Gheorghe Cernea*, în *REF*, Buc., an. X, nr. 4, 1965, p. 424. **(I.D.)**

CHENDI Ilarie, n. 14 nov. 1871, Dîrlos, jud. Sibiu — m. 25 iun. 1913, Buc. Șc. pr. la Band, jud. Mureș; st. gimn. la Mediaș (1883—1884) și st. l. la Sighișoara (1884—1891); st. teol. la Sibiu (din 1891); st. univ. de filoz. la Bud. (1894—1898), unde audiază și cursuri la Fac. de fil. Red. la rev. *Familia* (1897—1898), *Tribuna poporului* (1898); ajutor de bibliotecar la BAR (1898—1913), secretar de redacție la *Viața literară* (1906); redactează, cu M. Sadoveanu* și St. O. Iosif, rev. *Cumpăna;* colab. și la *Anuarul pentru fond de teatru român, Bunul econom, Calendarul Minervei, Convorbiri literare, Cosînzeana, Curiosul, Curierul literar, Familia, Foaia literară, Floare albastră, Libertatea, Luceafărul, Minerva literară și artistică, Musa, Noua revistă română, Pagini literare, Revista bibliografică, Revista Orăștiei, România jună, Sămănătorul, Telegraful român, Tribuna, Țara noastră, Viața literară și artistică, Voința națională* ș.a.

C. și-a făcut din condiționarea originalității lit. naționale de relația ei strînsă cu creația pop. « o componentă de bază a însuși sistemului său estetic, o credință de bază în judecarea operelor literare » (Mircea Popa). Manifestă, în tradiția pașoptiștilor și a mai multor generații de cărturari ardeleni, un larg și multilateral interes față de folc., fiind culegător (din com. sibiene Sibiel, Sălișteа, Gura Rîului), comentator a numeroase clg., autor de st., editor (cel dintîi care editează col. de lit. pop. a lui M. Eminescu *, în 1902, la Minerva) și inițiatorul unor clg. Face din cercetarea folc. un mijloc de cunoaștere și iubire a poporului, de întărire a conștiinței naționale. În viziunea sa, folc. rom. este unitar (« s-aude același suflet bătînd, aceeași inimă »), deosebirile fiind neînsemnate (« mici coloraturi locale »). Militează pentru clg. și cercetarea întregului folc., din toate colțurile țării, pentru cunoașterea și conservarea acestui tezaur « care nicicînd nu va dispare, deci va rămîne veșnic jeratic de încălzire în vatra poporului ». După ce lansează un *Apel către preoții și învățătorii români* (în *Tribuna poporului*, Arad, an. I, nr. 228, 30 nov./12 dec. 1897, p. 1200—1201) și după ce el însuși culege, în același timp, producții pop., va întreține rubrici speciale de folc. în rev. *Floarea albastră* și *Curierul literar*, făcîndu-și din « analiza cărții de folclor o componentă necesară și utilă a activității sale de fiecare zi, ca un rezultat al concepției sale estetice generale » (Mircea Popa). Pledează, în 1899, pentru înființarea unei soc. specializate în cercetarea spiritualității poporului, pentru alcătuirea unui tezaur al folc. rom. (*Un tezaur al poeziei populare*, în *Viața literară*, Buc., an. I, nr. 32, 6 aug. 1906, p. 12), acel corpus rîvnit încă de la mijlocul sec. 19 de Al. Lambrior * și apoi de o pleiadă întreagă de cărturari. Laudă acțiunile unor folcloriști muzicali (G. Kiriac, I. Vidu), pe culegătorii de basme I. Creangă *, M. Eminescu *, I. Slavici *, I. T. Mera *, M. Pompiliu*, P. Ispirescu*, I.C. Fundescu * (aprecieri bune, dar nejustificate în cazul acestuia), Adolf Schullerus * și cu deosebire pe S. Fl. Marian *. Emite foarte întemeiate obs. critice la adresa lui Th. D. Speranția * și excesiv de severe despre I. Pop-Reteganul * (« diletant folositor »).

Alte op.: *Femeia necredincioasă*, în *Telegraful român*, Sibiu, an. XLV, nr. 97, 6/18 sept. 1897, p. 389—390; *Maghiarii în folclorul românesc*, în *Floare albastră*, Buc., an. I, nr. 32, 16 mai 1899, p. 5; *Cîntecele de stradă*, în *Voința națională*, Buc., an. XX, nr. 587, 18 nov./5 dec. 1903, p. 1—2; *Puterea cîntecului* și

Din lumea basmelor, în vol. *Impresii*, Buc., Cartea românească, 1924, p. 79—82 și p. 223—227.
Bibl. ref.: Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, Ed. îngr., st. intr., note și bibl. de Vasile Netea, Buc., EPL, 1969, LXV + 631 p.; Mircea Popa, *Ilarie Chendi*, Buc., Minerva, 1973, p. 206—233. **(I.D.)**

CHIȚIMIA Ion Constantin, n. 22 mai 1908, Albulești-Dumbrava, jud. Mehedinți. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Tr. Severin (1922—1929); st. univ. de lt. la Buc. (1930—1934); st. de specializare la Varșovia (1934—1938); dr. în fil. al Univ. din Buc. cu teza *Cronica lui Grigore Ureche* (1948). Asist. la catedra de lit. rom. veche a Univ. din Buc. (1944—1949); lector de lb. și lit. pol. în cadrul catedrei de slavistică a Univ. din Buc. (1950—1960); conf. univ. (1961—1966), prof. univ. (1967—1969) și prof. univ. șef de catedră (1970—1973) la catedra de lb. și lit. pol. și ucr. din cadrul Fac. de fil. a Univ. din Buc.; prof. dr. doc. consultant al aceleiași catedre (din 1973); cercetător, șef de secție și director adjunct la IITL « George Călinescu » (din 1950). M. al Soc. de științe filologice (din 1949); m. al Asoc. slaviștilor din R.S.R. (din 1958); m. al Soc. internaționale pentru cercetarea narațiunilor pop. (din 1969); m. al Asoc. internaționale de lit. comparată (din 1970); m. al Soc. internaționale a medievaliștilor (din 1972); m. al Soc. internaționale pentru cercetarea cărților pop. romanice (din 1975); m. coresp. al AȘSP (din 1970). Colab. la *Analele Universității din București*, *Analele științifice ale Universității din Iași*, *Anuarul Institutului de istorie națională*, *Astra*, *Cercetări literare*, *Dacoromania*, *Folclor literar*, *Limbă și literatură*, *Luceafărul*, *Pamietnik Literacki* (Varșovia), *Polska*, *Astuka ludova* (Varșovia), *Preocupări literare*, *Ramuri*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Revista istorică*, *Revista istorică română*, *Revue d'histoire littéraire*, *Revue d'histoire roumaine*, *Rocznik Literacki* (Cracovia), *Romanoslavica*, *România liberă*, *România literară*, *Săptămîna*, *Scînteia*, *Slavia* (Praga), *Studii de literatură universală și comparată*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Tomis*, *Tribuna* ș.a.

În activitatea lui **C.** studierea folc. se îmbină cu studierea lit. rom. vechi și a cărților pop., năzuind spre sinteze comparatiste. Deși teoretic admite valabilitatea tuturor metodelor de cercetare, le consideră necorespunzătoare exigențelor științifice actuale pe cele « bazate pe scheme mecanice ». Complexitatea creației pop., observă **C.**, impune concursul conjugat al tuturor metodelor validate de praxis, dintre care metoda lingvistico-filologică i se pare a fi cea mai adecvată și indispensabilă (« valabilă și absolut necesară »). Vol. *Folcloriști și folcloristică românească* (Buc., EARSR, 1968, 405 p.), contribuție de seamă la stabilirea liniilor fundamentale de dezvoltare ale folcloristicii rom. (lucrare distinsă de Acad. R.S.R., în 1968, cu premiul « B. P. Hasdeu »), conține, în suită diacronică, 9 st. monografice despre folcloriștii proeminenți din sec. 19 și de la începutul sec. 20 (V. Alecsandri *, B. P. Hasdeu *, T. T. Burada *, S. Fl. Marian *, Gr. G. Tocilescu *, Al. Lambrior *, M. Gaster *,

Scanned with OKEN Scanner

G. I. Pitiș *, D. Stăncescu *), majoritatea reprezentînd direcția hasdeiană. Deși inegale ca valoare (de ex., st. despre S. Fl. Marian * este cel mai temeinic din bibl. cr. a folcloristului, pe cîtă vreme cele despre G. I. Pitiș * sau B. P. Hasdeu * au fost sensibil amendate de I. Mușlea * și respectiv Ov. Bîrlea *), st. se disting prin amplele descrieri ale speciilor folclorice, prin abundența ref. bibliografice și, nu în ultimul rînd, prin ideiile polemice ale autorului, expuse fără reticențe. În acest sens merită a fi menționate opinia despre deosebirile dintre prima (1852—1853) și a doua (1866) ed. a col. lui V. Alecsandri *, pe care C., împotriva părerii majorității criticilor, le consideră a se datora nu intervențiilor poetului, ci unor var. pop. reale, cunoscute de « bardul de la Mircești », precum și aceea despre contribuția la progresul folcloristicii rom. a lui Gr. G. Tocilescu * reconsiderat critic cu deosebită comprehensiune și admirație pentru « ideea nouă de a culege folclorul într-un moment dat, în chip integral, de pe tot întinsul țării ». În vol. *Folclorul românesc în perspectivă comparată* (Buc., Minerva, 1971, X + 429 p.) accentul cade pe st. teoretice, pe analiza artei unor forme ale lit. pop. (balada, cîntecul funerar, bocetul, basmul, povestea, paremiologia, ghicitoarea, jocurile și cîntecele de copii), pe « stabilirea individualității folclorului românesc prin studii comparate cu folclorul altor popoare din Europa, la speciile unde cercetarea de tipul acesta era în gradul cel mai înalt posibilă ». În demersul critic comparativ autorul nu se mărginește la simpla înregistrare a motivelor înrudite și la catalogarea lor, ci ține seama de funcția națională și socială a creației pop. Basmul vădește, în examenul comparativ, valori tradițional naționale: « Schemele rezultate din comparatism indică similitudini tipologice universale, dar structura internă a narațiunii, arhitectura construcției, culoarea expresiei, lumea basmului sînt circumscrise pe o arie națională distinctă, cu gravitație cel mult de zonă internațională, cum ar fi zona sud-est europeană, cea meridională etc.». Utile delimitări se fac și în cazul profilului distinct al baladei pop. rom. în contextul eposului european: « balada populară românească, cu sensibile infiltrări lirice, nu este tot una cu bîlina rusească de ficțiune și culoare basmologică, nici cu eposul sîrbo-croat, în liniile lui tipice de dinamismul și complexul teatrului cu scenă larg deschisă, nici cu balada polonă, ajunsă, în unele cazuri, în zona ciuntită a lespezilor inscripționale, cu farmecul lor de vestigii ». Notele distincte ale baladei

pop. rom. sînt, după opinia sa, marea varietate tematică și de motive, absența retorismului, narațiunea dinamică, ce « se menține la epicul de efect artistic », versul prin excelență pop. Vol. conține, în premieră bibliografică rom. și pol., o ist. abreviată a folcloristicii pol.; în chestiunea influențelor reciproce dintre cărțile pop. și folc., susține ideea că « textele scrise n-au creat elementele care se găsesc azi în folclor, ci ele însele le-au absorbit din vechea literatură folclorică a popoarelor, le-au dat circulație și le-au perpetuat ». Cărți pop. ca *Istoria lui Alexandru Machedon*, *Viața și fabulele lui Esop*, *Sindipa* ș.a. « mai mult au absorbit bogate elemente folclorice locale decît au lăsat urme în folclorul poporului respectiv ».

Alte op.: *Antologie de literatură populară*, 3 vol., Buc., EARSR, 1953—1967; *Cărțile populare în literatura românească*, Ed. îngr. și st. intr. de ~ și Dan Simonescu, Buc., EPL, 1963, vol. I — XL + 454 p., vol. II — 414 p.; *Un element folcloric în creația lui Eminescu: codrul*, în *RITL*, Buc., an. XIII, 1964, p. 237—250; *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Buc., EARSR, 1972, 490 p.
Bibl. ref.: Radu Răutu, *I. C. Chițimia: « Folcloriști și folcloristică românească »*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 5, 1969, p. 422—425 **(I.D.)**

CIAUȘANU G. F., n. 28 mai 1889, Făurești, jud. Vîlcea — m. 14 ian. 1963, ?. St. de teol. la Rm. Vîlcea (abs. în 1908); st. univ. de teol. la Buc.; dr. în teol. al Univ. din Buc. (1915). Preot în Siminicul de Sus (jud. Dolj), Laloșul (jud. Vîlcea) și la Rm.-Vîlcea; prof. s. la Craiova (pînă în 1948). M. coresp. al Muzeului etnografic al Transilvaniei. Colab. la *Albina*, *Anuarul Arhivei de folclor*, *Ramuri*, *Renașterea*, *Universul literar* ș.a.

C. este cunoscut îndeosebi prin st. etnografic comparatist *Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, 1914, 434 p.), distins de Acad. Rom. cu premiul « Adamachi » (1913), în ale cărui 45 cap. consemnează, îndeosebi pe baza clg. Elenei Niculiță-Voronca *, dar cu lacune de informație, credințele poporului rom., similitudinile cu credințele popoarelor învecinate sau mai depărtate și cu superstițiile popoarelor antice (egiptenii, indienii, evreii, gr., romanii). Îndemnat de părerea că folc. rural este pe cale de dispariție sub invazia produselor pseudofolclorice urbane, a mai publicat (în colab. cu înv. G. Fira * și C. M. Popescu), sub titlul *Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi*, Cu un glosar, Buc., Acad. Rom., col. DVPR, 1928, 212 p.) o bogată col. de poezii pop., preponderent lirică (576 cîntece erotice, 168 texte « satirice — strigături la horă », 93 ghicitori, 16 descîntece) și (în colab. cu prof. s. Margareta Budălănescu)

Scanned with OKEN Scanner

clg. cu conținut eteroclit *Frunză verde*, Literatură populară oltenească, Culeasă de ~ (Rm.-Vîlcea, Tip. episcop Vartolomei, 1938, 116 p.), dominată de asemenea de texte lirice (207 poezii lirice, 13 poezii epice, 46 strigături, 60 ghicitori, 6 cîntece religioase, 3 sorcove, 4 colinde, un vicleim și 3 cîntece de stea). Textele din ambele clg., de valoare mai cu seamă doc. și lingv., sînt însoțite de ref. elementare despre inf. și loc.

Bibl. ref.: [T.] P[amfile], *G. F. Ciaușanu: «Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă»*, în *IC*, Bîrlad, an. VII, nr. 6, iun. 1914, p. 161—163; S. Pop, *G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu: «Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi»*, în *DR*, Buc., an. V, 1927—1928, p. 661—663; I. R., *G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu: «Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi»*, în *Tr.*, Sibiu, an. LIX, nr. 7—8, iul.—aug., 1928, p. 664; Gh. Ghibănescu, *G. F. Ciaușanu, G. Fira și C. M. Popescu: «Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi»*, în *Ion Neculce*, Iași, fasc. 7, 1928, p. 331; Șt. Pașca, *G.F. Ciaușanu, G. Fira, și: «Popescu C.M. Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi»* în *DR*, Buc., an VI, 1929—1930, p. 471—474. **(S.C.S.)**

CIOBANU Valeriu, n. 4 apr. 1917, Nemirov (azi în U.R.S.S.) — m. 21 dec. 1966 Buc. Șc. pr. și st. s. (1928—1936) la Chișinău; st. univ. de lt. și filoz. (1936—1940) și st. norm. (1939—1941) la Buc.; st. de specializare (1939) la Aix Marseille (Franța); dr. în fil. al Univ. din Buc., cu teza *Poporanismul* (1945). Asist. la catedra de ist. lit. rom. moderne a Univ. din Buc., avînd ca șef de catedră pe D. Caracostea* (1942—1944), T. Vianu (1944—1945) și G. Călinescu* (1945—1949); cercetător științific principal la IITL «G. Călinescu» (1949—1966). Colaborează la *Cadran*, *Fapta*, *Gazeta literară*, *Gîndirea*, *Jurnalul literar*, *Limbă și literatură*, *Litere și arte*, *Luceafărul*, *Națiunea*, *Revista de folclor*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Veac nou*, *Viața Basarabiei*, *Viața românească*.

C. semnează îndeosebi art. și st. de folc. comparat și de ist. folcloristicii, remarcabile prin rigoarea informației și stringența demonstrației. *Jertfa zidirii la ucrainieni și ruși* (în *Viața Basarabiei*, Chișinău, an. VII, nr. 1—2, ian.-febr. 1938, p. 39—56) relevă existența legendelor cu această temă la sl. de răsărit, în tipuri inferioare dramatic legendei rom., în care meșterul constructor își zidește soția. St. *Lumea bîlinelor* (în *Lb. lit.*, Buc., an. I, 1953, p. 79—102) prezintă caracteristicile, temele, izvoarele, ciclurile și personajele din aceste cîntece pop. medievale (sec. 10—13) rus., stabilindu-le concordanțele cu folc. rom. St. monografice despre contribuțiile lui Iațimirski * (*A. I. Iațimirski și folclorul român*, în *SCILF*, Buc., an. VIII, nr. 3—4, 1959, p. 667—694) și T. Pamfile * (*Tudor Pamfile*, în *SCILF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1956, p. 41—135) la progresul folcloristicii rom. În vara an. 1954 culege folc. din zona Ceahlău-Bicaz.

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Poezia obiceiurilor*, în *Ist. lit. rom.*, p. 16—67 (în colab. cu M. Pop* și D. Pop*).
Bibl. ref.: Dinu Pillat, *Valeriu Ciobanu* (necrolog), în *RITL*, Buc., tom. 16, nr. 2, 1967, p. 329—330; M. Bucur, *Valeriu Ciobanu*, în *Istoriografia literară românească*, Buc., Minerva, 1973, p. 483—484. **(I.D.)**

CIOBANU-PLENIȚA Costică, n. 27 nov. 1882, Plenița, jud. Dolj — m. 5 aug. 1939, Bazargic (azi în R.P.Bulgaria). St. gimn. (1894—1899) și st. superioare de comerț (1899—1903) la Craiova. Funcționar superior de bancă la Calafat (1908—1927), Bazargic (1928—1932) și Caliacra (1933—1939).

Autor al unei voluminoase col. de lirică pop., *Cuvîntări adînci*, Cîntece din vechime, Culese dintr-un colț al Olteniei (Craiova, Libr. și tip. Sache Pavlovici, 1909, 327 p.), care, deși nu conține numele inf. și ale loc., impresionează prin autenticitatea transcrierii, prin var. arhaice ale unor balade și cîntece istorice *(Mihai Vodă și Radu Calomfirescu, Ienăchiță-a Lupului, Costea, Antofiță a lui Vioară, Catastrofa de la Balota)*, prin valoarea artistică a pieselor (de ex. *Foaie verde de negară, Busuioc de la Plenița, Unde-aud cucul cîntînd)* și prin dicționarul de provincialisme cu care se încheie. Colab. cu st. *Izvoare folclorice* la *Monografia județului Dolj*, vol. I (Craiova, Tip. Speranța, 1944, p. 2—112).

Bibl. ref.: Al. Philippide, *C. Ciobanu-Plenița: «Cuvîntări adînci»*, Raport de ~, în *AAR*, seria II, tom. XXXII, 1909—1910, *Partea administrativă și dezbaterile*, p. 374—375; G. P[ascu], *C. Ciobanu-Plenița: «Cuvîntări adînci»*, în *VR*, Iași, an. IV, nr. 2, febr. 1909, p. 274. **(S.C.S.)**

CIPARIU Timotei, n. 21 febr. 1805, Pănade, jud. Alba — m. 3 sept. 1887, Blaj. St. gimn. și st. teol. la Blaj. Prof. de lb. rom. la sem. teol. din Blaj (1827—1830); canonic, prof. de filoz. (1852) și director (1854—1875) al sem. din Blaj. M. al ASTRA (1861); m. al Acad. Rom. (1866). Editează publ. *Organul luminării* (devenit *Organul național*), *Învățătorul poporului* și *Archivu pentru filologie și istorie.*

Filolog de seamă, luptător pentru emanciparea politică a rom. din Transilvania, **C.** este considerat de ist. folcloristicii ca un precursor: «Activitatea și ideile lui înaintate, în ce privește problema literaturii populare, au dat directive științifice care și-au păstrat actualitatea și au deschis perspective noi în istoria folclorului românesc» (I. Mușlea *). **C.** întrevede în cercetarea folc. nu numai un deziderat național, cu repercusiunile lui multiple și fructuoase pentru cunoașterea naționalității, ci și nevoia afirmării internaționale a rom. În cele cîteva p. destinate folc. (*Început de autobiografie* [publicat de Șt. Manciulea], Blaj,

Tip. sem., f.a., 47 p.; *Istoria literaturii românești*, BARSR, Filiala Cluj, ms. nr. 347; *Elemente de poetică, metrică și versificație*, Scrisă de ~, Blasiu, Cu tiparul seminariului, 1860, 201 p.) face considerații, unice în epocă, despre poezia epică (cu stilul ei « bărbătesc și expresiv ») și epigramatică și despre versificațiile lor specifice. Culege personal, în anul 1831, proză pop. și lit. paremiologică, pronunțîndu-se pentru rigoare și împotriva metodei lui V. Alecsandri *. Îndemnurile sale în favoarea clg. de folc. au fost urmate de N. Pauleti *, I. Micu Moldovanu * și A. Viciu *.

Bibl. ref.: Ion Mușlea, *Timotei Cipariu și literatura populară*, în *CEF*, Buc., Minerva, 1971, vol. I, p. 65—105; Timotei Cipariu, *Jurnal*, Ed. îngr., pref., note și glosar de Maria Protase, Cluj-Napoca, Dacia, 1976, 168 p. **(I.D.)**

CIREȘ Lucia, n. 20 dec. 1943, Ustia (U.R.S.S). Șc. pr. (1950—1957) în loc. Talpoș, Tinca și Salonta din jud. Bihor; st. s. (1957—1961) la Salonta și Cluj; st. univ. de fil. la Iași (1963—1968). Cercetător științific (din 1968) la Inst. de lingv., ist. literară și folc. din Iași. Colab. la *Anuarul de lingvistică și istorie literară*, *Iașul literar*, *Milcovul*, *Revista de etnografie și folclor*.

C. contribuie, alături de I. H. Ciubotaru *, la alcătuirea Arhivei de folclor a Moldovei de pe lîngă Inst. de lingv., ist. literară și folc. din Iași. În st. « *Mocănașii* », *datină-spectacol în Moldova* (în *REF*, Buc., tom. 15, nr. 4, 1970, p. 323—333) — datină semnalată, înainte vreme, și în aria dobrogeană și prezentată de Tatiana Gălușcă-Cîrșmariu * — și *Teatrul haiducesc* « *Gruia lui Novac* » (*Ibid.*, tom. 17, nr. 6, 1972, p. 481—490) (ambele în colab. cu V. Adăscăliței *), se preocupă de folc. spectacular, care, printr-o altă secțiune, face și obiectul tezei sale de dr. (în curs de elaborare), *Colindatul și colindele în Moldova. Între două lunci cu flori*, Clg. de folc. îngr. de ~ (Iași, Comitetul județean Iași al UTC și CJÎCPMAM, 1972, 94 p.), este rodul muncii unor culegători « numeroși și, în multe cazuri, nefamiliarizați cu metoda științifică de culegere », fapt pentru care îngrijitoarea este silită să recurgă la unificări și la transcrierea literară a textelor. Semnează 26 art. despre folcloriști în *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900* (Buc., EARSR, 1979). **(I.D.)**

CIUBOTARU Ion H., n. 28 ian. 1940, Arborea, jud. Botoșani. St. s. la Dorohoi; st. univ. de fil. la Iași. Muzeograf la Muzeul etnografic al Moldovei (1966—1967), din Iași, cercetător (din 1968) în sectorul de folc. al Acad. R.S.R., Filiala Iași. Colab. la *Anuar de lingvistică și istorie literară*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Viața studențească*.

C. se remarcă prin coordonarea colectivului Arhivei de folclor a Moldovei și Bucovinei, elaborînd pentru colab. externi ai arhivei *Chestionar folcloric și etnografic general* (Acad. R.S.R., Centrul de lingv., ist. literară și folc., Iași, 1970, 312 p.), care vizează credințele, med. pop., obiceiurile rituale, obiceiurile calendaristice și practicile magice, folc. literar, jocurile de copii, portul pop., arhitectura pop., îndeletnicirile tradiționale. Monografia *Vînătorii* (Iași, CCP, 1971, 464 p., în colab. cu Silvia Ionescu), dedicată com. cu același nume din zona Pașcani, care se vrea, în consonanță cu chestionarul amintit, un model pentru folcloriștii amatori din mediul rural, oferă, în transcrieri literare, o gamă largă de creații pop., dintre care se disting, prin valoarea artistică, lirica și poezia obiceiurilor tradiționale. Editează, împreună cu V. Adăscăliței * și, cu contribuția unor studenți și directori de cămine culturale, teatru pop. din Moldova.

Alte op.: *Teatru folcloric din județul Iași*, Clg. întocmită de V. Adăscăliței și ~, Pref. și note de V. Adăscăliței, Iași, CJCP, 1969, 312 p.; V. Adăscăliței și ~, *Folclor din ținutul Rădăuților*, Suceava, CJCP, 1969, 700 p.; *Aspecte ale editării folclorului în cadrul centrelor județene de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă*, în *ALIL*, Universitatea « Al. I. Cuza », Iași, Inst. de lingv., ist. literară și folc., tom. XXV, 1976, p. 205—214 **(I.D.)**

CIUCHINDEL Constantin, n. 22 ian. 1926, Tecuci. St. s. la Tecuci (1937—1945); st. univ. de fil. la Cluj (1945—1949). Dr. în științe filologice (1972) al Univ. din Iași cu teza *Povestea lui Archirie filozoful*. Prof. s. la Cluj (1949—1950), red. și secretar de redacție la *Gazeta învățămîntului* (1950—1951), consilier tehnic și director la BARSR (1951—1954), cercetător și secretar științific la IILF din Buc. (1954—1960), prof. s. la Buc. (1960—1964), lector la Inst. ped. din Galați (din 1964) și apoi la ICPPD — Buc. (din 1974). Colab. și la *Almanahul literar*, *Ateneu*, *Limbă și literatură*, *Orizonturi*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Steaua* ș.a.

C. contribuie prin ed. de popularizare la resuscitarea interesului pentru folc. clasic și prin st. la mai buna cunoaștere a lit. pop. facețioase (*Snoavele populare din ciclul « Păcală »*, în *Lucrări științifice*, Inst. pedagogic Galați, vol. III, p. 257—271; *Motivul « Păcală » în literatura cultă românească*, *Ibid.*, vol. V, p. 327—340) și a relațiilor dintre cărțile pop. și folc. (*Povestea lui Archirie filozoful, Carte populară românească din secolul al XVI-lea*, Buc., Minerva, 1976, 266 p.).

Alte op.: *Strigături*, Ed. îngr. și pref. de ~, Buc., ET, col. M., nr. 10, 1958, 351 p.; I. A. Zanne, *Proverbele românilor, Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri*, Ed. îngr. de ~, Pref. de M.G.,

Scanned with OKEN Scanner

Buc., ET, col. M., nr. 12, 1959, 632 p.; Tudor Pamfile, *Cîntece de țară*, Ed. îngr. și pref. de ~, Buc., ET, col. M., nr. 16, 1961, 304 p., J. U. Jarník și A. Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. îngr. de ~, Pref. de Ovidiu Papadima, Buc., EPL, 1961, XXXVI + 311 p. **(I.D.)**

CÎRSTEAN Stelian, n. 19 febr. 1942, Rădăuți. St. s. la Rădăuți; st. univ. de lb. și lit. rom. la Buc. (1960—1964). Prof. s. la Botoșani (1964—1971); instructor la CCES (din 1971). Colab. la *Clopotul*, *Limbă și literatură*.

C., îndrumat de prof. Mihai Pop *, publică una din cele mai bune col. din ultimele decenii, *Folclor din Moldova de Sus* (în seria *FM*, Buc., EPL, 1969, vol. II, p. 445—791), conținînd 813 cîntece, auzite, cele mai multe, de la Sorodoc Eufrosina, o cîntăreață talentată din Vicovul de Jos, care amintește, prin amploarea repertoriului, de cealaltă inf. din aceeași zonă, Varvara Muntean, ale cărei cîntece le publică George Muntean *. Clg. pune în lumină faptul că repertoriul liric este cunoscut, în perimetrul cercetat, cu precădere de femei și prilejuiește cunoașterea mai amănunțită a cîntecului de lume, cu compoziția sa complexă și cu funcțiile sale diverse: cîntec de petrecere, cugetare asupra vieții, satiră. Reține deopotrivă atenția cîntecele din secțiunea poeziei obiceiurilor tradiționale. Interesante considerații, în introducere, asupra stării folc. în zona cercetată, în special asupra cîntecului nuvelistic.

Alte op.: *Folclor din județul Botoșani*, Botoșani, CJCP, 1969, 404 p. (în colab.). **(I.D.)**

CODRU-DRĂGUȘANU Ion, n. 9/21 nov. 1818, Drăguș, jud. Brașov—m. 14/26 oct. 1884, Sibiu. Șc. pr. în loc. natală, apoi cu un dascăl din Orlat, jud. Sibiu; continuă st. la șc. grănicerească din Vistea de Jos, jud. Brașov, și apoi la șc. de la « Sf. Sava » din Buc. (în clasa a III-a de « umanioare »). Înv. la Ploiești (1847—1848). Călătorii în Austria, Italia, Franța, Germania, Anglia, Elveția, Rusia (1835—1845). Vicepreș. al ASTRA.

Peregrinul transilvan (1835—1844) al lui **C.-D.** conține prețioase atestări ale unor manifestări și forme folclorice, fapt care îl așază pe autorul său printre primii în timp etnofolcloriști rom. Preocupat și el, ca și alți adepți ai curentului latinist, să demonstreze romanitatea și vechimea poporului nostru, trece, printre factorii care ne definesc naționalitatea, datinile, portul, muz. și arhitectura pop., cărora le examinează valorile doc. și artistice. Consemnează proverbe, zicători, o snoavă, jocuri de copii, o legendă, amintește de credința în vîrcolaci, de întrecerea feciorilor cu caii la Sîngiorz, de « hodăițat » (« strigarea peste sat »), face descrieri etnografice. În 1835 consemnează, la Călă-

rașii Vechi, jud. Ilfov, un cîntec de dor și face obs. asupra melodiei și execuției. În anii în care este vicecăpitan al districtului Făgăraș, tipărește (probabil în 1867) un statut model, document etnografic și folcloric deosebit de însemnat privind cetele de feciori (*Regulamentu vatasiescu sau ordenea fraternitatei din Districtul tierei Fagarasiului*), necunoscut pînă acum și semnalat recent de către Tr. Herseni * în vol. *Forme străvechi de cultură poporană românească* (Cluj-Napoca, Dacia, 1977, p. 42—48 și 64).

Bibl. ref.: I. Codru-Drăgușanu, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate (1835—1844) (« Peregrinul transilvan »)*, Ed. prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, tipograf, Cu o pref. de N. Iorga, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1910, XX + 250 p.; I. Codru-Drăgușanu, *Peregrinul transilvan (1835—1844)*, Ed. îngr. și pref. de Romul Munteanu, Buc., ESPLA, 1956, 308 p.; Dumitru Pop, *Ion Codru-Drăgușanu și cultura populară*, în *AMET pe anii 1959—1961*, Cluj, 1963, p. 283—290. **(I.D.)**

CONSTANTIN Clemente, n. 6 apr. 1934, Straja, jud. Alba. St. univ. de fil. la Buc. (1953—1958). Director al CJÎCPMAA Hunedoara. Colab. la *Albina*, *Drumul socialismului*, *Familia*, *Iașul literar*, *Sargeția* ș.a.

C. « întocmește », în colab. cu alții, și « îngrijește » vol. *Tinerețe fără bătrînețe*, Folclor din regiunea Hunedoara, Clg. întocmită și îngr. de ~ (Sibiu, Sfatul popular al reg. Hunedoara, CRCP, 1961, 223 p.), *Fluieraș mîndru-nflorit*, Folclor din regiunea Hunedoara, Clg. întocmită și îngr. de ~ (Deva, 1963, 80 p.) și *Strigături din Hunedoara*, Clg. întocmită și îngr. de ~ și Aurelian Sîrbu (Deva, CJÎCES — Hunedoara, 1972, 205 p.). Textele editate, fragmentare și lipsite de autenticitate (de ex., primul vol. se deschide cu o pseudovar. a *Mioriței*, un fals evident, în care ciobanul își doboară dușmanii și apoi își consumă idila sus la munte « C-o fată de plai / Doinașă din nai »), sînt exterioare sferei folc. propriu-zis.

Bibl. ref.: V. Adăscăliței, « *Tinerețe fără bătrînețe, Folclor din regiunea Hunedoara* », în *IL*, an. XII, nr. 10, oct. 1961, p. 90—92. **(I.D.)**

CONSTANTINESCU Barbu, n. 1839, Ploiești — m. 30 nov. 1891, Buc. Șc. pr. și primele clase gimn. la șc. gr. din Ploiești; st. gimn. și de teol. la Buc. (1852—1858); st. univ. de filoz., teol. și ped. la Leipzig (1860—1866); dr. în filoz. al Univ. din Leipzig (1866). Prof. s. la Buc. (1866—1888); prof. univ. și decan la Fac. de teol. din Buc. (1882—1884, 1888—1891); director de st. la azilul « Elena Doamna » din Buc. (1882—1886, 1888—1889). A întemeiat rev. de ped. *Educatorul* (1883—1884); colab. și la *Columna lui Traian*, *Ghilușul*, *Învățătorul*, *Lumina pentru toți* ș.a.

Autor de manuale didactice, C. publică, sub titlul *Probe de limba și literatura țiganilor din România* (Buc., Tip. SAR, 1878, 112 p.), cea dintîi clg. de folc. țig. din ist. folcloristicii rom., în graiurile originale și în trad. rom. Clg., întocmită cu acuratețe — ref. despre inf. și loc., menționarea graiurilor în care sînt reproduse textele, un glosar și note explicative pentru cîteva construcții gramaticale caracteristice —, cuprinde 75 cîntece lirice (din care 14 publicate anterior în *CT*, Buc., an. VIII, nr. 10—11, oct.-dec. 1877, p. 605—620) și 15 povești adunate de la țig. sălași din Moldova, Muntenia și Oltenia. (S.C.S.)

CONSTANTINESCU Nicolae, n. 5 oct. 1941, Fierbinți, jud. Ilfov. St. univ. de lb. și lt. rom. la Buc. Lector la catedra de teoria lit. și folc. a fac. absolvite. St. de specializare la Portland (SUA) (1976—1977). Dr. în științe filologice al Univ. din Buc. cu teza *Rima în poezia populară românească*. Colab. la *Analele Universității București, Folclor literar, Limbă și literatură, Revista de etnografie și folclor, România literară.*

Rima în poezia populară românească (Buc., Minerva, 1973, 214 p.), o bună introducere în st. problemei, se remarcă îndeosebi prin analiza funcțiilor rimei (metrică, organizatoare, « estetică »). Pe baza unei analize structurale de adîncime, stabilește frecvența rimelor (pe primul loc se situează cele oxitone și paroxitone), subliniază rolul lor de « semn al codului poetic », de « marcă cu funcții multiple ». Reține atenția, de asemenea, considerațiile privind relațiile rimei cu accentul și prezentarea unor tipuri de rime, ca « rima minus » și « rima zero », a căror frecventă folosire vădește « primatul acordat de estetica folclorică sensului ». *Sub zare de soare*, Folclor poetic din comuna Oltina, Clg. și st. intr. de ~ și Vasile Gusciac (Constanța, CJCES, 1973, 144 p.), una din cele mai bune cercetări folclorice cont. aplicate asupra specificului unui sat, conține 121 cîntece lirice, balade, jurnale orale, poezia obiceiurilor tradiționale și jocuri de copii (numărători). Interesantă existența cîntecelor tradiționale de iarnă în forme mult apropiate celor înregistrate în Dobrogea de T. T. Burada *, în sec. trecut.

Alte op.: *Model tradițional și improvizație în basm*, în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 115—123; *Folclorul în discursurile de recepție la Academie*, în *AUBLLR*, an. XIX, nr. 1, 1970, p. 149—157; *Aspecte ale culturii populare în publicații îndrumate de P.C.R. (1921—1944)*, în *REF*, Buc., tom. 16, nr. 3, 1971, p. 183—187; *Modalități de interpretare a textului folcloric*, în *Lb. lit.*, Buc., 1975, p. 335—342.

Bibl. ref.: Nicolae Bot, *N. Constantinescu: « Rima în poezia populară românească »*, în *JV*, Berlin — R.D.G., 1975, p. 189—191; Sabina Ispas, *N. Con-*

stantinescu: « *Rima în poezia populară românească* », în *REF*, Buc., tom. 20, nr. 2, 1975, p. 209—210; A. Gh. Olteanu, *Nicolae Constantinescu:* « *Rima în poezia populară românească* », în *Cahiers roumains d'études littéraires*, Buc., nr. 1, 1977, p. 131—138. **(I.D.)**

CORCEA Avram, n. 1868, Coștei (azi în R.S.F. Iugoslavia) — m. 1951, Petroiu, jud. Ialomița. Șc. pr. în Coștei; st. s. la Beiuș (coleg cu I. Popovici-Bănățeanul); st. teol. la Sibiu. Preot în Coștei (din 1891); preș. al corului local (înființat în 1867) și conducător (pînă în 1918) al Reuniunii de citire și cîntări; inițiază (1911) construirea Casei de cultură din Coștei. Internat (1916) în lagărul de la Sopron, pentru activitate ostilă statului austro-ungar, se stabilește (1918) la Nercina, jud. Caraș-Severin. Colab. la *Educatorul*, *Tribuna* ș.a.

C. se afirmă ca folclorist în *Trib.* (Sibiu), unde publică (1889—1890) 15 balade și un basm. Tipărește apoi prima clg. de folc. rom. din Banatul iugoslav: *Balade populare*, Culese de ~, Caransebeș, Edit. și tipariul tip. și libr. diecezane (1899, 139 p.), conținînd 20 balade (8 din ciclul Novăceștilor), culese de la lăutarul Vichentie Micu, care le știa de la tatăl său. Pe lîngă valoarea poetică și lingv. a baladelor, col. interesează și prin cele cîteva însemnări privind interpretarea cîntecelor bătrînești, ocaziile în care sînt cerute (« nunți, nedei, petreceri ș.a. »), melodiile lor (« fiecare baladă își are melodia sa proprie »), impresia produsă asupra ascultătorilor (« Cînd se cîntă fapte eroice vezi ochi vii, scînteietori și plini de mîndrie; iară cînd cîntecul arată nenorocirea eroului, găsești ochi doioși și scăldați în lacrămi ») și necesitatea adunării melodiilor pop., autorul fiind convins că ele « ar forma un prețios material pentru muzica noastră națională ».

Bibl. ref.: Ion Bălan, *Un folclorist bănățean: Avram Corcea*, în *RSAS*, Pančevo, Libertatea, 1974, p. 103—113. **(I.D.)**

COSMA Aurel, n. 25 mart. 1901, Tim.

C. este autorul unui breviar de mit. rom. în lb. fr., *Mythologie roumaine* (Buc., Tip. z. *Universul*, 1942, 156 p.) și a unui vol. de *Studii de folclor românesc* (Buc., Tip. z. *Universul*, 1942, 156 p.) în care prezintă legendele și miturile pop. rom., comparîndu-le cu legendele și miturile altor popoare și relevînd originalitatea contribuției rom. în acest domeniu.

Alte op.: *Cosmogonia poporului român*, Buc., Tip. z. *Universul*, 1942, 84 p.; *Din credințele poporului român*, Buc., Tip. z. *Universul*, 1943, 60 p.; *Originea omenirii*, Legende și mituri, Buc., Tip. z. *Universul*, 1943, 56 p. **(S.C.S.)**

COSMULEI Dimitrie, n. ?, Telciu, jud. Bistrița-Năsăud — m. 1929, ?. St. s. și univ. de lt. la Cluj (1879—1886). Prof. s. de lb. rom. și lb. lat. (1886)

Scanned with OKEN Scanner

și director (1887—1888, 1889—1891) la l. macedorom. din Bitolia (azi în R.S.F. Iugoslavia). Conduce (1904—1905) rev. *Lumina* (Bitolia).

Folclorist cu activitate redusă și de valoare preponderent doc., **C.** are meritul de a fi pus la îndemîna criticii comparate, prin br. *Datini, credințe și superstiții aromânești* (Buc., Noua tip. profesională Dimitrie C. Ionescu, 1909, 55 p.), obs. și texte folclorice privind datinile, din reg. Bitolia, referitoare la naștere, la căsătorie și la moarte, la « zilele mari » și la alte momente de peste an, precum și cele privind fenomenele naturii, animalele și plantele, soarta omului și altele ce « nu se pot clasifica cu preciziune », adăugînd noi dovezi despre originea comună, etnică și spirituală, a rom. mac. cu poporul rom. **(S.C.S.)**

COSTĂCHESCU Mihai, n. 23 sept. 1884, Goiești, jud. Iași — m. 18 ian. 1953, Iași. St. s. la Iași (1897—1905); st. univ. de lt. și filoz. la Iași (1906—1910), lic. în fil. rom., fil. sl. și estetică al Univ. din Iași (1910). Prof. s. de lb. și lit. rom. la Iași (1912—1913), Buzău (1913—1916), Iași (din 1918); cercetător la secția de ist. medie a IEF din Iași (din 1949). M. al Soc. istorico-arheologice a Muzeului municipal din Iași, al cărei secretar și casier este succesiv (1920—1930). M. coresp. al Acad. Rom. (1939). Colab. la *Anuarul Liceului Național din Iași*, *Ioan Neculce*, *Buletinul Muzeului municipal din Iași*, *Pagini de literatură a elevilor Liceului Național din Iași*, *Moldova*, ș.a.

Istoric și editor de documente feudale sl.-rom., **C.** publică (1930) una din cele mai frumoase var. ale baladei *Mioriței*, *Cîntecul mioarei*, culeasă de la rapsodul pop. orb Gh. Avasiloaei, asemănătoare var. din col. lui V. Alecsandri *, ceea ce dovedește, cum remarca M. Sadoveanu * (*O nouă variantă a « Mioriței »*, în *VR*, Iași, an. XIV, nr. 11, nov. 1922, p. 235—238), autenticitatea baladei culese de bardul de la Mircești. **C.** este și autorul unei importante clg. de folc. relevate postum: *Cîntece populare românești*, Ed. îngr. și st. intr. de G. Ivănescu și V. Șerban (în seria *FM*, Buc., EPL, 1969, vol. I, 696 p.), realizată între 1902 și 1926 prin consemnări directe, prin elevi (după metoda inițiată de I. Micu Moldovanu *) și pe baza « cîntecelor-scrisori » ale ostașilor, notate de **C.** în timpul primului război mondial, pe cînd era mobilizat la cenzura militară. Ed., fără a reproduce toată col. lui **C.**, cuprinde 1 305 piese lirice, plugușoare, cu « adevărate frumuseți tăiate ca pentru eternitate, în stîncă dură » (M. Sadoveanu *), colinde, descîntece și « cîntece-scrisori » ostășești (331), din Moldova (cu precădere din Iași), estul Munteniei (jud. Buzău și fostul jud. Rm. Sărat) și cîteva din Transilvania și Bucovina. « De valoare excepțională pot fi socotite

strigăturile culese în jud. Iași (Goiești și Sinești), aproape toate antologice prin prospețimea și finețea umorului » (*IFR*, p. 412); reține atenția de asemenea cîteva plugușoare și « cîntece-scrisori » ale soldaților, formă folclorică de mare originalitate, care întrunește într-un aliaj particular cîntece și motive din lirica de dragoste și de dor, de înstrăinare, de natură ș.a., de o deosebită valoare doc. Prin cîntecele cătănești, col. capătă un sigiliu original, **C.** ocupînd, prin descoperirea și cultivarea acestui filon, un loc aparte în rîndul folcloriștilor care au acordat atenție cîntecelor de cătănie: Dimitrie Cioloca, George Țăranu, Simion Ivanovici, Victor Morariu, Aurel Esca, Iosif Șchiopul, Emil Precup *, C. Rădulescu-Codin *, P. V. Haneș *, C. Brăiloiu ș.a.

Bibl. ref.: Constantin Turcu, *Profesorul Mihai Costăchescu, Contribuție bibliografică*, în *Anuarul Liceului Național din Iași pe anii școlari 1942—1943, 1943—1944, 1944—1945*, Iași, p. 7—32; G. T. Kirileanu, *Corespondență*, Ed. îngr., tabel cronologic și bibl. de Mircea Handoca, Buc., Minerva, 1977, p. 715—733. **(I.D.)**

COSTIN Lucian (pseud. lui Ion Gh. Costinescu), n. 11 sept. 1887, cătunul Lisaura, jud. Suceava — m. 1951, ?. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Suceava, unde îl are prof. pe S. Fl. Marian*; st. univ. de geogr. la Cernăuți (1910—1914) și Viena (1914—1916). Prof. s. de geogr. la Caransebeș și Tim.. Colab. la publ. *Analele Dobrogei*, *Analele Olteniei*, *Banatul literar*, *Buciumul*, *Cele trei Crișuri*, *Comoara satelor*, *Doina*, *Izvorașul*, *Luceafărul*, *Neamul românesc*, *Neamul românesc pentru popor*, *Satul*, *Tudor Pamfile*, *Vatra*.

Autor de cărți cu caracter didactic, poet minor și traducător mediocru din lirica germ., **C.** se manifestă în aceeași tonalitate și pe tărîmul folcloristicii, publicînd și prefațînd cu entuziasm de neofit, fără o bună cunoaștere a marilor col. de folc. și lipsit de o pregătire sistematică, o sumă de clg. mărunte de folc. bănățean (basme, istorioare, legende, snoave, anecdote, strigături etc.) — realizate, în cea mai mare parte, prin intermediari elevi —, marcate de diletantism. Cea mai voluminoasă clg. a sa și totodată prima tipărită, intitulată *Mărgăritarele Banatului* (Mare colecție de folclor), Din popor adunate și poporului redate (Tim., Cartea românească, 1925, 140 p.), cuprinde 45 cîntece, 6 balade, 18 descîntece, 46 strigături, 55 ghicitori, 6 legende, 10 basme, 6 snoave, precum și informații despre cîteva obiceiuri locale « la sărbătorile mari și la anumite zile », la naștere, botez, nuntă și moarte. Majoritatea textelor, dispuse fără discernămînt, transcrise cu greșeli și neînsoțite de datele elementare despre inf. și loc., sînt var. ale pieselor din marile col., iar 2

Scanned with OKEN Scanner

(Fata Banului din Haţeg şi *Crăişorul)* sînt pur şi simplu copii după var. existente în col. lui At. M. Marienescu *, col. pe care a exploatat-o intens, prin reproduceri neglijente şi nemărturisite, în br. publicate ulterior.

Alte op.: *Basme, istorioare, legende şi anecdote*, Tim., Cartea românească, 1926, 23 p.; *Balade*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 2, 1927, 16 p.; *Basme şi istorioare*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 3 şi 4, 1927, vol. I—16 p., vol. II — 16 p.; *Legende*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 5, 1927, 16 p.; *Strigături la joc*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 6, 1927, 16 p.; *Snoave*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 7, 1928, 16 p.; *Anecdote*, Tim., Cartea românească, col. BFB, nr. 8, 1928, 16 p.; *Anecdote, snoave, legende*, Craiova, Tip. Unirea, col. BFB, nr. 9, f.a., 52 p.; *Balade bănăţene*, Craiova, Tip. Unirea, BFB, nr. 11, 1938, 46 p.
Bibl. ref.: Şt. Paşca, *Lucian Costin: « Mărgăritarele Banatului »*, în *DR*, Cluj, vol. IV, 1924—1926, Partea a doua, p. 1031—1034; [A.] P[eteanu], *Lucian Costin: « Snoave şi anecdote »*, în *Semenicul*, Lugoj, an. I, nr. 10—11, 1 nov. 1928, p. 55; I.E. Naghiu, *Lucian Costin (1887—1951)*, în *Cum vorbim*, Buc., an. III, nr. 6, ian. 1951, p. 25—26; Ion Crişan, *Lucian Costin, folclorist*, în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 484—493. **(S.C.S.)**

COŞBUC George, n. 20 sept. 1866, Hordou (azi G. Coşbuc), jud. Bistriţa-Năsăud — m. 9 mai 1918, Buc. Şc. pr. în com. Salva şi Telciu, jud. Bistriţa-Năsăud (1874—1876) şi la Năsăud (1876); st. gimn. la Năsăud (1876—1884) cu examen de maturitate la care susţine o temă de folc. (1884); st. univ. de filoz. şi lit. la Cluj (1884—1887). Se stabileşte la Buc. (1889), unde, între anii 1890—1893, este funcţionar la Ministerul Cultelor, desenator-ajutor la Serviciul arhitecturii, prof. s. la inst. de fete « Educaţia română » al Elisei Manliu; şef al biroului administrativ şi de corespondenţă al Casei şcoalelor (din 1902); vizitează Viena (1910); st. dantești la Florenţa (1912). Red. la publ. *Albina, Foaia interesantă, Lumea ilustrată, Sămănătorul, Tribuna, Viaţa literară;* colab. şi la *amicul familiei, Amicul tinerimii, Cărţile săteanului român, Constituţionalul, Convorbiri literare, Curierul literar săptămînal şi artistic, Drapelul, Epoca, Epoca literară, Familia, Flacăra, Foaia pentru toţi, Foaie literară, Gazeta săteanului, Literatură şi artă română, Luceafărul, Minerva, Noua revistă română, Pagini literare, Povestea vorbei, Revista ilustrată, Revista noastră, Revista politică şi literară, România ilustrată, România jună, Românul, Scena, Şcoala practică, Şcoala română, Şezătoarea săteanului, Tribuna poporului, Universul literar, Viaţa românească, Vieaţa* ş.a.

C. nu a publicat nici o clg. de folc., deşi mediul rural năsăudean în care a copilărit şi a petrecut cea mai mare parte din adolescenţă, precum şi cunoaşterea multor cîntece pop. locale l-ar fi îndreptăţit să alcătuiască o col. de lit. pop., dar bibl. coşbuciană numără peste 50 st. şi art. (multe de popularizare) despre folc. rom., datînd dintre anii 1894—1910. Adept întîrziat şi fără rezerve critice al teoriei etnopsihologice şi mitologizante a fraţilor Grimm şi a urmaşilor acestora, Max Müller şi F. Schwartz, după care folc.

Scanned with OKEN Scanner

european ar avea la origine mit. indo-europeană, şi influenţat de luminismul dogmatic al Şcolii Ardelene, **C.** simplifică problemele originii şi originalităţii folc. rom., precum şi ale speciilor, datinilor şi obiceiurilor, adaptîndu-le principiilor sale teoretice. Astfel, marea varietate a genului epic este redusă la cîteva mituri vechi cu argumentul că poezia « noastră epică, în întregimea ei, este continuarea ciclului de mituri al indo-europenilor », aceleaşi sub alte denumiri la toate popoarele: « Fondul baladelor, al basmelor, al colindelor, al bocetelor şi descîntecelor, oricît ar părea de felurit celui ce le citeşte ca să aibă idee despre ele cam ce sînt, este unul şi acelaşi pentru cine le cunoaşte [...]. Toate cîntă fenomene ale naturii, toate sînt adaptări ale cîtorva mituri vechi de mii de ani.» Mitul fundamental şi cu cea mai largă arie de răspîndire i se pare a fi — ca şi folcloriştilor E. Niculiţă-Voronca *, Th. Speranţia *, O. Buhociu * ş.a.— mitul soarelui, ale cărui ipostaze reprezentative sînt personajele principale Făt-Frumos, Novac, Costea ş.a., iar intriga basmelor şi a baladelor nu este decît expresia luptei mitice dintre soare şi întuneric. Pînă şi balada *Miorița*, atît de specifică spaţiului folcloric rom., este redusă, prin aplicarea teoriei mitologizante, la semnificaţia de « bocet solar » (cf. *Elementele literaturii poporale*, în *NRR*, Buc., an. I, nr. 4, 15 febr. 1900, p. 153—168). Mitologismul îl fereşte de a cădea în eroarea evhemeriştilor, care vedeau în balade simple istorisiri nealterate de mituri: « Nu e bine să căutăm fapte istorice sau adevăruri în balade. Să nu ne înşele numele. Acel nume dovedeşte numai că eroul cîntat e cel mai din urmă căruia i s-a adaptat cîntecul mitic.» Afirmaţia, prea tranşantă, este în spiritul teoriei mitologizante; elementul istoric, fără să fie foarte pregnant, ca în cronici de pildă, este totuşi prezent, identificabil în multe balade. Continuînd tradiţia luministă (statornicită de Vasilie Popp, D. Ţichindeal *, P. Vasici, Gh. Lazăr, G. Bariţiu *, I. Codru-Drăguşanu *, At. M. Marienescu *, Gr. Silaşi *), **C.** combate cu vehemenţă persistenţa în folc. a superstiţiilor şi vrăjilor şi propune luarea de măsuri drastice pentru eradicarea lor, dar spre deosebire de predecesorii luminişti, introduce în aprecierile sale criteriile atenuante ale valorii estetice, discernămîntului ştiinţific şi tradiţiei istorice: « Eu am apărat şi apăr totdeauna obiceiurile poporului cînd sînt frumoase şi nevinovate, şi-mi place să le cunosc pe toate în adîncime, adică să-mi explic şi originea şi cauza lor. Care nu sînt vrednice de trăit pot să piară

în bună pace, şi care sînt urîte — cum e jujeul — şi barbare ar trebui chiar scoase din deprinderile poporului, fie chiar şi cu sila legilor.» « Frumos » şi « nevinovat » este, de ex., cîntecul zorilor (« Şi nu cred că mai încape discuţie că e unul dintre puţinele obiceiuri cu adevărat poetice, care fie şi numai pentru frumuseţea lui merită să străbată veacurile şi să trăiască de-a pururi între noi », *Ibid.*, p. 6), spre deosebire de soluţiile etnoiatriei, care sînt folositoare ştiinţei (« Cu toate că e aşa de batjocorită medicina populară, eu sînt convins că oamenii de ştiinţă ar putea să înveţe multe de la babe. Poporul nostru cunoaşte o mulţime de plante medicinale, ştie cum să le culeagă şi cum să le păstreze şi mai ales cînd să le întrebuinţeze », *Ibid.*, p. 19), sau de ceremonii şi descîntece, a căror valoare constă în încărcătura lor documentară (« Despre descîntece şi celelalte ceremonii [...] n-ar trebui să vorbim tocmai cu atîta dispreţ, căci acestea sînt rămăşiţe de-ale ceremoniilor religioase din timpii primitivi şi păgîni », *Ibid.*). În chestiunea mult dezbătută a genezei folc., **C.** este, pe urmele lui B. P. Hasdeu *, adeptul teoriei genezei individuale, formulate de Hegel şi H. Steinthal, teorie după care folc. nu este creaţia masei nediferenţiate, ci a unui individ talentat sau a unui mic grup de indivizi talentaţi (« creaţia plurală »), rolul colectivităţii reducîndu-se la colportarea şi cizelarea creaţiilor în timpul circulaţiei. Obs., după cum s-a remarcat (*IFR*, p. 346), este limitată la aspectul pozitiv al fenomenului, **C.** nemenţionînd şi « aspectul opus [...] care duce la fărămiţare, denaturare etc.». Contribuţia majoră a lui **C.** la progresul folcloristicii rom. constă în obs. sale referitoare la geneza, circulaţia şi structura poetică a legendei, baladei, proverbului, ghicitorii, bocetului, descîntecului, toate examinate cu subtilitate în particularităţile compoziţiei lor. Merită a fi reţinute îndeosebi consideraţiile originale despre proverbe (« formele gramaticale stereotipe » — recte schemele convenţionale — şi elementele formale specifice: rimă, tropi, figuri, construcţiile eliptice, enigmatice şi paradoxale, contrastul, rima etc.) şi ghicitori (clasificarea după structura compoziţională, analiza formelor gramaticale şi evidenţierea tropilor proprii ghicitorilor). Pornind de la convingerile sale mitologice care l-au determinat să considere folc. rom. subordonat unor scheme ale mit. indoeuropene, deci dezvoltat într-un cadru determinat în care invenţia, fantezia nu joacă decît un rol minim (« Fapte inventate nu cîntă şi nici nu poate cînta poporul, şi astfel nu avem în

Scanned with OKEN Scanner

toată literatura lui nici o rapsodie [= baladă] al cărei subiect să fie curată scornire a fanteziei, cum sînt subiectele celor mai multe rapsodii ale literaturii culte »), **C.** intenționa să scrie o « monografie etnopsihologică a satului românesc », reconstituind epopeic, pe baza unui mare nr. de obiceiuri și a numeroase texte folclorice, o mit. pop. rom. Un ecou tardiv al acestui proiect, modelat de rigorile unui alt talent și ale unei alte specii este, și în realitatea textului și în intenția mărturisită a autorului, romanul *Strigoiul* de I. Agârbiceanu *. **C.** nu și-a realizat intenția, dar poeziile lui reflectă amploarea și profunzimea cunoștințelor sale de folc. rom. și universal care i-ar fi asigurat reușita. În acest sens este revelator st. lui A. Fochi *, *G. Coșbuc și creația populară* (Buc., Minerva, 1971, 362 p.) care stabilește că poetul a recurs la 42 surse ale op. poetice: subiecte de basme, de legende, de snoave, de balade, de cîntece pop., la citate folclorice, la expresii stereotipe și tehnici proprii lit. pop.; mai presus de toate, **C.** « a asimilat mentalitatea populară în opera sa, colorînd-o specific și acordîndu-i o ținută nouă şi originală » (A. Fochi *).

Alte op.: *Poporul poet*, în *Trib.*, Sibiu, an. XIV, nr. 210, 22 sept./15 oct. 1877, p. 833, nr. 211, 24 sept./6 oct. 1877, p. 837; *Simboluri erotice în creațiunile poporului român*, în *Epoca*, Buc., an. III, nr. 630—634, 6 dec. 1897, p. 1—2; *Zicători explicate*, *Ibid.*, seria a II-a, an. III, nr. 397, 9 mart. 1897, p. 1—2, nr. 645, 25 dec. 1897, p. 1—2, an. IV, nr. 663, 29 ian. 1898, p. 1—2, nr. 680, 10 febr. 1898, p. 1—2; *Babele sfinte în mitologia noastră*, în *NRR*, Buc., an. I, nr. 6, 15 mart. 1900, p. 248—254; *Un capitol din demonologia poporului român*, *Ibid.*, an. I, nr. 2, 1900, p. 85—89; *Cap, mînă și nas*, în *Albina*, Buc., an. IV, nr. 17, 21 ian. 1901, p. 444—447; *Bocetul*, în *Fam.*, Oradea, an. XXXVII, nr. 24, 17/30 iun. 1901, p. 277—279; *Tradiții eroice*, în *Șezătoarea săteanului*, Bumbești de Jiu, Buc. și Tg. Jiu, an. III, nr. 7—8, febr.—mart. 1901, p. 239—241; *Descîntecul*, în *Fam.*, Oradea, an. XXXVII, nr. 24, 24 iun./7 iul. 1901, p. 289—291; *Legendele mănăstirilor noastre*, în *Universul literar*, Buc., an. XX, nr. 48, 25 nov. 1902, p. 2; *Nașterea proverbiilor*, în *Albina*, Buc., an. III, nr. 36, 8 iun. 1903, p. 949—954, nr. 38, 22 iun. 1903, p. 1001—1002; *Ghicitorile poporale*, *Ibid.*, an. VI, nr. 42—43, 20/27 iul. 1903, p. 1104—1108, nr. 47, 25 aug. 1903, p. 1289—1290, nr. 50, 14 sept. 1903, p. 1289—1290; *Colindele noastre*, *Ibid.*, an. VI, nr. 51, 21 sept. 1903, p. 1317; *Baladele poporale*, *Ibid.*, an. VII, nr. 1, 5 oct. 1903, p. 10—11, nr. 2, 12 oct. 1903, p. 35—36; *Medicina populară*, în *Universul literar*. Buc., an. XXI, nr. 17, 28 oct. 1903, p. 2; *Dintr-ale neamului nostru*, Buc. 1903, 151 p.; *Broaștele și aricii*, în *Albina*, Buc., an. VII, nr. 15, 11 ian. 1904, p. 282—284; *Din popor*, în *Șezătoarea săteanului*, Bumbești de Jiu, Buc. și Tg. Jiu, an. X, nr. 1, ian. 1908, p. 5—8, nr. 3, mart. 1908, p. 70—72; *Irodia doamna*, în *Albina*, Buc., an. XI, nr. 23, 9 mart. 1908, p. 673—675; *Superstițiile păgubitoare ale poporului nostru*, Buc., Col. « Biblioteca soc. Steaua », nr. 19, 1909, 96 p.

Bibl. ref.: Gh. Vrabie, *George Coșbuc și problemele folclorului*, în *IL*, an. IX, nr. 5, mai 1958, p. 52—59; Vasile Netea, *Dascălii de folclor ai lui G. Coșbuc*, în *REF*, Buc., an. X, nr. 5, 1965, p. 491—501; Dumitru Pop, *George Coșbuc și folclorul*, în *SUB-B, s. Phil.*, Cluj, an. XI, fasc. 2, 1966, p. 7—27; Al. Duțu, *Biblioteca lui George Coșbuc*, Date privitoare la lectura și cultura poetului, în *Studii și cercetări de bibliologie*, Buc., an. III, 1960, p. 181—207; Stan Velea, *Publicistica lui G. Coșbuc*, în *SCILF*, Buc., an. XII, nr. 3—4, 1963, p. 489—512; Gavril Scridon, Ioan Domșa, *George Coșbuc*, Bibliografie, Buc., EARPR, 1965, p. 103—107; Octavian Buhociu, *Poezie și etnografie la George Coșbuc*, în *Drum* (S.U.A.), an. II, nr. 4, 1966, p. 87—105; Dumitru Pop, *Concepția folcloristică a lui George Coșbuc, Tradițiile ei iluministe*, în vol. *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 129—139; M. Fotea și V. Adăscăliței, *George Coșbuc despre folclor*, în *Analele științifice ale Universității «Al. Ioan Cuza»*, Iași, an. XIII, fasc. 1, 1967, p. 39—55; Viorica Nișcov, *Ecouri în România ale activității folcloristice a fraților Grimm, Teoria mitologică*, în *RITL*, Buc., an. XVI, nr. 2, 1967, p. 289—303; D. Caracostea, *Poezia tradițională română, Balada poporală și doina*, Ed. cr. de D. Șandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. II, p. 285—291; I. C. Chițimia, *Bocetul românesc în interpretarea lui G. Coșbuc*, în *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Buc., Minerva, 1971, p. 184—191. **(I.D.)**

CRĂCIUNESCU Gheorghe, n. 1837, Satchinez, jud. Timiș — m. 25 dec. 1894, Tim. Colab. la *Ghilușul*, *Poporul* ș.a.

Militant pentru înființarea corurilor românești în satele bănățene și inițiator al soc. pentru promovarea culturii pop., Alunelul român. Autor al unei modeste clg. de folc. regional, de circulație limitată, dar tocmai de aceea interesantă, *Copii de găsit*, Snoave, legende, povești (Caransebeș, Tip. diecezană, col. «Biblioteca noastră», nr. 14, 1898, 47 p.), apărută postum; clg. conține 2 povești, 2 legende și 13 snoave, dar nici o indicație privind numele loc. și inf. **(S.C.S.)**.

CRĂCIUNESCU Ioan, n. 1845, Castranova, jud. Dolj — m. 27 iun. 1909, Buc. St. s. la Buc.; lic. în drept. al Univ. din Buc.; st. univ. de lt. la Paris, dr. în lt. (1874) la Sorbona. Prof. la catedra de psihologie, ped. și estetică a Univ. din Buc. (1878—1909).

C. este autorul celei dintîi lucrări ample «de caracterologie a poporului român, așa cum e oglindită în poezia populară» (*IFR*, p. 247), *Le Peuple romain d'après ses chants nationaux*, Essai de littérature et de morale (Paris, Hachette et C-ie, 1874, VIII + 329 p.), în care demonstrează, pe baza analizei tematice a col. lui V. Alecsandri *, existența unei conștiințe naționale unice a poporului nostru, peste frontierele artificiale, vremelnice, care separau provinciile rom., unitatea spirituală a națiunii noastre, unitatea organică dintre ist., viața materială, viața culturală și cîntecele pop., evidențiind totodată valoarea este-

tică a folc. rom. și recomandîndu-l scriitorilor ca sursă de inspirație necesară creării unei lit. originale « care să exprime geniul însuși al poporului ». (S.C.S.)

CREANGĂ Ion, n. 1 mart. 1837, Humulești, jud. Neamț — m. 31 dec. 1889, Iași. Șc. pr. în Humulești și la șc. prof. Nanu din Broșteni (1849); Șc. Domnească din Tîrgu Neamț (pînă în 1854); șc. de catiheți de la Fălticeni (1854—1855); sem. de la Socola (1855—1858); cursuri « preparandale » la Șc. de la Trei Ierarhi; st. teol. la Iași (1860—1861). Supl. pentru clasa I, secțiunea a II-a a șc. pr. de pe lîngă Inst. ped. de la Trei Ierarhi (din mai 1864); institutor la Șc. de la Trei Ierarhi (din sept. 1864) și la șc. din Sărărie (din oct. 1870); diacon la bisericile Sfînta Treime, Patruzeci de mucenici, la mănăstirile Bărboi, Sf. Pantelimon, Galata, Golia; suspendat (1871), caterisit (1872), reintegrat (1874). Colab. la *Almanah literar*, *Album macedo-român*, *Almanahul Societății academice social-literare « România Jună »* (Viena), *Călindarul bunului econom*, *Columna lui Traian*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Curierul de Iași*, *Fulgerul*, *Gura satului*, *Noul curier român*, *Timpul*.

Profund cunoscător al folc. rom., comparabil în acest sens, între scriitori, doar cu M. Eminescu *, **C.** a fost considerat multă vreme folclorist. G. Panu (*Amintiri de la Junimea din Iași*, Buc., Noua tip. Brozer & Parzer, 1908, vol. II, p. 103) îl aprecia ca atare (« Meritul lui Creangă ca culegător de povești se mărginește în acela de a fi reprodus aproape textual poveștile populare »), și opinia lui simplistă a indus pe mulți în eroare, numeroși folcloriști năzuind, declarat ori tacit, să-l egaleze. M. Sadoveanu * a observat primul, comentînd lucrarea lui J. Boutière, că autorul lui *Harap-Alb* nu este doar un simplu culegător de basme, ca frații Grimm sau Ch. Perrault, ci un mare artist, gustat de cititorii cu oarecare instrucție, idee care consună cu obs. formulate de G. Ibrăileanu și G. Călinescu *. Acesta din urmă subliniază: « Este în poveștile lui Creangă atîta jovialitate, atîta umor al contrastelor, încît compunerile lui sînt menite să nu fie gustate cum trebuie decît de intelectuali. Și, de fapt, oricît de paradoxal s-ar părea la întîia vedere, Creangă este un autor cărturăresc, ca Rabelais. El are plăcerea cuvintelor și a zicerilor și mai ales acea voluptate de a le experimenta punîndu-le în gura altora. În cîmpul lui mărginit, Creangă este un erudit, un estet al filologiei». Ov. Bîrlea * delimitează și definește astfel ascendența humulesteanului față de povestitorii pop.: « Creangă face parte din aceeași familie cu povestitorii populari, de care totuși se distanțează peste așteptări: e fratele genial al acestora. Le sînt comune același patrimoniu prin moștenire, același aer de familie, aceleași mij-

loace de realizare, decît că scînteia geniului a dat roadele cuvenite numai la Creangă. La aceasta Creangă a fost ajutat nu numai de ceea ce se numeşte talent, ci şi de privilegiul unei culturi de grad mulţumitor şi mai cu seamă de posibilităţile pe care le oferea creaţia prin scris ». Operă de folclorist face **C.** doar atunci cînd culege cîteva poezii pop. (*Cînd eram în floarea mea* şi *Mielu-şica*, în *Cont.*, Iaşi, an. I, nr. 11, 1 dec. 1881, p. 431—433; *Bratu*, *Ibid.*, an. I, nr. 12, 1 ian. 1882, p. 483—485; *Lina Cătălina*, în *CL*, Iaşi, an. XV, nr. 10, 1 ian. 1882, p. 383—384) şi cînd lucrează, după cum susţine G. T. Kirileanu * (*D-ale lui Creangă*, în *Făt-Frumos*, Bîrlad, an. 15, nr. 2, mart.-prier, 1940, p. 41—42), la un chestionar privind datinile poporului.

Bibl. ref.: Jean Boutière, *La vie et l'oeuvre de Ion Creanga*, Paris, J. Gamber, 1930, XXX + 259 p.; G. Călinescu, *Viaţa lui Ion Creangă*, Buc., FRPLA, 1938, 371 p.; Ion Creangă, *Opere*, Ed. cr. cu note, var. şi glosar de G. T. Kirileanu, Buc., FRPLA, 1939, 351 p. + 27 f. pl.; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Ion Creangă*, Buc., EPL, 1963, 236 p.; Al. Piru, *Creangă şi folclorul*, în *Ateneu*, Bacău, an. I, nr. 5, mai 1964, p. 7; Ovidiu Bîrlea, *Poveştile lui Creangă*, Buc., EPL, 1967, 318 p.; Ion Creangă, *Opere*, Ed. îngr., note şi var., glosar şi bibl. de Iorgu Iordan şi Elisabeta Brâncuş, St. intr. de Iorgu Iordan, Buc., Minerva, 1970, vol. I — LXXIV + 394 p., vol. II — 510 p.; Vladimir Streinu, *Ion Creangă*, Buc., Albatros, 1971, 143 p.; Jean Boutière, *Viaţa şi opera lui Ion Creangă* (Urmate de documente epistolare privind vol.), Trad. şi pref. de Const. Ciopraga, Iaşi, Junimea, 1976, 360 p.; George Munteanu, *Introducere în opera lui Ion Creangă*, Buc., Minerva, 1975, 244 p. **(I.D.)**

CREŢU Grigore, n. 25 ian. 1848, Ştefăneşti, jud. Botoşani — m. 1919, Buc. St. s. la Iaşi; st. univ. la Buc.; lic. în lt. al Univ. din Buc. (1882). Prof. s. de rom. şi lat. la Roman şi Huşi, iar din 1882, la l. « Matei Basarab » din Buc. M. al Soc. filologice (din 1905), înfiinţată de Ov. Densusianu*. Colab. la *Buletinul Societăţii filologice*, *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare*, *Junimea literară*, *Revista pentru istorie, arheologie şi filologie*, *Revista Tinerimea română* ş.a.

C. este autorul uneia din cele mai ample arhive folclorice rom. Din cele 57 mape (aflate acum la BCS — Buc.), conţinînd mii de piese adunate, după ex. lui Ion Micu Moldovanu *, prin elevi de la l. « Matei Basarab » din Buc. şi de la sem. din Huşi, îndrumaţi — lasă să se înţeleagă unele note din arhivă — să colecţioneze folc. în toată varietatea lui şi din toate mediile sociale, a fost publicată doar o selecţie de 900 piese (în *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, Ed. îngr. de Aureliu Millea şi I. Stănculescu, Pref. de Ov. Papadima, în seria *FOM*, Buc, Minerva, 1970, vol. V, 760 p.). Vol. cuprinde texte ce însoţesc obiceiurile tradiţionale de iarnă, cîntece de muncă, de nuntă, de înmormîntare, descîntece şi farmece, balade, doine şi cîntece, cele mai multe

Scanned with OKEN Scanner

din jud. Argeș, Ilfov și Teleorman, dar și din jud. Dolj, Gorj, Olt, Vîlcea, Prahova, Buzău, Brăila, Constanța, aria reprezentată în col. lui **C.** depășind ariile anchetate de G. Dem. Teodorescu * și Gr. Tocilescu *. Bogatul grup de 79 cîntece bătrînești — în care figurează piese remarcabile ca *Trei surori, Cîntecul lui Malcoci pașa, Cîntecul cerboaicei, Vătaful de pescari Vioară, Soarele și Iana soră-sa, Iovan Iorgovan, Radu Anghel, Cîntecul lui Mircea, fratele lui Negru Vodă* ș.a.— « este impresionant, atît prin dimensiuni, prin varietatea tematică, cît și prin unele aspecte specifice » (Ov. Papadima *). Colindele, între care se distinge *Bohorul*, reprezintă cvasitotalitatea repertoriului muntenesc și oltenesc și conțin « variante dintre care multe egalează și uneori chiar depășesc în frumusețe colindele din colecțiile G. Dem. Teodorescu și Gr. Tocilescu » (Ov. Papadima).

Bibl. ref.: Ion Oprișan, « *Folclor din Oltenia și Muntenia* », vol. V, în *RITL*, tom. 20, nr. 1, 1971, p. 177—178. **(I.D.)**

CRISTEA (Miron) Elie, n. 18 iul. 1868, Toplița Română, jud. Hunedoara — m. 6 mart. 1939, Cannes (Franța). Șc. pr. în loc. natală și la Bistrița-Năsăud (1875—1879), unde urmează și gimn. sas. (1879—1883); abs. al l. « grăniceresc » din Năsăud (1887); lic. al sem. teol. din Sibiu (1890); st. univ. de lt. și filoz. la Bud. (1891—1893); lic. în lt. și filoz. al Univ. din Bud. (1893); dr. în fil. modernă al Univ. din B ud. (1895) cu teza *Viața și scrierile lui M. Eminescu*. Înv. și director de șc. pr. la Orăștie (1890—1891); secretar ai Consistoriului arhidiecezan din Sibiu (1895—1909); episcop al Caransebeșului (1909—1919); mitropolit primat al României (1919—1925); patriarh ai României (1925—1939); prim-ministru al guvernului (10 febr. 1939—30 mart. 1939). M. al ASTRA (1902); preș. al ASTRA (1905); m. onorar al Acad. Rom. (1919). Redactor responsabil (1898—1901) la *Telegraful român;* fondator (împreună cu O. Goga) al rev. *Țara noastră* (1907) și al publ. *Lumina* și *Apostolul* (1924); colab. și la *Corespondența română, Drapelul, Dreptatea, Familia, Foaia diecesană, Foaia poporului, Foaia poporului român* (Bud.), *Gazeta Transilvaniei, Libertatea, Luceafărul, Lupta, Revista Orăștiei, Românul, Tribuna* ș.a.

Participant, alături de alți cărturari transilvăneni, la lupta pentru emanciparea politică și culturală a rom. din Imperiul austro-ungar și pentru realizarea statului rom. național unitar, **C.** se manifestă, ca mai toți m. marcanți ai ASTRA, și pe tărîmul folcloristicii, publicînd, îndemnat, se pare, de col. lui I. A. Zanne *, cea mai amplă clg. paremiologică din folc. transilvănean sub titlul *Proverbe, maxime, asemănări și idiotisme*, Colectate din graiul românilor din Transilvania și Ungaria (Sibiu, Tip. arhidiecezană, 1901, XXIV + 279 p.). Inițiată în 1879 și realizată cu ajutorul « cărturarilor de la sate », col. conține

3 000 de texte adunate din jud. Sibiu, Hunedoara, Alba, Timiș, Mureș, Brașov ș.a., clasificate alfabetic cu o deosebită grijă pentru alegerea cuvîntului cheie. În cadrul aceleiași preocupări se înscrie și conferința rostită în 1911, la serbările jubiliare de 50 de ani ale ASTRA, despre *Originea jocurilor și a teatrului la popoarele păgîne și la români* (în vol. *Serbările de la Blaj, 1911*, Blaj, Tip. Sem. teol. gr.-catolic, 1911, p. 227—230) remarcabilă prin relevarea caracterului « sincretic al religiei, teatrului și dansului în vremurile străvechi » (*IFR*, p. 419) și îndeosebi prin obs. « despre jocurile de la nedeile bănățene » (*Ibid.*, p. 419). **C.** este de asemenea autorul unei clg. de poezii pop. maramureșene datînd probabil din anii cînd era elev la Bistrița și la Năsăud, pe care i le-a dat lui G. T. Kirileanu * pentru a fi publicate în *Șez.*, fără indicarea numelui culegătorului.

Bibl. ref.: Ion Rusu-Abrudeanu, *Patriarhul Miron Cristea, Omul și faptele*, vol. I, Buc., Cartea românească, 1929, 480 p. + 1 f. pl. **(S.C.S.)**

CRISTESCU Florian, n. 1 aug. 1884, Segarcea din Deal, jud. Teleorman — m. 1949,?. St. norm. la Buc., sub îndrumarea lui Petre Dulfu*. Înv. la Tr Măgurele, la Cîrligați, jud. Teleorman (1906), la Buc. (1906—1910), Roșiorii de Vede (1910); revizor școlar al jud. Teleorman și m. în Consiliul general al Instrucțiunii Publice. Editează rev. *Fluierașul* și *Cimpoiul fermecat;* colab. și la *Albina, Cosînzeana, Ion Creangă, Ramuri, Revista noastră, Șezătoarea, Șezătoarea săteanului, Viața literară, Viața satelor, Vorbe bune* ș.a.

Autor de lit. pentru copii și tineret și alcătuitor de manuale didactice, **C.** publică și o clg. de folc. teleormănean, *În mijlocul horelor*, Chiuituri și strigăte la horă, Adunate din jud. Teleorman de ~ (Craiova, Fulgerul, col. BF, nr. 7, 1910, 63 p.), prima col. de dansuri din zona cercetată. Cartea cuprinde, într-o riguroasă organizare, cu menționarea inf. și a loc., 72 de jocuri însoțite de descrierea lor, precum și chiuituri, « de dragoste », « pentru cele leneșe », « pentru fetele bătrîne », « împotriva fuduliei », « de toate », precedate de un tabel conținînd numele jocurilor specifice jud. Teleorman.

Bibl. ref.: T. Pamfile, *Cristescu Florian: « În mijlocul horelor »*, în *IC*, Bîrlad, an. III, nr. 5, mai 1910, p. 160. **(S.C.S.)**

CUCEU Ioan, n. 23 iul. 1941, Giurtelec, jud. Satu Mare. Șc. pr. la Giurtelec (1948—1955); st. s. la Baia Mare (1958—1962); st. univ. de fil. la Cluj-Napoca (1962—1967). Cercetător științific în sectorul de etnogr. și folc. al Centrului de științe sociale al Univ. « Babeș-Bolyai » din Cluj-Napoca (din 1967). Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Demos* (Berlin), *Maramureș, Marisia, Marmația, Steaua, Tribuna* ș.a.

În monografia, realizată de un colectiv, *Folclorul Văii Gurghiului*, apărută parțial în *Marisia*, Studii și materiale, Tg. Mureș, VI (1976), p. 567—621 și vol. VII (1977), p. 359—440, **C.** semnează cap. *Obiceiurile agrare și pastorale* (în colab. cu I. Taloș *), *Riturile de nuntă* (în colab. cu D. Pop *) și *Strigăturile și orațiile de nuntă*, cap. ferm axate pe metodologia sociologică modernă. În st. *Obiceiuri și credințe în legătură cu ocupațiile tradiționale la Gîrbou, jud. Sălaj* (în *AMET*, Cluj-Napoca, 1973, p. 435—456) și *Consecințele migrației asupra vieții folclorice din Gîrbou, Sălaj* (în vol. *Aspecte și tendințe ale fenomenelor demografice și factorii care le influențează*, Buc., 1975, p. 523—529) analizează amănunțit obiceiurile agrare și pastorale. Alte st., ca *Fenomenul povestitului, Coordonate sociale* (în *AMET*, Cluj-Napoca, an. IX, 1977, p. 347—364), se ocupă de povestitul pop., considerat ca proces complex de comunicare cu funcții social-artistice multiple și raportat la structurile sociale și mediile folclorice purtătoare.

Alte op.: *Contribuții la cercetarea folclorului nupțial din zona Tinca*, în vol. *Zilele folclorului bihorean*, Oradea, CJÎCPMAA, 1974, p. 129—145; *O colecție inedită de folclor într-un manuscris din Orșova (jud. Mureș)*, în *Marisia*, Tg. Mureș, vol. VI (1976), p. 625—657; *Cultura tradițională în atenția sociologiei*, în *Marmația*, Baia Mare, 1977, p. 328—337. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

D

DANILESCU Petre (pseud.: P. Trache), n. 5 dec. 1879, Panaghia, jud. Dolj — m. 1916,?. Abs. al șc. norm. din Craiova (1899). Înv. în loc. doljene Lipova (1900) și Calopăr (1900—1903). Inițiator, cu Șt. St. Tuțescu* și N. I. Dumitrașcu*, al col. Biblioteca folcloristică (1908); redactează *Călindarul Bibliotecii folcloristice* pe anii 1910, 1912 și 1913; editează, împreună cu Șt. St. Tuțescu*, prima rev. oltenească de folc., *Ghilușul* (1912—1914); colab. și la *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Șezătoarea*.

Entuziastul și harnicul folclorist amator **D.** publică, nepreocupat de exigențe științifice, o clg. de 13 povești și 8 cîntece de dragoste, sub titlul ciudat *Din mărăcini*, Povestiri populare (Craiova, Edit. David J. Benvenisti, 1890, 114 p.), 2 antol. tematice de legende și anecdote (*Barbu Vodă Știrbei în tradiția populară*, Craiova, Fulgerul, col. BF, nr. 9, 1910, 60 p.; *Alexandru I. Cuza Vodă în tradiția populară*, Povești și anecdote culese de ~, Craiova, Fulgerul, col. BF, nr. 11, 1910, 64 p.) și un st. despre contribuția lui Anton Pann * la clg. și punerea pe note a cîntecelor de stea (*Anton Pann și cîntecele de stea*, Craiova, Fulgerul, col. BF, nr. 8, 1910, 32 p.), toate de importanță strict bibliografică. A colaborat la realizarea col. *Proverbele românilor* (1901) a lui Iuliu A. Zanne *. **(S.C.S.)**

DATCU Iordan, n. 10 iun. 1933, Băcălești, jud. Teleorman. Șc. pr. în loc. natală (1940—1944); st. l. la Roșiorii de Vede (1944—1952); st. univ. de fil. la Buc. (1952—1957). Prof. s. în Crîngeni, jud. Teleorman (1957—1961), Armășești, jud. Ilfov (sept. 1961), Băcălești, jud. Teleorman (1961—1963); red. la EPL, Buc. (1963—1969), edit. Minerva, Buc. (din dec. 1969). Colab. la *Argeș*, *Ateneu*, *Cronica*, *Gazeta literară*, *Limbă și literatură*, *Luceafărul*, *Manuscriptum*, *Maramureș*, *Orizont*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Steaua*, *Tînărul scriitor*, *Viața românească*.

Activitatea lui **D.** este dominată de preocuparea pentru ist. folcloristicii, ilustrată prin cîteva ed. cr.: Ion Bîrlea, *Literatură populară din Maramureș*, Ed. îngr. și st. intr. de ~, Cu un cuvînt înainte de Mihai Pop, Ed. cr. de folc.-culegători (Buc., EPL,

Scanned with OKEN Scanner

1968, vol. I — LXXIV + 335 p., vol. II —500 p.+ ilustr.), Petru Bilțiu alias Dăncuș de Ieud, *Strigături, glume și basme culese din popor, cu scopul de a compune o icoană vie a modului de viețuire și cugetare a săteanului român*, Ed. îngr. și cuvînt înainte de ~, în vol. Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului* (Buc., Minerva, 1970, p. 287—392), Dumitru Stăncescu, *Sora Soarelui*, Basme culese din popor, Ed. îngr. și tabel cronologic de ~, Pref. de I. C. Chițimia (Buc., Minerva, col. BPT, nr. 576, 1970, XLV + 489 p.), Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Ed. îngr. și cuvînt înainte de ~ (Buc., Edit. Eminescu, col. « Biblioteca Eminescu », 1972, XXIII +554 p.), Artur Gorovei, *Literatură populară, Culegeri și studii*, Ed. îngr., st. intr., bibl. și indici de ~, seria Ed. cr. de folc. (Buc., Minerva, 1976, XXVI + 475 p.+ ilustr.). În ed. *Literatură populară din Maramureș* folosește pentru prima dată procedeul metodologic al confruntării textelor apărute în 1925 cu realitatea folclorică (din 1966) a uneia din com. studiate de I. Bîrlea (Berbești), consemnînd astfel stabilitatea și mutațiile din repertoriul folcloric al loc. amintite. Tipărind col. inedită a lui P. Bilțiu-Dămuș *, **D.** observă că 70 de poezii din ms. acestuia au fost incluse de Tit Bud * în col. sa (*Poezii populare din Maramureș*, 1908). Cîteva st. relevă aspecte mai puțin ori deloc cunoscute din activitatea unor folcloriști: *G. T. Kirileanu*, în *Ateneu*, Bacău, an. VI, nr. 7, iul. 1969, p. 16; *Artur Gorovei în lumina « Amintirilor » sale*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 1, 1972, p. 41—54; *Iuliu Bugnariu a tipărit și volumul al doilea din « Muza someșeană »*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VII, nr. 2, 1976, p. 182—183; *Cînd a debutat Tudor Pamfile?* și *S. Fl. Marian și etnografii francezi*, *Ibid.*, an. VIII, nr. 4, 1977, p. 180—182.

Alte op.: *Miorița*, Balade populare românești, Ed. îngr. și pref. de ~, Buc., EPL, 1966, 358 p.; *Balade populare românești*, Ed. îngr., pref. și bibl. de ~, Buc., Albatros, col. « Lyceum », nr. 215, 1977, XLII + 254 p.

Bibl. ref.: George Muntean, *Folclor și folcloristică*, în *Cont.*, Buc., nr. 2, 10 ian. 1969, p. 3; Ion Apostol Popescu, *Literatură populară din Maramureș*, în *Trib.*, Cluj, an. XIII, nr. 4, 23 ian. 1969, p. 2; Ovidiu Papadima, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *RITL*, Buc., tom. 18, nr. 2, 1969, p. 319—320; Ligia Bîrgu-Georgescu, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 4, 1969, p. 335—337; Ion Șeuleanu, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *SUB-B, s. Phil.*, an. XIV, fasc. 2, 1969, p. 164—165; Ion Taloș, *Ion Bîrlea: « Literatură populară din Maramureș »*, în *JV* (R.F.G.), 1970, p. 196—197; Ov. Bîrlea, *Basmele lui Stăncescu*, în *O*, Tim., an. XXII, nr. 5, mai 1971, p. 74—75; Const. Otobîcu, *Cimiliturile românilor*, în *Săptămâna*, Buc., serie nouă, nr. 110, 12 ian. 1973, p. 6; Gh.

Vrabie, *Probleme actuale ale cercetării folclorului*, în *Argeș*, Pitești, an. VIII, nr. 7—8, iul.—aug. 1973, p. 3; D. Florea-Rariște, *Artur Gorovei: « Literatură populară »*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXVII, nr. 9, sept. 1976, p. 473—474; I. Oprișan, *Artur Gorovei: « Literatură populară, Culegeri și studii »*, în *RITL*, Buc., tom. 25, nr. 4, oct.—dec. 1976, p. 601—602; Serafim Duicu, *Semiotica folclorului*, în *Vatra*, Tg. Mureș, an. VII, mart. 1977, p. 8; Ofelia Văduva, *Artur Gorovei: « Literatura populară, Culegeri și studii »*, în *REF*, Buc., tom. 22, nr. 1, 1977, p. 129—130; Nicolae Bot, *Artur Gorovei: « Literatură populară »*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. IX, 1977, p. 473—474; Adrian Fochi, *O antologie de balade populare*, în *Luc.*, Buc., an. XXI, nr. 1, 7 ian. 1978, p. 2. **(S.C.S.)**

DĂNILĂ Leonida, n. 27 aug. 1923, Poiana Ilvei, jud. Bistrița-Năsăud. Șc. pr. în loc. natală (1929—1936); st. l. la Năsăud (1936—1940) și Caransebeș (1940—1943); st. univ. de fil. la Cluj (1948—1952). Prof. de lb. și lit. rom. la Șieu-Măgheruș, jud. Bistrița-Năsăud (1952—1953) și Bistrița (din 1953). Colab. la *Avîntul*, *Ecoul*, *Făclia*, *Steaua*.

D. publică o singură clg., *Dor din poarta Bistriței* (Bistrița, CCP a jud. Bistrița-Năsăud, 1971, 346 p.), conținînd 325 piese, din care două treimi strigături și o treime cîntece (de dragoste, și dor, de natură, de urît, despre cîntec, satirice ș.a.), remarcabilă prin valoarea artistică a pieselor alese și prin năzuința culegătorului de a contribui la prospectarea unei zone mai puțin cercetate. Lipsa unei ordonări științifice a textelor, inexistența glosarului (necesar) și a relațiilor despre zonă și repertoriul inf. chestionați scad din meritele clg. **(I.D.)**

DELAVRANCEA Barbu (pseud. lui Barbu Ștefănescu), n. 11 apr. 1858, Buc.—m. 29 apr. 1918, Iași. Începe învățătura cu un diacon de la biserica Sf. Gheorghe Nou și cu un frate al său, continuînd apoi (din 1866) la « Școala sucursală nr. 4 » din « Coloarea de Negru », iar din 1867 la « Școala domnească de pe Maidanul Dulapului »; st. s. la l. « Gh. Lazăr » (un semestru, 1870) și la colegiul « Sf. Sava » (1870—1877); st. univ. de drept la Buc. (1877—1882); lic. în drept (1882); st. la Paris pentru pregătirea tezei de dr. (1882—1884). Se înscrie în baroul Ilfov (1884); red. la *Revista nouă* a lui B. P. Hasdeu* (1887); deputat liberal în colegiul II la Ploiești (1894); din 1899 trece la conservatori și este numit primar al capitalei, ales deputat de Putna, Mehedinți și Vaslui, apoi ministru al Lucrărilor Publice. M. al Acad. Rom. (1912). Colab. și la *Democrația*, *Drepturile omului*, *Epoca*, *Literatură și știință*, *Lupta*, *Lupta literară*, *Revista nouă*, *România liberă*, *Românul*, *Viața*, *Voința națională* ș.a.

Între scriitorii care, la sfîrșitul sec. trecut și la începutul sec. nostru, s-au ocupat de folc., **D.** ocupă un loc de seamă, conferit de admirația lui romantică pentru creația pop., de temeinicia argumentelor folosite în st. sale pentru demonstrarea valorii estetice și istorice-documentare a folc., de acțiunile practice pentru propășirea folcloristicii. După opinia lui, creațiile pop.

Scanned with OKEN Scanner

sînt « simple, naive, dar adeseori străbătute de un spirit vast și genial », expresie a sufletului nostru « același întotdeauna și pretutindeni »: « Coborînd văile, suind dealurile, săltînd Carpații, creațiile anonime s-au dus de aici dincolo și de dincolo dincoace, ca fluxul și refluxul oceanului, răscolite de puterea uriașă a instinctului nostru, pururea năzuind să ne simțim o singură ființă cu același dor, cu aceleași dureri, cu aceeași limbă fără dialecte și cu aceiași tropi pe cari au curs inspirațiunile bătrînești ». În st. sale, **D.** este preocupat de definirea trăsăturilor generale ale folc. (în ceea ce are el genuin, profund, autentic, neconvențional, putere de sinteză, de exprimare a esențialului, a caracteristicului), de unele forme poetice distincte (balada, doina), de originalitatea unor sentimente dominante în cîntecele noastre pop. (dorul), de circumscrierea sensului exact al unor capodopere *(Meșterul Manole)*. Distinge cu acuitate modalitățile specifice de creație ale cîntăreților anonimi față de creatorii de lit. cultă și afirmă identitatea esteticii folc. cu aceea a creației culte (« Estetica noastră populară este la fel, în legile ei fundamentale, cu estetica operelor de cea mai înaltă cultură »), idee neacceptată de specialiști, care, plecînd de la complexitatea fenomenului folcloric, încearcă să demonstreze că între estetica folc. și estetica literară există deosebiri sensibile, cea dintîi trebuind să țină seama de unghiul din care creatorii și interpreții pop. apreciază frumosul. În art. *Doina* (*Albina*, Buc., an. V, nr. 48, 1 sept. 1902, p. 1 246—1 250 și nr. 49, 8 sept. 1902, p. 1 281 — 1 284) se referă la interpretările filologice date termenului de către D. Cantemir *, P. Maior *, I. Mălinescu, I. Heliade Rădulescu *, A. T. Laurian, I. C. Massim, A. Densușianu *, A. Cihac, raliindu-se la opinia lui B. P. Hasdeu * în privința originii dacice a doinei și fiind de acord cu D. Cantemir * și C. Negruzzi * care scot doina din zona elegiei, relevîndu-i virtuțile stenice, virile. Remarcabilă finețe critică vădește și st. *Din estetica poeziei populare* (Acad. Rom., *Discursuri de recepțiune*, Discurs rostit la 22 mai/4 iun. 1913, Buc., Socec, I. C. Sfetea, 1913, p. 32), una din cele mai pătrunzătoare analize a mijloacelor artistice specifice cîntecelor pop. Pornind de la unul din aspectele fundamentale ale creației pop., oralitatea, relevă mijloacele care înlesnesc memorarea liricii și a baladelor: reducerea la esențial a acțiunii (în balade), « repetirea mnemotehnică », asonanțele, folosirea verbelor la imperfect și gerundiv, a construcțiilor consacrate. Virtuțile artei pop. sînt reliefate

Scanned with OKEN Scanner

prin exemplificări ce probează că descripția se face, în creațiile anonime, prin « cîteva note dominante, cu cîteva semne caracteristice, cu cîte o sinteză vie și puternică ». Un aspect care indică apropierea instinctivă a creatorului anonim de cei mai mari creatori de lit. cultă ai lumii este modalitatea folclorică de a sugera frumusețea feminină, modalitate similară cu aceea din epopeile homerice. În art. *Verbul plastic în creațiile poporane* (*Șez.*, Fălticeni, an. XXXVII, vol. 25, 1929, p. 17—28) sondează valențele verbului în folc., fie ele abstracte ori plastice, scopul esențial fiind reliefarea puterii de metaforizare a creatorului anonim, capacității lui de a isca imagini cît mai sugestive. Posesor al unei vaste culturi folclorice, rom. și străine (citează nume ca Herder, Arnim și Brentano, frații Grimm, Erben, Celakowski, Zalevski, Karadžić *, Fauriel, Villemarqué, Nekrasov, Hanca, Puymaigre ș.a.), **D.** participă și direct la afirmarea folcloristicii, susținînd apariția rev. *Șez.* și semnînd, în cadrul Acad. Rom., cîteva referate de susținere a unor col.

Bibl. ref.: Emilia Șt. Milicescu, *Delavrancea și folclorul*, în *Lb. lit.*, Buc., 1956, tom. II, p. 245—264; Idem, *Probleme de folclor în manuscrisele inedite ale lui Delavrancea*, în *S.*, Cluj, an. IX, nr. 4, apr. 1958, p. 73—79; Ș. Cioculescu, *Delavrancea, folclorul și Turnul Colței*, în *GL*, an. VI, nr. 37, 10 sept. 1959, p. 3; Al. Săndulescu, *Delavrancea*, Buc., EPL, 1964, cap. *Folclorul, idee directoare*, p. 49—70. **(I.D.)**

DEL CHIARO Antonio Maria, n. în a doua jum. a sec. 17, Florența—m.?. Secretar (1709—1717), pentru lb. it. al domnitorilor Constantin Brîncoveanu și Ștefan Cantacuzino.

În *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia, con la descrizione del paese, natura, costumi, riti e religioni degli abitanti, con la tavola topografica di quella provincia...* (Venezzia, Per Antonio Bortoli, 1718, 225 p.) **D.C.,** după ce remarcă ospitalitatea rom., portul (îndeosebi vestimentația femeilor), arta pop., interiorul caselor țărănești și talentul meșterilor pop. (« Valahii sînt foarte meșteri în orice meserie [...]. Deprind ușor tot ce văd, și nu e lucrare manuală să n-o imite, fie industrie turcă sau venețiană »), descrie obiceiurile de la nuntă și de la înmormîntare, unele obiceiuri de peste an, ca paparudele, călușarii, irozii, drăgaica, consemnează existența teatrului pop. de păpuși (cu două personaje, Cloanța și Unchiașul) și a folc. copiilor, stabilind asemănări între folc. rom. și folc. it., pe care le consideră dovezi ale latinității poporului și lb. noastre.

Bibl. ref.: Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, Buc., C. Sfetea, 1916, p. 118—128; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, Buc., Tip. Cultura neamului românesc, 1928, vol. II, p. 96—114; *Revoluțiile Valahiei* de Anton Maria del Chiaro, Fiorentino (După textul reeditat de N. Iorga, în românește de S. Cris-Cristian, Cu o introducere de N. Iorga, Iași, VR, 1929, XVI + 159 p.); Octav Păun, *Anton Maria del Chiaro și folclorul românesc*, în *AUBȘSF*, an. XIII, 1964, p. 91—99. **(I.D.)**

DENSUSIANU Ovid, n. 17/30 dec. 1873, Făgăraș — m. 8 iun. 1938, Buc. Șc. pr. la Brașov și apoi la Iași, unde tatăl său, Aron Desușianu*, se stabilise ca prof. univ.; st. s. la Liceul Național din Iași (pînă în 1889), cu bac. în 1890; st. univ. de lt. la Iași (1890—1892), avînd ca prof., printre alții, pe Al. Philippide și A. D. Xenopol*; lic. al Univ. din Iași (10 mai 1892); st. de specializare la Berlin (1893—1894), cu prof. Adolf Töbler, A. Brückner și E. Schmidt; st. de specializare la l'Institut des Hautes Études și la College de France din Paris (1894—1896), cu prof. Antoine Meillet, Gaston Paris ș.a., pe care le absolvă, ca diplomat, în 1896, cu teza, tipărită în același an, *La prise des Cordres et de Sébille*, Chanson de geste du XII-e siècle, Publiée d'après le manuscrit unique de la Bibliothèque Nationale, par ~ (Paris, Librairie de Firmin Didot et C-ie, 1896); dr. în fil. la Paris cu teza *Der « Roman de la Comtesse d'Anion », von Jean Maillart* (1896). Prof. supl. la Botoșani (15 nov. 1892—ian. 1893) și la Focșani (din ian. 1893); prof. s. tit. de lb. rom. la Focșani (din mai 1893); prof. supl. la catedra de lb. și lit. rom. a Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1897—1901); prof. univ. (1901—1938) la catedra de ist. lb. și lit. rom. din Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc., devenită apoi catedră de « filologie romanică, cu privire specială la limba română ». Înființează, împreună cu I. A. Candrea*, Soc. filologică rom. (Buc., 1905—1907) și Inst. de fil. și folc. (Buc., 1913). M. coresp. (30 mart. 1903) și m. activ (1918) al Acad. Rom. (cu discurs de recepție despre B. Șt. Delavrancea*, rostit în ședința din 31 mai 1919); m. de onoare al Soc. de etnogr. (1923); m. al Soc. de lingv. din Paris (1924). M. în comitetul de redacție al rev. *Sămănătorul* (1903); conduce rev. *Viața nouă* (1905—1925), *Buletinul Societății filologice* (1905—1907), *Înălțarea* (1919 și 1936), *Grai și suflet* (1923—1937); colab. și la *Les Annales des nationalités* (Franța), *Farul*, *Noua revistă română*, *Poezia*, *Revue critique*, *Revista celorlalți*, *Revista critică-literară*, *Revista idealistă*, *Revista română, politică și literară*, *Roma*, *Romania* (Paris), *Versuri și proză* ș.a.

Eminent lingvist, istoric literar și poet promotor al simbolismului, **D.** este, după B. P. Hasdeu *, a doua personalitate proeminentă din ist. folcloristicii rom. Ca și marele său înaintaș, a cărui op. o continuă în condițiile schimbate de la începutul sec. 20, **D.** preconizează abordarea folc. în corelație cu disciplinele umaniste înrudite, dar mai ales cu fil., văzînd în această relație interdisciplinară unica posibilitate de depășire a impasului în care ajunsese folc. și folcloristica din cauza diletantismului și rutinei culegătorilor și exegeților lipsiți de îndrumare științifică: « De la filologi vor avea așadară prilej folcloriștii să-și aproprieze disciplina intelectuală, care singură îi poate emancipa

de rutina și diletantismul de pînă acum ». Noua orientare (incluzînd delimitarea obiectului, definirea conceptului, metoda de cercetare) este prefigurată de **D.** încă de la sfîrșitul sec. 19, în lecția inaugurală ținută la Fac. de lt. din Buc. la 29 oct. 1897 (tipărită în același an de edit. Storck și Müller), dar concepția, sistemul propuse de **D.** se conturează deplin în discuțiile purtate la Soc. filologică rom. (1905—1906), în lucrările *Graiul nostru*, Texte alese din toate părțile locuite de români (Buc., Socec, 1906—1908, vol. I — VIII+553 p., vol. II —218 p., publicată în colab. cu I. A. Candrea * și Th. D. Speranția *), *Graiul din Țara Hațegului* (Buc., Socec, 1915, VIII +350 p.) și îndeosebi în st. *Folclorul, Cum trebuie înțeles* (*Viața nouă*, Buc., an. V, nr. 19, 15 nov. 1909, p. 377—382, an. V, nr. 20, 1 dec. 1909, p. 397—401, an. V, nr. 20, 15 dec. 1909, p. 417—431, an. V, nr. 22, 30 dec. 1909, p. 439—444). **D.** restrînge domeniul folc. la producțiile spirituale, delimitîndu-l astfel de antropologie, etnogr. și dialectologie, discipline în sferele cărora fusese pînă atunci înglobat: « Cînd cercetările asupra particularităților fizice ale unui popor formează astăzi obiectul unui studiu special, al antropologiei, de ce le-am introduce în folclor? Tot astfel, ce rost pot avea informațiile asupra artei populare, asupra îmbrăcămintei și chiar asupra graiului cînd aceste chestiuni privesc pe etnograf și pe dialectolog? Folcloristul are fără îndoială uneori nevoie și de informațiuni de natura aceasta, dar nu urmează de aici că el singur are să se ocupe de adunarea lor.» Apreciind col. realizate, pînă la începutul sec. 20, prin raportare la scopul folc. (« de a ne arăta felul propriu de a simți al unui popor, viața lui sufletească în toate manifestațiunile ei mai caracteristice și așa cum se resfrîng în diferitele lui producțiuni păstrate din timpurile cele mai vechi [...] pentru concluziuni etnopsihologice ») și socotindu-le necorespunzătoare exigențelor moderne din pricina concepțiilor « învechite » și metodelor « sterpe » pe care se întemeiau, **D.** propune « emanciparea » folc. prin orientarea clg. și a st. nu numai spre folc. moștenit, tradițional, ci și, cu precădere, spre folc. cont.: « Ca moștenire de sute și mii de ani ni se înfățișează toate basmele, credințele, superstițiile și tot ca o moștenire trebuie socotite cele mai multe din poeziile populare. Dar oare la atît se reduc manifestațiunile sufletești ale poporului, acelea în special pe care el și le exprimă prin grai? În viața de fiecare zi, în cercul restrîns al familiei sau cel mai larg, al satului, țăranul nu primește impresii de tot felul, sufletul lui nu este

mereu atins de realitatea care-l încunjură? Dacă este prin urmare vorba de a înțelege și a reda psihologia poporului de jos, se poate oare trece peste această parte vie, veșnic în mișcare, din ființa lui sufletească, și nu este ea cea mai interesantă de prins, cea mai prețioasă, față de cealaltă, tradițională, prea artificială? A fost deci o greșeală a folcloriștilor cînd au înlăturat din cercul lor de observație părți așa de însemnate din viața, din sufletul celor simpli; pentru constatările psihologice este absolut indispensabil să se dea și acest material, să se culeagă de la țăran, în afară de ce s-a cules de obicei pînă acum, tot ce dînsul exprimă prin grai, tot ce alcătuiește judecata lui asupra diferitelor împrejurări în care trăiește, tot ce crede el despre actualitate.» Această orientare a folc. spre contemporaneitate, redescoperită tîrziu, în 1924, de A. van Gennep în st. său *Le Folklore*, implică o lărgire a conceptului de folc., definit de **D.** ca disciplina care «*trebuie să ne arate cum se resfrîng în sufletul poporului de jos diferitele manifestațiuni ale vieții, cum simte și gîndește el fie sub influența ideilor, credințelor, superstițiilor moștenite din trecut, fie sub aceea a impresiilor pe care i le deșteaptă împrejurările de fiecare zi*». Acest concept, care a constituit o replică autoritară dată criziștilor ce se lamentau că folc. e pe cale de dispariție, a deschis noi perspective cercetării, facilitînd înțelegerea mai exactă a psihologiei poporului, furnizînd un material folclorico-lingv. prețios pentru că reprezintă adevărata exprimare a țăranului «în graiul zilnic, în conversații cu alții, în povestiri libere — singurele în care se poate vedea mai bine spontaneitatea lui în ce privește limba, ca și spontaneitatea lui sufletească». Aceste «povestiri libere» (considerate a avea o mare valoare doc.) s-au dovedit a fi într-adevăr un prețios material de st. nu numai pentru lingviști și folcloriști, ci și pentru psihologi, sociologi, istorici. Textele de acest tip publicate în *Graiul nostru* (1906—1908), au răspuns cu prisosință dezideratului formulat de **D.**, col. citată, care «rămîne piatra unghiulară în acest domeniu», conținînd piese fermecătoare prin spontaneitatea și prin «formulările atît de incisive și de expresive, încît par elaborări cizelate nu de un singuratic, ci de rînduri de oameni» (*IFR*, p. 360),1 calități ce le recomandă atenției celor interesați de fenomenun povestitului pop. După ex. oferit de **D.** în *Graiul nostru* și în *Graiul din Țara Hațegului*, rod al unor cercetări științifice nemijlocite (cercetarea pe teren este una din normele de bază ale noii orientări), elevii săi, care preiau de la **D.** preocuparea pentru

Scanned with OKEN Scanner

monografia dialectală, elevi între care figurează T. Papahagi *, M. Gregorian *, I. Diaconu *, D. Șandru *, F. Brînzeu, Titu Dinu *, Ecaterina Țenescu, I. Stoian, Alexandrina Istrătescu-Tzurea *, Elena Moroianu, Al. Vasiliu, T. Gîlcescu *, Luca Preda, realizează ample cercetări zonale și st. aplicate asupra unor specii folclorice. Cercetările lor nu sînt exclusiv lingvistico-folclorice, ci și etnografice, anticipînd astfel, prin metodologie și prin fenomenele cercetate, șc. sociologică a lui D. Gusti. Din păcate însă, odată cu această deviere, așa cum se întîmplă deobicei cu orientările și metodele noi, care, intrînd pe mîna nvățăceilor, pierd din esență o parte echivalentă cu diferența specifică de inteligență, instrucție și ideal care-i deosebește pe aceștia de magistru, și orientarea metodologică nouă, propusă de **D.**, a pierdut, prin interpretarea și aplicarea ei « fără discernămîntul care fixează valoarea [...] și fără perspectivele de sinteză », ideea interpretării estetice necesare, imobilizîndu-i pe unii dintre discipoli « în procedee sterpe și în păreri lipsite de temei ». Deși teoretic **D.** pledează pentru scrutarea ansamblului poeziei pop., el acordă totuși atenție specială liricii (studiată și comparativ cu lirica arom. și lirica provansală) și descîntecului. Din perimetrul liricii este atras îndeosebi de poezia păstorească. Folc. păstoresc, care face obiectul unei comunicări la Soc. filologică, *Din istoria migrațiunilor păstorești la popoarele romanice* (1907) și al lecției universitare *Păstoritul la popoarele romanice, Însemnătatea lui lingvistică și etnografică* (Buc., Edit. Vieței nouă, 1913), este studiat monografic în *Viața păstorească în poezia noastră populară* (Buc., Casa școalelor, 1922—1923, vol. I, VIII +131 p., vol. II —165 p.). Interesul pentru creația pop. păstorească se manifestă la **D.** pe fondul mai larg al studierii spiritului lat. al popoarelor romanice, al tezei sale cu privire la etnogeneza păstorească a poporului rom.; păstoritul este deci studiat în desfășurarea lui în timp și pe o arie largă. Romanii au fost și ei « neam de păstori », iar rom., continuatorii lor, și-au conservat, și în creațiile lor poetice, o seamă de trăsături lat., un fond spiritual lat., cu deosebire energetismul, vădit nu numai în poezia pop., unde coexistă cu nota melancolică, ci și în cea cultă mai recentă, simbolistă, din țările lat. *Viața păstorească* ... conține numeroase p. de penetrantă analiză a motivelor specifice ale liricii pastorale (codrul, cucul, înstrăinarea). Un loc special este rezervat analizei, filologice și deductive, a *Mioriței*, socotită, mai mult pe bază de supoziții, ca un ecou al mișcărilor

de transhumanță, deși însuși **D.** recunoaște că: « Direct, prin urmare, nu se vorbește în *Miorița* de migrațiuni păstorești care să fi pus în contact ciobani din ținuturi depărtate ». Deși subminat de « dogma transhumanței » și lacunar prin eludarea colindei mioritice, acuzată nejustificat, ca și celelalte colinde, de « întunecări și incoerențe », st. rămîne o contribuție de seamă în seria de exegeze închinate poeziei pop. Un alt st. important este *Limba descîntecelor* (în *Grai și suflet*, Buc., Atelierele Socec, IV, 1929—1930, p. 351—376 și V, 1931—1932, p. 125—157), în care demersul critic, erudit și subtil, evidențiază valoarea lingv. și expresivitatea exorcismelor. Subiectul a fost reluat de Al. Rosetti * în *Limba descîntecelor românești* (Buc., Minerva, 1975, 160 p.). Fără a mai stărui în st. de amploare asupra altor forme poetice pop., **D.** face memorabile obs. privind șablonismul și conservatorismul baladei, rima, aliterația, ritmul trohaic (« o cadență regulată, în acord cu lirismul românesc »), caracterul individual al creației folclorice, raportul dintre individul creator și colectivitatea care asigură transmisiunea cîntecelor, raportul dintre tradiție și inovație, despre circulația motivelor etc. Unele apriorisme proprii lui **D.** precum și stadiul cercetărilor din vremea sa l-au dus cîteodată la formularea unor judecăți contrazise de realitatea folclorică. Dintre acestea, cea mai frapantă este opinia sa despre balade, considerate mai puțin originale și mai puțin specifice folc. rom. decît poezia lirică, idee maioresciană, împărtășită și de N. Iorga *; folcloristica mai nouă (și îndeosebi st. lui A. Fochi *) a demonstrat însă că balada noastră pop. (care conține 355 subiecte) are o mare pondere în cadrul folc. rom., că este specifică și originală în subiecte și motive epice, doar 47 — adică 15% — din subiectele baladice rom. întîlnindu-se și în ariile folclorice blg., iugoslave, neogr., alb., mac., istrorom. Cîteva florilegii de folc. alcătuite de **D.**, de pe o poziție net antiromantică, cum sînt cele publicate în colab. cu I. A. Candrea * (*Din popor, Cum grăiește și simte poporul român*, Buc., Alcalay, col. BPT, nr. 351—352, 1908, 192 p.; *Tradiții și legende populare*, Buc., Alcalay, col. BPT, nr. 600, 1910, 92 p.), dar mai cu seamă *Flori alese din cîntecele poporului*, Culegere întocmită de ~ (Buc., Pavel Suru, 1920, XVI + 204 p.) demonstrează, fie și indirect, nu numai erudiția lingv. și folclorică a lui **D.**, dar totodată gustul lui artistic și punctul lui de vedere asupra sincretismului folcloric, precum și că plăsmuirile pop. pot avea înalte calități artistice fără « apor-

Scanned with OKEN Scanner

tul » « întocmitorilor ». Unele deziderate formulate de **D.** așteaptă încă să fie împlinite: *Enciclopedia folclorului, Atlasul folcloric, Atlasul etnografic,* bibl. folc. publicat în rev. și z. ș.a.

Alte op.: *Poezii populare din diferite regiuni locuite de români,* Buc., Alcalay, col. BPT, nr. 522, f.a., 116 p. în colab. cu I.A. Candrea*; *Concordanțe lingvistice și folclorice,* Buc., curs litografiat, 1924—1925, 117 p.; *Aspecte ale poeziei populare romanice,* Buc., curs litografiat, 1925—1926, 383 p.; *Vorbirea populară din puncte nouă de vedere,* în *I-iul Congres al filologilor români,* Buc., 1926, p. 96—104; *Florilège des chants populaires roumains,* Traduit par M-elle M. Holban, Paris, E. Droz, Buc., P. Suru, 1934, 124 p.

Bibl. ref.: G. Pascu, *Ov. Densusianu, I. A. Candrea, Th. D. Speranția: «Graiul nostru »,* în *VR,* Iași, an. III, nr. 2, febr. 1908, p. 334—335; I. Bianu, *Raport despre « Graiul nostru »,* în *AAR,* Buc., tom. XXXI, 1908—1909, *Partea administrativă,* p. 237; I. Bianu, *Activitatea lui Ovid Densusianu, Ibid.,* tom. XXV, 1908, *Partea administrativă și dezbaterile,* p. 125; V. Bogrea, *« Flori alese din cîntecele poporului »,* în *DR,* Cluj, II, 1921—1922, p. 789—790; I. Șiadbei, *« Viața păstorească în poezia noastră populară »,* I, în *VR,* Buc., an. XIV, nr. 11, nov. 1922, p. 283—285; N. Georgescu-Tistu, *Ovid Densusianu: « Viața păstorească în poezia noastră populară »,* în *DR,* Cluj, III, 1924, p. 981—983; Al. Popescu-Telega, *Ovid Densusianu,* Craiova, *R.,* 1934, 277 p.; C. D. Fortunescu, *« Limba descîntecelor »,* în *AO,* Craiova, an. III, nr. 71—73; 1934, p. 515; Traian Herseni, *Ovid Densusianu « Folclorul, cum trebuie înțeles »,* în *Sociologie românească,* Buc., an. II, nr. 9—10, sept.—oct. 1937, p. 479; Iorgu Iordan, *Ovid Densusianu,* în *BIFR,* Iași, V, 1938, p. 364; I. Mușlea, *Ovid Densusianu folclorist,* în *AAF,* Buc., V, 1939, p. 1—6; Al. Rosetti, *Ovid Densusianu,* în *RFR,* Buc., an. VI, nr. 2, 1 febr. 1939, p. 306—312; N. Cartojan, *Ovid Densusianu,* în *Cercetări literare,* Buc., III, 1939, p. IX—XII; Basil Munteanu, *Un vizionar al latinității: Latinitatea, Franța și sufletul autohton în concepția lui Ovid Densusianu,* în *AAR,* Buc., seria III, tom. XIV, *Memoriile secției literare,* 1945, p. 25—59; D. Șandru, *Între filologie și folclor în concepția școalei Densusianu,* în *CF,* Buc., I, 1947, p.77—90; D. Macrea, *Lingviști și filologi români,* Buc., EȘ, 1959, p. 174—197; J. Byck, *Ovid Densusianu, 25 ani de la moarte,* în *Cont.,* Buc., nr. 24, 14 iul. 1963, p. 3; M. Pop, *Cercetările interdisciplinare și studiile de poetică și stilistică în teoria folcloristică a lui O. Densusianu,* în *REF,* Buc., tom. 11, nr. 5—6, 1966, p. 443—450; Ovid Densusianu, *Flori alese din cîntecele poporului, Viața păstorească în poezia noastră populară, Folclorul, cum trebuie înțeles, Graiul din Țara Hațegului,* Ed. îngr. și pref. de Marin Bucur, Buc., EPL, 1966, 430 p.; Marin Bucur, *Ovid Densusianu,* Buc., ET, 1967, 351 p.; V. Rusu, *Ovid Densusianu,* în *R,* Craiova, an. V, nr. 5, 15 mai 1968, p. 7—8; Ovid Densusianu, *Opere,* vol. I, Ed. îngr. de B. Cazacu, V. Rusu și I. Șerb, Buc., EPL, 1968, XXVII + 755 p., vol. II, Buc., Minerva, 1975, 1046 p., vol. III, Ed. cr. și comentarii de Valeriu Rusu, Buc., Minerva, 1977, 753 p.; D. Pop, *Ovid Densusianu folclorist,* în *Lb. lit.,* Buc., XIX, 1968, p. 147—163; Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei, Etnografie, Folclor, Dialectologie,* I, Buc., EPL, 1969, p. 11—12; Luca Preda, *O conștiință a progresului național, 30 de ani de la moartea lui Ovid Densusianu,* în *R,* Craiova, an. V, nr. 5, 15 mai 1968, p. 7—8; D. Caracostea, *Poezia tradițională română, Balada poporană și doina,* Ed. cr. de D. Șandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. I, p. 16—

18, 134—136, 167—169, 172—174, 180—182, 244—246, 252—255, 266—268 vol. II, p. 459—461; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, 1972, p. 102—109; Ovidiu Bîrlea, *Ovid Densusianu, promotor al cercetării stilului folcloric*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. IV, 1973, p. 723—728; Radul Niculescu, *Ovid Densusianu și actualitatea exegezei «Mioriței»*, în *REF*, Buc., tom. 18, nr. 6, 1973, p. 431—453; Marin Buga, *Ovid Densusianu — folclorist*, Rezumatul tezei de doctorat, Univ. din Buc., Fac. de lb. și lit. rom. 1976, 25 p. **(I.D.)**

DENSUȘIANU Aron, n. 19 nov. st. v. 1837, Densuș, jud. Hunedoara — m. 2/15 sept. 1900, Iași. Învață mai întîi lb. rom. și lb. lat. cu tatăl său, acasă, la Densuș; st. norm. la Hațeg (1846—1848); st. s. la Blaj (1852—1860); st. juridice la Sibiu (1860—1864). «Concipist advocațial» și avocat cu «cancelarie» proprie la Făgăraș (1864—1874); prof. de drept la Univ. din Buc. (1880); prof. supl. la catedra de lb. și lit. lat. a Univ. din Iași (1881—1887) și prof. definitiv la aceeași catedră (din 1887); prof. de ist. lit. rom. la aceeași Univ. (din 1885). M. al Acad. Rom. (1877); m. al ASTRA. Conduce publ. *Orientul latin* și *Revista critică-literară*; colab. și la *Albina*, *Album macedoromân*, *Amicul școalei*, *Aurora română*, *Columna lui Traian*, *Concordia*, *Convorbiri literare*, *Familia*, *Federațiunea*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gura satului*, *Musa română*, *Almanac beletristic*, *Parnasul român*, *Revista literară și științifică*, *Telegraful român*, *Tribuna*, *Umoristul*.

D., critic și istoric literar, scriitor, tatăl lui Ov. Densusianu *, scrie, între anii 1866—1896, cca 30 de st., art. și recenzii în care comentează lit. pop. de pe poziții romantice, mitologizante, istorizante, psihologizante, însă numele său este amintit astăzi cu precădere în exegezele baladei *Mioriței*, în bibl. căreia a adăugat o var. pseudopop. din Transilvania (*Mioriță lae*, în *RCL*, Iași, an. III, nr. 7, 8, 9, iul.-aug.-sept. 1895, p. 253—266), al cărei protagonist dă o replică dîrză dușmanilor săi. Admirator cu deosebire al baladelor pop., stăruie asupra *Mioriței* în st. *Epopeea noastră păstorească* (în *RCL*, Iași, an. III, nr. 12, dec. 1895, p. 316—331). Necunoscînd decît puține var. (numai cele din col. V. Alecsandri * și G. Dem. Teodorescu *, în care ciobanul «stă pasiv ca mielul la junghiere») și neadmițînd decît baladele epice (în care «se petrece totul sub ochii noștri»), deși în propriile-i creionări poetice se întîlnesc nu puține balade în care filonul liric este proeminent, **D.** acuză de degenerescență tocmai var. validate de ist. folcloristicii. Denunțarea pasivității protagonistului baladei mioritice din var. amintite apare nefundată întrucît suportul lor epic firav este mai mult un pretext pentru expunerea meditației asupra morții, omorul fiind prezentat doar ca ipotetic. **D.** reduce simțitor semnificația poetică și filozofică a *Mioriței*, unul din miturile noastre fundamentale,

Scanned with OKEN Scanner

cînd o prezintă doar ca « o scenă, o tragedie păstorească, de care nenumărate s-au întîmplat și se întîmplă în viața păstorilor », cînd îi neagă vechile straturi mitice (« nici cea mai mică urmă de mitologie veche nu aflăm »). Balada îi apare totuși foarte valoroasă și locală (respinge ideea originii ei în Pind, propusă de A. I. Odobescu *). În alte cîteva st. încearcă să contureze o mit. rom. pe teoria descendenței integrale a mit. noastre din mit. gr.-romană, al cărei adept era: « mitologia din poezia și poveștile poporale române este pur și simplu o mitologie greco-romană ». Deși întrevede mecanismul st. de folc. comparat (« Analize critice, explicări paralele relative cînd la caracterul și datinele naționale, cînd la istorie, cînd la mitologie »), **D.** face afirmații simpliste, nu sesizează straturile adînci, arhaice ale miturilor rom.: legenda Meșterului Manole n-ar fi altceva « decît mitul lui Dedal și Icar »; personajul principal din balada *Iovan Iorgovan* « este Ercule, care tăia idra lernaica »; « ideea fundamentală a colindei despre jaful ce l-a făcut Iuda în rai trebuie să o căutăm în mitul elen al lui Prometeu »; colindul despre săracul care ospătează pe Dumnezeu și Sf. Petru este și el un reflex al mitului despre « Filemon și Bauce, cari încă primesc în coliba lor pe Joe și Mercur », răpirea Ilenei Cosînzene ar aminti de răpirea Elenei, soția lui Menelau. Rămîn actuale obs. sale despre cele trei etape ale baladei pop. (« năzdrăvani », « voinici » și « haiduci »), formulate în st. *Din zile bătrîne* (*Orientul latin*, Brașov, an. I, nr. 57, 12 oct. 1874, p. 225—226, nr. 58, 16 oct. 1874, p. 229—230), îndrumările metodologice de culegere a prozei pop. (« trebuie introdusă notarea imediată din gura naratorului; nimic schimbat, nimic adaos, ci păstrat ca ceva sacrosînt », și îndemnurile adresate scriitorilor de a crea o lit. care să reflecte « tot mai mult expresiunea ființei noastre etnice » (*Înmormîntarea la români*, în *RCL*, Iași, an. I, nr. 6—7, iun.-iul. 1895, p. 257—263).

Alte op.: *Studie asupra poesiei populare române*, în vol. *Protocolul despre a șasea adunare generale ce Asociațiunea transilvană pentru literatura și cultura poporului român a ținut la Alba Iulia în anul 1866, sub prezidiul excelenței sale domnul președinte al Asociațiunii, archiepiscop și mitropolit Andrei baron de Șaguna*, Sibiiu, în Tip. archidiecezană, 1866, p. 132—153; *Originea doinei*, în *Fam.*, Pesta, an. V, nr. 4, 31 ian./7 febr. 1869, p. 37—39; *De unde vine mitul Ileana Cosînzeana*, în *CT*, Buc., an. III, nr. 6, 21 febr. 1872, p. 59—60; *Aventuri literare*, în *Fam.*, Oradea, an. XVI, nr. 92, 12 dec. 1880, p. 572—573; nr. 93, 16 dec. 1880, p. 579—580; nr. 94, 19 dec. 1880, p. 584—585; nr. 95, 23 dec. 1880, p. 591; nr. 96, 26 dec. 1880, p. 596—597; nr. 97, 30 dec. 1880, p. 603—604; nr. 98, 2 ian. 1881, p. 608—609; nr. 99, 6 ian. 1881, p. 615—616;

nr. 100, 9 ian. 1881, p. 619—620; an. XVII, nr. 1, 13 ian. 1881, p. 2—3; *Semo Sancus și Simbele*, Studiu de mitologie comparată, în *CT*, Buc., an. III, nr. 3, mart. 1882, p. 136—147; *Istoria limbei și literaturei române*, Iași, Tip. națională, 1885, 287 p.; *Colindele și himnele vedice*, în *RCL*, Iași, an. I, nr. 1, ian. 1893, p. 1—15; *Refrenul colindelor*, *Ibid.*, an. 1, nr. 2, febr. 1893, p. 49—63; *Terfarii* (Studiu de mitologie comparată), *Ibid.*, an. I, nr. 5, mai 1893, p. 193—201; *Persecuțiunea religioasă a vechilor datine*, *Ibid.*, an. I, nr. 10, oct. 1893, p. 455—459; *Din mitologia română*, *I — Gana*, *II — Caşmete*, *Ibid.*, an. I, nr. 12, dec. 1893, p. 521—531; *Tradițiunile locale*, *Ibid.*, an. I, nr. 12, dec. 1893, p. 532—539; *Marcu Viteazul*, *Ibid.*, an. II, nr. 5—6, mai—iun. 1894, p. 264—272; *Din mitologia română*, *III — Dușii*, *IV — Beda*, *V — Alimori*, *Ibid.*, an. II, nr. 9, sept. 1894, p. 346—356; *Limba latină și inscripțiunile romane în poezia noastră populară*, *Ibid.*, an. II, nr. 11—12, nov.—dec. 1894, p. 480—483; *Arghir ca mit și tendință*, *Ibid.*, an. III, nr. 2, febr. 1895, p. 33—44; *Din mitologia română*, *VI — Brîul Preacuratei*, *VII — Gorgone*, *Ibid.*, an. III, nr. 10—11, oct.—nov. 1895, p. 269—279; *Din medicina populară*, *Ibid.*, an. III, nr. 10—11, oct.—nov. 1895, p. 299—300; *Arghir și Traian*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6, iun. 1896, p. 161—167; *Notă [la urarea cu plugul]*, *Ibid.*, an. IV, nr. 7—8, iul—aug. 1896, p. 237—240.

Bibl. ref.: Georgeta Antonescu, *Aron Densușianu*, Cluj, Dacia, 1974, p. 154—163, p. 265—266. **(I.D.)**

DENSUȘIANU Bizanțiu P., n. 1799, Densuș, jud. Hunedoara — m. 21 apr. 1857, Densuș. St. teol. la Blaj. Preot în Densuș.

D., tatăl lui Aron **D.*** și Nicolae **D.***, lasă un ms. rom. de 98 p. (semnalat mai întîi de M. Sastu, azi în biblioteca « I. G. Bibicescu » din Drobeta Tr.-Severin), scris cu caractere chirilice de « B. Oltyean », cunoscut sub titlul (dat de Nicolae **D.***): *(Colecțiune de cîntece a prea bunului și neuitatului mieu părinte Bizanțiu P. Densușianu de Măceu (Matsay), scrisă încă pe cînd se afla teolog în Blasiu (1821)*, cuprinzînd, pe lîngă un prețios material de etnol., și « verșuri » (poezia pop. și semicultă), printre care *Verșul lui Iosif*, *Verșul străinătății*, *Verșul lui Adam*, *Verșul veseliei*, *Verșul pustiii*, *Verș la nuntă*, *Verș la moartea lui Lazăr*, *Orație de Crăciun* — « cîntece populare derivate din vechile cărți populare, mai ales din textele apocrife sau biblice [...] devenite colinde populare, care se găsesc în colecțiile obișnuite, începînd cu aceea a lui Anton Pann » (Dan Simonescu *).

Bibl. ref.: Moses Gaster, *Literatura populară română*, Buc., Ig. Haiman, 1883, p. 24—25, 275—282, 466, 471, 535—536; Gr. T. Pop, *Un Conachi « avant la lettre » ? Pe marginea unui manuscris necunoscut din biblioteca de la Tr. Severin*, în *R.*, Craiova, an. III, nr. 6(23), ian. 1966, p. 8; Dan Simonescu, *Un Conachi avant la lettre ? Un manuscris rar în biblioteca « Bibicescu » de la Tr. Severin*, *Culegerea de poezii populare din 1821 a lui Bizanțiu Densușianu*, în *R.*, Craiova, an. III, nr. 13 (30), 15 dec. 1966, p. 9; Cornelia Călin, *Contribuții*

la istoria folcloristicii românești; Un manuscris vechi aparținînd lui Bizanțiu P. Densușianu, în *REF*, Buc., tom. 18, nr. 5, 1973, p. 409—424. **(I.D.)**

DENSUȘIANU Nicolae, n. 18 apr. 1846, Densuș, jud. Hunedoara — m. 24 mart. 1911, Buc. St. s. la Colegiul franciscan din Hațeg și la gimn. din Blaj (unde are prof. pe T. Cipariu* și I. Micu Moldovanu*); st. univ. de drept la Sibiu (1856—1869). « Notar suprem » la Făgăraș (1870), practicant la un birou avocațial în același oraș (1871—1872), avocat la Brașov (din 1872) și la Buc. (din 1877), translator la Marele Stat Major al armatei (din 1884), bibliotecar. M. coresp. al Acad. Rom. (1880). Colab. la *Analele Academiei Române*, *Familia*, *Jahresberichte des Geschichtswissenschaft*, *Orientul latin*, *Revista critică-literară*, *Transilvania* ș.a.

Reprezentant al șc. mitologico-istorice, **D.** realizează una din cele mai ample și valoroase col. folclorice, care reprezintă un moment de seamă în acțiunea de cunoaștere a culturii noastre pop. Încă de la primele sale art. despre folc. (1871), atrage atenția asupra elementului istoric din tradiții și credințe, neluat în seamă, după opinia sa, dintre înaintași, decît de N. Bălcescu *, B. P. Hasdeu * și At. M. Marienescu *. **D.** este convins că istoricul poate fi mai satisfăcut dacă apelează la « arhivele naționale ale poporului român, la credințele, legendele și tradițiunile sale istorice și religioase, care sînt mult mai vechi și mult mai instructive decît toți autorii, și care formează monumente autentice ale vieții sale primitive ». Consecvent acestei opinii, în anii 1878—1879 culege tradiții istorice despre revoluția lui Horia. În 1887, face cercetări etnografice și lingv. la vlahii din Croația și Istria. În 1888 culege informații istorice și etnografice despre rom. din Istria. În 1892 proiectează o vastă col. de folc. de pe întregul spațiu rom., alcătuind în acest scop un *Chestionariu despre tradițiunile și antichitățile țerilor locuite de români* (partea I, Buc., 1893; partea a II-a, Iași, 1895) prin care cere să i se trimită tradiții de origine dacă și romană, interesîndu-l 3 epoci: epoca dacă, epoca dominației romane, cu vechile legende italice, epoca invaziilor barbare, precum și vechi legende italice. Prima parte a chestionarului cuprinde 396 întrebări grupate în 16 clase, iar a doua, 280 întrebări ordonate în 33 clase. Întrebările depășesc granițele etnograf. și folc. Dintre indicațiile metodologice, reținem dezideratul de a i se trimite texte autentice, culese numai de la bătrîni; din repertoriul folcloric este interesat cu precădere de tradițiile istorice, de legende, basme, cîntece lirice de cătănie, de proverbe, zicători, jocuri de copii și de mit. națională. Unii inf., nerespectînd, ca dealtfel și **D.**, cadrul strict, prestabilit de autor, col. rezultată

a depășit proiectul. Întregul material i-a servit lui **D.** la alcătuirea eruditei și nu o dată fantezistei sale lucrări *Dacia preistorică*, Cu o prefață de dr. C. I. Istrati (Buc., Inst. de Arte grafice Carol Göbl, S-sor Ioan Șt. Rasidescu, 1913, CXIX + 1 152 p.), pe care V. Pârvan, de ex., o consideră « roman fantastic... plin de mitologie și filologie absurdă ». Această apreciere nu diminuează însă valoarea monumentalei col. folclorice care stă la baza st. Col. depășește în amploare, nu însă și în varietate, pe aceea realizată de B. P. Hasdeu *. **D.** primește de la mai mulți folcloriști cunoscuți, ca Dimitrie Dan, Tit Bud *, Teofil Frîncu *, Vasile Sala *, G. Cătană *, T. Bălășel *, M. Lupescu *, Dobre Ștefănescu ș.a., 1 156 răspunsuri, textele însumînd aproape 16.000 p., iar cele ale referenților peste 1.000 p. din 930 de loc. Răspunsurile au rămas mai mult de 8 decenii în mapele BAR și BARSR (ms. 4545—45—61, în 17 vol. in folio), fiind consultate de folcloriști, filologi și istorici (S. Fl. Marian *, Gr. G. Tocilescu *, Al. Rosetti * ș.a.). Acest vast repertoriu al culturii pop. rom. a fost parțial valorificat în 1975, în antol. Nic. Densușianu, *Vechi cîntece și tradiții populare românești, Texte poetice din răspunsurile la « Chestionarul istoric » (1893—1897)*, Text ales, stabilit, note, var., indici și st. intr. de I. Oprișan (Buc., Minerva, LVI +370 p.) care cuprinde 40 tipuri de balade, unele dintre ele raritați *(Jecman împăratul, Muntele de Criș, Cîntecu lui Macovei)*, colinde (*Ana Dochiana, Colindul soarelui, Dana* ș.a.) și plugușoare. A. Fochi *, în *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea : Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu* (Buc., Minerva, 1976, LX +392 p.), sistematizează, așa cum au făcut I. Mușlea * și Ov. Bîrlea * cu răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu *, întregul material primit de **D.** Din cele 127 de fenomene descrise în răspunsuri, se detașează prin noutate cele despre vălărit, scaloian, hopșă, agănău, crai, roata de foc, domnul de rouă, spălarea aurului, luntre monoxile și Novaci. **(I.D.)**

DESMIREANU Ion, n. 20 apr. 1921, Someșeni, jud. Cluj — m. 28 aug. 1968, Cluj. Șc. pr. la Someșeni; st. norm. (1934—1942) și univ. de fil. la Cluj (1945—1949). Prof. s., inspector metodist la secția de învățămînt a jud. Cluj; lector la IPCD Cluj. Colab. la *Făclia*, *Tribuna*, *Tribuna Ardealului* ș.a.

D. editează o singură clg.: *Folclor din regiunea Cluj* (seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. I, p. 471—574), conținînd 341 piese (îndeosebi cîntece de dragoste și dor, strigături și folc. nupțial),

Scanned with OKEN Scanner

culese între anii 1942 și 1960, direct și cu ajutorul unor cadre didactice, din jud. Alba, Cluj, Dej și Bistrița-Năsăud. Exemplară prin selecție, clg. este neunitară din cauza prea marei raze de cercetare.

Bibl. ref.: V. Adăscăliței, *Ion Desmireanu: « Cine-o făcut horile »*, în *IL*, an. XIII, nr. 9, sept. 1962, p. 89—90; D. Florea-Rarișteș, *O culegere de folclor din regiunea Cluj*, în *S.*, Cluj, an. XIII, nr. 4, apr. 1962, p. 125—126. **(I.D.)**

DIACONU Ion, n. 24 sept. 1903, Spinești, jud. Vrancea. Șc. pr. în loc. vrîncene Tulnici și Spinești; st. s. la Focșani (1915—1923); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1923—1926), avînd ca prof. pe Ov. Densusianu*, care-i devine mentor, N. Cartojan și Ch. Drouhet; dr. în folc. cu teza *Reflexiuni despre cîntecul și versul popular* (1948). Prof. s. la Focșani (1932—1963). Redactează și tipărește rev. *Ethnos* (1941—1943); colab. și la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Convorbiri literare*, *Grai și suflet*, *Însemnări ieșene*, *Milcovia* ș.a.

D. este autorul unor clg. de o deosebită însemnătate, printre cele mai importante din întreaga ist. a folcloristicii rom.: *Ținutul Vrancei* (Inst. de fil. și folc., Univ. din Buc., 1930, I, CXI + 288 p.), *Folclor din Rîmnicul Sărat* (Focșani, Tip. Cultura, vol. I, 1930, XLIV +81 p.; vol. II, 1934, CXV +96 p.; vol. III, 1948, 88+116 p.); *Ținutul Vrancei* (Buc., EPL, 1969, vol. I, 458 p.; vol. II, 458 p.). Adept al șc. lui Ov. Densusianu * (care a pus un deosebit accent pe metoda monografică de cercetare a graiurilor), **D.** realizează una din cele mai complete monografii folclorice, zona Vrancea fiind investigată dintr-o perspectivă largă, interdisciplinară. Particularitatea clg. sale începe de la modul de anchetare, care implică respingerea clg. făcute « de-a valma, de oricine, oricînd, oricum și aproape indiferent de la cine ». Se delimitează și părăsește metodele diletanților epocii: « De obicei zelatorii fervenți erau niște publiciști indiscernabili: profesorul diletant, învățătorul entuziast, ziaristul superficial (mai ales cel din provincie), publicistul prea ocazional, ba chiar elevul mărinimos ». Pune accent nu numai pe rigoarea clg., ci și pe cercetarea aprofundată, care-l ferește de aproximațiile « folcloriștilor de cabinet ». Clg. lui **D.** se impun prin cîteva dominante: gustul pentru fenomenele semnificative și respingerea celor periferice, acribia în redarea aspectelor dialectale ale lb., extinderea cercetării asupra aspectelor geografice, istorice, aplicarea experimentului folcloric asupra inf. talentați, perfecționarea anchetei (inf. sînt cercetați în mai multe rînduri, folcloristul urmărind să-l găsească pe cîntăreț în dispoziția de a-i spune « forma întreagă — cea prototipică »), elaborarea unor

norme metodologice (aplică racordajul folcloric încă din anii 1926—1927, fiind încurajat de Ov. Densusianu *), înzestrarea clg. cu un erudit aparat critic, care denotă intima cunoaștere a bibl. și examenul critic neîndurător aplicat clg. diletante, improvizate. Clg. sale țin seama de dubla realitate a folc.: cîntec pop. și vers pop. Cînd anchetează pe cei 12 600 inf., cifră nemaiatinsă de nimeni, pune accent pe aspectele originare, primitive ale folc. vrîncean. Predilecția aceasta pentru folc. tradițional vine din însușirea punctului de vedere restrictiv exprimat de Ov. Densusianu* în *Viața păstorească în poezia noastră populară* (1922—1923), potrivit căruia formația etnică a rom. are origine pastorală, opinie care va fi nuanțată de alți folcloriști și etnografi (R. Vuia * de ex.). Cercetează cu precădere repertoriul pastoral (în 1924 culege două var. ale *Mioriței*, pe care le publică în *GS*, tom. II, Buc., 1926, p. 359, 361), la loc de cinste stînd capodopera acestui repertoriu, căreia îi consemnează 409 var. Cercetările folclorice, etnografice și dialectale asupra ținutului Vrancei sale natale (autorul susține ideea culegătorului localnic) sînt indispensabile cunoașterii străvechii civilizații țărănești, așa cum se reflectă ea în lirică și epică, în datini și obiceiuri, în modul de viață materială. Activitatea folcloristică a lui **D.**, desfășurată pe parcursul a șase decenii (primele notări de texte folclorice și dialectale le face la vîrsta de 16 ani), a impus unor cercetători de seamă ai spiritualității poporului român: N. Iorga *, D. Caracostea *, P. Caraman *, Th. Capidan *. N. Iorga * apreciază astfel *Ținutul Vrancei*: « Foarte frumoasă și adîncită monografia d-lui Ion Diaconu asupra Vrancei »; P. Caraman* subliniază ținuta științifică exemplară a aceleiași col.: « materialul prezentat de el este o culegere model, atît din punct de vedere al fidelității folclorice, cît și al notării fonetice ». Cînd Acad. Rom. distinge, în 1936, *Folclor din Rîmnicu Sărat*, vol. II, cu premiul « I. Heliade Rădulescu », Th. Capidan *, în calitate de raportor, afirmă: « autorul, care este cunoscut și prin lucrări de acest gen, stăpînește bine faptele în legătură cu problemele metodologiei folclorice. La curent cu cele mai de seamă publicații străine de specialitate, autorul, după ce studiază problema sub toate aspectele, arată condițiunile în care trebuie să se culeagă materialul folcloric, insistînd asupra faptului că grija de formă trebuie să preocupe tot atît de mult ca și aceea de fond.» În prezent își definitivează cele

6 vol. ale monografiei vrîncene și cercetările monografice despre cîțiva inf. de excepție.

Alte op.: *Păstoritul în Vrancea*, Buc., 1930, 55 p., extras din *GS*; *Psihologie și creație populară*, Buc., 1935, extras din *AAF*, Cluj, vol. III, 1935, p. 7—23; *Aspecte etnografice putnene*, Focșani, f. ed., 1936, 34 p.; *În Vrancea cu Mihail Sadoveanu*, în *Însemnări ieșene*, an. IV, nr. 7, 1 iul. 1939, p. 87—94; *Orientări folcloristice* (Precizări bibliografice), în *E*, Focșani, an. I, fasc. 1—2, p. 213—232, 309—330; *Orientări etnografice*, *Ibid.*, an. II, fasc. 1—2, 1943, 365—389; *Reflexiuni despre cîntecul și versul popular*, Focșani, Tip. Cultura, col. «Ethnos», 1946, 166 p.

Bibl. ref.: N. Iorga, *Ion Diaconu: «Ținutul Vrancei, etnografie, folclor, dialectologie, [vol.] I»*, în *Revista istorică*, Buc., an. XVII, nr. 1—3, ian.—mart. 1931, p. 55; Dan Simonescu, *«Folclor din Rîmnicul Sărat, [vol.] I»*, în *CL*, Buc., an. LXVIII, nr. 3—5, mart.—apr. 1935, p. 268—269; D. Murărașu, *Ion Diaconu: «Folclor din Rîmnicul Sărat, [vol.] II»*, în *Revista Societății «Tinerimea română»*, Buc., an. LIV, nr. 5, ian. 1936, p. 199—202; P. Caraman, *«Ethnos», revistă de grai, studiu și creațiune românească (1941—1942)*, în *Balcania*, Buc., an. VI, 1943, p. 572—576. **(I.D.)**

DIMA Alexandru, n. 17 oct. 1905, Tr. Severin — m. 19 mart. 1979. St. s. la Tr. Severin (bac. în 1925); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1925—1929); lic. al Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1930); st. de specializare în estetică, etnogr., ist. artelor și ist. lit. romanice și germanice la Berlin, München și Viena (1937—1938); dr. în lt. și filoz. al Univ. din Buc. (1938) cu teza *Conceptul de artă populară*. Prof. s. la Rm. Vîlcea și Sibiu (1931—1937); director al l. «Gheorghe Lazăr» din Buc. (1937); inspector școlar (1938—1944); prof. univ. la Iași (din 1945) și Buc. (din 1966), director (1966—1973) al IITL «G. Călinescu» din Buc. M. coresp. al Acad. R.S.R. (din 1964), m. al AȘSP (din 1970), și al Soc. americane de ist. culturii, cu sediul la New York (din 1973). Red. la *Datina și Transilvania*, red.-șef la *Revista de istorie și teorie literară*, red. responsabil al publ. *Limbă și literatură*; colab. și la *Analele Universității din Iași*, *Arhiva pentru știință și reformă socială*, *Blajul*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Der getreue Eckart* (Viena), *Familia*, *Gazeta literară*, *Gînd românesc*, *Iașul literar*, *Iașul nou*, *Klingsor*, *Limba română*, *Luceafărul*, *Neohelicon* (Bud., Paris), *Ramuri*, *Revista de filozofie*, *Revista fundațiilor regale*, *Revue d'esthétique* (Paris), *Roma*, *Secolul 20*, *Sociologie românească*. *Steaua*, *Studii și cercetări*, *Süd Ostdeutsche Forschungen* (München) *Teatrul*, *Tribuna*, *Tribuna literară*, *Viața literară*, *Viața românească* ș.a.

Comparatist cu remarcabile st. de sinteză asupra fenomenului literar universal, **D.** este și autorul unei importante contribuții la cunoașterea profundă a folc., *Conceptul de artă populară* (Buc., FPLA, 1939, 234 p.), lucrare distinsă de Acad. Rom. cu premiul «G. Vernescu» (1940), în care arta pop. este analizată din punct de vedere fenomenologic, psihologic și sociologic. În cele 3 cap. ale st., **D.** disjunge metodic, prin asoc. și disociații ce demonstrează o îndelungată, atentă și avizată scrutare a fenomenului, conceptul de artă pop. de conceptul de

artă în genere, stabilind totodată raporturile artei pop. cu arta primitivă, din care derivă, și cu arta cultă, spre care tinde. Demersul critic stabilește, pe baza unor delimitări convingătoare, trăsăturile definitorii ale artei pop.: caracterul ei esențial eterogen, determinat de dominarea funcțiunilor estetice — « latente » și « efervescente » —, de « funcțiunile utilitare și sociale », structura simbolică a motivelor, evitarea (în plastică) a celei de a treia dimensiuni, caracterul colectiv și deschis al creației pop. și, în fine, circulația, elementul fundamental, specific al conceptului: « o operă nu poate aparține sferei artistice populare decît cu condiția sine qua non de a fi străbătut fazele procesului circulației — cu cele două momente concomitente ale lui: distructiv și constructiv — încadrîndu-se în comunitate prin dinamismul forțelor psiho-sociologice [...]. Conceptul artei populare trebuie întemeiat deci mai ales pe această bază esențială a circulației. Prin aceasta el se deferențiază răspicat de arta cultă.» Elaborarea lucrării *Conceptul de artă populară* a fost precedată și într-o anume măsură pregătită de anchete directe, efectuate de autor ca m. al echipelor de st. organizate de prof. univ. D. Gusti, în vechi centre de cultură pop. (îndeosebi în com. Drăguș, jud. Brașov). Dintre observațiile acestor anchete, consemnate în *Aspecte ale artei populare sătești, Împodobirea porților, interioarelor caselor, opinii despre frumos* (Buc., Inst. social rom., 1945, 45 p.+ 13 pl.), merită a fi reținută, și pentru relația cu st. *Conceptul de artă populară*, stricta legătură, în accepția subiecților, dintre noțiunea de frumos și noțiunile de utilitate (lumea obiectuală) și de valoare morală (oamenii). Publicat înainte de *Conceptul de artă populară*, st. *Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană* (Buc., FPLA regele Carol II, 1936, 93 p.) relevă filonul folcloric (esențializat estetic) din op. unor poeți ca I. Barbu, L. Blaga *, I. Pillat *, V. Voiculescu * ș.a.—, subliniind că poeții interbelici selectează, spre deosebire de poeții din epoca lui V. Alecsandri * și a lui M. Eminescu *, alte secțiuni ale creației pop., folc. fiind un neistovit patrimoniu spiritual, capabil să satisfacă și să ofere fiecărei orientări poetice un « material consonant ». Lucrare clasică în acest domeniu, ce a servit ca imbold pentru alte lucrări cu teme similare ale unor tineri cercetători cont.

Bibl. ref.: G. Vrabie, *Al. Dima: « Conceptul de artă populară »*, în *Gîndirea*, Buc., an. XIX, nr. 1, ian. 1940, p. 60—61; D. Gusti, *Raport de premiere al Academiei Române la lucrarea « Conceptul de artă populară » de Al. Dima*,

Scanned with OKEN Scanner

în *AAR*, Buc., tom. 61, 1940—1941, Monitorul oficial, 1942, p. 223—224; Al. Teodorescu, *Preocupările folcloristice în activitatea lui Al. Dima*, în *ALIL*, Iași, an. XVI, 1965, p. 17—25; Nicolae Balotă, *Clasicitatea folclorului*, în *Luc.*, Buc., an. XIV, nr. 9, 27 febr. 1971, p. 3; Ov. S. Crohmălniceanu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *RL.*, Buc., an. IV, nr. 11, 11 mart. 1971, p. 14—15; Mircea Anghelescu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Scînteia tineretului*, Buc., an. XXVII, nr. 6783, 11 mart. 1971, p. 4; Emil Manu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Săptămîna*, Buc., nr. 16, 26 mart. 1971, p. 7; Liviu Leonte, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *C*, Iași, an. VI, nr. 20, 15 mai 1971, p. 8; Romulus Vulcănescu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *România liberă*, Buc., an. XXIX, nr. 8266, 22 mai 1971, p. 2; N. Manolescu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Cont.*, Buc., nr. 22, 28 mai 1971, p. 3; N. Constantinescu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *AUB, Limbă și literatură română*, an. XX, nr. 1—2, 1971, p. 203—204; Ion Apostol Popescu, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Ateneu*, Bacău, an. VIII, nr. 6, iun. 1971, p. 12; N. Bot, *«Arta populară și relațiile ei»*, în *S.*, Cluj, an. XXII, serie nouă, nr. 4, 16—30 iun. 1971, p. 16; Dumitru Pop, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Trib.*, Cluj, an. XV, nr. 25, 24 iun. 1971, p. 12—13; Adrian Fochi, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *RITL*, Buc., an. XX, nr. 3, p. 520—521; Marin Mincu, *Probleme de structură, Revirimentul folcloristicii*, în *Tomis*, Constanța, an. VI, nr. 11, nov. 1971, p. 18; Al. Dobre, *Al. Dima: «Arta populară și relațiile ei»*, în *Tribuna școlii*, Buc., 15 apr. 1972, p. 12. **(I.D.)**

DINU Titu, n. 1888, Buc.(?) — m. apr. (?) 1918,?. St. univ. de lt. și filoz. la Buc. (pînă în 1913). Prof. s. de lb. rom. și lb. lat. la Buc. (din 1913). M. în comitetul de conducere al rev. *Viața nouă* (mart. 1915—febr. 1917); colab. (postum) și la *Grai și suflet*.

Istoric literar, traducător (din lb. lat. și lb. fr.), poet, mort (în timpul primului război mondial) înainte de a se ilustra într-unul din domeniile amintite, **D.** se manifestă și ca folclorist, reprezentant al șc. lui Ov. Densusianu *. «La Universitate — scrie prof. său — s-a pasionat pentru studiile de filologie și folclor, al căror spirit nou ajunsese să-l înțeleagă și să-l pună în lucrări care se înfățișau cu o notă personală» (*Cei pe care i-am pierdut: T. Dinu și C. Stoica*, în *Viața nouă*, Buc., an. XVI, nr. 11—12, 1 ian.—1 febr. 1918, p. 164—166). După cîteva «cercetări de folclor», cum își subintitulează art. (*Dunărea în poezia populară, Ibid.*, an. VI, nr. 5, 15 apr. 1910, p. 95—98; *Florile în poezia populară, Ibid.*, an. VI, nr. 10, 1 iul. 1910, p. 185—191; *Codrul în poezia populară, Ibid.*, an. VI, nr. 19, 15 nov. 1910, p. 372—377, an. VII, nr. 5, 15 apr. 1911, p. 88—91), în care examinează atitudinea poetului pop. față de natură (poetul pop. «nu admiră natura; nu-i înalță cîntece de mărire; nu-i vorbește stăpînit de uimire»), **D.** realizează cel mai important st. al său, apărut postum, *Graiul din Țara Oltului* (în *GS*, Buc., 1923—1924, p.

107—139), care conține, pe lîngă considerațiile lingv., 68 texte lirice, culese — cu rigoare filologică — din com. Drăguș, jud. Brașov. Notă aparte fac cîntecele « pribegilor » rom. în America, adică ale țăranilor care au muncit în fabricile americane.

Bibl. ref.: S.O.V. [S. Mehedinți], *Morții noștri*, în *CL*, Buc., an LI, nr. 1, ian. 1919, p. 113—116; *Documente literare*, Ed. de Gh. Cardaș, Buc., Minerva, 1973, vol. II, p. 234 **(I.D.)**

DONIGA Vasile, n. 7 nov. 1908, Tălpigi-Negrilești, jud. Tecuci. St. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1930—1934). Prof. s. la Zalău (1935—1937), Carei (1937—1939), Năsăud (1938—1940), Petroșani (1940—1941), Hațeg (1941—1943), Orăștie (1943—1954), Baia Mare (1954—1971).

D. publică o singură clg., sub titlul *Poezii populare din Oaș, Maramureș și Năsăud* (în seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. I, p. 351—422), conținînd doine, cîntece de lume și satirice, chiuituri și țipurituri, balade și colinde, poezia obiceiurilor tradiționale (de nuntă, de înmormîntare), remarcabile fiind textele lirice, o var. a baladei *Pintea* și 4 var. ale *Mioriței*. Din păcate, transcrierea este deficitară, plină de inconsecvențe ce provin din necoordonarea prealabilă a anchetatorilor (elevi). **D.** a realizat și o clg. de proză pop., rămasă în ms. **(I.D.)**

DULFU Petre, n. 10 mart. 1856, Tohat, jud. Maramureș — m. 31 oct. 1953, Buc. Șc. pr. la Baia Mare; st. s. la Baia Mare și Cluj (abs. în 1876); st. univ. de filoz. la Cluj, cu Gr. Silași*. Dr. în fil. cu teza *Actualitatea lui Alecsandri* (Cluj, 1881). Prof. s. la Buc. (1881), Tr. Severin (1881—1882), Buc. (1882—1917); funcționar la Cenzura Poștei din Iași (1917); prof. s. la Buc. (1918—1921). Colab. la *Amicul familiei*, *Educatorul*, *Familia*, *Gutinul*, *Lumina pentru toți*, *Luminătorul*, *Revista nouă*, *Revista pedagogică*, *Românul*, *Tribuna* ș.a.

Deși într-unul din art. sale (*Despre adunarea poeziilor populare*, în *Luminătorul*, Tim., an. X, nr. 38, 29/17 mai 1889, p. 3—4), cerea culegătorilor respectarea riguroasă a autenticității și condamna contrafacerile, **D.** și-a cîștigat celebritatea tocmai prin cîteva prelucrări de folc., care au cunoscut o mare răspîndire în mase: *Isprăvile lui Păcală* (Buc., Tip. și fonderia de litere Thoma Basilescu, 1894, 256 p.), *Gruia lui Novac, Epopee alcătuită din cîntecele de vitejie ale poporului român* (Buc., Edit. Inst. de arte grafice C. Sfetea, 1913, 259 p.) și *Povestea lui Făt-Frumos* (Buc., Edit. libr. școalelor C. Sfetea, 1919, 177 p.). **D.** este și autorul a 2 antol. de lit. pop. mai puțin cunoscute, cu caracter umoristic — *Din lumea satelor*, Alegere de strigături, de cîntece glumețe și de snoave (Buc., Ed. libr. Leon Alca-

lay, col. BPT, nr. 1511—1512, f.a., 127 p.) și *Snoave* (Buc., Edit. libr. Socec & Co, col. BRE, nr. 53, f.a., 127 p.), lipsite de valoare artistică, de indicații privind numele inf. și ale loc. și viciate de intervențiile autorului, neinspirate, în texte. **D.** s-a aflat pe teritoriul folcloristicii o singură dată, prin clg. sa de poezie pop. din Gîrcei, jud. Sălaj (trimisă ca răspuns la chestionarul lingv. (1884) al lui B. P. Hasdeu *, păstrată în ms. la BARSR, fond « B. P. Hasdeu », vol. XVIII, f. 85—101), apreciată de Ov. Bîrlea * astfel: « Dintre colecțiile de lirică [trimise lui B. P. Hasdeu *], cea mai prețioasă este cea a lui P. Dulfu din Gîrcei Sălaj. Aproape toate piesele au o șlefuire rar întîlnită, care le face deosebit de expresive. Ele pot figura cu cinste în orice antologie de lirică populară » (apud Ion Mușlea, Ovidiu Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu*, Buc., Minerva, 1970, p. 58).

Bibl. ref.: A. Naum, *Raport despre « Isprăvile lui Păcală »*, în *AAR*, tom. XVII, 1894—1895, *Partea administrativă*, p. 442; O.C.T.[ăslăoanu], *Petre Dulfu: « Isprăvile lui Păcală »*, ed. a II-a, în *Luc.*, Sibiu, an. VI, nr. 12, 15 iun. 1907, p. 259—260; Nicanor et comp., *« Isprăvile lui Păcală »*, în *VR*, Iași, an. VII, nr. 11—12, nov.—dec. 1912, p. 371—373; *Omagiu profesorului Petre Dulfu cu prilejul sărbătoririi sale la 29 mai 1927 de către foștii săi elevi și colegi*, Buc., Cartea românească, 1927, 75 p.; Gh. Cardaș, *Petre Dulfu*, în *Albina*, Buc., an XXXIX, nr. 17, 1 mart. 1936, p. 261; P. Dulfu, *Scrieri*. Ed. îngr. de Viorica Florea și Victor Crăciun, St. intr. de Victor Crăciun, Buc., Minerva, 1971, LIV + 631 p. **(I.D.)**

DUMITRAȘCU N. I., n. 6 dec. 1888, Boureni, jud. Dolj — m. 5 febr. 1963, Craiova. Șc. pr. în loc. natală (1895—1900); st. s. la Craiova (1901—1906), apoi urmează cursurile Șc. speciale de mișcare CFR, din Buc. Înv. suplinitor în loc. vîlcene Obislavu și Grădiștea (1908—1909); șef de gară la Piatra Olt, Dîlga (jud. Ialomița), Rm. Sărat, Fetești (jud. Vrancea) (1911—1919) și ulterior la Codlea (jud. Brașov), Brașov, Praid (jud. Harghita), Sf. Gheorghe, Tg. Secuiesc, Mureni (jud. Mureș), Calafat și Segarcea (jud. Dolj), unde se pensionează, stabilindu-se la Craiova. M. al soc. «Tovărășia folcloriștilor olteni» și al cercului folcloric «Suflet oltenesc». Colab. la *Albina*, *Amicul tinerimii*, *Apărarea națională*, *Calendarul « Bibliotecii folcloristice »*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul « Ion Creangă »*, *Calendarul « Izvorașul »*, *Calendarul «Neamului românesc »*, *Calendarul românesc literar*, *Calendarul țărănesc*, *Casa noastră*, *Comoara satelor*, *Cultura poporului*, *Curierul ceferist*, *Doina*, *Dumineca*, *Era nouă*, *Eroii*, *Floarea darurilor*, *Foaia poporului*, *Gazeta nouă*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Liberalul*, *Miron Costin*, *Neamul românesc*, *Neamul românesc pentru popor*, *Neamul românesc literar*, *Opaițul satelor*, *Poporul românesc*, *Ramuri*, *Revista culturală*, *Săptămîna*, *Suflet oltenesc*, *Șezătoarea*, *Șezătoarea săteanului*, *Tudor Pamfile*, *Universul literar*, *Viitorul Făgărașului*, *Veselia*, *Vorbe bune* ș.a.

D. este cel mai harnic folclorist oltean, bibl. lui reflectînd o îndelungată și bogată activitate de culegător și editor. Debutează în *Gazeta nouă* (1904) cu producții pop. oltenești, cele mai multe provenind din loc. natală. Începînd din 1908 și pînă în 1962, tipărește un mare nr. de cărți de colportaj din care se disting, prin frecvență și valoare, cele de proză pop. scurtă: *Snoave și legende poporale*, Culese de ~ (Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, col. BPNR, 1908, 15 p.); *La namiaz la umbra carului*, Snoave culese de ~ (Vălenii de Munte, Edit. tip. Neamul românesc, col. BPNR, 1912, 30 p.); *Isprăvi*, Snoave (Vălenii de Munte, Edit. tip. Neamul românesc, col. BPNR, 1913, 16 p.); *Din Boureni*, Vorbe de clacă, snoave și glume din popor, I, Cu un glosar la sfîrșit (Rm. Sărat, Tip. L. Svorene, col. BF, nr. 18, 1915, 64 p.); *Din Boureni pînă-n Cătane*, Dafii culese de Șt. St. Tuțescu și ~ (Făgăraș, Tip. Ioan Hațiegan, 1923, 48 p.); *De la frații noștri din Muntenia*, Snoave, glume, ghicitori, Culese de ~ și I. N. Popescu (Sibiu, Edit. Asoc. ASTRA, col. BPASTRA, nr. 194, 1932, 56 p.); *Cine a albit pe dracu?* Povestiri, snoave și legende românești culese de ~ (Arad, Edit. libr. diecezane, col. « Biblioteca Sămănătorul », nr. 184, 1932, 64 p.); *De-ale unui traistă-n băț*, Snoave, pilde și glume (Buc., Căminul, col. « Biblioteca literară și științifică », nr. 268—269, [1934], 117 p.); *De haz și necaz — Vorbe de clacă*, Snoave, glume, anecdote, Cu o pref. de T. Bălășel și o prezentare de H. Petra-Petrescu (în colab. cu Ion N. Popescu *), (Buc., Edit. Țicu I. Eșanu, f.a., 64 p.). Dacă **D.** povestește snoavele cu o evidentă și cuceritoare plăcere, dublată de un real talent de povestaș pop. capabil să inculce cititorului impresia de autenticitate, în pofida unor stîngăcii de condei și a neglijențelor (nemenționarea datelor despre inf. și loc.), nu același lucru se poate spune despre clg. sale de legende, povești și basme, a căror valoare este mai mult doc. decît artistică. Dintre acestea se remarcă vol. și br.: *Moșteniri*, Povestiri, legende și amintiri istorice, Cu o pref. de Victor Stancu (Craiova, Ramuri, col. « Biblioteca pop. Ramuri », nr. 10, 1926, 80 p.; *Busuioc*, Povești oltenești, Cu o pref. de Paul I. Papadopol (Buc., Edit. Ancora, col. « Biblioteca universală », nr. 156—157, [1928], 135 p.; *Povești oltene* (Buc., Edit. libr. Universala Alcalay & Co., col. BPT, nr. 1151—1152, f.a., 128 p.) și îndeosebi br. *La moară*, Povești cu minuni (Balș, Țărăncuța, col. « Cartea pentru toți », nr. 5, 1932, 80 p.) și *La opaiț*, Povești, Cu o pref.

de N. Iorga (Buc., Edit. Țicu Eșanu, 1937, VI +96 p.), care cuprind 75 de proze pop., cele mai multe din jud. Dolj, Mehedinți, Vîlcea și Ialomița. O temă bizară în bibl. lui **D.**, pentru cuprinderea căreia folcloristul nu avea suficiente resurse, o aduce br. *Strigoii*, Din credințele, datinile și povestirile poporului român (Buc., Cultura națională, 1929, 29 p.), conținînd 3 povestiri, 2 basme și 2 legende despre strigoi, cu deslușiri despre credințele din care provin. Din domeniul poeziei pop., **D.** culege cîntece lirice oltenești (*Cîntece ale poporului*, I, II, III, Vălenii de Munte, BPNR, 1908; *Flori de cîmp*, Doine oltenești, Bîrlad, Tip. și legătoria de cărți Costin D. Lupașcu, col. « Biblioteca rev. *Ion Creangă* », 1914, 93 p.; *Cîntece oltenești*, Adunate de ~, Sibiu, col. BPASTRA, an. XXV, nr. 221, 1935, 36 p.; *Prin coclauri și văgăuni*, Cîntece oltenești, Poezii populare alese, Cu o pref. de T. Pisani, Buc., Cultura românească, [1937], 119 p.), colinde și cîntece de stea (*De sărbători*, Colinde, Sibiu, 1920; *Cîntări de stea și colinde*, Cu o pref. de N. Iorga, Craiova, Inst. Ramuri, col. « Biblioteca pop.», nr. 5—6, 1923, 148 p.; *Steaua de la răsărit*, Cîntări de stea și colinde, Sibiu, Edit. Asociațiunii ASTRA, col. BPASTRA, an. XX, nr. 174, 1930, 72 p., în colab. cu Valeriu Crișan; *Carte de stea și colinde*, Buc., Cultura românească, 1935, XVII +107 p., clg. distinsă de Acad. Rom. cu premiul « C. Rădulescu-Codin ») și orații nupțiale (*Orații sau Carte de vornicit*, Buc., Cultura românească, 1937, 86 p.) din aceeași zonă folclorică. Cea mai importantă clg. de lirică și epică versificată a lui **D.**, *Folclor din Oltenia* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1968, vol. III, p. 5—202), cuprinzînd 414 texte, între care se disting cele peste 200 cîntece de dragoste și cele 19 balade fantastice, vitejești și haiducești, specie absentă din clg. anterioare, apare postum. Privită în ansamblu, activitatea folclorică a lui **D.**, deși grevată de cîteva aspecte negative din punct de vedere științific (transcrieri după clg. unor intermediari și după caiete de cîntece pop.; nereproducerea melodiilor ce acompaniază cîntecele; intervenții « creatoare », pe care le și teoretizează, în piesele originare; lipsa referințelor despre inf. și loc. etc.), proprii metodelor romantice, este una din contribuțiile cele mai de seamă la cunoașterea lit. pop. oltenești.

Alte op.: *Vorbe de demult*, Povestiri și legende, Sibiu, Edit. Asociațiunii ASTRA, col. BPASTRA, an. XIX, nr. 165, 1929, 47 p.; *Cîntece și strigături din Maramureș*, în seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. I, p. 219—253.

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: C. Ș. Făgețel, «*Flori de cîmp*» *de N. I. Dumitrașcu*, în *R.*, Craiova, an. IX, nr. 3—4, 1—15 febr. 1914, p. 61—62; V. Bogrea, «*Cîntări de stea și colinde*» *de N. I. Dumitrașcu*, în *R.*, Craiova, an. XVII, nr. 24, 15 dec. 1923, p. 528—529; I. T. [I. Agârbiceanu], *N. I. Dumitrașcu: «Strigoii»*, în *Tr.*, Sibiu, an. LX, nr. 6, iun. 1929, p. 485—486; Al. I. Amzulescu, *N. I. Dumitrașcu*, în *RF*, Buc., an. VIII, nr. 1—2, 1963, p. 153—156. **(I.D.)**

DUMITRESCU Angela, n. 11 sept. 1918, Rafaila, jud. Vaslui. St. s. la Rm. Vîlcea (1930—1934) și Craiova (1945—1947); abs. a cursurilor de 2 ani ale IPCD Tim. Prof. în com. Vădăstrița, jud. Olt (din 1950).

D. publică o singură clg., remarcabilă atît prin autenticitate, cît și prin valoarea artistică a pieselor: *N-ați auzit d-un Jian, d-un haiduc de craiovean*, Balade oltenești, Cu o pref. de C. S. Nicolăescu-Plopșor (Craiova, CRCP., 1967, 320 p.), cuprinzînd 60 balade din Dăbuleni (jud. Dolj), Vădăstrița, Urzica, Izbiceni, Ștefan cel Mare (jud. Olt) ș.a. din apropierea Corabiei, reprezentînd aproape toate tipurile, atît oltenești cît și din alte zone folclorice. Introducerea și cele 14 fișe de inf. permit formularea unor concluzii privind starea actuală și tendințele de evoluție ale cîntecelor bătrînești din reg.

Alte op.: *Dorule, dor*, Culegere de doine și cîntece populare vechi din județul Olt, Slatina, CCP a jud. Olt, 1969, 286 p.; *Cîntă Oltul cîntec nou*, Culegere de cîntece noi realizată cu sprijinul pionierilor și școlarilor, Consiliul județean Olt al Organizației pionierilor, Pitești, Întreprinderea poligrafică Argeș, 1970, 83 p. (în colab. cu Marin Stanca); *Ieși, papucule, de sub pat*, Buc., Ion Creangă, 1970, 88 p.; *Gălbior de lîngă soare*, Basme populare culese de membrii cercului Micii folcloriști, de la Școala generală nr. 1 din com. Vădăstrița, jud. Olt și repovestite de ~, Buc., EDP, 1971, 292 p. **(I.D.)**

DUMITRESCU-BISTRIȚA Gheorghe N. (pseud.: Izvoraș Gh.), n. 15 sept. 1895, com. Bistrița, jud. Mehedinți. Șc. pr. în com. natală și la Tr. Severin; st. s. la l. «Traian» din Tr. Severin (1908—1909), la sem. teol. din Bistrița, jud. Vîlcea (1909—1912) și de la Rm. Vîlcea (1912—1916). Înv. supl. în com. natală (1917); înv. definitiv în com. Cîrjei, jud. Mehedinți (1918—1919), apoi în com. natală (1919—1940). Editează cu mijloace proprii rev. *Izvorașul*, *Opaițul* și *Alarma satelor* și inițiază col. «Biblioteca poporală a revistei muzicale *Izvorașul*»; colab. și la *Apostolul*, *Cultura poporului*, *Cuvîntul nostru*, *Duminica poporului*, *Gorjanul*, *Nădejdea*, *Neamul românesc pentru popor*, *Poporul românesc*, *Răsăritul*, *Revista Asociației învățătorilor Mehedințiului*, *Școala Mehedinților*, *Viața* ș.a.

Temperament fugos, din familia spirituală a artizanilor pop. medievali — a fost în tinerețe cioplitor în lemn, tipograf și zugrav de icoane în bisericile din Olteanca (jud. Vîlcea) și Trufinești (jud. Olt) —, înzestrat cu un real talent muzical și posesor al unei bogate și temeinice culturi folclorice, **D.-B.** se remarcă

printr-o intensă activitate pusă în slujba ridicării nivelului de civilizație spirituală și materială a țăranilor (înființează și conduce, între 1917 și 1918, corul sătesc din Bistrița-Mehedinți; între 1921 și 1926 înființează Căminul cultural, cooperativa sătească, Muzeul sătesc, Casa de citit și Farmacia pop. din aceeași loc.; între 1936 și 1938 inițiază cursuri de culturalizare pentru săteni, cu participanți din toată țara, cursuri de igienă, de artă culinară, de economie sătească), prin stăruința cu care susține publicistica folclorică și prin clg. sale din poezia pop. rom. (*Cîntece populare*, Adunate, alese și publicate de ~, Buc., col. CL, 1919, 32 p.; *Cîntece naționale*, Adunate, alese și publicate de ~, Bistrița, col. « Biblioteca poporală a rev. muzicale *Izvorașul* », 1921, 31 p.) și îndeosebi din poezia pop. oltenească (*127 doine și cîntece din folclor*, Craiova, CRCP, 1960, 66 p.; *Doine, cîntece și strigături din Oltenia*, în seria *FOM*, vol. III, Buc., EPL, 1968, p. 203—288; *De la Severin la vale*, Drobeta-Tr. Severin, CJÎCPMAA, 1972, 250 p.) ultimele 2 reprezentînd importante contribuții la precizarea fizionomiei specifice a liricii pop. din Oltenia.

Bibl. ref.: Emanoil Lega, *Oameni și fapte, Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița și « Izvorașul »*, în *Izv.*, Bistrița-Mehedinți (nr. festiv), nr. 6—9, iun.—sept. 1939, p. 232; Gheorghe Alexe, *Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița, un neobosit culegător al folclorului românesc*, în *Cultura poporului*, Buc., an. V, nr. 12, dec. 1955, p. 60—61; Sabina Stroescu și Gh. Ciobanu, *Activitatea unui neobosit folclorist*, în *RF*, Buc., an. II, nr. 3, 1957, p. 120—122; Traian Mateescu, *G. N. Dumitrescu-Bistrița și « Izvorașul »*, în *Oltenia literară*, Craiova, 1958, p. 103—105; Panait Micu, *Permanența folclorului și Gh. N. Dumitrescu-Bistrița*, în *R*, Craiova, an. II, nr. 11 (16), 15 nov. 1965, p. 13; Petre Dragu, *Tezaurul de la Bistrița*, *Ibid*, an. IV, nr. 4 (34), 15 apr. 1967, p. 4—5; Florea Firan, *Tezaurul de la Bistrița. Considerații la revista «Izvorașul»*, în *Cîntecul popular românesc*. Studii de folclor, III, Craiova, CCES al județului Dolj, CÎCPMAM, 1975, p. 87—105. **(S.C.S)**.

Scanned with OKEN Scanner

E

ELIADE Mircea, n. 9 mart. 1907, Buc. Șc. pr. în Buc. (1914—1917); st. s. la Buc. (1917—1925); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1925—1928); lic. în filoz. al Univ. din Buc. (1928); st. de specializare la Univ. din Calcutta (1928—1932). Prof. univ. la Fac. de filoz. din Buc. (din 1933); atașat cultural pe lîngă Legația României din Londra (1940). M. al Acad. Britanice (1970); m. al Acad. Regale Belgiene (1975); m. honoris causa al Acad. argentiniene și al Acad. din Chicago. Conduce publ. *Zalmoxis* (Buc., 1938—1942), *Antaios* (Stuttgart, 1959) și *History of Religions* (1961); colab. și la *Accao*, *Annali del Museo Pitré*, *Acta philosophica et theologica*, *Archivio di filosofia*, *Arena*, *Arts*, *A Voz*, *Commentary*, *Criterion*, *Cuvîntul liber*, *Daedalus*, *Diogene*, *Eranos-Jahrbuch*, *Estudios orientales*, *Est-Vest*, *Foaia tinerimii*, *Janus*, *Journal of General Education*, *Jubilee*, *L'age nouveau*, *La gaceta*, *La Nouvelle revue française*, *La Table ronde*, *La torre*, *Le Courrier*, *Le disque vert*, *Les Cahiers du Sud*, *Lumea*, *Mc Cormik Quaterly*, *Numbus*, *Numen*, *Oriente*, *Orizontul*, *Perspectives*, *Philosophie*, *Rampa*, *Rencontre Orient-Occident*, *Religions studies*, *Reporter*, *Revue de l'histoire des religions*, *Revista de educacion*, *Revista fundațiilor regale*, *Sintezae Spring*, *The University of Chicago Magazine*, *Universul literar*, *Viața literară*, *Viața românească*, *Vremea*, *Wspolczesnosc*, *Ziarul științelor populare*, *Znak* ș.a.

E. nu este folclorist în înțelesul comun al cuvîntului, dar st. sale despre istoria și îndeosebi despre preistoria religiilor, implicînd și miturile fundamentale ale culturii spirituale rom., au deschis perspective deosebit de fructuoase interpretării semnificațiilor subtile ale folc., considerat ca oglindire a unor « anumite întîmplări pe care experiența umană le acceptă între limitele sale », exprimate « tulbure și incoerent » din cauza arhaității experiențelor concrete pe care le reflectă, a pierderii raportului logic, de-a lungul timpurilor, cu « faptul concret » și a vicierii prin transmisiune orală. În consecință, legendele și credințele pop. nu trebuie respinse în bloc, « ca năluciri ale duhului primitiv », ci analizate cu spirit critic pentru a le descoperi semnificațiile ascunse. Spre deosebire de Ov. Densusianu * ș.a., **E.**, analizînd cele 2 aspecte generale și caracteristice ale culturii pop. rom.— pastoral și agrar — optează pentru tradiția agricultorului statornic: « Ce a rodit mai cu spor și foarte frumos în cul-

tura noastră derivă din tradiția sedentară a agricultorilor ». Preocupat de integrarea miturilor pop. rom. în mit. pop. universală, **E.** nu manifestă teama, prezentă în st. altor cercetători ai paleospiritualității noastre — ca de ex. L. Blaga *, V. Voiculescu *, V. Pârvan —, că examenul comparativ le-ar putea diminua valoarea și unicitatea. În accepția sa, valorile geniului nostru pop. trebuie nu numai comparate cu altele de pe toate meridianele lumii, ci și încadrate, prin calitățile reale pe care le posedă, printre valorile de prim ordin. O contribuție fundamentală a lui **E.** în acest sens este st. *Comentarii la legenda Meșterului Manole* (Buc., Publicom, 1943, 144 p.), pregătit încă din anii 1936—1937, în cadrul cursului de ist. și filoz. religiilor susținut la Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc. St. evidențiază raportul de egalitate dintre valoarea literară și valoarea mitului în var. rom.— « Balada românească nu e numai superioară din punct de vedere al echilibrului și expresiei artistice, ci și datorită conținutului său mitic și metafizic » —, prezentînd analitic semnificația arhaică a jertfei zidirii, « moartea violentă » a lui Manole avînd sensul sacrificiului ritual necesar consolidării construcției și fiind singura lui posibilitate de recuperare a soției sale, intrată prin jertfire în durata mitică. Ulterior, în art. *Maître Manole et le monastere d'Argeș* (1955), va emite ipoteza plauzibilă că rădăcinile legendei Meșterului Manole coboară, trecînd prin timpul geto-trac, pînă în arhaitatea preindo-europeană. *Comentarii la legenda Meșterului Manole* prezintă interes și din punct de vedere metodologic, autorul apreciind rostul clg. materialului folcloric autentic, dar desprinzîndu-se programatic de practica aglomerării factologice, neselective. **E.** consideră necesară studierea faptelor folclorice « în universul mental care le-a dat naștere, înțelegerea lor în înăuntrul întregului din care s-au desprins ». El respinge modul în care a fost interpretat folc. de Tylor, Mannhard și Frazer, opunîndu-se deci pozitivismului excesiv, urmăririi valorii doc. a folc. în dauna refacerii « consistenței lui intime », dar refuză deopotrivă să accepte ca valabile practicile antipozitiviștilor extremi, ca Olivier Leroy, René Guénon, J. Evola, Ananda Coomaraswamy, care au « mers pînă la a nega evidența istoriei și a ignora în totalitatea lor rezultatele faptice dobîndite de anchetatori ». În *De Zalmoxis à Gengis Khan, Études comparatives sur les religions et le folklore de la Dacie et de l'Europe Orientale [De la Zalmoxe la Gingishan, Studii comparate despre*

religiile și folclorul Daciei și Europei orientale] (Paris, Payot, 1970, 252 p.) **E.** își propune să prezinte « esențialul religiei geto-dacilor și cele mai importante tradiții mitologice și creații folclorice ale românilor ». Cartea — cea mai importantă pentru folcloristica rom. din bibl. eliadescă — cuprinde cap. despre numele dacilor, despre cel mai important zeu al lor, despre mitul descălecatului, despre *Meșterul Manole*, despre *Miorița*, despre mitul cosmogonic și despre inexistența șamanismului la rom. St. subliniază vechimea culturii noastre pop., comparabilă din acest punct de vedere cu culturile pop. ale Chinei și Indiei. Această vechime, romanitatea și legăturile ei cu Occidentul îi conferă, consideră **E.**, veritabile posibilități de devenire. Zalmoxe este prezentat ca « zeu al misterelor », moartea și învierea lui căpătînd semnificația unui « ritual inițiatic ». Mitul descălecatului *(Le Prince Dragoș et la chasse rituelle [Voievodul Dragoș și vînătoarea rituală])* este prezentat ca o plăsmuire originală, în care uciderea bourului este interpretată ca un act ritual, de sorginte iraniană, pătruns în cultura pop. rom. prin filieră scitică. *Mioriția* este considerată de **E.**, alături de *Meșterul Manole*, ca purtătoare a aceleiași concepții arhaice asupra morții rituale, ambele capodopere exprimînd și explicînd în parte, prin tragismul lor, grelele încercări din destinul istoric al poporului nostru. Partenera de dialog a ciobanului este, în concepția lui **E.**, un oracol, o voce a destinului căreia ciobanul se supune, fără a vedea în actul său resemnare, fatalism, pasivitate. Printr-un act de profundă reflecție, ciobanul își depășește condiția, își transcende nenorocirea, proiectîndu-și existența în mit. Moartea în cele 2 capodopere ale folc. rom.— *Mioriția* și *Meșterul Manole* — nu reprezintă, atrage atenția **E.**, « un stigmat suspect pentru sănătatea sufletească a poporului român ». « Prezența morții în centrul spiritualității populare românești — precizează **E.** — nu înseamnă însă o viziune pesimistă a lumii, o rarefiere a debitului vital, o deficiență psihică. Un contact direct cu viața țărănească infirmă hotărît aceste supoziții; românul în genere nu cunoaște nici teama de viață, nici beția nostalgică [...], nici pesimismul religios, nici atracția către asceză (de tip oriental) ». În *Mioriția* moartea are semnificația întoarcerii păstorului «dîngă ai săi», iar în *Meșterul Manole* « este creatoare ca orice moarte rituală ».

Alte op. *Folclorul ca instrument de cunoaștere*, în *RFR*, Buc., an. IV, nr. 4, 1 apr. 1937, p. 137—152; *Cărțile populare în literatura românească*, *Ibid.*,

an. VI, nr. 4, 1 apr. 1939, p. 132—147; *Ierburile de sub cruce*, *Ibid.*, an. VI, nr. 11, 1 nov. 1939, p. 353—369; *Le Mythe de l'éternel retour*, Paris, Gallimard, [1949], 255 p.; *Images et symboles*, Paris, Gallimard, 1952, 239 p.; *Mythes, rèves et mystères*, Paris, Gallimard, 1957, 311 p.; *Aspects du mythe*, Paris, Gallimard, 1963, 253 p.; *Le sacré et le profan*, Paris, Gallimard, 1965, 192 p.; *La nostalgie des origines*, Paris, Gallimard, 1971, 343 p.; *Traité d'histoire des religions*, Préface par George Dumézil, Paris, Payot, 1976, 397 p.
Bibl. ref.: Dumitru Micu, *O carte despre arhaicul românesc*, în *RL*, Buc., an. III, nr. 27, 2 iul. 1970, p. 11; Adrian Păunescu, *Un român în America*, în *Cont.*, Buc., nr. 11, 10 mart. 1972, p. 1 și 2, nr. 12, 17 mart. 1972, p. 1 și 2. **(I.D.)**

EMINESCU Mihai, n. 15 ian. 1850, Ipotești, jud. Botoșani — 15 iun. 1889, Buc. Șc. pr., începînd cu clasa a III-a, la Național-Hauptschule din Cernăuți, absolvită în 1860; st. s. (clasele I și a II-a) la K.K. Ober-Gymnasium din Cernăuți (1860—1863); st. s. în particular (« privatist ») la Cernăuți (1863—1864); certificat de abs. al clasei a III-a eliberat de gimn. catolic din Sibiu (1864?); călătorește în Transilvania, ca m. al trupei teatrale Tardini-Vlădicescu (1864); practicant la tribunalul din Botoșani (oct. 1864—mart. 1865); în turneu la Brașov, cu trupa Tardini-Vlădicescu (1865); călătorește prin Transilvania — Tg. Mureș, Blaj, Alba-Iulia, Sibiu, Rășinari —, zăbovind mai mult la Blaj, cu intenția de a-și continua st. gimn. (1866); sufleur în trupa dramatică a lui Iorgu Caragiale (1867—1868), apoi în trupa actorului M. Pascaly (1868); sufleur (al II-lea) și copist la Teatrul Național din Buc. (1868); audient universitar la Viena (1869); st. univ. la Berlin (1872—1874), unde audiază cursul lui R. Zimmerman despre antichitatea orientală și clasică și citește *Lehrbuch der Weltgeschichte für Gymnasien und höhere Burgschulen [Manual de istoria lumii pentru gimnazii și școli orășenești de nivel superior]* (Münster, 1859) de Th. B. Welter, și îndeplinește și funcția de secretar particular al agentului diplomatic rom. în capitala Germaniei; călătorie de st. (1874) la Königsberg (azi Kaliningrad), Cracovia și Lemberg; director al BC din Iași (1 sept. 1874—1875); revizor școlar în fostele jud. Iași și Vaslui (1 iul. 1875—1876); red. la z. *Curierul de Iași* (1876) și *Timpul* din Buc. (oct. 1877—1883); prof. supl. la șc. comercială din Iași și subbibliotecar la BC din Iași; patronează (1888) rev. *Fîntîna Blanduziei;* colab. și la *Album literar*, *Almanahul Societății «România Jună»* (Viena), *Convorbiri literare*, *Familia*.

« Interesul lui Eminescu pentru creația populară — scrie Perpessicius*— în timpul studiilor la Viena și Berlin, ca dealtminteri în toate celelalte perioade ale activității sale, se manifestă în triplu plan: al culegerii de texte populare, al inspirației folclorice, derivată în opere originale, și al problemelor folclorului ». Bineînțeles că din acest « triplu plan » dominant este cel al « inspirației folclorice derivată în opere originale ». « Cu Eminescu — scrie același Perpessicius*—, folclorul se transmută într-un ținut prin excelență fermecat. Aplicînd una din suprasugestivele sale metafore, am putea spune că prin Eminescu răzbim cu adevărat în codrii de aramă ai folclorului, atît de vrăjite par toate și atît de scînteietoare e reverberația ce se

degajă din oricare din creațiile sale, altoită în fel și chipuri în tulpina creației poporane». Dar, după cum au demonstrat diversele ed. de «literatură populară» alcătuite pe baza ms. poetului, și îndeosebi vol. V din seria *Opere (Literatură populară, Introducere — Poeme originale — Poeme originale de inspirație folclorică — Lirică populară — Balade — Dramatice — Basme în proză — Irmoase — Paremiologie — Note și variante — Anexe — Exercițiu & Moloz — Caietul anonim — Bibliografie — Indice*, Ed. cr. îngr. de Perpessicius, cu 63 reproduceri după ms., Buc., EARPR, 1963, 755 p.), interesul lui **E.** pentru folc. s-a manifestat și pe celelalte 2 planuri, al clg. și al reflecțiilor despre folc., dar fără rigorile ce caracterizează activitatea unui folclorist. Analiza complexă a clg. de lit. pop. a lui **E.** demonstrează că: *a)* nu avem de-a face cu o col. de folc. în înțelesul complex al noțiunii, ci cu o antol. de gust sau, mai bine zis, de laborator poetic, speciile dominante fiind, în concordanță cu op. originală, doina (și îndeosebi doina de dragoste), strigătura și basmul (îndeosebi basmul fantastic), pe cîtă vreme alte specii — ca de ex. balada, poezia obiceiurilor de iarnă, proverbul, cimilitura, irmoasa, jocurile de copii ș.a.— sînt reprezentate doar de cîteva texte; *b)* antol. nu este alcătuită numai pe baza clg. personale (se știe că **E.** era interesat de clg. de folc. ale colegilor lui din Blaj și că se angajase într-una din șed. soc. bucureștene Orientul — în 1869—, condusă de Gr. H. Grandea, să culeagă, împreună cu Basarab și V. Dumitrescu-Păun, folc. din Moldova), ci și pe baza cîtorva clg. inedite aparținînd unor culegători anonimi, precum și — după cum au indicat eminescologii — prin selectarea de texte din col. publicate de Jarnik *-Bîrseanu *, Miron Pompiliu *, I. G. Sbiera * și din cărticelele de colportaj ale lui Anton Pann *; *c)* textele din col. (nedatate și neconținînd ref. despre inf. și loc.) au fost culese de-a lungul întregii perioade de activitate a poetului, începînd încă din adolescență, majoritatea poeziilor provenind din Moldova de Nord și din Transilvania, iar basmele numai din Moldova; *d)* **E.** a intervenit adeseori în forma textelor lirice, cizelînd-o potrivit gustului său artistic și unor exigențe prozodice proprii lit. culte, de care folc. nu ține seama; *e)* spre deosebire de poezii, în basmele din col. intervențiile poetului sînt cvasiimperceptibile, dominantă fiind impresia de autenticitate, care se datorează, probabil, mai puțin scrierii după dictat (cum s-a afirmat), cît capacității scriitorului de a re-produce cu

Scanned with OKEN Scanner

fidelitate, în limitele schemelor proprii speciei, ca un exercițiu de condei, stilul oral al povestitorilor și graiul lor. Acest exercițiu i-a folosit lui **E.** la scrierea basmului *Făt-Frumos din lacrimă*, publicat în 1870, model al basmului rom. cult, compus pe schemă autentică, pop., dar cu implicații romantice proprii universului poetic eminescian, model pe care îl vor urma, fiecare după înlesnirile talentului său, M. Pompiliu * și I. Slavici *. Reflecțiile lui **E.** despre folc., risipite în ms., în art. și recenzii și dovedind o profundă cunoaștere a lit. pop., a mit. rom. și a mit. universale, se referă la aspecte specifice ale lit. pop., la sensurile miturilor, la clg. folc., la modalitățile angajării examenului comparativ în st. de folc. Poezia pop.— « izvor mai curat ca lacrima și mai prețios ca aurul » — îi reține atenția prin economia și naturalețea mijloacelor de expresie artistică: « Farmecul poeziei populare îl găsesc în faptul că ea este expresia cea mai scurtă a simțămîntului și a gîndirii. Lăsînd la o parte tot ce e nenatural, ea nu este decît limba simțămîntului, și pentru ca această limbă să fie totdeauna curată, adeseori se renunță și la rimă și, căutîndu-se cuvîntul cel mai apropiat, nu se impune nici o silă la construirea versului .» Face obs. pătrunzătoare despre snoave, subliniindu-le mobilitatea și variabilitatea. Pledează pentru interpretarea profundă a miturilor în scopul relevării semnificațiilor primare, autentice: « E păcat cum că românii au apucat a vedea în basm numai basmul, în obicei numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decît manifestațiunea palpitabilă, simțită a unei *idei oarecari*. Ce face d.e. istoricul cu mitul? Îl lasă cum e or îl citează mecanic în compendiul său de istorie pentru a face din el jucării pentru copii? Nimic mai puțin decît asta. El caută spiritul, ideea acelor forme cari ca atari sînt minciune și arată cum că mitul nu e decît un simbol, o hieroglifă, care nu e de-ajuns că ai văzut-o, că-i ții minte forma și că poți s-o imiți în zugrăveala pe hîrtie — ci aceasta trebuie citită și *înțeleasă*. Trecînd la obiceiuri, e iarăși sigur că ele numai în degenerare devin numai simple formalități. Primitive, ele sînt expresiunea exterioară a unui profund simțămînt sau a unei profunde idei interne.» În ceea ce privește st. de folc. comparat, **E.** consideră esențială relevarea modului particular național de tratare a unui motiv sau a unui tip universal: « Ceea ce e original e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se îmbracă ele, sînt modificațiunile locale, potrivite cu spiritul și datinile

fidelitate, în limitele schemelor proprii speciei, ca un exercițiu de condei, stilul oral al povestitorilor și graiul lor. Acest exercițiu i-a folosit lui **E.** la scrierea basmului *Făt-Frumos din lacrimă*, publicat în 1870, model al basmului rom. cult, compus pe schemă autentică, pop., dar cu implicații romantice proprii universului poetic eminescian, model pe care îl vor urma, fiecare după înlesnirile talentului său, M. Pompiliu * și I. Slavici *. Reflecțiile lui **E.** despre folc., risipite în ms., în art. și recenzii și dovedind o profundă cunoaștere a lit. pop., a mit. rom. și a mit. universale, se referă la aspecte specifice ale lit. pop., la sensurile miturilor, la clg. folc., la modalitățile angajării examenului comparativ în st. de folc. Poezia pop.— « izvor mai curat ca lacrima și mai prețios ca aurul » — îi reține atenția prin economia și naturalețea mijloacelor de expresie artistică: « Farmecul poeziei populare îl găsesc în faptul că ea este expresia cea mai scurtă a simțămîntului și a gîndirii. Lăsînd la o parte tot ce e nenatural, ea nu este decît limba simțămîntului, și pentru ca această limbă să fie totdeauna curată, adeseori se renunță și la rimă și, căutîndu-se cuvîntul cel mai apropiat, nu se impune nici o silă la construirea versului .» Face obs. pătrunzătoare despre snoave, subliniindu-le mobilitatea și variabilitatea. Pledează pentru interpretarea profundă a miturilor în scopul relevării semnificațiilor primare, autentice: « E păcat cum că românii au apucat a vedea în basm numai basmul, în obicei numai obiceiul, în formă numai forma, în formulă numai formula. Formula nu e decît manifestațiunea palpitabilă, simțită a unei *idei oarecari*. Ce face d.e. istoricul cu mitul? Îl lasă cum e or îl citează mecanic în compendiul său de istorie pentru a face din el jucării pentru copii? Nimic mai puțin decît asta. El caută spiritul, ideea acelor forme cari ca atari sînt minciune și arată cum că mitul nu e decît un simbol, o hieroglifă, care nu e de-ajuns că ai văzut-o, că-i ții minte forma și că poți s-o imiți în zugrăveala pe hîrtie — ci aceasta trebuie citită și *înțeleasă*. Trecînd la obiceiuri, e iarăși sigur că ele numai în degenerare devin numai simple formalități. Primitive, ele sînt expresiunea exterioară a unui profund simțămînt sau a unei profunde idei interne.» În ceea ce privește st. de folc. comparat, **E.** consideră esențială relevarea modului particular național de tratare a unui motiv sau a unui tip universal: « Ceea ce e original e modul de a le spune, e acel grai românesc cu care se îmbracă ele, sînt modificațiunile locale, potrivite cu spiritul și datinile

noastre ». Referitor la clg. folc., **E.** se pronunță împotriva clg. amatoristice, întîmplătoare, locale și descriptive, fiind totodată de părere că numai adunarea metodică și sistematizarea întregului tezaur al folc., inclusiv a folc. licențios, poate oferi o imagine completă și științifică a peisajului folcloric rom. în toată complexitatea lui.

Bibl. ref.: M. Eminescu, *Opere complete, I, Literatura populară*, cu o pref. de Ilarie Chendi, Buc., Minerva, 1902, XXI + 217 p.; M. Eminescu, *Scrieri politice și literare, Manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste*, Ed. cr., introducere de Ion Scurtu, Buc., Minerva, 1905, XXXVI + 451 p.; Leca Morariu, *Folcloristul Eminescu*, în *JL*, Cernăuți, an. XII, nr. 1—3, ian.—faur —mart. 1923, p. 53; M. Eminescu, *Literatura populară*, Comentată de D. Murărașu, Craiova, Scrisul românesc, 1936, 651 p.; Petru Iroaie, *Scrisul folcloric în poezia lui Eminescu*, în *CL*, Buc., an. LXXII, nr. 6—9, iun.—sept. 1939, p. 943—961; Aurel Vasiliu, *Eminescu și folclorul*, în *Anuarul Muzeului Bucovinei*, seria II, an. I—II, 1943—1944, Cernăuți 1944, p. 237—255; G. Călinescu, *Cultura lui Eminescu*, în *SCILF*, Buc., 1956, nr. 1—2, p. 243—379 (republicat în G. Călinescu, *Opere*, vol. 12, Buc., EPL, 1969, p. 337—523); Gh. Vrabie, *M. Eminescu despre literatură populară*, în *RITL*, Buc., tom. 13, nr. 2, 1964, p. 367—374; Octav Păun, *Eminescu și literatura populară*, în *Trib.*, Cluj, an. VIII, nr. 3, 16 ian. 1964, p. 1, 9; Ion Apostol Popescu, *Preocupări folcloristice*, în *S*, Cluj, an. XV, nr. 5—6 mai—iun. 1964, p. 214—219; Vasile Netea, *Din legăturile lui Eminescu cu Transilvania*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. 9, 1965, p. 241—268; Ion Rotaru, *Eminescu și poezia populară*, Buc., EPL, 1965, 262 p.; Mihai Pop, *Eminescu și folclorul*, în vol. *Studii eminesciene*, Buc., EPL, 1965, p. 199—210; D. Murărașu, *Comentarii eminesciene*, Buc., EPL, 1967, 376 p.; Teodor Vârgolici, *Romantismul, Preluarea folclorului ca tematică și forme de expresie*, în vol. *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, Buc., EARSR, 1971, p. 129—186; George Muntean, *Epoca marilor clasici, Folclorul ca substanță a creației poetice originale*, *Ibid*, p. 187—221 **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

F

FĂGEȚEL C. Ș. (pseud. lui Constantin Șaban), n. 26 oct. 1885, Făgețel, jud. Olt — m. 5 dec. 1947, Craiova. St. s. la Slatina, Craiova și Tr. Severin; abs. (1909) al șc. comerciale din Craiova. Ctitor și director (1915—1947) al inst. de arte grafice «Ramuri» din Craiova. Editează și conduce rev. *Ramuri* și *Secolul;* colab. și la *Amicul tinerimii, Bunul prieten, Cosînzeana, Floarea darurilor, Luceafărul, Neamul românesc, Sămănătorul, Tribuna, Vatra* ș.a.

Animator al vieții culturale craiovene din 1905 pînă în 1947, F. a cules un bogat material folcloric din toate reg. Olteniei (majoritatea rămas în ms.), din care a publicat numai br. *Verde și iar verde,* Culegeri populare (Craiova, Libr. și tip. Sache Pavlovici, col. BF, nr. 3, 1909, 63 p.), cuprinzînd balade, colinde, cîntece de dragoste, de cătănie, poezii satirice, jocuri și chiuituri, cele mai multe însoțite de numele inf. și al loc. dar lipsite de valoare artistică.

Bibl. ref.: E. Hodoș, *C. Ș. Făgețel: «Verde și iar verde (Culegeri populare)»,* în *Luc.,* Sibiu, an. VIII, nr. 14—15, 15 iul./1 aug. 1909, p. 342; E. C. Decuseară, *Cetind «Credințe literare» de Făgețel,* în *R.,* Craiova, an. IX, nr. 3—4, 1/15 febr. 1914, p. 35—55. **(S.C.S.)**

FILIMON Aurel, n. 6 mart. 1891, Monor, jud. Bistrița-Năsăud — m. 4 mart. 1946, Tg. Mureș. St. s. la Bistrița (1901—1904); st. norm. la Deva (1904—1910); st. univ. de arheologie la Bud. (1910—1913) și Berlin (1912). Cercetător la Muzeul național de etnogr. din Buc. (1910—1913) și la Muzeul de etnogr. și artă națională din Buc. (1913—1918); bibliotecar, apoi director la Biblioteca municipală din Tg. Mureș (1918—1946). Colab. la *Anuarul Institutului de istorie națională, Artă și tehnică grafică, Boabe de grîu, Credința, Dacia, Dacoromania, Etnográphia* (Bud.), *Glasul Mureșului, Revista de preistorie și antichități naționale, Volk und Schrift* ș.a.

F. este autorul unei ample clg. inedite de folc. maramureșean, realizată în anii 1913—1914, însumînd 2 718 piese adunate din Vișeul de Sus, Vișeul de Mijloc, Vișeul de Jos, Borșa, Moisei, Leordina, Petrova, Săcel și Dragomirești. Deși nesistematizate după criterii științifice și transcrise defectuos — carențe care

au împiedicat dealtfel publicarea col. de către Acad. Rom.—, textele clg. lui **F.** constituie totuși un interesant material doc. pentru cercetătorii folc. din Maramureș. Secțiunile cele mai bine reprezentate sînt strigăturile (338), doinele de jale (318), cîntecele de cătănie (157), cîntecele de dragoste (60), colindele (60), cîntecele vitejești și baladele (53). **F.** este de asemenea autorul unui ms. cuprinzînd datini din jud. Sălaj și Bistrița-Năsăud.

Alte op.: *Besztercevidéki oláh bobonák [Superstiții românești din ținutul Bistriței]*, în *Etnográphia*, Bud., an. XXIII, 1912, p. 343—348; *A besztercevidéki oláh ráolvasások és rontások [Descîntece și farmece românești din ținutul Bistriței]*, *Ibid.*, an. XXIV, 1913, p. 95—103, 167—169, 227—234, 348—357; *Omul sărac și dracul*, Basm în versuri, în *CL*, Buc., an. XLIX, nr. 11—12, nov.—dec. 1915, p. 1251—1264; *Cîntece populare de sub Revoluția de la 1848—1849, după un manuscris contemporan*, în *Credința*, Reghin, an. I, nr. 4, mai 1933, p. 4.

Bibl. ref.: Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, Buc., Minerva, 1970, p. 106, 270; *Scrisori către Ioan Bianu*, Ed. îngr. de Marieta Croicu și Petre Croicu, Buc., Minerva, 1976, vol. III, p. 563. **(I.D.)**

FILIMON Nicolae, n. 6 sept. 1819, Buc. — m. 19 mart. 1865, Buc. Primele învățături le primește în chiliile de lîngă biserica Enei, de la dascălul Chiru; se pare că a urmat o șc. de muz. (probabil în cadrul Soc. Filarmonice din Buc.); își completează pregătirea școlară în casa marelui logofăt Bărcănescu și a clucerului Eftimie Răsuceanu. Cîntăreț la biserica Enei (1829—1842); epitrop al aceleiași biserici (din 1852); « conțipist » la Departamentul Credinței (din dec. 1852); capătă rangul de pitar (1856); ajutor « la masa a doua » la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1859); secretar în Comisia documentală de pe lîngă Mitropolia din București (din sept. 1859); membru al Comisiei documentale (1861); « cap » al Despărțirii istorice și al bunurilor publice (din 1862); « cap » al Secțiunii bunurilor publice la Arhivele Statului (din sept. 1864). Colab. la *Buciumul*, *Dîmbovița*, *Independința*, *Naționalul*, *Nichipercea*, *Pepelea*, *Revista Carpaților*, *Revista română*, *Țeranul român*.

Romancier și critic muzical, prieten cu Anton Pann * și mentor într-ale basmului al lui P. Ispirescu *, **F.** este unul din primii culegători și editori rom. de basme pop. și autor al unor considerații etnofolclorice înrudite în esență cu ale pașoptiștilor V. Alecsandri * și A. Russo *. Cele 3 basme publicate în *Țeranul român*: *Roman năzdrăvan* (an. I, nr. 10, 14 ian. 1862, p. 79—80), *Omul de piatră* (an. II, nr. 34, 11 nov. 1862, p. 271—272), *Omul de flori cu barbă de mătasă sau Povestea lui Făt-Frumos* (an. II, nr. 37, 38 și 40, din 2, 9 și 23 dec. 1862, p. 296—303, 304, 328), fără a fi transcrieri absolut fidele modelelor pop., sînt repovestite cu naturalețe, « fără meandre [și] fără abuzul descrierilor care îi ispitesc pe scriitorii culți. Se vede că **F.** a fost

Scanned with OKEN Scanner

atent la exprimările cristalizate de veacuri, care plasticizează cu mare forță o situație sau o însușire » (*IFR*, p. 155). Notițele cu care **F.** își însoțește basmele cuprind obs. prețioase. În însemnările la basmul *Roman năzdrăvan* semnalează nevoia imperioasă de a se trece la clg. și tipărirea folc. (« operă de mare necesitate pentru istoria și literatura noastră »). Cum trebuie să fie culese textele pop., din punctul lui de vedere, sugerează însuși, spunînd că a respectat în basm « stilul și limbagiul cel simplu al țăranului ». În art. *Imnul național* (*Ibid.*, an. I, nr. 2, 19 nov. 1861, p. 15) subliniază necesitatea alcătuirii unui corpus al baladei, valoarea ei istorică și, totodată, rolul științific și cultural-propagandistic ce l-ar avea peste hotare o asemenea întreprindere: « o colecțiune de romanțe în care să vază națiunile civilizate eroismul și suferințele strămoșilor ». Sîntem în epoca luptei pentru afirmare națională și a șc. folcloristice romantice, iar ideea o sugerase V. Alecsandri *. Cronicarul muzical se apleacă și asupra unor aspecte ale melosului pop. În cronica la vodevilul *Tunsul haiducul* (*Ibid.*, an. I, nr. 9, 7 ian. 1862, p. 7) face distincție între muz. țărănească și cea lăutărească (deschisă multor influențe), îndemnînd ca muz. națională să se sprijine pe prima ca să se delimiteze de muz. celorlalte popoare de origine lat., condiție sine qua non pentru conturarea « adevăratului caracter al muzicii noastre ». Problema muz. lăutărești o reia în art. *Lăutarii și compozițiunile lor* (*Buciumul*, Buc., an. II, nr. 311, 3 dec. 1864, p. 1 241—1 242), în care prezintă atît instrumentele lăutărești (vioara, cobza, naiul, țambalul), organizarea lăutarilor în « bande » (sau « tacîmuri »), cît și diferitele faze prin care a trecut muz. pop. la noi, operația de reconstituire fiind, după opinia sa, serios împiedicată de faptul că notația muzicală s-a aplicat tîrziu, după ce muz. pop. a fost contaminată de elementul oriental și de cel bisericesc. Compararea muz. noastre pop. cu aceea a vecinilor și îndeosebi cu aceea din spațiul romanic îi apare ca obligatorie și revelatoare din mai multe puncte de vedere: « vom copia cîntecele vechi ale țăranilor din toate locurile locuite de români și pe ale vecinilor ce ne înconjoară, apoi comparîndu-le cu cîntecele populare ce vom aduna din satele dimprejurul Romei și din Spania, abia vom putea să aflăm adevărata origine a muzicii noastre și numai atunci vom putea să-i dăm o cultură rațională ». În cronica la *Cîrlanii*, de C. Negruzzi (*Țeranul român*, Buc., an. I, nr. 8, 31 dec. 1861, p. 61) semnalează tendința spre denaturare a costumului, înde-

părtarea de « simțul cel simplu și de bun-gust al poporului nostru ».

Bibl. ref.: G. Baiculescu, *Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon*, St. și texte, Buc., col. CL, 1941, 71 p.; Nicolae M. Filimon, *Opere*, Ed., glosar și bibl. de G. Baiculescu, Cu o introducere de George Ivașcu, Buc., ESPLA, 1957, vol. I — 435 p., vol. II — 384 p.; Viorel Cosma, *Nicolae Filimon, critic muzical și folclorist*, Buc., Edit. muzicală, 1966, 223 p. **(I.D.)**

FIRA Gheorghe, n. 12 mart. 1886, Zlătari, jud. Dolj — m. nov. 1936, Fălticeni. St. s. și norm. la Craiova; abs. al conservatorului din Iași (1928). Înv. în loc. Ștefănești (jud. Vîlcea), Lespezi (jud. Iași), Hîrtop (jud. Suceava) și Fălticeni, unde, ulterior, este și prof. s. de muz. Colab. la *Armonia*, *Ion Creangă*, *Izvorașul* și *Șezătoarea*.

F. se numără, alături de I. G. Bibicescu *, P. Ciorogariu ș.a. printre cei dintîi culegători care consideră folc. în întreaga lui complexitate — text, muz., obiceiuri, jocuri etc. Prima sa clg., *Cîntece și hore*, Adunate de ~, Tipărite după alegerea și cu îngrijirea d-lui D. G. Kiriac (Buc., Libr. Socec, Sfetea și P. Suru, 1916, 120 p.) cuprinde 78 cîntece și 46 hore, texte și melodii din com. Ștefănești și din alte ținuturi (Oltenia, Muntenia și sudul Transilvaniei), printre inf. aflîndu-se mulți înv., unii, ca de ex. Chr. Țapu *, cunoscuți și prin activitatea folcloristică proprie. **F.** notează melodiile după ureche, dar cu deosebită scrupulozitate (« Grija pentru o notare exactă e vizibilă mai cu seamă în indicarea mișcării metronomice », *IFR*, p. 458), urmărind totodată, după cum însuși mărturisește, să ofere o imagine, nealterată de prejudecăți puriste, a repertoriului melodic în evoluția sa reală: « În aceste melodii sunt multe cari, deși populare, au trecut însă pe la oraș și s-au întors la sat; altele sunt de proveniență orășenească; iar celelalte sunt curat sătești. Eu am crezut de cuviință să dau tot ceea ce cîntă săteanul din Ștefănești [...] și chiar pe cele de la oraș, căci față de cele venite din altă parte se poate face o comparație.» Al doilea vol. publicat de **F.**, *Nunta în județul Vîlcea*, Cu raport-pref. de C. Brăiloiu (Buc., Cultura națională, Acad. Rom., col. DVPR, XXXVII, 1928, 53 p.), este prima monografie a unui ceremonial nupțial folcloric. Autorul descrie găteala mirilor, iertăciunile, jocurile, cîntecele, orînduirea bucatelor la masa mare, adăugînd 20 melodii specifice, care, deși nu au fost înregistrate cu fonograful, păstrează, în transcriere, intonația autentică și ritmul originar.

Scanned with OKEN Scanner

Spre deosebire de primul vol., în care relatările despre inf. erau vagi, de astă dată **F.** dă indicații precise. A colaborat cu C. M. Popescu și G. F. Ciaușanu * la realizarea vol. *Culegere de folclor din jud. Vîlcea și împrejurimi*, Cu un glosar (Buc., Cultura națională, Acad. Rom., col. DVPR, XXXV, 1928, 212 p.) și la corpusul lui A. Gorovei *, *Credințe și superstiții ale poporului român* (Buc., Socec, P. Suru, C. Sfetea, 1915, VI+465 p.).

Bibl. ref.: A. G[orovei], *Gh. Fira: « Nunta în județul Vîlcea »*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXVIII, vol. XXV, 1929, p. 37—38; Carlo Tagliavini, *G. Fira: « Nunta în jud. Vîlcea », Cu raport-pref. de C. Brăiloiu*, în *Studii rumeni*, Roma, vol. IV, 1929—1930, p. 212; Petru C. Șușu, *Gheorghe Fira*, în *Calendarul învățătorilor pe anul 1938*, Fălticeni, Tip. și libr. J. Bendit, 1938, p. 116. **(S.C.S.)**

FLORA Radu, n. 5 sept. 1922, Banatsko Novo Selo — Satu Nou (R.S.F. Iugoslavia). Șc. pr. în com. natală (1929—1934); st. s. la Panciova, R.S.F. Iugoslavia (1934—1937) și Vîrșeț, R. S. F. Iugoslavia (1937—1942); st. univ de lt. și filoz. la Buc. (1942—1945) — unde audiază (1942—1944) cursurile de folc. ale lui D. Caracostea* — și de filoz. la Belgrad (1946—1948). Prof. s. la Vîrșeț (1942—1952), prof. la Șc. pedagogică superioară din Novi-Sad (1952—1955) și Zrenjanin R.S.F. Iugoslavia (1955—1963); prof. « extraordinar » (1963—1970) și « ordinar » (din 1971) la Univ. din Belgrad, unde ține mai multe cursuri de lit. pop. rom. Dr. în științe filologice cu teza *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije [Graiurile românești bănățene în lumina geografiei lingvistice]* (Zagreb, 1959). Colab. la *Analele Societății de limba română din R.S.A. Voivodina*, *Calendarul popular* (Panciova), *Calendarul poporului* (Vîrșeț), *Libertatea* (Vîrșeț), *Lumina* (Panciova) ș.a.

Istoric literar, dialectolog și prof. de lit. pop. rom. la Univ. din Belgrad (din 1963), **F.** face primele clg. de folc. în 1952, cu prilejul cercetărilor dialectologice asupra graiurilor rom. din Banatul iugoslav. În 1954 culege cîteva sute de texte pop. din Satu Nou și contribuie ulterior, în calitate de preș. al Comisiei de folc. a Soc. de lb. rom. din R.S.A. Voivodina (alături de 50 colaboratori, printre care și specialiști din Buc. și Cluj-Napoca), la clg. și sistematizarea folc. din c. 40 sate cu populație rom. din Banatul iugoslav. *Folclor literar bănățean*, Premise și sinteze (Panciova, Libertatea, 1975, 364 p.) este o merituoasă încercare de sinteză diacronică, elaborată pe baza a 15 conferințe de popularizare, ținute la postul de radio Novi-Sad, asupra folc. din Banatul srb. și, în intenția autorului, o introducere la vol. ce urmează să cuprindă textele adunate în anchetele anterioare. **F.** a organizat 3 simpozioane bilaterale iugoslavo-rom., ultimul (Panciova, 1972), fiind dedicat reciprocităților în domeniul lit. pop., ale cărui lucrări le-a publicat în vol. *RSAS* (Panciova, Libertatea, 1974, 507 p.).

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref. N. Bot, *Din istoria cercetărilor relațiilor sîrbo-române (Contribuția profesorului dr. Radu Flora)*, în *ASLR* din *R.S.A. Voivodina*, III—IV, 1972—1973, p. 33—39; Dan Simonescu, *Reciprocități culturale iugoslavo-române*, în *Tomis*, Constanța, an. VIII, nr. 4, 25 febr. 1973, p. 10; M. Miloș, *Rodul unei pasiuni, Radu Flora «Folclor literar bănățean, Premise și sinteze»*, în *Lib.*, Panciova, an. XXXI, nr. 21, 24 mai 1975; C. Roșu, *«Folclor literar bănățean, Premise și sinteze»*, în *Tribuna tineretului*, Novi-Sad, an IV, nr. 6, iun. 1975; V. Vescu, *O valoroasă lucrare despre creația folclorică literară bănățeană, Radu Flora «Folclor literar bănățean»*, în *Lib.*, Panciova, an. XXXI, nr. 28, 12 iul. 1975; E. Filip, *O carte de folclor, Radu Flora «Folclor literar bănățean, Premise și sinteze»*, în *L.*, Panciova, an. XXXI, nr. 9, p. 627—629; I. Pătruț, *«Radovi simpozijuma o jugoslovensko-rumunskim uzajamnostima u oblasti narodnie hnjižcvnosti» — «Actele simpozionului dedicat reciprocităților iugoslavo-române în domeniul literaturii populare»*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, an. XX, nr. 2, 1975, p. 228—229 **(I.D.)**.

FLOREA Virgil, n. 15 febr. 1941, Pogăceaua-Văleni, jud. Mureș. Șc. pr. în loc. Văleni, jud. Mureș (1948—1952); st. s. la Tg. Mureș (1955—1959); st. univ. de fil. la Cluj (1959—1964); dr. în științe filologie cu teza *Folcloristul Enea Hodoș* (1974). Asist. la Fac. de fil. a Inst. pedagogic de 3 ani din Cluj (1964—1972); cercetător la sectorul de etnogr. și folc. al AȘSP din Cluj (din 1972). Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cahiers roumaines d'études littéraires, Demos* (Berlin), *Jahrbuch für Volksliedforschung* (R.F.G.), *Steaua*.

F. Debutează în 1967, sub îndrumarea lui I. Mușlea *, semnînd «contribuții minuțioase, urmărite cu tenacitate, despre trecutul folcloristicii transilvănene» (*IFR*, p. 567). Teza sa de dr. se remarcă prin bogăția informațiilor, riguroasă sistematizare și spiritul științific în care este valorificată critic activitatea de folclorist a lui Enea Hodoș *.

Alte op.: *Augustin Bunea, culegător de poezii populare*, în *REF*, tom. 12, 1967, p. 67—73; *Dimitrie Cioflec, folclorist*, în *AMET pe anii 1965—1967*, Cluj, 1969, p. 377—408; *Preocupări folclorice în revista manuscrisă «Rosa cu ghimpi» (1877—1894)*, în *AMET pe anii 1971—1973*, Cluj, 1973, p. 683—718. **(I.D.)**

FLORINI Alexandru, n.? — m?.

F. este autorul unei bogate clg., pe nedrept ignorată, *Povești populare* (Buc., Edit. autorului, 1904, 226 p.), conținînd 11 narațiuni — 6 povești și 5 snoave — și 56 «cuvinte zicători», poveștile și snoavele fiind apreciate de S. Fl. Marian * ca «asemănătoare în privința modului de istorisire, a avuției în expresiuni și frumusețea limbii, cu poveștile lui Ion Creangă». Deși autorul nu indică întotdeauna numele inf. și a loc., se pare — după cum reiese din introducerea la povestea *Ionică Făt-Frumos*, piesa cea mai importantă din col.— că toate textele au fost culese din

Scanned with OKEN Scanner

Cosmești (jud. Galați), de la Ioan Otrocol, povestașul satului (« de la Ioan Otrocol am învățat eu multe povești, și tot de la el le știu și pe cele din cartea de față »).

Bibl. ref.: S. Fl. Marian, *Alexandru Florini: « Povești populare »*, în *AAR*, seria II, tom. XXVII, *Partea administrativă și dezbaterile 1904—1905*, Buc., Carol Göbl, 1905, p. 337—341. **(S.C.S.)**

FOCHI Adrian, n. 26 oct. 1920, Cernăuți. Șc. pr. de aplicație de pe lîngă Șc. norm. de înv. din Cernăuți (1926—1930); l. « Dr. C. Angelescu » de aplicație de pe lîngă sem. ped. al Univ. din Cernăuți (1930—1938); st. univ. de fil. romanică la Cernăuți (1938—1940) și de fil. modernă la Univ. din Buc. (1940—1942); lic. (1946) și dr. în fil. al Univ. din Buc. (1970). Asist. la catedra de lb. it. a Fac. de lt. din Buc. (1946—1947); prof. s. de lb. rom. la Rîșnov, jud. Brașov (1947—1948); prof. de lb. rom. la șc. elem. din Conțești, jud. Dîmbovița (1948—1950) și la șc. profesională din Buc. (1950—1952); documentarist la IF din Buc. (1957—1964) și cercetător științific la Inst. de st. sud-est europene din Buc. al AȘSP (din 1964); red. (din 1959) la bibl. internațională de etnogr. și folc. (SIEF), și (din 1960) la rev. internațională de documentare etnografică și folclorică *Demos* (Berlin); m. (din 1966) în comisia internațională pentru studierea cîntecului pop. din Balcani. Colab. și la *Limbă și literatură*, *Luceafărul*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Revue des études sud-est européennes*, *Studii și cercetări de bibliologie* ș.a.

Laborios cercetător al folc. rom. și al folc. balcanic, **F.** a publicat, într-un interval de timp relativ scurt (1957—1975), pe lîngă numeroase art. și st. în rev. de specialitate, cîteva lucrări fundamentale, îndeosebi asupra baladei, asupra relației dintre creația pop. și creația cultă, precum și cîteva st. de folc. comparat bine apreciate în mediile de specialitate din țară și din străinătate. Dintre acestea merită a fi relevată în primul rînd monografia *Mioriția*, Tipologie, circulație, geneză, texte (Buc., EARPR, 1964, 1 106 p.) distinsă (1966) cu premiul « B. P. Hasdeu » al Acad. R.S.R., amplă exegeză despre modalitățile caracteristice de creație în folc., cu obs. subtile și pertinente asupra oralității și dinamicii baladei pop., asupra problemelor de tipologie (colind, baladă), asupra genezei și circulației tipurilor și subtipurilor zonale și regionale, asupra var. și relației osmotice tradiție-contemporaneitate. În sfera aceleiași preocupări pentru baladă se înscrie și vol. de st. comparatiste *Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești* (Buc., EARSR, 1975, 271 p.), cea mai importantă lucrare de folclor comparat a ultimelor decenii, în care cercetează raporturile comunitare între cîntecul epic tradițional al românilor și cel al popoarelor din Balcani. Cunoașterea lb. sl. din zona amintită face ca autorul să

Scanned with OKEN Scanner

lucreze direct pe versiunile originale ale textelor și să identifice toate subiectele comune, ceea ce-l ajută să demonstreze originalitatea funciară a epicii populare românești, opunîndu-se unor păreri mai vechi. Sinteza aceasta a fost precedată de cîteva lucrări comparative monografice: *Das Doitschin- (Doicin-, Dojçin-, Доїцин) lied in der südosteuropäischen volksüberlieferung [Doicin, cîntec în tradiția populară sud-est europeană]* (în *Revue des études sud-est européennes*, tom. III, 1965, nr. 1—2, p. 229—268 și nr. 3—4, p. 465—511); *Die romänische volksballade «Uncheșeii» und ihre süd osteuropäischen paralelen (Das thema der rückkehr des gatten zur hochzeit seiner frau [Balada populară «Uncheșeii» și paralelele ei sud-est europene (Tema reîntoarcerii soțului la nunta soției sale)]* (*Ibid.* tom. IV, nr. 3—4, 1966, p. 535—574); *La ballade de «l'épouse vendue» dans le folklore sud-est européen [Balada despre «soția vîndută» în folclorul sud-est european]* (*Ibid.*, tom. VIII, nr. 4, 1970, p. 669—714); *Le motif poétique «L'epreuve de l'amour» dans le folklore sud-est européen [Motivul poetic «Proba iubirii» în folclorul sud-est european]* (*Ibid.*, tom. XII, nr. 2,1974, p. 245—266 și tom. XIII, nr. 1, 1975, p. 15—39), care l-au familiarizat pe autor cu problematica și metodologia cercetărilor de folclor comparat. Interpretînd împrumutul cultural prin prisma teoriei moderne a oralității, **F.** duce mai departe concepția lui B. P. Hasdeu * și D. Caracostea *, în ce privește asimilarea materialului străin în sistemul de mijloace artistice proprii, pînă la dobîndirea «aerului local». În felul acesta **F.** îmbogățește teoria folclorică românească cu o idee nouă și cu o carte fundamentală. Exegeză cu caracter preponderent tematic, prozodic și estetic, st. *George Coșbuc și creația populară* (Buc., Minerva, 1971, 362 p.) conține cercetarea exhaustivă a relației dintre creația pop. și creația marelui poet, identificînd toate ideile de inspirație folclorică din opera lui G. Coșbuc* și analizînd modul în care poetul și-a asimilat mentalitatea folclorică. Contribuții bibliografice atît în calitate de coordonator al *Bibliografiei generale a etnografiei și folclorului românesc*, vol. I (Buc., EPL, 1968, 739 p.), cît și în aceea de continuator al lui I. Mușlea * la alcătuirea bibliografiei internaționale SIEF. Alcătuiește o ed. cr. a antologiei J. U. Jarník-A. Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal* (Buc., EARSR, 1968, 967 p.), adăugită cu materialul inedit din clg. în ms. a lui Ion Micu Moldovanu * și însoțită de riguroase comentarii despre culegătorii textelor. **(S.C.S. și I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

FOTINO Stanca, n. 23 iul. 1943, Turnu Severin. Șc. pr. la Buc. (1950—1957); st. s. la Buc. (1957—1951); st. univ. de fil. la Buc. (1963—1968). Cercetător științific la ICED (din 1968). Colab. la *Albina*, *Orizont*, *Ramuri*, *Revista de etnografie și folclor*, *România literară* ș.a.

După ce debutează editînd ms. necunoscut al lui G. Dem. Teodorescu *, *Basme române*, Ed. îngr., pref., și rezumate în lb. fr. de ~ (Buc., EPL, 1968, XXXI +261 p.), este tot mai mult interesată de însușirea unor metode și tehnici de lucru moderne. Pornind de la aplicarea unor principii metodologice structuraliste de tip V. I. Propp, A. Dundes, Cl. Bremmont ș.a., propune, în st. *Modelare în basmul fantastic* (*REF*, Buc., tom. 14, nr. 1, 1969, p. 215—328), un model de construcție și un model logic al categoriei narative de referință; parcurge apoi și aplică treptat metode de cercetare care se reclamă semioticii, semanticii, gramaticii generative (publică în acest sens st. ca *Gramatica basmului*, în colab. cu Solomon Marcus, în vol. *Semiotica folclorului — Abordare lingvistico-matematică*, Buc., EARSR, 1975 și *Între strigătură și cîntec liric*, în *REF*, Buc., tom. 22, nr. 1, 1977, p. 63—76). St. de folc.— pe lîngă lectura unor texte din col. și arhive — se fundamentează pe un material de ref. rezultat din munca proprie de cercetare pe teren, cu deosebire în zonele Bihor, Sălaj, Mehedinți, Maramureș, Botoșani (mai important în acest sens este st. *Leruitul — cîntec ceremonial de înmormîntare*, în *REF*, tom. 15, nr. 2, 1970, p. 157—163, care probează existența unui text de ceremonial într-o zonă despre care nu se știa că-l conservă). Consemnează și comentează fenomene folclorice cont., cum este afirmarea poeților țărani (*Un fenomen cultural contemporan — Poezia ocazională*, în *REF*, tom. 17, nr. 5, 1972, p. 413—425). Aplică aceleași metode de analiză, pentru care creatul folcloric este un obiect de st. ideal în primul rînd prin puternicul lui caracter formalizat, la creații cu caracter pop. ale lit. culte: *Basmul cult în literatura română* (în ms.).

Alte op.: *Aspecte structurale ale liricii populare de înstrăinare*, în *REF*, Buc., tom. 16, nr. 1, 1971, p. 61—70; *Modelare în studiul basmului fantastic*, în vol. *Educație și limbaj*, Buc., EDP, 1972, p. 159—164; *Despre valorificarea moștenirii științifice a lui Constantin Brăiloiu*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 4, 1972, p. 329—340 (în colab. cu Adrian Vicol); *Implicații funcționale ale cîntecului de cătănie*, *REF*, Buc., tom. 18, nr. 1, 1973, p. 31—39; *Motive epice în poezia folclorică a zonei Marghita—județul Bihor*, *Ibid.*, tom. 19, nr. 3, 1974, p. 207—221; *Proiecție și inițiere în folclorul copiilor*, în *Studii folcloristice*, Craiova, CCED al jud. Dolj, CIPCMAM, vol. II, 1974, p. 33—100; *Conceptul de folclor în cercetarea contemporană*, în *REF*, Buc., tom. 20, nr. 1, 1975, p. 3—13. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

FRIEDWAGNER Mathias, n. 3 febr. 1861, Gallspach, Austria — m. 5 apr. 1940, Vornwald, Austria. St. s. și bac. (1880) la Linz; st. univ. de fil. romanică la Viena, cu Adolf Mussafia, și la Paris cu Gaston Paris; dr. în fil. al Univ. din Viena (1889). Prof. s. (1889—1900); docent de lb. și lit. romanice la Univ. din Viena (1898—1900); prof. de fil. romanică și de ist. literară (1900—1911) și rector (1910—1911) al Univ. germ. din Cernăuți; prof. de fil. romanică (1911—1935) la Univ. din Frankfurt am Main, unde înființează, pe lîngă catedră, un lectorat de lb. rom. M. coresp. al Acad. Rom. (18 mai 1911).

Interesat, prin natura st. sale universitare, de folc. rom., **F.** întreprinde, între 1905—1914, din însărcinarea Ministerului Învățămîntului de la Viena, cu ajutorul intelectualilor de la sate și a țăranilor, o amplă și sistematică anchetă folclorică în Bucovina, reușind să adune 10 000 poezii și 2 250 melodii, transpuse pe note de prof. Alexandru Voevidca — cea mai mare col. de folc. rom. antebelică și, pînă azi, cea mai amplă col. regională — publicate parțial în clg. *Rumänische Volkslieder aus der Bukovina, Liebeslieder [Cîntece populare românești din Bucovina, Cîntece de dragoste]*, Band I (Würzburg, Konrad Triellisch Verlag, 1940, XLIII +582 + 6 p.+ 1 h.). Vol. cuprinde, împărțite în 33 cap. tematice, 943 texte, fiecare text fiind însoțit de indicarea inf. și a loc., uneori și a datei, de riguroase note bibliografice despre var. din col. tipărite anterior și de note despre circulația tipurilor. Col.— valoroasă și prin nr. mare de var., prin reproducerea științifică a textelor (în lb. rom. și în versiune germ.), prin nivelul artistic al pieselor — este întregită cu 380 melodii și cu un indice de teme și motive. Reflecțiile lui **F.** pe marginea textelor publicate dovedesc interesul lui deosebit pentru valorile estetice și lingv. ale poeziei pop. bucovinene, cunoașterea temeinică a vieții rom. bucovineni, despre care **F.** a vorbit cu admirație la Congresul filologilor de la Graz (1909), la învestirea sa ca rector al Univ. germ. din Cernăuți și în pref. vol., considerînd clg. pe care o realizase ca « un gest de recunoștință față de acest popor care nu m-a socotit străin și s-a purtat cu mine ca și cum aș fi fost unul de-ai lui, iar datoria mea va fi de a păstra pentru viitor și să dau întregii lumi aceste roade ale talentului poetic și muzical al românului bucovinean ».

Bibl. ref.: Iorgu Iordan, *Mathias Friedwagner*, în *BIFR*, Iași, an. VI, 1939, p. 287—288; I. E. Torouțiu, *Prof. Dr. Mathias Friedwagner (3 febr. 1861—5 apr. 1940)*, în *CL*, Buc., an. LXXIII, nr. 4, apr. 1940, p. 368—372; C. Rădulescu-Motru, *Prof. Dr. Mathias Friedwagner*, *Ibid*, an. LXXIII, nr. 4, apr. 1940, p. 295—296; Sextil Pușcariu, *Mathias Friedwagner*, în *DR*, Cluj, an. X, 1941, p. 225—227. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

FRÎNCU Teofil, n. 23 mart. 1844, Benic, jud. Alba—m. 27 mai 1903, Brașov Funcționar în Ministerul Instrucțiunii Publice.

După ce publică, împreună cu G. Candrea, st. lingv. *Rotacismul la moți și istrieni* (Buc., Tip. Dor. P. Cucu, 1886, 164 p.), realizează în aceeași formulă de colab. și beneficiind de cercetările întreprinse pentru prima lucrare, *Românii din Munții Apuseni (Moții)*, Scriere etnografică, Cu 10 ilustrațiuni în fotografie (Buc., Tip. Gr. Luis, 1888, II + 303 p. + 10 foto.), prima monografie etnofolclorică din ist. folcloristicii rom., distinsă de Acad. Rom. cu premiul « Ion Heliade Rădulescu » (1889). Valoarea deosebită a st. constă în primul rînd în întemeierea lui pe concepția științifică a determinării formelor culturii materiale și spirituale de datele orografice și pedologice și de specializarea oamenilor într-o anumită ramură de producție, caracteristică reg., și, în al doilea rînd, în bogăția informațiilor etnografice, lingv. și folclorice. Vol. oferă cercetătorilor, după o succintă notă orografică asupra reg. Munților Apuseni, prețioase date etnografice despre populație (împărțită de autori în 5 grupe: rom. de la poalele munților, mocanii, băiașii — minerii —, crișenii și moții), despre graiurile locuitorilor (îndeosebi despre graiul celor din Abrud și despre graiul moților, ilustrat prin cîntece pop. rotacizante și un mic vocabular de cuvinte specifice locuitorilor din satele de munte), despre forma satului muntean, despre port, onomastică (numele de familie), calendar, prognoze, datini și obiceiuri la naștere (botez), nuntă, priveghi și înmormîntare, datinele de Anul nou, din postul Paștilor, de Sîn Toaderu, 40 de sfinți și Sîn Georgiu, despre călușari, sînziene, cununa grîului, datinele de Crăciun. Cap. al IV-lea — o clg. de folc.— conține 20 colinde, 10 balade, 8 povești, snoave, descîntece, frămîntări de lb. (« scrîntituri »), din care merită a fi reținute pentru valoarea lor doc. și artistică *Povestea lui Toader Flămîndul și a lui Agheran Viteazul*. Ultimul cap., al V-lea, conține însemnări despre firea oamenilor și amintiri locale despre răscoalele lui Horea (1784) și Avram Iancu (1848—1849).

Bibl. ref.: O. Lugoșianu, « *Românii din Munții Apuseni* » *de Frîncu și Candrea*, în *Revista nouă*, Buc., an. I, nr. 10, 15 oct. 1888, p. 438—439; A. Roman, *Raport despre « Românii din Munții Apuseni »*, în *AAR*, seria II, tom. XI, 1889—1890, p. 173. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

FUNDESCU I. C., n. 1836, Pitești — m. 22 ian. 1904, Buc. St. incerte la Pitești și Buc. Secretar și inspector în Comitetul teatrelor (1857—1869); administrator al *Buletinului Instrucțiunii Publice* (1886); funcționar la Camera deputaților (pînă în 1904). Editează publ. *Calendarul dracului, Pepelea, Teatrul, Telegraful, Tombatera;* colab. și la *Dîmbovița, Naționalul, Nichipercea, Românul, Satirul.*

Autor de «versuri incolore în maniera Bolintineanu» (*ILR*, p. 300), de nuvele minore cu tentă satirică moralizatoare (*Încă unul, Întreținutul, La Paris cu orice preț* ș.a.) și al unui «precar» (*Ibid.*) roman (*Scarlat*, 1875), **F.** nu s-a impus cont. prin scrierile sale «originale», ci prin 2 clg. de folc. (*Literatură populară, Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, Adunate de ~, Cu o introducere despre lit. pop. de B. P. Hasdeu, Buc., Socec, col. «Lit. pop.», 1867, XIV + 156 p.) și *Anecdote, păcălituri, basme, orații și ghicitori*, Adunate de ~ (Buc., H. Steinberg, 1896, 126 p.), foarte răspîndite în a doua jumătate a sec. trecut. Cele 2 clg. însumează 17 povestiri hazlii, 55 snoave și anecdote, un basm nuvelistic, 2 orații și 48 ghicitori, a căror autenticitate folclorică a fost elogios apreciată de B. P. Hasdeu * («sub pana acestui june poet, basmele românești consemnă cu perfecțiune sigiliul opincei și respiră cu libertate aerul de țară»), și de Ilarie Chendi * (**F.** «e într-adevăr un credincios povestitor»). Exigențele sporite ale posterității și cercetările mai recente au infirmat în parte vechile merite ale lui **F.** Astfel, după cum a demonstrat G. Baiculescu *, cele mai frumoase basme din clg. lui **F.** — *Dafin-împărat, Spaima smeilor, Făt-Frumos cu părul de aur* și *Fata de împărat și pescarul* — sînt plagiate, primele 2, după basmele *Omul de piatră* și *Omul de flori cu barba de mătase* de N. Filimon *, iar ultimele 2, după basmele cu aceleași titluri de P. Ispirescu *, dar lipsite de autenticitatea «prototipurilor, într-un stil mai șters. În genere exprimarea e cenușie, fără strălucire, adesea împănată cu neologisme» (*IFR*, p. 165).

Bibl. ref.: Ilarie Chendi, *I. C. Fundescu*, în *Voința națională*, Buc., an. XXII, nr. 5647, 4 febr. 1904, p. 1; G. Călinescu, *I. C. Fundescu*, în *SCILF*, Buc., nr. 3, 1960, p. 531—534. **(S.C.S.)**

FURTUNĂ Dumitru, n. 26 febr. 1890, Tocileni, jud. Botoșani — m. 15 ian. 1965, Dorohoi. St. s. la Iași (1902—1910); st. univ. de teol. la Buc. (1910—1914), cînd audiază și cursuri ale prof. Ov. Densusianu*, N. Iorga*, S. Mehedinți. Preot la Dorohoi (1915—1940); prof. s. la Dorohoi (1915—1950). Editează rev. *Tudor Pamfile*; colab. și la *Adevărul literar și artistic, Albina, Calendarul gospodarilor, Cuget clar, Cultura poporului, Deșteptarea, Drapelul, Duminica poporului, Făt-Frumos, Fulgerul, Gazeta Dorohoiului, Informatorul Dorohoiului,*

Izvorașul, Junimea literară, Lumea, Neamul românesc, Neamul românesc pentru popor, Păstorul Tutovei, Poporul românesc, Primăvara, Ramuri, Revista Societății «Tinerimea română», Solia Moldovei, Suceava, Vestitorul satelor, Zorile.

F. este, ca și A. Gorovei *, T. Pamfile * și N. I. Dumitrașcu *, unul din cei mai harnici culegători de folc., afirmîndu-se îndeosebi, alături de S. Fl. Marian *, ca bun cunoscător și colecționar al folc. din Moldova de Sus, preocupat deopotrivă de folc. literar și muzical, de dans și costum. Vasta arhivă adunată i-a permis să alcătuiască o adevărată monografie folclorică a nordului Moldovei, din care nu a reușit să editeze decît 4 vol., restul materialelor pierzîndu-le în timpul celui de-al doilea război mondial. *Izvodiri din bătrîni*, Povești din poporul satelor (Vălenii de Munte, Tip. Soc. Neamul românesc, 1912, 159 p.; ed. II, din 1939, premiată de Acad. Rom.) conține 11 basme fantastice — «Se cuvin relevate pentru raritatea lor *Hărălui și mîndruța lui* și *Erghicel Verde-Voinic*» (*IFR*, p. 410) —, o legendă și o snoavă, toate din loc. Sîrbi, Vlăsinești, Petricani, Bojieni, Mănăstreni (jud. Botoșani). Basmele au fost culese de multe ori direct de la inf., dar, revăzîndu-le pentru tipar, **F.**, el însuși bun povestitor, le-a amplificat schemele inițiale, făcînd totodată loc paștișelor stilistice după I. Creangă * și altor influențe cărturărești. În celelalte vol. de proză pop.— *Vremuri înțelepte*, Povestiri și legende românești, Culese de ~ (Buc., Acad. Rom., Libr. Socec, Sfetea și Libr. națională, 1913, 93 p.), *Cuvinte scumpe*, Taclale, povestiri și legende românești, Cu un glosar la sfîrșit, Culese de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, nr. XXIII, Libr. Socec & Co. și C. Sfetea, 1914, 144 p.) și *Firicele de iarbă*, Povestiri și legende românești (Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 808, 1914, 118 p.) — domină snoavele. Intervenția folcloristului în texte, mai marcată acum, dă o tentă moralizatoare, didactică prozelor scurte. *Cîntece bătrînești din părțile Prutului*, Culegere cu o introducere despre baladele populare de astăzi și cu un glosar la sfîrșit (Buc., Casa școalelor, col. BPT, 1927, 200 p.), conține 67 balade, îndeosebi haiducești, culese în jurul an. 1920, cînd genul decădea în zona cercetată, ceea ce-l îndeamnă pe **F.** să propună editarea unui corpus al cîntecelor bătrînești «cu tot ce privește viața și melodia lor». Clg., unitară, realizată în 1915 și axată pe un singur gen, *Pluguşorul la români* (în vol. *Izvodiri din bătrîni*, Ed. îngr. și prefață de Gh. Macarie, Buc., Minerva, 1973, p. 381—445), cuprinde 62

piese reprezentînd atît tipul arhaic, foarte amplu (400 versuri), cît și formele moderne, abreviate (30 versuri). **F.** a militat pentru organizarea breslei folcloriștilor și pentru înființarea unor catedre de folc. în șc. norm. « Prin exemplul său și prin îndemnul cultivat cu asiduitate printre elevii săi de la seminarul din Dorohoi, Furtună a realizat cea mai de seamă operă folclorică dintre toți preoții moldoveni, fiind depășit numai de bucovineanul Marian. Datorită lui, Moldova de Sus, îndeosebi Dorohoiul, a intrat în patrimoniul folcloric național cu repertoriul său epic » (*IFR*, p. 411).

Bibl. ref.: A. Gorovei, *Un povestitor iscusit, D. Furtună*, în *Cuget clar*, Buc., an. IV, nr. 31, 8 febr. 1940, p. 485; Eugen D. Neculau, *Dumitru Furtună*, în *Zori noi*, Suceava, an. XXI, nr. 5937, 15 ian. 1967, p. 1, 3; Eugen D. Neculau, *Folcloristul Dumitru Furtună*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 3, 1968, p. 281—284; Gh. Macarie, *Basmele lui D. Furtună*, în *Ateneu*, Bacău, an. VII, nr. 7, iulie 1970, p. 6. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

G

GASTER Moses, n. 17 sept. 1856, Buc.—m. mart. 1939, Londra. Șc. pr. în particular; st. s. la Buc. (1867—1875); st. univ.de filol. la Breslau și Leipzig (1876—1877); dr. în fil. al Univ. din Leipzig cu o teză de lingv. rom., *Zur rumänischen Lautgeschichte: I. Die ursprüngliche guturale Tenuis [Cu privire la istoria foneticii românești: I. Oclusiva surdă guturală inițială tenuis]*, publicată în *Zeitschrift für romanische Philologie;* st. superioare la sem. izraelit din Breslau (azi Wrocław, R.P, Polonă) (1876—1880), obținînd titlul de rabin și predicator (1880). Întors în țară, ține prelegeri de lit. rom. și de mit. comparată la Fac. de lt. din Buc. (1881) și la Ateneul Român despre textele apocrife în lit. rom. (1884), despre originea alfabetului și despre ortografia rom. (1885). În 1885, în urma unui conflict politic cu D. A. Sturdza, este expulzat. Se stabilește în Anglia, unde este ales rabin al comunității evreiești din Londra. Ține prelegeri libere la Univ. din Oxford și desfășoară o intensă activitate științifică, publicînd st. de lingv., lit. și folcloristică rom., crestomații de texte rom. etc. În 1921 este invitat în țară, unde ține mai multe conferințe. În 1936, cedează BAR bogatul său fond de ms. și cărți vechi rom. Preș. al Soc. de folc. din Anglia; m. al soc. Atheneul Român (pînă în 1889); m. de onoare al Acad. Rom. (30 mai 1929). Colab. la *Adevărul literar și artistic*, *Anuar pentru izraeliți*, *Arhiva*, *Archiv für slavische Philologie* (Berlin), *Ausland* (München, Stuttgart), *Bukarester Salon*, *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* (Berlin, Wilmersdorf), *Cele trei Crișuri*, *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare*, *Folklore* (Londra), *Journal of the Gypsy Lore Society* (Bradford, Londra), *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland* (Londra), *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie*, *Revista istorică română*, *Revista literară*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Search*, *Sinai*, *Șezătoarea*, *Transilvania*, *The Slavonic Review* (Londra), *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, *Zeitschrift für Volkskunde* ș.a.

Descendent al unei familii de evrei olandezi stabiliți în țara noastră probabil în sec. 19, discipol al lui B. P. Hasdeu * și al romanistului Gustav Grœber, prof. său de la Leipzig, **G.** nutrește o statornică admirație pentru folc. rom., căruia îi închină st. erudite despre cărțile pop. (*Literatura populară română*, Buc., I. G. Haimann, 1883, XII +604 p.), basme (*À propos despre articolul d-lui P. Ispirescu « Basme române și basme franceze »*, în *CT*, Buc., an. VIII, 1877, p. 447—448), balade (*Cucul și turturica*, Studiu comparativ, în *CL*, Iași, an. XIII, nr. 6,

Scanned with OKEN Scanner

1 sept. 1879, p. 229—234 și nr. 8, 1 nov. 1879, p. 322—324; *Rumanian Ballade and Slavonic Epic Poetry [Baladele românești și poezia epică slavă]*, în *The Slavonic Review*, Londra, an. XII, nr. 34, 1933—1934, p. 167—180) și legende (*Legende inedite: Viața sfîntului Alexie, omul lui Dumnezeu*, în *RIAF*, Buc., an. III, 1884, p. 337), pe care le pune în relație cu creații pop. similare din spațiul sud-est european, contribuind astfel și la dezvoltarea comparatismului folcloric. Deși nu cunoaște folc. de la sursă, fiind, după expresia lui I. Mușlea *, un « folclorist de cabinet », **G.** pledează pentru clg. lui după rigorile științifice, respingînd metodele de lucru romantice ale lui V. Alecsandri * și At. M. Marienescu *. Necunoașterea realității folclorice în desfășurarea ei îl face să privească cu îngrijorare, asemenea multor folcloriști, mutațiile ce au loc în structura producțiilor pop., dispariția unora în fața avîntului « subtilității spirituale ». În cercetarea prozei pop., este mai întîi adept al teoriei fraților Grimm și a urmașilor acestora — teorie potrivit căreia similitudinile sînt puse pe seama fondului comun de cultură al popoarelor indo-germanice —, pentru ca apoi să susțină teoria migrațională a lui Th. Benfey, a cărei netemeinicie o percepe singur examinînd folc. rom. Poziția cea mai realistă o dovedește **G.** cînd explică similitudinile prin poligeneză, prin posibilitatea genezei independente a unor creații pop. În cazul similitudinilor, cercetătorul comparatist are menirea de a stabili deosebirile formale naționale, caracteristicile particulare ale unor subiecte comune. O altă preocupare a lui **G.** privește raportul dintre cărțile pop. și creațiile folclorice. Principalul viciu al viziunii sale este acela de a întrevedea o circulație într-un singur sens: dinspre cărțile pop. spre plăsmuirile folclorice. Ideea, tributară teoriei lui Hans Neumann (care vedea în folc. o rămășiță degradată a culturii majore), este respinsă și în timpul vieții lui **G.** (de M. Schwartzfeld), și în zilele noastre (de Dan Simonescu * și I. C. Chițimia *). Cu toate acestea, *Literatura populară română*, primă sinteză a folc. nostru și primul manual despre lit. din sec. 18, a avut un rol remarcabil, îndeosebi prin partea ei de polemică angajată cu cei care vedeau în epoca examinată o expresie a « decadenței literare ». Epoca este, în viziunea lui **G.**, una în care « Poporul român n-a amorțit [...], ci activitatea și energia sa firească s-a retras pe cîmpul pacinic al muzelor ». În această carte, considerată la noi în țară, de S. Pușcariu *, ca « lucrare fundamentală », lăudată de

N. Cartojan pentru viziunea de ansamblu și, peste hotare, de Kr. Nyrop (« o carte de mare interes și de înaltă noutate, alcătuită cu cea mai mare grijă »), **G.** și-a propus să demonstreze științific că « poporul nostru stă pe aceeași înălțime a culturii pe care stau celelalte popoare ale Occidentului. Poporul român nu s-a izolat de orice contact cu celelalte popoare și nu s-a hrănit în cursul secolelor cu fărămituri de pe masa antichității clasice. Dimpotrivă, vedem pe poporul român într-o veșnică mișcare, dezvoltînd o energie intelectuală cum e proprie tuturor popoarelor pline de viață și de viitor. Poporul român a șezut la aceeași masă deopotrivă cu celelalte popoare moderne, s-a hrănit cu aceleași izvoare, și literatura populară română formează o verigă în lanțul de aur ce leagă popoarele între dînsele.» Oscilant, cum am văzut, în teorii, **G.** are un important aport la depistarea subiectelor comune ale baladelor noastre *(Meșterul Manole, Arborii îmbrățișați, Soacra rea, Milea, Uncheșeii, Cucul și turturica)* cu ale baladelor din folc. balcanic. *Miorița* i se înfățișează însă originală, fără corespondente în folc. sud-est european. În privința modalității de abordare a comparatismului folcloric, **G.** propune teoria « concentrismului », potrivit căreia o anumită creație pop. națională poate avea similitudini cu creații ale unor culturi pop. învecinate; cu cît depărtarea geografică este mai mare, cu atît similitudinile își reduc sfera. Teoria este considerată ca un bun cîștigat și de către comparatismul contemporan. **G.** popularizează peste hotare creația poporului nostru prin st., traduceri, conferințe, expoziții. Îngrijește cea mai bună ed. din *Povestea vorbii* a lui Anton Pann * și tipărește alte nenumărate texte ce atestă vechimea folc. rom.

Alte op.: *Chrestomație română*, Leipzig, F. A. Brockhaus, Buc., Socec & Co., 1891, vol. I—368 p., vol. II—562 p.; *Rumanian Bird and Beast Stories [Povești despre păsări și animale din România]*, by ~, London, Published for the Folk-Lore Society by Sidgwick & Jackson ltd., 1915, XX + 381 p.; *Children's Stories from Rumanian Legends and fairy Tales [Povestiri pentru copii din legendele și basmele românești]* by ~, Raphael Tuck & Sons ltd., London, Paris, New-York, f.a., 144 p.; *Zwei Erzählungen aus der rumänischen Volksliteratur, Füchsin, und Kater, Die vier Unglücklichen [Două povestiri din literatura populară, românească, Vulpea și motanul, Cei patru nefericiți]*, Sonderdruck aus « *Zeitschrift für Volkskunde* », Jahrg. 1936/1937, Bd. 8, p. 31—39.

Bibl. ref.: Mircea Eliade, *Doctorul Gaster*, în *Vremea*, Buc., an. IX, nr. 442 21 iun. 1936, p. 9; Iorgu Iordan, *Moses Gaster*, în *BIFR*, Iași, an. V, 1938, p. 364—365; Mircea Eliade, *Moartea doctorului Gaster*, în *RFR*, Buc., an. VI, nr. 5, 1 mai 1939, p. 395—399; Elisabeta Mănescu, *Dr. M. Gaster, Viața și opera*, Buc., Rotativa S.A.R. Inst. de arte grafice și edit., f.a., 113 p.; Artur

Scanned with OKEN Scanner

Gorovei, *M. Gaster și folclorul românesc*, în *AAF*, vol. VII, Tiparul tip. Progresul, Sibiu, 1945, p. 1—11; D. Macrea, *Moses Gaster*, în *Lingviști și filologi români*, Buc., EȘ, 1959, p. 137—152; I. C. Chițimia, *Moses Gaster*, în *FFR*, Buc., EARSR, 1968, p. 273—327; I. Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, Ed. îngr. cu st. intr. de Ion Taloș, Buc., Minerva, 1971, vol. I, p. 201—213; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen [Cercetări comparate de folclor sud-est european]*, Buc., AIESEE, 1972, p. 34—37. **(I.D.)**

GĂLUȘCĂ-CÎRȘMARIU Tatiana, n. 31 dec. 1914, Izvoare (azi în U.R.S.S.). Șc. pr. în loc. natală (1920—1924); st. s. la Bălți (1924—1930); st. univ. de lt. la Iași (1930—1934). Prof. s. la Bălți (1934—1939), Tulcea (1939—1940), Arad (1940—1941), Soroca (1942—1944), com. Filiași, jud. Dolj (1944—1946), com. Periș, jud. Ilfov (1946—1969). Colab. la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Cetatea Moldovei*, *Cuget moldovenesc*, *Viața Basarabiei*.

G.-C. își începe activitatea de folcloristă în Dobrogea (1936), în cadrul echipelor sociologice conduse de prof. univ. D. Gusti, cînd cercetează vechiul obicei pop. Mocanii, prezentat în st. monografic, *Mocanii, Un joc dramatic al românilor din Dobrogea* (în *AAF*, Sibiu, an. VII, 1945, p. 12—33 + 4 f. pl.+ 1 h.), care conține informații despre originea și evoluția în timp și spațiu a obiceiului, descrierea lui, relații despre personaje și recuzită, însoțite de textele și melodiile specifice. Obiceiul va fi semnalat ulterior, de Lucia Cireș*, și în aria moldovenească. În 1938, sub îndrumarea lui C. Brăiloiu și apoi a muzicologului I. Necula, culege folc. din fostele jud. Bălți, Orhei și Soroca (lirică, jocuri de copii, povești), publicîndu-l, fără o selecție prealabilă și fără a respecta normele științifice, sub titlul *Folclor basarabean* (Bălți, Cartea noastră, vol. I — 1938, 290 p., vol. II— 1939, 140 p.). Între 1941 și 1943, culege, « stipendiată » de Arhiva de folclor, lit. pop. din fostele jud. Botoșani și Dorohoi și din reg. viticolă a jud. Arad.

Bibl. ref.: Gh. Vrabie, *Există « Mocanii, un joc dramatic al românilor din Dobrogea »?, Note pe marginea studiului d. Tatiana Gălușcă*, în *CF*, Buc., an. I, 1947, p. 130—138. **(S.C.S.)**

GEORGESCU-TISTU Niculae, n. 1 sept. 1894, Costești, jud. Buzău — m. 11 apr. 1972, Buc. St. gimn. la Buc.; st. s. la Craiova, absolvite în 1914; st. univ. de lt. la Buc. (1915—1919); lic. în lt. al Univ. din Buc. (1920); dr. în lt. al Univ. din Cluj (1927); st. de perfecționare (1929—1931) la Paris, Bruxelles, Leipzig și Berlin; docent în bibliologie (1932). Prof. s. la Buc. (1919—1920), Făgăraș (1920—1921) și Cluj (1921—1923); preparator supl. și asist. la Fac. de lt. din Cluj (1923—1928), bibliotecar la Fac. de lt. din Buc. și prof. la Șc. superioară de arhivistică și paleografie din Buc. (1928—1938); conf. univ. la Fac. de lt. din Buc. (1938—1948). Colab. la *Cele trei Crișuri*, *Conștiința românească*, *Cultura*, *Dacoromania*, *Gîndirea*, *Grai și suflet*, *Înfrățirea*, *Viața nouă* ș.a.

Scanned with OKEN Scanner

Autor de manuale didactice, de bibl. și de st. biblioteconomice, **G.-T.**, publică numai o singură clg. de poezii pop., *Folclor din județul Buzău* (Buc., Cultura națională, col. DVPR, br. XXXIV, 1928, 92 p.), remarcabilă prin varietatea tematică și valoarea artistică și doc. a pieselor: balade (3 var. ale *Mioriței* sub titlul *Voinea ciobanul*), basme, datine și obiceiuri, descîntece și vrăji, ghicitori, clăcășești, păstorești, doine, cîntece de lume, voinicești și de haiducie, colăcării și strigături adunate din 20 de loc. Textele, culese în anul 1920, grupate pe sate, fiecare grupaj conținînd piesele specifice locului, sînt transcrise cu semne diacritice și adnotate cu numele inf. și a loc., ceea ce demonstrează deosebita grijă a culegătorului pentru păstrarea autenticității. Reg. din care au fost culese fiind la întretăierea a trei mari zone etnofolclorice — Moldova, Transilvania și Muntenia —, textele prezintă, așa cum au remarcat C. Tagliavini, Ov. Densusianu * și Șt. Pașca, și un deosebit interes lingv. datorită reproducerii particularităților fonetice și lexicale ale graiurilor locale. Un glosar, un indice de nume și lucruri și o h. a reg. cercetate completează fericit clg.

Bibl. ref.: Dan Simonescu, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din județul Buzău»*, în *CL*, Buc., an. LXI, nr. 5—6—7, mai-aug. 1928, p. 345; A[rtur] G[orovei], *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din jud. Buzău»*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXVI, vol. XXIV, 1928, p. 179—180; Carlo Tagliavini, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din jud. Buzău»*, în *Studi rumeni*, Publicazioni dell'Istituto per l'Europa orientale, vol. terzo, 1928, p. 171; Gh. Ghibănescu, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din jud. Buzău»*, în *Ioan Neculce*, Iași, fasc. 7, 1928, p. 330—331; T. Tr. [I. Agârbiceanu], *Folclorul din județul Buzău*, în *Tr.*, Sibiu, an. LIX, nr. 7—8, iul.—aug. 1928, p. 664; D. Găzdaru, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din județul Buzău»*, în *A.*, Iași, an. XXXVI, nr. 3—4, iul./oct. 1929, p. 294—296; O. Densusianu, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din jud. Buzău»*, în *GS*, Buc., an. IV, fasc. 1, 1929, p. 192; Șt. Pașca, *N. Georgescu-Tistu: «Folclor din jud. Buzău»*, în *DR.*, Cluj, an. VI, 1931, p. 474—475. **(S.C.S.)**

GHEORGHIASA Petre, n. 13 iun. 1878, Broșteni-Cotîrgași, jud. Suceava— m. 1946, ?. St. norm. la Iași (? —1898). Înv. în com. natală (1898—1910) și în com. Pipirig, jud. Neamț (1910—?). Întemeiază, împreună cu S.T. Kirileanu*, Alexandru Vasiliu* ș.a. foaia *Vestitorul satelor* (1912), și editează *Calendarul sătenilor* (1907).

Folclorist diletant, **G.** publică 2 br. de lit. pop. satirică, educativă, împotriva alcoolismului (*Cîntece poporane potrivnice beției*, Focșani, Ancora, 1902, 19 p. și *Ard-o focul de beție*, Culegeri populare, Cu desene de O. Crețulescu, V. A. Gheorghiță și Virgil Condoiu, Tip. Mînăstirei Neamțu, 1925, 87 p.), ambele conținînd texte adunate din marile col. datorate folcloriștilor Jarník *, Bîrseanu *, I. Pop-Reteganu *, S. Fl. Marian *,

Scanned with OKEN Scanner

G. Dem. Teodorescu * ș.a., precum și o clg. proprie de *Obiceiuri de Crăciun și Anul nou*, Colinde, cîntece de stea, irozii, păpușile, sămănatul, sorcova, vasilca (Buc., Cartea românească, 1928, 78 p.), toate 3 de strict interes bibliografic (S.C.S.).

GHEORGHIȚĂ Vasile A., n. 29 aug. 1886, Pipirig, jud. Neamț—m.?. St. norm. la Iași (?—1919). Înv. în com. Buhalnița, jud. Neamț (1909—?), prof. la șc. norm. « Vasile Lupu » din Iași (pînă în 1916), apoi prof. la gimn. din Tg. Neamț. Contribuie la editarea rev. *Vestitorul satelor* (1912).

Desenator, « sculptor » și folclorist amator, G. a publicat, intervenind fără talent în textele culese, « pieptănîndu-le », după cum însuși mărturisește, o br. de interes bibliografic, cuprinzînd snoave, ghicitori și proverbe, sub titlul *101 glume de la Tîrgu Neamț*, Culese și pieptănate de sculptorul ~, (Tg. Neamț, Tip. F. Ruckenstein, 1922, 62 p.) (S.C.S.).

GHERGARIU Leontin, n. 13 ian. 1897, Nădlac, jud. Arad. St. univ. de lt. și filoz. la Cluj (1920—1924). Pedagog și prof. s. supl. la Blaj (1919—1920) și Cluj (1920—1923); prof. s. la Careii Mari (1923—1924), Zalău (1925—1940), Arad (1940—1945), Cluj (1945—1946 și 1948—1950). Între 1946—1949, inspector și apoi inspector general al învățămîntului școlar regional din Cluj. Prof. emerit (1965). Conduce publ. *Meseșul*, *Gazeta Sălajului*, *Școala noastră*; colab. și la *Transilvania*, *Unirea poporului* ș.a.

G. începe să culeagă folc. în 1919, cînd, lucrînd la cenzura militară, copiază, la îndemnul lui Al. Lupeanu-Melin *, versuri din scrisorile ostașilor. *Folclor literar din Sălaj* (Zalău, CÎCPMAM a jud. Sălaj, 352 p.), cuprinde 1167 doine și cîntece, strigături, cîntece epice, folc. al obiceiurilor tradiționale, ghicitori, proverbe și zicători, frămîntări de lb. și jocuri de cuvinte, culese « nu după un plan înainte stabilit, ci sporadic și ocazional », între anii 1925 și 1940. Dominantă este lirica; « corinda » (colinda) vehiculează subiecte de balade: *Corinda ciobanilor*, *Mioriița*, *Meșterul Manole* și unele specimene din ciclul antiotoman, cîntate altădată la ospețe.

Alte op.: « *Mioriița* » *și* « *Meșterul Manole* » *în folclorul sălăjan*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXXIII, nr. 4, aprilie 1942, p. 304—309; *Folcloriști din Sălaj*, 1956 (în ms.). **(I.D.)**

Bibl. ref.: Ioan Cuceu, *Leontin Ghergariu: « Folclor literar din Sălaj »*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. IX, 1977, p. 363—365. **(I.D.)**

GHERMAN Traian, n. 20 sept. 1879, Corpadea, jud. Cluj—m. 28 febr. 1961, Cluj. Șc. pr. și 2 clase de l. la Aiud (1887—1893), continuă st. s. la Blaj (1893—1899); st. univ. de teologie la Blaj (1899—1903) și de mat. și fizică la Bud. (1903—1907). Prof. s. de mat. și fizică la l. de băieți (1907—1919)

Scanned with OKEN Scanner

și director la l. de fete (1919—1928) din Blaj; inspector școlar regional, apoi inspector general pentru șc. secundare (1929—1933); prof. de fizică și chimie la l. «George Barit» din Cluj (1936—1940). M. al ASTRA. Editează rev. *Comoara satelor*; colab. și la *Afirmarea*, *Anuarul arhivei de folclor*, *Ion Creangă*, *Satul și școala* ș.a.

Pasionat culegător, vreme de 50 de ani, al unui impresionant fond folcloric, numai parțial publicat, G. se distinge prin seriozitatea cercetărilor etnografice cu privire la meteor., obiceiurile de nuntă, jocurile copiilor și alte tradiții pop. rom. din aria transilvană. Prima și cea mai importantă lucrare a sa, *Meteorologia populară*, Observări, credințe, obiceiuri (Blaj, Tip. Sem. greco-catolic, 1928, 71 p.), publicată mai întîi în *CS*, (an. I, nr. 1, ian., 1923, p. 5—10; nr. 4, apr. 1923, p. 53—55; nr. 5, mai 1923, p. 74—79; nr. 6, iun. 1923, p. 88—94; nr. 7—8, sept.-oct. 1923, p. 110—126; nr. 9, nov. 1923, p. 137—141; nr. 10, dec. 1923, p. 153—158; an. II, nr. 1, ian. 1924, p. 5—11; nr. 2, febr. 1924, p. 18—25; nr. 4, apr. 1924, p. 57—63; nr. 5—6, mai-iun. 1924, p. 79—92; nr. 7—8, sept.-oct. 1924, p. 97—109; nr. 9—10, nov.-dec. 1924, p. 132—138; an. III, nr. 1, ian. 1925, p. 6—12; nr. 2—3, febr.-mart. 1925, p. 29—38; an. III, nr. 4, apr. 1925, p. 53—55; nr. 5, mai 1925, p. 68—69; nr. 6, iun. 1925, p. 74—78; nr. 7—8, sept.-oct. 1925, p. 102—103; nr. 9—10, nov.-dec. 1925, p. 116—118, 124—129; an. IV, nr. 1, ian. 1926, p. 7—11; nr. 2, febr. 1926, p. 20—22; nr. 3, mart. 1926, p. 40—42; nr. 4, apr. 1926, p. 57—63), reunește un bogat material, cules de autor, de intelectualii satelor și de elevii șc. blăjene, din peste 100 loc., majoritatea din Transilvania și cîteva din Bucovina; lucrarea cuprinde texte inedite și informații noi despre «scaloian», reprezentările antropomorfice ale unor elemente naturale (iele, balauri, solomonari), numirile locale ale vînturilor, împrumutate de la numele așezărilor geografice (de ex. Clujanu, Abrudeanu, Turdeanu, Bălgărădeanu, Murășanu etc.), despre Baba Dochia, descîntece de ploaie etc., interesante atît pentru folcloriști și etnografi, cît și pentru filologi, care «găsesc într-însa informații utile în legătură cu extensiunea geografică a unor credințe, a unor expresii sau a unor cuvinte legate de asemenea credințe» (Șt. Pașca). De interes major sînt și st. etnofolclorice *Nunta țărănească într-un sat din Sătmar* (extras din *Afirmarea*, Satu Mare, an. IV, nr. 4—5—6, apr.-mai-iun. 1938, 23 p.), *Tovărășiile de Crăciun ale feciorilor români din Ardeal* (extras din *AAF*, Cluj, an. V, 1939, p. 57—77 + 2 pl.),

Scanned with OKEN Scanner

Jocurile copiilor (în *Satul și școala*, Cluj, an. VIII, nr. 3—4, nov.-dec. 1938, p. 114—116), remarcabile atît prin valoarea doc. și artistică a textelor folclorice inedite puse la îndemîna cercetătorilor, culese de pe o arie foarte largă — de pildă, cele din *Tovărășiile de Crăciun ale feciorilor din Ardeal* sînt adunate din peste 500 loc., între anii 1932 și 1933 —, cît și prin descrierea de obiceiuri specifice unor arii restrînse (cum e nunta năsăudeană din Ilva, la care pentru tineri se face petrecere separată de petrecerea bătrînilor) sau, dimpotrivă, specifice întregului teritoriu transilvan: «tovărășiile de tineri», «alegerea conducătorilor», «adusul vinului», «mînatul verzelor», «chemarea fetelor», «adusul vedrei», «dusul jocului», «zoritul», «spartul buții» etc.

Alte op.: *Urbariul satului Cetan din prima jumătate a secolului al XVIII-lea* (în colab. cu Șt. Pascu), în *Anuarul Institutului de istorie*, Cluj, an. III, 1960, p. 171—253; *Răspîntii în evoluția obiceiurilor agrare la românii din Transilvania în prima jumătate a veacului al XX-lea*, în *AMET*, Cluj, 1973 (redactat în 1951).

Bibl. ref.: Victor Stanciu, *Traian Gherman: «Meteorologia populară»*, în *Tr.*, Sibiu, an. LIX, nr. 5, mai 1928, p. 426—427; Șt. Pașca, *Gherman Traian: «Meteorologia populară»* în *DR*, Cluj, an. VII, 1931—1932, p. 402—403; G. Giuglea, *Traian German: «Tovărășiile de Crăciun ale feciorilor români din Ardeal»*, în *DR*, Buc., 1941, p. 103; A. Pop, *O bogată moștenire științifică*, în *SUB-B*, s. *Phil.*, Cluj, fasc. 2, an. VII, 1962, p. 83—85; Radu Niculescu, *Contribuție la istoricul preocupărilor folcloristice în Transilvania: Bibliografia revistei «Comoara satelor»*, în *Lb. lit.*, Buc. an. XIV, 1967, p. 165—178; Ion Taloș, *Traian Gherman* (La 90 ani de la naștere), în *Trib.*, Cluj, an. XIII, nr. 51, 18 dec. 1969, p. 6; Valeriu L. Bologa, *In memoriam Traian Gherman*, în *S.*, Cluj, an. XXI, nr. 4, apr. 1970, p. 127—128 **(S.C.S.)**

GHIBU Onisifor, n. 31 mai 1883, Sălișteu, jud. Sibiu—m. 31 oct. 1972, Sibiu. Șc. pr. la Sălișteu (1889—1893) și la Sibiu (1893—1894); st. s. la Sibiu (1894—1900) și Brașov (1900—1902); st. de teol. și ped. la Sibiu (1902—1905); st. univ. de ist. și filoz. la Buc. (1905—1906), de ist., filoz. și fil. la Bud. (1906—1907); de fil. romanică, ist., filoz. și ped. la Strasbourg (1907—1908), de filoz., ped. și fil. romanică la Jena (1908—1909); dr. în filoz. și ped. al Univ. din Jena cu teza *Der Moderne Utraquismus, oder die Zweisprachigkeit in der Volkschule [Utracvismul modern sau bilingvismul în școala populară]*. Referent școlar al învățămîntului primar din Transilvania (1910—1914); prof. s. supl. la Sibiu (1911—1912); secretar al secției școlare a ASTRA (1912—1914); deputat în Marele sfat național al Transilvaniei (1918—1920); prof. de ped. la Cluj (1919—1945). M. coresp. al Acad. Rom. (1919—1948). Înființează și conduce publ. *Anuar pedagogic* (Sibiu, 1913), *Biblioteca revistei «Școala»* (Cernăuți, 1912—1914), *Tribuna* (Buc., 1912—1914), *Școala moldovenească* (Chișinău, 1917), *Ardealul* (Chișinău, 1917—1918), *România nouă* (Chișinău, 1918), *Biblioteca națională* (Chișinău, 1917—1918), *Cuvîntul moldovenesc* (Chișinău, 1926—1927), *Biblioteca Astrei basarabene* (Chișinău, 1927),

Scanned with OKEN Scanner

Biblioteca V. Pârvan (Cluj, 1928—1930), *Biblioteca Seminarului pentru istoria pedagogiei de la Universitatea din Cluj* (1934); face parte din comitetele de conducere ale publ. *Lupta* (1907), *Luceafărul* (1910—1914), *Românul* (1912—1914), *Revista generală a învățământului* (1915—1916), *Gazeta ostașilor* (1916), *Societatea de mîine* (1924—1926); colab. și la *Adevărul*, *Anuarul Liceului «Principele Nicolae» din Sighișoara*, *Arta și tehnica grafică*, *Cultura românească*, *Foaia poporului*, *Gazeta cărților*, *Gazeta Maramureșului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Neamul românesc*, *Poporul român*, *România nouă*, *Românul*, *Telegraful român*, *Transilvania*, *Tribuna* (Arad), *Tribuna* (Buc.), *Tribuna nouă*, *Universul*, *Viața românească*, *Voința națională* ș.a.

Militant pentru realizarea actului unirii de la 1 dec. 1918, istoric al lit. didactice naționale, memorialist și publicist. În domeniul folc., numele lui **G.** merită a fi reținut, în primul rînd, pentru semnalarea și prezentarea unei br. tipărite cu lt. lat., dar cu ortografie ungurească, intitulată *Kintyets kympenyesty ku glazuri rumunyesti fakute gye un holteyej kimptyián printru voya fetyilor, nyevesztyilor si tzelora kuy sze potriveszk și ku altzi sze izbeszk. Tiparit in anyi Domnului omnyije septeje szutye sasezets și opt*, (*Contribuții la istoria poeziei noastre populare și culte* în *AAR*, seria III, tom. VII, *Memoriile Secției literare*, 1934, 36 p.), br. ce cuprinde unele din cele mai vechi atestări ale cîntecului nostru pop. și semipop. (14 poezii numite «cîntece» și «horе»); în al doilea rînd, pentru monografia dedicată artistului pop. Picu Procopie Pătruț, rămasă în ms., dar rezumată în st. *Un reprezentant rustic al spiritualității românești de la mijlocul secolului XIX: Picu Procopie Pătruț din Sălișteț* (Buc., Imprimeriile statului, 1940, 24 p.); în al treilea rînd, pentru colectarea unor ms. de folc. realizate de înv. din zonele Sibiului și Orăștiei, păstrate azi în Arhivele Statului din Buc., (fondul «Onisifor Ghibu» — Arhiva, Fondul B).

Bibl. ref.: Vasile Drăguț, *Picu Pătruț din Sălișteț*, în *Secolul 20*, Buc., an. VI, nr. 9, 1965, p. 190—196; Paul Anghel, *Arhiva sentimentală*, cap. *O epopee în imagini: 3000 de miniaturi de Picu Pătruț*, Buc., EPL, 1968, p. 140—165. **(I.D.)**

GIUGLEA George, n. 11 febr. 1884, Satulung, jud. Brașov — m. 7 apr. 1967, Buc. Șc. pr. în com. Roseți, jud. Ialomița (1891—1895); st. s. la Brașov (1895—1903); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1904—1908); lic. în lt. al Univ. din Buc. (1909); dr. în lt. al Univ. din Cluj (1920). Prof. s. de lb. și lit. rom. la Tîrgoviște (1910—1913); lector de lb. rom. la Sorbona (1913—1914); prof. s. la Țiglina (1918); prof. de fil. romanică la Univ. din Cluj (1919—1947), unde îndeplinește și funcțiile de decan (1929—1930) și prodecan (1931—1932) al Fac. de lt. și filoz. M. al ASTRA; m. coresp. al Acad. Rom. (1936). Colab. la *Analele Universității din Timișoara*, *Anuarul Arhivei de folclor*, *Anuarul de geografie și antropogeografie*, *Cercetări de lingvistică*, *Dacoromania*,

Scanned with OKEN Scanner

Fonetică și dialectologie, Graiul nostru, Grai și suflet, Revista pentru istorie, arheologie și filologie ș.a.

Filolog neogramatic, format la șc. lui Ov. Densusianu *, **G.** se remarcă încă din anii st. univ. prin rigoarea metodei de cercetare. În anii 1910 și 1911 întreprinde, împreună cu G. Vîlsan *, două călătorii de cercetări lingv. și etnografice pe Valea Timocului. Rodul acestei anchete este vol. *De la românii din Serbia*, Culegere de literatură populară, Cu hartă, fotografii, note și glosar (Buc., F. Göbl & Fii, seria « Din publicațiile Casei școalelor », 1913, III + 400 p.), elaborat și publicat în colab. cu G. Vîlsan *. Col. consemnează, mai amplu decît o făcuse E. Picot *, folc. rom. de pe Valea Timocului și se remarcă prin bogăția materialului caracteristic reg. (67 piese, din care 18 balade voinicești, haiducești și « cîntări bătrîne », 3 balade pescărești, o baladă păstorească, 13 cîntece de dragoste, 7 piese cu cuprins mitologic, 10 texte cu teme variate, 10 frîngurele și 5 povestiri în proză), prin caracterul inedit și arhaic al baladelor (de ex. *Stanislav Voinicu, Cîntecul lui Isirim Bogatu, Pădoița, Golea, Stoian Bulibașa*) și al basmelor *(Fiica împăratului, Maria Văduva, Omul care știa ce vorbesc vitele, Poveastă la un împărat)* și prin valoarea artistică a unor piese *(Colceag Pașa, Tudor Zăvălaș, Moscu Viteazu)*. Textele impresionează și prin autenticitate, certificată de transcrierea corectă, cu semne diacritice și de consemnarea riguroasă a loc. și inf. O valoare deosebită este conferită vol. de metoda de cercetare folosită de autori, bazată pe principiul epuizării repertoriului și pe practica notării textului în timpul cîntării lui (« Poeziile am căutat să le culegem, pe cît a fost posibil, în timp ce lăutarii le cîntau. Se știe că atunci textul e redat în mod real, fiindcă îl ține muzica în formele ei mai arhaice și mai puțin alterate »). « Noutățile metodologice și dezvăluirea unui repertoriu necunoscut ridică această colecție printre cele de prim rang, deschizătoare de drumuri », (*IFR*, p. 382). **G.** este și autorul unei clg. *Din literatura populară de astăzi a Basarabiei* (Buc., Edit. Soc. Coresi, col. « Biblioteca Basarabiei », nr. 6, f.a., 24 p.), cuprinzînd 13 cîntece lirice, 2 colinde, 1 cîntec de stea, 3 orații de nuntă, un bocet de fată mare, 2 pilde, o legendă despre Ștefan cel Mare și o poezie, *Leonat* (avînd ca sursă cărțile pop.), transcrise « cu ortografia și fonetismul limbii literare, întrucît aceste tipărituri sunt pentru publicul mare », dar cu menționarea riguroasă a inf. și loc. În pref. br. **G.** consemnează dispariția baladei și raritatea doinelor

Scanned with OKEN Scanner

în fostele jud. Chișinău, Tighina și Cetatea Albă, unde, în schimb, obiceiurile și credințele legate de botez, nuntă, înmormîntare etc. « sunt bogate și mai bine păstrate decît în multe alte ținuturi românești ». A mai publicat art. despre valențele artistice ale liricii pop. și un st. (*Note și fapte de folclor și filologie*, în *DR*, Cluj, vol. V, 1928, p. 523—553), în care grupează cîntecele pop. despre Dunăre, analizîndu-le valorile estetice și folclorice, și stabilește asemănări și deosebiri între var. *Mioriței* din spațiul daco-rom. și balada cu aceeași temă din reg. Craina (R.S.F. Iugoslavia).

Bibl. ref.: [T.] P[amfile], *Giuglea G. și G. Vîlsan: « De la românii din Serbia — Cîntece bătrînești, Balade voinicești (haiducești)»*, în *IC*, Bîrlad, an. VI, nr. 6, iun. 1913, p. 191; Lucia Mureșan și N. Al. Mironescu, *Etnograful G. Vîlsan*, în *REF*, Buc., tom. 11, nr. 5—6, 1966, p. 477—487; R. Todoran, *George Giuglea, (1884—1967)*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, an. XII, nr. 2, iul—dec. 1967, p. 319—321; V. Frățilă, *George Giulea*, în *AUT*, seria *Științe filologice*, vol. V, 1967, p. 32—34. **(S.C.S.)**

GÎLCESCU Teodor I., n. 21 apr. 1901, Logrești-Moșteni, jud. Gorj. Șc. pr. în loc. natală (1908—1913); st. s. la Tg. Jiu (1914—1922); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1922—1926), unde audiază cursurile prof. Ov. Densusianu*, I. A. Candrea*, T. Papahagi*; urmează (1927—1930) un curs de pregătire a dr. în fil. romanică la Buc., dar nu-și susține examenul; examen de capacitate la Univ. din Iași (1930). Prof. s. supl. (1927—1930), tit. provizoriu (1930—1933) și tit. (din 1933) la Tg. Jiu; director al l. din Tg. Jiu (1933—1948), unde funcționează apoi ca prof. (pînă în 1960); prof. s. la Valea Sadului, jud. Gorj (1960—1962), Tg. Cărbunești, jud. Gorj (1963—1964), Tg. Jiu (1964), com. Afumați, jud. Ilfov (1965—1966); îndrumător la muzeele « C. I. Nottara » (1968) și « Theodor Aman » (1969—1974) din Buc. Conduce (1934—1941) rev. *Amicul tinerimii* din Tg. Jiu și publică anuarele l. « Tudor Vladimirescu » din aceeași loc. (pe anii 1934—1936, 1936—1937, 1937—1938, 1938—1939, 1939—1940 și 1940—1946); colab. și la *Anuarul Școlii normale din Tîrgu Jiu*, *Arhivele Olteniei*, *Dacoromania*, *Dimineața*, *Grai și suflet*, *Jiul literar și științific*, *Luceafărul* (Buc.), *Revista de pedagogie*, *Universul*, *Viața nouă*. *Viitorul*.

Discipol al lui Ov. Densusianu *, **G.** debutează (1931) în rev. *GS* (Buc., vol. V, fasc. I, p. 64—124) cu *Cercetări asupra graiului din Gorj*, mic st. monografic bazat pe anchetarea țăranilor din peste 80 de com. și mai multe sate, conținînd succinte dar substanțiale informații despre particularitățile lingv. ale graiului din reg., ilustrate cu texte folclorice, cîteva puse pe muzică de Gr. Gîlcescu. Textele sînt însoțite de numele inf. și ale loc. și de un glosar ce cuprinde cuvinte din piesele reproduse și din convorbirile autorului cu sătenii. St., care impune prin rigurozitatea metodei științifice — a avut ca model, după cum mărtu-

Scanned with OKEN Scanner

riseşte G., *Graiul din Ţara Haţegului* de Ov. Densusianu *, *Graiul din Ţara Oltului* şi *Constatări în domeniul dialectologiei* de I. A. Candrea * şi *Graiul din Ţara Oltului* de Titu Dinu * —, este completat, în 1937, cu clg. *Folclor din Gorj* (*GS*, Buc., vol. VII, 1937, p. 249—270), conţinînd 22 bocete, frecvente în nordul şi vestul jud., « zorile », « cîntecul bradului », « vămile », « bocetul lemnului » (tronului), « dimineaţa », « zorile de sară », « la mormînt », fiecare text fiind însoţit de numele inf. şi al loc.. Completează, între 1933—1940, chestionarele trimise de MLR din Cluj în vederea alcătuirii *Atlasului lingvistic al limbii române*, iar între anii 1948—1968 trimite material lexical Inst. de lingv. al Acad. R.S.R. (Buc.), pentru întocmirea *Dicţionarului general al limbii române* (S.C.S. şi I.D.).

GOLESCU Iordache, n. 1768—m. 1848, Orşova. Învaţă, în particular, carte gr., lat., it. şi fr. Efor al şc. (1814); m. al Obşteştii Adunări; « vel-vornic al obştirilor » sub Alexandru Vodă Şuţu; m. în Divanul Săvîrşitor (din 1829); m. în Obştească Extraordinară Adunare (1831); « logofăt al dreptăţii » (1831—1832); prezident al Sfatului Consultativ (1838); m. al Secţiei a II-a a Înaltului Divan (1844); m. al Înaltei Curţi (1847).

G. are o contribuţie esenţială în adunarea lit. paremiologice. În *Condica limbii rumâneşti* (ms.) consemnează expresii de origine folclorică şi cîteva obiceiuri: căluşari, drăgaică, păpărudă, brezaie, gemală. În *Proverbe (pilde), povăţuiri şi cuvinte adevărate*, realizată, după spusele autorului, în 1845, strînge o imensă lit. aforistică, pop. şi cultă, naţională şi străină. În precuvîntarea intitulată *Către iubitorii de ştiinţă*, scrisă de pe poziţii luministe, mărturiseşte că le-a aşternut pe hîrtie « spre petrecere dă vreme » şi că le consideră « foarte folositoare la petrecerea vieţuirei ». Col. sa este reprodusă, în proporţie de 3/4, în corpus-ul lui I. A. Zanne*, *Proverbele românilor* (vol. VIII şi IX). Col. este revendicată şi de lit. cultă, autorul ei fiind considerat un rafinat moralist: « Aici, observă G. Călinescu, nu e însă numai folclor, ci un început de plăcere paremiologică, ca la Anton Pann şi C. Negruzzi, în care se include satisfacţia de esenţă clasică a observaţiei morale ».

Bibl. ref.: Al. Lambrior, *Literatura poporană, Pilde, povăţuiri, cuvinte adevărate şi poveşti, adunate de dumnealui vornicul Iordachi Golescu*, în *CL*, Iaşi, an. VIII, nr. 2, 1 mai 1874, p. 66—83; G. T. Kirileanu, *Cuvinte poporane din Dicţionarul manuscript al marelui vornic Iordache Golescu*, în *Şez.*, Fălticeni, an. XXX, nr. 3—4, mart.—apr. 1922, p. 33—36, 105—108; nr. 5, mai 1922, p. 144—146; nr. 6, iun. 1922, p. 161—164; Perpessicius, *Iordache Golescu, lexicolog, folclorist şi scriitor*, în *Menţiuni de istoriografie literară şi folclor*

(1948—1956), Buc., ESPLA 1957, p. 199—269; G. Călinescu, *Iordache Golescu*, în *Ist. lit. rom.*, Buc., EARSR, vol. II, 1968, p. 152—156; O. Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Buc., Minerva, 1975, p. 130—133; Iordache Golescu, *Povățuiri pentru buna-cuviință*, Ed. îngr. de dr. Gh. Paschia, Cuvînt înainte de Marin Bucur, Buc., Eminescu, 1975, 288 p.; Cornelia Călin, *Condica limbii românești și contribuția lui Iordache Golescu la cunoașterea culturii noastre populare* în *REF*, Buc., tom. 21, nr. 1, 1976, p. 89—107. **(I.D.)**

GOROVEI Artur, n. 19 febr. 1864, Fălticeni—m. 19 mart. 1951, Buc. Șc. pr. la Rădăuți (1872) și Fălticeni (din 1873); st. gimn. la Fălticeni și l. la Iași; st. univ. de drept la Buc. (1886—1887) și Iași (1887—1889); lic. în drept al Univ. din Iași (1890). Prof. s. la Bîrlad (1889—1890); ajutor de judecător și judecător la Pașcani (1890—1891); avocat la Fălticeni (1891); judecător la Broșteni, jud. Suceava (din dec. 1891); avocat la Fălticeni; procuror la Rm. Sărat; prefect al jud. Suceava (1905); inspector agricol (1909—1911). M. de onoare al Acad. Rom. (1940). Conduce *Șezătoarea* (prima rev. de folc. din România), *Răvașul poporului* (cu M. Sadoveanu* și *Revista populară* (4 nr., Paris și Fălticeni); colab. și la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Adevărul*, *Adevărul literar și artistic*, *Analele Academiei Române*, *Arhiva românească*, *Arhivele Olteniei*, *Buletinul Mihai Eminescu*, *Calendarul revistei « Ion Creangă »*, *Cimpoiul*, *Cetatea Moldovei*, *Convorbiri literare*, *Cuget clar*, *Drepturile omului*, *Ecoul săptămînei*, *Études balkaniques*, *Făt-Frumos* (Suceava), *Foaia Societății « Deșteptarea comerțului și industriei române »*, *Gazeta săteanului*, *Izvorașul*, *Însemnări literare*, *Junimea literară*, *Lumea*, *Lupta literară*, *Noua revistă română*, *Opinia*, *Pagini literare*, *Păstorul Tutovei*, *Revista fundațiilor regale*, *Revista literară*, *Revista populară*, *Românul*, *Steaua Dunării*, *Viața românească* ș.a.

G. debutează în 1884, cu cimilituri, în *Revista populară*, influențat de lectura st. *Literatura populară română* a lui M. Gaster *. Ulterior, vreme de 14 ani, **G.** adună, cu multă trudă și cheltuială, din publ. vechi și cont., unele greu accesibile în condițiile de atunci, prin anchete personale și cu concursul folcloriștilor I. A. Zanne *, G. Popescu, S. Fl. Marian *, V. Sala *, Pericle Papahagi *, M. T. Adamești eanu, N. Mateescu *, I. T. Popovici, M. Lupescu*, N. Vasiliu, S. T. Kirileanu *, C. Pavilescu, P. Danilescu *, P. Herescu și S. Mihăilescu, un bogat fond de ghicitori, pe baza căruia publică, în 1898, *Cimiliturile românilor* (Buc., EAR, XIII +409 p.), cel dintîi corpus al speciei. Vol. cuprinde, clasificate în ordinea alfabetică a obiectelor cimilite, 1960 de tipuri de ghicitori rom., însoțite de 756 var., precum și de un mare nr. (352) de var. europene, culese îndeosebi din aria culturală și lingv. romanică — arom. (186), it. (25), languedociene (8), catalane (40), dar și alsaciene, flamande, valone, bretone, bearneze, argoviene, rus., morave, magh., engl., scoțiene, olandeze și norvegiene. Textele sînt adnotate, autorul indicînd uneori valorile polisemantice ale ghicitorilor. Deși evaluările critice mai recente i-au obiectat lui **G.** amestecarea textelor autentice

Scanned with OKEN Scanner

cu « cele întocmite de unii scriitori » (A. Pann *, de ex.), « omiteri de ghicitori, schimbarea subiectului și intervenții în forma originală » (*IFR*, p. 328), col. *Cimiliturile românilor* rămîne una din lucrările fundamentale, de ref., ale folcloristicii rom. De valoare asemănătoare este și corpusul *Descîntecele românilor* (Buc., EAR, 1931, 432 p.), alcătuit prin consultarea a numeroase clg. publicate în rev. și vol. și prin despuierea unor ms. datînd din sec. 18 și 19. Col. cuprinde 203 tipuri de descîntece și 2 200 var., clasificate după criteriul funcțional, în ordinea alfabetică a 203 boli, de la « albeață » la « zmeoaică », deși însuși autorul preconizase o sistematizare mai interesantă, după criterii literare. St. intr., de dimensiuni egale cu corpusul, reprezintă o minuțioasă cercetare monografică, diacronică și comparatistă, a speciei. **G.** întreprinde în prima parte un st. al demonologiei pop., iar în partea a doua propune o interesantă tipologizare a incantațiilor pop. « după forma în care sînt îmbrăcate, după modul în care se practică ». Potrivit acestui criteriu literar de clasificare, descîntecele au următoarele tipuri: rugăminte, poruncă directă, poruncă directă cu amenințări și îngrozire, poruncă indirectă, blestem, comparație, enumerație, gradație, dialog, povestire. Alături de aceste 2 corpusuri, merită a fi reținute, din numeroasele br. și vol. publicate de **G.** în cadrul intensei sale activități de animator și popularizator al folc. nostru, strălucit ilustrată de rev. *Șez.*, monografia etnografică *Ouăle de Paști*, Studiu de folclor (Buc., Acad. Rom., Studii și cercetări, XXX, 1937, 176 p.+25 p.), prima lucrare pe plan mondial asupra obiceiului încondeierii ouălor, interesantă și azi prin obs. privitoare la cromatica și motivele picturii pop.; *Noțiuni de folclor* (Buc., Cartea românească, 1933, 74 p.) în care **G.** își expune concepția asupra domeniului, dă foarte multe informații (calitate esențială a st.) și emite unele idei notabile la un neteoretician: folc. ca emanație a creatorilor pop. de excepție; tendința acestora, încă de pe atunci, de a ieși din sfera generală a stilisticii supraindividuale; necesitatea metodologică de a studia folc. în permanenta sa mutație, iar nu din « palida imagine » muzeală. **G.** s-a preocupat și de organizarea breslei folcloriștilor, făcînd demersuri, împreună cu alții, în 1925, pentru convocarea unui congres național ce trebuia să se încheie cu înființarea Soc. folcloriștilor rom., dar congresul nu a mai avut loc, iar soc. a rămas în faza de proiect și deziderat.

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Instrucțiuni și chestionar pentru culegerea materialului de folclor*, Buc., Ministerul Instrucțiunei, 1904; *Datinele noastre la naștere*, Buc., Minerva, 1909, 96 p.; *Zmei și zîne*, Buc., Socec, col. « Biblioteca pop. Socec », nr. 85—86, 1909, 142 p.; *Datinele noastre la nuntă*, Buc., Minerva, 1910, 108 p.; *Credințe și superstiții ale poporului român*, Buc., Acad. Rom., 1915, VI + 465 p.; *Botanica poporului român*, Fălticeni, 1915, 166 p. (în colab. cu M. Lupescu*); *Poveste cu Făt Frumos*, Buc., Edit. Casei școalelor, col. BPP, 1927 (reeditare a vol. *Zmei și zîne*); *Învățători folcloriști*, Buc., Cartea românească, col. « Cuvinte folositoare », seria C, nr. 93, 1940, 29 p.;
Bibl. ref.: Lucia Hopu, *Reviste moldovene de folclor în primele decenii ale secolului al XX-lea*, în *ALIL*, Acad. R.S.R., Filiala Iași, tom. XVII, 1967, p. 161—167; *Scrisori către Artur Gorovei*, Ed. îngr. și introducere de Maria Luiza Ungureanu, Buc., Minerva, 1970, XXV + 543 p.; I. Mușlea, *La centenarul nașterii lui Artur Gorovei*, în *CEF*, Buc., vol. I, p. 318—330; P. Ursache, *« Șezătoarea » în contextul folcloristicii*, Buc., Minerva, 1972; Iordan Datcu, *Artur Gorovei în lumina « Amintirilor » sale*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 1, 1972, p. 41—54; Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Ed. îngr. și cuvînt înainte de Iordan Datcu, Buc., Eminescu, 1972, XXIII + 554 p.; Artur Gorovei, *Literatură populară*, Culegere și studii, Ed. îngr., st. intr. note, bibl. și indici de Iordan Datcu, Buc., Minerva, 1976, XXVI + 475, p.; I. Oprișan, *Artur Gorovei: « Literatură populară, Culegeri și studii »*, în *RITL*, tom. 25, nr. 4, 1976, p. 601—602. **(I.D.)**

GREGORIAN Mihail, n. 30 sept. 1901, Bujoreni, jud. Vîlcea—m. 30 dec. 1972, Buc. St. s. la Buc. (1913—1916) și Craiova (1917—1920); st. univ. de lt. la Buc. (1920—1924); st. de specializare la Paris (1926—1927), cu prof. Mario Roques; dr. în lt. al Univ. din Buc. cu teza *Graiul și folclorul din Oltenia nordvestică și Banatul răsăritean*, comisia fiind prezidată de Ov. Densusianu*. Prof. s. de lb. și lit. rom. (1928—1962) la Tg. Mureș, Craiova și Buc. Colab. la *Ethnos*, *Grai și suflet*, *Plaiuri românești* ș.a.

Clg. lui **G.** — *Graiul din Clopotiva* (în *GS*, Buc., an. VII, 1937, p. 132—198), *Folclor din Oltenia și Banatul răsăritean* și *Folclor din Oltenia de sud* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1967, p. 1—488 și 491—595),— realizate în anii 1930—1935, în 58 loc. din Oltenia nord-vestică, de la Podeni (jud. Mehedinți) și Gornenți (jud. Mehedinți), pînă la Topești (jud. Gorj), din peste 20 loc. de pe Valea Cernei pînă la Ameiuș (jud. Caraș-Severin), la vest, pînă la Mehadia—Verendin—Luncavița (jud. Caraș-Severin) și în loc. dintre Corabia și Calafat, conțin doine și cîntece, texte satirice, strigături, orații de nuntă, cîntece bătrînești, (notabile sînt îndeosebi cele fantastice, împotriva cotropitorilor, haiducești și *Berbecel băluț*, var. a *Mioriței*), jurnale orale (de ex. *Accidentul de la Balota*), povești și legende (despre Tudor Vladimirescu, Traian, Decebal ș.a.), descîntece (43 tipuri) și bocete. Clg. lui **G.** se remarcă prin valoarea artistică a pieselor, rigoarea transcrierii cu semnele diacritice, specifică șc. lui

Scanned with OKEN Scanner

Ov. Densusianu *, și prin bogăția aparatului critic (glosare, indici folclorici pe specii, motive, teme). (I.D.)

GRIGORIU-RIGO Grigore, n. 24 iun. 1876, Bacău—m.?. Editează rev. *Spre ideal;* colab. și la *Adevărul*, *Belgia orientului*, *Depeșa*, *Foaia interesantă*, *Foaia pentru toți*, *Foaia poporului*, *Furnica*, *Revista modernă*, *Revista poporului*, *România*, *Sănătatea* ș.a.

Funcționar, apoi red. la *Adevărul* și ziarist cu intensă dar nesemnificativă activitate publicistică, **G.-R.** este autorul primului st. de etnoiatrie din lit. folclorică rom., *Medicina poporului* [vol.] I — *Boalele oamenilor* [vol.] II — *Boalele vitelor* (în *AAR*, seria II, tom. XXX, *Memoriile Secției literare*, Buc., Göbl-Rasidescu, 1907, 187 + 36 p.), a cărui valoare constă în faptul că a deschis seria cercetărilor teoretice în această ramură a folc., abordată și de A.Borșianu *, I. A. Candrea *, T. Pamfile *, D. P. Lupașcu *, S. Fl. Marian *, Gh. Pavelescu *, V. Voiculescu * ș.a., în bogăția și varietatea textelor specifice adunate (descîntece, leacuri, obiceiuri), sistematizate și comentate cu competență într-un indice de corpuri anorganice, de animale și de plante folosite în med. pop.

Bibl. ref.: S. Fl. Marian, *G. Rigo (Grigoriu), Raport despre «Medicina babelor»* în *AAR*, seria II, tom. XXX, *Partea administrativă și dezbaterile*, 1907—1908, Buc., Carol Göbl, 1908, p. 74—78; G. P[ascu], *Gr. Grigoriu-Rigo: «Medicina poporului»*, în *VR*, Iași, an. III, nr. 2, febr. 1908, p. 335. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

H

HANEŞ Petre V., n. 6 nov. 1879, Călăraşi — m. 17 apr. 1966, Buc. Şc. pr. la Călăraşi (1886—1890); l. la Buc. (bac. în 1898); st. univ. de lt. şi filoz. la Buc. (1898—1902); lic. în lt. şi filoz. al Univ. din Buc. (1903); dr. în lt. al Univ. din Buc. (1920). Prof. s. la Buc. (1903), la Călăraşi (1904) şi Buc. (1905—1937), inspector general pentru învăţământul s.; m. în Consiliul permanent al Instrucţiunii Publice; secretar general în Ministerul Instrucţiunii Publice. Fondator al soc. Prietenii ist. literare şi al publ. *Revista universitară* şi *Preocupări literare;* colab. şi la z. *Evenimentul.*

Istoric literar, autor de ed. din lit. rom. a sec. 19, de manuale didactice pentru uzul şc. s., **H.** publică şi 2 vol. hibride, de tangenţă folclorică şi de interes strict doc.: *Poveşti din diferite ţinuturi româneşti* (Buc., Cultura românească, col. « Biblioteca Căminului », f.a., VI +206 p.) şi *Poezii populare în scrisorile de război ale soldaţilor* (Buc., Edit. Prietenii ist. literare, f.a., 15 p.). Primul vol. conţine texte alese din col. lui G. Cătană *, I. Pop-Reteganul *, P. Ispirescu *. I. G. Sbiera *, un basm de Ion Creangă * şi prelucrarea lui A. I. Odobescu * *Feciorul de împărat cu noroc la vînat;* al doilea, o clg. de « începuturi şi sfîrşituri de scrisori în versuri », adresate celor de acasă, « cîntece de vitejie » şi « cîntece de dor », din care cîteva inedite, dar de autenticitate îndoielnică, cele mai multe fiind cunoscute din alte col. (S.C.S.)

HANEŞ Vasile, n. 22 febr. 1886, Călăraşi—m. 9 ian. 1962, Botoşani Şc. pr. la Călăraşi (1893—1897); st. l. la Buc. (1897—1905); st. univ. de lt. şi drept la Buc. (1905—1909); lic. în lt. şi drept al Univ. din Buc. (1909). Prof. s. la Buc. (din 1909); consilier tehnic în Ministerul Instrucţiunii Publice; m. în Consiliul general al Instrucţiunii Publice; m. în comitetul Asoc. generale a prof. s. Colab. la *Grai şi suflet*, *Preocupări literare* ş.a.

H. publică, pe lîngă st. privind ist. culturii rom. şi manuale didactice, monografia *Din Ţara Oltului,* Însemnări etnografice şi lingvistice, Culegere de texte, glosar de cuvinte şi mai multe clişee (Buc., Edit. Casei şcoalelor, 1921, 127 p.), cuprinzînd,

Scanned with OKEN Scanner

în cap. 3, 59 texte de folc. din reg. Drăguș (15 cîntece de cătănie, 20 cîntece de dragoste și dor, un descîntec, 5 poezii satirice, 3 povestiri satirice, 3 povești și 12 jurnale orale), transcrise cu rigoare științifică și însoțite de toate ref. necesare despre inf. și loc. (S.C.S.)

HASDEU Bogdan Petriceicu, n. 26 febr. 1838, Cristineștii Hotinului (azi în U.R.S.S.) — m. 25 aug. 1907, Cîmpina. St. gimn. la șc. polone și la l. din Chișinău; st. juridice la Univ. din Harkov (1852—1854). Ofițer în regimentul de husari ai contelui Radetzki (1854). În acești ani, decisivi pentru formația sa, studiază singur și intens, la îndemnul tatălui său, ist. națională, lit., folc., lb. străine. În 1857 este la Iași. Judecător, pentru scurt timp, la Cahul (1858); custode la Biblioteca școalelor din Iași (1859); prof. de ist., statistică și geogr. la Șc. reală și la Colegiul Național din Iași (1860); călătorie de st. în Polonia (1861); m. al Comisiunii moșiilor mănăstirești și al Comisiei istorice (1863); predă un curs de arheologie figurată la Șc. de belle-arte din Buc. (1865); ține, la Ateneul Român, un curs liber de ist. dreptului constituțional al romanilor (1865); deputat de Bolgrad (1867—1871); călătorie de st. la Viena (1868); preș. al soc. Românismul (1869); călătorii de st. la Pesta (1871) și Belgrad (1871); director al Arhivelor Statului din Buc. (1876—1900); predă, cu unele întreruperi, un curs de fil. comparată la Univ. din Buc. (1874—1876); m. în Consiliul permanent al Instrucțiunii Publice; călătorie de st. la Cracovia (1876); prof. tit. la Univ. din Buc. (1878—1901), suplinit, în anii 1890—1892 de L. Șăineanu*; călătorii de st. la Londra (1880), Paris (1882, 1883) și în Elveția (1884); preș. al Soc. enciclopedice rom. (1882); redactează, însărcinat de Acad. Rom., *Marele dicționar al limbii române* (1884—1898); predă, la Univ. din Buc., pentru prima dată în țara noastră, un curs de folc. (1893—1894); expune la Univ. din Buc. cursul *Elemente dacice în limba română, studiate din toate punctele de vedere: fonetică, morfologie, lexicologie, sintaxă și semasiologie* (1896—1898). M. al Acad. Rom. (1877), al Acad. Imperiale de științe din St. Petersburg (1883), al Soc. Academice din Sofia, al Acad. din Belgrad și New-York (1895), al Soc. de lingv. din Paris (1882), al Soc. neolingv. americane din Baltimore. Conduce publ.: *Foaea de istoriă română* (1858—1859), *Foița de istoriă și literatură* (1860), *Din Moldova* (1862—1863) (de la nr. 10 intitulată *Lumina*), *Aghiuță* (1863—1864), *Arhiva istorică a României* (1864—1865, 1867—1868), *Viitorul* (1864), *Traian* (1869—1870), *Foaia societății «Românismul»* (1870—1871), *Columna lui Traian* (1870—1876, 1882—1883), *Revista literară și științifică* (1876), *Revista nouă* (1887—1895), *Apărarea națională* (1900—1903); colab. și la *Anuarul general al Instrucțiunei Publice*, *Analele Academiei Române*, *Ateneul Român*, *Binele public*, *Buciumul*, *Buletinul Instrucțiunei Publice*, *Dacia*, *Doina*, *Familia*, *Instrucțiunea Publică*, *Perseverența*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Romania*, *Românul*, *Satyrul*, *Sentinella română*, *Steaua Dunării*, *Transilvania*, *Trecutul*, *Tribuna română*, *Trompeta Carpaților*.

Format sub influența ideologiei pașoptiste și a curentului istorico-poporan, **H.** se impune ca teoretician, îndrumător și animator, fundamentînd prin op. sale, prin metodele de investigare inițiate și prin întreaga sa activitate, cercetarea științifică

Scanned with OKEN Scanner

modernă a folc. și anticipînd direcțiile de dezvoltare și metodologia de lucru (monografică și comparatistă), constînd în esență din studierea folc. într-o strînsă corelație cu disciplinele umaniste înrudite: lit., sociologia, ist. religiilor, dreptul, dar mai ales, din punctul de vedere hasdeian, cu ist. și lingv. Contribuția lui **H.** la dezvoltarea folcloristicii începe cu delimitarea sferei disciplinei, a raporturilor ei cu științele tangente și auxiliare și cu fixarea unei terminologii proprii. Pentru prima dată în ist. folcloristicii rom., concepția despre folc. înglobează întreaga cultură pop., « toate prin cîte se manifestă spiritul unui popor, obiceiele lui, ideile-i despre sineși și despre lume, literatura lui cea nescrisă, mii și mii de trăsture caracteristice, cu rădăcini în inimă și muguri în grai » (*Etymologicum Magnum Romaniae*, II, p. XII). Însuși termenul de « folclor » (« folklore ») este pus în circulație, în accepțiunea sa modernă, de **H.**, după ce un timp îl utilizase pe cel de « etnopsihologie ». Alți termeni (« variantă », « tip », « prototip », « arhetip ») sînt introduși de **H.** cu sensuri apropiate de cele actuale. Monumentalul *Etymologicum Magnum Romaniae, Dicționarul limbii istorice și poporane a românilor* (Buc., Stabilimentul grafic Socec & Teclu, tom. I, 1887, LX + 1 116 col.+ IV Addenda; tom. II, 1887, XVIII + col. 1 117— 2 224+ XV Addenda; tom. III, 1893, XXXVII + col. 2 225— 3 254+ XV Addenda; tom. IV, 1898, CCLXXXVI p.) înregistrează numai termeni pop., pe care **H.** îi consideră drept singurii interesanți pentru ist. culturii și civilizației noastre. Sub pretextul tematic al cuvintelor-titlu sînt inserate st. teoretice pe probleme și bogate informații de folc. și etnogr., care dau materialului cuprins caracterul unei adevărate col. critice. Simbioza dintre folc. și lingv. se datorește, după opinia sa, faptului că ambele se constituie ca ramuri ale fil. comparate; astfel înțeleasă, fil. comparată devine o știință prin intermediul căreia fenomenele își arată înrudirea originară. Acest mod de a studia folc., în interdependență cu lb., va fi preluat de Ov. Densusianu * și va face șc. în folcloristica rom. Pe urmele reprezentanților Școlii Ardelene și a șc. romantice, **H.** consideră că folc. poate servi ca document istoric. În sprijinul giganticelor sale întreprinderi de reconstituire a ist. poporului rom. (*Istoria critică a românilor, Pămîntul Țerrei Românești*, Buc., Imprimeria Statului, vol. I, 1873, III + 339 p.), el face adesea apel la elementele de folc. și de lb. pop. Teza continuității și unității de lb. și teritoriu a poporului rom. este susținută, împotriva teoriei

lui Rösler, prin argumente folclorice și de terminologie pop. (*Doina, Originea poeziei poporane la români*, în *CT*, Buc., an. III, nr. 7—9, iul.-sept. 1882, p. 397—406). Poezia « frunzei verzi », care a luat naștere în secularele păduri ale Carpaților, este punctul de plecare al demonstrației că poporul rom. s-a născut pe plai, nu la cîmpie, idee care, într-un fel, prefigurează « spațiul mioritic » blagian (*Frunză verde, O pagină despre istoria literaturii române*, *Ibid.*, an. IV, nr. 13, nov. 1873, p. 240—243). Întreaga măsură a posibilităților sale de folclorist **H.** o dă în *Cărțile poporane ale românilor în sec. XVII în legătură cu literatura poporană cea nescrisă* (1879), vol. 2 al lucrării *Cuvente den bătrîni* (Buc., Noua tip. națională, 1879, XLVI +768 p.), distinsă de Acad. Rom., în 1880, cu premiul « I. Heliade Rădulescu ». Punînd bazele cercetării cărților pop. (prin editarea științifică a textelor și prin st. de literatură pop. comparată, în direcția prefigurată de A. I. Odobescu *, prin stabilirea izvoarelor, influențelor, circulației motivelor etc.), *Cărțile poporane...* pun, în același timp, bazele generale ale folcloristicii rom. Raportînd lit. pop. orală la cărțile pop., **H.** definește caracterul anonim, colectiv și pop. al folc., evidențiază spontaneitatea actului creator și variabilitatea textului folcloric, explicată prin contaminare și contopire. Mai tîrziu va renunța la concepția despre originea colectivă a folc., raliindu-se opiniei după care folc. este, la origine, o creație individuală, în spiritul poporului. Caracterele folc., stabilite de **H.**, au devenit bun comun al folcloristicii rom., ca și, dealtfel, distincția (preluată cu anumite modificări, mai tîrziu, de D. Caracostea *) dintre creația « poporană » (aparținînd poporului) și cea « populară » (adoptată de popor). **H.** este de asemenea autorul primelor clasificări domeniale care cuprind aproape toate genurile și speciile lit. pop. Astfel, în 1867, în pref. la vol. lui I. C. Fundescu *, *Literatură populară, Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, delimitează « genul poetic » (cîntecul bătrînesc, doina, colinda, hora, vicleimul, descîntecul) de « genul aforistic » (orații, proverbe, idiotisme, ghicitori, frămîntări de limbă) și de « genul narativ » (tradiția, anecdota, basmul). În *Prelegeri de etnopsihologie* (1892—1893) stabilește o altă clasificare, ținînd seama de astă dată, probabil sub influența concepției lui G. B. Vico, de criterii biologice. În *Curs de filologie comparativă — Literatura populară : literatura bărbătească, strigăturile și jocuri, horele, doina, colindele* (Arhivele Statului Buc., ms. 1462) se ocupă cu precădere de ideea originii speciilor

Scanned with OKEN Scanner

folclorice, demonstrînd cu argumente lingv. și istorice originea dacică a doinei și cea lat. a horei. Basmul, considerat cel mai bogat izvor de credințe sau de noțiuni mitologice și de date lingv., este examinat amănunțit în art. din *Etymologicum Magnum Romaniae*, tom. III, 1893. Cu acest prilej formulează pentru prima dată în ist. folcloristicii universale, ideea relației dintre miraculos și oniric în basm, mult dezbătută ulterior, sub influența teoriilor lui Freud și Laistner. În același art. întreprinde și un st. stilistic al basmelor și stabilește deosebirile dintre basm, fabulă și legendă (pe care o numește « deceu », termen ce nu s-a impus). Alte contribuții ale lui **H.** privesc metodologia cercetării. O contribuție majoră este realizarea arhivei folclorice naționale. În această direcție un rol deosebit l-au avut chestionarele pe care le-a lansat. Chestionarul *Obiceiele juridice ale poporului român, Programa* (Buc., Edițiune oficială, 1878, 61 p.), difuzat cărturarilor de la sate, conține 400 de întrebări care includ și aspectele sociale și economice ale satului rom. Răspunsurile însumează 3 vol. ms. primite de la 38 corespondenți din 20 jud., mai bine reprezentate fiind jud. Dolj (10 răspunsuri) și Rm. Sărat (5); celelalte jud. sînt prezente doar cu cîte 1—2 răspunsuri. Al doilea chestionar, « limbistico-mitologic », *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română* (Buc., *AAR*, seria II, tom. VII, secțiunea I, 1884—1885, p. 21—34, apărut și în extras, 1884, 16 p.), care cuprinde 206 întrebări, s-a bucurat de o mare audiență. Răspunsurile primite (18 mari vol. în ms.) alcătuiesc cea mai bogată arhivă a foneticii lb. rom., mit., obiceiurilor pop., lexicului folcloric și etnografic, a instrumentelor și obiectelor tehnice pop., dansurilor și jocurilor de copii. Indicațiile de clg. din cele 2 chestionare, care, totodată, sînt și primele norme științifice de cercetare a folc., impun respectarea autenticității. **H.** propune (în *Cuvente den bătrîni*, vol. II, p. 543) o metodologie modernă și în ceea ce privește ținuta și profunzimea st., în speță cercetarea monografică; potrivit acestei noi orientări, studierea unui tip sau motiv folcloric reclamă imperios cunoașterea tuturor var. și examinarea lor comparativă, numai pe această bază fiind posibilă înțelegerea genezei textelor folclorice și stabilirea cronologiei diverselor straturi de vechime, interpuse prin amalgamările petrecute în timp. În spiritul acestor precepte metodologice **H.** alcătuiește st. *Povestea numerelor la români, la slavi, la francezi, la evrei* (în *Cuvente den bătrîni*, vol. II) și *Balada poporană « Cucul și turturica » în*

România, în Persia și în Francia (în *CT*, Buc., an. VIII, iun.-iul. 1877, p. 301—303), care se numără printre primele monografii folclorice din lit. europeană. **H.** sprijină afirmarea unei întregi pleiade de folcloriști: I. C. Fundescu *, Miron Pompiliu *, P. Ispirescu *, G. Dem. Teodorescu *, Gr. G. Tocilescu *, G. Pitiș *, L. Șăineanu *, I. A. Candrea *, S. Fl. Marian *. Orientează totodată programul Acad. Rom. spre cercetări avînd ca scop obținerea unei viziuni de ansamblu asupra culturii pop. Cunoaște folc. altor popoare (alb., it., sanscrit, blg. ș.a.) și beneficiază de o informare la zi asupra lucrărilor folcloriștilor străini (frații W. și J. Grimm, Th. Benfey, Max Müller, Manhardt, Veselovski, Tylor, Bogišić, Efimenko, Matviev ș.a.).

Alte op.: I — *Reminiscențe ale credințelor dace*, II — *Zeița mumă*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VIII, nr. 4, 1977, p. 78—84, an. IX, nr. 2, 1978, p. 105—113. **Bibl. ref.:** E. Dvoicenco, *Alexandru Hasdeu și literatura populară română*, în *Revista istorică*, Vălenii de Munte, an. XXII, nr. 1—3, ian.—mart. 1936, p. 23—37; I. C. Chițimia, *B. P. Hasdeu și problemele de folclor*, în *SCILF*, Buc., 1952, nr. 1—4, p. 167—191 și în *FFR*, p. 37—72; I. Breazu, *Hasdeu și patrimoniul popular*, în *Trib.*, Cluj, an. I, nr. 28, 18 aug. 1957, p. 1 și 3; Magdalena Laszlo, *B.P. Hasdeu și Giambattista Vico*, în *Revista de filozofie*, Buc., tom. XIII, 1966, nr. 3, p. 363—374; Ov. Papadima, *Doina*, în vol. *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 28—29; Cicerone Poghirc, *B.P. Hasdeu, lingvist și filolog*, Buc., EȘ, 1968, 245 p.; Ov. Papadima, *Folclorul în periodicele lui B.P. Hasdeu* (« *Traian* » și « *Columna lui Traian*»), în vol. *Studii de istorie a literaturii române, De la C.A. Rosetti la G. Călinescu*, Buc. EARSR, 1968, p. 217—334; Ion Mușlea — Ov. Bîrlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, Buc., Minerva, 1970, 634 p.; B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, Ed. îngr. și st. intr. de Grigore Brâncuș, Buc., Minerva, I — 1972, 776 p., II — 1974, 829 p., III — 1976, 880 p.; Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea: Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Buc., Minerva, 1976, p. IX—X, XX—LVIII; I. Oprișan, *Investigații asupra mitologiei dacilor*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VIII, nr. 4, 1977, p. 71—77. (**I.D.**).

HELIADE-RĂDULESCU Ion, n. 6 ian. 1802, Tîrgoviște — m. 9 mai 1872, Buc. Învață acasă, în Buc., slovele chirilice și carte gr., pînă în 1812; continuă învățătura la Buc., cu un călugăr de la biserica Sf. Nicolae, apoi la Acad. gr. de la Măgureanu (1815—1818); continuă st. la șc. de la « Sf. Sava » (1818—1820) din Buc. Prof. la șc. de la « Sf. Sava » (1821—1827); reorganizează Soc. literară (1827); își instalează tip. la Obor, în Buc. (1830); red. la *Buletinul oficial* (din 1832) și slujbaș la Postelnicie; m. al Soc. filarmonice (1833); citește *Proclamația de la Islaz* (1848); în exil la Paris, Londra, Constantinopol (pînă în 1859); deputat (1866); m. și preș. al Acad. Rom. (1867—1870). Editează publ. *Conservatorul, Curierul de ambe sexe, Curierul românesc, Gazeta teatrului național, Legalitatea, Muzeul național:* colab. și la *Atheneulu Romanu, Foaie pentru minte, inimă și literatură, La Démocratie pacifique, L'Europe, démocratique, L'Événement, La ligue des peuples, Le Positif, Proprietarul*

Scanned with OKEN Scanner

român, *La Presse* (Paris), *La Réforme* (Buc.), *La République*, *La Semaine* (Paris), *Le Temps*, *Trompeta Carpaților*, *La Voix du peuple* (Paris) ș.a.

«Creator pretutindeni» (*ILR*, p. 128), **H.-R.** precedă pe C. Negruzzi * în considerațiile sale despre folc. și în genere pe reprezentanții curentului național-pop. al *Daciei literare*. Ideea fundamentării lb. creațiilor culte pe expresivitatea lb. pop. este susținută mai întîi de **H.-R.** în pref. (intitulată *Editorul*) la trad. lui C. D. Aristia din *Iliada* (Buc., În tip. lui Eliad, 1837, p. X — XI), unde atrage atenția asupra unor scriitori universali (Homer, Vergiliu, Dante, Petrarca, Alfieri, Voltaire, Racine, Shakespeare) care și-au făurit lb. op. lor din «limba norodului», «din geniu, din artă, din gust, din obicei». Peste 2 decenii, în *Curs întreg de poezie generale*, cap. *Geniul limbilor în genere și al celei române în parte* și *Versificația* (Buc., Tip. Lucrătorilor asociați, 1868, vol. I, p. IV — LIV și LVII — CXII) accentuează că «În limba populară se simte adevăratul geniu al limbii». În *Despre metru* (în *Curierul românesc*, Buc., an. X, nr. 158, p. 558 și nr. 159, oct. 1839, p. 559—562) desprinde cîteva elemente prozodice caracteristice poeziei pop. (măsura, ritmul, asonanța, troheul), fiind primul care observă că poetul pop. pune preț nu pe rimă ci pe ritm. Versificația pop.— susține **H.-R.** — are un rol determinant asupra versificației din poezia cultă: «Ei [poeții pop.], luîndu-se după obiceiul și urechea compatrioților lor, cît și după cît e destoinică limba a se mlădia, deschid drumul pe poteci călcate de picior național și de multe ori și prin locuri pe unde n-a cutezat sau nu le-a cunoscut alt muritor. Așa, operele lor se fac model și tip de poezie și versificație națională.» Remarcă originalitatea, vechimea și puritatea poeziei pop., mărturie a geniului lb. rom., a nelimitatelor ei posibilități expresive (poate să reproducă deopotrivă gîndirea eroilor homerici și sentimentalismul lamartinian), unitatea și rezistența ei în fața factorilor externi dizolvanți: «altele, multe din Banat, Transilvania și Moldova, ce nu miros nici a logofeție de prin oraș, nici a meși și ceacșîri de prin Fanar». Recomandă să se culeagă cu multă grijă asemenea creații naționale și este excesiv de sever cu V. Alecsandri * (în pref. la *Operele lui C. Bălăcescu*, Buc., col. «Biblioteca portativă» — Eliade R., 1860, p. XLV), numindu-l «un adevărat Sarsailă și profanator al literaturei Moldovei și al limbii române», pentru ca să revină, în *Curs întreg de poezie generale* (vol. I, p. LII) — cu obiectivitate — asupra op. lui de folclorist, remarcînd «doinele culese

de excelentul și grațiosul nostru poet V. Alecsandri ». În art. *Jocul călușarilor* (în *Curierul românesc*, Buc., an. XV, nr. 41, 31 mai 1843, p. 167—168) dă « cea dintîi descriere menționabilă a acestui spectacol coregrafico-dramatic într-o variantă din teritoriul Munteniei » (Al. Bistrițianu *), susținînd, ca și F. J. Sulzer *, originea latină a obiceiului; cercetări moderne afirmă însă originea geto-dacică a jocului amintit. Interesul pentru folc. este cu mult mai prezent decît s-a remarcat și în opera sa originală, surse pop. avînd nu numai balada *Zburătorul* ci și *Sărbătoare cîmpenească pentru 30 august 1837* (în *Curierul de ambe sexe*, Buc., periodul I, nr. 6, 1836—1838, p. 97—104), *Păcală și Tîndală sau Cavalerul și scutierul* (în vol. *Cyclopele Tristei Figure, Tantalida sau Tîndală și Păcală*, Poemă eroică, Paris, f.ed., 1854, 36 p.), *O festă în comemorația zilei de 23 sept. 1854 sau Cobza lui Marinică, Opera seria în două părți Tralala, Trala, Trala adică etcetera* (Beci, în K.-K. tipografie, 1855, 36 p.), *Șolcan* (în *Legalitatea*, Buc., an. I, nr. 22, 1866, p. 6—8) și în unele fabule.

Bibl. ref.: I. Heliade Rădulescu, *Opere*, Ed. cr. de Vladimir Drimba, Cu un st. intr. de Al. Piru, vol. I—Buc., EPL, 1967, LXXX + 600 p., vol. II, — Buc. EPL, 1968, 496 p., vol. III — Buc., Minerva, 1975, 720 p.; *TIF*, p. 154 — 193. **(I.D.)**

HERSENI Traian, n. 18 febr. 1907, Iași, jud. Brașov. Șc. pr. în loc. natală (1912—1915) și la Făgăraș (1915—1916); st. s. la Făgăraș (1916—1924); st. univ. de drept la Buc. (1924—1928), unde are prof. pe C. Rădulescu-Motru, D. Gusti, N. Iorga*, V. Pârvan, Ov. Densusianu*, S. Mehedinți; st. de specializare (1929—1930) la Univ. din Berlin, cu prof. Alfred Vierkandt (sociologie), R. Turnwald (etnol.), E. Spranger (filos. culturii), W. Sombart (științe economice), H. Cunow (marxism); dr. al Univ. din Buc. (1934) cu teza *Realitatea socială: Încercare de ontologie regională*, tipărită în 1935, (Buc., Edit. Inst. social rom., conducător științific: D. Gusti). Prof. s. de filoz. și drept la Buc. (1928—1929); asist. la catedra de sociologie a Univ. din Buc. (1932—1938); conf. de sociologie rurală la Univ. din Buc. (1938—1942); prof. de sociologie națională (sociologia poporului rom.) la Univ. din Cluj (1942—1945); șeful secției sociologie sanitară de la Inst. de igienă și sănătate publică din Cluj (1943—1952); cercetător științific, șef de sector și șef de secție la Inst. de psihologie al Acad. R.S.R. (1956—1973), cercetător principal și șef de sector la Centrul de cercetări antropologice al Acad. R.P.R. pentru antropologie demografică și socială (1956—1958). Colab. la *Arhiva pentru știința și reforma socială, Boabe de grîu, Contemporanul, Familia, Gînd românesc, Revista de psihologie, Revista fundațiilor regale, Sociologie românească, Tinerimea română, Transilvania* ș.a.

H. întreprinde, între cele două războaie mondiale, ca m. al șc. sociologice de la Buc., condusă de D. Gusti, ample cercetări interdisciplinare în satele rom., fiind preocupat de numeroase probleme etnografice și folcloristice (« folclorul și etnografia aproape că nu se mai pot deosebi » — spune **H.** în 1941), în special de etnopsihologie și etnosociologie, precum și de modalitățile de integrare a folc. în cultura de ansamblu și în diferitele forme de viață socială tradițională (sat, vecinătate, ocupații, reg. etc.). Îl preocupă, de asemenea, metodele și tehnicile de investigare pe teren, de interes și pentru etnogr. și pentru folcloristică. În *Literatură și civilizație*, Încercare de antropologie literară (Buc., Univers, 1976, 415 p.) face o pertinentă prezentare a relației congenitale primare dintre lit. și magie și o analiză substanțială a mit. autohtone, pe fondul celei universale, cap. de interes și pentru folclorist. *Forme străvechi de cultură poporană, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului* (Cluj-Napoca, Dacia, 1977, 339 p.), lucrarea sa care aparține în cea mai mare măsură folcloristicii, una din cele mai solide cercetări apărute în ultimele decenii, amintind prin rigoare, profunzime și erudiție de st. similare semnate de I. Mușlea * și P. Caraman *, prezintă rezultatele investigațiilor pe teren întreprinse între anii 1928 și 1938, în 68 de sate, asupra cetelor de feciori alcătuite de 4—7 pînă la 18—20 de persoane între 17—26 ani, necăsătorite, conduse de un « jude » și însoțite de « boriță » sau « turcă » (mască zoomorfă, zeitate precreștină a culturii pastorale și agricole), cete care urau sănătate și prosperitate sătenilor în răstimpul dintre sărbătorile de iarnă (25 dec. —7 ian.). **H.** demonstrează că obiceiul conservă unele manifestări tracice ce amintesc de trecerea de la matriarhat la patriarhat, cetele avînd « caracterul unor organizații de inițiere, mai exact de instruire a junilor, de educare a lor în vederea executării obligațiilor sociale care le revin în cadrul vieții sătești ». Metoda de lucru, « arheologia socială », care diferă substanțial și se opune polemic infructuosului descriptivism al șc. romantice, permite studierea cetelor de feciori « cu întreg complexul arheologic, antropologic, sociologic, psihologic, etnografic și folcloristic legat de ele ». Pe baza unei documentații impresionante, **H.** surprinde credințe și practici autohtone de o vechime milenară, « ... fiind vorba de rămășițe culturale mult anterioare apariției și răspîndirii creștinismului, atestate sub cele mai variate forme în epoci mult mai vechi decît ale contactului românilor

cu slavii, pe un teren străvechi tracic ». St. complinește și relevă aspecte pe care « arheologia, cu mijloacele ei fragmentare, exclusiv materiale, nu le poate decît bănui și conjectura, dar niciodată verifica ».

Alte op.: *Teoria monografiei sociologice*, Cu un st. intr.: *Sociologia monografică, știință a realității sociale*, Buc., Inst. social rom., col. « Biblioteca de sociologie și economie politică », condusă de D. Gusti, Seria A — « Studii și contribuții », nr. 1, Edit. Inst. social rom., 1934, 166 p.: Dimitrie Gusti și ~, *Elemente de sociologie*, Buc., Adevărul, 1935, 346 p.: *Probleme de sociologie pastorală*, Buc., col. « Biblioteca de sociologie și economie politică », condusă de D. Gusti, « Studii și cercetări », nr. 9, Inst. de științe sociale al României, 1941, 221 p.: *Sociologia rurală*, Buc., col. « Biblioteca de sociologie și economie politică », condusă de D. Gusti, « Note și comunicări », nr. 1, Inst. de științe sociale al României, 1941, 32 p.; *Drăguș, Un sat din Țara Oltului (Făgăraș), Unități sociale*, de ~, Buc., col. « Biblioteca de sociologie și economie politică », condusă de D. Gusti, « Sociologia României », nr. 2, Inst. de științe sociale al României, 1944, 158 p. + 16 f.: *Specificul românesc*, în *Fam.*, Oradea, an. VI, seria a V-a, nr. 8, aug. 1970, p. 8; *Problema etnologiei*, *Ibid.*, an. VII, nr. 6, iun. 1971, p. 6.

Bibl. ref.: Gheorghe Vrabie, *Folcloristica românească* — Evoluție, curente, metode, Buc., EPL, 1968, p. 369—370; Romulus Vulcănescu și Gh. Vrabie, *Etnologia, Folcloristica*, Buc., EARSR, 1975, p. 44, 49, 62, 63; N. Mărgineanu, *Traian Herseni: « Forme străvechi de cultură poporană românească »*, în *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XX, nr. 37, 15 sept. 1977, p. 8; Septimiu Drăgan, *Etnografia în serviciul istoriei*, în *Luc.*, Buc., an. XX, nr. 40, 1 oct. 1977, p. 2; Ion Maxim, *Un studiu despre « Cetele de feciori »*, în *VR*, Buc., an. XXX, nr. 12, dec. 1977, p. 52—53; Alina Ioana Ciobănel, *Traian Herseni: « Forme străvechi de cultură poporană românească, Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului »*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 1, 1978, p. 121—122. **(I.D.)**

HETCOU Petru, n. 1882, ?—m. 1924, Tg. Mureș. St. univ. de teol. la Bud. și de lt. la Cluj (abs. 1907); dr. în lt. al Univ. din Cluj (1910). Prof. s. de lb. și lit. rom. și germ. la Beiuș (1907—1919); director al l. « Papiu Ilarian » din Tg. Mureș (1919—1924).

H. publică prima clg. de folc. bihorean din ist. folcloristicii rom., *Poezia poporală din Bihor* (Beiuș, Tip. Doina, 1912, 96 p.), cuprinzînd cele mai caracteristice cîntece pop. din reg., culese cu precădere din ținuturile Beiuș și Valea Barcăului. Textele sînt reproduse cu semne diacritice (în majoritatea cazurilor autorul consemnînd numele loc. de unde au fost culese precum și numele inf.), în graiul local și clasificate după conținut, în *Legende și colinde, Satire, Cîntece haiducești și cătănești, Doine și hore, Strigături sau chiuituri, Orații de nuntă, Cîntarea miresii, Descîntece și vrăji*. Din aceste cap., mai interesante prin patina lor arhaică și pentru că evidențiază o notă caracteristică a folc. bihorean, sînt cele cuprinzînd satirele și « strigă-

tele » sau chiuiturile. Clg. este precedată de un st. în care **H.** trece în rev. ist. bihorenilor și comentează piesele originale și var. din col. sa.

Bibl. ref.: N. Iorga, *O culegere de cîntece bihorene*, în *NRL*, Buc., an. V, nr. 33—34, 1 sept. 1912, p. 517—522. **(S.C.S.)**

HINȚ-HINȚESCU I. C., n. la jum. sec. 19, Brașov — m. către sfîrșitul sec. 19. Este numele românizat al unui sas, despre care se spune că ar fi fost librar la Brașov și Sibiu, editor și tipograf germ. la Brașov, sau înv. Colab. la *Transilvania*.

H.-H. a proiectat cîteva lucrări de folc. care dovedesc, pentru epoca sa, remarcabile cunoștințe în domeniul creației pop. rom. *Cîntece de irozi la nașterea Domnului, împreunate cu cîteva cîntări naționale* (Brașov, Frank & Dressnandt, Tip. Ioane Gött & fiu Henricu, f.a., 48 p.), culese, după opinia lui M. Gaster *, de la copiii rom. din Șcheii Brașovului, îl situează printre primii culegători de folc. rom. În clg. *Proverbele românilor*, Adunate și editate de ~ (Sibiu, Edit. și tiparul de Closius, 1877, VIII + 210 p.), alcătuită, cu scopuri didactice, după modelul clg. lui Anton Pann *, se recunosc unele ingerințe ale antologatorului, între altele rimarea proverbelor. Realizează, în lb. germ., dar nu reușește să-l publice, un corpus al poveștilor pop. rom. apărute pînă la 1888. Încearcă, încă din 1878, să alcătuiască un catalog al poveștilor noastre pop., publicat parțial în *Tr.* (vol. X, 1878, p. 109—110).

Alte op.: *Întîmplările lui Păcală*, O istorioară veselă în 25 de capuri, Întocmită astfel de S.F., Editorul: I.C. Hințescu, Tip. Römer și Kamner, 48 p.; *Pățaniile multcercatei Griselde*, Istorioară morală prea interesantă pentru poporul român, Brașov, Editor Frank & Dressnandt (tipărit la Römer și Kamner, în Brașov), 1876, 40 p.; *Cincizeci istorioare morale pentru băieți și băiete*, Cu șase chipuri colorate, Sibiu, Tip. Closius, 1877, 127 p.
Bibl. ref.: I. Mușlea, *Un sas brașovean — folclorist român: I. C. Hinț-Hințescu*, în *CEF.*, Buc., Minerva, 1971, vol. I, p. 155—168. **(I.D.)**

HODOROABĂ Neculai, n. 17 febr. 1888, Hînțești, jud. Suceava — m. ?. Șc. pr. în loc. natală (1897—1902); st. sem. la Iași (1902—1910); st. univ. de teol. la Cernăuți (1910—1914), echivalate la Buc. (1915). Înv. în loc. Buda Mare (1910—1911) și Mogoșești (1911), ambele în jud. Iași; preot în loc. Trușești (1911—1912), Tureatca (1912—1918) și Ibănești (1918—1922), din jud. Botoșani, apoi la Iași (1922—1929); prof. s. la sem. « Veniamin Costache » și alte șc. din Iași (1924—1931). Colab. la *Almanahul cooperativ*, *Calendarul revistei « Ion Creangă »*, *Calendarul sătenilor*, *Calendarul «Universului»*, *Cultura poporului*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Lumea*, *Neamul românesc*, *Neamul românesc pentru popor*, *Opinia*, *Poporul românesc*, *Solia*, *Solia Moldovei*, *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile*, *Universul*, *Vestitorul satelor*.

H. publică, fără rigoare științifică și pastișînd fără talent stilul narațiunii pop., 6 cărticele de basme, reprezentînd desigur o plăcută petrecere de vreme pentru autor, dar care pot fi fără pagubă științifică trecute cu vederea de cercetătorii folc. rom.: *Fata de împărat fără noroc* (Buc., Edit. rom. G. Iliescu col. BR, nr. 1, f.a., 16 p.), *Murăruș și Zîna Zorilor* (Buc., Edit. rom. G. Iliescu, col. BR, nr. 2, f.a., 15 p.), *Povestea proștilor* (Buc., Edit. rom. G. Iliescu, col. BR, nr. 3, f.a., 15 p.,) *Ciocîrtici, finul lui Dumnezeu* (Buc., Edit rom. G. Iliescu, col. BR, nr. 4—5, 1925, 24 p.), *Răpirea fetii de împărat* (Buc., Edit. rom. G. Iliescu, col. BR, nr. 6, f.a., 15 p.).

Bibl. ref.: D. Furtună, *N. Hodoroabă: «Fata de împărat fără noroc»*, în *TP*, Dorohoi, an. II, nr. 1—2—3, febr.—mart.—apr. 1924, p. 47. **(S.C.S.)**

HODOȘ Enea, n. 31 dec. 1858, Roșia, jud. Alba — m. 25 iul. 1945, Sibiu. St. s. la Brașov și la Blaj (bac. 1877); st. univ. de lt. și filoz. la Viena și Bud. Înv. la șc. de fete a ASTRA din Sibiu (1886—1889); prof. s. la Inst. pedagogic din Caransebeș (1889—1905); demisionează din înv. (1905) și se stabilește la Sibiu (1906), ca red. la publ. *Telegraful român*. M. coresp. al Acad. Rom. (1904). Colab. și la publ. *Drapelul, Familia, Foaia ilustrată, Luceafărul, Tribuna*.

H. este unul din cei mai de seamă folcloriști rom. de la sfîrșitul sec. 19 și începutul sec. 20, op. sa de culegător și editor situîndu-l prin rigurozitatea ei științifică și prin valoarea ei artistică alături de G. Dem. Teodorescu *, Gr. Tocilescu * și Ov. Densusianu *. Bun cunoscător al col. lui V. Alecsandri *, pe care «bardul de la Mircești» o dăruise tatălui său, lingvistul Iosif Hodoș, educat din familie în spiritul dragostei pentru tezaurul culturii pop. rom. și îndemnat de dascălii săi I. Al. Lapedatu (la Brașov) și I. Micu Moldovanu * (la Blaj) spre clg. folc., **H.** inițiază, la începutul activității sale de prof. s. la Caransebeș (1889), o acțiune susținută de adunare a folc. după metoda lui I. Micu Moldovanu *, adică prin intermediari elevi, studenți, înv. și prof. După 2 ani, col. sa număra peste 2 000 de texte, în majoritate cîntece lirice și epice, pe care **H.** le publică, după o riguroasă sistematizare pe grupe tematice, o severă selecție estetică, însoțindu-le de adnotări critice și de precizarea numelor inf. și a loc., în clg. *Poezii poporale din Bănat*, apărută în 3 vol., la mari intervale de timp, hotărîte de dificultățile financiare ale folcloristului. Primul vol. (Caransebeș, Edit. Bibliotecii noastre, 1892, 230 p.), cuprinde, împărțite

în 4 cap. (I — *De dragoste*; II — *De jale, de mustrare, de blestem*; III — *Vesele, glumețe, satirice*; IV — *Cătănești*), 600 de cîntece lirice însoțite de var. aflate în col. lui **H.** sau în clg. tipărite anterior. Vol. al II-lea, *Balade* (Sibiu, Edit. Asociațiunii, 1906, 153 p.). conține 25 cîntece bătrînești bănățene (21 + 4 var.) culese « de la țărani neștiutori de carte », « nici una de la țigani lăutari », **H.** exprimîndu-și opinia că aceștia din urmă sînt doar colportori, care, pe lîngă meritul de a răspîndi folc. pe o arie largă, uneori nu numai între reg. aceleiași țări, dar și între popoare, au și nemeritul de a vicia autenticitatea textelor pop. prin adaosuri de prisos, « ca să iasă balada mai lungă ». Al III-lea vol., *Descîntece* (Sibiu, Edit. Asociațiunii, 1912, 73 p.) cuprinde 114 texte însoțite de descrieri succinte ale practicilor ce însoțesc descîntecele. Clg., întocmită după riguroase criterii filologice (**H.** folosește transcrierea literară, dar cu o deosebită grijă pentru notarea cît mai exactă a pronunției locale) care asigură autenticitatea textelor, a fost și este considerată una din cele mai bune ed. cr. de folc. din ist. folcloristicii rom. și prima care a valorificat tezaurul liricii pop. bănățene, pînă atunci necunoscut. **H.** este de asemenea autorul unei mici clg. de cîntece trimise de pe front (1914—1918) de soldații rom. încorporați în armata Imperiului austro-ungar, intitulată *Frunzulițe din război* (Sibiu, Edit. Asociațiunii, 1918, 16 p.) precum și al unui vol. de basme, *Frumoasa din nor și alte povești* (Oravița, Tip. Felix Weiss, 1927, 196 p.) care nu pare a fi o clg. folclorică, textele purtînd o evidentă amprentă cultă; dealtfel, autorul mărturisește că « *subiectele* (subl. ns.) acestor povești au fost auzite unele din gura poporului bănățean, altele de la bunica mea, Carolina Balint în Roșia Abrudului », mărturisire ce îngăduie ipoteza că avem de-a face cu re-creări culte pe subiecte pop.

Alte op.: *Din activitatea mea de folclorist*, în *AAF*, Buc., an. VII, 1945, p. 123—125.

Bibl. ref.: I. Bianu, *Enea Hodoș: « Poezii poporale din Bănat », vol. I*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXVI, 1903—1904, *Partea administrativă și dezbaterile*, 1904, p. 228—229; Virgil Florea, *Folcloristul Enea Hodoș (1858—1945)*, în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, 1971, p. 447—492; Virgil Florea, *Enea Hodoș, valoarea activității sale de folclorist*, în *REF*, Buc., tom. 21, nr. 2, 1976, p. 213—223. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

I

IAȚIMIRSKI Alexandru Ivanovici, n. 30 aug. 1873, Bairamce (azi în U.R.S.S.) — m. 12 febr. 1925, Rostov pe Don (U.R.S.S.) Șc. pr. în Hâncești; st. gimn. la Chișinău (1882—1893); st. univ. de fil. și ist. la Moscova; dr. în fil. sl. al Univ. din Moscova cu teza *Grigore Țamblac* (1903). Prof. de slavistică și romanistică la Univ. din Petersburg (1906—1908); prof. s. de lb. rus. (1908—1913); prof. de ist. sl. și a Bizanțului, de metodologia cercetării monumentelor literare la Univ. din Varșovia (din 1913); prof. la inst. ped. și la Fac. muncitorească din Novocerkask; organizează, în 1918, Inst. arheologic din Rostov pe Don, al cărui rector devine în 1920. Colab. la rev. rus. *Etnograficeskoe obozrenie* și la publ. rom. *Revista critică literară*.

Filolog și lingvist slavist, istoric al culturii, **I.** contribuie, alături de alți slaviști, ca Iakob Ghinkulov și Polihron Sîrcu, la cunoașterea în spațiul rus. a culturii rom. vechi și a folc. nostru. Vizitează de mai multe ori România și poartă corespondență cu G. Barițiu *, Gr. G. Tocilescu *, I. Slavici *, I. Bianu * ș.a. Din lucrările sale tangente la cultura și folcloristica rom. merită a fi reținute obs. privind folc. haiducesc basarabean de la sfîrșitul sec. 18 și începutul sec. 19 (*Haiducii din Basarabia în povestirile despre ei*, în lb. rus., în rev. *Etnograficeskoe obozrenie*, an. VI, nr. 1, 1896, p. 54—90), cele despre incantațiile pop., pe care le consideră «foarte poetice» și avînd mai mult caracterul unor formule de adresare către elementele naturii decît al formulelor caracteristice descîntecelor-rugăciuni (cf. S. Marian, *Descîntece românești*, *Ibid.*, an. VII, nr. 1, 1897, p. 191—206, amplă recenzie la col. lui S. Fl. Marian *, *Vrăji, farmece și desfaceri*, extras din *AAR*, seria II, tom. XV, *Memoriile Secției literare*, Buc., Lito-tip. Carol Göbl, 1893, 242 p.), precum și obs. despre balada pe tema jertfa zidirii (din art. *Vechea artă românească*), făcute pe baza var. *Meșterul Manole* din col. G. Dem. Teodorescu *. În st. *Gr. Țamblac, Viața, activitatea administrativă și cărturărească* (în lb. rus., Sankt Petersburg, Acad. imperială de știință, 1904, VI + 501 p.) inserează o scrisoare a lui

V. Alecsandri * către Mihail Granniţki, rectorul sem. teol. din Chişinău, remarcabilă prin avîntul şi căldura prezentării creaţiilor poporului nostru, creaţii care, în ciuda vitregiilor istorice de mai multe sec., mărturisesc, spre deosebire de creaţiile altor popoare, mai « norocoase », un funciar optimism: « Ascultaţi melodiile sonore ale cîntecelor noastre. Veţi găsi oare acea tristeţe? Ele sînt atît de departe de disperarea sumbră! Priviţi la desenele ţesăturilor populare, de exemplu la ţesăturile renumitelor noastre covoare. În ele veţi găsi o cromatică variată, un amestec de tonuri luminoase şi moi. Aceste îmbinări de colori sînt capabile să deştepte o dispoziţie liniştită a spiritului. Mai mult chiar, în ele se exprimă o anumită psihologie a poporului şi se observă speranţa într-un viitor mai bun. [...] Împestriţarea veselă a covorului românesc îmi spune mai mult despre caracterul poporului meu decît tratatele plicticoase ale istoricilor şi politicienilor care se referă la el.»

Bibl. ref.: Valeriu Ciobanu, *A. I. Iaţimirski şi folclorul român*, în *SCILF*, Buc., an. VIII, nr. 3—4, 1959, p. 667—694; A. S. Kidel, *Alexandru Ivanovici Iaţimirski*, Bibliografie, în lb. rus., Chişinău, Acad. de ştiinţă a R.S.S.Moldovenească, BC de ştiinţă, 1967, 40 p. **(I.D.)**

ILIESCU Ion, n. 4 ian. 1929, Horia, jud. Neamţ, Şc. pr. (1936—1940) şi st. s. (1940—1948) la Roman; st. univ. de filoz. la Iaşi, Cluj şi Bucureşti (1948—1952); dr. în filoz. al Univ. din Cluj-Napoca (1970). Prof. s., director de l. şi inspector la Orăştie (1952—1962); lector (1962—1972) şi conf. univ. (din 1971) la Tim. Colab. la *Analele Universităţii din Timişoara*, *Cercetări filozofice*, *Limbă şi literatură*, *Luceafărul*, *Orizont*, *Scrisul bănăţean*, *Steaua* ş.a.

I. publică prima clg. de folc. mineresc rom., *Cîntece populare minereşti*, Introducere de ~ (Buc., EPL, 1969, LXI +232 p., în colaborare cu Ana Şoit *). Col., unitară, cuprinzînd cîntece şi strigături, colinde, balade, teatru şi cîntece noi, este realizată în anii 1960—1966 şi urmăreşte exclusiv creaţia poetică.

Alte op.: *Ce-am în inimă şi-n gînd*, Vol. îngrijit de ~ şi Ilie Birău, cu introducere, notă asupra clg., glosar, indici onomastic şi toponimic al creaţiilor, culegătorilor, bibl. şi il., Tim., CCA al jud. Timiş, CCP, 1968, 656 p + 11 pl.; *Corul de la Orăştie*, Hunedoara, CCA al jud. Hunedoara, 1968, 208 p.;
Bibl. ref.: V. Adăscăliţei, « *Ce-am în inimă şi-n gînd* », în *IL*, an. XIX, nr. 8, august 1968; Ion Ionică, « *Ce-am în inimă şi-n gînd* », în *LR*, Buc. an XVIII (1969), nr. 2, p. 192—195; N. Ursu, *Folclor literar din Banat*, în *O.*, Tim., an. XIX, nr. 6, iunie 1968, p. 88—89. **(I.D.)**

ILIEŞIU Iustin, n. 18 mart. 1900, Maieru, jud. Bistriţa-Năsăud — m. 2 oct. 1976, Buc. Şc. pr. în loc. năsăudene Maieru şi Anieş; st. s. la Bistriţa, Năsăud şi Blaj, unde îşi ia bac. (1918); şc. de ofiţeri superiori la Alba Iulia (1918);

st. univ. de lt., filoz. și juridice la Cluj (din 1919). Prof. s. de rom. la Cluj (1927—1940) și Buc. (1940—1957). Red. la publ. *Ardealul*, *Biruința*, *Glasul libertății*, *Voința* ș.a.; colab. și la *Cucu*, *Foaia ilustrată* și *Foaia poporului român* (Bud.).

Poet și publicist, **I.** contribuie, alături de Demetriu Boșca, Olimpiu Barna, Emil Boșca Mălin, Dariu Pop ș.a., la clg. și cunoașterea folc. năsăudean. După ce între anii 1916 și 1938 tipărește mai multe br. cu folc., în 1967 publică *Poezii și basme populare din Munții Rodnei* (în seria *FT*, Buc., EPL, vol. III, 462 p.), amplă col., realizată în anii 1915—1935, care cuprinde doine, hore, chiuituri, colinde, balade, descîntece, orații de nuntă și 24 basme. Reține atenția îndeosebi cap. liricii de cătănie (20 scrisori ale soldaților de pe front). Întrucît **I.** este adept al « înfrumusețării » folc. de către culegător, col. sa trebuie consultată cu mult spirit critic.

Alte op.: *Poezii din rezbel (1914—1915) și doine poporale*, Brașov, Edit. Ion I. Ciurcu, 1916, 32 p.; *Colăcărie ce se zice la nunți*, Versuri glumețe, Gherla, Edit. libr. Augustin Deac, 1918, 16 p.; *Florile Ardealului*, Doine și chiuituri din popor, Cluj, Edit. Albert Polonyi, 1927, 32 p.; *Visuri, zodii, preziceri*, Cluj, Edit. foii *Lumea și țara*, 1929; *Florile dalbe*, Colinde adunate din popor, Cluj, Tip. ASTRA, 1931, 32 p.; *Colăcărie și alte versuri glumețe*, Cluj, Edit. foii *Lumea și țara*, 1930; *Cheia viitorului, prin care se dezleagă tot felul de taine omenești, se lămuresc dorințe și se tălmăcesc visuri*, Cluj, col. « Biblioteca poporală Lumea și țara », 1932; *Ileana cea norocoasă*, Basme populare ardelenești, Povestite de ~, Buc., ET, col. TP, 1968, 55 p.; *Filon cel viteaz*, Basme populare ardelenești, Povestite de ~, Buc., ET, col. TP, 1968, 56 p.; *Calul cu potcoave de aur*, Basme populare ardelenești, Povestite de ~, Buc., ET, col. TP, 1969, 46 p.

Bibl. ref.: Florența Albu, *Folclor din Transilvania*, în *VR.*, Buc., an. XX, nr. 12, dec. 1967, p. 171—172; Ion Șeuleanu, *Foclor din Transilvania*, în *S.*, Cluj-Napoca, an. XVIII, nr. 9, sept. 1967, p. 110—111. **(I.D.)**

IONICĂ Ion I., n. 25 iun. 1907, Zărnești, jud. Brașov — m. 1947, ?. Șc. pr. la Zărnești (1914—1918); st. s. la Brașov (1918—1926); st. univ. de filoz. și drept la Buc. (1926—1929); dr. în sociologie (1940) al Univ. din Buc., cu teza *Dealu Mohului*, comisia fiind formată din D. Gusti, C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, D. Caracostea* și P. Cancel*. Prof. s. la Brașov. Colab. la *Sociologie românească*, *Rînduiala* ș.a.

I. aplică în cercetările sale direcția sociologică a etnogr. și folc., raliindu-se la opiniile emise în țara noastră de G. Vîlsan *, R. Vuia * ș.a., iar în Germania în special de Julius Schwietering. În *Dealu Mohului*, Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului (Buc., Tip. Bucovina—I. E. Torouțiu, 1943, 352 p.+ XXXII pl.) pledează pentru o cuprindere coerentă, largă și unitară a civilizației rurale, respingînd compartimentarea ei în etnogr. și folc.

Scanned with OKEN Scanner

și adoptînd în acest sens o metodologie adecvată. « Cercetare exemplară », « un model de cum trebuie condusă o investigație a unui obicei pe aria lui unitară » (*IFR*, p. 539), st. lui **I.** se deosebește de cele ce i-au premers (cercetări circumscrise la cîte un sat) prin raza mai largă de cuprindere, prin îmbrățișarea unității de viață regională a mai multor sate, autorul teoretizînd necesitatea cercetărilor sociologice aplicate asupra « țărilor » tradiționale, în cazul său, asupra Țării Oltului: « Întreguri de viață românească, ele poartă semnele unei convergențe etnice și istorice, în cadre geografice bine determinate. În cursul veacurilor, ele au format adăposturi sigure în care viața autohtonă s-a dezvoltat fără discontinuitate. Acest fapt a imprimat un caracter de omogenitate comportărilor unei populații destul de vaste, pe care o leagă, în aceleași cadre naturale, funcțiuni economice și spirituale. Dar mai cu seamă conștiința locală a oamenilor este aceea care deosebește unele de altele asemenea comunități de viață regională și le dă legătura lăuntrică.» Monografia publicată făcea parte dintr-un proiect mai vast, care includea st. asupra întregului ciclu al practicilor agrare, prin care urmărea să relevе aspectele spirituale generate de lucrarea pămîntului. Dispărut prematur, autorul nu și-a terminat un st. despre totemuri, cu care intenționa să-și susțină dr. la Sorbona, sub conducerea lui Mauss. **(I.D.)**

IORGA Nicolae, n. 5/17 ian. 1871, Botoșani — m. 27 spre 28 nov. 1940, asasinat de legionari, la 1 km de com. Strejnicu, jud. Prahova. Șc. pr. la Botoșani (1877—1881); st. s. la l. « A. Tr. Laurian » din Botoșani (1881—1886) și la Liceul Național din Iași (1886—1888); st. univ. de lt. la Iași (1888—1889); lic. al Univ. din Iași, specialitatea « literatura grecească » (1889); st. de specializare la École Pratique des Hautes Études din Paris, secția de ist. și fil. (1890—1892), avînd ca prof. pe Gabriel Monod, Charles Bémont, Jules Roy, Louis Leger, Gaston Paris, L. Duchesne, L. Thévenin; st. de specializare la Berlin (1893), unde frecventează cursurile prof. L. Geiger, E. Curtius, R. Sternfeld ș.a. și la Leipzig (1893); diplomat al secției de ist. și fil. de la École Pratiques des Hautes Études (1893) cu teza *Philippe de Mézières, 1327—1405, et la croisade au XIV-e siècle* (publicată la Paris, Emile Bouillon, 1896); dr. în ist. și fil. al Univ. din Leipzig (1894), cu teza *Thomas III Marquis de Saluces*, Étude historique et littéraire (tipărită la Saint-Denis, E. Bouillant, 1893); paralel cu st. de specializare întreprinde (1890—1894) cercetări în bibliotecile și arhivele din Paris, Londra, Roma, Torino, Milano, Genova, Berlin, Leipzig, München și susține o intensă corespondență cu caracter informativ cu bibliotecile și arhivele din Veneția, Padova, Vicenza, Verona, Pisa, Neapole, Florența. Prof. s. de lb. lat. la Ploiești (1890—1894), fără a se prezenta la catedră; prof. univ. supl. la catedra de ist. medie a Univ. din Iași (1894—1895); prof. univ. provizoriu la aceeași catedră (1895—1896);

Scanned with OKEN Scanner

prof. univ. de ist. la Univ. din Buc. (1896—1940); prof. de ist. politică generală la Șc. superioară de război din Buc. (din 1911); prof. univ. la catedra de ist. rom. a Univ. din Iași (1915); preș. al Comisiei monumentelor istorice (din 1919); preș. al primei Adunări naționale a României întregite (1919—1920); susține cursuri și lecții pe diverse teme de ist. și lit. la Sorbona — anual — (1921—1938), la Collège de France (din 1921), și la École Pratique des Hautes Études (din 1921); prof. agregat la Sorbona (1923—1940); conferențiază, ca invitat de onoare, la mai multe univ. și inst. de învățământ superior din Paris, Bruxelles, Praga, Bratislava, Geneva, Varșovia, Upsala, Oxford, Roma, Milano, Madrid, Belgrad, Atena etc.; prof. la catedra de ist. a Acad. de comerț din Buc. (din 1926); decan al Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc. (1928—1929); prof. univ. supl. la catedra de ist. lit. rom. din Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc. (1928); rector al Univ. din Buc. (1929—1932); preș. al Consiliului de miniștri (1931—1932); prof. tit. la catedra de ist. generală a Acad. de comerț din Buc. (din 1932); m. și vicepreș. (1938) al Comitetului internațional de ist. Contribuie la înființarea și organizarea mai multor soc. culturale și inst. de învățământ, printre care Liga culturală (1907—1940), Șc. rom. de la Fontenay-aux-Roses (1922), Șc. rom. din Roma, soc. Colaborarea latină (1923), Fundația culturală pentru studenți « Nicolae Iorga » (1923) ș.a. Dr. honoris causa al univ. din Strasbourg (1919), Lyon (1923), Geneva (1926), al Fac. libere de teologie protestantă din Lille (1929), al Univ. din Oxford (1930), Wilno (1931), Paris (1931), Roma (1931), Bratislava (1932); m. coresp. al Acad. Rom. (9 apr. 1897), la Atheneo Veneto (1912), la l'Institut de France (1919), al Acad. din Stockholm (1923), al Soc. de geogr. din Varșovia (1923), al soc. de st. istorice din Torino (1931), m. asociat al Acad. de inscripții din Paris (1932), m. coresp. al Acad. de ist. din Chile (1937); m. activ al Acad. Rom. (26 mai 1910), m. al Acad. poloneze din Cracovia (1925), al Soc. de geogr. din Lille (1927), al Inst. regal venețian de științe, litere și arte (1928), al Acad. dei Lincei din Roma (1931), al Acad. degli Arcadi (1932). Distins pentru activitatea sa științifică și culturală cu numeroase decorații rom. și străine, printre care « Legiunea de onoare » (1919, 1930, 1936), « Polonia Restituta » (1922), « Steaua României » (1922), Marea cruce a ordinului cehoslovac « Leul alb » (1924), « Cordonul Alfons al XII-lea » (1928), « Colanul Ordinului Ferdinand » (1931), Marele cordon al ordinului lituanian « Vitand » (1931), « Colanul Carol I » (1937). Conduce numeroase publ. periodice, unele întemeiate de el, printre care: *Sămănătorul* (1903—1906), *Neamul românesc* (1906—1940), *Floarea darurilor* (1907), *Calendarul «Ligii culturale»* (1907), *Neamul românesc literar* (1908—1912), *Calendarul « Neamului românesc »* (1909), *Neamul românesc pentru popor* (1911—1924), *Bulletin de la section historique* al Acad. Rom. (1912), *Drum drept* (1913), *Ramuri* (1913—1915), *Revista istorică* (1915), *Universul literar* (1925), *Cuget clar* (1928); colab. și la *Acropolis* (Grecia), *Adevărul*, *Adevărul ilustrat*, *Almanahul cooperativ*, *America* (U.S.A.), *Analele Academiei Române*, *Annales des nationalités* (Franța), *Arhiva*, *Art and Archeology* (S.U.A), *Buletinul comisiei istorice a României*, *Bulletin de la science historique en Europe Orientale*, *Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale*, *Constituționalul*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare* *Czas* (Polonia), *Drapelul*, *Elefteron Vima* (Grecia), *Epoca*, *Era nouă*, *Ethnos* (Grecia), *Europänische Revue* (Germania), *Excelsior*, *Făt-Frumos*, *Gazeta Transilvaniei*, *Journal de Géneve*, *Junimea creștină* (S.U.A.), *Junimea literară*, *Kurier paranny* (Polonia), *La France nouvelle*, *Lamura*, *La Muse Francaise*, *L'Antiquaire*, *La revue de Genève*, *La vie des peuples*, *Le démocrate* (Elveția), *L'Est européen*, *Le Messager polonnais*, *Le*

Scanned with OKEN Scanner

Monde slave, Le Temps, L'Independance roumaine (Buc.), *Literatură și artă română, Luceafărul, Lupta, Mercure de France, Morava, Nazional Zeitung* (Elveția), *Noua revistă română, Nuovo archivo veneto, Ostașul, Patria, Patris* (Grecia), *Plutus, Politia* (Grecia), *Revista nouă, Revista pedagogică, Revue bleu, Revue critique d'histoire et de littérature, Revue de revues, Revue historique, Revue historique du sud-est européen, Revue de l'Orient latin, Revue internationale des archives, des bibliothèques, des musées, România jună, Scientia* (Italia), *Slovonic Review* (Anglia), *Sversk, Tidskuf* (Suedia), *Svenska Dagbladet* (Suedia), *Stockholms Dagblad, Strani pregled* (Iugoslavia), *Timpul, The New Europe* (Anglia), *Topicur sbornik, Tribuna, Universul, Völkermagazin* (Germania) ș.a.

Prezent și în folcloristică, fără **a** fi însă folclorist în sensul propriu al cuvîntului, **I.** abordează folc., fără a-l diferenția explicit de etnografie, din unghiul de vedere cultural, istorist și tradiționalist. El desfășoară și în acest domeniu o activitate tumultuoasă, pe de o parte îndrumînd și încurajînd direct munca folcloriștilor prin conferințe, art., recenzii, pref. și medalioane, prin înlesnirea tipăririi clg. în tipografia-i de la Vălenii de Munte, prin deschiderea coloanelor din publ. întemeiate sau conduse de el culegătorilor de folc., prin înființarea de așezăminte și de col. de popularizare (de ex. col. DLPR), pe de altă parte, susținînd teoretic (*Despre adunarea și tipărirea izvoarelor relative la istoria românilor, Rolul și menirea Academiei Române*, în vol. *Prinos lui D. A. Sturdza ...*, Buc., EAR, 1903, p. 95—98), ca și mulți premergători și cont., necesitatea organizării activității de clg. sub egida Acad. Rom. și a editării de monografii și clg. de etnogr. și folc. sistematice, de tipul celor publicate de S. Fl. Marian *, L. Șăineanu *, A. Gorovei *, I. A. Zanne *, P. Papahagi *, G. Dem. Teodorescu *, precum și alcătuirea unui corpus de folc. și a unei antol. reprezentative, pentru a se putea ajunge la conturarea unei imagini globale asupra etnogr. și folc. rom. Bineînțeles că, nefiind vorba de un folclorist ci de un îndrumător al vieții culturale și de un istoric, scopurile unor asemenea strădanii vizează nu numai și nici în primul rînd aprofundarea cunoștințelor etnografice și folclorice, ci mai cu seamă influențarea « în bine » a lit. culte — « ce va trebui să capete o adevărată viață, să se inspire din gîndurile și sentimentele, încercate de veacuri ale maselor adevărat românești, în care trăiește sufletul neamului » — și mai buna întemeiere a st. de ist. pe documente culturale străvechi. Aparent acest unghi de vedere nu diferă de acela al *Daciei literare*, al promotorilor curentului « duhului național » și al șc. romantice, istoriste. Numai că, pe plan literar, în condițiile schimbate de la începutul sec. 20, cînd lit. noastră

își conturase deja, prin condeiele lui C. Negruzzi *, V. Alecsandri *, A. I. Odobescu *, Gr. Alexandrescu, M. Eminescu *, I. Creangă *, I. Slavici *, I. L. Caragiale o tradiție proprie, iar prin Al. Macedonski, Ov. Densusianu *, Șt. Petică, D. Anghel ș.a. căuta noi mijloace de expresie artistică, sincronice cu lit. europeană, influențarea « în bine » a lit. culte, prin care aceasta urma « să capete o adevărată viață », voala recomandarea alinierii la sămănătorism, adică la o viziune idilizantă asupra țărănimii și implicit asupra folc. O asemenea viziune este dealtfel evidentă în opiniile « folcloristului » **I.**, care, de pildă, exclude din rîndurile producătorilor de folc. pe lăutari, « mahalaua » și pe « ciocoi » ca factori de corupție ai poeziei pop., reținîndu-l numai pe țăran, care « e cel mai cinstit, mai moral și mai harnic din locuitorii țării », după cum elimină din repertoriul folcloric anume categorii de cîntece pop., ca de ex. cîntecele de pahar, pe considerentul că sînt străine « de poezia populară a românului ». Dar nu este mai puțin adevărat că sub influența acelorași idei programatice **I.** acordă o importanță majoră folc., atît în ist. lit. rom. cît și în ist. socială a poporului nostru și scrie numeroase st. și art. pe teme folclorice, emițînd cîteva opinii interesante și ipoteze originale care, chiar dacă nu au fost validate de cercetările ulterioare, reține și azi atenția exegeților. Așa, de pildă, el admite că poezia pop. poate fi supusă analizei estetice (« Poezia populară se poate trata din punct de vedere estetic, admirîndu-se frumusețea sau osebindu-se însușirile care alcătuiesc caracterele acelei frumuseți »), idee împărtășită, printre alții, și de G. Călinescu *, însă cum analiza estetică nu se întemeiază pe norme ci pe gustul artistic, criteriu suspect de subiectivism pentru omul de știință, **I.** preferă « acestălalt punct de vedere », așa-zis științific, « și el foarte legitim », dar, întrucît este vorba de lit., irelevant valoric, « al dorinței de a *ști* printr-o cercetare metodică, al cărei scop e aflarea unui adevăr, relativ sau netăgăduit, pe care apoi să-l înfățișeze într-o dezvoltare logică [...]. Pe urmă, neapărat, se poate studia [...] din punctul de vedere al ritmului, al rimei, al epitetelor ș.a.m.d.», deci din punctul de vedere al poeticei academice, culturale. Deși, după cum am văzut, concepția lui **I.** despre folc. o continuă pe aceea a șc. romantice, el nu împărtășește și punctul de vedere al acestei șc. despre caracterul colectiv al producției folclorice, optînd pentru opinia mai nouă, a creatorului individual talentat: « *Unul*

singur a trebuit să afle însă cîntecul. Acel unul însă avea nevoie de dînsul pentru iubirea, dorul, jalea, blăstămul lui de atunci ». Dar, în spiritul șc. romantice, istoriste, **I.** acordă o atenție deosebită baladei (*Balada populară românească*, Originea și ciclurile ei, în vol. *Cursurile de vară din Vălenii de Munte*, Anul al II-lea, 1909, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1910, p. 127—160, st. reluat în *Istoria literaturii românești*, de ~, I, Ed. a II-a, revăzută și larg întregită, Buc., Pavel Suru, 1925, p. 25—47; *La chanson epique des Roumains*, în vol. *La chanson populaire roumaine*, Deux conférences données en Belgique, Bruxelles, Imprimérie Sopel, 1927, 47 p.). Fără a neglija aspectele tematice și geografice, interesul lui **I.** se concentrează asupra substratului doc. istoric al baladei. Așa de ex., *Miu Cobiul* ar evoca « vremi de anarhie » în care « viteji români și unguri se loveau prin poiene » în timpul invadării Țării Românești de către oștile lui Gabriel Bathory (1610—1611). Urmărind cronologia întîmplărilor narate și aria geografică pe care acestea se desfășoară, el împarte corpusul baladei rom. în 6 cicluri: ciclul domnesc, al codrenilor (în luptă cu nogaii) sau al codrului, haiducesc, dobrogean, dunărean (specific Țării Românești) și transdanubian (din care fac parte *Novac*, *Sîrb sărac* și *Iovan Iorgovan*), primele 3 cicluri indicînd devenirea în timp a speciei și totodată opinia lui **I.** asupra genezei «de ospețe domnești » a baladei, opinie nevalidată de cercetările majorității folcloriștilor, dar admisă de unii, ca de ex. A. Balotă *, care nu exclud însă primordialitatea sau măcar concomitența genezei pop. De la această opinie pînă la ipoteza, uimitoare prin gratuitatea ei, că balada est-europeană ar fi de proveniență fr. și că ar fi ajuns pe meleagurile rom., pol. și ucr., după un periplu prin Dalmația și Serbia, cu ajutorul guzlarilor srb., nu era de făcut decît un pas. Și **I.** l-a făcut în comunicarea *Locul românilor în dezvoltarea vieții sufletești a popoarelor romanice* (1919). Din această lipsă de originalitate provine, după opinia lui I., inferioritatea baladei rom. față de cîntecele epice fr. și de balada srb., iar în sfera folc. nostru, față de lirică: « De fapt balada românească, procedînd pe linii de dezvoltare a povestirii care sunt în general tipice, are mult mai puțină putere de expresie decît lirica. Tipurile de voinici, cum îi aflăm adesea în povești, nu s-au concretizat în cîntecul bătrînesc. Frumusețea *Mioriței* nu stă în povestire, ci în elementul liric, sentimental al plîngerii ciobanului tînăr ce va muri și în chemarea întregei naturi

spre a-i întovărăși dulce sfîrșitul. Temele sunt mult mai puține decît se crede îndată ce se înlătură contrafacerile și chiar refacerile. Lipsește desigur marele avînt epic al „cîntecelor" apusene, franceze [...]. Tot așa gustul cultivat simte lipsa acelui element de admirabilă simplicitate, de unitate perfectă care deosebește balada sîrbească a cărei origine o cred [...] a fi, prin Angevinii din sudul Italiei și prin Albania, din Franța, creatoare a epicei medievale. În schimb, nu se află măcar un veșmînt de strălucitoare amănunte, comparații, cuvinte rare, care pot înlocui avîntul inițial și puterea de a susținea povestirea. Defecte naturale, îndată ce impulsul nu vine de-a dreptul din viața națională, căci toate împrumuturile tînjesc după transplantare.» Mai interesantă decît această opinie, este obs. despre raportul text-melodie în baladă, melodia avînd rolul, după părerea lui **I.**, de suport mnemotehnic al textului: « Balada se cîntă, sau, mai bine, se zice, *Zicerea* aceasta melodică e o recitare melodică. Putem spune că partea de cîntec întovărășește partea de poezie, o recheamă în minte [...], o întreține, îndemnînd și încălzind pe „zicător", o adaoge și o preschimbă însă prin căldura creatoare care-l cuprinde pe acesta încetul cu încetul ». Această idee a primordialității « zicerii » și a rolului subsidiar, de suport mnemotehnic pe care îl are, în baladă, melodia, va fi dusă de G. Călinescu * pînă la consecințele ei literare. O atenție cvasisimilară acordă **I.** basmului. Dar ceea ce-l interesează, de astă dată pe istoricul literar, nu este nici structura genului — deși are intuiția schemelor tip și remarcă puțina libertate de improvizare a povestașului (« Nu povestitorul îți spune, povestea se spune — cînd este poveste cu adevărat ») — și nici valoarea artistică — deși avansează la un moment dat, ca și G. Călinescu *, relația basm-roman, accentuînd însă pe impresia, eronată, de schematism (« Povestea e un mare roman de aventuri [...], un rezumat de roman, mai degrabă, decît romanul scris ») și distinge 2 categorii de basme: « de aventuri » și « de minuni neauzite », distincție care, deși superficială, l-ar fi putut conduce, dacă o aprofunda, la analiza acțiunii și a fabulosului din basm. Interesul lui se concentrează însă asupra originii basmului, pe care o găsește în folc. indian, de unde, prin migrație în spațiul oriental, ajunge în Europa, îmbogățit cu imaginea eroului specific lit. Orientului. Deci Făt-Frumos se trage din « tipul călătorului pentru isprăvi de vitejie, al tînărului frumos care trăiește prin și pentru urmărirea celei mai

grele dintre ţinte », impresie ce pare a fi fost împrumutată de la M. Gaster *, adept, la rîndu-i, al teoriei migraţioniste a lui T. Benfey. Ulterior (în *L'élément occidental dans le conte danubien et balkanique* (în *Sbornik praci venovamjeh profesoru d-ru Vačlavu Tilovi Ksedesatym narozeninăm 1867—1927*, 1928, p. 102—104) va opta pentru proveniența occidentală a lui Făt-Frumos; « qui est le chevalier occidental formé par la croisade ». Comentariile lui **I.** despre poezia lirică și satirică nu depășesc nivelul descriptiv comun al st. tematologice, ca dealtfel și cele despre lit. gnomică, bazate pe corpusul lui I. A. Zanne *, singurele obs. interesante fiind acelea despre rolul primordial al femeii în crearea, interpretarea și conservarea liricii, despre rimele imperfecte din poezia pop.— obs. ce denotă că **I.** adoptă punctul de vedere literar în interpretarea folc., ca dealtfel majoritatea scriitorilor — și despre capacitatea caracteristică folc. de întrepătrundere și mixaj continuu a genurilor și speciilor. Una din contribuţiile critice remarcabile ale lui **I.** este detectarea cu deosebită acuitate a adaosurilor lui V. Alecsandri * în col. sa de poezii pop., dar, fire contradictorie, tot el sugerează posibilitatea de « întregire din sine » a textelor ideale prin « cercetarea tuturor variantelor », metodă pe drept cuvînt respinsă de folcloristica filologică, deși restabilirea « textului inițial după atît de multe rătăciri » (citește: avataruri) i se pare altă dată imposibilă. **I.** este și autorul unei clg., traduse în lb. fr., de pseudofolc. și publicate sub titlul *Contes roumains transposés en francais* (Paris, Gamber, 1923, II +135 p.+ IV pl.), cuprinzînd 11 basme ce i-au fost povestite de Ioana Obreja din Iași « dans le calme fleuri de notre École de Fontenay-aux-Roses », al 11-lea — *Les voyages du Prince Charmant* — fiind traducerea celebrei povești *Tinerețe fără bătrînețe* din col. lui P. Ispirescu *.

Alte op.: *Scènes et histoire du passé roumain*, Un procès de dénationalisation, Articles publiés dans *L'Indépendance roumaine*, Buc., Imprimerie de *L'Indépendance roumaine*, 1902, 227 p.; *Colecţia de folk-lore a Ministerului de Instrucţie*, Scrisoare către d. ministru Haret, Buc., Tip. I. V. Socec, 1903, 28 p.; *Portul popular românesc*, în *Steagul*, Ploiești, an. I, nr. 36, 20 mai 1912, p. 1—2; *Cîntecele românilor din Serbia*, Buc., Tip Carol Göbl, 1914, 17 p.; *Faze sufletești și cărți reprezentative la români cu specială privire la legăturile « Alexandriei » cu Mihai Viteazul*, Cu 20 figuri în text, Buc., Tip. Carol Göbl, 1915, 61 p.; *L'Art populaire en Roumanie, son caractère, ses rapports et son origine*, Paris, Gamber, 1923, XII + 135 p. + 22 pl.; *Choses d'Orient et de Roumanie*, Conférences données au Universités de Varsovie, de Wilno, de Posnan, de Cracovie et de Lwow, Buc.,-Paris, Suru et Gamber, 1924, 92 p.; *La littérature populaire*

source de haute littérature, Paris, Imprimérie Marc Texier, 1925, 32 p.; *La musique roumaine*, Quelques mots sur les origines et le caractère de la musique religeuse et populaire des Roumains — tirés d'une conférence donné pour la chorale « Hora » de Paris, le 15 mars 1925, Paris, Imprimérie Durassié, 1925, 15 p.; *Livres populaires dans le sud-est de l'Europe et surtout chez les Roumains*, Quatre conférences données en Sorbonne, Buc., Imprimeria Cultura națională, 1928, 67 p.; *La création religeuse du Sud-Est européen*, Conférences données en Sorbone, Paris, Gamber, 1929, 65 p ; *Poezia populară italiană*, Conferință la Societatea italo-română, în *Două dovezi de iubire pentru Italia*, Conferințe la București, Vălenii de Munte, Tip. Datina românească, 1939, p. 1—12. **(S.C.S.)**

ISPAS Sabina, n. 18 ian. 1941, Buc. Șc. pr. (1948—1955) și st. s. la Buc. (1955—1959); st. univ. de fil. la Iași (1961—1962) și Buc. (1962—1966). Cercetător la ICED (din 1966). Colab. la *Apărarea patriei* și *Revista de etnografie și folclor*.

I. se preocupă de dinamica și funcționalitatea speciilor folclorice (*Comentarii preliminare la « Vidros » — baladă și colind*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 5, 1969, p. 383—393; *Considerații asupra baladei « Șarpele » în folclorul românesc*, *Ibid.*, tom. 22, nr. 2, 1977, p. 177—186). M. în colectivul ICED de sistematizare a poeziei pop., își expune criteriile de clasificare în *Propuneri pentru « Catalogul liricii orale românești »* (în colab. cu Doina Truță *) (*Ibid.*, tom. 19, nr. 2, 1974, p. 113—152).

Alte op.: *Virtuți eroice în epica populară românească*, în *Apărarea patriei*, Buc., an. XXIV, nr. 15, 10 apr. 1968, p. 5; *Observații cu privire la funcția « recunoaștere » în baladă*, în *REF*, Buc., tom. 16, nr. 3, 1971, p. 225—230; *Voinicul Ineluș*, Basme populare românești, Buc., Ion Creangă, 1971, 204 p. (în colab. cu P. Ugliș* și Lia Stoica); *Ion Aureliu Candrea*, în *REF*, tom. 17, nr. 4, 1972, p. 299—318; *Avram Iancu în tradiția populară orală*, *Ibid.*, tom. 19, nr. 1, 1974, p. 55—60; *Narratives about King Solomon in the Romanian folklore [Povestiri despre regele Solomon în folclorul românesc]*, în *VI Congress of the International Society for Folk Narrative Research*, Abstracts, Helsinki, 1974. **(I.D).**

ISPIRESCU Petre, n. ian. 1830, Buc. — m. 27 nov. 1887, Buc. « N-am trecut nici patru clase primare », mărturisește I. lui J. U. Jarnik*. Învață carte cu dascălul de la biserica Udricani, apoi, din 1840, cu cel de la biserica Olteni; din 1842 învață « psaltichia » cu prof. de muzică George Voinescu de la biserica Domnița Bălașa, iar între 1844 și 1848 este ucenic tipograf în tip. lui Carca-lechi. Angajat la tip. lui Copaing (din 1854); lucrător (din 1858) în tip. z. *Națională*, condus de Vasile Boerescu, al cărui asociat este între anii 1860 și 1863; lucrător (1863—1864) în tip. z. *Românul* al lui C. A. Rosetti, apoi la Tip. Lucrătorilor asociați; director al Tip. Statului (din 1867); coasociat la Noua tip. a Laboratorilor români (1868); conduce singur Tip. Acad. Rom. (1868). Colab. la *Analele literare*, *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare*, *Dorobanțul*, *Educatorul*, *Familia*, *Foaia copiilor*, *Lupta literară*, *Revista literară*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *România liberă*, *Tribuna*, *Țara nouă*, *Țeranul român*.

Scanned with OKEN Scanner

Folcloristica și critica literară au stabilit de mult că **I.** este autorul celei mai ample și valoroase col. de basme rom., *Legende sau basmele românilor*, Adunate din gura poporului de ~, culegător-tipograf (Buc., Tip. Acad. Laboratorii rom., 1882, IV + 404 p.), «șirag de pietre scumpe din averea națională» (V. Alecsandri *), «întîia mare colecție de basme din Muntenia» ce deține «locul întîi în folcloristica românească» (Ov. Bîrlea *). **I.** a cules 70 de basme reprezentînd 57 de tipuri. Prin col. sa de basme, cele mai multe fantastice, epica folclorică bucureșteană intră în circulație scrisă, adăugîndu-se liricii folclorice bucureștene cultivate de Anton Pann * și ulterior de G. Dem. Teodorescu *. Pentru col. amintită **I.** a fost elogiat de V. Alecsandri *, I. Ghica, N. Filimon *, A. I. Odobescu *, M. Eminescu *, C. A. Rosetti, I. Ionescu de la Brad, B. P. Hasdeu *, Delavrancea *, dintre români, iar dintre străini de Jules Brun, Émil Picot *, Kr. Nyrop). Col. sa a întrecut în popularitate pe oricare alta similară, iar numele i-a fost pus adeseori alături de acelea ale lui I. Creangă * și Anton Pann * («acele trei astre strălucite de bărbați cari și-au căpătat merite nemuritoare pentru cultivarea adevăratei limbi a poporului român», scria J. U. Jarník *), iar dintre străini, de acelea ale lui Charles Perrault, fraților Grimm, Vuk Karadžić * și Afanasiev. Debutează în 1862, la îndemnul lui N. Filimon * și I. Ionescu de la Brad, cu basmul *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte* în *Țeranul român* (Buc., an. II, nr. 11, 21 ian. 1862, p. 87—88), unde mai publică, în același an, încă 5 basme. Cele mai multe — dintre care se disting prin originalitatea simbolurilor și expresia elevată *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*, *Prîslea cel voinic și merele de aur*, *Balaurul cel cu șapte capete*, *Fiul vînătorului* ș.a.— sînt culese de la povestitori din Buc., în genere inf. de condiție modestă — mici meseriași, muncitori, soldați —, fapt care atestă originea folclorică a basmelor, numai cîteva fiind povestite de studenți, farmaciști, ofițeri. **I.** nu-și notează textul în timpul povestirii, ci numai schema tematică, mizînd pe memorie care, e drept, s-a dovedit excepțională. Procedeul, frecvent în epocă, reiese dintr-o mărturie revelatoare a lui J. U. Jarník *: «... punea pe una și aceeași persoană să-i povestească nu numai o dată, ci de două-trei ori același basm, își întipărea bine în minte mersul acțiunii, după aceea se așeza la masă și țesătura asta o îmbrăca, după cum era deprins, în limba sa împestrițată cu multe locuțiuni curat populare, cu multe expresiuni

metaforice ». Pe lîngă precizarea faptului că **I.** era interesat îndeosebi de « mersul acțiunii », de « țesătura » basmului, mai amintim că unele basme tipărite în 1862 fuseseră auzite cu aproape două decenii în urmă, ele fiind așternute pe hîrtie la o distanță enormă de momentul ascultării. L. Șăineanu * consemnează chiar că **I.** obișnuia să compare, să selecteze mai multe secvențe din mai multe var. pentru a alcătui un basm; supunînd unui asemenea examen var., « alegea și cernea părțile ce-i păreau astfel mai potrivite și reconstituia întregul ». Ar fi vorba deci de procedeul pe care l-a aplicat, în mai mare măsură, At. M. Marienescu * în cazul baladelor și colindelor. În același sens pot fi amintite cele spuse de B. Delavrancea *, care vedea în **I.** « furnalul enorm în care s-au topit rămășițele nelămurite ale legendelor noastre; artistul care a croit și modelat fericitele calapoade în care s-au închegat formele acestor legende ». Și alți folcloriști mai recenți propun, într-o formă ori alta, imaginea unui **I.** care a « modelat » basmele. Se adaugă, totodată, cu îndreptățire, că deși basmele lui **I.** poartă sigiliul personalității culegătorului artist, acesta, cu o cunoaștere intimă a stilului povestitorilor pop., a știut să păstreze autenticitatea zicerii pop., să-și ferească scrisul de influențe cărturărești prea marcate. Amprenta lui **I.** se recunoaște îndeosebi în descrieri, în analiza stărilor sufletești ale personajelor; **I.** a păstrat însă basmelor caracteristicile lingv. ale ariei muntenești, și-a acordat tonul și tehnica cu ale povestitorilor talentați, a păstrat autenticitatea genuină, patina arhaică a prozelor culese. Iorgu Iordan a observat înrudirea organică, de substanță și expresie, a stilului (familiar, oral, colocvial) lui **I.** cu cel al prozei pop.: « ... stilul lui P. Ispirescu seamănă cu cel popular și prin însușirile pur exterioare: este, în general, sobru, lipsit de podoabele atît de curente și adesea atît de artificiale din operele culte; pentru aceasta pare așa de natural și de adecvat la lucrurile povestite. Grija lui pentru stil n-a depășit limitele firești ale genului. A scris ca un țăran, care avînd oarecare cultură și știind că povestirile sale vor circula în forma, fixată pentru vecie, a cărții, s-a simțit obligat numai să-și cizeleze felul de a vorbi, adică să înlăture expresiile prea populare, să introducă unele construcții mai complicate și să amplifice fraza, spre a o apropia într-o măsură de modelul literar. Și în această privință a dovedit Ispirescu înțelegere justă pentru natura intimă a povestirii, și nu numai a celei populare: pe povestitor îl interesează în primul rînd eveni-

Scanned with OKEN Scanner

mentele, înlănțuirea lor logică și, pe cît posibil, dramatică, pentru a interesa și emoționa pe ascultător.» Chiar unele înfrumusețări stilistice, reproșate înainte vreme lui **I.** (L. Șăineanu * spunea că « Poporul român nu vorbește nici așa de frumos, nici așa de bine»), sînt interpretate acum ca proprii povestitorilor talentați, între care la loc de cinste este plasat **I.** C. Bărbulescu * crede că și în acest sens basmele lui **I.** reflectă realitatea folclorică: « Experiența noastră de teren și numeroasele înregistrări de povestitori talentați pe bandă de magnetofon pot demonstra oricînd că poporul vorbește, prin gura povestitorilor talentați, și frumos și bine, o limbă vie, îmbogățită mereu cu noțiuni noi, cu mai multă măestrie decît unii mînuitori profesioniști ai condeiului ». Culege și snoave, *Snoave sau povești populare*, Adunate din gura celor ce știu multe, de Un culegător-tipograf (Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1873, nr. 1, 35 p.), *Snoave sau povestiri populare*, Adunate din gurile celor ce știu multe, de Un culegător-tipograf (Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1874, nr. 2, 34 p.), *Basme, snoave și glume*, Adunate din gura poporului, de ~, culegător-tipograf (Craiova, Edit. libr. S. Samitca, 1883, 144 p.), pilde și ghicitori, proverbe în vol. *Legende și basmele românilor, Ghicitori și povestiri*, Adunate din gura poporului, Scrise și date la lumină de Un culegător-tipograf, Cu o intr. de B. P. Hasdeu (Buc., Tip. Laboratorilor rom., 1872, partea I, XI +180 p.) și *Legende sau basmele românilor, Ghicitori și proverburi*, Scrise și date la lumină de Un culegător-tipograf (Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1874, partea II-a, fasc. I, 144 p.). Se preocupă, primul la noi, de valorificarea folc. copiilor în vol. *Jocuri și jucării de copii*, Adunate de ~, culegător-tipograf (Sibiu, Edit. Inst. tipografic, col. BPTr, nr. 6, 1885, 88 p.). Prelucrează mituri din folc. universal în vol. *Din poveștile unchiașului sfătos, Basme păgînești*, Întocmite de ~, culegător-tipograf, Cu o precuvîntare de A. I. Odobescu (Buc., Tip. Acad. Rom. (Laboratorii rom.), 1879, partea I, XI +126 p.). Preocupările teoretice ale lui **I.** sînt restrînse și lipsite de originalitate.

Alte op.: *Isprăvile și viața lui Mihai Viteazul*, de Un culegător-tipograf, Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1876, 65 p.; *Din poveștile unchiașului sfătos, Despre pomul Crăciunului (Krist-Baum)* de ~, culegător-tipograf, Buc., Tip. Acad. Rom., 1886, 31 p.; *Povești morale*, Adunate din gura poporului de ~, culegător-tipograf, Buc., Tip. Acad. Rom. (Laboratorii rom.), 1886, 48 p.

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: M. Eminescu, *Notițe bibliografice, Pilde și ghicitori, adunate de P. Ispirescu*, în *Timpul*, Buc., an. V, nr. 101, 6 mai 1880, p. 2—3, reprodus în M. Eminescu, *Articole și traduceri*, vol. I, Ed. cr. de Aurelia Rusu, Introducere de Aurel Martin, Buc., Minerva, 1974, p. 132—136; Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, St. comparativ de ~, Buc., Lito-tip. Carol Göbl, 1895, p. 195; J. U. Jarník, *Drumul pe care am mers*, în *CL*, Iași, an. XLIII, nr. 3, mart. 1909, p. 303; *Basmele românilor*, Ed. îngr. de prof. Gh. Cardaș, Buc., Cartea noastră, 1939, X + 191 p.; G. Baiculescu, *Amintiri inedite ale lui P. Ispirescu*, în *RFR*, Buc., an. XIV, nr. 1, ian. 1947, p. 178—182, nr. 2, febr. 1947, p. 194—202; *Basme, legende, snoave*, Ed. îngr. de Radu Albala, Cu o pref. de Corneliu Bărbulescu, Buc., ESPLA, col. BPT, 1960, XVIII + 370 p.; Dora Litman, *Viața lui Petre Ispirescu*, în *SCILF*, Buc., an. IV, 1955, p. 513—534; Al. Dobre, *Petre Ispirescu — 80 de ani de la moarte*, în *REF*, Buc., tom. 12, nr. 6, 1967, p. 477—490; *Legende sau Basmele românilor*, Ed. îngr. de Aristița Avramescu, Pref. de Iorgu Iordan, Buc., EPL, 1968, XV + 469 p.; Th. Simenschi, *Variante străvechi în basmele lui Ispirescu*, în *AUI - Lingv.*, an XV, 1969, p. 17—38; *Lupul pîrcălab*, Snoave și zicători populare, Ed. îngr. de Aristița Avramescu, Pref. de Adrian Fochi, Buc., Minerva, 1970, XVI + 245 p.; *Opere*, Ed. îngr., note și var., glosar și bibl. de Aristița Avramescu, St. intr. de Corneliu Bărbulescu, Buc., EPL, 1969, vol. I — XCIV + 588 p.; vol. II, — Buc., Minerva, 1971, 815 p. **(I.D.)**

ISTRĂTESCU-TZUREA Alexandrina, n. 14 febr. 1901, Vălenii de Munte. Șc. pr. în Vălenii de Munte (1907—1911); st. s. la Ploiești (1911—1919); st. univ. de fil. la Buc. (1921—1925), sub îndrumarea lui Ov. Densusianu*; lic. în lt. al Universității din Buc. (1925); urmează (1927—1932) st. de specializare în fonetica lb. fr. la cursurile univ. de vară de la Grenoble și Paris, obținînd diploma de pronunție fr. a Inst. de fonetică din Paris, condus de prof. H. Pernot; dr. în fil. romanică al Univ. din Buc. (1937), cu teza *Argeșul dialectal și folcloric*, Cu un studiu introductiv privind graiul, folclorul, etnografia ținutului, Cu texte și glosar — rămasă în ms. Asist. la Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc. (1925—1950); lector de lb. rom. și lb. fr. la Inst. politehnic din Buc. (1951—1953). Colab. la rev. *Grai și suflet*.

După ce debutează cu o clg. de *Texte populare din Prahova* (în *GS*, Buc., vol. III, fasc. 1, 1927, p. 152—174 și vol. III, fasc. 2, 1928, p. 344—380), cuprinzînd 102 piese cu tematică diversă (aspecte din viața satului, credințe, superstiții, povești, snoave, descîntece, vrăji, balade, doine, obiceiuri, amintiri din războiul din 1916—1918 etc.), selecționate după criterii fonologice și morfologice, **I.-Tz.** își concentrează cercetările asupra graiului și folc. argeșan, publicînd st. de folc. comparat *Epica populară din Argeș* (în *GS*, Buc., vol. II, fasc. 2, 1931—1932, p. 217—299) și *Lirica populară din Argeș* (în *GS*, Buc., vol. VI, fasc. 1—2, 1934, p. 1—40), cu pertinente obs. asupra corespondențelor dintre folc. argeșan și ansamblul folc. rom., folc. sud-dunărean

și folc. popoarelor romanice, precum și despre trăsăturile specifice ale folc. argeșan, caracterizat prin încadrarea fondului liric cu motive epice și prin vioiciunea dialogului.

Bibl. ref.: Carlo Tagliavini, *Alex. Istrătescu: « Texte populare din jud. Prahova »*, în *Studi rumeni*, Roma, vol I—II (1927), p. 142, vol. III (1928), p. 119; C. D. Fortunescu, *Alex. Istrătescu-Tzurea: « Lirica populară din Argeș »*, în *AO*, Craiova, an. XIII, nr. 71—75, iul.—dec. 1934, p. 515. **(S.C.S.)**

IZVERNICEANU Damian, n. 2 mart. 1883, Ciclova Montană, jud. Caraș Severin — m.?. St. gimn. la Oravița și norm. la Caransebeș (abs. în 1905); st. univ. de lt. la Cluj; lic. în lt. al Univ. din Cluj (1918). Înv. (1905—1914 și 1918) în Sasca Montană și Vrăniuț, jud. Caraș-Severin; funcționar la Consiliul Dirigent, resortul Instrucțiunii Publice și al Cultelor (Sibiu, 1918); prof. s. de lb. și lit. rom. la șc. s. din Tg. Mureș (1919), Oravița, jud. Caraș-Severin (1920—1926), Jimbolia, jud. Timiș (1926—1932), Lipova, jud. Arad, (1932—1935). Editează z. *Junimea* (Oravița); colab. și la *Arhivele Olteniei*, *Calendarul « Românului »*, *Drapelul*, *Drum nou*, *Educatorul*, *Familia*, *Făclia*, *Foaia poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Grănicerul Banatului*, *Neamul românesc*, *Opinia noastră*, *Poporul român*, *Progresul*, *Ramuri*, *Semenicul*, *Tribuna poporului*, *Ziarul științelor și călătoriilor* ș.a.

I. culege, fără preocupări științifice (transcriere fonetică, menționarea loc., a inf. etc.), dar cu sigure intuiții artistice și lingv. care conferă autenticitate textelor, cîntece și balade *(Ghiță Cătănuță, Stamatoane)*, cîntece de stea și un plugușor, toate din provincia natală, pe care le publică în 2 br.: *Cîntece din Banat* (Vălenii de Munte, col. BPNR, cărticica VI, nr. 7, 1911, 31 p.) și *Colecțiuni de cîntece de stea la nașterea Domnului* (Oravița, Tip. Progresul, f.a., 32 p.). Colab. cu povești, alături de Ion Nemoșanu, Petre Crina Damaschin și Avram Corcea *, la realizarea vol. *Cele mai frumoase povești din Banat* (1947), îngrijit de George Cătană *. **(S.C.S.)**

J

JARNÍK Jan Urban, n. 25 mai 1848, Potštýn (azi în R. S. Cehoslovacă) — m. 12 ian. 1923, Praga. St. s. la Hradec Králové; st. univ. de fil. romanică (1870—1875) la Viena și Paris; dr. al Univ. din Viena (1875); examen de «abilitare» ca docent pentru lb. rom. la Univ. din Viena (1879), susținut cu teza *Importanța limbii române pentru studiul limbilor romanice*. Prof. supl. (1875) la l. «real» din Leopoldstadt (Austria); predă un curs de fil. romanică la Univ. din Viena (1878); prof. (1882—1919) la Univ. din Praga, catedra de romanistică, în cadrul căreia înființează un sem. pentru cercetarea lb. și lit. rom. M. coresp. (28 mai 1879) și m. de onoare (1919) al Acad. Rom. Colab. la *Album macedoromân*, *Almanach na oslavu sedmdesatych Al. Vojt. Šembery* (Videň), *Almanahul «României june»*, *Atheneum* (Praga), *Calendarul revistei «Ion Creangă»*, *Časopis pro mederní filologii a literatury* (Praga), *Călindarul nostru*, *Convorbiri literare*, *Česka revue* (Praga), *Cuvîntul studențimii*, *Der Osten* (Viena), *Deutsche Literaturzeitung* (Berlin), *Doina*, *Drepturile femeii*, *Epigonii*, *Familia*, *Foaia Oraviții*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Ghilușul*, *Glasul Bucovinei*, *Junimea literară*, *Listi filologické a pedagogické* (Praga), *Literaturblatt für germanische u romanische Philologie* (Heilbronn), *Luceafărul*, *Lupta*, *Národní listy* (Praga), *Národopisny sbornik českolovansky* (Praga), *Neamul românesc*, *Noi*, *Opinia*, *Ottův slovnik naučný*, *Pagini literare*, *Revista politică și literară*, *România junâ*, *Românul*, *Světozar* (Praga), *Transilvania*, *Tribuna*, *Țara nouă*, *Unirea*, *Viața românească*, *Vieața nouă*, *Viitorul românceior*, *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* (Berlin), *Zeitschrift für romanische Philologie* (Halle), *Z notýsku českého Konzy z Pohádky* (Praga) ș.a.

Filolog ceh, statornic și devotat prieten al poporului rom. căruia îi studiază și-i cunoaște bine lb. și folc., întreprinzînd pentru aceasta și 5 călătorii în țara noastră (1876, 1879, 1911 de două ori, și 1919), ocazii cu care cunoaște proeminente personalități ale culturii rom., legînd strînse prietenii, pe **J.** «folclorul l-a interesat numai în măsura în care îi furniza material „autentic" pentru studiile sale de limbă» (A. Fochi *). Deși între cele 180 de titluri de st. și art., în și despre lb. rom., cîte scrisese pînă în 1918, se află și unele care dezbat probleme teoretice ale folc., **J.** este consemnat în ist. folcloristicii rom. îndeosebi pentru contribuția sa științifică de editor, alături de Andrei Bîrseanu *, al col. prof. blăjean Ion Micu Moldovanu *:

Scanned with OKEN Scanner

Doine și strigături din Ardeal, date la iveală de ~ și Andrei Bîrseanu (Buc., EAR, 1885, vol. I — XV +528 p., vol. II — XVI +324 p.). Pe lîngă participarea sa la selecția și clasarea textelor pe motive și var. (una din cele mai interesante clasificări din ist. editării liricii pop. rom.), **J.** înzestrează col. cu un amplu și erudit glosar în lb. fr. **J.** mai are meritul de a fi întrevăzut necesitatea întocmirii unor cataloage internaționale de teme și motive, a unui dicționar al lb. pop. rom. și chiar a unui dicționar al folcloriștilor rom. A mai editat o clg. de folc. alb., una de folc. din Boemia și intenționa să publice o col. de folc. macedorom.

Alte op.: *Sprachliches aus Rumänischen Volksmärchen [Limba basmelor populare românești]*, Separtabdruck aus dem. II *Jahresbericht der k.u.k. Unterschule in Wien*, Leopoldstadt, Wien, 1877; *Despre poeziile populare și culegerea lor*, în *Trib.*, Sibiu, an. IX. nr. 278, 11/24 dec., 1892, nr. 279, 13/25 dec. 1892; *Drumul pe care am mers*, în *CL*, Buc., an. XLIII, nr. 1, ian. 1909, p. 65—72, nr. 2, febr. 1909, p. 143—152, nr. 3, mart. 1909, p. 300—312, nr. 4, apr. 1909, p. 427—432, nr. 5, mai 1909, p. 523—542, nr. 6, iun. 1909, p. 649—661, nr. 7, iul. 1909, p. 756—864, nr. 8, aug. 1909, p. 846—866, nr. 9, sept. 1909, p. 955—975, nr. 10, oct. 1909, p. 1101—1121, nr. 11, nov. 1909, p. 1216—1236, nr. 12, dec. 1909, p. 1330—1350; *Noima variantelor în poezia populară*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XIV, vol. XIV, p. 1—3; *Dragoste de grai și de viers românesc*, în *Viața nouă*, Buc., an. XVIII, nr. 3—4, 1922, p. 41—54, nr. 5—6, 1922, p. 82—94.

Bibl. ref.: Artur Gorovei, *Dr. Ioan Urban Jarnik*, Buc., Cartea românească, col. « Cunoștințe folositoare din lumea largă », seria C, nr. 69 [1937], 32 p.; ~ și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. îngr. de C. Ciuchindel, Pref. de Ov. Papadima, Buc., EPL, 1964, XXXVI + 309 p.; ~ și Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. definitivă, st. intr., inedite, note și var. de Adrian Fochi, Buc., EARSR, 1968, 967 p.; Traian Ionescu-Nișcov, *Jan Urban Jarnik (25.V.1848—12.I.1923)*, în *REF*, Buc., tom. 18, nr. 1, 1973, p. 41—63 (conține bibl. op. și bibl. cr.). **(S.C.S. și I.D.)**

JUCAN Grațian, n. 19 sept. 1929, Cîmpulung Moldovenesc. St. s. în loc. natală (1941—1949); st. univ. de fil. la Cluj (1949—1953). Prof. s. în com. Vama, jud. Suceava (1953—1954) și la Cîmpulung Moldovenesc (din 1954). Colab. la *Cronica*, *Iașul literar*, *Limbă și literatură*, *Orizont*, *Revista muzeelor* ș.a.

J. culege cu predilecție și publică folc. poetic cont. din zona Suceava (*Bucurie, mîndră floare*, Suceava, CCP, 1962, 66 p., în colab. cu G. L. Ostafi și Mihai Munteanu; *Traiul ni s-a luminat*, Folclor poetic contemporan din regiunea Suceava, Clg. întocmită și îngr. de ~, Suceava, CRCP, 1963, 96 p.; *Bujorel crescut în soare*, Folclor poetic contemporan, Clg. îngr. de George L. Ostafi, ~ și Pan Solcan, Suceava, CRCP, 1963, 164 p.; *De mă-ntrebi de unde sînt*, Clg. întocmită și îngr. de George

L. Ostafi și ~, Suceava, CRCP, 1964, 143 p.), dar singura clg. prin care vădește « o experiență acumulată și utilizată critic » (George Muntean) este *De sub muntele Rarău*, Folclor din ținutul Cîmpulungului Moldovenesc, Clg. întocmită de ~, Cuvînt înainte de George Muntean (Suceava, CÎCPMAM, 1971, 294 p.), cuprinzînd cîntece de leagăn, cîntece de dragoste și dor, de înstrăinare, satirice, rituale, ghicitori, orații de nuntă și un plugușor.

Bibl. ref.: A. Butnaru, *O culegere de folclor din Suceava [«Bucurie, mîndră floare»]*, în *IL*, an. XIV, nr. 2, febr. 1963, p. 83—84; V. Adăscăliței, « *Traiul ni s-a luminat*, Folclor poetic contemporan din regiunea Suceava », *Ibid.*, an. XIV, nr. 8, aug. 1963, p. 88—89 **(I.D.)**

JULA Nicolae, n. 10 oct. 1934, Vaidei, jud. Hunedoara. St. s. la Deva, Sibiu și Buc.; st. univ. de fil. la Buc. (1953—1958). Cercetător la IEF din Buc. (1959—1963); red. (1959—1962) și secretar de redacție (1962—1963) la *Revista de etnografie și folclor*; consilier la Ministerul Turismului. Colab. și la *Luceafărul*, *Revista de folclor*.

J. publică, în seria *FT* (Buc., EPL, vol. II, 1962, p. 417—478), clg. *Versuri populare din « Cîmpul pîinii » (Orăștie)*, realizată în anii 1950—1960 în satele hunedorene Vaidei și Pișchinți (196 piese: cîntece de înstrăinare, de cătănie, de noroc, de nuntă, de dragoste și strigături), remarcabilă prin autenticitatea (cîteva piese sînt înregistrate cu mijloace moderne) și expresivitatea textelor. *Tradiții și obiceiuri românești, Anul Nou în Moldova și Bucovina* (Buc., EPL, 1968, 224 p.), lucrare ce beneficiază de un bogat material ilustrativ (106 foto color de V. Mînăstireanu) și de transcrierea muzicală a suitei de jocuri (I. Herțea), prezintă repertoriul folcloric al sărbătorilor de iarnă din reg. menționate, descriind obiceiurile în succesiunea lor și diferitele tipuri de travestiri și măști.

Alte op.: *Jocuri pentru copii*, Culese și prelucrate din folclorul nostru, Buc., ET, 1961, 60 p.; *Cîntecele Iancului*, Antol. de folc. întocmită de ~, Deva, CCES al jud. Hunedoara, 1972, 124 p.
Bibl. ref.: Petru Ursache, *N. Jula și V. Mînăstireanu: « Tradiții și obiceiuri românești »*, în *C*, Iași, an. 3, nr. 34, 24 aug. 1968, p. 4; Al. Dobre, *Tradiții și obiceiuri*, în *Flacăra*, Buc., an. XVII, nr. 700, 26 oct. 1968, p. 38; V. Adăscăliței, *N. Jula și V. Mînăstireanu: « Tradiții și obiceiuri populare românești »*, în *IL*, an. XIX, nr. 12, dec. 1968, p. 79; Germina Comanici, *N. Jula, V. Mînăstireanu: « Tradiții și obiceiuri românești de Anul nou, în Moldova și Bucovina »*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 3, 1969, p. 245—246. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

K

KARADŽIĆ Vuk Stefanović, n. 26 oct. 1787, Trsic, ținutul Jadar) azi în R.S.F. Iugoslavia) — m. 26 ian. 1864, Viena. Învață să scrie și să citească în casa părinților, apoi la șc. din Loznic (din 1795); scurtă ucenicie la mănăstirea Tronoș; st. s. la Belgrad și la o șc. particulară din Sremski Karlovici. « Pisar » (secretar) al lui George Guirici, unul din fruntașii răscoalei din 1804; « pisar » al voievodului Menadovici (după 1807); înv. la Belgrad (1810—1811); funcționar vamal la Krajna timoceană (Cladova), unde îl cunoaște pe haiducul Petrovici, conducătorul răscoalei împotriva asupririi otomane, și face parte din sfetnicii lui; judecător la Brza Palanka (1813); pribeag la Viena (fiindcă răsculații fuseseră înfrînți), face cunoștință (1813) cu slavistul sloven B. Kopitar, care exercită o mare înrîurire științifică asupra lui; apare prima sa clg. de cîntece pop. srb. (1814); apare al doilea vol. al clg. (1815); publică o gramatică a lb. srb. (1814); publică la Viena *Lexicon serbico-germanico-latinum* (1818); călătorește la Petersburg și Moscova, unde îi cunoaște pe Turgheniev, Karamzin, Pușkin și Jukovski; publică la Leipzig (1823—1824) 3 vol. și la Viena unul (1833) din vestita sa col. de folc. srb.; m. al Tribunalului Național și preș. al tribunalului orașului și regiunii Belgrad (din 1828). Dr. honoris causa al celor mai renumite academii de științe din Europa.

K. este, conform mărturiei lui G. Asachi *, care l-a cunoscut, în 1823, la Viena, unul din primii culegători de folc. rom.: « renumitul literator sîrb și al meu amic — scrie G. Asachi * —, carile călătorise mulți ani prin provințiile sud-slavice spre adunarea cînticelor sîrbești, ce apoi, la 1823, le-a tipărit în trei tomuri la Lipsca cu cheltuiala prințului Miloș, au fost adăugit colecția me, dăruindu-mi 30 coale manuscrise românești [pe] care, cu ocazia călătoriilor sale, le-au făcut în Transilvania, în Banat și în Țara Românească și între care se aflau compuneri foarte interesante. Dar colecția cu multe a mele le-a mistuit focul anului 1827; încît acele cîntări rămaseră iar numai în gura poporului, ca melodia patetică în fluierul păstorilor, iar adunarea lor în sarcina literaților mai ferice de a le asigura de urgia timpului și a evenimentelor.» Mărturia lui Asachi * nu a fost pusă la îndoială, deși corespondența lui **K.** nu o confirmă și deși poetul rom. nu a manifestat, după incendiul ce a mistuit Iașii, în 1827,

vreun interes pentru colecționarea folc. Caracostea *, care se numără printre cei ce au crezut în existența col. lui K., înclină să creadă că textele puteau proveni mai curînd de la rom. din Serbia decît din Transilvania, Banat și Țara Românească. Dar contribuția lui K. la cunoașterea folc. rom. nu se rezumă la col. pierdută de Asachi * în 1827; prin activitatea lui de folclorist și prin relațiile lui cu literatorii rom. el a contribuit la crearea unui climat favorabil adunării creațiilor pop. rom., la așezarea lit. culte pe temeiurile lit. pop., la suscitarea interesului străinilor pentru folc. rom., și la cunoașterea reciprocă a folc. rom. și srb. Este semnificativ în acest sens că în Banat au existat numeroși prenumeranți la tipăriturile lui folclorice, că baladele i-au fost traduse de un nr. însemnat de scriitori rom. și că multe personalități ale vieții noastre culturale — printre care M. Kogălniceanu*, G. Barițiu *, A. Șaguna. N. Tincu Velia, T. Cipariu *, V. Alecsandri*, G. Sion, A. I. Odobescu*, G. Panu, T. Maiorescu*, G. Bogdan-Duică ș.a. — s-au referit cu simpatie la op. sa folclorică, relevîndu-i valoarea și rolul în întemeierea folcloristicii rom.

Bibl. ref.: Gh. Bariț, *Ceva pentru literatura serbiană*, în *FMIL*, Brașov, an. VI, nr. 27, 5 iul. 1843, p. 216; G. Asachi, *Literatura serbească*, în *Albina românească*, Iași, an. XX, nr. 6, p. 21—22; Idem, *Poesii poporale, Balade (cîntice bătrînești)*, în *Gazeta de Moldavia*, Iași, an. XXIV, nr. 20, 17 mart. 1852, p. 77; G. Bogdan-Duică, *Istoriografie literară*, în *CL*, Iași, an. XL, nr. 6—8, iun.—aug. 1906, p. 778—795; Radu Flora, *Vuk în România*, în *L.*, Panciova, an. XVIII, 1964, nr. 5—6, p. 425—442; I. Taloș, *Vuk St. Karadžić în folcloristica românească din sec. al XIX-lea*, în *REF*, Buc., tom. 12, nr. 1, 1967, p. 39—49; M. Gheorghevici, *Vuk Stefanović și românii*, în *Lb. lt.*, Buc., an. XIII, 1967, p. 55—61. Vuk Ștefanovici Karagici, *Cîntece populare sîrbești*, Trad. în rom., Pref., ed. îngr. și note de Gheorghe Cardaș, Buc., Minerva, 1977, XXX + 403 p. **(I.D.)**.

KIRILEANU Gh. T., n. 13 mart. 1872, Holda — Broșteni, jud. Suceava — m. 13 nov. 1960, Piatra-Neamț. Frate cu S.T. Kirileanu. Șc. pr. la Broșteni (pînă în 1883) și Fălticeni; st. s. la Fălticeni și Iași (din 1886); st. norm. (bac. în 1895) și st. univ. de drept la Iași (pînă în 1900). Secretar al inspectorilor școlari din Iași (1895); custode la Biblioteca Universității din Iași (1897—1900); magistrat la Iași (1900); la Broșteni (1901); prof. la inst. «Emilia Humpel» din Iași (1901—1902); prof. particular în com. Grumăzești, jud. Neamț (1902—1904); magistrat la Broșteni (1904); funcționar la Buc. (1905—1909); inspector comunal în jud. Suceava (1907), bibliotecar la Buc. (1909—1930); m. în secretariatul Fundației Ferdinand (1930—1935). M. de onoare al Acad. Rom. (1948). Red. la rev. *Șezătoarea* și întemeietor al rev. *Ion Creangă* (1908); colab. și la *Anuarul turiștilor români*, *Anuarul Liceului Național din Iași*, *Anuarul liceului «Petru Rareș»*, *Apostolul*, *Arhiva română*, *Buletinul Societății de științe din București*, *Convorbiri literare*, *Făt-Frumos*, *Mitropolia Moldovei*, *Păstorul Tutovei*, *Revista istorică*, *Revista învățătorilor și învățătoarelor*.

Scanned with OKEN Scanner

K. nu lasă o op. folclorică propriu-zisă, mărginindu-se cu modestie la « cercetări de amănunt care să poată fi de folos altora ». El face parte, după cum a observat T. Maiorescu *, dintre « acei care au mai mult înlăuntru decît în afară », fapt pentru care criticul Junimii îl consulta adesea, ca pe unul din cei mai eruditi folcloristi ai epocii: « Ei, ce zice și fiul poporului, cunoscător al sufletului de la sate? ». Preocuparea lui pentru creația pop. se manifestă încă din anii st. univ., cînd face cercetări socio-etnografice pe teren, sub conducerea lui A. D. Xenopol *. Urmărește cu interes mișcarea folcloristică din țară și de peste hotare, îndeosebi din Franța (Arnold van Gennep, P. Saintyves, recenzează *Revue des traditions populaires* și *Revue de Folklore Francais*) și Germania (Gustav Meyer, din a cărui carte, *Essays und studien zur Sprachgeschichte und Volkskunde*, traduce). Culege lit. pop. (o col. a sa se pierde în timpul primului război mondial) și scrie remarcabile art. și st. pe baza unui bogat material informativ (*Credințe populare în cărți bisericești*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XII, nr. 6—7, aug.-sept. 1904, p. 81—87; *Leacuri și descîntece adăogate pe un calendar vechi*, *Ibid.*, an. XV, nr. 9—10, febr. 1908, p. 113—121; *Mărturie pentru « fapt » și alte farmece înaintea vornicului din Cîmpulung Moldova în 1761*, în *IC*, Bîrlad, an. I, nr. 3, oct. 1908, p. 67; *De la țară*, în *CL*, Buc., an. XLIV, nr. 2, febr. 1910, p. 647—663; *Orații de nuntă din Valea Bistriței Moldovenești*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXX, nr. 1, ian. 1922, p. 9—15; *Credințe și datini din nordul Transilvaniei*, *Ibid.*, an. XXX, nr. 3—4, mart.-apr. 1922, p. 114—118). Dar contribuția sa cea mai importantă este aceea de editor al rev. *Șez.* (din 1898) și de susținător al unor importante col. datorate folcloriștilor Al. Vasiliu-Tătărușl *, I. Bîrlea *, M. Costăchescu *, Tatiana Gălușcă *. Întreține corespondență de mare valoare doc. pentru ist. folcloristicii rom. cu numeroși folcloriști și etnografi: D. Gusti, S. Mehedinți, G. Vîlsan *, V. Bogrea * ș.a.

Bibl. ref.: Artur Gorovei: *Șezătoarea, Povestea vieții unei reviste de folclor*, în *AAF*, Cluj, an. I, 1932, p. 9—39; Perpessicius, *Editorul lui Creangă: G. T. Kirileanu*, în *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (III) 1963—1967*, Buc., EPL, 1967, p. 106.—112; Augustin Z. N. Pop, *G. T. Kirileanu la 85 de ani*, în *RF*, Buc., an. II, nr. 3, 1957, p. 97—105; Constantin Turcu, *G. T. Kirileanu la 85 de ani*, în *IL*, an. IX, nr. 6, iun. 1957, p. 122—124; Iordan Datcu, *G. T. Kirileanu*, în *Ateneu*, Bacău, an. VI, nr. 7, iul. 1969, p. 16; *Scrisori către Artur Gorovei*, Ed. îngr. de Maria Luiza Ungureanu, Buc., Minerva, 1970, p. 123—222; Constantin Bostan și Valentin Ciucă, *G. T. Kirileanu, Contribuții documentare*, Piatra Neamț, Biblioteca doc.

«G. T. Kirileanu», 1970, 168 p.; G. T. Kirileanu, *Corespondență*, Ed. îngr., tabel cronologic și bibl. de Mircea Handoca, Buc., Minerva, 1977, XIV + 711 p. (I.D.)

KIRILEANU Simion T., n. 7 mart. 1879, Holda — Broșteni, jud. Suceava — m 17 april. 1926, Holda — Broșteni, jud. Suceava. Frate cu Gh. T. Kirileanu*. Șc. norm. « Vasile Lupu » din Iași. Înv. la Orfelinatul agricol din Zorleni, jud. Vaslui, și în loc. natală. Colab la *Albina*, *Almanahul învățătorilor*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul « Ion Creangă »*, *Calendarul pentru toți fiii României*, *Calendarul poporului bucovinean*, *Calendarul poporului român*, *Calendarul satelor*, *Calendarul sătenilor*, *Floarea darurilor*, *Gazeta săteanului*, *Ion Creangă*, *Lamura*, *Luceafărul* (Bud.), *Răvașul poporului*, *Șezătoarea*, *Vestitorul satelor*.

K., unul din cei mai activi colab. ai rev. *Șez.*, în coloanele căreia debutează cu var. baladei *Ilinca Sandului* (an. IV, 1897, vol. IV, p. 220), culege folc. sucevean din mai toate speciile, dar remarcabilă este activitatea sa de colecționar al tradițiilor legendare despre domnitorii Ștefan cel Mare (*Ștefan cel Mare și Sfînt*, Istorisiri și cîntece populare, Strînse la un loc de ~, Focșani, Tip. Aurora — Gh. A. Diaconescu, 1903, 238 p., ed. a III-a, Monastirea Neamț, Casa școalelor, 1924, 360 + VIII p.), și Alexandru Ioan Cuza (*Cuza Vodă*, Istorisiri pentru popor, Piatra-Neamț, Tip. și libr. L. Steinberg, 1909, 190 p., în colaborare cu L. Mrejeriu * și Gh. Popescu), col. care probează profunda împlîntare în memoria pop. a celor doi domnitori. Col. apelează și la surse livrești. O mai pregnantă notă pop. și un stil de o fluență mai autentică se întîlnește în clg. *Povești basarabene*, Culese de ~ (Buc., Casa școalelor, 1942, 132 p.). Lasă în ms. st. *Păstoritul la Broșteni* (aflat la Piatra-Neamț, str. Ștefan cel Mare nr. 27), scris la sugestia învățatului englez Em. de Martonne, care a inițiat în țară la noi concursul folcloric « Viața păstorească la români ».

Alte op.: *Poveștile poporale de cuprins moral*, Culese de ~, Brașov, Edit. libr. Ciurcu, 1899, 36 p.; *Cine dă un bou, Dumnezeu îi dă doi*, Poveste, Brașov, Edit. libr. Ciurcu, 1907; *Povești poporale cu cuprins moral*, Alese de ~, Folticeni, Tip. Gutenberg — I. Bendit, 1909, 80 p.; *Comoara sufletului*, Cîntece poporale cuprinzînd colinzi, urături, alese și orînduite de ~, Ed. prescurtată, Suceava, Edit. și tip. soc. Școala română, 1920, 127 p.; *Proverbe agricole*, *Învățături pentru plugari*, Buc., Cultura națională, col. « Biblioteca rurală », 1923, 106 p.; *Păcală, Întîmplări din viața sa*, Brașov, Edit. libr. Ciurcu, 1938, ed. a II-a, 48 p.; *Cîntece voinicești și ostășești*, Alese din colecțiile culese de d-nii C. Rădulescu-Codin, Șt. St. Tuțescu și ~, Buc., Casa școalelor, 1940, 93 p.; *Faptele și vitejiile lui Ștefan cel Mare și Sfînt*, Buc., Casa școalelor, 1943, 154 p.

Bibl. ref.: Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 440—441; Al. Bardieru, *Simion T. Kirileanu*, în *Ateneu*, Bacău, an. VI, nr. 7, iul. 1968, p. 15; Artur Gorovei, *Literatură populară*, Ed. îngr., st. intr., note, bibl. și indici de Iordan Datcu, Buc., Minerva, 1976, p. 203—204. (I.D)

Scanned with OKEN Scanner

KOGĂLNICEANU Mihail, n. 6 sept. 1817, Iași — m. 20 iun. 1891, Paris. Învață carte (1827) cu călugărul maramureșan Gherman Vida, apoi la pensionul « Cuénim » (1828—1831) și la Inst. fr. de la Miroslava (1831—1833); st. superioare la Luneville (1834—1835) și Berlin (1837). Deschide cursul de ist. națională la Academia Mihăileană din Iași (1843); avocat la Iași (1847); militează, la Paris, în favoarea cauzei naționale (1849); director al Departamentului Lucrărilor Publice (1849—1850); director în Departamentul Dinlăuntru (1851—1852); membru în Divanul ad-hoc (1856); membru al Comisiunii Centrale de la Focșani (1859—1860); prim-ministru și ministru de Interne (1860—1861); prim-ministru (1863—1865); ministru de Externe (1876, 1877—1878); ministru de Interne (1879—1880); ambasador la Paris (1880—1881). M. activ (1868) și preș. (1887) al Acad. Rom. Editează periodicele *Dacia literară*, *Propășirea*, *Steaua Dunării* și suplimentul literar al *Alăutei românești*.

K., reprezentant, împreună cu V. Alecsandri *, A. Russo * și C. Negruzzi *, al curentului național-popular, și susținător al teoriei romantice a « duhului național », își ia ca sprijin în demonstrarea individualității poporului rom. și « documentul » folcloric, pe care-l privește din punct de vedere istoric, social și artistic. Amintește scriitorilor rom. (în *Introducție* la *Dacia literară*, Iași, tom. I, ian.-iun. 1840, p. 1—8) că dezvoltarea lit. și culturii trebuie să se facă în strînsă legătură cu tradiția, cu evoluția țărilor rom., cu specificul național, cultura pop. oferind scriitorilor, în acest sens, un tezaur inestimabil: « obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și de poetice pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații ». În st. *Moldau und Wallachei, Romänische oder Wallachische Sprache und Litteratur*, von einem Moldauer *[Moldova și Valahia, Limba și literatura română sau valahă*, de un moldovean*]*, în *Magazin für die Litteratur des Auslandes*, Berlin, nr. 8, p. 30, nr. 9, p. 34—35, nr. 10, ian. 1837, p. 39—40), face considerații asupra valorii artistice a creației pop., îndemnînd la scoaterea ei la lumină, și obs. privitoare la geneza și circulația cîntecelor pop., în viziunea sa, producții rustice, creații romantice ale « celor din colibe, de la turme și cirezi ». În spiritul epocii de avînt național, remarcă îndeosebi cîntecele bătrînești și lirica: « Ceea ce este sîmburele poeziei noastre naționale sînt baladele și cîntecele populare. Sînt unele între ele care n-ar face rușine celui mai bun poet ». Cu o remarcabilă orientare în folcloristica europeană a epocii, în special germană (Herder) și spaniolă, **K.** face adesea comparații cu alte creații pop. În *Notes sur l'Espagne*, 1846 (tipărite în *Scrisori*, Texte îngr., adnotate și prezentate de

Augustin Z. N. Pop; *Note de călătorie*, Texte îngr., adnotate și prezentate de Dan Simonescu, Buc., EPL, 1967, 312 p.), citează col. publicate de Müller, Deping, Bohl de Fabre, Abel Hugo. Încearcă să stabilească, în spiritul șc. istoriste, asemănări între romanceros spaniole și tradițiile sau poveștile pop. rom., văzînd în ele o ilustrare, mai mult decît în cronici, a ist. celor două popoare.

Alte op.: *Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigans, connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cents mots cigans*, par Michel de Kogalnichan, Préface par Philarete Chasles, Berlin, Librerie de Behr, 1837, IV + 46 p.

Bibl. ref.: Dan Simonescu, *Baza folclorică a operei literare a lui Mihail Kogălniceanu*, în *Lib. lit.*, Buc., 1968, vol. XVII, p. 13—19 *(M. Kogălniceanu și literatura populară)*; Mihail Kogălniceanu, *Opere*, I, *Beletristica, studii literare, culturale și sociale*, Text stabilit, st. intr., note și comentarii de Dan Simonescu, Buc., EARSR, 1974, 859 p.; *TIF*, p. 194—243. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

L

LAMBRIOR Alexandru, n. 12 ian. 1845, Soci, jud. Neamț — m. 20 febr. 1883, Iași. Șc. pr. (1852—1861) la Tg. Neamț, Fălticeni și Piatra Neamț; st. s. la Acad. Mihăileană din Iași (1861—1867); st. univ. de lt. și filoz. la Iași (din 1867); st. de specializare la Sorbona (1875—1876) și la École des Hautes Études (1877) din Paris. Prof. s. supl. la Iași (1868—1869), prof. s. la Botoșani (1869—1872) și Iași (1872—1878). M. al Junimii (din 1872); m. al Soc. de lingv. din Paris (1877); m. coresp. al Acad. Rom. (1882). Colab. la *Convorbiri literare*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Romania* (Paris) *Timpul*.

Ca și Hasdeu*, **L.** își întemeiază cercetările filologice și lingv. și pe studierea folc., înțeles ca expresie a unei culturi materiale și spirituale complexe. De aici și interesul lui pentru bazele culturii pop., obiceiuri, ceremonialuri și datini, evident în st. *Obiceiuri și credințe la români: cumătriile* (în *CL*, Iași, an. IX, nr. 1, 1 apr. 1875, p. 1—9; nr. 4, 1 iul. 1875, p. 151—155) și *Obiceiuri din deosebite timpuri ale anului* (publicat postum de I. Șiadbei în *Făt-Frumos*, Suceava, an. 1, nr. 5, sept.-oct. 1926, p. 145—149 și nr. 6, nov.-dec. 1926, p. 168—171). **L.** susține, ca și Eminescu *, N. Iorga *, I. C. Chițimia * ș.a., ideea dezvoltării baladei pop. și pe lîngă curțile domnești, cu cîntecele bătrînești desfătîndu-se «nu numai boierii și domnii, ci și soldații țerilor streine». Preluînd o idee numai schițată de A. Russo * și A. I. Odobescu *, propune și susține alcătuirea unui corpus al folc. rom., subliniind și foloasele științifice ale unei asemenea importante realizări. «De voim să venim la oarecare drepte încheieri istorice, limbistice și literare asupra neamului nostru, trebuie să adunăm cîntecele, poveștile, basmele, zicăturile, așa cum le are poporul, chiar de ar fi în sute de variante. Numai adunîndu-se toată literatura poporană din toate părțile Daciei vom putea dezlega întrebările: care au fost ideile și credințele ce a închegat neamul românesc în negura vremilor trecute și care este spiritul și plecările poporului nostru în literatură». Pentru aceeași idee vor milita apoi Ov. Densusianu *, D. Cara-

Scanned with OKEN Scanner

costea *, D. Şandru * ş.a. El însuşi este culegător de folc., iniţiind clg. folc. copiilor şi notînd legende geografice din ţinutul Neamţului, de pe Ceahlău, din Dorohoi, din apropierea Turdei şi din Bucegi (*Însemnări de drum*, publicate postum de I. Şiadbei în *VR*, Iaşi, an. XIX, nr. 1, ian. 1927, p. 27—45 şi nr. 2, febr. 1927, p. 163—168).

Alte op.: *Literatura poporală, Pilde, povăţuiri, cuvinte adevărate şi poveşti, Adunate de dumnealui vornicul Iordache Golescu*, în *CL*, Iaşi, an. VIII, nr. 2, 1 mai 1874, p. 66—83.
Bibl. ref.: I. C. Chiţimia, *Al. Lambrior, folclorist*, în *FFR*, p. 217—272; A. Lambrior, *Studii de lingvistică şi folcloristică*, Ed. îngr. şi st. intr. de Ion Nuţă, Iaşi, Junimea, 1976, XXXII + 248 p. **(I.D.)**.

LENGHEL-IZANU Petre, n. 1908, Bîrsana, jud. Maramureş — m. 6 apr. 1979, Sighetul Marmaţiei. St. ped. la Sighet, abs. în 1926; cursul special pentru prof. la Cluj (1958—1960). Înv. în loc. maramureşene Onceşti şi Bîrsana, Poienile de sub Munte, la Sighet şi în com. Nădlac, jud. Arad (1940—1945); prof. s. la Sighet (din 1960); inspector şcolar în anii 1932—1933, 1945—1948. Colab. la *Acţiunea maramureşană*, *Gazeta maramureşană*, *Graiul Maramureşului*, *România liberă*, *Tribuna nouă*, *Viaţa liberă*, *Viaţa şcolară*, *Zorile* ş.a.

Primele clg. de folc. ale lui **L.-I.** datează din anul 1926, cînd face cercetări la Onceşti. Cea dintîi clg. a sa mai amplă apare în 1962 — *Folclor din Maramureş* (în seria *FT*, Buc., EPL, vol. I, p. 255—350) — şi cuprinde 263 texte (cîntece despre cîntec, cîntece sociale, de dragoste şi dor, de lume şi satirice, strigături, balade şi colinde, poezia obiceiurilor tradiţionale din loc. maramureşene Rona de Jos, Bîrsana, Năneşti, Onceşti, Vad, Berbeşti, Călineşti, Iapa, Dragomireşti, Văleni, Rozavlea, Crăceşti, Hărniceşti, Botiza, Săpînţa, Strîmtura, Săcele. Se disting prin valoare artistică meditaţiile lirice pe tema jalei şi norocului, lirica de dragoste şi dor. În ms., clg. *Cîtu-i Maramureşu ...*, însumînd 500 texte. Premiat (1934) de Arhiva de folclor din Cluj pentru o clg. din Bîrsana.

Alte op.: *Obiceiuri de Crăciun şi colinde din Maramureş*, Sighet, Edit. Asociaţiunii pentru cultura poporului român din Maramureş, 1938, 54 p.; *Clăcile şi şezătorile maramureşene*, în *Comunicări ştiinţifice pe teme folclorice, Sighetul Marmaţiei, Decembrie 1970—1971*, Baia Mare, CÎCP, 1973, p. 68—74; *Colindul laic maramureşean*, *Ibid.*, p. 75—81. **(I.D.)**

LUPAŞCU Dimitrie P., n.? — m.?.

Contribuţia lui **L.** la folcloristica rom. se înscrie, prin vol. *Medicina babelor*, Adunare de descîntece, reţete de doftorii şi vrăjitorii băbeşti, Cu un raport de I. Bianu (Buc., Tip. Carol Göbl,

1890, 128 p.), în domeniul etnoiatriei, la cunoașterea căruia au participat de asemenea, cu st. și clg., Gr. Grigoriu-Rigo *, S. Fl. Marian *, Gh. Pavelescu *, V. Voiculescu * ș.a. Vol. citat, bine primit de Acad. Rom., care, prin pana lui I. Bianu *, îl apreciază pentru autenticitatea textelor, cuprinde 54 descîntece culese din nordul Moldovei, însoțite de descrierea întregului ritual, 136 de « rețete de doftorii » și exorcisme pentru oameni și 109 pentru animale, precum și numeroase îndrumări agricole și casnice. Folclorist diletant, **L.** nu dă însă cuvenitele ref. despre inf. și loc. la fiecare text în parte, ci alcătuiește un tabel nominal al inf., fără trimitere la texte. **(S.C.S.)**

LUPEANU-MELIN Alexandru, n. 16 iul. 1887, Fărău, jud. Alba — m. 7 oct. 1937, Cluj. St. s. la Blaj (abs. în 1907); st. univ. de ist. și lt. la Cluj și Bud. și de teol. la Bud.; lic. în ist. al Univ. din Cluj. Prof. s. la Blaj (1916—1937) și director al BC din Blaj (1916). Director (1918—1937) al rev. *Unirea poporului*; colab. și la *Comoara satelor, Convorbiri literare, Cosînzeana, Dacia, Foaia poporului român, Gazeta Transilvaniei, Luceafărul, Ramuri, Răvașul, Revista politică și literară, Românul, Solia satelor, Tribuna.*

Autor a numeroase schițe și povestiri minore, cu subiecte inspirate din viața satului și tratate în manieră sămănătoristă, **L.-M.** desfășoară paralel și o intensă activitate de folclorist, culegînd, prelucrînd neinspirat și publicînd de-a valma, fără nici un criteriu științific de transcriere, organizare și adnotare, colinde, cîntece și snoave pop. (*Cîntecele Iancului, pe care le cînta poporul în părțile Ardealului*, Blaj, Tip. Sem., 1922, 27 p.; *Povestiri glumețe, Niță Zdrenghea în București, în America și aiurea*, Sibiu, Tip. Dacia traiană, 1927, 75 p.; *Craii de la Răsărit sau Cîntecele Irozilor la nașterea Domnului*, Blaj, Tip. Sem., 1928, 31 p.). De numele lui este legată descoperirea uneia din cele mai vechi col. de folc. rom., col. lui Nicolae Pauletti *, realizată în 1838, din care însă « a tipărit selectiv și cu intervenții nepermise » (*IFR*, p. 61) 162 piese (strigături, cîntece, 3 balade — *Nevasta lui Breb*, un fragment din balada *La cîrciuma lui Crai* și *Cîntecul lui Oprea*, var., se pare, a baladei *Corbea*, sub titlul *De pe Secaș, Strigături și cîntece din popor*, Date la tipar de Alexandru Lupeanu, prof. în Blaj, Tip. Sem., 1927, 62 p.

Bibl. ref.: D. Găzdaru, *Al. Lupeanu-Melin: « De pe Secaș, Strigături și cîntece din popor »*, în *A*, Iași, an. XXXVI, nr. 3—4, iul.—oct. 1929, p. 293—294; I. Mușlea, *Alex. Lupeanu-Melin: « De pe Secaș, Strigături și cîntece »*, în *DR*, Cluj, VII, (1931—1935), p. 419—420; Barbu Lăzăreanu, *Al. Lupeanu-Melin*, în *ALA*, Buc., an. XVIII, nr. 280, 17 oct. 1937, p. 9. **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

LUPESCU Mihai, n. 5 sept. 1862, Spătărești, jud. Suceava — m. 17 aug. 1922, Bogdănești, jud. Suceava. St. gimn. la Fălticeni (din 1876); st. norm. la Iași (abs. în 1884). Înv. în Broșteni, jud. Suceava (1884—1898); director al Orfelinatului agricol din Zorleni, jud. Vaslui (1898—1920). Red. la rev. *Șezătoarea* și *Ion Creangă*; colab. și la *Casa rurală*, *Contemporanul*, *Gazeta săteanului*, *Lumina pentru toți*, *Românul* (Arad) ș.a.

L. publică, îndeosebi în rev. *Șez.* și *IC*, precum și în col. folcloriștilor S. Fl. Marian * *(Legendele Maicii Domnului)*, I. A. Zanne * *(Proverbele românilor)* și A. Gorovei * *(Credințe și superstiții ale poporului român)*, obiceiuri, tradiții, superstiții, med. pop., meteor. pop., basme, strigături, proverbe, descîntece, colinde etc., punînd accent pe păstrarea autenticității (textele sînt însoțite de mențiunile « cum se zic », « cum se cîntă ») și pe redarea atentă a cadrului material și spiritual în care s-au dezvoltat. Din bogata lui col. a apărut postum antol. *Teilegănat*, Folclor moldovenesc, Ed. îngr. și prefațată de Petru Ursache (Iași, Junimea, 1975, XXXII + 272 p.) cuprinzînd remarcabile cîntece lirice erotice și de înstrăinare, ca și proză scurtă (legende, povestiri), secțiunea din urmă reținîndu-i cu deosebire atenția. **L.** a publicat de asemenea 2 contribuții etnografice: *Cromatica poporului român* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, 1914, 214 p., în colab. cu T. Pamfile *) și *Botanica poporului român* (Fălticeni, Tip. Iosef Bendit, 1915, 166 p., în colab. cu A. Gorovei *), și a definitivat pentru tipar un *Studiu asupra Moșiei Broșteni* (terminat în oct. 1895) și un altul despre *Bucătăria poporului român*, precum și 2 clg.: *La clăci*, Povești culese de ~ (17 texte) și *Povestiri și legende* (41 texte), nepublicate.

Bibl. ref.: V. Bogrea, *Mihai Lupescu*, în *DR*, Cluj, an. II, p. 893—894; I. Șiadbei, *Folcloristul Mihai Lupescu*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXX, nr. 10—11, oct.—nov. 1922, p. 260—261; Serafim Ionescu, *Mihai Lupescu*, în *Vestitorul satelor*, Fălticeni, an. XIV, nr. 16, 15—31 aug. 1926, p. 2—5; P. Ursache, *« Șezătoarea » în contextul folcloristicii*, Buc., Minerva, 1972, p. 117—118; I. H. Ciubotaru, *Din corespondența lui G. T. Kirileanu cu Mihai Lupescu, Contribuții la cunoașterea revistelor « Șezătoarea » și « Ion Creangă »*, în *ALIL*, Iași, tom. XXIV, 1973, p. 159—173. **(I.D.)**

M

MADAN George V., n. 1872, Truşeni-Lăpuşna (azi în U.R.S.S.) — m. 21 nov. 1944, Piteşti. St. sem. la Chişinău (pînă în 1891); abs. al Conservatorului de artă dramatică din Buc. Actor al Teatrului Naţional din Buc. Editează, împreună cu St. O. Iosif şi Al. Antemireanu*, rev. *Floarea albastră* (1888); fondator al z. *Moldovanul* (1908); red. la *Epoca literară:* colab. şi la *Literatură şi artă română*, *Luceafărul*, *Noua revistă română*, *Viaţa*.

M. tipăreşte, la îndemnul lui C. Dobrogeanu-Gherea, din al cărui cerc făcea parte, clg. de poezii pop. *Suspine*, Adunate de ~, Cu o pref. de G. Coşbuc (Buc., Edit. libr. Storck & Müller, col. BPT, nr. 138, 1897, 90 p.) care conţine 75 cîntece lirice şi 6 balade, majoritatea din Truşeni, valoroase prin adîncimea sentimentelor exprimate. În dec. 1932 încheiase o monografie folclorică asupra com. natale şi notase 600 de melodii pop. despre a căror soartă astăzi nu se mai ştie nimic (apud G. T. Kirileanu, *Corespondenţă*, Ed. îngr., note, bibl. şi indici de Mircea Handoca, Buc., Minerva, 1977, p. 524—526).

Bibl. ref.: Gh. Cardaş, *Poeţii şi prozatorii Basarabiei [...] (1812—1918)*. Antol. şi st. de ~, Buc., Edit. libr. Universala Alcalay, 1937, p. 464—465. **(I.D.)**

MAIOR Petru, n. 1760, Tîrgu Mureş (după alte surse: 1761, Căpuşu de Cîmpie, com. Iclănzel, jud. Mureş) — m. 14 febr. 1821, Bud. Primele st. probabil la şc. « triviumală » din Căpuşul de Cîmpie (1766—1769); st. s. la Tîrgu Mureş (1769—1772), Blaj (1773—1774); st. superioare de filoz. şi teol. la colegiul « De Propaganda Fide » din Roma (1775—1779); cursurile de metodică şi catehetică la şc. norm. « Sf. Ana » şi la Fac. juridică a Univ. din Viena (1779—1781). Prof. de filoz., metafizică, logică şi drept natural la « Scholae altiores » din Blaj (1780—1781); prof. de drept canonic la Blaj (1792—1793); paroh, apoi protopop al eparhiei Gurghiului şi inspector al Abafaiei (1785—1809); cenzor şi corector al cărţilor rom. ce se tipăreau în Tip. Univ. din Buda (1809—1821).

Reprezentant al Şcolii Ardelene, **M.** foloseşte, pentru a susţine latinitatea şi continuitatea poporului rom. pe teritoriul carpato-

Scanned with OKEN Scanner

danubian, atît argumente istorice cît și argumente extrase din tradiția orală. În *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, întocmită de ~, Buda, 1812, 348 p. (v. Petru Maior, *Scrieri*, Ed. cr. alcătuită de Florea Fugariu, pref. și tabel cronologic de Maria Protase, Buc., Minerva, 1976, vol. I, LXXVI +332 p., vol. II, 424 p.), în cap. *Subt împăratul Aurelianus*, susține, ca și D. Cantemir * și Gh. Șincai *, că refrenul « Ler » și « Oilerum domn » din colinde reprezintă o evocare a împăratului Aurelian, ipoteză infirmată de cercetările ulterioare (Dan Dimitrie, Al. Rosetti *). Cea mai substanțială contribuție folclorică a lui **M.**, care-l situează printre primii noștri culegători, se găsește într-o epistolă adresată, în febr. 1817, din Buda, lui Vasilie Popp *. Scrisoarea conține prețioase informații despre cîntecele rituale funebre din Cîmpia Transilvaniei (mai cu seamă de pe valea Gurghiului), privitoare la bocete, la părerea rom. despre suflet etc. **M.** nu recunoaște însă valoarea artistică a creațiilor pop., condamnîndu-le, de pe pozițiile raționalismului dogmatic al filoz. luminilor, ca expresii ale mentalității retrograde și propune măsuri radicale împotriva obiceiurilor și lit. pop. Este dealtfel atitudinea tuturor reprezentanților Școlii Ardelene: « Aceștia,— scrie Ov. Bîrlea * — în graba de a ridica poporul și de a combate întreg balastul înapoiat al prejudecăților depășite de știință, s-au crezut prea înțelepți, au alunecat prea pe deasupra realității populare, încît ei nu și-au putut da seama că basmele, cîntecele ar avea vreo valoare culturală oarecare. Nimic nu putea fi luat de la popor, totul trebuia creat în lumea cărturarilor luminiști și răspîndit în sînul maselor populare. Din strădania luminiștilor rămîne însă o însemnată parte pozitivă, care, din păcate, va fi din ce în ce mai părăsită: aceea de combatere a superstițiilor și a practicilor dăunătoare din unele obiceiuri.» (*Folclorul în «Țiganiada» lui I. Budai-Deleanu*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 503).

Alte op.: *Propovedanii la îngropăciunea oamenilor morți*, Culese de ~, Buda, 1809, 4 f. + 304 p.; *Didahii adecă învățături pentru creșterea fiilor la îngropăciunea pruncilor morți*, Culese de ~, Buda, 1809, 2 f. + 239 p.; *Predici sau învățături la toate duminecile și sărbătorile anului*, Culese de ~, Editate acum întîia dată cu litere latinești după ediția din Buda de la 1811, de dr. Elie Dăianu, Cluj, Tip. Carmen — Petru P. Barițiu, 1906, vol. I, VIII + 556 p., vol. II, 104 p.

Bibl. ref.: At. M. Marienescu, *Viața și operele lui Petru Maior*, Discurs de recepțiune a d-lui ~ și răspunsul d-lui V. A. Urechia, Buc., AAR, seria II, tom. VII, secția II, *Memorii și notițe*, Buc., 1883, 122 p.; George Bogdan-Duică,

Petru Maior, Un studiu biografic de ~, Cernăuți, Biblioteca națională, Scrieri populare, I, Tip. și litografia concesionată arch. Silvestru Morariu-Andrievici, Edit. libr. Romuald Schally, 1893, 63 p.; Liviu Marian, *Petru Maior folclorist*, în vol. *Contribuțiuni la istoria literaturii românești din veacul al XIX-lea*, Chișinău, Tip. eparhială Cartea românească, 1927, p. 5—12; Lucian Blaga, *Gîndirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, Ed. îngr. de George Ivașcu, Buc., EȘ, 1966, p. 187—207; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, Ed. îngr., cu st. intr. de Ion Taloș, Buc., Minerva, 1971, vol. I, p. 51—54; Maria Protase, *Petru Maior: Un ctitor de conștiințe*, Buc., Minerva, 1973, 413 p. **(I.D.)**

MAIORESCU Titu, n. 15 febr. 1840, Craiova — m. 18 iun./1 iul. 1917, Buc. Șc. pr. la Craiova (1846—1848) și la Brașov (1848—1850); st. gimn. la Brașov (1850—1851) și la Viena (1851—1856); st. la Acad. Theresiană din Viena (1856—1858); st. univ. la Berlin (1858—1859); dr. în filoz. al Univ. din Giessen, cu teza *De philosophia Herbarti* (1859); lic. în lt. (1859) și drept (1860) al Univ. din Paris. Întors în țară (1861), după o călătorie în Germania, este numit supleant de judecător la Tribunalul Ilfov, apoi procuror (1862); director al Colegiului Național din Iași și prof. la catedra de ist. a Univ. din Iași (1862); decan al Fac. de lt. din Iași (febr.-sept. 1863); rector al Univ. din Iași (1863—1867); director al Inst. Vasilian (șc. norm.) din Iași (1863); prof. de filoz. la Fac. de lt. din Iași (1863—1864); suspendat din învățămînt în urma intentării unui proces calomnios (1864—1865), este achitat și repus în drepturi; întemeiază Inst. Academic din Iași (1866) care va fuziona (1879) cu Liceul Nou sub denumirea de Institutele Unite (1879—1907); deputat (1871); îndepărtat din învățămîntul universitar sub acuzația că nu-și îndeplinește îndatoririle didactice (1871—1884); părăsește Iașul și se stabilește la Buc. (1874); ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1874—1876); agent diplomatic al României la Berlin (30 mart.—31 mai 1876); prof. de logică și filoz. la Fac. de lt. a Univ. din Buc. (1884); ministru al Cultelor (1888—1889); rector al Univ. din Buc. (1892—1897); ministru de Justiție (1900); se retrage din înv. univ. (1909); ministru de Externe (1910); prim-ministru și ministru de Externe (1912—1914). M. fondator și coordonator al soc. Junimea din Iași (1864); m. al SAR (20 iul. 1867—12 aug. 1869); m. al soc. România Jună din Viena (1874); m. al Acad. Rom. (24 mai 1879). Publică *Anuariul Gimnaziului și Internatului din Iași* (1863) și *Anuariul Institutului Vasile Lupu, Școala Normală Trei Ierarhi din Iași, pe anul școlar 1863—1864* (1864); fondator al rev. *Convorbiri literare* (1 mart. 1867); conduce ziarul *Timpul* (27 ian.—23 apr. 1877); colab. și la *Almanahul Societății academice «România Jună»* (Viena), *Analele Academiei Române*.

Personalitate multilaterală a renașterii culturale rom. din a doua jumătate a sec. 19 — fondator, animator și mentor al soc. Junimea și al rev. *CL*, prof univ., avocat și om politic (deputat, ministru și prim-ministru), orator, critic literar și critic al culturii, autor al unor remarcabile contribuții în domeniile logicei, filoz., psihologiei, lingv. și ist.—, **M.** este prezent și în folcloristică prin încurajarea clg. și st. de folc., prin încercarea de a organiza pe temeiuri oficiale, de stat, acțiunea de colecțio-

Scanned with OKEN Scanner

nare a lit. pop. și îndeosebi prin recomandarea poeziei pop. ca model de expresie artistică pentru poezia cultă. Aportul său teoretic, modest în raport cu cele ale cont. săi, B. P. Hasdeu *, Al. Lambrior *, M. Gaster * — ale căror contribuții folcloristice i-au rămas, pare-se, străine de vreme ce nici măcar nu le menționează, ca dealtfel și pe cele ale unor culegători de notorietate, de ex. At. M. Marienescu *, E. Niculiță-Voronca *, I. Pop-Reteganul *, I. G. Sbiera *, Gr. Tocilescu *, I.A. Zanne * ș.a.— este concentrat mai cu seamă în art. *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867* (publicat mai întîi cu titlul *Despre poezia română*, în *CL*, Iași, an. I, nr. 1, 1 mart. 1867, p. 2—11; an. I, nr. 7, 1 iun. 1867, p. 89—92; an. I, nr. 8, 15 iun. 1867, p. 101—106), *Asupra poeziei noastre populare* (publicat mai întîi cu titlul *Poeziile populare române adunate de d. Vasile Alecsandri*, în *CL*, Iași, an. I, nr. 22, 15 ian. 1868, p. 301—308) și în replica academică intitulată *În chestia poeziei populare*, Răspuns la discursul de recepțiune al d-lui Duiliu Zamfirescu, rostit la Academia Română la 16 mai 1909 (publicat mai întîi cu titlul *Răspuns la discursul de recepțiune al d-lui Duiliu Zamfirescu*, în *CL*, Buc., an. XLIII, nr. 7, iul. 1909, p. 716—727). Deși necuprinse într-o expunere sistematică, sumare și menținîndu-se în stilul generalităților didactice proprii criticilor lui **M.**, opiniile lui despre folc., exprimate formal sau numai sugerate ici și colo, și cu deosebire în cele 3 art. menționate, permit schițarea unei « concepții » proprii. După cum era de așteptat, ținînd seama de ansamblul principiilor culturale maioresciene și de momentul istoric, punctul lui de vedere este strict estetic și literar, influențat de șc. romantică. El respinge, fără nici o concesie, din sfera criteriilor de judecată critică exigențele folcloriștilor relative la autenticitate, anonimat și circulație. Este interesant de reținut însă că **M.** nu le contestă utilitatea metodologică, dar limitează aplicarea lor la cadrul folcloristicii (**M.** nu folosește, bineînțeles, acest termen), considerată (deducem) ca disciplină cultural-doc., adjuvantă criticii literare, care, după părerea lui, trebuie să analizeze și să selecteze textele culese de folcloriști prin raportare la criterii estetice și la valori universale, în scopul stimulării și influențării creației originale. De aici și sub influența șc. romantice, ilustrată în Germania de Arnim și Brentano, citați de **M.** (« cu un tact admirabil, au știut să scoată chintesența poeziei cu care să producă cea mai adîncă impresie »), dezinteresul pentru « materialul folcloristic » (noțiune folosită

de D. Zamfirescu în discursul său de recepție la Acad. Rom.), căruia îi opune noțiunea estetică de « poezie » (« Nu e vorba aici de materialul folcloristic, ci de însăș poezia populară ca poezie, și ea nu numai poate, ci trebuie considerată ca un produs estetic de cea mai mare însemnătate, fără a înceta să păstreze anonimatul ei firesc ») ; de aici indiferența criticului față de autenticitatea doc. a textelor folclorice ; de aici preponderența acordată culegătorului artist (în speță, V. Alecsandri *) ; de aici admiterea metodei de culegere prin « întocmirea », « combinarea » « formei definitive » din « multele variante » ca unica metodă care asigură autenticitatea estetică (« cine nu se ocupă de autenticitatea folcloristă, cu indicarea exactă a persoanei, a pronunțării, a locului și a timpului, ci se ocupă numai de poezia populară în frumusețea și oarecum generalitatea ei, va culege, va combina, uneori va completa din multele variante forma definitivă, care după a lui simțire îi va părea mai conformă cu geniul poetic al poporului ») și, implicit, utilitatea culturală a folc. : « Alecsandri a adunat poeziile populare pentru a da elementului național celui mai sigur putința unei dezvoltări temeinice în literatură și le-a întocmit așa [...] încît să poată pătrunde în societatea înaltă », « fie direct, fie indirect prin inspirarea scriitorilor de talent mai accesibili gustului ei ». Deși rev. *CL* promovează, ținînd seama de criteriul estetic, toate speciile de folc., **M.** consideră, ca și, mai tîrziu, Ov. Densusianu *, că particularitatea caracteristică a folc. rom. — el spune « a sufletului nostru poporan » — nu este « elementul energic » al baladelor, ci « elementul liric și contemplativ », poeziile pop. distingîndu-se prin « naivitatea lor, lipsa de orice artificiu, de orice dispoziție forțată, simțimîntul natural ce le-a inspirat », « ideile cele mai înalte », « delicatețea expresiilor și energia și justețea comparărilor », « vioiciunea plastică » și originalitatea expresiei. Dar opinia lui nu are la bază, ca în cazul lui Ov. Densusianu *, o analiză a originalității temelor din poezia epică pop., ci un sofism cu 3 termeni : « firea poetică a lui Alecsandri », pe a cărui col. se întemeiază mai toate judecățile lui **M.** despre folc., buna primire de care s-a bucurat clg. lui Alecsandri * (« în epoca dintre 1855 și 1866, epoca renașterii politice a României ») « printre occidentalii de cultură literară » saturați de « elementul eroic » din poezia pop. est-europeană, tocmai prin relevarea particularității lirice a folc. rom. (« Cine însă își dă seama de firea poetică a lui Alecsandri înțelege îndată că pe el

a trebuit să-l atragă din poezia noastră populară mai ales elementul ei liric și contemplativ, și tocmai cu această particularitate [...] Alecsandri ne-a făcut mai bine primiți printre occidentalii de cultură literară din acea epocă») și, în fine, evoluția poeziei culte rom., care confirmă, prin filonul liric dominant, particularitatea caracteristică a folc. rom. («Eminescu s-a inspirat de-a dreptul de la ea, Coșbuc și Goga se dezvoltă pe urma lui, iar în miile de școlari și studenți ai generației de astăzi lucrează mai departe formele acestor poeți astfel înviorați, și încetul cu încetul rădăcina populară împlîntată de Alecsandri crește și rodește în toate direcțiile»). Ca ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1874—1876), **M.** a schițat un proiect de clg. pe plan național a folc. literar și muzical prin «învățătorii rurali, ca unii ce trăiesc în sînul poporului», pe baza unui «cestionar simplu» ce trebuia să înlesnească și să asigure «culegeri credincioase» și prin pregătirea muzicală obligatorie a elevilor din șc. norm. pentru ca «învățătorii și învățătoarele ieșite din aceste școli, pe lîngă un mijloc puternic de cultivare, de care vor dispune, vor fi apoi în stare a face culegerea și fixarea muzicei așa cum se obicinuiește în poporul nostru». Din păcate această inițiativă, și din cauza scurtei durate a ministeriatului lui **M.**, dar, probabil, și din cauza adversităților politice, nu s-a concretizat într-o arhivă folclorică și nici nu a fost preluată de miniștri din guvernele următoare.

Bibl. ref.: *Lui Titu Maiorescu, Omagiu*, Buc., Socec, 1900, 663 p.+1 f. portret; Sextil Pușcariu, *Titu Maiorescu*, în *JL*, Cernăuți, an. VII, nr. 2—3, febr.—mart. 1910, p. 27; G. Bogdan-Duică, *Titu Liviu Maiorescu*, Discurs de recepție la Academia Română, rostit la 25 mai 1921, cu răspuns de Sextil Pușcariu, Buc., 1921, 37 p. (extras din *AAR*, *Discursuri de recepțiune*, LI, Buc., 1921); T. Vianu, *Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu*, în *VR*, Buc., an. XVIII, nr. 1, ian. 1925, p. 61 — 73 (reluat în vol. *Fragmente moderne*, Buc., Cultura națională, 1925, p. 121—141); Dan Simonescu, *La aniversarea zilei de naștere a lui Titu Maiorescu*, în *Revista societății «Tinerimea română»*, Buc., an. XXII, nr. 6, febr. 1937, p. 211—220; Ion Petrovici, *La centenarul lui Titu Maiorescu*, Cuvîntare comemorativă ținută în ședința publică solemnă a Academiei Române de la 16 febr. 1940, în *AAR*, *Memoriile Secțiunii literare*, seria III, tom. IX, memoriul 11, Buc., 1940, 22 p.; Octav Botez, *Titu Maiorescu și locul lui în cultura românească*, Iași, Dacia, 1940, 15 p.; E. Lovinescu, *Titu Maiorescu*, Buc., FPLA, 1940, vol. I — 440 p., vol. II — 541 p.; Titu Maiorescu, *Critice*, Prefață de Paul Georgescu, Text stabilit, tabel cronologic, indice și bibl. de Domnica Filimon-Stoicescu, Buc., EPL, 1967, vol. I — CVII + 273 p., vol. II — 574 p.; Al. Dima, *Titu Maiorescu și problemele culturii naționale*, în *RITL*, Buc., tom. 16, nr. 3, 1967, p. 635—644; Gh. Vrabie, *Titu Maiorescu despre poezia populară*, în *C.*, Iași, an. II, nr. 27(74), 8 iul. 1967, p. 6—7; Emilian

Ștefănescu, *Actualitatea lui Titu Maiorescu*, în *Tomis*, Constanța, an. III, nr. 2, 15 febr. 1968, p. 13; George Ivașcu, *T. Maiorescu*, Buc., Albatros, 1972, 176 p. + 8 f. foto; Domnica Filimon, *Tînărul Maiorescu*, Buc., Albatros, 1974, 246 p. **(S.C.S.)**

MANGIUCA Simeon, n. 2 sept. 1831, Broșteni, jud. Caraș-Severin — m. 4 dec. 1890, Oravița. Șc. pr. și st. s. la Orăștie, Szegedin (azi în R.P.U.), Lugoj și Oradea; st. univ. de drept la Bud. (1852—1855); dr. în drept al Univ. din Bud. (1855); st. de teol. (1855—1858) la Vîrșeț (azi în R. S. F. Iugoslavia). Prof. s. de lb. rom. la gimn. germ. din Tim. (1858); pretor și prim-pretor (1858—1869) în Satu Nou (jud. Arad), Crușova, Iam și Sasca Montană (jud. Caraș-Severin); avocat la Oravița (1869—1890). M. de onoare al Acad. Rom. (mart. 1890). Editează *Călindariu iulian, gregorian și poporal român;* colab. și la *Albina* (Viena), *Analele Academiei Române, Concordia, Familia, Foaie pentru minte, inimă și literatură, Luminătoriul, Romänische Revue* ș.a.

Preocupările folclorice ale lui **M.** datează din perioada oravițiană a biografiei sale, cînd îl cunoaște pe At. M. Marienescu *, care îl va iniția în cultura pop. Dar, spre deosebire de prietenul și mentorul său, îndrumător al primelor lui art., publicate în rev. *Albina* (Viena), *Luminătoriul* și *Fam.* a cărui influență poate fi depistată în tendințele latiniste ale st. sale, **M.** abordează folc. din punct de vedere teoretic, își concentrează atenția asupra unui nr. limitat de specii (obiceiurile funebre, colinda și snoava), își restrînge aria teritorială a cercetărilor, anticipînd astfel monografiile regionale, și, ca și iluștrii săi cont. B. P. Hasdeu * și L. Șăineanu *, aplică în st. sale metoda comparatistă, folosind pentru elucidarea temelor de folc. și etnogr. abordate aporturile unor discipline adiacente și complementare: ist., lingv. și ist. religiilor. St. lui, deși viciate pe alocuri de penuria informațiilor, specifică stadiului de atunci al cercetărilor, precum și de exagerări latinizante, italienizante și mitologizante, explicabile prin tendința cărturarilor rom. din Imperiul austro-ungar de a demonstra cu orice prilej vechimea poporului rom., latinitatea obîrșiei sale și continuitatea lui pe meleagurile strămoșești ale Transilvaniei și Banatului, se înscriu totuși, prin rigoarea metodei științifice ca și prin majoritatea obs. analitice, printre cele mai importante contribuții din a doua jumătate a sec. 19 la progresul folcloristicii rom. Cele mai multe din aceste contribuții au fost publicate în *Călindariu iulian, gregorian și poporal român..., Cu un comentariu pe anul 1882* (Oravița—Brașov, 1881, 155 p.) și în *Călindariu iulian, gregorian și poporal român... pe anul 1883* (Biserica Albă, 1882, 141 p.), și anume, în partea a II-a, «științifică», partea I fiind rezervată calendarului pro-

priu-zis, sfaturilor agronomice precum și informațiilor despre credințe, obiceiuri, datini calendaristice pop. (« sfîntoaderii », « mărțișorii », « tudorusele » etc.) și despre plantele de leac. Dintre st. incluse în partea « științifică » se remarcă îndeosebi *Colinda, Originea și însemnătatea ei astronomică și calendaristică* (în *Călindariu... pe anul 1882*, p. 1—44, republicat în trad. germ. în vol. *Daco-romanische Sprach- und Geschichtsforschung*, I Theil, Oravița, 1891, p. 168—205), *Păcală de origine din Italia* (în *Călindariu... pe anul 1882*, p. 67—120), *Moșii sau sacrificiul morților* (în *Călindariu... pe anul 1882*, p. 135—143) și *Petrecerea mortului* (în *Călindariu... pe anul 1882*, p. 121—134). În *Colinda...*, intenționînd să susțină ideea latinității poporului rom. prin latinitatea lb., tradițiilor și credințelor pop., încearcă să demonstreze, pe baza col. de folc. a lui Marienescu * și a st. lui Schuller * și G. Dem. Teodorescu *, originea și caracterul precreștin, laic al acestui obicei de iarnă. După ce descrie cele 5 categorii de colinde (colinda colindătorilor, colinda plugușorului, colinda pițărăilor, colinda colindeților, colinda junilor), relevă asemănările dintre colindele rom. și cele romane (colinda pițărăilor similară cu colinda copiilor din Roma, consemnată de Du Cange, iar colinda colindătorilor cu saturnalia), sugestie preluată de Al. Rosetti *) și insistă asupra etimologiei termenilor « colinda», «brezaia», « turca», «vasilca», «cerbuțul» ș.a., dar, cu excepția termenilor « colinda » (derivat corect din lat. « calendae », deși filiera de pătrundere a cuvîntului în lb. rom. nu este corectă) și « brezaia » (apropiat pe drept cuvînt de « Bachus »), celelalte identificări sînt greșite. Concluzia lui **M.** că « originea colindei se depărtează foarte mult de izvoarele cunoscute ale credinței creștine », specia rom. fiind reminiscența unui « cult de soare » celebrat de romani la solstițiul de iarnă (25 dec.) și introdus în Dacia de legiunile lui Traian, este justă, dar, după cum s-a observat (*IFR*, p. 206), limitează sfera colindatului, care cuprinde « formule tipice de întîmpinare a Anului nou [...], țintind la propășirea vegetației și a gospodăriei sub toate aspectele ei vitale » *(Ibid.)*, la mitul solar. *Păcală de origine din Italia* este primul st. din ist. folcloristicii rom. despre o snoavă pop. și « cel dintîi asupra acestui tip » *(Ibid.)* în lit. europeană de specialitate. Folosind ca material doc. col. fraților Schott * *(Walachische Märchen*, 1845*)*, clg. lui I. Hinț-Hințescu * *(Întîmplările lui Păcală*, 1876*)* și col. lui Th. M. Arsenie *(Noua colecțiune de*

basme și istorii populare, 1872—1874), N. D. Popescu *, L. Gonzenbach (*Sicilianische Märchen*, Aus dem Volksmund gesamelt von ~, 2 vol., Leipzig, Wilhelm Egelmann, 1870), J. G. von Hahn (*Griechische und albanesische Märchen*, vol. I, 1864) și cîteva episoade culese de el din jurul Oraviței, **M.**, după ce creionează tipologia rom. a temei, urmărește, în spirit hasdeian, comparativist, tipul Păcală în folc. altor popoare — it., gr., finlandez — și, constatînd trăsături caracteristice între Păcală it. și Păcală rom., ajunge pripit — fără a remarca similitudinea onomastică dintre Păcală și gr. Bakala, omițînd pe Till Eulenspigel și mai cu seamă pe Nastratin Hogea și identificînd greșit etimologia numelui Păcală în lat. « per-calere » (a înfierbînta) sau « per-callere » (a se întări) — la concluzia eronată că « Păcală românesc, de după numele și caracterul său, apoi de după asemănarea sa cu Păcală italienesc, este străvechi și de origină din Italia și un ce unic în modul său și în sistema sa la români și italieni ». Fanteziste sînt și tălmăcirile mitologizante ale unor întîmplări și personaje din episoadele tipologiei Păcală. Astfel, comoara de la rădăcina copacului este « simbolul lui Plut », vaca moștenită — « simbolul și reprezentantele pămîntului și a lunei », popa — « legătura (vinculul) între pămînt și ceriu » iar cimpoiul — « armonia sferelor (planetelor) ». Deși lacunele și interpretările eronate reduc la minimum valoarea informativă a st., monografia lui **M.** este totuși apreciată, din perspectiva ist. folcloristicii, pentru modelul metodologic pe care l-a oferit cercetătorilor ulteriori. În *Moșii sau sacrificiul morților*, primul st. etnografic din ist. folcloristicii rom. asupra acestei tradiții pop., **M.** distinge 18 feluri de « moși » (« moșii de Crăciun », « de iarnă », « de păresimi », « de joi mari », « de Paști », « de Sîngeorgiu », « de Ispas », « de Rusale », « de Rusitori », « de Sînziene », « de Sînpetru », « de Sînilie », « de schimbarea la față », « de Sînta Marie », « de Sîmedru », « de flori de măr ușorii », « de serbarea patronului casei » și « de curastra [id est „colastra"] la fătarea vacilor »), indicînd totodată « cinstile » oferite fiecăruia și stabilind și semnificația lor originară de ofrande din primele produse pentru odihna sufletelor celor decedați. Tot în sfera interesului său pentru comemorările funebre pop. se înscrie și publicarea bocetelor *Strigarea zorilor la mort* și *Petrecerea mortului*, contrase, după metoda de reconstituire a tipului originar ideal folosită de At. M. Marienescu *, din mai multe var. culese de **M.** din jurul loc. Făget (jud. Timiș).

Oravița, Orșova, Bozovici, Cacova (azi Grădinari), Gîrbovăț (jud. Caraș-Severin) și Broșteni. Mai interesante decît textele, neautentice, sînt notele culegătorului la *Petrecerea mortului*, cu referiri la mit. antică și cu prețioase informații despre cîteva personaje din mit. rom., ca de ex. zîne, « zmei uriași », « eroi de soare » (feciori de împărați), « Floarea soarelui din poarta raiului », « Sorbul pămîntului », « Salca », « Lina fîntînii » (id est « rîul uitării »). După cele scrise în *Precuvîntare* la primul « călindariu » (p. 35—37), **M.** își propunea să redacteze și cîteva st. de mit. rom. despre zîne, Sîngeorz, Sînmioi, Baba Dochia, Vinerea Mare, Mărtinii (cult al zeului Marte), « sărbătoarea contra lupilor », dintre care a publicat numai unul, *Mărtinii* (în *Fam.*, Oradea, an. XVIII, nr. 38, 19 sept./1 oct. 1882, p. 456—459). Despre celelalte nu se știe dacă le-a elaborat sau au rămas numai în faza de proiect.

Bibl. ref.: At. M. Marienescu, *Simeon Mangiuca* (1831—1890), în *Fam.*, Oradea, an. XXVI, nr. 51, 23 dec. 1889/4 ian. 1890, p. 605—606; ***, *Simion Mangiuca*, în *Romanische Revue*, Viena, 1891, p. 54—55; Ilie Rusmir, *Viața și operile lui Simion Mangiuca*, Oravița, col. BPASTRA, nr. 1, 1931, 28 p.; ***, *Simion Mangiuca, La o sută de ani de la nașterea sa*, în *Almanahul jud. Caraș pe anul 1932*, Oravița, 1931, p. 98—100; Gheorghe Ciulei, *Simion Mangiuca, istoric și folclorist*, în *Scrisul bănățean*, Tim., an. XIV, nr. 6, iun. 1963, p. 82—85; Ion Taloș, *Activitatea folcloristică și etnografică a lui Simion Mangiucă*, în *AMET pe anii 1961—1964*, Cluj, 1966, p. 321—337; Marcu Mihail Deleanu, *Contribuții la cunoașterea activității lingvistice a lui Simion Mangiuca*, în *Studii de limbă, literatură și folclor*, vol. III, Reșița, 1976, p. 217—248. **(S.C.S.)**

MARIAN Simeon Florea, n. 1 sept. 1847, Ilișești, jud. Suceava — m. 11 apr. 1907, Suceava. Șc. pr. la Ilișești și Suceava (1859—1862); st. s., cu intermitențe, la Suceava, Năsăud și Beiuș (1862—1871), încheiate cu bac. (1871); st. teol. la Cernăuți (1871—1875). Ajutor de preot la Poiana Stampei, jud. Suceava (1875), Voloca (1877) și Siret (1877—1883); prof. de religie și științe naturale la Gimn. cezaro-crăiesc din Suceava (din 1883). M. al Acad. Rom. (1881); m. de onoare al Soc. academice Junimea din Cernăuți (1892); m. de onoare al Soc. academice România Jună din Viena (1905); m. al Soc. academice Dacia din Cernăuți (1906); m. al asoc. vieneze Verein für Österreichische Volkskunde der Geschäftsführe. Înființează, împreună cu T. V. Ștefanelli ș.a., la Suceava, *Revista politică* (1886); colab. și la *Albina*, *Albina Carpaților*, *Amicul familiei*, *Amicul poporului*, *Analele Academiei Române*, *Aurora română*, *Calendarul Bucovinei*, *Calendarul diecezan*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul Ligei*, *Calendarul ortodox*, *Calendarul poporului*, *Calendarul Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina*, *Cărțile săteanului român*, *Columna lui Traian*, *Convorbiri literare*, *Curierul literar*, *Familia*, *Federațiunea*, *Foaia Societății « Românismul »*, *Gazeta Bucovinei*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Glasul Bucovinei*, *Hoțul*, *Junimea literară*, *Literatorul*, *Lumea nouă*, *Noua revistă română*, *Observatorul*, *Patria*, *Reforma*, *Revista critică literară*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Revue des tradi-*

tions populaires, Siedetoarea, Șezătoarea, Traian, Tribuna, Vatra, Viața literară și artistică, Viața românească, Voința națională ș.a.

M. este autorul unei impresionante opere folclorice și etnografice în care cultura pop. este cercetată — monografic, analitic-descriptiv și morfologic — pentru prima dată în aproape toate compartimentele ei: poezie lirică, descîntece, colinde, vrăji, cimilituri, proverbe, snoave, legende istorice, datini, credințe, mit., moravuri, cromatică, zoologie, botanică. Prin exemplul său, **M.** pune bazele cercetării științifice a folc. și stimulează clg. amplă a creațiilor poporului, contribuție pentru care este considerat de B. P. Hasdeu *, în 1881, « singurul etnograf român », « dar un etnograf, în adevăratul sens al cuvîntului, care să fi răzbit în toate unghiulețele, fie cît de ascunse, din traiul, din cugetul, din simțul poporului român », ca H. Schuchardt, I. U. Jarník *, Émile Picot *, Paul Meyer ș.a. Vol. sale, scrie Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 232), relevă « o robustețe de invidiat și o putere de muncă rar întîlnită, iar onestitatea cu care au fost lucrate le conferă o durabilitate ce pare a crește cu trecerea timpului ». Debutează în rev., cu st. *O nuntă la Ilișești în Bucovina* (în *Fam.*, Pesta, an. II, nr. 38, 13/25 nov. 1866, p. 452—454; nr. 39, 20 nov./2 dec. 1866, p. 464—466; nr. 40, 27 nov./9 dec. 1866, p. 476—479) și în vol. cu clg. *Poezii poporale din Bucovina, Balade române*, Culese și corese (Botoșani, Editor I. V. Adrian, 1869, 109+ III p.). Vol. conține 10 balade, ultima, *Tudorel și Marioara*, fiind creație proprie, concesie în contradicție cu declarațiile care proclamă « sacra datorință » de a publica producțiile pop. fără intervenții. Aflat însă în acești ani sub influența curentului romantic promovat de V. Alecsandri * și a teoriilor latiniste, **M.** mai tipărește și alte vol. cu ingerințe ale culegătorului (ori ale intermediarilor săi, studenți și elevi): *Poezii poporale române*, Adunate și întocmite de ~ (Cernăuți, Tip. G. Pietrovski, vol. I —1873, VI +222 p., vol. II —1875, IV +250 p.). Vol. I conține 34 balade din Bucovina (între care *Darie, Fata Sandului, Ioviță și fata cadiului, Chiralina, Buga, Calapod păharnicul, Bradul și teiul, Voinicul scăpat* ș.a.), fiind « cea mai bogată colecție de balade din Moldova de Sus, posibilă într-o vreme cînd specia nu căzuse într-atîta în amurg » (*IFR*, p. 234); vol. II însumează 193 doine și hore. Alăturîndu-se, în 1870, cercului folcloric al lui B. P. Hasdeu *, **M.** renunță la prelucrarea textelor culese și-și lărgește continuu, între anii

1880—1890, aria interesului său, care va îngloba treptat întreaga cultură pop. Saltul calitativ este vizibil în *Descîntece poporane române*, Culese de ~, (Suceava, Tip. R. Eckhardt, în Cernăuți, 1886, XXII +352 p.), vol. ce are meritul de-a atrage atenția asupra unui sector puțin cercetat pînă atunci (de episcopul Melchisedec, G. Săulescu *, V. Alecsandri *, Gr. G. Tocilescu *, At. M. Marienescu *, T. T. Burada *, I. Minescu, I. Berariu, I. B. Muntenescu, T. Michnea, S. Mangiuca *, G. Dem. Teodorescu *, W. Schmidt). Comentariile care însoțesc textele aduc informații utile asupra ceremonialului, termenilor și expresiilor dialectale. Atrăgînd atenția asupra acestui «ram de poezie», M. face considerații asupra valorilor lingv., etnoiatrice și mitologice din incantațiile pop., socotindu-le demne de a servi ca izvor lit. culte (cum au și servit, dealtfel, în sec. 19, poeziei lui V. Alecsandri *, și în sec. 20 poeziei lui T. Arghezi, I. Barbu, L. Blaga *, V. Voiculescu *, A. Maniu, în care se întîlnesc motive și elemente ritmice din poezia pop. magică). Influențat de raționalismul luminist, **M.** ia atitudine față de «prejudețe și superstiții» («nu voiesc să susțin că descîntecele, farmecele și vrăjile ar fi poporului de o neapărată trebuință și că prin urmare ele ar trebui și mai departe susținute și vulgarizate. Nu! Departe de la mine o asemenea părere!»), dar, pe de altă parte, ca om de știință, propune să nu fie condamnate înainte de a fi studiate în ceea ce au ele prețios («scînteia de spirit», adică valorile artistice). Revine asupra domeniului prin vol. *Vrăji, farmece și desfaceri* (extras din *AAR*, seria II, tom. V, *Memoriile Secției literare*, Buc., Tip.-litografie Carol Göbl, 1893, 242 p.), distingînd între vrăjile legate de practicile magice și descîntecele din ritualul med. pop. Culege direct sau prin corespondenți cimilituri, proverbe și snoave, publicîndu-le în rev. și apoi în vol. *Satire poporane române*, Adunate de ~ (Buc., Edit. libr. Socec & Comp., 1893, 379 p.). Cu *Tradițiuni poporale române*, Adunate de ~ (Sibiu, Edit. Closius, 1878, 66 p.), *Tradiții poporane române din Bucovina*, Adunate de ~ (Buc., Imprimeria Statului, 1895, 1 foto +368 p.) și chiar și cu *Poezii poporale despre Avram Iancu*, Adunate și publicate de ~ (Suceava, Edit. autorului, Soc. tipografică bucovineană, în Cernăuți, 1900, IX +103 p.), vol. ce conține numeroase texte cărturărești, contribuie la îmbogățirea bibl. tradițiilor istorice. Între 1880 și 1900, sub influența lui B. P. Hasdeu *, participă la punerea bazelor etnogr. rom., prin mari lucrări de sinteză asupra culturii pop., remarcabile

prin bogăția informației și prin ingeniozitatea structurării lcr. Concepînd folc. într-o organică legătură cu întreaga cultură a poporului, M. stabilește multiple relații între problemele de industrie și zoologie pop. și cele de lb. și lit. pop. (*Cromatica poporului român*, Discurs de recepție, *AAR*, Buc., seria a II-a, *Secțiunea literară*, 1882, p. 107—159, care constituie prima cercetare rom. asupra unei chestiuni de industrie pop.; *Ornitologia poporană română*, Cernăuți, R. Eckhardt, 1883, vol. I — 438 p., vol. II —423 p.; *Insectele în limba, credințele și obiceiurile românilor*, Studiu folcloristic, Buc., Ediținea Acad. Rom., Tip. Carol Göbl, 1903, 595 p.). *Ornitologia*, încununată în anul 1884 cu premiul Acad. Rom. « Năsturel Herescu », lucrare de mare noutate, chiar și pe plan internațional, i s-a impus din nevoi didactice: « Cînd venea adică rîndul să propun despre insecte și deschideam zoologia, nu dam peste nici o singură numire românească de insecte, ci tot numai peste numiri străine sau peste traduceri din limba latină sau cea germană ». Apreciată la apariție de I. U. Jarník *, lucrarea este și acum prețuită de dialectologi, lexicografi și naturaliști, de biologi ca Mihai Băcescu (*Păsările în nomenclatura și viața poporului român*, Buc., EARPR, 1960, p. 10), care remarcă: « nu numai reunește majoritatea numelor publicate pînă atunci în diverse manuale sau dicționare școlare, dar strînge legendele, datinile, credințele, cîntecele ce le are poporul despre păsări — un alt tezaur ce ne dezvăluie toată latura afectivă a strămoșilor noștri față de grupul de vietăți cel mai iubit și cunoscut la ei ». Pe lîngă aceste lucrări despre cunoștințele pop., M. elaborează monografii tematice, adevărate sinteze despre ciclul obiceiurilor familiale, nedepășite pînă acum: *Nunta la români*, Studiu istorico-etnografic-comparativ (Buc., Ediținea Acad. Rom., Tip. Carol Göbl, 1890, VI +364 p.), *Nașterea la români*, Studiu etnografic (Buc., Ediținea Acad. Rom., Tip. Carol Göbl, 1892, 441 p.) și *Înmormîntarea la români*, Studiu etnografic (Buc., Ediținea Acad. Rom., Tip. Carol Göbl, 1892, 593 p.), lucrări de adîncită investigație, prima mai accentuat comparativă, celelalte două mai mult descriptive. M. mai realizează și o trilogie avînd ca temă calendarul pop.: *Sărbătorile la români*, Studiu etnografic de ~ (Buc., Ediținea Acad. Rom., Inst. de arte grafice Carol Göbl; vol. I, *Cîrnilegile*, 1898, IV +290 p.; vol. II, *Păresimile*, 1899, 310 p.; vol. III, *Cincizecimea*, 1901, 346 p.). Trilogia pune cu deosebire accent pe sărbătorile păgîne, considerate ca mai puțin

cunoscute, pe care le prezintă în amploarea lor, cu terminologia lor pop. și cu toate datinile ce le premerg și le succed. Nu sînt numai lucrări de obs. directă, ci și de cercetare bibliografică, nr. st. și al col. tipărite fiind apreciabil (sînt citați V. Alecsandri *, I. Pop — Reteganul *, T. T. Burada *, I. U. Jarník *, A. Bîrseanu *, A. Pann *, Iuliu Moldovan, A. I. Hodoș, M. Canianu *, At. M. Marienescu *, V. Petrescu-Crușoveanul *, T. Frîncu * și G. Candrea, I. Slavici *, Elena Sevastos *, A. Viciu *, G. Dem. Teodorescu *, D. Bojîncă *, M. Pompiliu *, I. C. Fundescu *, P. Băncilă, I. C. Tacit, L. Șăineanu *, B. P. Hasdeu *, Tit Bud *, G. Weigand, A. de Gubernatis, P. Sébillot), ca să nu mai amintim referințele la rev. și nr. inf. și al culegătorilor ce i-au venit în sprijin. Opera lui **M.** a avut un mare rol în dezvoltarea cercetărilor ulterioare, o seamă de folcloriști — A. Gorovei *, T. Pamfile *, Elena Sevastos *, Elena Niculiță-Voronca * — fiind influențați de st. sale. Lasă în ms. *Botanica populară*, *Doine poporale române din Ardeal*, *250 cîntece ostășești*. În arhiva fondului doc. « S. Fl. Marian » de la Suceava se află și cîteva sute de scrisori primite de **M.** de la folcloriști din țară și de peste hotare.

Alte op.: *Tolpa și Ștefan Vodă*, Tradițiune poporală, Brașov, Edit. libr. N. I. Ciurcu, col. «Biblioteca copiilor», nr. 2, 1886, 8 p.; *Bărnușca*, istorie populară de ~, Brașov, Edit. libr. N. I. Ciurcu, col. « Biblioteca copiilor », nr. 20, 1887, 7 p.; *Păsările noastre și legendele lor*, Buc., Carol Müller, col. BPT, nr. 1, 1895, 118 p.; *Legendele Maicii Domnului*, Studiu folcloristic, Buc., Ediținea Acad. Rom., Tip. Carol Göbl, 1904, 1 f. + 345 p.; *Hore și chiuituri din Bucovina*, Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, nr. IX, XIX + 182 p.

Bibl. ref.: B. P. Hasdeu, *Despre « Nunta la români » de S. Fl. Marian*, în *AAR*, *Dezbateri și administrație*, seria II, tom. X, 1887—1888, p. 142—143; G. Bogdan-Duică, *Simion Fl. Marian: « Poezii populare despre Avram Iancu, Adunate și publicate de ~ »*, în *CL*, Buc., an. XXXIV, nr. 8, 15 aug. 1900, p. 715—730; A. D. Xenopol, *În amintirea lui Simeon Florea Marian*, în *JL*, Suceava, an. IV, nr. 6—7, iun.-iul. 1907, p. 128; Dr. C. I. Istrati, *Simeon Florea Marian*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 128—130; Dr. Ioan Urban Jarník, *Stimaților domni*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 131—132; Sextil Pușcariu, *Părintele Marian*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 132—136; At. M. Marienescu, *Cu Dumnezeu (Lui Simion Florea Marian)*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 136—137; T. T. Burada, *Cu tine, iubite...*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 135; Iacob C. Negruzzi, *Două scriseri*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 138—139; Elena Niculiță-Voronca, *Amintire*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 142—145; Liviu Fl. Marian, *Simeon Florea Marian (1847—1907)*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 149—156; Dimitrie Dan, *În amintirea lui S. Fl. Marian*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 156—157; M. Lupescu, *Cum am cunoscut pe S. Fl. Marian*,

Scanned with OKEN Scanner

Ibid., an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 158—159; C. Morariu, *Ceva despre S. Fl. Marian*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 159—161; Iancu I. Nistor, *Un modest prinos de venerare*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 161—164; N. Iorga, *Un cercetător al vieții poporului românesc*, *Ibid.*, an. IV, nr. 6—7, iun.—iul. 1907, p. 166—167; P. Nicanor, *S. Fl. Marian*, în *VR*, Iași, an. II, nr. 4, apr. 1907, p. 148—149; Liviu Marian, *Simeon Florea Marian*, în *Șez.*, Fălticeni, vol. 10, nr. 1—2, oct. 1907, p. 3—7; D. Furtună, *Două cuvinte despre S. Fl. Marian*, în *IC*, Bîrlad, an. XII, nr. 11—12, nov.—dec. 1919, p. 103; Leca Morariu, *Pentru S. Fl. Marian*, în *Făt-Frumos*, Suceava, an. I, nr. 1, ian.—febr. 1926, p. 30—31; Leonida Bodnărescu, *Simeon Florea Marian și ceilalți*, *Ibid.*, an. VII, nr. 3—4, mai—aug. 1932, p. 103—105; Artur Gorovei, *Simeon Florea Marian*, *Ibid.*, an. VII, nr. 5—6, sept.—dec. 1932, p. 217—223; D. Florea-Rarițe, *Simion Florea Marian, Originea familiei, Originea numelui*, în *A.*, Iași, an. XLVII, nr. 1—2, ian.—iun. 1940, p. 116—119; Leca Morariu, *Simeon Florea Marian*, în *Altarul Banatului*, Caransebeș, an. III, nr. 1—6, p. 19—22; D. Florea-Rarițe, *Contribuția lui S. Fl. Marian la cunoașterea și studiul limbii române*, în *AȘUI*, tom. IV, secția III, 1953, p. 215—222; Ovidiu Bîrlea, *Cincizeci de ani de la moartea lui Simeon Florea Marian*, în *RF*, Buc., an. II, nr. 3, 1957, p. 122—123; D. Florea-Rarițe, *50 de ani de la moartea folcloristului Simeon Florea Marian*, în *S.*, Cluj, an. IX, nr. 4, apr. 1957, p. 71—75; N. Jula, *Lucrări inedite ale lui S. Fl. Marian*, în *RF*, an. III, nr. 3, 1958, p. 115—118; Adrian Fochi și N. Al. Mironescu, *Contribuții la cunoașterea vieții și operei lui S. Fl. Marian*, în *RF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 132—137; N. Jula, *Simeon Florea Marian (60 de ani de la moarte)*, în *Luc.*, Buc., an. X, nr. 24, 17 iun. 1967, p. 7; I. C. Chițimia, *Simion Florea Marian, folclorist și etnograf*, în *FFR*, p. 159—191; Paul Leu, *Un mare folclorist și etnograf*, în *Zori noi*, Suceava, an. XXVII, nr. 7681, 1 sept. 1972, p. 3; Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Buc., *EȘ*, 1973, p. 77—79; Romulus Vulcănescu, G. Vrabie, *Etnologia, Folcloristica*, Buc., EARSR, 1975, p. 35—39, 135—137; *Scrisori către Ioan Bianu*, Ed. îngr. de Marieta Croicu și Petre Croicu, Buc., Minerva, 1976, vol. III, p. 287; Mihai Cărăușu, *Simeon Florea Marian, Schiță biografică*, în *Anuarul Muzeului județean Suceava*, vol. IV, 1977, p. 191—204; Iordan Datcu, *Simeon Florea Marian și etnografii francezi*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VIII, nr. 4, 1977, p. 181—182. **(I.D.)**

MARIENESCU Atanasie Marian, n. 20 mart. 1830, Lipova, jud. Arad — m. 7 ian. 1915, Sibiu. Șc. pr. la Lipova (pînă în 1842); st. gimn. la Arad, Tim. și Bud.; st. univ. de drept la Bud. și Viena (pînă în 1856), după care urmează și «ambele cursuri advocațiale» (1862); dr. în drept. Vicenotar în Caraș (1862), asesor de tribunal în Lugoj (pînă în 1869), Oravița (1869—1876), Tim. (1876—1880), judecător supleant la «tabla regească» (Tribunalul suprem) din Bud. (1880—1885) și Oradea (1885—1900). M. coresp. (1877) și m. activ (1881) al Acad. Rom.; m. al Soc. de etnogr. din Bud. Colab. la *Albina*, *Aurora română*, *Calendarul diecezan*, *Columna lui Traian*, *Concordia*, *Dîmbovița*, *Ethnographia* (Bud.), *Familia*, *Federațiunea*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta poporului*, *Luminătoriul*, *Opinca*, *Telegraful român*, *Transilvania*.

M., a cărui activitate se caracterizează prin luminism, latinism și istoricism, deține primatul în cîteva direcții ale folcloristicii din Transilvania: tipărește prima col. de colinde (*Poezia*

poporală, Colinde, Culese și corese de ~, Pesta, Cu tiparul lui J. Herz, 1859, XXIV +175 p.), împărțindu-le în colinde «religioase» și «lumești», descriind ritualul colindatului și adăugînd obs. asupra melodiei colindelor; alcătuiește prima fișă amplă asupra unui rapsod popular (*Mărcea Giuca*, în *Fam.*, Pesta, an. II, nr. 41, 4/16 dec. 1866, p. 1); atrage atenția asupra importanței alcătuirii ist. cîntecelor pop. și a cîntăreților talentați (*Schițe istorice despre poezia poporală și cîntăreții poporali la maghiari, germani și în parte la francezi*, în *Fam.*, Pesta, an. II, nr. 35, 23 oct./4 nov., p. 415—416, nr. 36, 30 oct./11 nov., p. 428—429, nr. 37, 6/18 nov. 1866, p. 440—441). Militează pentru bunăstarea materială și spirituală a țărănimii și condamnă obiceiurile și practicile obscurantiste, superstițiile. Apreciază unitatea folc. rom.: «românii toți au numai o limbă dulce, un singur dialect universal». Pune cercetările folclorice și etnografice în slujba ist., dorind să demonstreze și pe această cale că datinile și mit. «purced de la strămoși, de la coloniile romane din Dacia». Avînd planuri vaste și știind că nu le poate realiza singur, **M.** recurge la apeluri: *Ceva de luare aminte* (în *Telegraful român*, Sibiu, an. V, nr. 89, 9 nov., p. 350—351, nr. 90, 13 nov. 1857, p. 353—354), *Epistolă deschisă* (în *Albina*, an. V, nr. 8, 22 ian./3 febr. 1870, p. 1—3) și o altă *Epistolă deschisă* (*Ibid.*, an. VII, nr. 12, 12/25 nov. 1870, p. 1—3). Din cerințele formulate deducem că are o imagine completă asupra creației pop. și că pune accent pe clg. unor texte originale, însoțite de note privind numele loc. și ale inf. Preconizează ca basmele să fie scrise în timpul povestirii și cere ca munca să se desfășoare în echipe, sugerînd antrenarea la clg. și a femeilor — propuneri noi și prețioase în epocă. Totuși, chiar în aceste propuneri apar contradicții, folcloristul recomandînd deopotrivă rigoarea, dar și «înfrumusețarea» textelor, culegătorul «avînd de sfîntă datorință a susține originalitatea, adică ideile și espresiunile, limba populară și forma viersului, și iertîndu-i-se a silui numai metrul, cădința, a-și înzestra cîntecul cu frumusețea poetică, fără a pierde cel mai puțin din esența lui». În practică însă, ingerințele lui **M.** sînt mai mari, și le aflăm chiar din mărturisirile în care-și justifică metoda de prelucrare prin dorința de a evita fragmentarismul și imperfecția unor cîntece. Din 101 balade din ciclul Novăceștilor realizează 22 de prelucrări. Alte 75 de balade, din același ciclu, le «netezește» din cel puțin 300 de balade. Pentru a realiza o baladă folosește «2, 4, 6—8 esemplarie și

fragmente », năzuința sa fiind să refacă « prototipul », care crede a fi fost amplu, dezvoltat. Aceste ingerințe, făcute și în numele metodei filologice, trezesc vii reacții în epocă, folcloristul fiind învinuit de falsuri. Însuși V. Alecsandri *, pentru care M. nutrise o mare admirație, îi respinge de la Acad. Rom. epopeea pop. *Novăceștii*, pe care o califică « o lucrare de fantezie ». Cercetări contemporane (Ovidiu Bîrlea, *Atanasie Marienescu, folclorist*, în *AUT*, an. I, 1963, p. 1—75) încadrează metoda lui M. în practicile folcloristicii epocii și conclud că M. era convins că face op. științifică. O recentă ed. (Atanasie Marian Marienescu, *Poezii populare din Transilvania*, Ed. îngr. de Eugen Blăjan, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., Minerva, 1971, XLII + 821 p.) prezintă paralel cîntece pop. în forma lor autentică și în aceea dată de folclorist, prilejuind aprecierea măsurii în care M. a intervenit în textele de bază. M. cercetează cu predilecție baladele (*Poezia poporală, Balade*, Culese și corese de ~, Broșura I, Pesta, Tip. J. Herz, 1859, XX +144 p.; *Poezia poporală, Balade*, Culese și corese de ~, Broșura a II-a, Viena, Tip. P. P. Mechitaristi, 1867, VI +147 p.), văzînd în ele « o poezie epică de caracter serios, din timpii cei antici ai unei națiuni ». Preocupat să furnizeze argumente st. sale prolatiniste, afirmă o mult mai largă influență romană în folc. nostru decît cea reală. Astfel, pretinde că în copilărie a auzit povești despre Marius și Sulla, colinde despre Hadrian și Aurelian. Adept al teoriei fraților Grimm, susține că multe personaje din basmele și baladele noastre sînt « prelungiri » romane și gr., chiar « zei păgîni degradați la oameni ». Interpretarea a fost respinsă încă de la sfîrșitul sec. trecut de Lazăr Șăineanu * în *Basmele române* (Buc., Litotip. Carol Göbl, 1895, cap. V). M. se înscrie printre folcloriștii care au contribuit substanțial la popularizarea folc. rom. peste hotare. În *Ethnologischen Mitteilungen aus Ungarn [Comunicări etnologice din Ungaria]*, sub titlul *Aus der rumänischen ethnographischen Literatur [Din literatura etnografică românească]*, prezintă col. folcloriștilor G. Dem. Teodorescu *, D. Vulpian, I. Pop-Reteganul *, Jarník * — Bîrseanu *, monografiile lui S. Fl. Marian * și *Moții* de G. Frîncu * și G. Candrea.

Alte op.: *Doi feți cotofeți sau Doi copii cu părul de aur*, Poveste poporală, Pesta, Cu tiparul lui Emerich Barlatits, [1871], 32 p.; *Argir și Ileana Cosandiana*, Poveste poporală, Pesta, Cu tiparul lui Emericu Bartalits, 1872, 51 p.; *Steaua magilor sau Cîntece la nașterea Domnului Isus Cristos*, Biserica Albă, Tip. J. Wunder, 1875, 47 p.; *Cultul păgîn și creștin*, Tomul I, *Sărbătorile și*

datinele române vechi, Buc., Tip. Acad. Rom., 1884, 460 p.; *Novăceștii*, Cinci ani înaintea Academiei Române, Tim., Tip. Diecezană, 1886, 65 p.
Bibl. ref.: Ion Mușlea, *Ovidiu Bîrlea: «Atanasie Marienescu, folclorist»*, în *SUB-B, s. Phil.*, Cluj, Fasc. 2, 1965, p. 141—147. **(I.D.)**

MARKEL Hanni Anneliese, n. 9 aug. 1939, Tălmaciu, jud. Sibiu. Șc. pr. în loc. natală (1946—1953), st. s. la Sibiu (1953—1956); st. univ. de fil. la Buc. (1957—1962). Prof. la Jidvei, jud. Alba (1962—1964); cercetător științific în sectorul de etnog. și folc. al CȘSP din cadrul AȘSP din Cluj (din 1964). Colab. la *Anuarul muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Neuer Weg*, *Neue Literatur*, *Karpatenrundschau*, *Revista de etnografie și folclor*.

M. cercetează cu precădere proza pop. săsească *(Legenda populară săsească în zona Reghinului*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 4, 1968, p. 349—355), fiind preocupată să semnaleze reciprocitățile folclorice rom.-sas. *(Snoave populare românești la sașii din Păuca*, în *AMET pe anii 1968—1970*, Cluj, 1971, p. 419—435) și rom.-magh. *(Variante românești și maghiare ale basmului «Dracul ispășește» [Aa-Th 810 A]*, în colab. cu Olga Nagy *, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 1, 1968, p. 81—93). În st. *Snoave populare românești la sașii din Păuca* cercetează fenomenul bilingvismului într-o com. în care influența rom. este «evidentă deopotrivă în însușirea deosebit de curentă a limbii române, ca și, mai ales, în graiul săsesc local, care a suferit îndelungate și însemnate influențe ale limbii române, atît de bine asimilate și de către generația vîrstnică». Găsește în această com. din jud. Sibiu inf. sași cu un bogat repertoriu în piese rom., povestite atît în sas. cît și în rom. Extrage, sistematizează și examinează (din punct de vedere geografic și folcloric-etnografic), în st. *Cu privire la ancheta lui W. Mannhardt (1865), Răspunsurile de la sașii din Ardeal* (în *AMET pe anii 1965—1967*, Cluj, 1969, p. 411—436), materialul (privind pe sas. și rom.) din răspunsurile primite de etnologul amintit, privitoare la obiceiurile agrare și practicile magice aferente, cu accent deosebit asupra obiceiurilor de la recoltare. Stăruie asupra celor 126 de p. cu răspunsuri din 37 loc. transilvănene, cel mai bine reprezentat fiind ținutul Sighișoarei.

Alte op.: Josef Haltrich, *Sächsische Volksmärchen aus Siebenbürgen*, Herausgegeben von ~, *[Povești populare săsești din Transilvania]*, Buc., Kriterion, ed. a VII-a, 1971, 467 p. + 1 f. fasc. **(I.D.)**

MATEESCU C. N., n. 1 mart. 1864, Curtea de Argeș — m. 16 mart. 1939, ?. St. sem. la Buc. (abs. în 1882); st. univ. de teol. la Buc. (1882—1886). Prof. s. la Buzău (1886—1893), Curtea de Argeș (1893—1901) și Rm. Vîlcea (1901—

1906). Colab. la *Albina, Convorbiri literare, Ghilușul, Ion Creangă, Izvorașul, Luminătorul, Șezătoarea, Tribuna* ș.a.

M. publică una din cele mai bune clg. de poezie epică, *Balade*, Adunate de ~, Cu o pref. de N. Iorga (Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1909, X + 134 p.). Vol. cuprinde 19 piese (14 culese de pe plaiurile argeșene, 3 din Pietrari, jud. Dîmbovița, și 2 din Peretu, jud. Teleorman), făcînd parte din ciclurile domnesc *(Mircea Ciobănașul)*, eroic *(Vartic, Letinul bogat)*, haiducesc *(Potîncuș haiducul, Căpitan Gheorghiță, Stanciu al Bratului)* și dunărean *(Dragnea, Iovan Iorgovan, Badiu)*. Textele, interesante și din punct de vedere lingv. (conțin cuvinte rar întîlnite aiurea), sînt notate corect, cu indicarea loc. și consemnarea var. din col. V. Alecsandri *, G. Dem. Teodorescu * și C. Rădulescu-Codin *. «Colecția este prețioasă pentru că dă la iveală balada de sub munte, întregind teritorial colecția lui C. R. Codin, o zonă în care cîntecul epic va decade neașteptat de repede. Variantele păstrează fizionomia neîntinată a baladei în toată strălucirea ei.» (*IFR*, p. 394)

Bibl. ref.: N.S., *C. N. Mateescu: «Balade culese de ~, Cu o prefață de N. Iorga»*, în *CL*, Buc., XLIII, nr. 10, oct. 1909, p. 1127. **(S.C.S.)**

MATEESCU-MOVILĂ Nicolae (pseud.: N. Dabija; Matei), n. 1 mart. 1870, Cîrligi, jud. Neamț — m.?. Abs. al șc. norm. din Bîrlad (1887). Înv. și director de șc. pr. în loc. vrîncene Păunești (1887), Movilița, Cîrligele, Călieni și la Focșani. Colab. la *Arheologie și filologie, Arhiva, Arhivele Olteniei, Convorbiri literare, Foaia interesantă, Ion Creangă, Izvorașul, Neamul românesc literar, Pagini literare, Ramuri, Revista pentru istorie, arheologie și filologie, Șezătoarea, Tudor Pamfile* ș.a.

M.-M. este autorul a 2 modeste clg. de basme și snoave *(Povești alese*, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1910, 72 p. și *Chipăruș Voinicul și alte povești românești cu conținut rural*, de ~, Craiova, Țărăncuța, Balș, 1934, 56 p.), din care prima cuprinde 7 basme, iar a doua, prețuită de G. Coșbuc * într-o frază prea convențională pentru ca aprecierea să fie adevărată («cu cît talent, cu cîtă artă și meșteșug în vorbă redă graiul poporului, imaginația lui, chipul lui chiar de improvizare»), 7 povești, culese, între 1890 și 1909, din Movilița, cîteva cu indicarea numelor inf. **(S.C.S.)**

MĂLDĂRESCU Ion C., n. 10 mai 1861, Botoșani — m.?. St. norm. la Galați (1879—1883). Înv. în Filești, jud. Galați (1883), Rasova (1884—1893 și Oltina din jud. Constanța (1894).

M. publică o br. de folc., *Din șezători*, Basme culese de ~, Cu o pref. de Alex. I. Șonțu (Buc., Edit. *Revistei poporului*, 1889, 63 p.), cuprinzînd 11 narațiuni (7 basme fantastice, 1 basm cu animale și 3 snoave) adunate din Ardeal (2 piese), din Dragomirești, jud. Ilfov (o piesă) și din Buc. (9 piese), reproduse în graiul simplu, învîrstat cu obs. naive și uneori glumețe, specifice povestitorului pop. Prin naturalețea și farmecul frust al stilului, narațiunile culese de M. depășesc în impresia de autenticitate basmele și snoavele din col. lui Ispirescu* și Stăncescu *. (S.C.S.)

MEIȚOIU Ioan, n. 1 aug. 1927, Buc. Abs. (1950) al șc. de lit. și critică literară «M. Eminescu» din Buc. St. univ. de fil. la Buc. (1950—1954). Red. la rev. *Caietul literar* (1950—1952) și *Pentru Patrie* (1952—1954); activist (din 1954) al CCP, apoi al CCPMAA din CCES. Colab. și la *Familia*, *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Ramuri*, *România literară*, *Steaua*, *Viața românească* ș.a.

M. alcătuiește și publică, ajutat de un larg cerc de colaboratori, masive antol. de folc. cont. din toată țara. *Folclor poetic nou*, Cu un st. intr. de Mihai Pop (Buc., CCP, 1965, 500 p.) conține numeroase texte pseudofolclorice, ocazionale, elaborate de activiști culturali, neautentice, prelucrări de poezii culte, versuri împrumutate, fără mențiuni bibliografice, din alte col. de prelucrări etc., care reflectă, în ciuda bunelor intenții afirmate, insuficiența spiritului critic al antologistului. Mai bine orientată, dar cu multe deficiențe similare, este clg. *Spectacolul nunților*, Monografie folclorică, Cu un cuvînt înainte de D. Panaitescu-Perpessicius (Buc., CCP, 1969, 639 p.), considerată de prefațator ca «o contribuție dintre cele mai valoroase în această ramură a folclorului». *Folclorul și educația estetică a maselor* (Buc., CSCA, 1968, 301 p.) se adresează «așezămintelor sătești de cultură» și își propune să surprindă unele elemente noi apărute în creația pop. cont., oferind totodată îndrumări metodologice celor «care lucrează nemijlocit în sistemul culturii de masă». Ultima parte a cărții analizează, din perspectivă etică, lit. pop. aforistică și prezintă unele obiceiuri folclorice spectaculare.

Alte op.: *10 poeți țărani*, Ed. alcătuită de ~, Cuvînt înainte de Al. A. Philippide, Buc., CCPMAA, 1973, 197 p.

Bibl. ref.: Victor Eftimiu, *Folclor contemporan*, în *România liberă*, Buc., an. XXIII, nr. 6519, 1 oct. 1965, p. 1; V. Adăscăliței, *Folclor poetic nou*, în *IL*, an. XVI, nr. 12, dec. 1965, p. 77; Ioan Bradu, *Folclor poetic nou*, în *Fam.*, Oradea, seria a V-a, an. 2 (102), nr. 3, mart. 1966, p. 2; Ioan Bradu, *Spectacolul nunților*, în *Fam.*, Oradea, seria a V-a, an. V (106), nr. 12, dec. 1969, p. 5; Eugeniu Speranția, *Folclor (III)*, în *S.*, Cluj, an. XXI, nr. 11, nov. 1970, p. 106—107. **(I.D.)**

MERA Iuliu T., n. 1861, Șiria, jud. Arad — m. 24 aug. 1909, Reichenau (azi în Austria). St. s. la Tim. și Brașov; st. univ. de med. la Viena; m. al soc. academice social-literare a studenților rom. din capitala Imperiului austro-ungar, România Jună (1882). Medic la Karlsbad (azi Karlovy-Vary, R. S. Cehoslovacă). Colab. la *Convorbiri literare*, *Familia*, *Gazeta poporului*, *Independența românească*, *Telegraful român*, *Timpul*, *Tribuna*.

Culegător de proză pop., căreia îi păstrează, nealterată de intervenții literaturizante, autenticitatea, **M.** publică o singură clg. de folc., *Din lumea basmelor* (Buc., Minerva, 1906, 284 p.+87 il. originale) cuprinzînd 10 basme din care 2 (*Piperuș Petru* și *Cenușotcă*) sînt inedite, iar celelalte 8, var. ale unor basme cunoscute din alte col. Vol. a fost premiat de Acad. Rom. cu premiul « Năsturel-Herescu » (1907).

Alte op.: *Piperuș Petru*, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr, nr. 4, 1884, 24 p.; *Cenușotcă*, Poveste, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr, nr. 19, 1885, 20 p.

Bibl. ref.: I. Caragiani, *I. T. Mera: « Din lumea basmelor »*, în *AAR*, seria II, tom. XXX, 1906—1907, *Partea administrativă și dezbaterile*, Buc., Carol Göbl, 1907, p. 270; I.D., *I. T. Mera: « Din lumea basmelor »*, în *Luc.*, Bud., an. VI, nr. 6, 15 mart. 1907, p. 115; I. Breazu, *Povestitori ardeleni și bănățeni pînă a Unire*, Antol. și pref. de ~, Cluj, Tip. Cartea românească, 1937, p. 74. **(S.C.S.)**

MICHELET Jules, n. 21 aug. 1789, Paris — m. 10 febr. 1874, Hyères. St. s. (din 1812) la Paris, colegiul « Charlemagne » (bac. în lt. în 1817); st. univ. la Paris; dr. al Univ. din Paris (1819). Prof. s. la colegiul « Charlemagne » (1821) și la colegiul « Sainte-Barbe » (din 1822); cursuri la École Normale Supérieur (din 1827); prof. particular (1829); șef al Secției de ist. la Arhivele regale din Paris (1829); prof. la Collège de France (din 1838 pînă în 1852, cînd e concediat). M. al Acad. de științe morale și politice din Paris (1838).

Istoric și publicist fr., autor, printre altele, al unui monumental tratat de ist. a Franței în 18 vol. apărut între 1833 și 1863 și al *Istoriei Revoluției Franceze* în 6 vol., apărute între 1847 și 1853, **M.** scrie, la jumătatea sec. 19, pagini ardente despre poporul rom., în care cărturarul de structură romantică și republicanul umanist sprijină lupta pentru independență și unitate națională a poporului nostru, lăudîndu-i originea romană, schițîndu-i ist. zbuciumată, virtuțile, etnogr. și folc.

El este — scrie I. Breazu* — între cei dintîi francezi care au cunoscut această comoară sufletească a națiunii noastre, vorbind despre ea în cuvinte elogioase. » Folc. rom. și-l apropie, în măsura în care era posibil, prin rom. emigrați la Paris, mulți dintre ei audiindu-i cursurile înflăcărate de la Collège de France: Dumitru Brătianu, Ion Ghica, Ion Brătianu, C. A. Rosetti

Scanned with OKEN Scanner

V. Alecsandri*, N. Bălcescu*, Ermiona Asachi, fraţii Goleşti ş.a. Cîteva informaţii le obţine prin corespondenţă, îndeosebi de la C.A. Rosetti şi Ioan Voinescu II, altele, în special despre folc. şi etnogr. rom. din Transilvania, din cartea lui A. de Gerando, *La Transylvanie et ses habitants [Transilvania şi locuitorii ei]* (Paris, 1845). În vol. său *Légendes démocratiques du Nord* (Paris, Garnier, 1854, p. 275—366), zăbovind asupra etnogr. şi folc. rom., îşi mărturiseşte admiraţia pentru tradiţiile poporului nostru şi pentru muz. pop (« des mélodies touchantes et d'une charme mélancolique » [« melodii emoţionante şi de un farmec melancolic »]), pentru gustul cromatic şi tradiţia romană a ornamentelor costumului pop., în care descoperă « la plus frappante ressemblance avec les plus anciennes mosaiques romanes » [« cea mai izbitoare asemănare cu cele mai vechi mozaicuri romane »], pentru jocul pop., şi cel de descendenţă romană (« Leurs danses sont romaines aussi, et leurs jeux ceux de l'antiquité » [« Dansurile lor sînt de asemenea romane şi jocurile lor sînt cele ale antichităţii »]). Dintre creaţiile poetice îi reţin atenţia baladele — **M.** este influenţat în ideile lui despre folc. de concepţia lui G.B. Vico, Herder şi a fraţilor Grimm — şi în primul rînd *Miorița*, *Mihu copilul*, *Balaurul*, *Inelul şi năframa*, *Cucul şi turturica* (ultimele 3 fiind găsite, în trad. fr., printre ms. sale). În balada *Miorița* apreciază vechimea mitului, frumuseţea lui şi originalitatea, sentimentul uniunii cu natura (« Quant à la *Petite brebis*, c'est un chant du caractère le plus antique, un chose sainte et touchante à fondre le coeur. Rien de plus naïf et rien de plus grand, c'est là qu'on sent bien profondément... cette aimable fraternité de l'homme avec toute la création » [« În ceea ce priveşte *Miorița*, este un cîntec din cele mai vechi, un lucru sfînt şi emoţionant care-ţi zdrobeşte inima. Nimic mai naiv şi nimic mai grandios. Acest cîntec te face să simţi pînă-n adîncul sufletului... calda înfrăţire a omului cu întreaga natură »]).

Bibl. ref.: N. Iorga, *Comemorarea lui Jules Michelet*, în *AAR*, *Memoriile Secţiei istorice*, seria III, tom. II, memoriul 8, Buc., 1924, p. 2—3; Ion Breazu, *Jules Michelet şi folclorul românesc*, în *AAF*, 1933, vol. II, p. 181—193; Ion Breazu, *Michelet şi românii*, Studiu de literatură comparată, Cluj, Tip. Cartea românească, col. « Biblioteca Dacoromania », nr. 9, 1935, 164 p. **(I.D.)**

MICU-CLAIN Samuil, n. 1754, Sadu, jud. Sibiu — m. 1806,?. Învaţă scrisul şi cititul, probabil, în casa părintească; « cursurile inferioare », în lb. rom.,

la Blaj, la « școala de obște »; st. de filoz. și teol. la Viena (1766—1772) la Inst. pazmanian (unde învață și fizică, fizică experimentală, mecanică, aritmetică și lb. germ.). Prof. de etică și aritmetică la gimn. din Blaj (din 1772), « prefect » pentru elevii români din cadrul colegiului « Sf. Barbara » din Viena (1777—1783); cenzor al cărților rom. la Buda (1804—1806).

Filolog și istoric luminist, corifeu al Școlii Ardelene, **M.-C.** se dovedește a fi mai bun cunoscător al folc. și etnogr. rom. decît Gh. Șincai * sau P. Maior *, deși scopul interesului pe care îl manifestă este același: susținerea, și cu ajutorul argumentelor oferite de tradițiile pop., a tezei despre romanitatea poporului nostru. În *Scurtă cunoștință asupra istoriei românilor*, scrisă către 1800, prezintă succint datini calendaristice, portul pop., obiceiuri la nunți și înmormîntări. Afirmă identitatea obiceiurilor rom. cu cele romane: « să adeverează din obiceaiuri cum că românii sînt rămășițele romanilor celor vechi, de Traian în Dachia așezați, cum învățați oameni au luat seama, că ceale mai multe obiceaiuri ale românilor din Dachia sînt tocma acelea care le-au avut romanii cei vechi din Italia ». Multe apropieri sînt « forțate sau naive, explicabile pentru acea epocă și pentru entuziasmul cu care fruntașul Școlii Ardelene căuta cu orice preț argumente pentru originea noastră », însă însemnările amintite, făcute pe baza observațiilor directe la Sadu, Blaj, în Cîmpia transilvană, « au deschis noi perspective în viața culturală a românilor ardeleni, întrucît le-a atras atenția asupra importanței și semnificației obiceiurilor poporului și a culegerii lor » (I. Mușlea *). În *Dictionarum valachico-latinum* (1801) face loc unor noțiuni folclorice: arminden, călușar, cătcăun, colindă, datină, deocheat, sînziene, solomonar, smeu, strigoi, strigoaie, turca ș.a. Referințele sale la alți etnologi sînt mai numeroase decît în scrierile lui Gh. Șincai * sau ale lui P. Maior *. Amintește pe Sava Brancovici, Del Chiaro * și D. Cantemir *. Oferă material folc. lui V. Popp * pentru lucrarea *De funeribus*... și atrage atenția asupra obiceiurilor pop. folcloriștilor D. Bojîncă *, S. Mangiuca * și At. M. Marienescu *.

Bibl. ref.: *Samuelis Klein Dictionarum valachico-latinum*, Bevezetö tanulmánnyal köszeteszi Gáldi László *[Dicționar român-latin*, St. intr. de Gáldi László], Budapest Erdélyi Todományos Intézet, 1944, XV + 496 p. + 5 f. pl.; *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*, Introducerea și îngrijirea ed. C. Cîmpeanu, Buc., ES, 1963, XLIX + 238 p.; Ion Mușlea, *Samuil Micu-Clain și folclorul*, în *CEF*, vol. I, p. 3—18. **(I.D.)**

MICU MOLDOVANU Ion, n. 13 iun. 1833, Moldovenești, jud. Cluj — m. 7 sept. 1915, Blaj, Șc. pr. în loc. natală (1841—1842) și la Blaj (1842—1845); st. gimn. și s. la Blaj (abs. în 1853); st. de teol. la Bud (1853—1854), Viena (1854—1856) și Blaj (abs. în 1857). Prof. de lb. orientale și exegeză biblică la sem. teol. din Blaj (1853) și prof. de ist. și geogr. fizică la gimn. din Blaj (1858—1879); director al aceluiași gimn. (1879—1883); canonic (1879), « vicar capitular » (1892—1895) al arhidiecezei de Alba-Iulia și Făgăraș; « prelat domestic » (1901—1907) și conducător al arhiepiscopiei de Blaj (1907—1914). Preș. al ASTRA (1893—1901); m. al Acad. Rom. (1894). Editează prima rev. rom. de ped. din Transilvania, *Foaia scolastică* (1873—1881).

Personalitate culturală proeminentă a Blajului și militant de frunte pentru drepturile politice ale rom. din Imperiul austro-ungar, **M.M.** a realizat, împreună cu 166 elevi blăjeni, între 1862 și 1878, cea mai mare și mai valoroasă col. de folc. transilvănean din a doua jumătate a sec. 19. Ampla sa col., cuprinsă în 190 caiete, conține 3 670 doine, cîntece și strigături, 115 balade, 44 basme, povești, snoave și legende, 14 colăcării, 24 descîntece, 55 ghicitori, 13 colinde, 1 bocet și 5 descrieri de obiceiuri culese din jud. Alba, Bistrița-Năsăud, Brașov, Covasna, Cluj, Harghita, Hunedoara, Mureș și Sibiu. Prin această col. **M.M.** a răspuns atît apelului lansat de T. Cipariu * pentru culegerea creațiilor pop., cît și unor comandamente majore ale epocii, lucrarea fiind unul din documentele peremptorii ale vieții culturale rom. din Transilvania și ale unității spirituale a poporului nostru. Valorii intrinseci a textelor i s-a adăugat scrupulul științific al coordonatorului, care a îndemnat pe culegători să respecte particularitățile de grai, autenticitatea textelor și să menționeze numele loc. și al inf., precum și data notării, prescripții ce au fost în genere respectate. În 1878, **M.M.** a încredințat col. sa filologului ceh J. U. Jarník *, care, împreună cu Andrei Bîrseanu *, va publica, peste șapte ani, o selecție cuprinzînd doar o treime din clg., sub titlul *Doine și strigături din Ardeal*, Date la iveală de Jan Urban Jarník și Andrei Bîrseanu (Buc., Ediținea Acad. Rom., Laboratorii rom., 1885, XV +528 p.). Antol. s-a bucurat de o mare popularitate, dar valoarea ei științifică este sub nivelul col. originale, autorii ed. operînd o seamă de modificări (suprimări, adăugiri) și renunțînd la datele doc. despre inf. și loc. O ed. fidelă a cîntecelor din colecția lui **M.M.**, însoțită de o prezentare detaliată a împrejurărilor și modalităților în care a fost realizată, a publicat Adrian Fochi *.

Bibl. ref.: I. Urban Jarník — Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Brașov, 1895, 432 p.; *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. îngr. de C. Ciuchindel,

Scanned with OKEN Scanner

Pref. de Ovidiu Papadima, Buc., EPL, 1964, XXXVI + 309 p.; I. Urban Jarník—Andrei Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. definitivă (st. intr., inedite, note și var.) de Adrian Fochi, Buc., EARSR, 1968, 967 p. **(I.D.)**

MIHUȚA Nichifor, n. 13 febr. 1927, Zerveşti, jud. Caraș-Severin. St. univ. de fil. la Cluj. Prof. în Vadu Crișului (jud. Bihor), Jdioara și Topolovățu Mare (jud. Timiș), Sacu (jud. Caraș-Severin) și la Caransebeș. Colab. la *Calendarul «Poporului român»*, *Calendarul «Voința Banatului»*, *Drapelul nou*, *Hunedoara noastră*, *Voința Banatului*.

M. publică o singură clg., *Folclor din Banat* (în seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. II, p. 479—561), care cuprinde 191 cîntece lirice, 4 balade și 3 cîntece de nuntă, notabile pentru originalitatea motivelor și pentru structura dezvoltată, neobișnuită, a cîntecelor de sărăcie, de haiducie, de dragoste și dor, de lume și satirice, culese din loc. Zerveşti, Teregova, Sacu, Dalci, Sadova Nouă (toate în jud. Caraș-Severin), Topolovăț și Gabojdia (ambele în jud. Timiș).

Alte op.: ~ și Dumitru Jompan, *Balade din Valea Bistrei — Banat*, în *FL*, Tim., I, 1967, p. 293—312. **(I.D.)**

MILLEA Aureliu, n. 1861, Tilișca, jud. Sibiu — m. 1915.?. St. s. și st. univ. de drept la Sibiu.

M. culege accidental, între 1 iul. 1878 și 1 aug. 1880, fără a preciza numele inf. sau al culegătorilor care l-au ajutat, intervenind în texte, folc. din Tilișca și din Cacova (jud. Sibiu). Clg., apărută postum *(Poezii populare din Mărginime — Sibiu*, în seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. II, p. 273—415), constituie totuși un document prețios pentru cunoașterea liricii pop. pastorale din zona Sibiului, cele mai reprezentative fiind secțiunile cîntecelor de cătănie și înstrăinare, de dragoste și dor, ca și cîteva cîntece epice *(Soarele și Luna, Codrean)*. **(I.D.)**

MIREA Ilie, n. 30 mai 1904, Smeeni, jud. Buzău. Abs. al șc. norm. din Brăila (1926).

M. culege folc. paremiologic — *Colecție de ghicitori (cimilituri) pentru șezători* (Buc., Cugetarea, 1940, 101 p.) cuprinde 600 ghicitori clasificate în ordinea nr. de versuri, începînd cu cele de un vers (întrebare) — și folc. al obiceiurilor de iarnă — *Carte cu colinde, cîntece de stea, plugușoare, sorcove, vicleime* (Buc., Cugetarea, 1940, 158 p.), însoțite și de notele melodiilor —, tipărindu-l, după cum mărturisește, pentru a-i asigura perenitatea și pentru a-l pune, prin texte adecvate, la dispoziția participan-

ților la șezătorile sătești. Deși neexplicită, opinia lui M. poate fi lesne dedusă. Ca și alți folcloriști el crede, probabil, că folc. a intrat în decadență și că ar putea fi reînvigorat prin repunerea lui în circulația orală cu ajutorul clg., opinie de nuanță tradiționalistă și în același timp eronată, întrucît nu ține seama de caracterul socialmente determinat și dialectic evolutiv al lit. pop. (S.C.S.)

MÎNDRESCU Simeon C., n. 18 iul. 1864, Rîpa de Jos, jud. Mureș — m. 30 sept. 1947. Șc. pr. în loc. natală (1875—1876), Monor, jud. Bistrița-Năsăud (1876—1879) și Reghin (1879—1881); st. s. la Sibiu (1881—1882) și Năsăud (1886—1888); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1888—1891); st. de specializare în Germania (1899). Prof. s. la Bîrlad (1892—1899) și Iași (1900—1905); șeful catedrei de lb. germ. a Univ. din Buc. (1905—1939). Ministru plenipotențiar în Albania (1924—1927). Colab. la *Ardealul*, *Convorbiri literare*, *Epoca*, *Universul*, *Viața nouă*, *Viitorul* ș.a.

M. publică o singură clg., *Literatură și obiceiuri poporane din comuna Rîpa de Jos, comitatul Mureș-Turda (Transilvania)* (Buc., Tip. F. Göbl-Fii, 1892, 245 p.), una din primele monografii folclorice de acest fel, dedicată lui A. I. Odobescu *, conținînd îndeosebi « doine sau hori » (se remarcă piesele erotice și cele de jale), « chiuituri sau strigături » și cîntece bătrînești — în transcriere literară, însoțite de un apendice cu mostre de pronunție și de note în care sînt descrise obiceiuri de nuntă și de Anul nou. (I.D.)

MOCANU Nicolae T., n. 21 ian. 1875, Schiopeni, jud. Galați — m.?. Abs. al șc. norm. din Bîrlad (1895). Înv. în loc. Cosmești, jud. Galați (1895), Hoceni (1895—1897) și Stănilești-Pogonești (1900—1905), ambele în jud. Vaslui, și Bohotin, jud. Iași (din 1905).

M. este unul din numeroșii înv. care la sfîrșitul sec. 19 și la începutul sec. 20 au răspuns apelului lansat de Spiru Haret, întocmind monografii etnofolclorice despre com. lor de baștină sau despre cele în care își desfășurau activitatea. M. publică *Monografia comunei rurale Stănilești* (Buc., Imprimeria Statului, 1905, 171 p.), în care, după ce descrie starea social-politică și economică a com., prezintă, în partea a II-a, intitulată « Partea literară », obiceiuri, lirică pop., ghicitori și frînturi de limbă, descîntece (cu descrierea momentului cînd se descîntă și a modului în care se descîntă), proverbe, snoave sau glume, păcălituri, anecdote, un basm și diverse credințe din repertoriul local, în transcriere literară dar indicînd numele inf. (S.C.S.)

Scanned with OKEN Scanner

MOHANU Constantin, n. 21 aug. 1933, Boișoara, jud. Vîlcea. St. ped. la Sibiu (1949—1953); st. univ. de fil. la Buc. (1953—1958). Red. la EPL (1958—1970), apoi la edit. Minerva (1970—1973); instructor principal la CCES (1973—1975); lector la Centrala editorială (din 1975). Colab. la *Argeș*, *Revista de etnografie și folclor*, *România literară* ș.a.

M. este autorul vol. *Fîntîna dorului*, Poezii populare din Țara Loviștei (Buc., Minerva, 1975, XXIX + 560 p.), care conține 784 texte (115 colinde, 318 cîntece lirice — pastorale și naturistice —, 255 strigături ș.a.), culese din 30 sate de pe Valea Oltului și cîteva de pe Valea Lotrului, zonă bogată în elemente etnofolclorice și lingv. arhaice. Clg. se remarcă prin tendința autorului de a epuiza repertoriul, în special al poeziei obiceiurilor, prin amplele și prețioasele note despre obiceiurile de la naștere, nuntă și înmormîntare și prin deosebita grijă pentru notarea corectă, fidelă a textelor, operațiune înlesnită de concursul lui Ov. Bîrlea *.

Alte op.: *Cinel-cinel*, Culegere de ghicitori, Ed. îngr. de ~, Pref. de I. C. Chițimia, Buc., EPL, col. BPT, nr. 219, 1964, XXIX + 560 p.; *Folclor și istorie la Boișoara*, în *Folclor din Țara Loviștei* (Rm. Vîlcea), CCP a jud. Vîlcea, 1970, p. 7—31.

Bibl. ref.: D. Macrea, *Limbă și poezie folclorică*, în *RL*, Buc., an. IX, nr. 2, 8 ian. 1976, p. 8; Ion Apostol Popescu, *Constantin Mohanu: «Fîntîna dorului»*, în *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XX, nr. 18, 29 apr. 1976, p. 6; Iordan Datcu, *«Fîntîna Dorului, Poezii populare din Țara Loviștei»*, în *O*, Tim., serie nouă, an. XXVII, nr. 2, 11 iun. 1976, p. 8; Virgil Florea, *C. Mohanu: «Fîntîna dorului, Poezii populare din Țara Loviștei»*, în *S.*, Cluj-Napoca, an. XXVII, nr. 7, iul. 1976, p. 56. **(I.D.)**

MOLDOVAN Silvestru, n. 1861, Agîrbiciu, jud. Cluj — m. 31 mai 1915, Sibiu. Șc. pr. și st. s. la Cluj, Sibiu și Brașov (bac. 1880); st. univ. de filoz. și fil. la Cluj și Viena, unde își ia «absolutoriul» (1884). Prof. s. de lb. lat., rom. și mag. la l. gr.-ortodox din Brașov (1885—1887); părăsește cariera de prof. (1887) și lucrează vreme de 6 ani în sectorul economic; red. la z. *Telegraful român* din Sibiu (1892—1896); întemeiază și conduce rev. *Rîndunica* (1894—1895) și *Femeia și familia* (1895—1897); red. la *Foaia poporului* (1896—1900 și 1904—1910); conduce rev. *Tribuna* (1900—1904); red. la *Gazeta Transilvaniei* (1910—1914). M. al soc. România Jună din Viena.

Gazetar talentat, dotat cu un deosebit har de povestitor, și autor de manuale didactice, **M.** face parte din prima generație tribunistă, care, sub îndrumarea lui I. Slavici *, a promovat în coloanele rev. sibiene folc. și lit. de inspirație folclorică în scopul reînvigorării «vieții noastre literare» prin idei și forme autentic naționale. El nu este propriu-zis folclorist, ci, ca și I. Adam *, A. Bolcu *, N. D. Popescu *, P. Dulfu * ș.a., un literarizator

de folc., cu înclinare spre povestea pop. și cu precădere spre snoavă, specie pe care o cultivă îndeosebi în rev. *Trib.*: *Nănașa dreaptă* (an. I, nr. 124, 18/30 sept. 1884, p. 494; an. I, nr. 125, 19 sept./1 oct. 1884, p. 498), *Păcală și Tîndală* (an. I, nr. 157, 26/7 nov. 1884, p. 626; an. I, nr. 158, 27 sept./8 nov. 1884, p. 630), *Fiică a nouă mame* (an. II, nr. 11, 15/27 ian. 1885, p. 10—11; an. II, nr. 12, 16/28 ian. 1885, p. 46—47; an. II, nr. 13, 17/29 ian. 1885, p. 50—51; an. II, nr. 14, 18/30 ian. 1885, p. 54—55; an. II, nr. 15, 19/31 ian. 1885, p. 58—59; an. II, nr. 16, 20 ian./1 febr. 1885, p. 62—63), *Povestea lui Ignat* (an. II, nr. 35, 14/26 febr. 1885, p. 138—139), *Marțolea* (an. II, nr. 197, 30 aug./11 sept. 1885, p. 786; an. II, nr. 198, 31 aug./12 sept. 1885), *Lumea proștilor* (an. III, nr. 274, 28 nov./10 dec. 1886, p. 1092; an. III, nr. 275, 29 nov./11 dec. 1886, p. 1098), *Noi tustrei pentr-un caș, c-așa-i bine* (an. V, nr. 71, 29 mart./10 apr. 1888, p. 70—71) ș.a. Cîteva din aceste snoave au apărut și în col. BPTr: *Păcală și Tîndală*, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 5, 1884, 10 p.; *Fiică a nouă mame*, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 9, 1885, 37 p.; *Povestea lui Ignat*, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 10, 1885, 8 p.; *Lumea poveștilor*, Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 30, 1886, 8 p. **M.** este de asemenea și autorul unei descrieri a Țării Zarandului *(Zarandul și Munții Apuseni ai Transilvaniei*, Descriere de ~, cu 9 ilustrațiuni și o schiță, Sibiu, Edit. proprie « Tipografia », 1898, VII +303 p.+ 10 f. pl.), în care, pe lîngă informații geografice, toponimice și etnografice, sînt menționate și cîteva legende despre Muntele Mare, Valea Poșăgii, Jidovina, Miluha și Valea Ponorului și tradiții folclorice locale despre Găina, Baia, Scărișoara, Peștera Smeilor.

Bibl. ref.: Dr. I. Proșu, *La mormîntul lui Silvestru Moldovan*, în *Foaia poporului*, Sibiu, an. XXIII, nr. 25, 31 mai/13 iun. 1915, p. 1—2; I. Breazu, *Literatura « Tribunei » (1884—1895)*, Partea I, *Proza*, în *DR*, Cluj, an. VIII, 1934—1935, p. 74—75; Vasile C. Osvadă [I. Agârbiceanu], *Un vrednic gazetar ardelean, Silvestru Moldovan*, în *Almanahul presei române*, Cluj, Tip. Viața, 1926, p. 82—84. **(S.C.S.)**

MORARIU Leca (Alexandru), n. 25 iul. 1888, Pătrăuți, jud. Suceava — m. 15 dec. 1963, Rm. Vîlcea. Șc. pr. în loc. natală (1896—1900); st. s. la Suceava (1900—1908); st. univ. de lt. și filoz. la Cernăuți (1908—1912); dr. în fil. al Univ. din Cluj cu teza *Morfologia verbului predicativ român* (1921). Prof. univ. suplinitor (1922—1924), prof. univ. agregat (1924) și prof. univ. tit. (1924—1940) la catedra de lit. rom. modernă și folc. a Fac. de lt. și filoz.

Scanned with OKEN Scanner

din Cernăuți, al cărei decan este în anii 1936—1937 și 1937—1938; director al Teatrului Național din Cernăuți (1933—1935) și al Inst. de lit., fil., ist. și etnogr.-folc. de pe lîngă Univ. din Cernăuți (din 1940). Secretar de redacție (1923—1925) al rev. *Junimea literară;* întemeiază și conduce rev. *Făt-Frumos, Mihai Eminescu, Fond și formă, Buletinul Institutului de literatură, filologie, istorie și etnografie-folclor;* colab. și la *Convorbiri literare, Ethnos, Freamătul literar, Glasul Bucovinei.*

M. militează pentru eliberarea folcloristicii din postura de «ancilla philologiae», pentru constituirea ei într-o disciplină autonomă și pentru stabilirea unor relații organice între creația cultă și folc. Trăsătura definitorie a folc. i se pare a fi « sinceritatea », naivă și primitivă, dar noțiunea nu are la **M.** sens estetic, ci este « o sinceritate dusă pînă la dezinteresarea anonimatului ». Publică mai întîi o clg. de proză (o snoavă și 6 basme), sub titlul *De la noi,* Povești bucovinene (Suceava, Tip. soc. Șc. rom., 1915, 104 p.), pe care N. **Iorga** *, prefațînd ediția a III-a (Cernăuți, Inst. de arte grafice Glasul Bucovinei, 1920, 132 p.), le apreciază ca fiind expresia trăiniciei unei culturi neatinse de aluviunile care au încercat-o, notabile pentru culoare, mișcare epică, simțul nuanței și adevărul dialogurilor. A doua clg., *Cimilituri,* Culese de ~ (Suceava, col. « Biblioteca Făt-Frumos », Tip. Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1930, 64 p.), se distinge prin ingeniozitatea clasificării și prin respectarea unei vechi recomandări a lui M. Eminescu * de a fi culese și piesele « cam echivoce », sau cum le numește **M.**, « îmbălate ». *Lu frați noștri, Libru lu rumeri din Istrie, Il libro degli rumeri istriani,* Susnevița (Valdarsa) — Jeián (Seiane) (Suceava, Edit. rev. *Făt-Frumos,* 1928, 188 p.), « carte de trezire și petrecere », conține, pe lîngă texte istrorom. nordice și sudice (din Monte Maggiore, Gromnic, Letai, Jeián), care interesează pe dialectolog, și povești, cimilituri (« părcolițe ») și cîntece pop., culese în anii 1927 și 1928, unele fiind « adaptate ».

Alte op.: *Pentru cîntecul popular* (Precizări), Cernăuți, Inst. de arte grafice și edit. Glasul Bucovinei, 1933, 61 p.; *Folclor aservit filologiei ? Pentru « epoca folclorică » a folclorului !,* Siret, Tip. Arta, Rădăuți, 1936, 13 p.; Luigi Salvini, *Canti popolari romeni,* Scelti e tradotti da ~, în *CL,* Buc., an. LXXII, nr. 1, ian. 1939, p. 63—79.

Bibl. ref.: Elf, *De la noi,* în *R.,* Craiova, an. XIV, nr. 10, 15 sept. 1920, p. 8; O. D[ensusianu], *Leca Morariu: « Lu frați noștri »,* în *GS,* Buc., 1930, vol. IV, p. 411—412; G. Pascu, *Leca Morariu: « Lu frați noștri »,* în *Revista critică,* Iași, an. IV, apr.—iun., nr. 2, 1930, p. 133—134; G. Tagliavini, *Leca Morariu: « Lu frați noștri »,* în *Studi rumeni,* Roma, vol. IV, 1929—1930, p. 182—184; P. Iroaie, *Leca Morariu: «Folclor aservit filologiei ? ! »,* în *JL,* Cernăuți, an. XXVI,

nr. 1—9, ian.—sept. 1937, p. 231; I. Diaconu, « *Canti popolari romeni* », în *E*, Focșani, an. I, fasc. 1, 1941, p. 324—330. **(I.D.)**

MORARIU Tiberiu, n. 26 sept. 1905, Salva, jud. Bistrița-Năsăud. St. s. la Năsăud (1916—1924); st. univ. de geogr. la Cluj (1924—1928); lic. în geogr. al Univ. din Cluj (1928); dr. în științe geografice al Univ. din Cluj (1935). Preparator la catedra de geogr. a Univ. din Cluj (1925—1928); asist. univ. (1928—1931), șef de lucrări (1931—1942), prof. univ. (1942—1948), prof. univ., șeful catedrei de geogr. din Fac. de biologie-geogr. a Univ. din Cluj (1948—1973); decan al Fac. de biologie-geogr. a Univ. din Cluj (1963—1973). M. coresp. al Acad. R.S.R. (1955); dr. honoris causa al Univ. din Strasbourg (1969). Colab. la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Freamătul școalei*, *Vatra* ș.a.

M. este atras îndeosebi de aspectele vieții păstorești din reg. sa natală, dar unghiul lui de vedere nu este acela al folcloristului, ci cel al etnografului. Monografia *Viața pastorală în Munții Rodnei* (Buc., Societatea regală română de geografie, 1937, 240 p.), principala sa lucrare, conținînd o descriere detaliată a cadrului geografic, informații despre pășune, păstorit (« creșterea vitelor și valoarea lor economică pentru viața satelor » din reg., « industria păstoritului », « comerțul păstoritului », « împreunatul oilor și băgatul pe brînză », « plecarea la munte », « drumul oilor »), despre « straiele, uneltele și gospodăria » păstorilor, precum și despre « alte tipuri de viață pastorească », ilustrează obs. de mai sus. Folc. propriu-zis îl interesează numai în măsura în care completează descrierea obiceiurilor, tradițiilor și credințelor pop. pastorale, de unde și impresia de addenda la monografia citată pe care o lasă singura sa clg., *Material etnografic și folcloric ciobănesc din Munții Rodnei* (extras din rev. *Vatra*, Cluj, an. V, nr. 6—12, iun.-dec. 1939, p. 137—186), ce conține, în transcriere aproximativ fonetică și însoțite de numele loc. și ale inf., scurte povești despre oi, despre oi și capre, credințe, superstiții și cîntece pastorale, balade, doine, colinde, ghicitori, strigături despre păcurari, jocuri ciobănești etc. În sfera aceleiași preocupări se înscrie și st. *Obiceiuri, credințe și superstiții legate de « focul viu »* (Cluj, Tip. Cartea românească, 1937, 19 p., extras din rev. *Freamătul școalei*, Cluj, an. III, nr. 1—2, ian.-febr. 1937, p. 14—31), în care relevă, pe baza unei anchete efectuate în 1935, un ritual pastoral studiat și de I. Mușlea * și D. A. Vasiliu *, provenit din străvechiul cult al focului, păstrat în puține reg. ale țării (Munții Maramureșului, Bucovina și Munții Apuseni), practicat la urcarea oilor la stîne primăvara, cînd se face primul « foc viu », adică primul foc aprins prin frecarea a două lemne, al cărui

rost este de a feri oile de rele și de a le vindeca de orice boală. În Munții Apuseni ritualul se practică și pentru vindecarea bolilor la oameni. St. conține, pe lîngă o introducere, 31 texte pop. privind procedeele de aprindere, precum și credințe și legende despre « focul viu ». Textele, transcrise aproximativ fonetic, sînt adnotate cu numele și vîrsta inf., uneori și cu numele loc. de unde au fost culese, precum și cu glose lexicale. *Contribuțiuni la medicina populară și etnobotanica din comuna Măguri* (extras din rev. *Freamătul școalei*, Cluj, an. III, nr. 11—12, nov.-dec. 1937, p. 503—532), care se adaugă celor similare publicate de S. Fl. Marian *, D. P. Lupașcu *, T. Pamfile *, Grigoriu-Rigo *, V. Păcală *, V. Bologa * ș.a., evidențiază valoarea științifică a unor tratamente medicale pop. și prezintă 179 de procedee empirice de vindecare pentru « albeață », « amețeală », « aprindere » (id est, intoxicație cu alcool), « blînde de ploaie », « bube dulci », « buboi », « curgere de sînge » (epistaxis), « descuiat » (diaree), « gălbînare » (icter), « gîlci », « mătrice » (reumatism), « obrințeală » (abces), « rărunchi », « rîie », « rînză » (stomac), « sclintitură » (luxație), « spaimă », « tusă măgărească », « vătămătură » (hernie), « zgaibă » ș.a. St. este completat cu o « listă a plantelor medicinale cunoscute și folosite în comuna Măguri » și cu o bibl. a temei abordate.

Alte op.: T. Morariu, *Chestionar în legătură cu « focul viu »*, în *Freamătul școalei*, Cluj, an. III, nr. 3, mart. 1937, p. 130—132; *Contribuțiuni la aprinderea « focului viu » în Ardeal, Maramureș și Bucovina*, în *AAF*, Buc., an. IV, 1937, p. 229—238; *Păstoritul în Alpii francezi și în Carpați*, Buc., Monitorul oficial și Imprimeriile statului, 1942, 21 p. + 2 f. pl. + 2 h.
Bibl. ref.: I. E. Naghiu, *T. Morariu: « Contribuțiuni la aprinderea „focului viu" în Ardeal, Maramureș și Bucovina »*, în *Vatra*, Cluj, an. III, nr. 6, iun. 1937, p. 258—259; I. E. Naghiu, *« Contribuțiuni la medicina populară și etnobotanica din comuna Măguri »*, *Ibid.*, an. III, nr. 6, iun. 1937, p. 259—260. **(S.C.S.)**

MREJERIU Leon, n. 1879, Cotrîgași, jud. Suceava — m.?. St. norm. la Iași (abs. în 1899). Înv. (1899—1904) în Crucea (jud. Iași), la Mănăstirea Neamțu (jud. Neamț), Zorleni (jud. Vaslui), Călugăreni (jud. Neamț), Tg. Neamț (1904—1916) și Piatra Neamț (1916—1936). Colab. la *Albina*, *Calendarul sătenilor*, *Convorbiri literare*, *Ion Creangă*, *Răvașul poporului*, *Șezătoarea*, *Vestitorul satelor*.

M. publică, în colab. cu T. Pamfile * și M. Lupescu *, vol. *Carte pentru tineretul de la sate* (Bîrlad, Tip. D. Lupașcu, 1907, 285 p.), cuprinzînd, pe lîngă texte literare care evocă trecutul de luptă pentru independență al poporului nostru, și cîteva piese folclorice (cîntece de stea, irozi, colinde, orații, povești, glume,

frămîntări de limbă și zicători). Un alt vol., *Petreceri pentru popor, O șezătoare țărănească* (Bîrlad, Tip. D. Lupașcu, 1907, 55 p.), conține sfaturi practice despre organizarea șezătorilor precum și o succintă selecție de texte specifice. Colab. cu texte pseudofolclorice la întocmirea antol. *Cuza Vodă*, Istorisiri pentru popor (Piatra Neamț, Tip. și lib. L. Steinberg, 1909, 190 p.), publicată de S. T. Kirileanu *, cu ghicitori din Moldova, Transilvania, jud. Buzău și Ilfov la st. *Despre cimilituri* (Buc., Socec, 1911, 276 p.) și cu doine și strigături la clg. *Cîntece de țară* (Buc., Socec, Sfetea și Libr. Națională, 1913, XIV +359 p.) a lui T. Pamfile *.

Bibl. ref.: ***, *T. Pamfile, M. Lupescu și L. Mrejeriu: « Carte pentru tineretul de la sate »*, în *VR*, Iași, an. II, nr. 3, mart. 1907, p. 565; ***, *« Petreceri pentru popor, O șezătoare țărănească »*, *Ibid.*, an. II, nr. 9, sept. 1907, p. 456—457; *Omagiu unei energii, Leon Mrejeriu*, Piatra Neamț, Imprimeria jud. Neamț, 1936, 86 p. **(S.C.S.)**

MUNTEAN George, n. 17 nov. 1932, Bilca, jud. Suceava. Șc. pr. în loc. natală (1939—1946); st. ped. (1946) la Siret (jud. Suceava); st. s. la Rădăuți (1947—1953); st. univ. de fil. la Buc. (1953—1959). Red. la *Contemporanul* (1960—1968); cercetător (din 1960) la IITL « George Călinescu » din Buc.; red.-șef la *Revista de istorie și teorie literară* (din 1974); colab. și la *Ateneu, Argeș, Balkan Studies* (Grecia), *Cronica, Familia, Gazeta literară, Iașul literar, Luceafărul, Lumina* (R. S. F. Iugoslavia), *Orizont, Ramuri, România literară, Steaua, Studii și cercetări de istorie literară și folclor, Viața românească* ș.a.

M. tipărește, în transcriere literară, o singură clg., din com. natală, *Folclor din Suceava*, Cules de la Varvara Muntean (Buc., ESPLA, col. BPT, 1959, VIII +296 p.), reprezentînd repertoriul (459 texte: balade, doine, cîntece, strigături) unei bune interprete și păstrătoare de folc., din care remarcabile sînt îndeosebi cîntecele lirice (cîntecele despre cîntec, de nuntă, de cătănie, de război, de pace, de dragoste, de dor și jale, de lume, satirice). St. de folc. (*Folclorul meșteșugăresc francez*, în *SCILF*, Buc., an. XII, nr. 1—2, 1963, p. 271—274; *« Meșterul Manole » — Semnificații ale episoadelor finale*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XXV, 1970, p. 135—145) și antol. (*Apa trece, pietrele rămîn*, Proverbe românești, Ed. îngr., pref., glosar și indice de ~, Buc., EPL, col. BPT, nr. 342, 1966, XLII +445 p.; *Cîntece de dragoste și dor*, Antol., pref. și bibl. de ~, Buc., Minerva, 1972, 293 p.).

Alte op.: ~ și V. Cârdei, *Bilca, O așezare din Valea Sucevei, Privire istorică*, Suceava, CJCP, 1971, 240 p.
Bibl. ref.: V. Adăscăliței, *« Folclor din Suceava »*, în *IL*, an. XI, nr. 1, ian. 1960, p. 85—88; Radu Niculescu, *« Folclor din Suceava »*, în *RF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 159—160. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

MUNTEANU Nicolae I., n.?, Smulți, jud. Galați — m.?. Șc. pr. la Bursucani, jud. Galați; st. s. la Galați. Înv. în com. Jorăști, jud. Galați. Colab. (din 1910) la rev. *Comoara satelor*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Șezătoarea* ș.a.

M. publică o singură clg., *Povestiri și legende* (Bîrlad, Tip. D. Lupașcu, 1918, 48 p.), cuprinzînd o legendă, 28 snoave și 5 anecdote versificate, culese din com. Jorăști, între 1914 și 1918, care păstrează prospețimea oralității specifice povestașilor pop. talentați. **(S.C.S.)**

MUREȘANU Andrei, n. 16 nov. 1816, Bistrița-Năsăud — m. 11 oct. 1863, Brașov. Șc. pr. în particular; st. norm. și s. la Bistrița-Năsăud; st. univ. de filoz. și teol. la Blaj (1832—1837). Înv. (din 1838) și prof. (1840—1849) la Brașov. «Concepist gubernial» și translator de lb. rom. la *Buletinul oficial al guvernului — Sibiu*. Participant la Revoluția de la 1848 din Transilvania. Pensionat în 1861. Colab. la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta de Transilvania*, *Telegraful român*.

Autorul popularului imn revoluționar *Un răsunet (Deșteaptă-te, române)* pledează, în deceniile 5—6 ale sec. trecut, în spiritul romantismului istorizant, pentru poezia pop., recunoscîndu-i *(Cîteva reflecții asupra poeziei noastre*, în *FMIL*, Brașov, an. VII, nr. 26, 30 oct. 1844, p. 201—205; *Românul și poezia lui*, în *Telegraful român*, Sibiu, an. I, nr. 41, 27 mai 1853, p. 161, nr. 42, 30 mai 1853, p. 165, nr. 43, 3 ian. 1853, p. 169—170) abundența, caracterul cathartic, profunzimea, fantezia și simplitatea formei. Adresîndu-se tinerilor, le solicită cîntece pop. pentru a fi prelucrate — «unde vor avea trebuință, prin un bărbat cunoscători de această artă» — și publicate în *Telegraful român*.

Bibl. ref.: Andrei Mureșanu, *Poezii și articole*, Ed. îngr. și pref. de D. Păcurariu, Buc., EPL, 1963, XXV + 236 p. **(I.D.)**

MUȘLEA Ion, n. 29 sept. 1899, Brașov — m. 27 iul. 1966, Cluj. St. s. la Brașov; st. univ. de lt. la Buc. și Cluj (1918—1922); st. de specializare la Șc. rom. din Franța (1923—1925), cînd frecventează cursurile lui Joseph Bédier la Collège de France și ale lui Mario Roques la Sorbona; dr. în etnogr. și folc. al Univ. din Cluj cu teza *Obiceiurile junilor brașoveni* (1927). Bibliotecar la Biblioteca Universității din Cluj (1925—1929); cercetător la Muzeul etnografic al Ardealului (din 1926); conducător (din 1930) al Arhivei de folclor a Acad. Rom. (Cluj). M. coresp. al Acad. Rom. (23 mai 1947). Conduce *Anuarul Arhivei de folclor;* colab. și la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Anuarul Institutului de istorie națională*, *Arhivele Olteniei*, *Boabe de grîu*, *Convorbiri literare*, *Dacoromania*, *Făt-Frumos*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gînd românesc*, *Lumea universitară*, *Mélanges de l'École Roumaine en France*, *Patria*, *Revista de folclor*, *Revue internationale des études balkaniques*, *Societatea de mîine*, *Steaua*, *Studii literare*, *Studii și cercetări de bibliografie*, *Studii de istoria literaturii și folclor*, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* (series *Philologia*), *Școala și viața*, *Șezătoarea*, *Transilvania*, *Țara Bîrsei*, *Viața românească* ș.a.

Erudit și metodic, dotat cu o adevărată vocație de organizator dublată de o mare putere de muncă, **M.** își înscrie numele printre promotorii cercetării științifice moderne a folc. rom., alături de acelea ale lui Ov. Densusianu *, I. A. Candrea *, D. Caracostea *, T. Papahagi *, P. Caraman *, G. Breazul, C. Brăiloiu ș.a., prin stimularea și coordonarea clg. de folc. pe plan național și prin elaborarea unor instrumente de lucru științifice, strict necesare st. de sinteză. Printre realizările lui fundamentale, pe primul plan se înscrie organizarea Arhivei de folclor (creată de Acad. Rom. în 1930), precum și conducerea *AAF*, publ. de referință în ist. folcloristicii rom. și europene. La începutul activității Arhivei de folclor, **M.** difuzează apeluri cu indicații metodologice sumare, adresate intelectualilor din mediul rural, îndemnîndu-i să alcătuiască clg. de folc. locale. Ulterior, va elabora însă chestionare amănunțite, capabile să îndrume îndeaproape activitatea folcloriștilor amatori. Nr. acestor chestionare, difuzate între 1931 și 1945, se ridică la 14, și titlurile lor indică baza etnografică a cercetării: *Calendarul poporului pe lunile ianuarie-februarie; Obiceiuri de vară; Animalele în credințele și literatura populară; Obiceiuri de primăvară; Credințe și povestiri despre duhuri, ființe fantastice și vrăjitoare; Naștere, botez, copilărie; Calendarul poporului pe lunile octombrie-decembrie și șezătoarea; Pămîntul, apa, cerul și fenomenele astronomice după credințele și povestirile poporului; Moartea și înmormîntarea; Casa, gospodăria și viața de toate zilele (credințe, obiceiuri și povestiri); Nunta (obiceiuri și credințe); Obiceiuri juridice (credințe, obiceiuri și povestiri); Semne și prevestiri; Crăciunul (credințe, obiceiuri și povestiri)*. Răspunsurile primite (pînă în 1948) însumează 1 244 ms., majoritatea din Transilvania (520), Moldova (407), Muntenia și Oltenia (234). Cele mai multe au fost publicate în *AAF* sub îngrijirea lui **M.**, care a alcătuit, pentru toate piesele din col. Arhivei de folclor, și un riguros fișier tematic. Concomitent, între 1930 și 1950, se ocupă și de bibl. folc. rom., publicînd rezultatele cercetărilor în *AAF* și *RF*. În același cadru de preocupări, vizînd realizarea unor instrumente de lucru indispensabile st. științific al folc., se înscrie și *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hasdeu* (tipărită postum, cu colab. lui Ov. Bîrlea *, Buc., Minerva, 1970, 634 p.), operă monumentală de sistematizare științifică a imensului material existent în cele 17 000 p. care alcătuiesc mapele lui B. P. Hasdeu *, precum și publicarea

Scanned with OKEN Scanner

unor remarcabile ed. cr. ale col. lui N. Pauleti *, G. Alexici * și G. Pitiș *. Posesor al unei temeinice pregătiri folclorice și etnografice, M. abordează și cercetarea monografică prin anchete pe teren și st. de sinteză, amintind prin scrupulozitate filologică de Ov. Densusianu * și prin abordarea complexă a folc. pe fondul obiceiurilor tradiționale de D. Gusti. Printre numeroasele sale lucrări din această categorie se remarcă monografia exemplară *Obiceiul junilor braşoveni* (în *Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj*, Cluj, an. IX, 1930, 74 p.), st. *Cercetări folclorice în Țara Oașului* (în *AAF*, I, 1932, p. 117—240+6 pl.) — care a relevat o zonă folclorică cvasinecunoscută, cu vechi obiceiuri pastorale, practici magice, descîntece, credințe și superstiții —, st. de folc. comparat *La mort-mariage : une particularité du folklore balkanique [Moartea-nuntă : o particularitate a folclorului balcanic]* (în *Mélanges de l'École Roumaine en France*, 1925, Partie I, 32 p.), *Contribuții la studiul Mioriței* (în *CEF*, Buc., Minerva, 1972, p. 29—36), — ambele tratînd metafora morții în balada *Miorița* —, st. *Variantele românești ale snoavei despre femeia necredincioasă* și *Alte variante românești despre femeia necredincioasă (Ibid.*, Buc., Minerva, 1972, p. 185—212 și 213—222*)*, în care demonstrează existența în folc. rom. a 45 var. pe această temă, cu 43 mai multe decît stabilise cercetătorul germ. Walter Anderson în st. său *Der Schwank von alten Hildebrand [Snoava despre bătrînul Hildebrand]* (Dorport, 1931, 325 p.), precum și o cercetare monografică asupra Văii Gurghiului, efectuată în 1934—1935, nepublicată. Reținem de asemenea atenția cele cîteva art., inegale dar conținînd informații utile pentru ist. folcloristicii, despre S. Micu-Clain *, V. Popp *, T. Cipariu *, At. M. Marienescu *, I. Pop-Reteganul *, Ov. Densusianu *, M. Gaster *, G. Pitiș *, A. Gorovei *, I. Breazu * și Lucian Blaga *.

Bibl. ref.: Friedrich Ziegler, *Rumänischer Volkskundeatlas*, în *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift*, Sibiu, an. LVI, nr. 2—3, apr.-sept. 1933, p. 316; Olimpiu Boitoș, *Progresul cultural al Transilvaniei după Unire*, Sibiu, Tip. Cartea românească din Cluj, 1942, p. 57—58; Ion Breazu, *Le Musée de la langue roumaine*, în *Archives pour la science et la réforme sociale*, Buc., an. XVI, 1943, nr. 14, p. 317—319; Ion Chelcea, *Le mouvement thénographique et folklorique en ces dernières années*, *Ibid.*, p. 365—367; Gh. Pavelescu, *Etnografia românească din Ardeal în ultimii douăzeci de ani (1919—1939)*, în *Gînd românesc*, Cluj, an. XII, nr. 10—12, dec. 1939, p. 449—462; Ioan Mărcuș, *Arhiva de folclor a Academiei Române, Cu prilejul apariției «Anuarului» VI*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXXIV, nr. 2, febr. 1943, p. 150—158; Ovidiu Bîrlea, *Academia Română și cultura populară*, în *REF*, Buc., tom. 11 nr. 5—6, 1966, p. 411—441;

N. Bot, *Un folclorist de seamă: Ion Muşlea*, în *S.*, Cluj, an. XVII, nr. 8, aug. 1966, p. 118; Ovidiu Bîrlea, *Ion Muşlea, In memoriam*, în *Demos*, Berlin (R.D.G.), nr. 2, 1966, col. 384—386; Ion Taloş, *Ion Muşlea*, în *SIEF Information*, Bruxelles, nr. 3, 1967, p. 19; Dumitru Pop, *Ion Muşlea*, în *SUB-B, s Phil.*, Cluj, an. XI, fasc. 1, 1967, p. 145—147; Ovidiu Bîrlea, *Ion Muşlea*, în *REF*, Buc., an. XII, nr. 1, 1967, p. 75—76; R. Todoran, *Ion Muşlea (1899—1966)*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj, an. XII, nr. 1, ian.-iun. 1967, p. 163—166; Ion Taloş, *Ion Muşlea, organizator al culegerii şi publicării folclorului românesc*, în *AMET pe anii 1965—1967*, Cluj, 1969, p. 353—365; *CEF.* **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

N

NAGY Olga, n. 2 ian. 1921, Ernei, jud. Mureș. Șc. pr. la Pănet, jud. Mureș; st. s. la Tg. Mureș (bac. 1939); st. univ. de fil. (lb. și lit. mag. și etnogr.) la Cluj (abs. 1952). Înv. în Iclozel, jud. Cluj (1940—1945); prof. s. în Sic, jud. Cluj (1945—1952); red. la rev. *Dolgozó Nö* (1952—1958) apoi la *Utunk;* cercetătoare în sectorul de etnogr. și folc. al CȘSP al AȘSP din Cluj-Napoca (din 1971). Colab. și la *Korunk, Nyelv-és Irodalomtudomanyi Közlemények, Revista de etnografie și folclor.*

N. culege, începînd din 1940, proză pop. și obiceiuri din loc. Buza, Cătina, Iclozel, Sic, Tăușeni (toate în jud. Cluj) și din alte numeroase loc. din Cîmpia Transilvaniei, pe care le publică fie respectînd rigorile științifice ale folcloristicii (*Elöbb a tánc, azután a lakoma,* Mezőségi népmesék, Gyűjtötte ~. Szerkesztette és bevezette Farago József *[Mai întîi jocul, apoi ospățul,* Povești populare din Cîmpia Transilvaniei, Culese de ~, Îngrijirea și introducere de Farago József], Buc., Állani Irodalmi és Művészeti Kiadó, 1953, 160 p.; *A három táltos varyú,* Mezőségi népmesék *[Cei trei corbi năzdrăvani,* Povești populare din Cîmpia Transilvaniei], Buc., Ifjúsági Könyvkiado, 1958, 223 p.; *Lüdérc sógor,* Erdélyi magyar népmesék *[Cumătrul strigoi,* Basme populare maghiare din Transilvania], Buc., Irodalmi Könyvkiadó, 1959, 344 p.+4 f. pl.), fie prelucrîndu-le *(A vidmáság madara,* Mesék, Andrásy Zoltán rajzaival *[Pasărea veseliei,* Povestiri, Il. de Andrásy Zoltán], Buc., Ifjúsági Könyvkiadó, 1954, 124 p.; *A vén pákázs mései,* Bene József boritójával és rajzaival *[Poveștile bătrînului pescar,* Coperta și il. de Bene József], Buc., Ifjúsagi Könyvkiado, 1960, 118 p.; *A kopasz kiraly,* Mesék, Bene József rajzai, Feszt László fedőlapja *[Regele pleșuv,* Povestiri, Ilustrații de Bene József, Coperta de Feszt László], Buc., Ifjúsagi Könyvkiado, 1963, 216 p.). Obs. interesante (în st. *Concretizări de timp și spațiu în basmele din Valea Gurghiului,* în *REF,* Buc., tom. 13, nr. 6, 1968, p. 531—543; *Arta povestitului și vîrsta povestitorilor, Ibid.,* tom. 14, nr. 4, 1969, p. 263,

Scanned with OKEN Scanner

269, în colab. cu Dumitru Pop *; *Obiceiul povestitului și transmiterea basmului*, în *AMET pe anii 1971—1973*, Cluj, 1973, p. 603—610), extrase din anchete directe asupra zonei Valea Gurghiului, una din cele « mai interesante vetre ale povestitului românesc contemporan », asupra schimbării structurale a basmului în povestire de factură nuvelistică, prin pătrunderea masivă a veridicului în fabulos (modificarea concepției asupra timpului și spațiului, asupra distanței și cantității, precizarea datei acțiunii și vîrstei eroilor etc.) sub influența componenței sociale a colectivității, a mentalității schimbate prin culturalizare, a vîrstei și sexului povestitorilor etc. În st. *Variantele românești și maghiare ale basmului « Dracul ispășește » (Aa-Th 810 A)* (în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 1, 1968, p. 81—93, în colab. cu Hanni Markel *) surprinde procesul de creație « prin care aceleași motive primesc semnificații și valențe artistice, etice și sociale diferențiate, ilustrînd deopotrivă tradiția folclorică a fiecărui popor, cît și receptivitatea și puterea creatoare a purtătorului tradițiilor populare ».

Alte op.: Makkai Endre és ~, *Adatok téli néphagyományaink ismeretéhez*, Hetven néprajzi gyűjtő munkája alapján összeálította... *[Contribuții la cunoașterea datinilor populare de iarnă*, Pe baza a 70 de culegeri], Cluj, 1939, Erdélyi Tudományos Füzetek, 103 Sz; *Széki fonó [Șezătoare în Sic]*, în *K*, Cluj, an. XVIII, nr. 6, iun. 1959, p. 864—872; *Hagyomány és haladás két kalotasegi községeben [Tradiție și progres în două comune din zona Călata]*, *Ibid.*, an. XVIII, nr. 10, oct. 1959, p. 1450—1463; *Széki anekdoták vallásról, papról, istenről [Snoave din Sic despre religie, despre popi și despre Dumnezeu]*, *Ibid.*, an. XIX, 1960, p. 1070—1081; *A szegény embert szolgáló ördög a magyar népmesékben [Dracul, sluga omului sărac în basmele populare maghiare]*, în *NIK*, Cluj, an. VIII, nr. 2, 1964, p. 195—207; *Az « egynapos kiraly » meséjének két széki változate [Două variante din Sic ale basmului « Rege de o zi »)*, *Ibid.*, an. XVII, nr. 1, 1968, p. 55—66; *Hősök, csalókák, ördögök*, Esszé a népmeséről *[Eroi, păcălici, draci, Eseuri despre basmul popular]*, Buc., Kriterion, 1974, 232 p. **Bibl. ref.:** Lucia Iștoc, *Nagy Olga — Voö Gabriella: « A mesemondo Jakab Istvan »*, în *AMET*, Cluj-Napoca, 1976, p. 358—360; Voö Gabriella, *Nagy Olga: « Széki Népmesék »*, *Ibid.*, 1976, p. 360—362. **(I.D.)**

NANU Dimitrie Al., n. 19 febr. 1906, Pitești. Șc. pr. la Pitești (1912—1916); st. s. la Huși (1916—1918) și Pitești (1918—1924); st. univ. de lit. (pînă în 1927) și de filoz. (1927—1930) la Buc.; cursuri de vară, ca bursier, la Fac. de lit. din Dijon (1927). Prof. s. supl. la Buc. (1927—1930); prof. s. tit. la Pitești (1930—1968). Colab. la *Tribuna școlii*, *Universul*, *Viața românească*.

Îndrumat de Ov. Densusianu *, **N.** culege folc., începînd din anul 1930, ajutat de elevi. *Poezia militării și a Crăciunului, de pe valea Argeșului* (Pitești, Edit. P. Mitu, 1933, 64 p.), cu care debutează, este distinsă de Acad. Rom., în anul apariției, cu

premiul « C. Rădulescu-Codin », raportor fiind Șt. Ciobanu. *Din literatura populară argeșeană* (Pitești, CÎCPMAM — Argeș, 1973, 144 p.), realizată tot prin elevi, are meritul de a publica proză pop. argeșeană (transcrisă fără ingerințe ale culegătorului), mai puțin cercetată de la C. Rădulescu-Codin * încoace. Cap. mai modeste conțin lirică, balade, ghicitori și zicători. **(I.D.)**

NĂDEJDE Iosif, n. ? 1879, Pătulele, jud. Mehedinți — m. 1930, ?. Abs. al Fac. de lt. și filoz. din Buc. Red., din 1899, la z. *Lumea nouă*, din 1902, la *România muncitoare* și din 1906 la *Adevărul* și *Dimineața*.

N. publică, într-un moment în care anecdota cu haz, fie și îndoielnic, se bucura de favoarea cititorilor, vol. *Năzdrăvăniile lui Păcală*, Povestiri populare, Prelucrate de ~ (Buc., Libr. Universala Leon Alcalay, 1914, 116 p.), conținînd 29 episoade alese (din clg. folcloriștilor S. Mangiuca *, C. Hinț-Hințescu * și S. T. Kirileanu *) și « întocmite ». **(S.C.S.)**

NEAGU Gheorghe I., n. 22 oct. 1904, Călărașii Vechi, jud. Ialomița. St. s. la Călărași (1918—1926); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1926—1929), unde audiază cursurile prof. Ov. Densusianu*, T. Papahagi* și I. A. Candrea*. Prof. s. la Călărași, Oltenița și Roșiorii de Vede. Colab. la *Limbă și literatură*, *Preocupări literare*, *Revista de etnografie și folclor*, *Școala Ialomiței*, *Teleormanul* ș.a.

Folclorist cu bună pregătire științifică, făcînd parte din șc. lui Ov. Densusianu *, **N.** își începe activitatea în 1922, la îndemnul prof. Ion Licea, și publică primele sale clg. în *Școala Ialomiței* (Călărași, an. V, nr. 7—8, sept.-oct. 1934, p. 37), sub rubrica « Folclor din Ialomița », pe care o inițiază și o întreține. Aria anchetată de **N.** cuprinde teritoriile fostelor jud. Ialomița, Ilfov și Teleorman, speciile predilecte fiind colinda, balada și ghicitoarea. După vol. de debut, *Antologia Bărăganului*, Literatură, folclor (Călărași, Tip. Modernă, 1935, 157 p.+2 pl., în colab. cu C. Fierăscu), cuprinzînd 36 texte alese, remarcabil prin prezența baladei *Cîntec pescăresc* și a 12 informații despre credințele pop., redactate după modelul oferit de *Graiul nostru* a lui Ov. Densusianu *, **N.** se afirmă cu vol. *Ghicitori din Ialomița și Teleorman* (Roșiorii de Vede, Tip. și legătoria de cărți Lumina poporului — N. Stănculescu, 1939, 76 p.) și îndeosebi cu *Colinde din Ialomița* (Roșiorii de Vede, Tip. Lumina poporului — N. Stănculescu, 1946, 60 p.). Prima col., « prețioasă mai cu seamă prin ghicitorile inedite care îmbogățesc [...] repertoriul național » (*IFR*, p. 548), conține 327 piese, selectate de **N.** prin eliminarea

var. culese și incluse în marile col. apărute pînă în 1939. *Colinde din Ialomița* (46 texte însoțite de var. lor din alte col., de numele inf. și al loc., majoritatea din satul natal al lui N.) « se numără printre colecțiile principale prin dezvăluirea repertoriului din cel mai bogat ținut al Munteniei în colinde și prin ținuta științifică a materialului prezentat » (*IFR*, p. 548). Clg. *Folclor din Cîmpia Dunării* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1969, vol. IV, p. 7—482), realizată în anii 1932—1963 (63 balade, 14 colinde, 155 cîntece lirice, din care 59 cîntece — unele prelucrate — adunate de prof. Fl. M. Costache), se impune îndeosebi prin valoarea artistică a baladelor *(Pe Valea Galbenei, Șarpele, Cîntecul ciobanului* ș.a.), culese din loc. bune păstrătoare de cîntece bătrînești (Măldăieni, Măgureni, Didești, toate în jud. Teleorman) și de la buni interpreți, care au consemnat repertoriul unor inf. anteriori, anchetați de Chr. N. Țapu *. N. a parcurs același itinerar ca și culegătorii din echipa lui Gr. G. Tocilescu *, stabilind mutațiile produse în interiorul unor forme folclorice. St. *Cîteva însemnări pe marginea textelor folosite în jocurile de copii* (în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 333—399) se înscrie pe linia preocupărilor pentru acest gen ale lui Al. Lambrior *, P. Ispirescu *, Al. Bogdan * și T. Pamfile *, și « se rezumă [după cum mărturisește autorul] la sublinierea caracterului arhaic al unor elemente folclorice, la evidențierea legăturii lor [a jocurilor de copii] cu viața, prin oglindirea unor fapte și personaje istorice, a unor aspecte ale vieții de școlar și ale mediului țărănesc în care au apărut și trăiesc astăzi ».

Alte op.: *Izvor fermecat*, Culegere de folclor realizată de Consiliul județean al Organizației pionierilor, Teleorman, Cuvînt înainte de Zaharia Stancu, Introducere de ~, Alexandria, I. P. Tiparul, 1968, 150 p.
Bibl. ref.: D. Șandru, *Gh. I. Neagu: « Colinde din Ialomița »*, în *CF*, Buc., vol. I, 1947, p. 175—176. Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 233, 237, 280, 289. **(I.D.)**

NECULCE Ion, n. 1672 (?), Prigoreni, jud. Iași — m. 1745, ?). Postelnic (1691); vătaf de aprozi (1700); vel agă; vel spătar (1705); vornic al Țării de Sus (1731, 1733, 1735); judecător de Divan (probabil pînă în 1745).

Fără a putea fi numit folclorist, N. realizează, interesat de valoarea doc. relativă a « basnelor » orale (« Cine va ceti și le va crede, bine va fi, iară cine nu le va crede, iară va fi bine; cine pre cum îi va fi voia, așa va face »), prima col. rom. de legende și anecdote istorice, pe care le-a grupat la începutul cronicii sale, *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija Vodă pînă la Ioan Vodă*

Mavrocordat, sub titlul *O samă de cuvinte ce sîntu audzite din om în om, de oameni vechi și bătrîni, și în letopisețu nu sînt scrise, ce s-au scris aice, după domnia lui Ștefăniță Vodă, înaintea domniii Dabijii Vodă*. Ed. curente din letopisețul lui N. cuprind 42 piese, dar în var. ms. originar nr. lor este mai mare — 46 și chiar 49 (în ms. BARSR 254, scris de Ioasaf Luca, nepot de soră al cronicarului) —, incluzînd prelucrarea unor « basne » din letopisețul lui Grigore Ureche (interpolat de Simion Dascălul și Misail Călugărul) și chiar din cronica lui N. Cercetările recente (Constantin C. Giurescu) au demonstrat pe bază de documente că multe din textele lui N. nu sînt « basne », adică scorneli fanteziste, ci reflectări pop. ale unor întîmplări reale.

Bibl. ref.: Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, Text stabilit, indice și st. intr. de Iorgu Iordan, Buc., ESPLA, col. « Scriitori români », 1959, 460 p.; Const. C. Giurescu, *Valoarea tradițiilor lui Neculce*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 439—495. **(I.D.)**

NEGOESCU Cristu S., n. 26 aug. 1858, Cîmpulung — m. ?. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Craiova; st. univ. de lt. la Buc.; lic. în lt. al Univ. din Buc. (1879); dr. în drept, științe politice și administrative al Univ. din Bruxelles. Prof. s. la Ploiești; șef al « diviziunii școalelor » (1888); inspector școlar (1892); director al învățămîntului primar și normal (1892—1895); administrator al Casei școalelor (1899—1901). A întemeiat Soc. Corpului Didactic, soc. Școala Română și soc. Viitorul (1884). Fondator al z. *Alarma* (1910); a colab. și la *Columna lui Traian*, *Jurnalul*, *Războiul*, *Renașterea*, *Revista literară*, *Românul*.

Autor de manuale și vol. cu caracter didactic, N. publică, în cadrul aceleiași preocupări, 3 antol. folclorice de interes strict bibliografic: *Poezii poporane alese, Doine, colinde, cîntece soldățești, bocete, legende*, Adunate din diferite colecțiuni și reviste (Buc., Socec, 1896, 98 p.), însumînd 47 piese, *Balade*, Adunate din diferite colecțiuni și reviste, Edițiune școlară (Buc., Socec, col. « Autori români vechi și contemporani », 1896, 218 p.), cuprinzînd 28 balade, și o carte de *Colinde și cîntece de stea*, (Buc., Edit. C. Sfetea, col. « Biblioteca societății Steaua », nr. 28, 96 p.), înmănunchind 29 colinde laice și religioase, asigurîndu-și cititorii că « au fost culese cu grijă din colecțiile cele mai vrednice de încredere », dar nemenționînd nici o sursă. (S.C.S.)

NEGRUZZI Costache, n. 1808, Trifeștii Vechi, jud. Iași — m. 24 aug. 1868, Iași. St. particulare în lb. gr. și fr. Diac la Vistierie (din 1825); căminar (1826); deputat al jud. Iași (1837); secretar al Obștestii Adunări (1838); preș. al Eforiei Orășenești (1840); codirector (cu V. Alecsandri* și M. Kogălniceanu*) al Teatrului Național din Iași (1840—1842); secretar suplimentar al Obștestii Adunări (1841); deputat de Iași (1842); director al Vistieriei (1843—1849);

agă, apoi postelnic (1848); director al Departamentului Lucrărilor Publice (1850—1851); director al Vistieriei (1851—1854 și 1856—1857); vornic (1856); m. în Comisia de cenzură a presei (1856); m. al Divanului domnesc (1857—1859). Editează rev. *Săptămîna* (1853—1854); colab. și la *Alăuta românească*, *Albina românească*, *Calendar pentru poporul românesc pe anul 1845*, *Curierul de ambe sexe*, *Curierul românesc*, *Dacia literară*, *Din Moldova*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, *Gazeta de Moldavia*, *Gazeta Teatrului Național*, *Spicuitorul moldo-român*, *Zimbrul* ș.a.

Reprezentant, alături de V. Alecsandri *, Alecu Russo * și M. Kogălniceanu *, al direcției « duhului național », imprimată de *Dacia literară*, N. face, în *Scene pitorești din obiceiurile Moldaviei*, *Cîntece populare a Moldaviei* (în *Dacia literară*, Iași, tom. I, ian.-iun. 1840), influențat de Montesquieu *(L'Esprit des lois)* și J. Mainzer *(Musique et chants populaires de l'Italie*, în *Revue des deux mondes*, 1835, p. 498—522), « prima încercare de teoretizare folcloristică pe teritoriul țării noastre » (Al. Bistrițianu), întemeiată pe principiul determinismului geografic. N. se referă la cultura pop. tradițională în ansamblul ei, depistînd în cîntecele pop. expresia specifică a caracterului rom., așa cum a fost modelat de mediul geografic ambiant (« firea pămîntului »): « istețimea, naivitatea și duhul satiric al poporului românesc se văd în toate cîntecele sale ». Din creația folclorică îi reține atenția « Cîntul ostășesc sau istoric, cîntul religios, cîntecul dragostei și a nunței și cîntecul codrului sau voinicesc »; semnalează ca pe o particularitate bogăția « doinelor sau cîntecelor muntene », atrage atenția asupra originalității și armoniei muzicii pop., capabilă să ofere prețioase surse de inspirație creatorilor culți: « Căci nici într-un fel de cîntece nu credem că se pot găsi atîtea trilere, atîta prelungire de sonuri, atîta modulație în ton » și admiră simplitatea portului țărănesc, repudiind « zorzoanele magopaților din oraș ». *Pîcală și Tîndală* (în *Albina românească*, Iași, an. XIV, nr. 15, 19 febr. 1842, p. 32—60) vădește buna inițiere a lui N. în folc. paremiologic.

Bibl. ref.: Al. Bistrițianu, *C. Negruzzi și creația populară*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. VI, 1962, p. 369—386; V. Adăscăliței, *Negruzzi și folclorul*, *Ibid.*, vol. XXI, 1969, p. 135—138; I. C. Chițimia, *Contribuția lui C. Negruzzi în domeniul literaturii paremiologice*, *Ibid.*, vol. XXIII, 1969, p. 183—187; C. Negruzzi, *Opere*, vol. I, Ed. cr. cu st. intr., comentarii și var. de Liviu Leonte, Buc., Minerva, 1974, LIII + 526 p. **(I.D.)**

NETEA Vasile, n. 1 febr. 1912, Deda, jud. Mureș. Șc. pr. în loc. natală (1918—1923); st. s. și norm. la Tg. Mureș (1923—1931); st. ped. la Cluj (1939—1940) și Buc. (1940—1941); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1942—1946);

dr. în ist. al Univ. din Buc. (1948). Înv. la Tg. Mureș (1929—1946) și prof. s. la Buc. (1946—1959); cercetător științific principal la Inst. de ist. «N. Iorga» din Buc. (1963—1975). Red. la *Revue roumaine d'histoire* (din 1963); colab. și la *Ardealul, Argeș, Contemporanul, Cuget clar, Dacia rediviva, Gazeta literară, Glasul Mureșului, Luceafărul* (Sibiu), *Luceafărul* (Buc.), *Națiunea română, Neamul românesc pentru popor, Progres și cultură, Revista de istorie, România literară, Transilvania, Țara Bîrsei, Universul, Vatra, Viața Transilvaniei, Vremea* ș.a.

N. publică o singură clg., *Murăș, Murăș, apă lină...*, Literatură populară din regiunea Mureșului de Sus (Edit. ASTRA, despărțămîntul Reghin, 1936, vol. I, VII +329 p.), realizată împreună cu Eugen Nicoară, cu ajutorul intermediarilor, precum și prin extrase din presa vremii. Vol. conține doine și balade, hore și chiuituri, obiceiuri și orații de nuntă, colinde, priveghiuri și bocete, descîntece și farmece, ghicitori, proverbe, scrisori din război, toate «din jurul Reghinului, de pe valea Mureșului, pînă spre Toplița». Din col. se remarcă horele, chiuiturile și cîteva colinde arhaice, cîntate alternativ de două cete de flăcăi. Semnificative sînt și răvașele versificate ale ostașilor. N. scrie art. despre M. Eminescu *, P. Ispirescu *, G. Coșbuc *, M. Lupescu * și îngrijește ed. din op. folclorică a lui M. Pompiliu * și I. Pop-Reteganu *.

Bibl. ref.: gsb [George Sbîrcea], *Dr. Eugen Nicoară și Vasile Netea: «Murăș, Murăș, apă lină»*, în *Gazeta ilustrată*, Cluj, an. V, nr. 11—12, nov.—dec. 1936, p. 25; Tr. Herseni, *Eugen Nicoară și Vasile Netea: «Murăș, Murăș, apă lină»*, în *Sociologie românească*, Buc., an. I, nr. 7—9, p. 96—97; I. Diaconu, *E. Nicoară — V. Netea: «Murăș, Murăș, apă lină»*, în *E*, Focșani, an. I, fasc. 1, 1941, p. 316—318. **(I.D.)**

NICOLĂESCU-PLOPȘOR Constantin, n. 20 apr. 1900, Sălcuța, jud. Dolj — m. 30 mai 1968, Buc. Șc. pr. (1906—1910) la Craiova; st. s. (1910—1916 și 1919) la Craiova; st. univ. de ist. și geogr. la Buc. (1919—1923); lic. al Fac. de ist. și geogr. a Univ. din Buc. (1924); dr. în ist. al Univ. din Buc. (1932) cu teza *Paleoliticul în România;* st. de specializare la Inst. de antropologie din Paris (1934); dr. în științe istorice al Univ. din Buc. (1961). Bibliotecar la sem. de geogr. al Univ. din Buc. (1923—1924); prof. s. supl., prof. s. tit. și apoi director al gimn. din Plenița, jud. Dolj (1923—1929); colab. (din 1915), director onorific (1927?—1946) și director bugetar (1946—1952) al Muzeului de ist. al Olteniei, în cadrul căruia înființează și conduce (1920—1930) Inst. de arheologie olteană, primul inst. de acest fel din România; întemeiază Arhivele Statului din Craiova, instituție pe care o conduce onorific pînă în 1939, și apoi ca director bugetar (din 1939); întemeiază și conduce Inst. de ist. națională din Craiova; sprijină și contribuie efectiv (1951—1953) la înființarea și organizarea muzeelor de arheologie și ist. de la Slatina și Corabia și a primului muzeu sătesc din Oltenia, la Orlea (jud. Dolj); cercetător științific în colectivul bucureștean de antropologie de pe lîngă Acad. R.P.R. (1952—1955); organizează și conduce (1955—1968) secția «paleolitic» din Inst.

de arheologie al Acad. R.S.R. (Buc.); coordonator-șef adjunct al Grupului de cercetări complexe de la Bicaz (1956—1963) și Porțile de Fier (1964—1968); organizator și director al Centrului de ist., fil. și etnogr. din Craiova al Acad. R.S.R. (1963—1968); prof. univ., șeful catedrei de ist. a Univ. din Craiova (1965—1968). M. în Société Prehistorique Française (din 1928); m. coresp. al Acad. R.S.R. (din 1963). Întemeiază, împreună cu T. Bălășel*, soc. Tovărășia folcloriștilor olteni (1927) și Asoc. romilor (filiala Oltenia). Întemeiază rev. *Memoriile Institutului de arheologie olteană, Oltenia, Suflet oltenesc* (rev. Tovărășiei folcloriștilor olteni); conduce (1936—1937, 1938—1940, 1944) rev. *Gînd și slovă oltenească*; colab. și la *Arhivele Olteniei, Călăuza, Convorbiri literare, Dacia, Flamura, Monografia județului Dolj, Natura, Năzuința, Năzuința românească, Provincia literară, Revista muzeelor, Tinerimea română* ș.a.

Istoric, arheolog, geograf și etnolog, **N.-P.** culege povești (*Ceaur*, Povești oltenești, Craiova, Tip. Tiparnița, 1928, 156 p.; *Toiagul priotesii*, Povești, Craiova, Tip. Tiparnița, 1930, 111 p.) — pe unele prelucrîndu-le —, și balade (în *Monografia județului Dolj*, 1944, și în vol. antologic *Balade oltenești*, Culese de ~, Pref. de Corneliu Bărbulescu, Buc., ET, col. M, 1961, 188 p.), contribuind în același timp la organizarea clg. și tipăririi folc. oltenesc. Cîntecele bătrînești, fantastice și vitejești (în cea mai mare parte), culese imediat după primul război mondial, sînt autentice; culegătorul apelează cu precădere la cîntăreți amatori și se situează, ca amploare și valoare, alături de cele din col. lui T. Bălășel *. Poveștile (reluate recent în antol. *Povești oltenești*, Îngrijirea ed., postfața și glosarul de Aurelian I. Popescu, Craiova, Scrisul românesc, 1975, 182 p.) sînt adesea localizate în satul culegătorului, cititorul participînd astfel la o interesantă oscilație a firului epic între fantastic și real. Texte neprelucrate se dovedesc a fi *Cheleș-Împărat, Crai-Vișiu, fiul vacii, Povestea lui Ion Săracul, Cele șapte lebede, Calul cu trei picioare, Omul sărac și meșteșugul*. Fire robustă și jovială, gustînd și lit. pop. licențioasă (G. T. Kirileanu *, editor al « corosivelor » lui Creangă *, cunoștea această propensiune a folcloristului oltean) și facețioasă (« rîsul fiind, zic eu, sănătate curată »), **N.-P.** și-a cîștigat faima unui « Creangă al Olteniei », el însuși autodenumindu-se « moș Plopșor, tartorul poveștilor ». În prelucrările sale după proza pop. încearcă localizarea lui Păcală în Oltenia, proliferîndu-i neamul cu « nenăscuții ficiori » Tivisoc și Tivismoc, « năzdrăvanii năzdrăvanilor ». Contribuția sa folcloristică, răspîndită în rev., așteaptă să fie valorificată. Culege și publică și folc. țigănesc.

Alte op.: *Din legendele lui Novac*, în *CL*, Buc., an. LIII, nr. 2—3, febr.-mart. 1921, p. 166—167, an. LIII, nr. 10—11, oct.-nov. 1921, p. 771—773, an. LIII, nr. 12, dec. 1921, p. 873—874; *Vorbe oltenești*, *Ibid.*, Buc., an. LIV,

nr. 2, febr. 1922, p. 163—166, an. LIV, nr. 4, apr. 1922, p. 363—372; *Balada «Mioriţa» în Oltenia*, în *AO*, Craiova, an. V, 1926, p. 255—272; *Ghileà romanè (Cîntice ţigăneşti)*, Craiova, Tip. Victoria, col. «O rom» («Ţiganul»), mart. 1934, 32 p.; *Paramisa romanè (Poveşti ţigăneşti)*, Craiova, Tip. Victoria, col. «O rom» («Ţiganul»), iul. 1934, 31 p.; *Mistricean*, Baladă poporană, Craiova, col. «Biblioteca Pămînt şi suflet oltenesc», nr. 22, 15 ian. 1935; *De-ale ţiganilor*, Culese de ~, f. loc., f. ed., col. «A fost odată», nr. 1, f.a., 31 p.; *De-ale dragostei*, Culese de ~, f. loc., f. ed., col. «A fost odată», nr. 2, f.a., 32 p.; *Cotojman Împărat*, Buc., ET, 1967, 48 p.
Bibl. ref.: Vladimir Dumitrescu, *C. S. Nicolăescu-Plopşor — 1900-1968*, în *Revista muzeelor*, Buc., an. V, nr. 4, 1968, p. 377—379. **(I.D.)**

NICULESCU Radu, n. 1 ian. 1938, Buc. Şc. pr. şi st. s. la Buc. (1944—1954); st. univ. de fil. la Buc. (1954—1959). Cercetător la ICED Buc. (din 1960). Colab. la *Contemporanul*, *Revista de etnografie şi folclor*, *Revista de filologie romanică şi germanică*, *Revista de folclor*, *Revista de istorie şi teorie literară*, *România literară*, *Synthesis*.

N. abordează, în art. şi st. sale, o gamă largă de probleme privind teoria generală a culturii pop. (anonimat, oralitate, autenticitate, corelaţia folc. cu ist. socială şi politică, ist. folcloristicii, folc. comparat, coregrafia pop. etc.), dar dominant în activitatea sa este interesul pentru structura poetică a baladei (natura, structura şi funcţia informaţiei epice) şi a liricii, domenii în care a publicat certe contribuţii teoretice şi metodologice, ca de ex.: *Constante în cîntecul epico-liric* (în *Studii de poetică şi stilistică*, Buc., EPL, 1966, p. 116—164), *Model şi sens în balada populară* (în *Educaţie şi limbaj*, Buc., EDP, 1966, p. 149—158), *Ovid Densusianu şi actualitatea exegezei «Mioriţei»* (în *REF*, Buc., tom. 18, nr. 6, 1973, p. 430—453), *Contribuţii la cercetarea problematicii literare a cîntecului de leagăn* (*Ibid.*, tom. 15, nr. 2, 1970, p. 99—111), *Privire critică asupra unor procedee actuale de sistematizare şi clasificare a liricii populare* (*Ibid.*, tom. 14, nr. 3, 1967, p. 207—223) şi îndeosebi st. *Ghicitoarea, Spirit şi poezie*, publicat ca introducere la cea mai reprezentativă antol. a cimiliturilor rom., *Bulgăre de aur în piele de taur, Ghicitori* (Buc. Minerva, Col. «Meşterul Manole», 1975, XLVI +225 p.), în care reliefează aspectele esenţiale ale valorilor ghicitorii.

Alte op.: *Unele observaţii asupra lui Pintea Viteazul ca personaj istoric*, în *RF*, Buc., an. VII, nr. 1—2, 1962, p. 58—71; *Consideraţii pe marginea anonimatului creaţiei populare*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 2, 1965, p. 119—150; *Revista «Comoara satelor» de la Blaj*, *Ibid.*, tom. 12, nr. 4, 1967, p. 101—117; *Contribuţie la istoricul preocupărilor folcloristicii româneşti*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. XIV, 1967, p. 165—171; *Interférences de la littérature épique slovaque et roumaine*, în *Proceedings of the Vth Congres of the International Comparative Literature Association*, Amsterdam, Swets & Zeitlinger, 1969, p. 763—771; *Actuali-*

tatea problematicii oralității folclorice, în *REF*, Buc., tom. 15, nr. 3, 1970, p. 242—247; *Thèses sur la structure de la danse populaire*, Comunicare la Simposionul de semiotică de la Urbino, 1971 (multigrafiat); *Perspectiva autenticului, Considerații critice asupra cercetărilor de folclor*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 5, 1972, p. 353—371; *Repere ale unei teorii structural-semiotice a culturii populare materiale*, *Ibid.*, tom. 18, nr. 1, 1973, p. 11—30; *Aspecte epistemologice ale cercetărilor interdisciplinare și cultura populară*, *Ibid.*, tom. 20, nr. 2, 1976, p. 103—125; *Aspecte ale problematicii actuale a folclorului*, *Ibid.*, tom. 22, nr. 1, 1977, p. 95—99. **(S.C.S.)**

NICULIȚĂ-VORONCA Elena, n. 15 mai 1862, Bîrlad — m. ?. Șc. pr. la Botoșani (1869—1873); st. s. (1873—1878) la inst. particulare « Humpel » din Iași și « Zilinski » din Botoșani. Colab. la *Calendarul copiilor*, *Calendarul « Ion Creangă »*, *Convorbiri literare*, *Ghilușul*, *Junimea literară*, *Românul* ș.a.

N.-V. face parte, prin monumentala clg. etnofolclorică din nordul Moldovei intitulată *Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică* (Mihalcea lîngă Cernăuți, Edit. proprie, 1903, vol. I, partea I-III — p. 1—856, vol. II, partea IV-V — p. 859—1295), prin *Studii în folclor* (vol. I, Buc., Tip. G. A. Lăzăreanu, 1908, II + 303 p., vol. II, Cernăuți, Tip. Gutenberg, 1912—1913, XV + 464 p.) și *Sărbătoarea Moșilor în București*, Studiu comparativ (Buc., Tip. N. Stroilă, 1915, 108 p.), din așa-numita șc. mitologică, ilustrată în ist. folcloristicii rom. din sec. 19 de D. Bojîncă *, At. M. Marienescu *, N. Densușianu *, Léo Bachelin * și Th. D. Speranția *, șc. ale cărei influențe s-au răsfrînt și asupra comentariilor folcloristice ale lui V. Alecsandri *, A. I. Odobescu * și G. Coșbuc *. Dar ceea ce caracterizează op. ei nu este în primul rînd și numai acest numitor comun, ci, mai cu seamă, încercarea originală (« Eu nu mi-am lucrat cartea după nici un model, m-am povățuit numai după ceea ce singur s-a arătat ») de a organiza lit. pop., în clg. citată, după criterii aparent extrinseci folc. și într-un anume sens enciclopedice, pe baza celor 4 categorii sistemice ale filoz. antice: pămîntul, aerul, apa și focul, subsumate toate principiului generator al universului (după concepția străveche) și « motivul tuturor sărbătorilor, credințelor și tuturor miturilor » — soarele. Încercarea a rămas fără consecințe în exegezele folcloristice rom., deși structura propusă de **N.-V.** (partea I — *Facerea lumii : omul, date cosmogonice*, partea a II-a — *Pămîntul*, partea a III-a — *Aerul (Văzduhul)*, partea a IV-a — *Apa*, partea a V-a — *Focul*) este mai aproape de reprezentarea pop. a relației om-univers, decît schemele didactice, academice, pe teme, genuri sau specii și, dincolo de scăderile ei metodologice, inerente, acestea,

în stadiul de atunci al folcloristicii, oferă numeroase sugestii de un deosebit interes pentru cel ce s-ar încumeta să elaboreze o sinteză a mit. pop. rom. St. publicate de **N.-V.**, conținînd un mare nr. de var. inedite, culese, majoritatea, din aceeași reg., reprezintă, în mare măsură, efortul autoarei de a răspunde principalei obiecții critice formulate de Ion Bogdan, în ședința din 20 febr. 1904, referitoare la clg. *Datinile și credințele poporului român...*, care i-a reproșat că nu menționase, în spirit comparatist, și expresiile similare din folc. altor popoare (I. Bogdan, *Elena Niculiță-Voronca: « Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică »*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXVI, 1903—1904, *Partea administrativă și dezbaterile*, p. 430—433), obiecție metodologic exorbitantă unei clg. Numai că **N.-V.**, în « replica » ei, limitează aria comparațiilor la sfera mit. romane și cade nu o dată în eroarea în care alunecase și At. M. Marienescu * și Th. D. Speranția *, de a identifica prin asociații superficiale și fanteziste, ce aduc aminte și de T. T. Burada *, originile mai tuturor formelor culturii pop. rom. în mit. romană. Astfel, « bătălia noastră de la nunți pentru *cetate* e bătălia lui Enea cu Turnus pentru Lavinia »; mitul descălecării lui Dragoș nu e altceva decît reprezentarea pop. rom. a « descălecării » lui Enea în Italia ș.a.m.d. Aceste interpretări, prezente în vol. *Studii în folclor*, continuă în vol. *Sărbătoarea Moșilor în București*, unde Oborul este identificat cu Forum-ul, « gîrlița » Tei cu Tibrul, iar pîrîului Colentina i se stabilește o etimologie mitologică gr.-romană: « reprezintă pe Atena-Minerva, numele Tina fiind o prescurtare din Atina, zeița războiului [sic!] ». Asemenea indentificări de fantezie se întîlnesc și într-o br. etnografică a autoarei, clg. *Datinile și credințele poporului român...*, în care, tratînd despre *Industria casnică în Bucovina* (Cernăuți, Glasul Bucovinei, 1922, 14 p.) și relevînd meșteșugul țesătoarelor bucovinene, asociază joimăriței din credințele noastre pop. parcelor romane.

Bibl. ref.: [T.] P[amfile], *Elena Niculiță-Voronca: « Studii în folclor »*, în *IC*, Bîrlad, an. VII, nr. 2, febr. 1914, p. 33—34. **(S.C.S.)**

NIJLOVEANU Ion, n. 27 sept. 1913, Rădești, jud. Olt. St. gimn. la Drăgășani (1927—1930); st. s. la Slatina (1930—1934); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1936—1940). Prof. s. la Rm. Sărat, Tg. Jiu, Tr. Severin, Buc. și Slatina; inspector la IPCD Craiova (din 1975). Colab. la *Analele Universității din Craiova*, *Argeș*, *Cadran*, *Limbă și literatură*, *Oltul*, *Philologica*.

Elev al lui D. Caracostea *, N. are o contribuție deosebită la clg. folc. oltenesc și muntenesc. *Poezii populare de pe Argeș și Olt* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1969, vol. IV, p. 429—824) cuprinde 418 texte de epică versificată, lirică și strigături din com. Costești (jud. Argeș), Drăgănești (jud. Olt), Găești, Muscel, Rm. Vîlcea, Slatina și Vedea (toate în jud. Argeș). Pe lîngă tipurile clasice de balade, col. conține, în special în secțiunea « haiducești », un nr. însemnat de piese noi sau mai rar atestate în alte clg. Publicarea unui nr. mai mare de var. ale cîtorva balade contribuie la cunoașterea mai temeinică a zonei cercetate. În secțiunea liricii apar mai toate subdiviziunile: cîntece de sărăcie și revoltă, cîntece haiducești, cîntece de răscoală și război, cîntece de jale și noroc, cîntece ciobănești și de natură, cîntece de dragoste, de dor, cîntece de lume și satirice. În majoritatea cazurilor **N.** culege cu mijloace moderne de înregistrare și este preocupat de surprinderea manifestării diferențiate a formelor folclorice, de schimbările survenite în ultimele decenii în viața și creațiile spirituale ale satului contemporan. În col. se fac și cîteva interesante obs. privitoare la repartizarea repertoriului pe vîrste, baladele fiind cunoscute mai ales de bătrîni, iar repertoriul liric, de tineri. Problema este reluată pe baze noi în st. *Stadiul actual al folclorului în comuna Curtișoara (Slatina)* (în *Cîntecul popular românesc*, Studii de folclor, Craiova, AȘSP, Centrul de științe sociale Craiova, 1974, p. 162—181), în care, beneficiind de sugestiile lui H. H. Stahl și de metodele preconizate de C. Brăiloiu, **N.** își expune constatările despre situația cîntecului pop. dintr-o com. rurală din apropierea Slatinei. Fără să facă generalizări riscate despre dispariția folc., surprinde intrarea în eclipsă a unor specii (balada și basmul), indicînd totodată înnoirile, transformarea locuitorilor, în special a tinerilor și a copiilor, din creatori în consumatori de folc.

Alte op.: *O baladă populară necunoscută: « Cîntecul lui Angealîu »*, în *Lb. lit.*, Buc., 1965, X, p. 313—326; *Elemente dramatice în « Cîntecul ciobanului care și-a pierdut oile »*, *Ibid.*, 1966, XI, p. 497—506; *Contribuții la studiul baladei « Ion ăl Mare »*, *Ibid.*, 1969, XXII, p. 175—178; *Jos, pe Valea Oltului*, Cîntece bătrînești, Culegere de ~, Notația muzicală de Marin Brînaru, Buc., Edit. Muzicală, 1976, 198 p.
Bibl. ref.: I. Oprișan, « *Jos, pe Valea Oltului, Cîntece bătrînești* », în *RITL*, Buc., tom. 27, nr. 4, 1977, p. 612—614. **(I.D.)**

NOVACOVICIU Emilian, n. 8 sept. 1862, Gîrbovăț, jud. Caraș-Severin — m. 1936, Răcășdia, jud. Caraș-Severin. St. norm. la Caransebeș (1877—1881). Înv. (1881—1928) în com. Gherman, jud. Timiș și în com. Răcășdia.

N. face din preocuparea pentru folc.— cu mijloacele și posibilitățile științifice modeste de care dispunea — un mijloc de afirmare a spiritualității națiunii rom. și a dreptului ei la libertate. Desfășoară o bogată activitate culturală, pentru care are de suferit din partea organelor represive ale Imperiului austro-ungar (cf. vol. autobiografic *Suferințe*, Oravița, Tip. Progresul, E. Desits, 1926, 60 p.). Animat de bune intenții, cercetează monografic com. Răcășdia *(Colecțiune folcloristică română din Răcășdia și jur*, Întocmită și edată de ~, Oravița, Tip. Carol Wunder, 1902, 177 p.; *Monografia comunei Răcășdia, jud. Caraș-Severin, de la anul 1777—1922*, Întocmită și edată de ~, Oravița, Tip. Felix Weiss, 1923, 104 p.; *Din comoara Banatului*, Folclor, Partea II, *Maiche sfinte, halele nopții etc.* de ~ și Ecătărina Cărălina Novacoviciu, Oravița, Tip. E. Desits, Progresul, 1926, 90 p.; *Folclor bănățan*, Partea III, Adunat de ~, Oravița, Tip. Iosif Kaden, 1933, 64 p.). Culege, de asemenea, strigături, proverbe, zicători, datini și credințe, folc. al copiilor *(Jocuri copilărești bănățene*, Adunate de ~, Oravița, Tip. Iosif Kaden, 1928, 56 p.), snoave, într-un vol. cu titlul derutant pentru că de fapt conține piese decente *(Folclor pornografic bănățan* (Partea hazlie), Adunate din popor de ~, Oravița, Tip. Iosif Kaden, 1930, 96 p.). Clg. vădesc în cea mai mare parte lipsa de criterii selective, de ordonare, neconsemnarea unor date elementare privind inf., ingerințe în texte, recunoscute de însuși folclorist, care declară că va supune producțiile pop. unei « curățiri » a « străinismelor ». Avînd posibilități de tipărire incomparabil mai bune decît ale altor modești folcloriști (cele mai multe vol. îi apar la același editor), **N.** le-a folosit și pentru popularizarea biografiei sale (care a cunoscut momente dramatice, este drept!), unele vol. transformîndu-se în « albume de familie », în loc de a fi albume etnografice.

Alte op.: *Colecțiune de medicamente casnice la boalele omenești și a vitelor*, Adunate de ~, Oravița, Tip. Iosif Kaden, 1927, 45 p.

Bibl. ref.: Barbu Lăzăreanu, *Umorul popular în culegerea unui bănățean*, în *ALA*, Buc., an. XV, seria a III-a, nr. 913, 5 iun. 1938, p. 7; Lucia Jucu Atanasiu, *Din activitatea folcloristică a lui Emilian Novacoviciu*, în *FL*, Tim., 1967, vol. I, p. 353—368. **(I.D.)**

O

OARCEA Vasile, n. 15 ian. 1914, Rădești, jud. Arad. St. norm. la Arad (abs. în 1937); st. univ. de fil. la Buc. (1955—1960). Înv. (din 1945) și prof. s. (din 1955) la Sebiș (jud. Arad).

Îndrumat spre cercetarea folc. de prof. său Traian Mager, autor al monografiei *Țara Hălmagiului*, și de P. Ugliș-Delapecica *, **O.** publică o singură clg., *Poezii populare din Țara Zarandului* (Buc. Minerva, 1972, 522 p.), realizată într-o zonă cercetată de Rusu Cornel Tiberiu, de Ioan Șerb * și de Domițian Cesereanu, care cuprinde poezia obiceiurilor tradiționale, doine, cîntece și strigături din centrele crișane Hălmagiu, Vîrfuri, Gurahonț, Sebiș, Ineu și Tîrnova-Zarand. Din cele 2131 piese ale col., 1784 sînt strigături, ceea ce probează vivacitatea și diversitatea lor în zona cercetată. Doinele apar cu refrenele lor străvechi, Zarandul dovedindu-se o viguroasă vînă a folc. tradițional.

Bibl. ref.: Lucia Cireș, *Vasile Oarcea: « Poezii populare din Țara Zarandului »*, în *ALIL*, Iași, tom. XXIV, 1973, p. 214—216. **(I.D.)**

OBEDENARU-GHEORGHIADE (GHEORGHIAD) Mihail, n. 5 nov. 1839, Buc. — m. 9 iul. 1885, Atena. St. univ. de med. în țară și la Paris; dr. în med. al Univ. din Paris (1866). Medic primar al Spitalului de copii (Buc.), al Eforiei Spitalelor (Buc.) și prof. la Fac. de Med. a Univ. din Buc. (1866—1874); prim-secretar al legației României din Roma și ministru plenipotențiar al României la Atena (1874—1885). M. coresp. al Acad. Rom. (10 sept. 1871). Colab. la rev. fr. *La nature*, *l'Alliance latine* și la publ. rom. *Columna lui Traian*, *Revista științifică*, *Românul*, *Transilvania*.

O. este autorul unei col. de folc. arom. din Crușovo (azi în R.S.F. Iugoslavia), care cuprinde 2 basme *(Împăratul cu zîna împărătească a zînelor* și *Perpeliță păstorul cu frumoasa pămîntului)* și 30 de cîntece lirice (de dragoste, de dor, de jale), culese de la un singur inf., care l-a învățat și graiul local. Textele din col., însoțite de o transcriere literaturizată în dacorom., de o trad. în lb. fr. a lui **O.**, au fost editate de I. Bianu*, care le-a adăugat un glosar bilingv, rom. și fr., în vol. *Texte macedo-*

Scanned with OKEN Scanner

române, Basme și poezii poporale din Crușovo, Culese de ~, Publicate după ms. originale, Cu un glosar complet, de prof. I. Bianu, Buc., Ediținea Acad. Rom. 1891, IX +224 p.

Bibl. ref.: G. Ionescu-Gion, *Doctorul Obedenaru*, în *Revista nouă*, Buc., an. II, nr. 6, 15 iun. 1889, p. 201—210; I. Calomfirescu, *Studiu asupra lucrării lui Obedenaru « Texte macedo-române »*, în *RCL*, Iași, an. III, nr. 1, ian. 1895, p. 1—13. **(S.C.S.)**.

OBERT Franz, n. 1828, Tătîrlaua, jud. Alba — m. 1908, ?. St. medii la Mediaș; st. univ. de drept la Cluj (din 1846), continuate la Leipzig, unde participă, în 1848, la evenimentele revoluționare, semnînd, în calitate de secretar al « Parlamentului studențesc din Eisenach », un apel pentru condamnarea regimului absolutist austriac. Prof. s. la Mediaș (1851—1861); preot în Șoala, jud. Sibiu (din 1860) și apoi în Valea Viilor, jud. Sibiu, și la Brașov; deputat în Dieta din Sibiu (1863); conduce timp de mai multe decenii Asoc. înv. germ. din Transilvania. Tipărește rev. *Schul- und Kirchenbote, Schul- und Kirchenblatt;* colab. și la publ. *Das Ausland* (Augsburg), *Gewerbe und Landwirtschaft, Magasin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten, Sächsischer Hausfreund, Siebenbürgische Quartalschrift, Siebenbürgische Zeitschrift für Handel* ș.a.

O. este autor al unei col. însumînd 85 de basme, legende și snoave culese, începînd din anul 1850, de la un țăran rom. din Bazna, muncitor cu ziua, căruia nu-i consemnează numele, și apoi de la alți inf. din loc. Ațel, Brateiu și Șona, toate din zona Mediaș-Blaj. Un nr. de 35 povești apar mai întîi în rev. *Das Ausland* din Augsburg și vor fi reluate, alături de celelalte 12 apărute în presa transilvăneană și de altele, în vol. *Rumänische Märchen und Sagen aus Siebenbürgen*, Gesammelt und ins Deutsche übertragen mit vergleichenden Anmerkungen von ~ *[Basme și legende românești din Ardeal*, Adunate și transpuse în germană, cu note comparative de ~*]* (Hermannstadt [Sibiu], 1925, 175 p.). În pref., A. Schullerus * subliniază cîteva trăsături ale prozei pop. rom. din colecția lui **O.**: « Valoarea acestor povești constă mai puțin în forma limpede, simplă, în care sînt redate și mai mult în absoluta lor autenticitate [...] neinfluențată de literatură ».

Bibl. ref.: Al. Bistriținanu, *Primii culegători de basme românești (Fr. Schott, Obert, Kunisch)*, în *SCILF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1956, p. 13—40; Carol Göllner, *Pedagogi germani progresiști din România*, Buc., EDP, 1969, p. 1—97; Ilie Popescu-Teiușan, *Pedagogi și oameni de școală din România*, Mic dicționar, Buc., EDP, 1975, p. 117. **(I.D.)**

ODOBESCU Alexandru, n. 23 iun. 1834, Buc. — m. 10 nov. 1895, Buc. Șc. pr. în familie; st. s. la colegiul « Sf. Sava » (din 1844) și la colegiul fr. al lui Monty (1847); st. la Paris, cu Alfred Dumesnil (din 1850), la Collège de France

(din 1851); bac. în lt. (dec. 1853); Fac. de lt. la Paris (pînă în 1855). Șef al biroului fr. la Secretariatul de Stat (din 1857); procuror la secția a II-a a Curții de apel și apoi la secția I (1859); membru în Comisia pentru adunarea materialelor și formarea unei istorii naționale (din 1860); director în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (1862—1863); director în Ministerul Agriculturii, Comerțului și Lucrărilor Publice (din 1863); ministru ad-interim al Cultelor și Instrucțiunii Publice din mai 1863, iar din iulie 1863, ministru plin; ministru ad-interim al Trebilor Străine (aug.—oct. 1863); delegat permanent pe lîngă Comisia imperială a Expoziției de la Paris (din 1865); vicepreș. al Secției de istorie și arheologie a Acad. Rom. (1874); începe predarea unui curs liber de arheologie la Univ. din Buc. (1874); director al Teatrului Național din Buc. (1875); secretar general al Acad. Rom. (1879); secretar al Legației României din Paris (1881—1885); m. în Consiliul învățămîntului (din 1888); director al Șc. Norm. Superioare din Buc. (1891—1894). M. al Acad. Rom. (1870); m. coresp. al Inst. arheologic din Roma (1873). Editează, în colab., *Revista română pentru științe, litere și arte* (1861—1863); colab. și la *Annales archéologiques* (Paris), *Ateneul Român*, *Calendarul popular*, *Columna lui Traian*, *Epoca*, *Gazette archéologique* (Paris), *Junimea română*, *Opiniunea constituțională*, *Revista Carpaților*, *Revista științifică*, *România literară*, *Românul* ș.a.

Scriitor, istoric, arheolog, **O.** se manifestă și pe terenul folcloristicii, avînd meritul de a introduce criteriul sud-est european în st. de folc. comparat de la noi, de a aduce totodată « O atitudine nouă față de poezia poporană, o atitudine care marchează și un pas în direcția preocupărilor științifice », de a iniția « una din fazele de tranziție de la admirația literară la cercetarea științifică » (D. Caracostea *). Elaborează, înaintea lui B. P. Hasdeu *, primul st. de folc. comparat, *Cîntece poporane ale Europei răsăritene mai cu seamă în raport cu țara, istoria și datinile românilor* (în *Revista română pentru științe, litere și arte*, Buc., an. I, 1861, vol. I, p. 27—60), în care noua metodologie este expusă programatic: « Vom merge și prin țările vecine, cu care românii au întreținut relațiuni de amicie sau de rivalitate, mai mult sau mai puțin lungi sau intime, spre a cerceta în cîntările lor poporane ce date au schimbat cu noi acele națiuni apropiate pe țărmurile Dunării sau pe plaiurile Carpaților și ale Balcanilor, și, repurtînd apoi orice lumină ni se va ivi sau chiar ni se va năluci la țara noastră, ne vom cerca într-astfel să lămurim oareșicum vechile noastre datine. Prin asemenea comparațiuni vom avea, credem, prilejul a dovedi tainica înfrățire ce unește aceste popoare, care au trăit secoli îndelungați împărtășind mai aceleași nevoi, resimțind aceleași loviri și cîntînd într-un acord, fiecare pe lira sa națională, cîntări de același fel.» Este de fapt formulat aici un întreg program de

lucru, la care aveau să se angajeze B. P. Hasdeu *, D. Caracostea *, T. Papahagi *, P. Caraman *, Adrian Fochi * ș.a. Pe lîngă preocupările metodologice (accentul cade pe abordarea creației pop. din punct de vedere istoric, geografic, etnografic), st. propune, ajutîndu-se de idei ale lui Herder, Montaigne, Mickiewicz, N. Bălcescu * și A. Russo *, o definiție a poeziei pop., în care intră caracteristica ei de păstrătoare a « amintirilor naționale », oralitatea (« nu se vede ci se ascultă »), variabilitatea (« chiar caracteristica poeziei poporane »). Cîntecul pop., spre deosebire de creația cultă, este « liber fiu al poporului », cu o largă circulație și difuziune, neîncadrat în reguli rigide. Col. de cîntece pop. ajută la definirea naționalităților, a caracterului popoarelor și a deziderateloor lor. Popoarele greu încercate au o creație virilă, deosebit de rezistentă. Pierderea gloriei și a fericirii mobilizează creația pop., o inspiră. Asemenea popoare au nu numai o literatură elegiacă, ci și una a marilor aspirații de eliberare. Poezia pop. nu este monotonă, monocordă, ci exprimă lauda, mirarea, recunoștința, veselia, adică « mai toate mișcările sufletești ». St. acesta, precumpănitor teoretic, este urmat de unul de analiză aplicată, *Răsunete ale Pindului în Carpați* (în *Album macedo-român*, Buc., 1880, p. 89—98), în care, eludîndu-se analiza estetică, direcția cercetării se îndreaptă spre aflarea răspunsului la întrebarea: în ce epocă și în ce loc a fost compusă *Mioriția?* Examenul istoric, geografic, etnografic și filologic-lexical propune ca loc de geneză al *Mioriței* Pindul, de unde balada ar fi fost vehiculată de rom. din Tesalia. Filiațiile stabilite cu « linos »-ul gr. și cu mit. clasică gr. (« Mîndra crăiasă » din balada noastră ar fi Persefona; « măicuța bătrînă » ar aminti de Afrodita care caută pe Adonis mort; chiar cîinii ciobanului mioritic amintesc și ei de cîinii lui Adonis) n-au fost validate de cercetările moderne. St. nu surprinde esența fenomenului cercetat, însă **O.** are meritul de a fi intuit că *Mioriția* s-a clădit pe nucleul unui bocet vechi, întîlnit și la alte popoare, pentru un păstor tînăr mort. În *Casa, veșmintele și petrecerile țăranului român* (Paris, 1867) (în *Scrieri literare și istorice* ale lui A. I. Odobescu, Buc., Edit. libr. Socec & Comp., 1887, p. 117—134) face reflecții asupra prilejurilor de petrecere, asupra repertoriului și instrumentelor pop. ca și asupra cîtorva forme poetice pop. Balada este un cîntec eroic, în vreme ce « Doinele sau cîntecele de dor sînt cîntecele de dragoste foarte pasionate ale căror

cuvinte se cîntă pe melodii languroase ». Horele sînt cîntece de petrecere, căzînd chiar în obscenităţi. În *Biserica episcopală de la Curtea de Argeş şi legenda Meşterului Manole (Ibid.*, vol. II, Buc., Edit. libr. Socec & Comp., 1887, p. 499—516) prezintă, numai pe baza var. din col. lui V. Alecsandri *, mitul milenar şi universal al jertfei zidirii, identificînd în documente un constructor Manole. **O.** aduce în st. sale o vastă informaţie, uimitoare pentru epoca sa. Cunoaşte bine mişcarea folcloristică a epocii, citînd col. rom. realizate de V. Alecsandri *, Anton Pann *, At. M. Marienescu *, Cristu Ioanin, fraţii Schott *, precum şi unele străine, ale lui Cl. Fauriel, Demarcin de Tyrac, Le conte de Marcellus şi Vuk Karadžić. Are cunoştinţă de asemenea de cîntecele rom. traduse în lb. magh. de Ács Karoly în 1858.

Alte op.: G. Dem. Teodorescu, *Încercări critice asupra unor credinţe, datine şi moravuri ale poporului român*, Pref. de ~, Buc., Petrescu-Conduratu, 1874, X + 136 p.; *Notă asupra cîntecului poporan despre Radu Calomfirescu şi fraţii Buzeşti*, în *ASAR*, Sesiunea 1877, Buc., 1878, tom. X, secţiunea II, p. 325—327; *Din poveştile unchiaşului sfătos, Basme păgîneşti*, Întocmite de P. Ispirescu, culegător-tipograf, Cu o precuvîntare de ~, Buc., Tip. Acad. Rom. (Laboratori români), 1879, partea I, XI + 126 p.

Bibl. ref.: C. V. Gerota, *Odobescu folclorist*, în *CL*, Buc., an. LXVII, nr. 7—9, iul.—sept. 1934, p. 747—751; Al. Dima, *Personalitatea estetică a lui Odobescu*, în *RFR*, Buc., an. II, oct.-dec. 1935, p. 196—200; Petru Iroaie, *Folcloristul Odobescu*, în *Făt-Frumos*, Suceava, an. X, nr. 1—2, ian.-apr. 1935, p. 88—91; D. Caracostea, *Un diptic folcloric: Alecsandri-Odobescu*, în *Poezia tradiţională română*, Ed. cr. de D. Şandru, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. II, p. 227—247; Rodica Florea, *Al. Odobescu deschizător de drumuri în folclor*, în *RITL*, Buc., an. XX, nr. 1, 1971, p. 71—75; Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc., *Association internationale d'études sud-est européen*, 1972, p. 16—20. **(I.D.)**

OLINESCU Marcel, n. 17 sept. 1896, Dorohoi. St. s. la Pomîrla, jud. Botoşani (1907—1911) şi Botoşani (1911—1915); st. superioare la Şc. de arte frumoase din Iaşi (1919—1921) şi Buc. (1921—1923). Prof. de desen şi caligrafie la l. din Brad, jud. Hunedoara (1923—1926), Botoşani (1926—1927), Arad (1927—1937) şi Buc. (1937—1958). Colab. la *Decalogul, Fruncea, Hotarul, Hyperion, Înnoirea, Pămîntul, Societatea de mîine, Sociologie românească, Ştirea, Tinerimea română, Viaţa literară, Zărand.*

Interesul lui **O.** pentru folc. în general şi cu precădere pentru credinţe, superstiţii şi mituri, depăşeşte uneori limitele amatorismului, cîteva din art. şi st. sale îmbogăţind bibl. folcloristicii rom. Dintre acestea merită a fi reţinut în primul rînd st. despre *O variantă a baladei « Meşterul Manole »* (în *Societatea de mîine*, Buc., an. XVI, nr. 2, apr.-mai, 1939, p. 68—72), st. ce pune

în circulație o var. inedită a mitului despre «jertfa zidirii», în care legendarul Negru Vodă este înlocuit cu «o bătrînă ce-ndrugă la lînă», sfetnică a «meșterului cel mare» (numele lui Manole nu apare în această var.) despre cum trebuie zidită mănăstirea, și din care lipsesc momentul alegerii locului de construire a mănăstirii și momentul jertfirii meșterului constructor. O altă contribuție a lui **O.** este vol. *Mitologie românească* (Buc., Casa școalelor, 1944, 528 p.), conținînd o sistematizare pe cap. a miturilor (Facerea lumii, Oameni vechi, Crearea omului, Viața omului, Timpul, Duhurile nevăzute, Făpturi de basm etc.) și evidențierea relațiilor dintre lit. pop. și arta pop., îndeosebi dintre lit. pop. și gravura pop. în lemn. În aceeași sferă tematică se înscrie și st. *Cutremurele în mitologia românească* (în *Tinerimea română*, Buc., an. LIX, nr. 5—8, ian.-apr. 1941, p. 104—121), în care relevă legendele și miturile create de fantezia pop. impresionată de seisme. (S.C.S.)

ONIȘOR Victor, n. 18 iun. 1879 (1874?), Zagra, jud. Bistrița-Năsăud — m. 16 mai 1932, Viena. Șc. pr. în Zagra; abs. al «liceului grăniceresc» din Năsăud (1893); st. univ. de drept la Bud. (1893—1897); lic. (1897) și dr. în drept (1899) al Univ. din Bud. Secretar, vicepreș. și preș. al soc. studențești «Petru Maior» (1894—1898). Avocat la Bud., apoi la Bistrița (1901—1904) și prof. s. la l. sas. din aceeași loc.; secretar general al Consiliului Dirigent (resortul «Interne»); prof. tit. de drept administrativ și financiar al Univ. din Cluj (1919); decan și prodecan al Fac. de drept din Cluj. Editează *Gazeta Bistriței;* colab. și la *Gazeta Transilvaniei*, *Minerva* (Bistrița).

O. publică un singur vol. de folc., *Doine și strigături din Ardeal*, Culese și publicate întocmai cum le zice poporul, Partea I (Iași, Edit. libr. școalelor, Frații Șaraga, [1894?, 1895?], X + 116 p.), dar din mențiunea de pe copertă reiese că avea intenția să dea la iveală și o «parte a II-a». Clg. cuprinde 231 poezii lirice — 54 de dragoste, 61 «de dor și jale», 62 «mustrări și blăstămuri», 22 cîntece de voinicie, 32 de cătănie —, cele mai multe din loc. natală. **O.** nu menționează numele inf., dar face cu conștiinciozitate trimiteri la var. din col. I. Pop-Reteganul *, M. Canianu * și Jarník * — Bîrseanu *, ultima servindu-i și ca model pentru clasificarea textelor, deși confuzia curentă, în folc. ținutului năsăudean, între doine și strigături, i-a creat multe dificultăți. Nr. mic de trimiteri indică, după cum s-a remarcat (*IFR*, p. 269), noutatea majorității pieselor din clg. Năzuind, probabil la sugestia lui Al. Roman, prof. său de lb.

Scanned with OKEN Scanner

rom. la Univ. din Bud., ca « productele culese » să reflecte fidel « *limba curat populară* cu toate ale ei nuanțe fonologice și morfologice, chiar așa cum se vorbește în ținutul ori în satul din care se culege », **O.** își stabilește un sistem propriu de transcriere cu semne diacritice, care, utilizat cu rigurozitate, conferă col. sale deplină autenticitate.

Bibl. ref.: I. Calomfirescu, *Victor Onișor: « Doine și strigături din Ardeal »*, în *RCL*, Iași, an. III, nr. 2, febr. 1895, p. 58—59. **(S.C.S.)**

OPRIȘAN Horia Barbu, n. 5 mai 1910, Buc. St. s. la Buc. și Mănăstirea Dealu; st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1929—1933); st. de specializare în ist. la Univ. din Varșovia (1934—1939). Prof. s. la Buftea (1939—1942) și Buc. (1945—1955); lector de lb. și cultura rom. la Univ. din Stockholm și Helsinki (1942—1945). Colab. la *Ramuri*, *Teatrul* ș.a.

O. este preocupat îndeosebi de teatrul pop., despre care scrie cîteva art. în rev., alcătuind și o antol. St. *Călușarii* (Buc., EPL, 1969, 265 p.), în intenția autorului o monografie a străvechii manifestări pop., neapelînd la întregul material cunoscut, neprezentînd decît unele tipuri coregrafice și nepunînd la contribuție cîteva st. anterioare esențiale, nu s-a bucurat de audiența specialiștilor. Alcătuiește și două antol. de folc. ale jud. Ilfov și Teleorman, minate însă de necunoașterea realității folclorice și de superficialitate.

Alte op.: *Monografia folclorică a Teleormanului*, Cu o introducere de I. C. Chițimia, Alexandria, CCPJ, 1971, 346 p.; *Folclor literar ilfovean*, Antol., Cu o pref. de I. C. Chițimia, Buc., CCPJ, 1971, 250 p.; *Jienii*, Teatru popular haiducesc, Ed. îngr. de ~, Pref. de Eugen Barbu, Buc., Minerva, 1974, XX + 234 p.

Bibl. ref.: V. Adăscăliței, *Horia Barbu Oprișan: « Călușarii »*, în *IL*, an. XXI, nr. 1, ian. 1970, p. 90; G. I. Neagu, *Horia Barbu Oprișan: « Monografia folclorică a Teleormanului »*, *« Folclor literar ilfovean »*, în *REF*, Buc., tom. 17, nr. 6, 1972, p. 525—529. **(I.D.)**

OPRIȘAN Ion, n. 17 apr. 1940, Vădeni-Cavadinești, jud. Galați. Șc. elem. în loc. natală (1946—1950) și în Gănești, jud. Galați (1950—1953); st. s. în com. Pechea, jud. Galați (1953—1956); st. univ. de fil. la Buc. (1958—1963); st. de specializare în R.F.G. (1974—1975). Funcționar la cooperativa de const. din Vădeni (1957); înv. la Negrilești, jud. Vrancea (1957—1958); cercetător la IITL « G. Călinescu » din Buc. (din 1963). Colab. la *Limbă și literatură*, *Scînteia*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Revista de istorie și teorie literară*.

O. publică o singură clg., *Folclor din Moldova de Jos* (în seria *FM*, Buc., EPL, 1969, vol. II, p. 5—444), care conține 900 texte culese cu grijă pentru autenticitatea pronunției: cîntece despre

cîntec, poezia obiceiurilor tradiționale, orații și cîntece de nuntă, cîntece de înstrăinare, descîntece, vrăji, balade, jurnale orale, lirică diversă. Cîntecele vădesc adînca prefacere a folc. din zona cercetată, dispariția în bună măsură a baladelor, restrîngerea folc. ritual, a strigăturilor, a colindelor, datorită, explică autorul, modificărilor survenite în vechile atribute ale folc.: oralitatea, anonimatul și caracterul colectiv, ca urmare a procesului de culturalizare. St. despre relațiile op. lui M. Sadoveanu * și L. Blaga * cu folc.

Alte op.: *Preliminarii la o «poetică» a legendei populare românești*, în *Lb. lit.*, Buc., nr. 4, 1973, p. 779—789; *Structura artistică a legendei populare românești*, *Ibid.*, nr. 2, 1974, p. 331—344; Nic. Densușianu, *Vechi cîntece și tradiții populare românești*, Texte poetice din răspunsurile la «Chestionarul istoric» (1893—1897), Text ales și stabilit, st. intr., note, var., indici și glosar de ~, Buc., Minerva, 1975, LVI + 370 p.; *Einige Bemerkungen zur Untersuchung und Abgrenzung der Volksprosa vom ästhetischen Standpunkt [Cîteva observații privitoare la studierea și delimitarea prozei populare în perspectivă estetică]*, în *Folk Narrative Research, Some Papers Presented at the VI Congress of the International Society for Folk Narrative Research*, Helsinki, 1976, p. 115—123; *Probleme der ästhetischen Forschungen auf dem Gebiet der Volksliteratur [Dificultăți ale esteticii folclorice]*, în *Achter Internationaler Kongress für Ästhetik*, Darmstadt, 1976, Zusammenfassungen, p. 97—98. **(I.D.)**

OTESCU Ioan, n. 9 sept. 1859, Buzău — m. ?. St. s. la Buzău (1871?—1878?); st. univ. de mat. la Buc. (1878?—1882?); lic. în mat. al Univ. din Buc. (1887). Prof. la șc. norm. din Galați (1881—1885); prof. s. la Buc. (1887—1893).

O. este autorul primului st. asupra astronomiei pop rom., *Credințele țăranului român despre cer și stele* (Buc., Tip. Carol Göbl, 1907, 88 p.+2 stampe), elaborat pe baza răspunsurilor trimise de înv. sătești din diferite reg. ale țării la un chestionar pregătit ad-hoc. St. a fost apreciat de I. Bianu * «ca o foarte prețioasă contribuție pentru cunoașterea credințelor poporului nostru într-o direcțiune în care informațiile lipsesc aproape cu totul». Titlurile celor 8 cap. circumscriu aria credințelor și legendelor pop. analizate: *Constelațiile, Pămîntul, Cerul, Soarele, Luna, Eclipsele, Cometele, Meteore atmosferice*. Lucrarea se încheie cu o listă de loc. și inf.

Bibl. ref.: I. Bianu, *Ioan Otescu: «Firea și credințele țăranului român»*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXIX. *Partea administrativă și dezbaterile din 26 mart. 1907*, p. 268; G. P[ascu], *I. Otescu: «Credințele țăranului român despre cer și stele»*, în *VR*, Iași, an. III, nr. 4, aprilie 1908, p. 130—131 **(S.C.S.)**

Scanned with OKEN Scanner

P

PAMFILE Tudor, n. 11 iun. 1883, Ţepu, jud. Tecuci — m. 16 oct. 1921, Chișinău. Șc. pr. Ţepu, jud. Tecuci (1891—1893) și Tecuci (1893—1895); st. gimn. (1895—1899); șc. militară din Iași (1899—1904); șc. de ofițeri de infanterie și cavalerie din Buc. (1904—1906). Activitate de folclorist, istoriograf și publicist la Bîrlad (1906—1920); predă ist. la șc. gradelor inferioare din Regimentul 3 roșiori din Bîrlad (1907); întemeiază, la Bîrlad — împreună cu G. Tutoveanu și Toma Chiricuță — Acad. Bîrlădeană (1 mai 1915). Înființează și conduce rev. *Ion Creangă* și *Miron Costin* și face parte din comitetul de conducere al rev. *Florile dalbe* și *Freamătul* (la aceasta din urmă — secretar de redacție). Colab. și la *Analele Academiei Române*, *Calendarul foii «Lumea și ţara»*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul «Ion Creangă»*, *Calendarul învățătorilor*, *Calendarul Ligei*, *Calendarul «Lumina poporului»*, *Calendarul «Neamului românesc»*, *Calendarul național al ziarului «America»* (Cleveland, Ohio), *Calendarul poporului*, *Calendarul sătenilor*, *Convorbiri literare*, *Floarea darurilor*, *Însemnări literare*, *Lamura*, *Lumina poporului*, *Șezătoarea*, *Viața literară și artistică*, *Viața românească*, *Vocea Tutovei* ș.a.

P. este, după S. Fl. Marian *, «a doua figură dominantă în etapa de elaborare a domeniului etnografiei» noastre, «un epigon tîrziu al romantismului științific» (R. Vulcănescu). El alcătuiește, într-un răgaz de viață foarte scurt, cu pasiune și cu o pilduitoare hărnicie, dar lipsit de pregătirea de specialitate necesară, numeroase vol. de etnogr. și folc., povățuit de opinia că fiecare culegător trebuie să adune toate datele despre cultura materială și spirituală din reg. sa, în vederea realizării ulterioare a năzuitului, încă de pe vremea lui Hasdeu * și Lambrior *, corpus al folc. rom. Cărțile sale, bine apreciate în epocă de M. Sadoveanu *, N. Iorga * și îndeosebi de I. Bianu *, care le-a susținut publicarea sub egida Acad. Rom., s-au dovedit a fi, la examenul critic mai sever al folcloriștilor actuali, minate de numeroase deficiențe, ca de ex.: nesistematizarea riguroasă a materialelor după specii și loc., reproducerea textelor după memorie și cu neinspirate îndreptări cărturărești, inexistența sau insuficiența ref. despre inf. și loc., caracterul factologic,

descriptiv al clg., al pref. și st., mecanicismul interpretărilor, improprietatea terminologiei utilizate etc. Totuși, i se recunoaște meritul de a fi adunat și publicat o impresionantă arhivă de folc. și etnogr., reprezentativă pentru sudul Moldovei. **P.** debutează cu o clg. de lirică al cărei titlu indică aria de predilecție a anchetelor sale, *Cîntece din ținutul Tecuciului* (în *Șez.*, Fălticeni, an. XI, nr. 5—6, iul.-aug. 1903, p. 79—83), publicată cu sprijinul generos al lui A. Gorovei *, dar « dascălul » său va fi S. Fl. Marian *, căruia îi va dedica vol. *Sărbătorile la români, Crăciunul* (v. infra), prețuindu-l ca « priceput, stăruitor, bogat și norocos muncitor » (*Simion Florea Marian*, în *IC*, Bîrlad, an. V, nr. 6, iun. 1912, p. 161—164). Se afirmă cu clg. de folc. infantil *Jocuri de copii*, Adunate din satul Țepu (jud. Tecuci), (*AAR*, Buc., seria II, tom. XXVIII, 1905—1906, *Memoriile Secției literare*, p. 273—412) succedată de altele două, cu același titlu: *Jocuri de copii*, Memoriul al II-lea, (*AAR*, Buc., seria II, tom. XXIX, 1906—1907, *Memoriile Secției literare*, p. 249—423) și *Jocuri de copii*, Urmare la memoriile publicate în *Analele Academiei Române*, tom. XXVIII și XXIX, *Memoriile Secției literare*, (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. VI, 1909, IV +98 p.), toate 3 dedicate « celor ce au grija educațiunii fizice a copiilor de școală » și alcătuite din jocuri propriu-zise, numărători, jocuri cu păcăleli, jucării, cîntece de copii, dansuri, frămîntări de lb. Înscrisă pe linia preocupărilor mai vechi pentru acest gen ale lui Al. Lambrior *, P. Ispirescu * și Al. Bogdan *, clg. cuprind texte noi, necunoscute din alte col., dar nu sînt alcătuite cu rigoare științifică, autorul nedînd ref. cuvenite despre inf. și loc., nerespectînd criteriul vîrstei (sînt reproduse și « Jocuri de flăcăi și fete mari ») și al loc. înscrise în titlu (sînt incluse și texte din alte loc., reproduse după clg. altor folcloriști și din publ. periodice). Mai ordonată și mai interesantă prin conținut se dovedește a fi clg. *Cimilituri românești*, Introducție și glosar de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. II, Inst. de arte grafice Progresul, Ploiești, 1908, 55 p.) care adaugă la col. din 1898 a lui A. Gorovei * 369 ghicitori, multe din ele inedite, despre 245 de noțiuni, majoritatea culese din Țepu, dar și din reg. Tîrgoviștei. Vol. următoare, prin profilul și prin conținutul lor, mărturisesc năzuința lui **P.** de a realiza o col. etnofolclorică monografică a reg. Tecuci. În răstimp de numai 13 ani (între 1909 și 1921) publică peste 25 de vol. de proze și versuri pop.,

Scanned with OKEN Scanner

de credințe și tradiții folclorice, precum și monografii asupra civilizației materiale sătești, culese cele mai multe din aceeași zonă, dar și din cele limitrofe. Un loc important în această intensă activitate este ocupat de clg. de basme, snoave, legende, povești despre animale (*Graiul vremurilor*, Povești, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1909, 185 p.; *Firișoare de aur*, Povestiri și legende din popor, Buc., Edit. libr. Alcalay, col. BPT, nr. 670, 1911, IV +80 p.; *Feți-Frumoși de odinioară*, Povești, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 587, 1919, 130 p.; *Cartea povestirilor hazlii*, Chișinău, col. « Cărticica poporului », nr. 4, 1919, 124 p.; *Povestiri populare românești*, Bîrlad, Tip. și legătoria de cărți C. D. Lupașcu, 1920, 160 p.). Vol. menționate nu pun în circulație motive noi, nu conțin ref. despre inf. și loc., iar în ceea ce privește autenticitatea lasă mult de dorit, **P.** fiind un adept al metodei notării ulterioare ascultării și al prelucrării moderate, dar neavînd și talentul mimetic necesar: « Stilul lui nu captivează pe cititor, pentru că, năzuind să redea verbozitatea moldovenească cu care ne-a obișnuit Creangă [...], se pierde în divagații amorfe, pline de moralizări ieftine » (*IFR*, p. 405). Totuși, așa cum s-a observat, col. sa consemnează « repertoriu curent în sudul Moldovei » *(Ibid.)*. Col. de lirică pop. a lui **P.**, realizată în cea mai mare parte prin anchete directe în reg. Tecuci, dar și cu concursul unui nr. impresionant de colab., care i-au comunicat texte din mai toate reg. țării, publicată sub titlul *Cîntece de țară*, Adunate de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XII, Libr. Socec & Comp., C. Sfetea și Libr. națională; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1913, XIV + 358 p.), conține peste 1 500 de piese (1 174 doine, 45 balade, 390 strigături) și se distinge prin cîteva balade necunoscute din alte clg., și, cu excepția cîtorva cîntece viciate de intervenții cărturărești, prin autenticitate, demonstrînd « comunitatea de repertoriu și de stil dintre sudul Moldovei și Muntenia » (*IFR*, p. 406). Un loc important în activitatea lui **P.** îl ocupă clg. de mit. pop.: *Sfîrșitul lumii, După credințele poporului român* (Bîrlad, col. « Biblioteca revistei *Ion Creangă* », nr. 1, Moderna, tip. și legătorie de cărți, 1911, 80 p.); *Povestea lumii de demult, După credințele poporului român* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XIII, Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & comp., 1913, 187 p.), *Diavolul învrăjbitor al lumii, După credințele poporului român*, de ~ (Buc.,

Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXV, Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1914, 128 p.), *Cerul și podoabele lui, După credințele poporului român* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXVI, Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1915, 201 p.), *Văzduhul, După credințele poporului român* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXVIII, Libr. Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru; Leipzig, Otto Harrassowitz, Viena, Gerold & Comp., 1916, 181 p.), *Mitologie românească, I, Dușmani și prieteni ai omului* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXIX, Libr. Socec & Comp., C. Sfetea, Pavel Suru; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1916, IV +401 p.), *Mitologie românească, II, Comorile* (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXX, Libr. Socec & Comp., C. Sfetea, P. Suru; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1916, 71 p.), *Mitologie românească, III, Pământul, După credințele poporului român*, Publicație postumă de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, vol. XXXII, Cultura Națională, 1924, 61 p.). Vol. conțin un bogat material prezentat in extenso, fără abrevieri de var., descriptiv, fără comentarii critice comparatiste, cum, după opinia unor comentatori actuali, ar fi fost de dorit. Alții însă apreciază pozitiv tocmai lipsa unei viziuni unitare și personale care ar fi diminuat prin selecție col. « T. Pamfile — apreciază Ov. Papadima * — n-a supus din fericire tot acest ansamblu de creație patului procustian al unei viziuni unitare și personale, care l-ar fi obligat să selecteze numai ceea ce se conforma ei. El a făcut o admirabilă operă de folclorist culegător și sistematizator, lăsînd viitorimii sarcina de a interpreta întreaga viață atît de diversă a mitologiei noastre.» **P.** a dedicat o mare parte din activitatea sa adunării de date și informații despre civilizația sătească, despre ocupațiile și cunoștințele pop. (*Industria casnică la români, Trecutul și starea ei de astăzi*, Contribuțiuni de artă și studii (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. VIII, Libr. Socec & Comp.; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1910, 504 p., lucrare distinsă cu premiul « Neuschotz », în 1909), *Agricultura la români*, Studiu etnografic, Cu un adaus despre măsurătoarea pământului și glosar de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XVI,

Scanned with OKEN Scanner

Libr. Socec & Comp., C. Sfetea și Libr. națională; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1913, VII +265 p.), *Cromatica poporului român*, de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXIV, Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1914, 127 p., în colab. cu Mihai Lupescu *). Socotite « primele lucrări pe aceste teme în etnografia românească », vol. menționate, deși descriptive, « servesc și azi ca puncte de sprijin în abordarea unor probleme sau compararea unor elemente de cultură materială » (I. Vlăduțiu). Alte cărți ale lui **P.** sînt dedicate obiceiurilor, calendarului popular: *Sărbătorile de vară la români*, Studiu etnografic (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, Libr. Socec & Comp.; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1910, 234 p.), *Sărbătorile la români, Crăciunul*, Studiu etnografic de ~ (Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XX, Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1914, 253 p.), *Sărbătorile de toamnă și postul Crăciunului*, Studiu etnografic (Buc., Acad. Rom., Libr. Socec & Comp.; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1914, 216 p.). **P.** credea că a realizat prin aceste vol. lucrări edificatoare asupra sărbătorilor pop. tradiționale drept care nota satisfăcut, în 1914: « Atîtea cîte s-au înșirat sînt îndeajuns ca număr spre a ne putea face, după sintetizările lor, o idee limpede cu privire la caracterul religiunii ce stăpînește poporul român ». Cercetătorii actuali nu subscriu însă la concluzia împăcată a lui **P.**, ci propun « încă multe, migăloase și mai ales sistematice cercetări de teren pentru a descifra exact religiile sincretizate în sărbătorile noastre poporane și alte manifestări ale poporului nostru » (Traian Herseni, *Forme străvechi de cultură poporană românească*, Cluj-Napoca, Dacia, 1977, p. 62—63).

Alte op.: *Boli și leacuri după datinile și credințele poporului român*, Adunate din comuna Țepu (Tecuci) de ~, Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XIII, Libr. Socec & Comp., C. Sfetea și Libr. națională; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., 1911, 87 p.; *Culegeri de ghicitori românești (Cimilituri)*, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 766, [1912], 127 p.; *Culegere de colinde, cîntece de stea, vicleime, sorcove și plugușoare întocmite pentru folosul tineretului ce urează la Crăciun și Anul nou*, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 734—735, 1912, 221 p.; *Sibile și filozofie în literatura și iconografia românească*, Bîrlad, Tip. și legătoria de cărți C. D. Lupașcu, 1916, 31 p.; *Mănunchiu nou de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare*, Strînse de ~, Chișinău, Tip. Glasul țării, 1919, 100 p.; *Frăția de cruce și alte înrudiri sufletești la români*, Bîrlad, Tip. și

legătoria de cărți C. D. Lupașcu, 1920, 37 p.; *Cîntece bătrînești, doine, mustrări și blesteme*, Din lucrările postume, Tecuci, Tip. și legătoria de cărți Cultura, 1926, 174 p.; *Un tăciune și-un cărbune*, Buc., Edit. libr. Universala-Alcalay et Comp., col. BPT, nr. 896—897, 1936, 189 p.

Bibl. ref.: G. I[brăileanu], *Tudor Pamfile: «Jocuri de copii adunate din satul Țepu (jud. Tecuci)»*, în *VR*, Iași, an. I, nr. 7, sept. 1906, p. 140—141; G. P[ascu], *Jocuri de copii adunate din satul Țepu din jud. Tecuci*, *Ibid.*, an. III, nr. 8, aug. 1908, p. 302—303; ***, *Cimilliturile românești, cu introducțiune și glosar*, *Ibid.*, an. III, nr. 10, oct. 1908, p. 131; E. H[odoș], *Tudor Pamfile: «Cimiliturile românești»*, în *Luc*, Bud., an. VIII, nr. 2, 16 ian. 1909, p. 42; E. H[odoș], *Tudor Pamfile: «Jocuri de copii»*, *Ibid.*, an. VIII, nr. 21, 1 nov. 1909, p. 488—489; E. Hodoș, *Tudor Pamfile: «Graiul vremilor, Povești»*, *Ibid.*, an. VIII, nr. 24, 16 dec. 1909, p. 562—563: ***, *T. Pamfile: «Cimilituri românești»*, în *Viața nouă*, Buc., an. IV, 1909, p. 327; G. P[ascu], *Tudor Pamfile: «Industria casnică la români»*, în *VR*, Iași, an. V, nr. 10, oct. 1910, p. 156; S. Mehedinți, *Tudor Pamfile*, în *Duminica poporului*, Buc., an. V, nr. 21, 30 oct. 1921, p. 1—2; M. Sadoveanu, *Tudor Pamfile*, în *VR*, Iași, an. XIII, nr. 11, nov. 1921, p. 249—250; M. Lupescu, *Tudor Pamfile și revista «Ion Creangă»*, Amintiri, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXX, nr. 3—4, mart.—apr. 1922, p. 124—131; I. N. Popescu, *Tudor Pamfile*, în *Tudor Pamfile*, Dorohoi, an. I, nr. 3, apr. 1923, p. 36—37; Perpessicius, *Tudor Pamfile: «Pămîntul, După credințele poporului român»*, în vol. *Repertoriu critic*, Arad, col. «Biblioteca Sămănătorul», nr. 120—122, 1925, p. 185; N. I. Dumitrașcu, *Cum am cunoscut pe Tudor Pamfile*, în *Tudor Pamfile*, Dorohoi, an. IV, nr. 9—12, sept.—dec. 1926, p. 89—90; I. Bianu, *Amintire despre Tudor Pamfile*, *Ibid.*, an. VI, nr. 1—2, iul.—dec. 1928, p. 35—36; Artur Gorovei, *Amintiri despre Tudor Pamfile*, *Ibid.*, an. VI, nr. 1—2, iul.—dec. 1928, p. 39—45; Liviu Marian, *Tudor Pamfile*, *Ibid.*, an. VI, nr. 1—2, iul.—dec. 1928, p. 53—54; Șt. St. Tuțescu, *Tudor Pamfile*, *Ibid.*, an. VI, nr. 1—2, iul.—dec. 1928, p. 55—57; Gabriel Drăgan, *Tudor Pamfile*, în *Universul literar*, Buc., an. XLVI, nr. 20, 11 mai 1930, p. 306—307; G. Ursu, *Tudor Pamfile și Tecuciul*, în vol. *Tecuciul literar*, Bîrlad, Atelierele grafice Nicolae Peiu, 1943, p. 100—103; Valeriu Ciobanu, *Tudor Pamfile*, în *SCILF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1956, p. 41—135; V. Adăscăliței, *«Ion Creangă», o revistă de folclor închinată marelui povestitor*, în *IL*, an. XVI, nr. 11, dec. 1964, p. 93; Ovidiu Papadima, *Mitologie românească*, în *Ateneu*, Bacău, an. V, nr. 7, iul. 1968, p. 3; Liviu Chiscop, *Tudor Pamfile*, *Ibid.*, an. V, nr. 7, iul. 1968, p. 16; Constanța Bădic, *Tudor Pamfile (1883—1921)*, Bibliografie întocmită de ~, Galați, Biblioteca «V. A. Urechia», 1970, 120 p.; I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Buc., EȘ, 1973, p. 80—81; Romulus Vulcănescu, Gheorghe Vrabie, *Etnologia*, *Folcloristica*, Buc., EARSR, 1975, p. 37—38, 143—146; Iordan Datcu, *Cînd a debutat Tudor Pamfile*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VIII, nr. 4, 1977, p. 180—181. **(I.D.)**

PANN Anton (pseud. lui Antonie Pantaleon Petroveanu), n. 1796 (1797?), Sliven (azi în R.P.B.) — m. 2 nov. 1854, Buc. Primele noțiuni de scriere citire și cîntare le primește de la dascălul din satul natal, apoi urmează, la

Buc., cursul de psaltichie cu Dionisie Fotino (1813—1816), continuîndu-l (1816—1818) la șc. de la biserica Sf. Nicolae-Șelari, cu Petre Efesiul (elev, la rîndu-i, al lui Agapie Paliernul din Chios, reformatorul muzichiei), căruia îi devine colab. «la tălmăcirea cîntărilor românești și pentru facerea unui tipar spre tipărirea lor». I. Ghica își amintește că P. ar fi audiat și cursurile lui Gheorghe Lazăr la șc. de la Sf. Sava, dar informația nu a fost confirmată; P. însuși mărturisește (în pref. la vol. I din *Fabule și istorioare*, Buc., 1841) că «din mica [lui] copilărie» nu și-a «bătut capul» decît «cu meșteșugul muzicii bisericești». Corist în corul catedralei din Chișinău (1810—1811), unde familia lui se refugiase în 1806; paraclisier la biserica Olari din Buc. (1812—1813), unde s-a stabilit în 1812; cîntăreț la Biserica cu Sfinți (1813—1818); dascăl de psaltire la sem. din Rm. Vîlcea și la mănăstirile Cozia, Tismana, Dintr-un Lemn (1826—1827); cîntăreț la biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului (1828); «psalt învățător de copii în arta muzichiei» la șc. de cîntăreți bisericești din Buc. (1828—1832), prof. de muzică vocală la șc. naționale din Buc. (1834); prim-cîntăreț la bisericile bucureștene Olteni, Popa Dîrvași (ulterior Biserica Albă), Lucaci și în «mahalaua» Bradului; prof. de «cîntări» la sem. mitropoliei din Buc. (1842—1845); prim-cîntăreț la biserica Kreț ulescu din Buc. (1848). În 1843, în chiliile bisericii Olteni, pune temeiurile unei tip. proprii, în care vreme de 11 ani va desfășura o intensă și rodnică activitate de tipărire atît a scrierilor proprii, cît și ale altor scriitori.

P. a fost și mai este și astăzi considerat ca primul nostru folclorist. Vor fi contribuit și mai contribuie încă la formarea și rezistența acestei păreri atît unele din titlurile cărților sale, în care apar termeni frecvent utilizați de folcloriști (*Poezii deosebite sau Cîntece de lume, Poezii populare, Culegere de proverburi sau Povestea vorbii, Culegere de povești și anegdote* etc.), mottourile și «precizările» înscrise de autor pe coperte și pe p. de titlu (de ex.: «De prin lume adunate / Și iarăși la lume date» la *Povestea vorbii*; sau «Cîntece vechi populare/Despre orice întîmplare/Pe care junii le cîntă/Și babele le descîntă./Însă:/Pe lîngă cele sătene/S-au pus și din orășene» la *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului*), ritmica versurilor, adeseori asemănătoare aceleia din cîntecele «sătene», cît și, nu în ultimul rînd, prelucrările unor cărți de colportaj (*Versuri muzicești ce se cîntă la nașterea Mîntuitorului nostru I. Hs. și în alte sărbători ale anului, Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam, Nezdrăvăniile lui Nastratin Hogea, O povestire arabică din Halima, Istoria lui Bertoldin, fiiul bufonului Bertoldo, Noul Erotocrit*). Citite cu atenție, cărticelele lui — excluzîndu-le din discuție pe cele

neliterare, de «muzichie» și bisericești — mărturisesc că de fapt **P.** nu este un folclorist, ci un scriitor «poporan», primul nostru scriitor «poporan», din aceeași familie spirituală cu Ion Creangă*, creator, pe baza cunoașterii erudite a tradițiilor pop. rom. și balcanice, al unei sinteze literare unice, de o pregnantă originalitate, a cărei expresie majoră, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbii*, este «o comedie a cuvintelor pure și în același timp o comedie umană integrală, făcută din observații impersonale, stereotipe, cunoscute dinainte, surprinzătoare în totala lor lipsă de inedit, în rigiditatea lor chinezească, persiflatoare, de înțelepciune milenară» (*ILR*, p. 214). Analiza critică folclorică a br. care conțin poezii pop. — *Poezii deosebite sau Cîntece de lume*, Din care unele sînt culese de la alții, iar altele originale, de~, Tipărite a doa oară, mai îndreptate și adăugate pentru petrecerea vieţuitorilor (Buc., Tip. lui A. Pann, 1837, [4] + 100 p.), *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului* (Buc., Tip. lui A. Pann, 1850, br. I—144 p., br. II—159 p.; ed. II, Buc., Tip. lui A. Pann, 1852, 406 p.) și *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu* (Buc., În tip. lui A. Pann, partea I — 1851, 84 p., partea II—1852, 88 p.) — demonstrează nu numai ceea ce se observă în toate celelalte cărți literare ale lui, și anume că **P.** «n-are noțiunea de folclor» și că «nu respectă autenticul țărănesc» (*ILR*, p. 211), dar și că el nu a cules, în sensul folcloric al cuvîntului, poeziile pop. incluse în br., ci le-a antologat pe potriva gustului «prenumeranților» și cumpărătorilor, adunîndu-le din ms. ce se bucurau în epocă de o intensă circulație, amestecîndu-le cu poezii de origine cultă intrate în circuitul oral și cvasioral (de C. Conachi, I. Heliade-Rădulescu*, D. Bolintineanu, Gr. Alexandrescu, V. Cîrlova, C. Bolliac*, C. Caragiale, C.A. Rosetti, C.D. Aricescu, M. Millo, V. Alecsandri*, G. Sion ș.a.), tipărindu-le și difuzîndu-le, făcînd, cu alte cuvinte, op. de colportaj. Deși modalitatea de lucru a lui **P.** nu inspiră încredere specialiștilor, totuși br. lui au calitatea fundamentală de a fi «nemurit» prin tipar cîteva zeci de cîntece «sătene» din toate provinciile rom. — doine de dragoste, de voinicie, de înstrăinare, de cătănie, cîntece bahice, satirice, bocete etc. — , cele mai multe din Transilvania, precum și numeroase cîntece

«orășene», reprezentînd o categorie aparte a lit. pop., folclorul urban, care a cunoscut o mare vogă în Bucureștii sec. 18 și ai primei jumătăți a sec. 19.

Bibl. ref.: Dr. M. Gaster, *Colinde, cîntece populare și cîntece de stea inedite*, A. *Colinde și cîntece populare*, în *RIAF*, Iași, an. III, 1883, p. 313—336; Dr. M. Gaster, *Colinde, cîntece populare și cîntece de stea inedite*, B. *Cîntece de stea*, *Ibid.*, an. III, 1884, p. 99—110; G. Dem Teodorescu, *Viața și activitatea lui Anton Pann*, Buc., partea I—1891, 77 p., partea II—1893, 133 p.; N. Drăganu, *Pagini de literatură veche*, în *DR*, Cluj, an. III, 1922—1923, p. 244; N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, Buc., FRPLA, 1938, vol. II, p. 204; P.I. Papadopol, *Un începător de nădejde — Anton Pann*, Buc., Cartea românească, col «Cunoștințe folositoare», seria C, nr. 113, 1941, 28 p.; Anton Pann, *O șezătoare la țară*, Ed. îngr. de Ion Pillat, Buc., Cartea românească, col. «Pagini alese» (serie nouă), nr. 43—44, 1941, 135 p.; Ion Manole [Ion Roman], *Anton Pann*, Buc., ESPLA, 1954, 318 p. + 7 f. il.; Anton Pann, *Cîntece de lume*, Transcrise din psaltică în notația modernă, Cu un st. intr. de Gh. Ciobanu, Buc., ESPLA, 1955, 366 p. +7 f. pl.; Tudor Vianu, *Anton Pann* (Comunicare), Buc., Soc. de științe istorice și filologice, 1955, 41 p.; Anton Pann, *Scrieri literare*, Text, note, glosar și bibl. de Radu Albala și I. Fischer, Pref. de Paul Cornea, [Buc.], EPL, col. «Scriitori români», 1963, vol. I—542 p., vol.II — 406 p., vol. III — 350 p.; Ovidiu Papadima, *Anton Pann, «Cîntecele de lume» și folclorul Bucureștilor*, Buc., EARPR, 1963, 184 p.; Gh. Vrabie, *Folcloristica română*, Buc., EPL, 1968, p. 28—34 **(S.C.S.)**

PANȚU Zacharia C., n. 31 iul. 1866, Tg.-Mureș — m. 19 mart. 1934, Buc. St. s. la Brașov (pînă în 1885); st. univ. de științe naturale la Buc. (1885—1890); lic. în științe naturale al Univ. din Buc. (1891). Ajutor-naturalist (1890—1891), apoi conservator al col. botanice de la Inst. botanic al Univ. din Buc. (1891—1934); prof. agregat al Univ. din Buc. (1931—1934).

Eminent om de știință, cu o intensă activitate (peste 30 st. publicate), autor al art. de sistematică botanică din *Enciclopedia română* a lui C. Diaconovici, **P.** contribuie la dezvoltarea cunoștințelor despre folc. rom. prin lexiconul *Plantele cunoscute de poporul român*, Vocabular botanic cuprinzînd numirile române, franceze, germane și științifice (Buc., Minerva, 1906, VIII + 398 p.), lucrare de ref. atît în domeniul științelor naturii, cît și în domeniul folcloristicii, prima și cea mai cuprinzătoare sinteză în domeniul folcloristicii, prima și cea mai cuprinzătoare sinteză etnobotanică din lit. rom. de specialitate. Vol., distins de Acad. Rom. (1907) cu premiul «Năsturel Herescu», cuprinde, în cei 3 600 termeni (4 600 în ed. a II-a, Buc., Minerva, 1929, 421 p.), întreaga nomenclatură botanică pop. din aria lingv. dacorom.,

Scanned with OKEN Scanner

precum și multe denumiri macedorom., însoțite de riguroase descrieri ale speciilor, de prețioase informații privind credințele pop. despre plantele prezentate și de ref. despre întrebuințările lor economice (agricole, alimentare, industriale) și medicinale. Interesul pentru folc. al lui **P.** este ilustrat și de publicarea, cu deosebită grijă pentru păstrarea autenticității expresiei pop., a poveștii *Tei legănat* (Brașov, Edit. Ciurcu, 1911, 30 p.), culeasă din satul Lungu Săcelelor, jud. Brașov.

Bibl. ref.: Dr. E. Pop, *Panțu Z. C.: « Plantele cunoscute de poporul român, Vocabular botanic cuprinzînd numirile române, franceze, germane și științifice »*, în *DR*, Cluj, an. VI, 1929—1930, p. 29—31; E. Pop, *Bibliografia Z. Panțu*, în *Buletinul Grădinii Botanice și al Muzeului botanic de la Universitatea din Cluj*, Cluj, tom. XIV, 1934, p. 93—94. **(S.C.S.)**

PAPADIMA Ovidiu, n. 23 iun. 1909, Sinoie, jud. Constanța. Șc. pr. în Negrești, jud. Vaslui și la Chișinău (1917—1920); st. s. la Tg. Mureș (1921—1928); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1929—1931); st. de specializare la Berlin, ca bursier al fundației « Alexander von Humbold », și la Viena (1937—1940). Prof. s. la Buc. (1932—1933); asist. onorific la Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1931—1935); asist. « bugetar » la Acad. de st. comerciale din Buc. (1933—1935); prof. s. la Oradea (1935—1936), Cîmpulung (1936—1937), Oltenița (1937—1941); asist., apoi șef de lucrări la Fac. de lt. și filoz. din Buc., catedra de ist. lit. rom. și folc. (1942—1949); secretar de redacție la *Revista fundațiilor regale* (1941—1947); cercetător științific și apoi șef de lucrări (1949—1955), șef al sectorului de folc. (1955—1967), șef al secției de lit. rom. (1967—1975) la IITL « G. Călinescu » din Buc. Dr. în lt. și filoz. al Univ. din Buc. cu teza *Pozitivismul în ideologia literară românească (sec. XIX)* (1944), rămasă în ms. Colab. la *Familia*, *Gazeta literară*, *Gîndirea*, *Limbă și literatură*, *Ramuri*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista fundațiilor regale*, *Revista de istorie și teorie literară*, *România literară*, *Secolul XX*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Tomis*, *Tribuna*, *Universul literar*, *Viața românească* ș.a.

Format sub influența prof. N. Iorga *, M. Dragomirescu, D. Caracostea *, N. Cartojan și, la Berlin, a prof. de folcloristică Adolf Spamer, **P.** va îmbina în st. sale rigorile ist. și criticii literare cu cele ale folcloristicii. Conferința *O viziune românească a lumii*, rostită la Radio în 1935, prefigurează cartea cu același titlu apărută în 1941 (Buc., col. CL, 228 p.) și distinsă de Acad. Rom. cu premiul « I. Heliade Rădulescu ». St., elaborat în anii cînd Lucian Blaga * scria *Spațiul mioritic* iar Liviu Rusu * eseul *Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*, e și un efect al imboldului primit din partea lui D. Caracostea *, « ale cărui cercetări deschizătoare de drumuri în domeniul artei cuvîntului și al folclorului au evidențiat la noi că unicitatea momentelor de viață spirituală e pretutindeni și clar vizibilă, nu

atît în substanța ei cît în formele în cari crește și rodește ». St. năzuiește să dea o interpretare sintetică unitară folc. rom., să descopere un « punct central de perspectivă », întrevăzut în ceea ce autorul numește « viziunea lumii », « mod de a privi și de a înțelege lumea terestră, cu viața ei, și universul cu legile lui reale sau aparente ». **P.** vede în folc. « o unitate organică, surprinzător de bogată, de cugetare și de viață. El e totodată teologie și sociologie, astronomie și medicină, filozofie și botanică, poezie și zoologie, mitologie și cosmografie, psihologie și meteorologie.» În fața unei asemenea complexități, autorul st. crede că operația de circumscriere, netă și organică, a domeniului riscă să conțină mult arbitrar. Dincolo de afirmația exagerată că « pecetea creștină [...] imprimă fiecare amănunt al folclorului nostru », cartea conține multe analize și obs. de finețe asupra formelor poetice ale folc., asupra normelor etice ce se desprind din creațiile poporului. Remarcabilă este punerea în lumină a caracterului stenic al baladei și chiar al doinei: « tot folclorul nostru clocotește de energie și de încredere în viață »; « folclorul nostru aduce o întreagă lume luminoasă, în bucuria imensă de viață ce strălucește în el »; « lirica noastră folclorică e poezia unui popor tare, plin de bucuria proaspătă a vieții ». Stăruie de asemenea asupra modului cum se reflectă în folc. conștiința nobleții și superiorității poporului nostru, asupra înfățișărilor artistice ce le iau dragostea și concepția despre muncă. În *Anton Pann, «Cîntecele de lume» și folclorul Bucureștilor*, Studiu istoric-critic (Buc., EARPR, 1963, 184 p.) lărgește conceptul de folc., nemaiadmițînd, ca în st. anterior, ideea că țăranul e singurul creator și păstrător de folc. Cartea e o contribuție de seamă la cunoașterea cîntecului de lume din sec. 18 și mai ales de la începutul sec. 19. Cîntecul de lume, produs citadin, e definit ca o categorie cvasifolclorică ce preia tipare stilistice din folc., circulă pe cale orală, dar și în ms., fiind influențat de poezia cultă. Vede în Anton Pann * mai mult un editor, antol. *Spitalul amorului*, « totodată un document de istorie literară și un testimoniu de folclor orășenesc », conținînd multe poezii ale unor autori cunoscuți ori anonimi. Cartea este deopotrivă un st. asupra cîntecului pop. orășenesc (cîntecul de mahala), deosebit de cîntecul pop. rural. *Literatura populară română* (Buc., EPL, 1968, 728 p.) conține ample sinteze asupra liricii, ghicitorii, descîntecului, cărora le definește formele specifice de artă, universul poetic, moral și fizic. Totodată autorul e preocupat

de găsirea unei formule de critică proprie folc., cea aplicată asupra lit. culte fiind considerată inoperantă. Această formulă de critică trebuie să plaseze, în accepția lui **P.**, creațiile pop. în viața folclorică ce le-a generat și să evite reducerea lor la fenomene etnografice.

Alte op.: *Cu cît cînt, atîta sînt*, Antologie a liricii populare, Ed. îngr. și st. intr. de ~, Buc., EPL, 1963, XLV + 606 p.; *Lirica (Doina, Cîntecul de joc, Strigăturile)*, în *Ist. lit. rom.*, p. 134—162; I. U. Jarník și A. Bîrseanu, *Doine și strigături din Ardeal*, Ed. îngr. de C. Ciuchindel, Pref. de ~, Buc., EPL, 1967, p. V—XXXIII; Gr. Crețu, *Folclor din Oltenia și Muntenia*, Ed. îngr. de A. Millea și I. Stănculescu, Pref. de ~, în seria *FOM*, Texte alese din col. inedite, Buc., Minerva, 1970, vol. V, p. 7—61; *Basme populare românești*, Antol., postfață și bibl. de ~, Buc., Minerva, 1973, 303 p.; *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Buc., Minerva, 1975, 596 p.

Bibl. ref.: Ion Dodu Bălan, *O antologie a liricii populare*, în *GL*, Buc., an. X, nr. 45, 7 nov. 1963, p. 7; T. Vârgolici, *Antologie din lirica populară*, în *RL*, Buc., an. XXI, nr. 5929, 8 nov. 1963, p. 2; Dumitru Pop, *O valoroasă antologie*, în *S*, Cluj, an. XIV, nr. 12, dec. 1963, p. 81—83; George Muntean, *Ovidiu Papadima: «Cu cît cînt atîta sînt» și «Anton Pann, „Cîntecele de lume" și folclorul Bucureștilor»*, în *Cont.*, Buc., nr. 5, 31 ian. 1964, p. 3; T. Vârgolici, *Ovidiu Papadima: «Anton Pann, „Cîntecele de lume" și folclorul Bucureștilor»*, în *România liberă*, Buc., an. XXII, nr. 6011, 13 febr. 1964, p. 2; Al. Săndulescu, *«Cu cît cînt, atîta sînt»*, în *Luc.*, Buc., an. VII, nr. 3, 1 febr. 1964, p. 2; V. Adăscăliței, *«Cu cît cînt atîta sînt»*, în *IL*, an. XV, nr. 1, ian. 1964, p. 78—79; Petre Pascu, *«Cu cît cînt, atîta sînt»*, în *O*, Tim., an. I, nr. 2, febr. 1964, p. 81; Ion Dodu Bălan, *Ovidiu Papadima: «Literatura populară română»*, în *România liberă*, Buc., an. XXVI, nr. 7463, 18 oct. 1968, p. 5; I. Oprișan, *Ovidiu Papadima: «Literatura populară română»*, în *RITL*, Buc., tom. 18, nr. 2, 1969, p. 309—313; Radu Răutu, *Ovidiu Papadima: «Literatura populară română, Din istoria și poetica ei»*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 1, 1969, p. 77—81; I. H. Ciubotaru, *Ovidiu Papadima: «Literatura populară română»*, în *Anuar de lingvistică și istorie literară*, Acad. R.S.R., Filiala Iași, tom. XX, 1969, p. 235—236; Al. Zub, *Ovidiu Papadima: «Ipostaze ale iluminismului românesc»*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»*, Iași, an. XIV, 1977, p. 673—674. **(I.D.)**

PAPAHAGI Pericle, n. 1872, Avdela (azi în Grecia) — m. 20 ian. 1943, Silistra (azi în R. P. B.). St. în loc. natală, continuate la Buc.; lic. în lt. al Univ. din Buc.; st. univ. de specializare la Leipzig, unde îl are prof. pe G. Weigand; dr. în fil. al Univ. din Leipzig. Prof. s. la Salonic, Bitolia (azi în Grecia), Giurgiu și Silistra. M. al Acad. Rom. (1916). Conduce (1924—1925) rev. *Dunărea*; colab. și la *Analele Academiei Române*, *Analele Dobrogei*, *Arhiva*, *Convorbiri literare*, *Frățil'ia*, *Grai bun*, *Grai și suflet*, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig*, *Peninsula Balcanică*, *Revue historique du sud-est européen*, *Viața nouă*, *Viața românească* ș.a.

P. își dedică întreaga sa activitate prezentării complexe — istorice, geografice, etnografice și folclorice — a macedorom., precedînd prin îmbinarea cercetării folclorice cu cercetarea dialectologică

și etnografică metodologia șc. lui Ov. Densusianu *. Debutează cu o col. de *Jocuri copilărești*, Culese de la aromânii din Macedonia (în *AAR*, Buc., seria II, tom. XV, 1892—1893, *Memoriile Secției literare*, 1893, p. 1—75), care conține textele a 107 jocuri, în transcriere literară, însoțite de descrierea lor și de menționarea numelor inf. și a loc., dar se afirmă cu masiva col. *Din literatura poporană a aromânilor*, Colecțiune formată și rînduită de ~ (Buc., Tip. Corpului didactic, C. Ispasescu și G. Bratanescu, 1900, XXIII +1 072 p.), apărută ca vol. al II-lea din seria *Materialuri folcloristice*, îngrijită de Gr. G. Tocilescu *. Clg., « rînduită » în 12 cap. (« Literatură copilărească », « Medicină populară », « Ghicitori », « Proverbe și idiotisme », « Colinde », « Paparudele », « Lăzărelul », « Leagănul », « Sărbătoarea sînzienilor sau Taviani », « Luna nouă », « Deceuri », « Poezia populară »), conține 4 948 texte « cîntece de leagăn » — 17, « cîntece de sculare sau de joc » — 12, « diverse formulete » — 22, « formulete comulative » —12, « jurăminte » — 2, « neînțelegerile la joc » — 6, « satira la copii » — 24, « păcăleli copilărești » — 8, « indiscreția » — 50, « pedepse școlare » — 9, « jocuri copilărești »— 200, « cîntece adresate la păsări, insecte etc. » — 35, « înjurături copilărești » — 10, « boale de oameni » — 5, « leacuri » — 12, « descîntece » — 269, « boale de animale [descîntece] » — 66, « diverse [credințe populare] » — 16, « ghicitori » — 185, « proverbe » — 2744, « colinde » — 22, « paparudele » — 9, « Lăzărelul » — 5, « Leagănul » — 4, « Taviani » — 4, « Luna nouă » — 7, « deceuri » — 34, « poezii populare de dragoste » — 124, « cîntece de străinătate » — 61, « cîntece de joc » — 26, « cîntece de nuntă » — 41, « diverse » — 63, « cîteva distihuri » — 35, « bocete » — 48, « cîntece haiducești » — 53, « balade » — 8), culese de pe o largă arie geografică incluzînd loc. Avdela, Crușova, Ticura, Corcea, Tîrnova, Ohrida, Gopești, Muloviște, Vlaho-Clisura, Veria, Samarino, Bitolia, Călive-Badralexi, Mălăcași, Magorova, Veria, Perivale, Cutufleani, Niveasta, Monastir, Nicolce, Breaza, Aminciu, Mețova și Lunzi. Textele, ca și în *Jocuri copilărești*, sînt transcrise literar, dar cu o deosebită grijă pentru reproducerea cît mai fidelă a graiului arom. și sînt însoțite de numele inf. și a loc., precum și de un « index »-glosar, cuprinzînd explicarea cuvintelor în dacorom. *Din literatura poporană a aromânilor* este prima clg. doc. reprezentativă din folc. arom. și, probabil, o replică dată lui G. Weigand, care, în st. monografic *Die Aromunen*, (Leipzig, Johann Ambrosius

Barth — Arthur Meiner, vol. I —1893, 334 p.+1 h., vol. II—1894, 383 p.), întemeindu-se pe o clg. parțială și defectuoasă, ajunsese la concluzii eronate ce negau abundența și originalitatea folc. arom. Lărgindu-și aria cercetărilor, în următorii 2 ani **P.** publică 2 st. etnofolclorice despre meglenorom., intitulate *Românii din Meglenia*, Texte și glosar (Buc., Tip. Soc. Tiparul, 1900, 72 p.) și *Megleno-românii*, Studiu etnografico-filologic (în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXV, *Memoriile Secției literare*, Partea I — p. 1—134, Partea a II-a — p. 1—134), cu scopul mărturisit de a demonstra unitatea lingv. de structură a dialectelor dacorom., macedorom. și meglenorom. Vol. cuprind, în transcriere literară și însoțite de numele inf. și a loc., peste 800 de piese folclorice, din care primul —18 ghicitori, 8 frînturi de limbă, 10 « proverbe și expresiuni », 5 povești (2 cu animale) (însoțite de un glosar de cuvinte dialectale), al doilea —16 jocuri copilărești 46 ghicitori, 30 « jurăminte », 81 « blestemuri », 581 proverbe și zicători, cîteva formule de salut, de mulțumire, de urare și 24 basme. După acest episod meglenit, **P.** se întoarce la studierea folc. arom., publicînd a doua clg. fundamentală din activitatea sa, *Basme aromâne* Și glosar (Buc., EAR, 1905, XXVII +748 p.), care prin cuprinsul ei (139 basme) este cea mai vastă clg. de acest fel din ist. folcloristicii rom., conținînd aproape toate speciile prozei pop. (basme fantastice, basme nuvelistice, basme cu animale, snoave, legende etc.). Clg. nu este însă totodată și cea mai reprezentativă din punct de vedere estetic, întrucît culegătorul, după cum însuși mărturisește în st. intr.— bogat în obs. asupra povestitului la arom., în detalii etnografice despre locuința arom. și în ref. bibliografice —, s-a « adresat și la buni povestitori, și la mediocri », interesat fiind numai de aspectul doc. etnografic al clg. sale: « am transcris basmul, chiar cînd a fost neîntregit, căci toate prezintă interes pentru un etnograf ». Dealtfel, meritele col. rămîn în sfera doc. etnografică și lingv., **P.** acoperind prin clg. sa, după cum se poate deduce din numele loc., o largă arie geografică, iar transcrierea, deși literară, fiind făcută după dicteu.

Alte op.: *Graie aromâne*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXVII, 1904—1905, *Memoriile Secției literare*, 1905, p. 95—259.

Bibl. ref.: Gr. Tocilescu, *Raport asupra culegerii de folclor (de P. Papahagi)*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XX, 1897—1898, *Partea administrativă*, 1898, p. 157; S. Fl. Marian, *Raport despre « Materialuri folclorice » de P. Papahagi*, *Ibid.*, seria II, tom. XXIII, 1900—1901, *Partea administrativă*, 1901, p. 387;

Scanned with OKEN Scanner

Ilie Bărbulescu, « *Basme aromâne* » *de P. Papahagi*, în *A.*, Iași, an. XVII, nr. 3, mart. 1906, p. 143—144; G. P[ascu], *Pericle Papahagi: « Graie aromâne »*, în *VR*, Iași, an. II, nr. 2, febr. 1907, p. 386—387; Th. Capidan, *Pericle Papahagi*, în *Langue et littérature*, Buc., an. II, nr. 1—2, 1943, p. 294—295; Anastasie Nasta, *Pericle N. Papahagi*, în *RL*, Buc., an. V, nr. 52, 21 dec. 1972, p. 8; Pericle Papahagi, *Vînătorul cel Viteaz și Frumoasa-Pământului*, Basme aromâne, Transpunere în dacoromână de Mihail Magiari, Buc., Minerva, 1977, 564 p.; Anastasie Nasta, *Basmele aromâne*, în *RL*, Buc., an. X, nr. 29, 21 iul. 1977, p. 10. **(S.C.S.)**

PAPAHAGI Tache, n. 20 oct. 1892, Avdela (azi în Grecia) — m. 17 ian. 1977, Buc. Șc. pr. la Avdela și în Thessalia; st. s. (1902—1912) la l. rom. din Ianina și Bitolia (azi în Grecia); st. univ. de lt. la Buc. (1912—1916), avînd ca prof. pe Ov. Densusianu* și I. A. Candrea*; lic. în lt. al Univ. din Buc. (1916); dr. în fil. al Univ. din Buc. (1925). Prof. s. la Tg. Neamț (1916—1918); asist. univ. (1920—1925), docent univ. (1926—1928), conf. univ. (1928—1943), prof. univ. (1943—1948). Prof. emerit (1964); laureat al Premiului de Stat (1964). Colab. la *Grai și suflet*, *Langue et littérature*, *Viața nouă* ș.a.

Discipol și continuator, cu pronunțată înclinație spre etnogr., al șc. lui Ov. Densusianu *, și adept al autonomiei disciplinare a folc., conceput (sub influența șc. lui Ch. S. Burne) ca fenomen sincretic — « Folclorul înseamnă literatura populară, credințe, superstiții și obiceiuri, precum și întreaga producție artistică, îndeosebi muzica populară » — **P.** se remarcă prin clg. sale din lit. pop. dacorom. și arom. și nu mai puțin prin numeroase st. etnofolclorico-lingv. comparatiste. Prima sa carte, *Antologie aromânească* — Literatura poporană — Literatura cultă — Muzica poporană — Vederi etnografice — Introducere — Glosar complet în l[imba] franceză (Buc., Casa școalelor, 1922, XLVII + 519 p.), conține în « Partea I », dedicată lit. « poporane », 139 texte (66 proverbe, 8 ghicitori, 46 poezii lirice, 9 balade și legende și 10 snoave) transcrise într-o ortografie de compromis, filologică și literară, potrivită cu « scopul prim » al antol. « de a da o hrană sufletească neamului aromânesc », alese, majoritatea, din vol. unchiului său, P. Papahagi *, *Din literatura poporană a aromânilor*, *Poezia înstreinărei la aromâni*, *Meglenoromânii* și *Basme aromâne*, din monografia lui G. Weigand, *Die Aromunen*, din col. lui M. Obedenaru *, *Texte macedoromâne*, din cîteva z. și rev. mac. sau filomac. (*Almanahul macedoromân*, *Aromânul*, *Ecoul Macedoniei*, *Frățil'ia*, *Grai bun*, *Lilicea Pindului*, *Lumina*) și numai cîteva culese de autorul antol., care dealtfel comunică, la « cuprins », sursele, indicînd și var. publicate anterior. După « Partea II », în care reproduce versuri și proze semnate de 14 scriitori mac., **P.**

adaugă antol. din « Partea I », sub titlul *Muzică poporană aromânească*, în transcrierea lui I. Caranica, fost prof. s. de muz. la l. rom. din Bitolia (1907—1912), 12 cîntece pop. culese (6) de autorul transcrierii muzicale și (6) de autorul antol. În st. intr., după « o generală privire retrospectivă asupra trecutului aromânilor » și asupra etnopsihologiei lor, **P.** evidențiază cîteva trăsături diferențiale ale folc. arom. comparativ cu folc. rom.: generalitatea motivului păstoresc, explicabilă prin identificarea vieții arom. cu păstoritul; modestia repertoriului baladesc, dublată de lipsa de varietate și de amploare epică a baladelor, justificată prin modestia arom., « el mulțumindu-se cu satisfacția intimă a eroului »; inexistența « lirismului eroic » în colinde; puținătatea strigăturilor și descîntecelor; cvasiabsența liricii erotice și deosebita discreție a expresiei sentimentului în poezia de dor, motivată prin « austeritatea și gravitatea familiei aromâne »; versificația neunitară în ceea ce privește ritmul și rima, explicată prin influența poeziei pop. gr. Ulterior, în cursul univ. *Folclor român comparat* (1929), **P.** va reveni asupra explicațiilor privind situația liricii erotice și a baladelor arom., oferind alte justificări: « prozaismul calculator » care « a înăbușit tendințele artistice ale sufletului », pentru lirică, și lipsa de înclinare poetică, pentru balade. Critica se oprește la acest nivel, « analiza literară și folclorică » « detaliată » fiind lăsată « în seama cititorului ». Bazată pe anchetă de teren, teza sa de dr., *Graiul și folclorul Maramureșului* — Prefață — Introducere — Texte — Muzică populară — Apendice — Toponimie — Onomastică — Glosar — Hartă — XXI planșe (Buc., EAR, col. DVPR, vol. XXXIII, 1925, LXXXIII +240 + XXI p.) este o monografie etnofolclorico-lingv., structurată după modelul oferit de monografia lui Ov. Densusianu*, *Graiul din Țara Hațegului*, cu deosebirea, sesizabilă dealtfel din titlu, că **P.** acordă o mai mare importanță folc. decît lingv., impresie confirmată de gruparea textelor pe genuri și nu pe loc. anchetate. St. intr. conține o erudită prezentare geografică, istorică și etnofolclorico-lingv. a reg. și a locuitorilor ei, utilă, după cum s-a observat (*IFR*, p. 498), înțelegerii folc. maramureșean, dar neînsoțită de o analiză literară care, evidențiind valorile artistice caracteristice lit. pop. maramureșene, ar fi justificat implicit selecția prealabilă, menționată (« o oarecare selecție în culegerea acestor texte nu a fost neglijată ») însă neargumentată. *Cercetări în Munții Apuseni* (în *GS*, Buc., an. II, fasc. 1, p. 22—89), apărut

în același an, și în extras (72 p.+ 8 pl.+ 1 h.), st. alcătuit după aceeași schemă ca și teza de dr., conține o clg. modestă de numai 31 texte (9 piese din folc. credințelor și obiceiurilor, 8 descîntece, 8 cîntece lirice, 1 cîntec bătrînesc și 5 tradiții și «legături»), cărora **P.** le adaugă cuvenitele ref. despre inf. și loc., 2 arii pop. și un glosar de cuvinte regionale. Recolta slabă a anchetei, sau poate și atitudinea ostilă a localnicilor față de anchetator, care, după cum va mărturisi, «în anii aceia» aparținea «vizibil» «tipului brunet», l-a dus pe **P.** la concluzia, contrazisă de rezultatele obținute ulterior de E. Petrovici *, că «moțul n-are literatură folclorică, doină, bocet, colindă, baladă, basm, tradiții etc. N-are nici alte genuri, ca strigături, ghicitori etc.», concluzie la care nu a renunțat niciodată, de vreme ce ulterior, încercînd să justifice cvasieșecul anchetei, va vorbi despre «reala penurie folclorică a moților propriu-ziși». Reminiscență a anchetei efectuate în Maramureș pentru teza de dr., clg. *Creațiunea poetică populară* (în *GS.*, Buc., an. II, fasc. 2, 1926, p. 263—309) prezintă repertoriul liric a două talentate inf., Anuța Pleș din Ieud și Irina Stan din Săpînța. **P.** este de asemenea autorul a numeroase st. și cursuri univ. de etnofolcloristică — *O problemă de romanitate sud-ilirică* (în *GS.*, Buc., an. I, 1923, p. 72—99), *Din folclorul romanic și cel latin*, Studiu comparativ (Buc., Casa școalelor, 1923, 174 p. + 2 pl.), *Etnografie lingvistică română* (curs litografiat, Buc., 1927, 118 p.), *Folclor român comparat* (curs litografiat, Buc., 1929, 427 p.), *Aromânii, Grai, folclor, etnografie*, Cu o introducere istorică (curs litografiat, Buc., 1932, 213 p.), *Paralele folclorice (greco-române)*, Traduceri din poezia populară greacă și note de folclor, filologie și etnografie de ~ (Buc., EAR, Studii și cercetări, 1944, 96 p., ed. II — Buc., Minerva, 1970, 197 p.), *Concordances folkloriques et etnographiques*, I (în *Langue et littérature*, Buc., an. III, nr. 1—2, 1946, p. 166—201), *Poezia lirică populară*, I (curs litografiat, Buc., 1948, 307 p., republicat în ed., revăzut și adăugit, Buc., EPL, 1967, 589 p.) — st. și cursuri de o mare densitate informațională, în care analizele etnofolclorice repertoriale, de genuri și specii, tematice, motivice, stilistice și lingv., prezentările coregrafice și organologice, însoțite de numeroase comentarii comparatiste în ariile romanică și balcanică, denotînd o reală erudiție, converg spre același scop ideatic, schițat încă din 1922, în st. intr. la *Antologia aromânească*: deslușirea genezei poporului rom. și a raporturilor ei

cu geneza arom. Concluzia lui **P.**, cu valoare de ipoteză de vreme ce deducțiile au la bază adeseori nu fapte istorice, ci supoziții logice, este că arom. sînt urmașii populației romanizate din nordul muntos al Greciei cărora li s-au adăugat, sub presiunea așezării sl., grupurile romanizate de la sud de Dunăre. **P.** a alcătuit și o lucrare de lexicografie folclorică, *Mic dicționar folcloric*, din care a publicat numai un extras, *Din Mic dicționar folcloric*, Spicuiri folclorice și etnografice comparate (Buc., Atelierele grafice Socec, 1947, 29 p.).

Alte op.: *Originea mulovișteniior și gopeșenilor în lumina unor texte*, în *GS*, Buc., an. IV, fasc. 2, 1930, p. 195—256; *Flori din lirica populară, Doine și strigături*, Buc., Socec et Co, 1936, 79 p.

Bibl. ref.: Mario Roques, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *Romania*, Paris, an. XLIX, nr. 193, ian. 1923, p. 157; André Mazon, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *Revue des études slaves*, Paris, an. III, nr. 1—2, 1923, p. 140; I. Iordan, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *A*, Iași, an. XXX, nr. 2, apr. 1923, p. 238—239; St. Mladenov, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *Učilišten pregled*, Sofia, an. XX, nr. 4—5, 1923, p. 246—255; V. Bogrea, *Tache Papahagi: « Din folclorul romanic și cel latin »*, în *DR*, Cluj, an. III, 1923, p. 880—882; Th. Capidan, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, *Ibid.*, an. III, 1923, p. 889—891; Ov. Densusianu, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *GS*, Buc., an. I, 1923, p. 158—159; M. Friedwagner, *Tache Papahagi: « Antologie aromânească »*, în *Literaturblat für germanische Philologie*, an. XLV, nr. 4—6, 1924, p. 139—142; N. Iorga, *Tache Papahagi: « Creațiunea poetică populară »*, în *Revista istorică*, Buc., an. XII, nr. 1—3, ian.—mart. 1926, p. 125—126; N. Iorga, *Tache Papahagi: « Cercetări în Munții Apuseni »*, *Ibid.*, an. XII, nr. 1—3, ian.—mart. 1926, p. 129; N. Iorga, *Tache Papahagi: « Graiul și folclorul Maramureșului »*, *Ibid.*, an. XII, nr. 7—9, iul.—sept. 1926, p. 276—277; Ov. Densusianu, *Tache Papahagi: « Graiul și folclorul Maramureșului »*, în *GS.*, Buc., an. II, 1926, p. 403—405; St. Pașca, *Tache Papahagi, « Cercetări în Munții Apuseni »*, în *DR*, Cluj, an. IV, Partea II, 1924—1926, p. 1009—1017; N. Drăganu, *Tache Papahagi: « Graiul și folclorul Maramureșului »*, *Ibid.*, an. IV, Partea II, 1924—1926, p. 1063—1091; V. Bogrea, *Tache Papahagi: « Graiul și folclorul Maramureșului »*, în *Făt-Frumos*, Bîrlad, an. II, nr. 1, 1927, p. 22—25, 55—59; O. Fouché, *Tache Papahagi: « Graiul și folclorul Maramureșului »*, în *Revue des langues romanes*, Paris, an. LXV, 1927, p. 137—138; L. Salvini, *Tache Papahagi: « Folclor român comparat »*, în *Archivi per la raccolta e lo studio delle tradizioni popolari italiane*, Roma, an. XI, 1936, p. 215; L. Salvini, *Tache Papahagi: « Flori din lirica populară, Doine și strigături »*, *Ibid.*, an. XI, nr. 1—2, 1936, p. 215—216; G. Dăncuș, *Tache Papahagi: « Flori din lirica populară »*, în *Graiul Maramureșului*, Baia Mare, an. V, nr. 167, 8 nov. 1936, p. 1; Ion Diaconu, *Tache Papahagi: « Flori din lirica populară »*, în *E*, Focșani, an. I, fasc. 1, 1941, p. 319—323; N. Bănescu, *Tache Papahagi: « Paralele folclorice (greco-române), Traduceri din poezia populară greacă și ncte de folclor, filologie și etnografie »*, în *Revista istorică*, Buc., an. XXX, nr. 1—12, ian.—dec. 1944, p. 143—144; G. Pavelescu, *Tache Papahagi: « Paralele folclorice (greco-române), Traduceri din poezia populară greacă și note de folclor, filologie și*

etnografie », în *Tr.*, Sibiu, an. LXXVI, nr. 1—2, ian.—febr. 1945, p. 90—92. (S.C.S.)

PASCU Giorgie, n. 1 dec. 1882, Bacău—m. 1949, ?. St. s. la Liceul Internat din Iași; st. univ. de lt. la Iași; lic. (1907) și dr. (1909) în lt. al Univ. din Iași. Bibliotecar-ajutor (1908—1911) și director (1914—1922, 1927—1933) al Bibliotecii Universitare din Iași; prof. supl. (nov. 1920) și prof. tit. (de la 1 oct. 1921) de ist. lit. rom. vechi și dialectologie rom. la Univ. din Iași. Director al *Revistei critice* (1927); colab. și la *Arhiva*, *Viața românească*.

Lingvist și istoric literar, **P.** este autorul primelor exegeze filologice și stilistice asupra ghicitorilor rom. (*Despre cimilituri*, Studiu filologic și folcloric, Partea I, Teză de doctorat, Iași, 1909, XI + 276 p.; *Cimilituri românești*, *Anexă la* « *Despre cimilituri* », Buc., Extras din *AAR*, seria II, tom. XXXIII, Buc., 1911, 34 p.; *Despre cimilituri*, Studiu filologic și folcloric, Extras din *AAR*, seria II, tom. XXXIII, Buc., 1911, 220 p.), care reprezintă, « după monografia lui L. Șăineanu despre basme, cea mai întinsă și fundamentală lucrare despre o specie a folclorului românesc » (*IFR*, p. 460). St. reflectă nu numai intenția lui **P.** de a cerceta științific o formă poetică, ci și de a contribui la progresul folcloristicii, al cărei stadiu de înapoiere, la începutul sec. 20, este denunțat fără menajamente: « în folcloristica noastră bîntuie diletantismul cel mai enervant ». Pe un teren aproape necercetat (nu exista ca instrument de lucru decît antol. din 1898 a lui A. Gorovei *), în absența unei bune bibl., a unor st. rom. și străine, asupra ghicitorilor, **P.** a dat un st. model, deși scopul cercetării sale, după cum însuși mărturisește, era mai modest: « Scopul mieu a fost de a da nu o vastă lucrare comparativă, ceea ce ar fi fost peste puterile mele, ci o modestă monografie a cimiliturilor românești ». **P.** nutrește convingerea că produsele spiritului pop. se cuvine să fie studiate în profunzime, gîndirea poporului trebuind să fie respectată în totul, cu o fidelitate perfectă: « unui colector, ca și unui cercetător, nu-i este permis a interpreta lucrurile altfel decît le interpretează poporul ». După ce în prima parte întreprinde un adîncit st. filologic asupra ghicitorilor, în partea a doua se ocupă de clasificare, origine, subiect, formă, extensiune, circulație și dispariție, transformare, origine specială, legătura cu celelalte genuri folclorice, valori etnografice, metoda de clg. și publicare a ghicitorilor. Un spațiu este acordat ghicitorilor propriu-zise (« care provin din considerarea directă a unui lucru »), cu categoriile lor metaforice, perifrastice, metaforico-perifrastice, sinec-

dochice. Observații esențiale se fac în cap. privind principiile după care apar cuvintele particulare în ghicitori, modalitățile producerii var., relația dintre cimilituri și alte forme folclorice. Valoare metodologică, cu aplicabilitate mai largă, au principiile formulate în cap. despre clg. și editarea cimiliturilor. Scrupulos, autorul nu se lansează în teorii și aprecieri generalizante, explicînd această reținere prin stadiul nesatisfăcător al cercetării formei poetice de care se ocupă. Faptul amintit se resimte cînd formulează caracterizări etnologice pe baza formei poetice a ghicitorii. Deși nu a năzuit să facă st. de izvoare și comparativ, semnalează totuși că unele cimilituri sînt moștenite de la traci și latini.

Bibl. ref.: Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 233. **(I.D.)**

PATRICIU Ene I., n. 4 iul. 1862, Smulți, jud. Galați — m.?. Abs. al șc. norm. din Galați (1883). Înv. în loc. Bursucani (1883—1893) și Smulți (1893—1915), ambele în jud. Galați, la Măcin (1915—1917), jud. Tulcea și la Galați (1917—1921). Colab. la *Doina*, *Izvorașul* ș.a.

Autor de art. pe teme școlare și de sfaturi practice pentru țărani, P. culege îndeosebi și publică, în rev. și z. locale, « cuvinte adînci » (zicale). În prezentarea monografică a com. natale (*Monografia com. Smulți—Covurlui*, Bîrlad, Tip. C. D. Lupașcu, 1935, 124 p.), cuprinzînd istoricul loc., descrierea geografică, situația administrativă, starea ei economică, sanitară, morală și culturală, rezervă cîteva p. credințelor și obiceiurilor pop. la naștere, nuntă și înmormîntare, însoțindu-le cu texte de « iertăciune ». Colaborează cu Gh. Popescu-Ciocănel * și Gh. P. Salviu la alcătuirea vol. de snoave *Brașovene* (Buc., Edit. Steinberg, 1905, 288 p.). **(S.C.S.)**

PAULETI Nicolae, n. 1816, Roșia de Secaș, jud. Alba — m. 1848,?. St. teol. la Blaj (pînă în 1841). Preot în loc. Făget, lîngă Blaj.

P. are meritul de a fi întreprins și realizat, în 1838, la îndemnul lui T. Cipariu *, prima clg. de poezie pop. autentică din Transilvania, publicată mai întîi selectiv de Al. Lupeanu-Melin * (*De pe Secaș*, Cîntece și strigături de cari cîntă fetele și ficiorii și strigă la joc, Culese de ~, în Roșia, în anul 1838. Date la tipar de Alexandru Lupeanu-Melin, Blaj, Tip. Sem., 1927, 64 p.) și apoi, într-o ed. științifică, de Ion Mușlea * (*Cîntări și strigături românești de cari cîntă fetele și ficiorii jucînd, scrise de*

Nicolae Pauleti, în Roșia, în anul 1838, Ed. cr., cu un st. intr. de ~, Buc., EARPR, 1962, 142 p.). Col. conține 319 cîntece și strigături și este prima monografie folclorică a unui sat. Culegătorul dovedește o bună pregătire științifică, notînd cu scrupulozitate atît lb. cîntăreților pop., cît și unele var., aspecte care situează col. la un nivel superior altora, ulterioare. În același timp, col. impune prin frumusețea pieselor: « Pagină de pagină strălucește frumusețea arhaică a versului liric transilvănean, căci o bună parte din texte pot figura cu cinste în orice antologie parcimonios alcătuită. Puține sînt versurile care nu sună tocmai autentic și par a fi rodul intervenției culegătorului, pe alocuri a neînțelegerii lui » (*IFR*, p. 64).

Bibl. ref.: Ion Bianu, *Nicolae Pauleti, popă românesc unit de sat și om de litere în Ardeal*, în *Închinare lui N. Iorga, cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani*, Cluj, Edit. Inst. de ist. universală, 1931, p. 38—41. **(I.D.)**

PAVELESCU Gheorghe, n. 31 mart. 1915, Purcăreți, jud. Alba. Șc. pr. în loc. natală; st. gimn. și l. la Orăștie (1931—1936); st. univ. de filoz. la Cluj (1936—1941) și la Buc. Dr. în sociologie și estetică (1942), în filoz. culturii (1942), în etnogr. și folc. (1945). Preparator și asist. la Muzeul etnografic din Cluj (1937—1940); prof. s. la Florești, jud. Prahova (1940—1942) și la Buc. (1943); asist. la Muzeul etnografic din Cluj și la catedra de etnogr. a Univ. clujene (1943—1948); conf. de etnogr. la aceeași Univ. (1949—1951); director al Muzeului de artă din Buc. (1946—1947) și al Muzeului etnografic din Cluj (1947—1950); prof. s. la Sebeșul de Jos, jud. Alba (din 1952); conf. univ. de lit. universală și comparată la Fac. de fil. și ist. din Sibiu (din 1970). Colab. la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Apulum*, *Cibinium* ș.a.

Adept al șc. sociologice a lui D. Gusti, care a contribuit la cunoașterea mentalității sătești arhaice, **P.** pledează încă de la primele sale st., închinate riturilor funerare și magiei pop. (*Pasărea suflet*, în *AAF*, Cluj, 1942, vol. VI, p. 33—41; *Mana în folclorul românesc*, Contribuții pentru cunoașterea magicului, Sibiu, Tiparul Krafft & Drotleff, 1944, 132 p., distins de Acad. Rom., în 1946, cu premiul « C. Rădulescu-Codin », și *Cercetări asupra magiei la românii din Munții Apuseni*, Buc., col. « Biblioteca de sociologie, etică și politică, Sociologia României », Buc., 1945, 179 p.), pentru eliminarea unilateralismului din cercetarea folc. (de obicei etică și estetică), pentru aprofundarea credințelor, obiceiurilor, a datinilor. Spre deosebire de Tylor, care vedea în aceste străvechi elemente « supraviețuiri », **P.** atrage atenția că în satul rom. al anilor 1940 ele erau fenomene vii. Nestudierea mentalității arhaice devenea și mai de neînțeles pentru **P.**, cu cît un învățat străin, Artur R. Wrigt, președintele soc.

Scanned with OKEN Scanner

Folklore din Anglia, observa, într-o conferință ținută la Vălenii de Munte, că sub raportul credințelor și datinilor « România e poate cea mai interesantă țară din Europa ». Din ansamblul mentalității primitive **P.** a urmărit, în al doilea st. al său, doar un factor, magic, cel cu un rol mai important în complexul de elemente (mitice, religioase, empirice). Cercetează, în spațiul Munților Apuseni, în 40 de sate, cu atenție specială asupra celor izolate, în toată amploarea sa, domeniul magiei, atît magia difuză, cu largă aplicabilitate și aderență (credințe, superstiții, datini, obiceiuri, practici), cît și magia privilegiată, adică « individualizarea puterii magice, reprezentată prin vrăji ». După cele două cap. dedicate viziunii magice și vrăjilor, ultimul oferă un bogat lot de incantații, care, prin valoarea lor artistică, așează lucrarea lîngă corpusul dedicat genului de A. Gorovei *. În ansamblu însă, lucrarea se situează, prin preocupări și prin adîncimea observațiilor, în proximitatea lucrării lui L. Blaga *, *Despre gîndirea magică* (Buc., FRPLA, 1941, 175 p.), la care și face referiri. În ultima parte a activității sale, **P.** abordează domenii pe care le ocolise: lirica, epica versificată. În *Balade populare din sudul Transilvaniei*, Studiu și culegere (Sibiu, CJCP, 1971, 152 p.) își propune să dovedească « existența unei bogate creații epice și în sudul Transilvaniei, regiune din care s-a publicat puțin material ». Identifică 32 de teme în epica versificată a zonei cercetate, însă pentru a-și împlini antol. recurge și la 18 texte din arhive și din col. publicate anterior, pe lîngă cele 16 proprii. Procedeul indică o schimbare a punctului de vedere metodologic, afirmată dealtfel și în ceea ce privește cercetarea pe teren. Astfel, dacă în 1945 autorul punea mare preț pe înregistrarea pe viu a textelor și susținea, odată cu D. Gusti, că chestionarele folclorice trebuie acceptate doar ca punct de plecare, acum admite clg. folc. cu ajutorul elevilor, teoretizînd chiar metoda și luîndu-și în sprijin tradiția ardeleană a acestui fel de anchetă practicat în sec. trecut și în perioada dintre cele două războaie mondiale. *Studii și cercetări de folclor* (Buc., Minerva, 1971, 334 p.), care preia și pref. clg. apărute în același an, reține atenția mai puțin prin p. de ist. a folcloristicii (unde autorul nu are prea multe de spus peste cele consemnate de I. Mușlea *, I. Breazu *, G. Bogdan-Duică) și mai mult prin *Medicina pastorală* și *Texte din medicina populară*, cap. ce se înscriu în linia de rezistență a activității lui **P.**

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Folclor satiric din Mărginimea Sibiului* (Studiu și culegere), Sibiu, CPCA, CJPC, 1971, 100 p.
Bibl. ref.: Virgil Florea, *Gh. Pavelescu: « Studii și cercetări de folclor »*, în *S*, Cluj, an. XXII, serie nouă, nr. 6, 16—31 iul. 1971, p. 18. **(I.D.)**

PĂCALĂ Victor, n. 12 dec. 1875, Dealul Frumos, jud. Sibiu — m.?. St. s. la Sighișoara (1893) continuate cu st. teol. și ped. la Sibiu (abs. în 1896); lic. în filoz. al Univ. din Buc. (1905). Prof. s. de ist. și geogr. la Sibiu (1901—1921) și Tg. Mureș (din 1921); inspector general al învățămîntului norm. și pr. (din 1921).

P. este autorul primei monografii științifice etnofolclorice dedicate unei loc. rurale, *Monografia comunei Rășinari* (Sibiu, Tiparul tip. arhidiecezane, 1915, VIII + 528 p.), lucrare monumentală, premiată de Acad. Rom., în 1916, cu premiul « V. Adamachi ». În partea întîi sînt descrise, pe baza unui bogat material informativ, din domeniile ist., statisticii, fil. și sociol., mediul fizic al satului și manifestările spirituale, respectiv folc., căruia **P.** îi consacră un spațiu mai mare, prezentînd basme, superstiții, obiceiuri la naștere și botez, la nuntă și la înmormîntare, obiceiuri la sărbători, jocuri de copii, versuri copilărești, cîntece religioase, bocete, cîntece lumești și cîntece de joc, însoțite de melodii (notate de prof. T. Popovici și I. Ignaton), vrăji, descîntece, « doftorii bătrînești » etc. Părțile a II-a și a IV-a au un pronunțat caracter etnografic, cuprinzînd descrierea clădirilor reprezentative, uneltelor, întocmirilor gospodărești și artei decorative din Rășinari.

Bibl. ref.: S. Mehedinți, *Monografia satului Rășinari*, Raport, în *AAR*, seria II, tom. XXXVII, *Partea administrativă și dezbaterile*, 1915—1916, Buc., 1919, p. 241; Ion Drăgoescu, *Activitatea monografică a lui Victor Păcală*, în *REF*, Buc., an. XXII, 1967, p. 245—251. **(S.C.S.)**

PĂUN Octav, n. 26 febr. 1928, Iași. Șc. pr. la Dorohoi (1935—1939); st. s. la Rădăuți (1939—1947); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1947—1951); dr. în științe filologice (1974) al Univ. din Belgrad cu teza *Paralele folclorice româno-sîrbocroate, Novăcești* (în ms.), preș. comisiei fiind prof. univ. Vladan Nedić. Asist. (1951—1960), apoi lector (din 1960) la Fac. de fil. a Univ. din Buc.; lector de lb. și lit. rom. la Univ. din Sofia (1964—1966) și la Univ. din Belgrad (1967—1969). Colab. la *Analele Societății de limbă română din Voivodina* (R.S.F. Iugoslavia), *Argeș, Contemporanul, Culturen jivot* (R.S.F. Iugoslavia), *Gazeta literară, Libertatea* (R.S.F. Iugoslavia), *Luceafărul, Lumina* (R.S.F. Iugoslavia), *Orizont, Ramuri, România literară, Tribuna, Viața românească, Viața studențească.*

P. publică, în colab., cursul univ. *Folclor literar românesc* (Buc., EDP, 1967, 280 p.), în care semnează cap. despre obiceiuri, epica pop. în versuri, folc. muncitoresc și ist. folc. (acesta din

urmă în colab.). *Elogiu folclorului românesc*, Antol. și pref. de ~, Text îngr. de Maria Mărdărescu și ~, (Buc., EPL, 1969, XXIV + 688 p.) este o elocventă demonstrație, susținută de texte bine alese, a permanenței folc. rom. în preocupările scriitorilor noștri, de la cronicari pînă la creatorii cont. Remarcabile sînt de asemenea însemnările și textele culese de la Persa Pod, o interpretă de folc. rom. din R.S.F. Iugoslavia, chestionată și de C. Brăiloiu: *Persa Pod, O mare interpretă a cîntecului funerar românesc* și *Cîntecul zorilor* (Texte culese de la Persa Pod din Vladimirovac) (Iugoslavia) în *ASLR*, Zrenjanin, nr. 2, 1971, p. 143—150, 151—157). Contribuții la ist. folcloristicii și st. de folc. comparat.

Alte op.: *Cîntecul muncitoresc*, în *Trib.*, Cluj, an. V, nr. 18, 4 mai 1961, p. 10; *Anton Maria del Chiaro și folclorul românesc*, în *AUBȘSF*, an. XIII, 1964, p. 93—99, *Principiile și metoda culegerii folclorului contemporan*, în *L*, Pančevo (R.S.F. Iugoslavia), nr. 1—3, 1968, p. 35—45; *Pledoarie pentru un corpus al literaturii populare românești — problemă fundamentală a folcloristicii actuale*, în *Viața studențească*, Buc., an. XV, nr. 7, 18 febr. 1970, p. 6; *Din corespondența lui Constantin Brăiloiu cu Vichente Petrovici-Bocăluț*, în *ASLR*, Zrenjanin, nr. 2, 1971, p. 179—183; *Folcloristica română în anii Republicii*, în *AUBLLR*, an. XXII, nr. 2, 1973, p. 35—40; *Eposul românesc despre Novăcești și paralele europene*, în *Narodnu stvaralstvo Folclor*, Belgrad, an. XIII, nr. 49—52, 1974, p. 122—138; *Eminescu și eposul sîrbocroat*, în *RSAS*, Pančevo, 1974, p. 471—482; *Din corespondența lui Constantin Brăiloiu*, în *ASLR*, nr. 6, 1975, p. 171—174; *În căutarea lui Novac, Existență reală sau mit*, *Ibid.*, nr. 6, 1975, p. 105—119. **(I.D.)**

PERPESSICIUS (pseud. lui Dimitrie S. Panaitescu), n. 21 oct. 1891, Brăila — m. 29 mart. 1970, Buc. Șc. pr. (1898—1902) și st. s. (1902—1910) la Brăila; st. univ. de lt. (lb. rom. și fil. romanică) la Buc. (1910—1914). Funcționar la BAR (1915—1919); prof. s. tit. provizoriu la Arad (1919); prof. s. la Tg. Mureș (1920), Brăila (1920—1922), Buc. (din 1922); susține cronica literară la Radiodifuziunea Română (1934—1938); inspector școlar (1944—1947); director de secție la IILF din Buc. (1951—1954); director general al BARPR (1957); director al Muzeului Literaturii Române (1957—1970). Laureat al Premiului de Stat (1954). M. al Acad. Rom. (1956). Red. la *Universul literar* (1925—1927) și *Cuvîntul* (1927—1933); director al rev. *Manuscriptum* (1970); colab. și la *Acțiunea*, *Buletinul cărții*, *Cronica*, *Cugetul românesc*, *Familia*, *Flacăra*, *Flori de cîmp*, *Gazeta literară*, *Hanul samariteanului*, *Hiena*, *Ideea europeană*, *Jurnalul de dimineață*, *Luceafărul literar și artistic*, *Lumea*, *Mișcarea literară*, *România*, *România nouă*, *Spre ziuă*, *Steaua*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Tînărul scriitor*, *Versuri și proză*, *Viața românească*, *Victoria* ș.a.

Cele mai importante contribuții de critică și ist. literară ale lui **P.**, ce pătrund și pe domeniul folcloristicii, aparțin anilor 1953—1957, ani în care lucrează la IILF și publică vol. *Mențiuni de*

Scanned with OKEN Scanner

istoriografie literară și folclor. Stăruitoarea atenție, în care intră o mare doză sentimentală, a lui **P.** pentru creația pop., venea din convingerea, pe de o parte, că inițiativele în clg. și editarea folc. n-au cunoscut realizările așteptate (« folclorul nostru se află încă în faza săpăturilor și deshumărilor, în aceea a străpungerii gorganelor și a colectării materialelor descoperite »), iar pe de alta, că un critic și istoric literar nu poate atinge o formație completă fără cunoașterea patrimoniului pop. În st. *Iordache Golescu, lexicolog, folclorist, scriitor*, (în *Mențiuni de istoriografie literară și folclor, 1948—1956*, Buc., ESPLA, 1957, p. 199—269) subiectul este examinat mai mult din perspectiva preocupărilor folclorice, nerelevîndu-se punctul de vedere iluminist al lui Golescu, care, după opinia lui **P.**, s-ar fi impus. St. *Lazăr Șăineanu și folclorul* (*op. cit.*, p. 348—385) este una din primele evaluări ale meritelor marelui lingvist în domeniul folc. **P.** realizează cea mai bună ed. cr. a col. de lit. pop. a lui M. Eminescu *, însoțind-o de bogate note și de un erudit st. intr. în care relația marelui poet cu creația pop. este prezentată cu deosebită finețe critică. Recenzează unele col. de folc. (*Izvoare fermecate, Folclor din Transilvania* ș.a.).

Alte op.: *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor, 1957—1960*, Buc., EPL, 1961, 466 p.; *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (II), 1957—1962*, Buc., EPL, 1964, 428 p.; *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor (III), 1963—1967*, Buc., EPL, 1967, 368 p.
Bibl. ref.: I. C. Chițimia, *Perpessicius și folclorul*, în *RITL*, Buc., an. XVI, nr. 1, 1967, p. 61—65. **(I.D.)**

PETRA-PETRESCU Nicolae (pseud.: Moșul), n. 7 nov. 1848, Ibănești, jud. Mureș — m. 25 ian. 1923, Sibiu. St. s. la Blaj (bac. 1869); st. teol. la Sibiu (abs. în 1875). Bibliotecar la Biblioteca ASTRA din Sibiu (1877—1883); red. la *Calendarul « Amicul poporului »*; colab. și la *Albina* (Pesta), *Albina Carpaților, Amicul tinerimei, Familia, Gazeta Transilvaniei, Meseriașul român, Noua bibliotecă română, Observatorul, Poporul român, Rîndunica, Românul, Telegraful român, Transilvania, Țara noastră*.

P.-P. face parte din rîndul numeroșilor culegători de folc. care, fiind lipsiți de mijloacele materiale necesare, nu au reușit să-și adune într-o carte textele risipite în rev. și z. Vol. omagial, apărut postum prin grija lui Gh. Preda, *Nicolae Petra-Petrescu (Moșul) — Un amic al poporului*, de interes preponderent doc., cuprinde numai o mică parte din col. lui **P.-P.**: 10 doine, 2 poezii patriotice (de inspirație cărturărească) și 43 cîntece de dragoste însoțite de ref. elem. despre inf. și loc. **(S.C.S)**

Scanned with OKEN Scanner

PETRESCU-CRUŞOVEANU Vangheliu, n. ? — m. ?.

P.-C. are meritul, ca şi I. Caragiani * şi M. Obedenaru *, de a fi atras atenţia folcloriştilor rom. asupra lit. pop. arom. prin antol. *Mostre din dialectul macedoromân* (Buc., Socec, vol. I, 1880, 47 p.; vol. II, 1881, 160 p.), care cuprinde — pe lîngă un st. dialectologic, 2 minuţioase glosare şi o clg. de piese folclorice din col. I. C. Fundescu * *(Făt-Frumos cu părul de aur)* şi V. Alecsandri * (25 cîntece lirice şi 2 balade) transpuse în arom. — 2 basme macedorom. din Cruşevo (azi în Grecia): *Şoarecele cu leul* şi *Un fiu de împărat cu un chieleşu*, var. a poveştei *Făt-Frumos cu părul de aur*. Deşi neexprimată direct, intenţia comparatistă este evidentă. Din păcate, atît piesele rom. transpuse în macedorom. cît şi textele arom. propriu-zise nu redau cu fidelitate graiul pop. macedorom., pe de o parte din cauza neutilizării semnelor diacritice, iar pe de altă parte pentru că **P.-C.**, ca şi I. Caragiani *, încearcă să apropie prin compromisuri lingv. dialectul arom. de dialectul dacorom. **(S.C.S)**.

PETROVICI Emil, n. 4 ian. 1899, Toracul Mic (azi în R.S.F. Iugoslavia) — — m. 7 oct. 1968, într-un accident de cale ferată lîngă Blaj. St. s. (1908—1916) la l. germ. şi rom. din Braşov şi la l. mag. din Oradea; st. univ. de lt. la Cluj (1919—1920), avînd ca prof. pe S. Puşcariu*, I. Popovici*, N. Drăganu, Th. Capidan*, G. Giuglea*; st. univ. (1920—1926) la Paris, la Sorbona, College de France, École des Langues Orientales Vivantes şi École Pratique des Hautes Études, unde audiază cursuri prezentate de A. Meillet, J. Gilliéron, M. Roques, J.-P. Rousselot; lic. în lt. la Sorbona (1926); dr. în fil. al Univ. din Cluj (1930); st. univ. de specializare în slavistică la Sofia (1930—1931), cu prof. L. Miletić, St. Romanski şi St. Mladenov. Asist. (1926—1930) şi conducător (din 1930) al Laboratorului de fonetică experimentală de pe lîngă MLR din Cluj; prof. univ. supl. (1931—1935) şi prof. univ. tit. al catedrei de slavistică a Univ. din Cluj (1935—1956); rector al Univ. din Cluj (1945—1949); prof. univ. şef al catedrei de lb. sl. din Univ. Buc. (1956—1958); rector al Inst. «Maxim Gorki» din Buc. (1956—1957); preş. al filialei din Cluj a Acad. R.P.R. (1949—1956). M. în Comitetul internaţional al slaviştilor (din 1955); m. fondator şi preş. al Asoc. slaviştilor din R.S.R. (1956—1968); m. coresp. (1945) şi m. activ (1948) al Acad. R.S.R.; m. coresp. al Acad. bulgare de ştiinţe; distins cu titlul «Om de ştiinţă emerit»; de 2 ori laureat al Premiului de Stat (1953 şi 1963). A întemeiat şi condus rev. *Cercetări de lingvistică* (1956) şi *Romanoslavica* (1963); a colab. şi la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Bulletin linguistique*, *Dacoromania*, *Limba română*, *Limbă şi literatură*, *Recueil d'études romanes*, *Revue de linguistique*, *Studia Universitatis Babeş-Bolyai* (*series Philologia*), *Studii şi cercetări de lingvistică*, *Transilvania* ş.a.

Personalitate reprezentativă a lingv. rom., cu lucrări fundamentale în domeniile foneticii, dialectologiei și ist. lb. rom., dintre care se remarcă îndeosebi colab. sa la realizarea *Atlasului lingvistic român*, inițiat de S. Pușcariu * în cadrul MLR din Cluj, pentru care a anchetat, între 1929 și 1938, pe baza unui chestionar de 4 800 întrebări, 85 de loc., **P.** este și autorul cîtorva st. monografice etnofolclorice și lingv. întemeiate în mare parte pe anchetele dialectale menționate. St. *Folclor din Valea Almăjului (Banat)* (în *AAF*, Cluj, an. III, 1935, p. 25—158+27 pl.+ 1 h.), republicat în vol. sub același titlu, (Buc., Imprimeria Cartea românească, 1935, 215 p.+ 2 pl.), conține — după o prezentare geografică și istorică a 16 sate almăjene din reg. Bozovici, jud. Caraș-Severin, după cîteva date etnografice despre locuitori, locuință, port, hrană, viață spirituală și culturală — interesante obs. despre varietatea repertoriului folcloric local, care menține în circulație, cu aproape aceeași vigoare, toate speciile, cu excepția baladei, în evident regres, ca și în alte reg. ale țării. Din acest bogat repertoriu **P.** consemnează, selectiv, 166 texte, din care se remarcă doinele și cîntecele (38 piese), strigăturile (5 piese), folc. obiceiurilor de iarnă și de primăvară, folc. ritual la naștere, nuntă, moarte și înmormîntare, poveștile, snoavele și legendele (12 piese), exorcismele magice (61 piese), și folc. păstoresc (9 piese). Transcrierea riguros științifică a textelor, menționarea numelor inf. și loc., precum și un glosar de nume proprii și cuvinte de circulație restrînsă, regională, sporesc valoarea st. Monografia *Folclor de la moții din Scărișoara* (în *AAF*, Cluj, an. V, 1939, p. 111—175 + 3 pl.), republicat în vol. sub același titlu (Buc., Imprimeria națională, 1939, 216 p.+ 3 pl.), structurată la fel cu *Folclor din Valea Almăjului*, conține—după datele geografice, istorice și etnografice — o amplă clg. de folc. (251 texte), în care, cu excepția baladei, necunoscută moților, sînt reprezentate aproape toate celelalte specii (hori și doine — 96 piese, strigături — 47 piese, colinde — 3 piese, povești, legende, snoave — 6 piese, ghicitori — 34 piese, bocete — 2 piese, descîntece — 10 piese, practici magice — 27 piese, « demoni, ființe fantastice sau cu puteri supranaturale » — 15 piese, « despre păstorit și viața din trecut » — 11 piese); clg. se încheie cu un glosar de nume proprii și de cuvinte regionale. Textele sînt reproduse în transcriere fonetică, și la fiecare sînt indicate numele inf. și al loc. Antol. lui **P.** adaugă piese noi celor cunoscute din clg. anterioară a lui

B. Bartók și contrazice afirmația lui T. Papahagi * din *Cercetări în Munții Apuseni* (1925): « Se poate afirma în mod peremptoriu că moțul nu are literatură folclorică: doină, bocet, colindă, baladă, basm, tradiție etc. N-are nici alte genuri, ca strigături, ghicitori etc., întrucît șezători de iarnă, bunăoară, în țara lor nu pot avea loc.» *Note de folclor de la românii din Valea Mlavei (Sîrbia)* (în *AAF*, Buc., an. VI, 1942, p. 43—75 + 1 h.), reproduse și în extras, cu același titlu (Buc., Imprimeria națională, 1942, 33 p.+ 1 h.), conține, după o succintă prezentare geografică, istorică și etnografică, o antol. de folc. caracteristic reg., cuprinzînd obiceiuri (la sărbători, la naștere, la nuntă, la moarte și înmormîntare, descîntece (6 piese), vrăji de dragoste (16 piese) și un indice-glosar de nume proprii și de cuvinte regionale.

Bibl. ref.: *Mélanges linguistiques offerts à Emil Petrovici par ses amis étrangers a l'occasion de son soixantième anniversaires*, Supliment la *Cercetări de lingvistică*, Buc., an. III, 1958, 1 f. + 574 p.; I. Pătruț, *Academicianul Emil Petrovici*. Cu prilejul împlinirii a 60 de ani, în *Rs.*, Buc., an. IV, 1960, p. 35—39; I. Pătruț, *Emil Petrovici (1899—1968)*, în *Cercetări de lingvistică* an. XIV, nr. 1, ian.—iun. 1969, p. 35; D. Macrea, *Personalitatea științifică a lui Emil Petrovici*, *Ibid.*, an. XIV, nr. 2, iul.—dec. 1969, p. 191—207. (**S.C.S.**).

PICOT Auguste Émile, n. 13 sept. 1844, Paris — m. 24 sept. 1918, Château du Mesnil (Orne, Franța). St. s. la Institution Notre-Dame d'Auteuil și la l. « Bonaparte » (Paris); st. univ. de drept la Paris. Din 1866, m. al baroului din Paris; secretar (1866—1869?) al domnitorului României; vice-consul al Franței la Sibiu (din oct. 1869) și Tim. (1869—1872); prof. de lb. și lit. rom. la l'École des Langues Orientales Vivantes (nov. 1875—1888). M. de onoare al Acad. Rom. (din 1879), m. la l'Académie des inscriptions et belles-lettres (din 1871) și al Acad. de științe, litere și arte din Padova (din 1903). Colab. la *Journal des savants*, *Revue d'anthropologie*, *Revue critique d'histoire et de littérature*, *Romania*, *Traian* ș.a.

Savant de renume mondial, cu numeroase st. privind bibl. op. lui P. Corneille, vechiul teatru francez, dar și fil. și bibliograf rom., care se remarcase și ca folclorist fr., publicînd clg. *Proverbes béarnais [Proverbe bearneze]*, Recueillis par J. H. Hatoulet et ~, Accompagnés d'un vocabulaire et de quelques proverbs dans les autres dialectes du Midi de la France (Paris, Leipzig, A. Franck-Herold, 1862, VIII + 143 p.), **P.** are și meritul de a fi făcut cunoscut peste hotare folc. rom. și de a fi atras atenția prin clg. *Chants populaires des roumains de Serbie [Poezii populare ale românilor din Serbia]*, Publié par ~ (Paris, Imprimérie Nationale, 1889, 76 p., ed. bilingvă, publicată cu colab. lui

A. I. Odobescu *) asupra poeziei pop. a rom. timoceni. Redusă ca vol. (30 piese), clg. conține cîntece de dragoste, cîntece satirice, dictoane pop., folc. al copiilor, cîntece haiducești și cîntece istorice, adunate de Gheorghe Dimitrievici și Svetozar Stoiadinovici din Negotin, care, deși de origină rom., transcriu textele cu multe inconsecvențe fonetice, ceea ce l-a și determinat dealtfel pe **P.** să amîne mult timp publicarea col.

Bibl. ref.: N. Iorga, *Émile Picot: « Chants populaires des roumains de Serbie »*, în *Arhiva societății științifice și literare*, Iași, an. II, nr. 6, decembrie 1890, p. 368—371, recenzie reprodusă în N. Iorga, *Pagini de tinerețe*, Ed. alcătuită, pref. și bibl. de Barbu Theodorescu, Buc., EPL, 1968, vol. I, p. 13—15; N. Georgescu-Tistu, *Émile Picot et ses travaux relatifs aux Roumains*, Paris, Gamber, 1925, 103 p. **(I.D.)**

PILLAT Ion, n. 31 mart. 1891, Buc. — m. 17 apr. 1945, Buc. Șc. pr. și 3 clase s. în particular la Pitești; clasa a IV-a s. la Buc.; din 1905, urmează cursurile l. « Henri IV » (Paris); bac. în 1909; st. univ. de lt. la Paris (1910—1914), unde obține lic. în ist., geogr. și drept; dr. în drept al Univ. din Paris (1919). Secretar al Comisiei ardelene pe lîngă Conferința de pace (1919—1920). M. al Acad. Rom. (1936). Red. la *Flacăra* și *Cugetul românesc;* colab. și la *Convorbiri literare*, *Gîndirea*, *Însemnări literare*, *Luceafărul*, *Revista fundațiilor regale*, *Revista scriitoarei*, *Sburătorul*, *Viața nouă* ș.a.

Poet care nu o dată a apelat la motive folclorice și la universul de imagini al lit. pop. (cum a demonstrat îndeosebi Al. Dima *), **P.** observă, în *Tradiție și inovație* (Buc., Casa școalelor, 1943, 321 p.), că poezia pop. a jucat în lit. rom. rolul clasicismului în lit. occidentale. El își susține obs. evidențiind valorile estetice ale folc.— polivalența, stilul eliptic, puterea de personificare — și clasicitatea specifică a creației pop., individuală și în același timp colectivă, care cenzurează și reduce prin circulație devierile acuzat personale de la normele unei « ars poetica » nescrise dar foarte riguroase. Gustul lui **P.** reține din folc. baladele *Miorița* și *Toma Alimoș* și, întocmai ca Ov. Densusianu *, lirica primăverii. Editează, între 1928 și 1943, selecții de folc. în col. « Pagini alese » a edit. Cartea românească. **(I.D.)**

PITIȘ George I., n. 1 mart. 1858, Brașov —m. 11 dec. 1920, Buc. Șc. pr. și st. gimn. la Brașov (pînă în 1880); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1881—1887). Prof. s. la Buc. (1892—1920). Colab. la *Convorbiri literare*, *Gazeta Transilvaniei*, *Revista nouă*.

« Pitiș a fost cel mai bun cunoscător al folclorului și al ocupațiilor țăranilor români din sud-estul Transilvaniei, aria cuprinsă între Săliște—Brașov—Săcele—Covasna » (I. Mușlea *). Abor-

dează, în spiritul șc. lui B. P. Hasdeu *, cultura pop. în ansamblul ei: obiceiuri și credințe, creații poetice, ocupații. Anticipează monografiile folclorice regionale ale șc. folclorice Densusianu *, dedicînd mulți ani cercetării civilizației spirituale și materiale a locuitorilor din Șcheii Brașovului, pe atunci cu o viață în care precumpăneau preocupările și obiceiurile rurale. Art. și st. *Nunta în Șchei pînă la 1830* (*Revista nouă*, Buc., an. II, nr. 3, 15 febr. 1888, p. 104—112), *Sărbătoarea junilor la Paști*, *Obicei particular al românilor din Șchei* (Brașov, Tip. A. Mureșianu, 1890, 38 p.), *Șiște, pricolici, necuratu (Credințe populare din Șchei)* (*Revista nouă*, Buc., an. III, nr. 9—10, dec. 1890—ian. 1891, p. 391—393) se constituie într-o adevărată monografie. În pitorescul și originalul obicei al junilor brașoveni, atestat încă din sec. 19, **P.** vede « ceva milităresc », spre deosebire de cercetătorii mai noi (I. Mușlea *), în viziunea cărora practicile junilor brașoveni sînt expresii ale obiceiurilor de primăvară. **P.** cercetează și alte zone folclorice: Săliștea Sibiului (unde înregistrează obiceiuri la nuntă), Covasna (nunta), și Țara Hațegului (portul și ocupațiile). Culege și cîntece pop. și povești din zonele amintite și din Galați și Buc. Edificatoare sînt textele (balade, cîntece, strigături) din Țara Oltului (Perșani, Șercaia, Șercăița). Poveștile culese de **P.**, într-o manieră cvasistenografică, trădează preocuparea de a păstra cronologia acțiunii, particularitățile de lb. și stil ale inf., de a fi, cum observă I. Mușlea *, mai fidele stilului oral decît cele culese de P. Ispirescu * și I. Pop-Reteganul *. În acest sens folosește chestionare în care recomandă să se redea textele integral și cu fondul nealterat, notează var. culese anterior de alții, ca și pe acelea culese de el însuși și își însoțește clg. de schițe și pl.

Bibl. ref.: I. C. Chițimia, *G. I. Pitiș și cercetările sale de folclor*, în *FFR*, p. 327—370; I. Mușlea, *George Pitiș, folclorist și etnograf*, Buc., EPL, 1968, 234 p. **(I.D.)**

POMPILIU Miron, n. 14(20?) iun. 1848, Ștei (azi orașul dr. Petru Groza) — m. 19 (20) nov. 1897, Iași. Șc. pr. în loc. natală și la Băița (jud. Bihor); st. s. (1857—1865) la Beiuș și Oradea; st. univ. de lt. la Bud. (1866—1867), la Buc. (1867—1869) și Iași (1869—1873); lic. în lt. și filoz. al Univ. din Iași (1873). Secretar al Univ. din Iași (1873—1876); prof. s. la Iași, la Șc. centrală de fete, la Liceul Internat, la Șc. militară și la pensionul « Emilia Humpel ». Red. la rev. *Albina Pindului* (1868) și m. al soc. literare adiacente Orientul, din Buc. (1869), condusă de Gr. H. Grandea; m. al soc. Junimea și red. la rev. *Convorbiri literare* (din 1869); colab. și la *Albina*, *Almanahul Societății de lectură a junimei române*, *Familia*, *Foaia Societății pentru literatura și cultura română în Bucovina*, *Traian*.

Interesul pentru folc. al lui **P.** datează încă din timpul st. s.; ulterior, în cadrul soc. Orientul, care-și propunea, printre altele, adunarea de texte folclorice și de documente « cari interesez istoria și literatura patriei », face parte, împreună cu I. Sc. Bădescu și N. D. Barcianu, dintr-o echipă ce urma să culeagă folc. din Transilvania. Tribulațiile anilor de st. univ. nu-i vor permite însă afirmarea decît în 1870, cînd publică prima sa clg., *Balade populare române* (Iași, Tip. soc. Junimea, 1870, 94 p.), care conține 23 cîntece bătrînești, cele mai multe eroice, cu acțiune bine concentrată și cu inserții lirice, culese din com. Știei (jud. Bihor) și Gura Rîului (jud. Sibiu), cîteva *(Mustrarea fetei, Tudor și Catița, Pasărea străină, Moartea drăguței)* inexistente în alte col. Textele se remarcă și prin autenticitatea lor, certificînd mărturisirea autorului ed. că le-a păstrat « cu prozodia lor silabică neschimbată, cu rimele neatinse, cu limbajul lor provincial și local nealterat, pe scurt, cu păstrarea originalității în toată puritatea lor ». Din pref. clg. reiese concepția despre folc. a lui **P.** El este, ca și N. Bălcescu *, un adept al teoriei istoriste și un actualizator al valorilor etice din poezia pop., pe care o consideră un « demn document » despre trecutul poporului rom., învești mîntat în forme artistice (« acel veșmînt în care ginta noastră strălucește ca o regină »), îndemn energic, eroic în lupta pentru cucerirea independenței naționale și izvor de inspirație pentru lit. cultă. **P.** publică de asemenea orații de nuntă (*Starostii la nunțile țărănești*, Gherla, Tip. Augustin Deac, f.a., 16 p.) și basme, pe care le prelucrează cărturărește, mai întîi în *CL*, apoi în br. (*Ileana Cosînzeana*, Cernăuți, col. « Biblioteca poporală bucovineană », nr. 7, 1886; *Codreana Sînziana*, Brașov, Edit. Libr. Ciurcu, 1895, 24 p.) și este autorul cîtorva st. de lingv., folc. și etnogr. privind *Graiul românesc din Biharea* (în *CL*, an. XX, nr. 12, 1 mart. 1887, p. 993—1 022) și *Limba, literatura și obiceiurile la românii din Biharea* (în *Șez.*, Fălticeni, an. VII, nr. 11, 1903, p. 167—176 și nr. 12, 1903, p. 177—192).

Alte op.: *Antologie română pentru uzul școalelor secundare*, Iași, Ed. H. Goldner, 1885, 148 p.

Bibl. ref.: Dr. Constantin Pavel, *Miron Pompiliu, 1847—1897, Viața și opera sa*, Beiuș, Tip. Doina, 1930, 172 p.; G. Călinescu, *Material documentar*, în *SCILF*, Buc., an. IX, 1960, nr. 4, p. 763; Ov. Papadima, *Doi contemporani ai lui Eminescu: Anghel Demetriescu și Miron Pompiliu*, în *SCILF*, an. XII, 1963, nr. 3—4, p. 611—613; Miron Pompiliu, *Literatură și limbă populară, Versuri originale și tălmăciri*, Ed. îngr. și st. intr. de Vasile Netea, Buc., EPL, 1967, LXIV + 414 p. **(I.D.)**

POP Dumitru, n. 18 mart. 1927, Băsești, jud. Maramureș. St. s. la Iași (1939—1945) și Carei (1945—1947); st. univ. de fil. la Cluj (1947—1951); dr. în științe filologice al Univ. din Buc. (1969) cu teza *Folcloristica Maramureșului*. Lector (din 1951), conf. univ. (1962—1970) și prof. univ. la catedra de lit. rom. a Fac. de fil. din Cluj; lector la Univ. din Montpellier (1963—1964). Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Cronica*, *Demos* (Berlin), *Ethnographia* (R.P.U.), *Familia*, *Folclor literar*, *Limbă și literatură*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista învățământului superior*, *Steaua*, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai — series Philologia*, *Tribuna* ș.a.

Autor a numeroase art. și st. despre folcloriști și despre interesul manifestat de personalități ale vieții literare și culturale rom. pentru folc. (*Iosif Vulcan și folclorul românesc*, în *REF*, Buc., an. IV, nr. 3—4, 1959, p. 81—84; *Ion Agârbiceanu și patrimoniul popular*, în *S.*, Cluj, an. XIII, nr. 9, sept. 1962, p. 104—113; *Ion Codru-Drăgușanu și cultura populară*, în *AMET pe anii 1959—1961*, Cluj, 1963, p. 283—290; *Grigore Silași, folclorist*, în *SUB-B, s. Phil.*, Fasc. 1, 1964, p. 28—57; *George Coșbuc și folclorul*, *Ibid.*, Fasc. 2, 1966, p. 7—28; *Concepția folcloristică a lui George Coșbuc, Tradițiile ei iluministe*, în vol. *Studii despre Coșbuc*, Cluj, 1966, p. 129—139; *Folclorul în creația literară a lui Pavel Dan*, în *Lb. lit.*, Buc., tom. XV, 1967, p. 103—118; *Ovid Densusianu, folclorist*, în *Lb. lit.*, tom. XIX, 1968, p. 147—163; *Emil Bran, culegător de folclor*, în *Studii și articole*, Soc. de științe filologice din R. S. România, Filiala Baia Mare, 1970, vol. I, p. 69—92), **P.** se afirmă cu sinteza *Folcloristica Maramureșului* (Buc., Minerva, 1971, 297 p.), contribuție importantă la ist. folcloristicii rom. și una din cele dintîi cercetări de acest fel la noi. Autorul sistematizează datele știute și adaugă informații noi (date biografice ale folcloriștilor de seamă din nordul țării, corespondență, texte inedite ori publicate în rev. și z. de la sfîrșitul sec. trecut). În cap. speciale se ocupă de primele clg. atestate, de începuturile interesului pentru folc. în țara lui Dragoș, de folcloriștii proeminenți. Dintre cele trei clg. de folc. publicate, prima, *Poezii populare din Sălaj* (în *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. I, p. 155—218) este cea mai unitară și cea mai bogată: 150 de texte, bine culese și selectate, din com. Băsești (jud. Maramureș), în majoritate cîntece despre viața și munca din trecut, cîntece iobăgești, de slugi, de proletari agrari și industriali, cîntece de jale și noroc, precum și strigături și poezii ale obiceiurilor tradiționale. Mai redusă, clg. *Poezii populare din Lăpuș* (*Ibid.*, p. 443—470), rezultatul unei singure anchete de mică anvergură, întreprinsă,

Scanned with OKEN Scanner

în 1955, în com. Cufoaia (jud. Maramureș), conține cîntece de înstrăinare, de cătănie și meditații pe tema norocului. *Folclor din Bihor*, Poezii populare (Oradea, CCP a jud. Bihor, 1969, 349 p.) este o col. realizată cu ajutorul a încă opt culegători, conținînd «frînturi» din folc. bihorean — lirică, epică versificată și poezia obiceiurilor tradiționale din com. Binișele, Budureasa, Bulz, Chersig, Giriș, Lupoaia, Meziad, Mierlău, Săbădagiu Mic ș.a.—, notate în anii 1956—1967 cu preocuparea de a reține doar producțiile specifice zonei cercetate.

Alte op.: *Contribuții la cunoașterea unui vechi motiv folcloric românesc*, în *SUB-B, s. Phil.*, Fasc. 1, Cluj, 1958, p. 81—87; *Plugușorul în Transilvania*, în *RF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 114—131; *Folclorul literar al «Tribunei»*, în vol. *SILF*, Buc., EARPR, 1964, p. 107—162; *Contribuții la studiul jocurilor de priveghi din zona Văii Gurghiului*, în *REF*, Buc., an. XIII, nr. 2, 1968, p. 131—141; *Folclorul și unirea Transilvaniei cu România*, în *SUB-B, s. Phil.*, Fasc. 2, Cluj, 1968, p. 13—21; *Cu privire la influența baladei populare sud-dunărene asupra baladei populare românești*, în *RSAS*, p. 493—501; *La question de l'héritage latin dans le folklore roumain*, în *DR*, Freiburg-München, 1, 1973, p. 263—269; *Le bilinguisme folklorique*, în *Etnološkog pregleda*, br. 11, Beograd, 1973, p. 13—19; *Înnoiri și sensuri în folclorul actual*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXV, nr. 4, apr. 1974, p. 20—21; *Die rumänische folklore im europäischen kontext* (în colab. cu S. Săteanu), în *Zeitschrift für Balkanologie*, München, Jahrgang XI, Heft 1, 1975, p. 71—83; *Das motiv der «geplünderten sennhütte» und die folklore in Maramureș*, în *DR*, Freiburg/München, 3, 1975—1976, p. 277—288; *O colecție inedită de folclor într-un manuscris din Orșova (jud. Mureș)* (în colab. cu Ion Cuceu), în *Marisia*, Studii și materiale, Arheologie, istorie, etnografie, Tîrgu Mureș, CCES al jud. Mureș, Muzeul județean Mureș, 1976, VI, p. 623—657.

Bibl. ref.: Nicolae Bot, «*Folclor din Bihor*», în *S*, Cluj, an. XX, nr. 11, nov. 1969, p. 118—119; I. Cuceu, «*Folclor din Bihor*», în *Trib.* Cluj, an. XIII, nr. 50, 11 dec. 1969, p. 6; I. Taloș, «*Folclor din Bihor*», în *JV*, Freiburg, 1970, p. 199—200; I. Cuceu, *Dumitru Pop: «Folcloristica Maramureșului»*, în *Maramureș*, supliment al ziarului *Pentru socialism*, Baia Mare, dec. 1970, p. 15; Vasile Sav, *Dumitru Pop: «Folcloristica Maramureșului»*, în *Echinox*, Cluj, an. III, nr. 4, 1971, p. 8; I. Șeuleanu, *Dumitru Pop: «Folcloristica Maramureșului»*, în *Trib.*, Cluj, an. XV, nr. 4, 28 ian. 1971, p. 11; Ovidiu Bîrlea, *Dumitru Pop: «Folcloristica Maramureșului»*, în *O*, Tim., an. XXII, nr. 2, febr. 1971, p. 86—87; V. Adăscăliței, *Dumitru Pop: «Folcloristica Maramureșului»*, în *CL*, Iași, an. II, nr. 5, mai 1971, p. 104—105. **(I.D.)**

POP Mihai, n. 18 nov. 1907, Glod, jud. Maramureș. St. univ de lt. și filoz. la Buc. (1925—1929); st. de specializare în slavistică (1929—1934) la Praga, Bonn, Varșovia; dr. în fil. al Univ. din Bratislava cu o teză despre cuvintele compuse de origine sl. în lb. rom. (în ms.); dr. doc. în științe filologice al Univ. din Buc. Asist. univ. (1936—1939) la catedra de lit. rom. a Univ. din Buc., condusă de D. Caracostea*; m. al grupului de cercetări sociologice al Inst. social rom. (1929—1936); cercetător științific (1948—1965); director al IEF din Buc. (1965—1975); conf. (1957—1962) și prof. de folc. (1962—1975)

la Fac. de lb. și lit. rom. a Univ. din Buc.; șef al catedrei de lit. rom. veche și folc. de la aceeași Fac. (1968—1972). Preș. al Soc. internaționale de etnol. și folc. (1971); m. al Center for Advanced Study in the Behavioral Sciences, din Stanford (S.U.A.); m. al Acad. americane de științe sociale; m. coresp. al Soc. austriace de antropologie; m. în comitetul executiv al Soc. internaționale de semiotică; m. în consiliul științific al Soc. internaționale pentru cercetarea narațiunilor pop.; m. în consiliul științific al Comitetului de lingv. și semiotică din Urbino. Laureat al premiului internațional «I. G. Herder» (1967). Red.-șef al *Revistei de folclor* (din 1956), apoi red. responsabil al *Revistei de etnografie și folclor*; colab. și la *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae* (R.P.U.), *Dacoromania* (R.F.G.), *Deutsches jahrbuch für Volkskunde* (R.D.G.), *Fabula* (R.D.G.), *Folclor literar*, *Laografia* (Atena), *Lidová tradice* (Praga), *Luceafărul*, *Orizont*, *Romanoslavica*, *Secolul 20*, *Semiotica* (Franța), *Schweiz — Archiv für Volkskunde* (Elveția), *Uomo & Cultura* (Italia), *Viața românească* ș.a.

În activitatea lui **P.** predomină latura de îndrumare și orientare a cercetătorilor de folc. Prima dată își exprimă opiniile în această direcție în *Problemele și perspectivele folcloristicii noastre* (în *RF*, Buc., an. I, nr. 1—2, 1956, p. 9—35), semnalînd absența unor lucrări «de mare cuprindere cu care folcloristica noastră a rămas în urma folcloristicii multor popoare, corpusul folclorului românesc, catalogul tematic, catalogul și bibliografia și atlasul folcloric». Lucrările menționate, incluse în obligațiile științifice ale IEF, sînt încă așteptate, după mai bine de 2 decenii de la apariția «programului» amintit. Semnează un nr. însemnat de art. și interviuri și o seamă de pref. și postfețe la diferite clg., în aproape toate dezbătînd situația actuală a folc. Cîteva art. programatice (*Perspective în cercetarea poetică a folclorului*, în vol. *Studii de poetică și stilistică*, Buc., EPL, 1966, p. 41—47; *Caracterul formalizat al creațiilor orale*, în *Secolul 20*, Buc., an. IX, nr. 5, p. 155—161; *Metode noi în cercetarea structurii basmelor*, în *FL*, Tim., I, 1967, p. 5—11) punctează problemele studierii structurale a folc., orientînd cercetarea spre alcătuirea unei «gramatici» a lit. orale, pe baza lingv. structuraliste, a teoriei comunicațiilor, teoriei modelelor și semioticii. Programul cuprinde analiza codului lit. pop. orale, a mijloacelor expresive ca: «forme stereotipe, locuri comune, versuri și strofe călătoare, epitete ce revin identic în situații deosebite, invocații, versuri de început și refrene, formule de început și de sfîrșit în basme», urmărind descifrarea sistemului de semne propriu lit. orale, mijloacele ei de modelare, structurile ei compoziționale. *Îndreptar pentru culegerea folclorului* (Buc., CSCA, CCCP, 1967, 112 p.) este destinat amatorilor. Al doilea

st., adresat aceloraşi cititori, *Obiceiuri tradiţionale româneşti* (Buc., CCES, ICED, 1976, 192 p.), încearcă să surprindă, din perspectiva metodologiei mai sus amintite, sistemul obiceiurilor calendaristice şi ale vieţii de familie, în procesul lui evolutiv. Complexitatea obiceiurilor nu este examinată din perspectiva ist. religiilor ori din aceea a psihanalizei, ci de pe poziţiile antropologiei culturale. În consecinţă, **P.** nu reduce obiceiurile la arhetipuri şi nu le raportează la riturile primare, la gîndirea prelogică. Recunoscînd ca o trăsătură definitorie a obiceiurilor evoluţia, **P.** relevă fenomenul de deritualizare, de desacralizare, schimbările ce au avut loc la nivelul repertoriului, al structurii poetice şi al stilului de desfăşurare, observînd că unele obiceiuri stăruie în actualitate prin aspectul ludic, spectacular, altele persistă doar ca imagini poetice, iar altele devin sărbători pop. Autorul semnalează atît fenomene regresive cît şi fenomene latente şi pe cale de dispariţie. Ultimul cap. semnalează pericolul de a vedea în obiceiuri numai pitorescul şi spectaculosul, nu şi fondul lor cultural-istoric, « valenţele adînci umane pe care le încifrează ». *Folclor literar românesc* (Buc., EDP, 1976, 368 p., în colab. cu Pavel Ruxăndoiu*) este sinteza unui curs ţinut de autori la Univ. din Buc., în care se repetă dezideratele metodologice ale lui **P.** din art. mai sus amintite. Textul folcloric este încadrat în « faptul folcloric global », iar demersul critic nu se face de pe poziţiile rigide ale esteticii « frumosului funcţional »: « Nu vom refuza specificitatea substanţială a valorilor estetice ale folclorului, statutul lor diferenţiat faţă de creaţia cultă, deosebirea de gust pe care o manifestă receptivitatea mediilor folclorice faţă de mediile cărturăreşti. Această specificitate nu obligă însă la considerarea a două estetici distincte, şi, mai ales, ierarhizabile. Preocuparea pentru fond în detrimentul formei nu este neapărat marca unei alte estetici funcţionale, a folclorului faţă de creaţia cultă. Nici nu poate fi absolutizat, dealtfel, acest principiu, la nivelul artei populare.» Remarcabile analizele la *Mioriţa* şi *Meşterul Manole*.

Alte op.: *Dîmbovnicul, o plasă din judeţul Argeş* (în colab. cu A. Golopenţia), în *Sociologie românească*, Buc., an. IV nr. 7—12, iul.—dec. 1942, 85 p. + 12 f. + 1 pl.; *Flori alese din poezia populară*, Ed. îngr. de Ioan Şerb, pref. de ~, Buc., ESPLA, col. BPT, nr. 49, 1960, LIV + 498 p.; Ion Socol, *Cîntecele ţării, Prelucrări din folclorul poetic contemporan*, Cuvînt înainte de ~, Buc., EPL, 1962, 255 p.; *Caractères nationaux et historiques dans le style des contes populaires*, International congress for folk-narrative research in Athens (4.9—6.9 1964), Athens, 1965, p. 381—390; *Eminescu şi folclorul*, în *Studii eminesciene*,

Buc., EPL, 1965, p. 199—210; *Die Masken im romänischen Brauchtum*, în *Schweiz — Archiv für Volkskunde*, Basel, 63, Jahrgang (1967), Heft 3—4, p. 161—167 + 63 pl.; *Aspects actuels des recherches sur la structure des contes*, în *Fabula* (R.D.G.), 9 Band, Heft 1—3, 1967, p. 70—77; *Mitul marii treceri*, în *FL*, Tim., II, 1968, p. 79—90; *Corpusul folclorului românesc*, în *REF*, Buc., tom. 14, nr. 3, 1969, p. 169—177; *La struttura della ballata rumena «Miorița»*, în *Uomo & Cultura*, Palermo, anno III, nr. 5/6, 1970, p. 67—75; *Le fait folklorique, acte de communication*, în *Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Bud., tom. 19, 1970, p. 319—323; *Folclor din Țara Loviștei (Boișoara)*, Lucrare realizată în colab. cu un colectiv al IEF, condus de prof. dr. doc. ~, CJCA — Vîlcea, CCP a jud. Vîlcea, 1970, 207 p.; *Un thème akritique dans la poésie epique roumaine*, în *Actes du Premier Congrès international des études balkaniques et sud-est européennes*, Sofia, 1971, p. 663—671; *Le chant de colportage dans le folklore roumain*, în *Lidová tradice*, Praga, 1971, p. 189—197; *L'incantation-narration, mythe, rite*, în *Festschrift für Robert Wildhaber, zum 70*, Geburstag am 3 August 1972, p. 541—550; *The Educational Role of Folk Culture Language*, în *Festschrift Matthias Zender*, Bonn, 1972, p. 823—828; *Genuine Romanische Elemente in der Rumänischer Volkstradition*, în *DR*, Freiburg-München, 1973, 1, p. 255—262; Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, Ed. îngr. de ~ și Ioan Șerb, Pref. de ~, Bibl. comentată de Ioan Șerb, Buc., Minerva, 1975, XXV + 419 p.
Bibl. ref.: Gh. Vrabie, *Folcloristica română*, Buc., EPL, 1968, p. 395, 396, 409, 411, 417, 419, 420, 421; Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Buc., EȘ, 1973, p. 49, 394, 395, 398, 406, 426; Romulus Vulcănescu, *Etnologia* — Gh. Vrabie, *Folcloristica*, Buc., EARSR, 1975, p. 92, 93, 165—169; N. Constantinescu, ~ *și Pavel Ruxăndoiu: «Folclor literar românesc»*, în *RL*. Buc., an IX, nr. 34, 19 aug. 1976, p. 9. **(I.D.)**

POP-RETEGANUL Ion, n. 10 iun. 1853, Reteag, jud. Cluj — m. 3 apr. 1905, Reteag, jud. Cluj. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Năsăud (din 1864); st. «preparandale» la Gherla și Deva (1870—1873), cu examen de «calificațiune» în 1873. Înv. (1873—1892) în loc. Orlat (jud. Sibiu), Vîlcelele Rele și Baru Mare (ambele în jud. Hunedoara), Lisa (jud. Brașov), Boutari (jud. Caraș-Severin), Bucium-Șasa și Sîncel (ambele în jud. Alba), Rodna Veche (jud. Bistrița-Năsăud); al II-lea secretar al ASTRA — Sibiu (1894—1895). Red. la rev. *Deșteptarea*, *Revista ilustrată* și, între 1899—1900, la *Tribuna*; colab. și la *Amicul familiei*, *Biblioteca familiei*, *Cărțile săteanului român*, *Contemporanul*, *Convorbiri pedagogice*, *Familia*, *Fîntîna Blanduziei*, *Foaia ilustrată*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gutinul*, *Lumina*, *Noua bibliotecă română*, *Noul călindar de casă*, *Opinca*, *Revista politică*, *România liberă*, *Siedetoarea*, *Telegraful român*, *Timișana* ș.a.

«Învățător cu școală și lectură puțină [...], dar tenace în crezul generației lui de a ridica țărănimea transilvăneană la o altă stare, potrivită cu originea ei romană și cu calitățile cu care s-a dovedit înzestrată» (*IFR*, p. 285), **P.-R.** culege folc., direct sau prin intermediari înv. și țărani știutori de carte, îndeosebi din

partea de nord a Transilvaniei, cu o extraordinară hărnicie care l-a impus urmaşilor imediaţi drept « cel mai mare folclorist al Ardealului » (I. Muşlea *). Deşi debutează cu o poveste versificată (*Fata mulţumitoare*, în *Siedetoarea*, Bud., an. IV, nr. 7, 13 mai 1878, p. 49—51) şi deşi col. lui, alcătuită « într-o viaţă destul de scurtă şi plină de atîtea greutăţi » (N. Iorga *) numără peste 5 000 de poezii pop. şi numai cu puţin peste 100 de texte în proză, **P.-R.** s-a impus în istoria folcloristicii rom. prin clg. sale de poveşti, probabil datorită faptului că a publicat prima clg. mai amplă de basme transilvănene, *Poveşti ardeleneşti*, Culese din gura poporului de ~, Pref. de Alexiu Viciu (Braşov, Edit. N. I. Ciurcu, 1888, partea I — VIII + 80 p., partea II — 80 p., partea III — 88 p., partea IV — 80 p., partea V — 86 p.), urmată de altele 2: *Poveşti din popor*, Adunate de ~ (Sibiu, Asoc. Transilvană, 1895, 216 p.) şi *De la moară*, vol. I — *De la moară în sus* (Bud., col. « Biblioteca poporului român », 1903, 32 p.; vol. II şi III lipsesc din bibliotecile consultate). Cu toate că multe poveşti nu sînt adnotate cu ref. despre inf. şi loc., iar culegătorul însuşi mărturiseşte, în pref. la vol. *De la moară*, că a păstrat « numai fondul din manuscrisele primite, iar forma le-o dădui eu, după cum se vede, grijind după putinţă să nu mă despart de povestitorii necărturari », a dăinuit multă vreme părerea greşită că textele din clg. lui **P.-R.** sînt reproduse cu maximă fidelitate. Cercetările moderne au corectat această opinie, stabilind aportul personal al culegătorului în basme, natura şi amploarea intervenţiilor sale. I. Muşlea * (*CEF*, p. 188—196) a remarcat că **P.-R.** nu a utilizat o metodă stenografică de înregistrare, că a modificat ordinea episoadelor, a combinat var., a intervenit în articulaţiile poveştilor, iar Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 287—288) observă « înclinarea spre prolixitate » prin « ingrediente stilistice pe care ţine să le adauge [...] ca să fie la înălţimea prescrisă de canoanele literaturii ». Totuşi, după cum conchide I. Muşlea * *(Ibid.)*, intervenţiile lui **P.-R.** nu au degradat substanţa şi expresia pop. a poveştilor: « În cazul lui Reteganul, noi credem că avem de-a face cu armonizarea firească a însuşirilor lui cu natura creaţiei populare. Aceasta înseamnă că aportul lui nu alterează nicicum caracterul popular al basmului, ci dimpotrivă îl accentuează, îi dă mai mult relief. Reteganul s-a realizat ca un creator anonim în tipare populare. E numai o întîmplare că acest creator are un

Scanned with OKEN Scanner

nume. Nefiind o puternică personalitate artistică, toate aptitudinile lui înnăscute și le realizează prin popor.» Preocupat să cuprindă în activitatea sa întreaga varietate a fenomenului lit. pop., **P.-R.** culege și poezii — balade, cîntece haiducești, de dragoste, de dor și jale, funebre, satirice, colinde, plugușoare etc.—, realizînd, prin cele 5 122 de texte adunate, cea mai bogată numericește col. din Transilvania, din păcate numai parțial publicată în vol. *Trandafiri și viorele*, Poezii populare culese și arangiate de ~, învățător (Gherla, Imprimeria Aurora — A. Todoran, 1884, tom. I, 214 p., pe coperta exterioară 1886), *Chiuituri* (Gherla, 1887, 24 p., vol. semnalat de I. Mușlea *), *Buchetul*, Culegere de cîntece culese de ~ (Gherla, Tip. Aurora — Andrei Todoran, 1894, 127 p.), *Bocete adeca cîntări la morți*, Adunate de ~ (Gherla, Tip. A. Todoran, 1897, 191 p.), *Cine nu știe striga, cetească cartea asta, adecă Chiuituri de care strigă feciorii în joc*, Adunate din popor de ~ și date poporului (Gherla, Tip. Aurora — A. Todoran, 1891, 120 p.); *Poezii populare, Cîntece bătrînești* (Sibiu, col. « Biblioteca *Tribunei* », nr. 48, 1900, 41 p.). Alcătuite, ca și vol. de povești, prin anchete directe dar și prin intermediari, clg. de versuri pop. nu excelează prin rigoare științifică. Unele texte nu sînt adnotate cu ref. despre inf. și loc., cîteva piese nu sînt propriu-zis folclorice, ci creații culte sau semiculte, iar clasificarea lor nu este întotdeauna corectă, deși **P.-R.** este însuși autorul unei scheme de clasificare a folc. în: « Cîntice religioase-morale », « colinde », « cîntece bătrînești », « voinicești », « ostășești », « de bucurie », « de iubire », « de jale », « de dor », « de urît », « de mînie », « de necaz », « chiuituri », « diverse ». Fără a avea o pregătire științifică, **P.-R.** extrage din îndelungatul său contact cu fenomenul viu al creației pop. o sumă de obs. remarcabile pentru epoca sa, ca de pildă cele privind constantele spirituale ale poporului așa cum se reflectau în col. sa (« 25% [...] spiritul religios-moral, 3% spiritul bătrînesc, 5% spiritul voinicesc, 24% spiritul de năcaz, 1% spiritul de bucurie, 11% spiritul de iubire, 14% spiritul de jale, 7% spiritul de dor și 9% spiritul satiric »), sau cele cu privire la rolul folc. de însoțitor permanent al vieții omului din popor, la caracterul lui de masă, la repartizarea repertoriului pe sexe și vîrste, la diferențierea stilistică a povestitorilor ș.a. Ca și G. Coșbuc *, N. Iorga * ș.a., el consideră activitatea culegătorilor doar ca o treaptă preliminară constituirii corpusului de folc. rom. ce urmează să servească « drept arhivă

a oamenilor de știință », respectiv autorilor de sinteze critice și, ca și G. Coșbuc *, acțiunea preliminară întocmirii unei epopei naționale. Animator neobosit, proiectează în 1894 apariția unei rev. de folc. *Săteanul*.

Alte op.: *Stan Bolovan*, Poveste, Brașov, Libr. N. I. Ciurcu, 1888, 8 p.; *Țiganii*, Schiță istorică lucrată pentru petrecere după mai mulți autori, de ~, Blaj, Edit. autorului, Tip. Sem. greco-catolic, 1886, 96 p.; *Isteață și pace!*, Poveste de ~, Brașov, N. I. Ciurcu, col. « Biblioteca copiilor », nr. 10, 8 p.; *Norocul și mintea*, Poveste de ~, Brașov, Edit. libr. N. I. Ciurcu, col. « Biblioteca copiilor », nr. 19, 1887, 8 p.; *Starostele sau Datine de la nunțile românilor ardeleni*, Gherla, Edit. tip. Aurora — A. Todoran, 1891, 72 p.; *Leonat cel tînăr*, Istorie în versuri, Gherla, Edit. tip. Aurora — A. Todoran, 1893, 34 p.; *Cazania țiganilor*, Brașov, 1898; *Pintea viteazul*, Tradițiuni, legende și schițe istorice, Brașov 1898, 96 p.

Bibl. ref.: Ion Pop-Reteganul, *Eu despre mine* (Autobiografie), în *Convorbiri pedagogice*, Panciova, R. S. F. Iugoslavia, an. II, nr. 11, nov. 1887, p. 240—249; B. P. Hasdeu, *Despre colecția de poezii populare a lui I. P. Reteganul*, în *AAR*, Buc., seria II, 1890—1891, p. 88—89; Ion Chinezu, *Ion Pop Reteganul*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXXII, nr. 10, dec. 1941, p. 688—694; Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, Buc., Cugetarea — Georgescu Delafras, 1944, p. 143—165; Ion Breazu, *Ion Pop-Reteganul*, în *Almanahul literar*, Cluj, an. IV, nr. 6, iun. 1953, p. 110—117; P. Dumitrașcu, *Observații asupra limbii lui Ion Pop-Reteganul*, în *Lb. rom.*, Buc., an. III, nr. 5, 1954, p. 44—45; Ion Apostol Popescu, *Ion Pop-Reteganul*, Viața și activitatea, Cu o pref. de I. Agârbiceanu, Buc., EDP, 1969, 245 p.; *Crăiasa zînelor*, Povești ardelenești, Ed. îngr. și pref. de Vasile Netea, Buc., Minerva, 1970, XVI + 310 p.; Ion Pop-Reteganul, *De n-ar fi poveștile*, Ed. îngr. de Nicolae Nistor și Ion Drăgoescu, Pref. și glosar de Vasile Rusu, Sibiu, CCP, 1971, 180 p. (**I.D.**)

POPESCU Aurelian I., n. 24 mart. 1931, Jupînești-Vidin, jud. Gorj. St. s. (1942—1945) și ped. (1945—1950) la Tg. Jiu; st. univ. de fil. (1953—1957) la Iași; dr. în fil. al Univ. din Buc. Înv. și apoi prof. s. în loc. Lunca Cernii și Hațeg, jud. Hunedoara (1950—1953), cercetător științific la CSSP din Craiova al AȘSP (din 1966). Colab. la *Folclor literar*, *Philologica*, *Ramuri* ș.a.

Principala contribuție a lui P. în domeniul folc. este vol. *Cîntece bătrînești din Oltenia*, Cuvînt înainte de D. Șandru (Acad. R.S.R., Centrul de istorie, filologie și etnografie Craiova, EARSR, Craiova, vol. II, 1970, 646 p.), care conține 97 balade (fantastice, vitejești, istorice, păstorești, haiducești, familiale, jurnale-orale), culese din partea mijlocie a jud. Dolj, zonă mai puțin cercetată. Vol. este alcătuit mai mult pe principiul reprezentării decît pe acel al valorii pieselor. Culese cu mijloace moderne, baladele dovedesc, împotriva unor semnale îngrijorătoare, prezența încă vie a genului în Oltenia. « Privită în ansamblu — remarcă D. Șandru * în pref.— culegerea este una din cele mai bogate și deci mai valoroase colecții publicate pînă acum. »

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Cîntec vechi din Oltenia (balade, doine și cîntece)* cu *Cîteva cuvinte* de C. S. Nicolăescu-Plopșor, Craiova, CRCP, 1967, 284 p. (în colab. cu Marcel Locusteanu și Ilie Mitu); *Cîntece bătrînești din Oltenia*, Cuvînt înainte de ~, Craiova, CCP a jud. Dolj, 1968, 206 p. (în colab. cu Ilie Mitu și Marcel Locusteanu); *Războiul pentru independență în viziune populară*, Antol. îngr. și pref. de ~, Craiova, Scrisul românesc, 1976, 269 p.
Bibl. ref.: Dana Dumitriu, *1877 în literatura populară și în cea cultă*, în *RL*, Buc., an. X, nr. 18, 5 mai 1977, p. 7; Ion Taloș, *1877 în folclor*, în *S.*, Cluj-Napoca, an. XXVIII, nr. 5, mai 1977, p. 24; Nicolae Bot, « *Războiul pentru independență în viziune populară* », *Ibid.*, an. XXVIII, nr. 5, mai 1977, p. 25; Rodica Florea, « *Războiul pentru independență în viziune populară* », în *RITL*, Buc., tom. 26, nr. 3, iul.—sept. 1977, p. 458—459 **(I.D.)**

POPESCU Ion Apostol, n. 6 mart. 1920, Berislăvești, jud. Vîlcea. St. norm. la Rm. Vîlcea (1932—1938) și Sibiu (1938—1940); st. univ. de lt. la Sibiu (1943—1947); dr. în filol. al Univ. din București (1970), cu teza *Ion Pop-Reteganul*. Prof. s. la Gherla (1947—1963); conf. la Fac. de filol. din Tg. Mureș (1963—1976). Colab. la *Ateneu*, *Bucium*, *Claviaturi*, *Gînd și slovă oltenească*, *Gîndirea*, *Izvorașul*, *Jurnalul literar*, *Limbă și literatură*, *Luceafărul* (Sibiu), *Luceafărul* (Buc.), *Lumea*, *Revista fundațiilor regale*, *Steaua*, *Studia et acta orientalia*, *Tribuna*, *Țara Bîrsei*, *Universul literar* ș.a.

Autor al unei antol. de *Basme armenești din Transilvania* (Buc., EPL, 1967, 212 p.), care s-a bucurat de o foarte bună recepție critică, atît în țară cît și peste hotare, **P.** studiază cu predilecție aspecte etnografice, folclorice și de artă pop. din regiunea Someșului (*Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula*, Cu un cuvînt înainte de A. E. Baconsky, Buc., ET, 1969, 142 p.; *Studii de folclor și artă populară*, Buc., Minerva, 1970, 462 p.). Monografia *Ion Pop-Reteganul*, Viața și activitatea, Cu o pref. de Ion Agârbiceanu (Buc., EDP, 1965, 245 p.), « cea mai valoroasă și mai temeinică ce s-a scris pînă azi asupra vieții și operei Reteganului.» (I. Agârbiceanu *), este, totuși, lacunară, autorul neacordînd atenția cuvenită bogatei col. de folc., inedită, a lui Ion Pop-Reteganul *, păstrată în ms. la BARSR.

Bibl. ref.: V. Adăscăliței, *Ion Apostol Popescu « Ion Pop Reteganul »*, în *C*, Iași, an. I, nr. 4, 5 mart. 1966, p. 6; C. Mohanu, *Ion Apostol Popescu: « Ion Pop-Reteganul »*, în *Luc.*, Buc., an. XI, nr. 30, 23 iul. 1966, p. 2; Iordan Datcu, *«Basme armenești din Transilvania»*, în *Argeș*, Pitești, an. II, nr. 9, sept. 1967, p. 15; Suren Kolangian, *« Basme armenești din Transilvania»*, în *Kragan Tert*, Erevan, RSS Armenia, an. XXXVI, nr. 20, 17 mai 1968, p. 2; Sarchis Selian, *Ion Apostol Popescu: « Basme armenești din Transilvania »*, în *Nor Chiang*, Buc., an. XVIII, nr. 38, 22 sept. 1967, p. 2; S. Jamgotchian, *Descoperirea recentă a unui manuscris armean în România*, în *Kragan Tert*, Erevan, RSS Armenia, an. XXXVI, nr. 2, 5 ian. 1968, p. 1. Victoria Jiquidi, *Ion Apostol Popescu: « Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula »*, în *Amfiteatru*, Buc., an. IV, nr. 12, dec. 1969, p. 4; Cristina Atanasiu, *Ion Apostol Popescu: « Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula »*, în *RL*, Buc., an. III, nr. 5, 29 ian. 1970, p. 26;

D. Dancu, « *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula* », în *S.*, Cluj, an. XXI, nr. 2, febr. 1970, p. 93—94; Serafim Duicu, « *Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula* », în *R.*, Craiova, an. VII, nr. 2, febr. 1970, p. 21; Lucia Cireș, *Ion Apostol Popescu: « Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula »*, în *IL*, an. XXI, nr. 4, apr. 1970, p. 87—88; Virgil Cândea, *Un omagiu artei de la Nicula*, în *Secolul 20*, Buc., an. X, nr. 2, 1970, p. 190—192; I. Oprișan, *Ion Apostol Popescu: « Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula »*, în *RITL*, Buc., tom. 19, nr. 4, 1970, p. 668—669; Ion Talos, *Ion Apostol Popescu: « Arta icoanelor pe sticlă de la Nicula »*, în *Trib.*, Cluj, an. XIV, nr. 18, mai 1970, p. 7; M. Ungheanu, *Ion Apostol Popescu: « Studii de folclor și artă populară »*, în *RL*, Buc., an. III, nr. 43, 22 oct. 1970, p. 15; Serafim Duicu, *Ion Apostol Popescu: « Studii de folclor și artă populară »*, în *Fam.*, Oradea, an. VI, nr. 10, oct. 1970, p. 2. **(I.D.)**

POPESCU Ion N., 8 febr. 1887, Voicești, jud. Vîlcea — m. 1945, ?. St. s. (1899—1902) și ped. (din 1902) la Craiova. Înv. în com. Ștefănești, jud. Vîlcea (din 1909). Colab. la *Arhivele Olteniei*, *Comoara satelor*, *Făt-Frumos*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Suflet oltenesc*, *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile* ș.a.

P. manifestă un larg interes pentru creația pop. vîlceană, din care culege basme, cîntece bătrînești, cîntece de război, vorbe «adînci», zicători, proverbe, pilde, cuvinte dialectale, datini și credințe, tradiții, legende, cîntece diverse. Nu reușește să publice însă decît cîteva vol. de mici dimensiuni și acelea în colab.: *De la frații noștri din Muntenia*, Snoave, glume, ghicitori. Culese de N. I. Dumitrașcu * și ~ (Sibiu, Edit. Asociației ASTRA, col. BPASTRA, 1932, 56 p.), *Hore cu strigări și strigături* (Drăgășani-Vîlcea, col. BF, nr. 22, 74 p.) și *De haz și necaz, Vorbe de clacă*, Snoave, glume, anecdote, Cu o pref. de T. Bălășel și o prezentare de H. Petra-Petrescu, în colab. cu N. I. Dumitrașcu * (Buc., Edit. Țicu I. Eșanu, f.a., 64 p.). Cea mai amplă clg. a sa, apărută postum, *Doine și cîntece din Oltenia și Muntenia* (în seria *FOM*, Buc., EPL, 1968, vol. III, p. 281—403), realizată în anii 1901—1912 în loc. vîlcene Ștefănești și Voicești, conține frumoase cîntece de sărăcie și revoltă, de înstrăinare, de jale și noroc, de natură, cîntece de dragoste și dor, din care o mențiune specială merită *Cîntecul Răscoalei din 1907*, piesă de rară valoare doc. și estetică. Colab. la clg. realizate de A. Gorovei *, T. Pamfile *, Șt. St. Tuțescu *, S. T. Kirileanu *, N. I. Dumitrașcu *, Gheorghe Fira *; unul din primii bibliografi ai folcloristicii rom. (contribuțiile sale apar în *Șez.*, vol. 20, 21, 22, 23 și 24). **(I.D.)**

POPESCU Nicolae D., n. 9 aug. 1843, Buc. — m. 27 mai 1921, Buc. Șc. pr. « modernă » « Caimata » (înființată, în 1848, de « musiu » Hristache Ioanin) din Buc.; st. s. la gimn. « Gheorghe Lazăr » și la colegiul « Sf. Sava ». Funcționar la Ministerul Afacerilor Străine (1861—1899). Editează, începînd din

1866, vreme de 30 de ani, o sumedenie de calendare: *Calendarul pentru toți, Calendarul României, Calendarul amuzant, Calendarul istoric și popular, Calendarul Daciei, Calendarul pentru toți românii, Calendarul progresului, Calendarul istoric și amuzant sau Calendarul progresului, Calendarul amuzant și picant, Calendarul basmelor, Calendarul pentru toți fiii României* ș.a.

« Compilator de calendare, autor de nuvele istorice și de romane [...] cu documentație, însoțite cîteodată de scurte priviri istorice » (*ILR*, p. 530) în maniera lui A. I. Odobescu *, **P.** nu este propriu-zis folclorist, ci, ca și I. Adam *, N. A. Bogdan * ș.a., un « scriitor poporal », însă mai înzestrat cu darul de a pastișa stilul pop. decît confrații lui menționați. Speciile predilecte sînt legenda și basmul (*Carte de basme*, Culegere de basme și legende populare, Buc., Edit. Steinberg, ed. a II-a, 1892, vol. I — 132 p., vol. II — 136 p., vol. III — 159 p., vol. IV — 159 p.; *Basme multe și mărunte*, Buc., Steinberg, f.a., 64 p.), pe care le scrie folosind metoda contaminării var. și introducînd, după cum s-a observat (*IFR*, p. 259), motive, episoade și metamorfoze inexistente în var. folclorice autentice. Procedeul i se pare probabil firesc, de vreme ce, la finele basmelor menționează cu aplomb, în locul oricăror ref. despre inf. și loc., « Cules din gura poporului și corectat de N. D. Popescu », « Scrisă și corectată de N. D. Popescu », « Din colecțiunea inedită și corectată a lui N. D. Popescu ». Numai că, neavînd talentul lui P. Ispirescu * sau geniul lui Ion Creangă *, **P.** «scrie basmele în stilul său [...], fără rezonanțe populare, similar cu cel din romanele sale haiducești. El e mai degrabă un autor decît un culegător de basme, mai exact, ceea ce a dat, sînt *basme culte*, atît prin stil, cît și prin intruziunile sale inventive. De aceea el aparține mai mult istoriei literare decît folcloristicii » (*IFR*, p. 259—260).

Bibl. ref.: N. Iorga, *Calendarele ca folclor cultural*, în *O luptă literară*, vol. II (iul. 1905—apr. 1906), Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, p. 113—117; Barbu Lăzăreanu, *Cîțiva povestitori. Nic'a lui Ștefan a Petrei, Nedea Popescu, Noel Wolf*, Buc., Edit. Adevărul, 1924, p. 17—23; Dragoș Newa, *Un scriitor popular: N. D. Popescu*, în *Gazeta cărților*, Buc., an. IX, nr. 5—6, 15 și 31 oct. 1939, p. 1. **(S.C.S.)**

POPESCU-CIOCĂNEL Gheorghe, n. 9 mart. 1869, Ploiești — m. 16 mart. 1929, Ploiești. Lic. în lt. și filoz. al Univ. din Buc. (1897). Înv. la Cîmpina, Ploiești, Buc., la Urlați (jud. Prahova) și la Medgidia (1889—1907).

P.-C. publică, fără scrupule filologice și fără a menționa numele loc. și al inf., 2 clg.: *Basme, snoave, ghicitori*, Culese direct

din gura poporului (Ploiești, Tip. Progresul, 1883, 189 p.) și *Brașoave* (Buc., Edit. Steinberg, 1905, 288 p., în colab. cu E. I. Patriciu și G. P. Salviu), în ultima intercalînd printre snoave, care domină cuprinsul, ghicitori, proverbe, zicale, păcălituri și chiar cîteva poezii lirice. (S.C.S.)

POPESCU-SEGARCEA Stelian, n. 22 ian. 1912, Segarcea din Vale, jud. Teleorman. St. s. la Tr. Măgurele; st. univ. de lt. și filoz. la Buc. Prof. s. la Sighet (1945—1948), Salonta (1948—1949), Șimleul Silvaniei (1949—1950) și Carei (din 1951).

P.-S. participă, în anii studenției, la prospecțiunile folclorice întreprinse de echipele conduse de D. Gusti și C. Brăiloiu. Tipărește un singur vol., dedicat lui D. Caracostea *, *Balade populare culese de pe Valea Oltului și însoțite prin cîte un comentariu critic*, de ~ (Buc., Tip. Șt. Ionescu-Tămădău, 1941, 40 p.). Clg. conține îndeosebi balade din ciclul antiotoman și haiducești, transcrise neglijent, cu versuri trunchiate și tipărite cu numeroase greșeli, încît pe bună dreptate spune I. Diaconu * (cf. recenzia *S. Popescu-Segarcea: «Balade populare culese de la Valea Oltului ...»*, în *E.*, Focșani, an. I, fasc. 2, 1941—1942, p. 225—232) că «materialul apare publicat mai primitiv decît pe vremea lui Anton Pann și Atanasie Marienescu». Cea mai mare parte a clg. sale, realizată prin elevi, se află în ms. (I.D.)

POPOVICI Iosif, n. 19 febr. 1876, Cliciova, jud. Timiș — m. 26 aug. 1928, Cluj. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Lugoj și Brașov, pe care le absolvă în 1896; st. univ. (1896—1900) la Graz, Leipzig, Viena; dr. în fil. sl. al Univ. din Viena (1900); audiază cursurile lui Gaston Paris la École Pratique des Hautes Études din Paris (1901—1902); se inițiază în fonetica experimentală sub conducerea lui J.P. Rousselot (1902—1903), obținînd titlul de «Maître en phonétique». Lector de lb. rom. la Univ. din Viena (1903—1905); docent de lb. și lit. rom. la Univ. din Bud. (1905—1914); prof. de lb. sl. și director al Inst. de fonetică experimentală de pe lîngă Univ. din Cluj (1919—1928). Colab. la *Flacăra*, *Junimea literară*, *La Parole* (Paris), *Luceafărul* (Sibiu), *Revue de dialectologie romane* (Bruxelles), *Transilvania* (Sibiu).

Elev al lui G. Weigand, **P.** îmbină st. lingv. al dialectelor cu cercetarea folclorică. Își începe activitatea în domeniul folcloristicii încă din anii studenției (1898) cu o clg. din loc. natală, dar debutează cu st. comparativ *Jertfa zidirii la români* (*Tr.*, Sibiu, an. XL, nr. 1, ian.-mart. 1909, p. 5—19) în care urmărește circulația motivului din folc. rom. în folc. popoarelor balcanice

(srb., alb., gr., blg.) și în folc. mag. În 1903 întreprinde prima sa cercetare sistematică, pe teren, în ținutul pădurenilor, pe baza căreia elaborează monografia lingv. *Die Dialekte der Munteni und Pădureni im Hunyader Komitat [Graiurile muntenilor și pădurenilor din comitatul Hunedoara]* (Halle, a. d. S., 1905, XI + 168 p.), cu interesante știri despre felul și concepția de viață a locuitorilor, despre onomastica rom. în genere, la care anexează și cîteva texte folclorice (5 basme, o snoavă, 29 cîntece lirice) a căror valoare este exprimată de fidelitatea reproducerii, **P.** fiind printre cei dintîi cercetători rom. care folosesc transcrierea cu semne diacritice. În *Poezia populară română*, I, *Bocetele românești* (Oravița, Tip. Progresul, 1908, 74 p.), st. folcloric însoțit de o substanțială anexă (210 piese, din care 9 culese din ținutul pădurenilor) — în intenția autorului, începutul unei serii de monografii a speciilor, nerealizată —, **P.** întreprinde o cercetare științifică a bocetului; încercînd o ierarhizare a bocetelor, dar limitîndu-și baza informațională la col. lui S. Fl. Marian * și I. Pop-Reteganul *, nu reușește să închege o analiză a temelor respective. Continuînd preocupările dialectale, **P.** publică în 1909, în partea a doua a st. *Rumänische Dialekte*, intitulată *Dialectele române din Istria* (Halle, Edit. autorului, 1909, XVII + 168 p.), 36 basme și 70 proverbe culese din satele istrorom. Șușnievița, Noselo, Berdo, Senevici și Jăianu (pe care le-a cercetat temeinic în 1899 și 1905), transcrise cu semne diacritice, cu consemnarea numelor povestitorilor și a loc., însoțite de un minuțios glosar (2 613 cuvinte). În același an apare și vol. *Poezii populare române*, Culese și publicate de ~, vol. I, *Balade populare din Bănat*, Oravița, Tip. Progresul, 1909, VI + 126 p., în care **P.** urmărește « migrația motivelor » după ariile geografice de circulație stabilite de clg. publicate anterior.

Bibl. ref.: G. P[ascu], *Iosif Popovici: « Poezii populare române*, vol. I, *Balade populare din Bănat»*, în *VR*, Iași, an. IV, nr. 12, dec. 1909, p. 467; N. Iorga, *O luptă literară*, vol. I, Vălenii de Munte, Tip. Neamul românesc, 1914, p. 254; L[eca] M[orariu], *Iosif Popovici (1876—1928)*, Note biografice, în *Făt-Frumos*, Cernăuți, an. III, nr. 6, nov.—dec. 1928, p. 157—158; Gr. N[andriș], *Iosif Popovici*, în *Revista filologică*, Cernăuți, an. II, vol. II, nr. 1—2, febr.—iun., 1928, p. 215; Vasile Grecu, *Iosif Popovici (19 febr. 1876—26 aug. 1928)*, în *Codrul Cosminului*, Cernăuți, an. IV—V, 1927—1928, partea II-a, p. 321—322; Emil Petrovici, *Iosif Popovici*, în *DR*, Cluj, an. V, 1929, p. 890—891. **(S.C.S.)**

PORUMBESCU Marin, n. 12 mai 1921, Buc. St. univ. de drept la Buc. (1945), neterminate. Funcționar la Ministerul Comerțului Exterior (1945—1951);

ofițer la Constanța, pensionat în 1957; metodist al CCP Constanța (din 1955); m. fondator al rev. *Tomis* (1966), din al cărei colectiv redacțional face parte. Colab. la *Albina*, *Dobrogea nouă*, *Scînteia* ș.a.

P. publică vol. *Dobroge, mîndră grădină*, Culegere de folclor poetic contemporan, Alcătuită și îngrijită de ~ (Constanța, CRCP Dobrogea, 1963, 192 p.), conținînd « poezii populare » « despre viața nouă de la sate », « despre viața nouă de pe litoral », adresate formațiilor artistice de amatori.

Alte op.: *Mult mi-e dragă Dobrogea*, Culegere de cîntece din folclorul dobrogean, Alcătuită de Em. Frusinescu, Dumitru Galavu și ~, Constanța, CRCP Dobrogea, 1963, 92 p.
Bibl. ref.: Aurel Martin, « *Dobroge, mîndră grădină* », în *GL*, Buc., an. XI, nr. 13, 26 mart. 1964, p. 2; V. Adăscăliței, « *Dobroge, mîndră grădină* », în *IL*, an. XV, nr. 7, iul. 1964, p. 92—93. **(I.D.)**

PRECUP Emil, n. 23 febr. 1886, Rebrișoara, jud. Bistrița-Năsăud — m. ?. Șc. pr. și st. gimn. la Năsăud (abs. în 1907); st. univ. de lt. la Cluj și Leipzig; dr. în lt. al Univ. din Cluj (1912), cu o disertație despre viața și op. lui Ion Creangă*. Prof. s. de lb. și lit. rom. la Sibiu (1912), Năsăud (1913) și Gherla (1914). Colab. la *Calendarul țăranului român*, *Scînteia* (Gherla) ș.a.

Preocupat, încă din 1910, de obiceiurile și tradițiile ciobănești din reg. Năsăudului, **P.** adună un bogat material etnografic și folcloric, pe baza căruia publică primul st. monografic despre *Păstoritul în munții Rodnei* (Cluj, Inst. de arte grafice Ardealul, col. « Biblioteca DR », nr. 3, 1926, 56 p.+ 7 foto). Vol. cuprinde descrierea tipului etnografic al rom. de pe valea Rodnei și dă relații despre « prăsirea oilor », « personalul de la stînă », « plata personalului », « locuința păstorilor și a oilor », « uneltele stînii și ale păcurarilor », « îmbrăcămintea păstorilor », « mîncarea păstorilor la munte », « profesiunea de păcurar », « produsele oii », « venituri și cheltuieli de la oi », « semne la oi », « nume de oi », « nume de capre », « credințe (deșarte) împreunate cu oieritul », « viața socială a păcurarilor ». Ultimul cap., al XV-lea, conține o clg. de folc. specific, alcătuită din 5 balade, 6 legende, o ghicitoare și 51 chiuituri. Textele tipărite în acest cap. reprezintă numai o parte din roadele anchetelor lui **P.**, o altă parte rămînînd pînă azi în ms. (*Basme, povești, anecdote, glume, legende* în arhiva IEF din Buc., ms. nr. 121). A mai publicat o clg. cuprinzînd 43 cîntece de cătănie și 10 chiuituri sub titlul *Dor și jale, Patimi și suferințe*, Poezii culese din război, Aranjate și publicate pentru popor (Gherla, Tip. diecezană, 1920, 68 p.).

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: N. Georgescu-Tistu, *Em. Precup: « Păstoritul în munții Rodnei »*, în *DR*, Cluj, an. IV, 1924—1926, partea a II-a, p. 1212—1213; Ov. Densusianu, *Em. Precup: « Păstoritul în munții Rodnei »*, în *GS*, Buc., an. III, fasc. 1, 1927, p. 282. **(S.C.S.)**

PUȘCARIU Sextil, n. 4 ian. 1877, Brașov — m. 5 mai 1948, Bran. Șc. pr. la Brașov; st. s. la Brașov, cu examen de maturitate în 1895; st. univ. de fil. romanică la Leipzig (1895—1899), Paris (1899—1901) și Viena (1904). Prof. univ. la Cernăuți (din 1906); decan al Fac. de filoz. din Cernăuți (din 1918); rector al Univ. din Cluj (1919); inițiator și conducător al Muzeului lb. rom. din Cluj (1920). M. al Acad. Rom. (1941). Conduce publicațiile: *Glasul Bucovinei*, *Cultura*, *Dacoromania*, *Drum nou*; colab. și la *Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj*, *Anuarul Universității din Cluj*, *Cele trei Crișuri*, *Conștiința românească*, *Convorbiri literare*, *Cuget românesc*, *Dacia*, *Familia*, *Foaia poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Gînd românesc*, *Gîndirea*, *Înfrățirea*, *Jahresbericht des Institute für rumänische Sprache zu Leipzig*, *Junimea literară*, *Kritischer Jahresbericht über die Fortschssitte der romanischen Philologie* (München și Leipzig), *Luceafărul*, *Noua revistă română*, *Patria*, *Peninsula Balcanică*, *Revista filologică*, *Revista fundațiilor regale*, *Romanischer Jahresbericht*, *România nouă*, *Sămănătorul*, *Societatea de mîine*, *Școala*, *Telegraful român*, *Transilvania*, *Țara Bîrsei*, *Vatra*, *Voința*, *Zeitschrift für romanische Philologie* (Halle-Salle) ș.a.

P. se ocupă de folc. prin tangență la st. de lingv. și ist. literară. Vede în folc. o mărturie a unității sufletești a tuturor rom., creația spirituală a poporului exprimînd o filoz. simplă și senină, cu o pronunțată notă de optimism (*Istoria literaturii române, Epoca veche*, Sibiu, Tiparul și edit. Kraft Drotleff S. A., 1930, ed. a II-a, p. 52—59). Îi reține atenția îndeosebi poezia lirică, pe care o crede, ca și Ov. Densusianu *, specifică rom. în mai mare măsură decît celelalte genuri, expresia cea mai elocventă a lirismului pop. fiind doina, specia de factură meditativă în care-și dau întîlnire mai ales două sentimente: dorul și urîtul. Chiar și unele balade, ca *Miorița*, sînt, apreciază **P.**, expresii ale unor intense trăiri lirice, stabilirea unor delimitări precise a genurilor în folc. fiind anevoioasă, între ele existînd o marcată fuziune. Esențială în circulația motivelor pop. îi apare nu existența unui motiv în folc. mai multor popoare, ci întruchiparea artistică dobîndită într-un anumit context național, idee interesantă, însă exprimată cu mult timp înainte de M. Eminescu * (*Notițe bibliografice*, în *Timpul*, Buc., an. V, nr. 101, 6 mai 1880, p. 2—3, nr. 102, 7 mai 1880, p. 3, nr. 103, 8 mai 1880, p. 3). Mai însemnată este contribuția de organizator a lui **P.** în domeniul folcloristicii și etnogr.: lucrează, în 1915, la un « raport pentru Academie cu privire la publicarea materialului folcloristic » (vezi *Scrisori către Ioan Bianu*, vol. III, ed. îngr. de

Marieta Croicu și Petre Croicu, Buc., Minerva, 1977, p. 568); are rol deosebit în întemeierea, în 1922, a Muzeului etnografic al Transilvaniei; se numără printre întemeietorii, în 1923, ai Soc. etnografice rom. din Cluj și printre cei ce susțin înființarea Arhivei de folc. din Cluj (1930).

Alte op.: *Snoave*, Din literatura populară, Brașov, Edit. libr. Nicolae I. Ciurcu, 1897, 35 p.: *Antologie românească*, Halle-Salle, Tip. Max Niemeyer, 1938, VIII + 87 p. (in colab. cu I. Breazu*).

Bibl. ref.: Mircea Vaida, *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar*, cap. *Literatura populară*, Cluj, Dacia, 1972, p. 115—124; Mircea Popa, *Sextil Pușcariu — Ideile criticului și ale istoricului literar*, în *Cercetări de lingvistică*, Cluj-Napoca, EARSR, an. XIX, nr. 1, ian.—iun. 1974, p. 55—66; Dumitru Pop, *Sextil Pușcariu și cultura noastră populară*, în *S.*, Cluj-Napoca, an. XXVIII, nr. 1, ian. 1977, p. 33—34. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

R

RĂDULESCU-CODIN Constantin, n. 1 nov. 1875, Zgripcești, com. Beleți-Negrești, jud. Argeș — m. 29 mart. 1926, Priboieni, jud. Argeș. Șc. pr. la Zgripcești și Pitești; st. norm. la Buc. și Cîmpulung-Muscel (1891—1896), timp în care se formează ca folclorist sub îndrumarea prof. său de lit. și lb. rom., Gh. Șapcaliu, fost student al lui A. I. Odobescu* și al lui B. P. Hasdeu*. Înv. în com. Priboieni (din 1897); revizor școlar al fostului jud, Muscel (1914—1926). Conduce publ. *Gazeta țăranilor din Muscel*, *Prietenul nostru*, *Revista pentru popor;* colab. și la *Albina*, *Calendarul « Ion Creangă »*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul poporului*, *Calendarul poporului român Calendarul sătenilor*, *Calendarul Societății pentru cultura și literatura română din Bucovina*, *Căminul nostru*, *Convorbiri literare*, *Ion Creangă*, *Foaia poporului*, *Muscelul*, *Neamul românesc*, *Neamul românesc literar*, *Ramuri*, *Revista poporului*, *Sămănătorul*, *Șezătoarea*, *Tribuna învățătcrilor*, *Viitorul Muscelului*, *Vremea nouă*, *Vulturul* ș.a.

Deși mai este considerat și azi « folclorist al Muscelului », **R.-C.** culege folc. de pe o arie mult mai largă, din jud. Dîmbovița, Vîlcea, Mehedinți, Constanța, din Banat, Țara Oltului, Țara Bîrsei și Bucovina. Își începe activitatea de culegător în 1891, dar debutează în 1896 cu *Poezii populare, Fata și cucul* (în *CL*, Iași, an. XXX, nr. 3, 1 mart. 1896, p. 476—477). În același an publică prima sa clg., *Din Muscel, Cîntece poporane*, Cu o scrisoare a lui G. Coșbuc (Buc., Edit. Socec, vol. I, 1896, XV + 309 p.), care conține 16 colinde, 28 doine și hore, 23 balade, piesele fiind clasificate după modelul oferit de G. Dem. Teodorescu *. Al doilea vol., promis de mențiunea de pe coperta primei clg., nu a mai apărut, dar **R.-C.** și-a continuat, între 1896 și 1913, strădania de a strînge folc. muscelean, dovadă fiind ms. pe care îl încheie în 1913, nepublicat, de 948 f., impresionant atît prin marele nr. de texte (cîntece bătrînești — istorice, « superstiționse », haiducești, « domestice » —, doine și alte cîntece — de dragoste, voinicești, de « străinătate », de jale, mustrare și blestem, de cătănie, la nunți —, colinde, « urete » — urături —, plugușoare, descîntece), cît și, îndeosebi, prin varie-

tatea și originalitatea baladelor, cele mai multe culese de la vestiții lăutari musceleni Marin Colțatu din com. Gemenea (azi Gemenea-Brătulești, jud. Dîmbovița) și Niculae Zavragiu din com. Vulturești (jud. Argeș), însoțite și de 50 de melodii notate de Filofteia Popescu, abs. a Conservatorului din Buc., dintre care se disting prin frumusețea liniei melodice cele de sub nr. 4, 12, 16, 21, 26, 27 și 28. Paralel cu redactarea acestui ms., **R.-C.** culege proză pop., îndeosebi legende, cele mai multe din Muscel, dar și din alte reg., pe care le adună — cu note, consemnarea var. mai importante apărute în rev. și în alte clg.— în mai multe vol. (*Dăfii, snoave și povești*, Craiova, Libr. și tip. D. I. Benvenisti, 1904, 74 p., în colab. cu Șt. St. Tuțescu *; *Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia și Muscel*, Buc., Acad. Rom., col. DVPR, Libr. Socec, 1910, XV + 136 p.; *Îngerul românului*, Povești și legende din popor, Buc., Acad. Rom., col. DVPR, XVII, Libr. Socec, 1913, XXXI + 364 p.; *Făt-Frumos*, Povești, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 861, 1914, 128 p.; *Vine roata la știrbină*, Povești, snoave și legende, Buc., Edit. Alcalay, col. BPT, 1914, 94 p.; *Cojocul lui Sărăcilă*, Povești alese din culegerile mele, Buc., Tip. Graiul românesc, 1925, 112 p.; *Cal de smeu, Leu paraleu și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*, Buc., Edit. Ancora, 1926, 157 p.; *Nevasta leneșă și alte povești, legende, pilde, snoave din popor*, Buc., Edit. Ancora, 1926, 172 p.; *Din trecutul nostru*, Legende, tradiții și amintiri istorice, Buc., Cartea românească, f.a., 208 p.). **R.-C.** dovedește în toate clg. sale grija deosebită pentru autenticitatea textelor, pentru puritatea lb., pentru relevarea unității dintre fenomenul folcloric și cel etnografic. Totuși el nu stenografiază textele, ci le repovestește în manieră pop. pe baza schemei originare și a expresiilor specifice pe care, ca și P. Ispirescu * sau D. Stăncescu *, le notează în timpul povestirii: « O bună parte din ele sînt scrise vorbă cu vorbă, așa cum le-am auzit din gura povestitorilor, și la foarte puține povești n-am putut da pe lîngă fondul — care e nealterat — forma așa cum am auzit-o: am căutat să le scriu totuși în felul în care le spun povestitorii ». Către sfîrșitul vieții, **R.-C.** a alcătuit și un vol. de folc. cu profil monografic asupra com. Corbi (*Muscelul nostru*, Comuna Corbi și locuitorii săi, Istorie și legende, Întindere, populațiune, Portul, cîntece, obiceiuri, Situația economică, Administrația și justiția, Starea morală, culturală și socială,

Corbenii în timpul războiului, Cîmpulung, Tip., libr. și legătoria de cărți Gheorghe N. Vlădescu, 1922, vol. I, CXXXIV + 172 p.) republicat postum cu un adaos de texte folclorice. « Documentele folclorice din această colecție [82 cîntece și strigături, 11 legende, 12 colinde, 170 var. de ouă încondeiate și 23 melodii notate de I. Mărtoiu] sînt de enormă însemnătate pentru studierea relațiilor dintre folclorul trans- și ciscarpatic în procesul de osmoză condiționat de stările specifice zonei subcarpatice » (*IFR*, p. 386). Spre deosebire de majoritatea folcloriștilor culegători, **R.-C.** și-a exprimat și teoretic concepția sa despre folc. în vol. *Comorile poporului*, Literatură, obiceiuri și credințe (Cîmpulung, Edit. tipogr. George N. Vlădescu, 1906, 151 p.). Influențat de opiniile lui V. Alecsandri *, M. Eminescu *, A. Mickiewicz, G. Weigand și Șismanoff, el consideră folc. o vastă enciclopedie, în care include atît creațiile anonime, cît și pe cele neanonime devenite pop. Ideea se întîlnește și la M. Eminescu * (apud Perpessicius, *Eminesciana*, Buc., Minerva, col. BPT, nr. 641, 1970, p. 408), care introduce în noțiunea lărgită de « literatură populară » și « produceri ale clasei culte, care se potrivesc însă așa de bine cu gîndirea poporului, încît dacă acesta nu le-au făcut, le-au putut însă face ». În chestiunea genezei folc., nu pune accent pe creatorul de talent, ci pe factorul colectiv (« Literatura populară nescrisă nu e chibzuirea unei minți răzlețe, ci închegarea simțirii la un loc a unui întreg popor, a unei ginți sau chiar a omenirii »). **R.-C.** susține ideea rolului educativ patriotic al folc. (« legendele, tradițiile și amintirile au mai cu seamă rolul de a lucra la cunoașterea naționalității noastre și la dezvoltarea patriotismului căci împreună cu celelalte feluri de literatură ale poporului, sînt expresia cea mai vie a caracterului național »), precum și ideea menirii sociale, pe plan național și internațional, a folcloriștilor (« Folcloriștii, cei mai mulți, sînt aprigi propovăduitori ai frăției și dragostei între popoare și de multe ori apărătorii drepturilor poporului împotriva asupritorilor »).

Alte op.: *O seamă de cuvinte din Muscel*, Cu o introducere de dr. Gustav Weigand, Cîmpulung, Tip. Gh. N. Vlădescu, 1901, IV + 81 p.; *Monografia comunei Priboieni-Muscel*, Cîmpulung, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu, 1904, 46 p.; *Sărbătorile poporului, cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*, Culegere din părțile Muscelului, Buc., Tip. Cooperația, 1909, 122 p.; *Cîntece voinicești și ostășești*, Alese din colecțiile culese de ~, Șt. Tuțescu și S. T. Kirileanu, Buc., Edit. Casei școalelor, col. «Biblioteca scc. Steaua », nr. 6, 1910, 96 p.; *Chira Chiralina*, Cîntece bătrînești, Buc., Edit. libr. H. Steinberg și fiul, 1916, 76 p.; *Ghiță Bondoc*, Schițe și povestiri, Buc., Edit. H. Steinberg, col. « Biblioteca Căminu! »,

nr. 19, 1916, 103 p.; *Cîntece din război, zise de flăcăi și fete între 1914—1919*, Cîmpulung, Edit. libr. Ioan N. Staicu, 1919, 172 p.; *Cîntece de război zise de flăcăi și fete între 1914—1919*, Cîmpulung, Edit. libr. Ioan N. Staicu, Ed. a II-a, vol. I — 1923, XI + 112 p., vol. II — 1925, XI + 110 + III p.; *Cîntece bătrînești istorice*, Alese din culegerile lui ~, ms. nr. 140, inedit; în Arhiva ICED Buc.

Bibl. ref.: I. Bianu, *[Raport despre]* « *Comorile poporului, Literatură, obiceiuri și credințe* », în *AAR, Partea administrativă și dezbaterile*, seria II, tom. XXIX (1906—1907), Buc., Instit. de arte grafice Carol Göbl, 1907, p. 303—304; M.C., *C. Rădulescu-Codin:* « *Comorile poporului* », în *VR*, Iași, an. I, nr. 9, nov. 1906, p. 471—472; G[iorgio] P[ascu], *C. Rădulescu-Codin:* « *Sărbătorile poporului* », în *VR*, Iași, an. V, nr. 4, apr. 1910, p. 137—138; V. Bogrea, *C. Rădulescu-Codin: «Muscelul nostru», I*, în *DR*, Cluj, an. III (1922—1923), p. 874—877; Id., *C. Rădulescu-Codin* și *preotul I. Răuțescu: «Dragoslavele», Ibid.*, an. III (1922—1923), p. 877—879; N. Iorga, *C. Rădulescu-Codin și preot I. Răuțescu:* « *Dragoslavele* », în *RI*, Buc., an. X, nr. 1—3, ian.—mart. 1924, p. 54—56; I. Răuțescu-Dragoslavele, *C. Rădulescu-Codin*, în *TP*, Dorohoi, an. IV, nr. 1—4, ian.—apr. 1926, p. 68; T. German, *C. Rădulescu-Codin și S. T. Kirileanu*, în *CS*, Blaj, an. IV, nr. 5—6, mai-iun. 1926, p. 65—69; N. Iorga, *Trei iubitori ai datinelor [Șt. St. Tuțescu, C. Rădulescu-Codin, S. T. Kirileanu]*, în *TP*, Dorohoi, an. IV, nr. 9—12, sept.—dec. 1926, p. 81—82; Ion G. Nicolaescu, *La moartea lui C. Rădulescu-Codin*, Cîmpulung, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu și fiul, 1926, 67 p.; Dan Simonescu, *În amintirea folcloristului C. Rădulescu-Codin*, în *Șez.*, Fălticeni, vol. XXIII, an. XXXV, nr. 1—2, ian.—febr. 1927, p. 12—16; E. Petrovici, *S. T. Kirileanu, C. Rădulescu-Codin, Șt. St. Tuțescu*, în *DR*, Cluj, an. V (1927—1928), p. 891—892; Șt. Pașca, *C. Rădulescu-Codin:* « *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului* », *Ibid.*, an. VI (1929—1930), p. 891—892; D. Găzdaru, *C. Rădulescu-Codin:* « *Literatură, tradiții și obiceiuri din Corbii Muscelului* », în *A*, Iași, an. XXXVI, nr. 3—4, iul.—oct. 1929, p. 315—316; M. Robea, *C. Rădulescu-Codin, un pasionat și harnic folclorist*, în *Cultura poporului*, Buc., an. VI, nr. 5, mai 1956, p. 57—58; Dan Simonescu, *Folcloristul C. Rădulescu-Codin (1875—1926)*, în *REF*, Buc., an. II, nr. 4, 1958, p. 91—121; D. Udrescu, *Învățători de altădată, C. Rădulescu-Codin*, în *Argeș*, Pitești, an. VII, nr. 1, ian. 1968, p. 7. **(I.D.)**

RĂUȚESCU Ioan I., n. 1 oct. 1892, Dragoslavele, jud. Argeș — m. 19 mai 1974, Dragoslavele, jud. Argeș.

Folclorist amator, **R.** publică br. *Colinde*, Culese de ~ (Buc., Tip. CL, col. « Biblioteca dumineca poporului », nr. 1, f.a., 48 p.), care cuprinde 15 colinde laice, cunoscute și din alte clg. (colinde pentru flăcăi, pentru fecior voinic, pentru tineri, colinde ale casei, pentru fecior cu cal bun, preot, om bogat și milostiv, pentru frate și soră, pentru cioban, de fată mare etc.) și un colind religios *(Colindul lui Dumnezeu)*. **R.** este și autorul monografiei etnofolclorice *Dragoslavele* (ed. II, Cîmpulung-Argeș, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu, 1937, VIII + 553 p.) — publicată mai întîi (1923), într-o formă redusă, în colab. cu C. Rădulescu-Codin * — în care pune la dispoziția cercetătorilor prețioase

informații despre trecutul com. (istorie, legende, tradiții, amintiri și documente vechi), geografice, demografice, economice și culturale. Cap. XI cuprinde descrieri de obiceiuri rituale și credințe pop. locale, la naștere, nuntă și moarte, la diferite sărbători, la horă, precum și 12 colinde (unele apărute și în clg. *Colinde*). Monografia a fost distinsă de Acad. Rom. cu premiul « Gr. C. Angelescu » (1924).

Alte op.: C. Rădulescu-Codin și preotul ~, *Dragoslavele*, Cîmpulung-Argeș, Tip. și libr. Gh. N. Vlădescu, 1923, VI + 492 p. + 3 h. + 2 pl.
Bibl. ref.: S. Mehedinți, *I. Răuțescu: « Colinde »*, în *CL*, Buc., an. LI, nr. 12, dec. 1919, p. 822; V. Bogrea, *C. Rădulescu-Codin și preotul I. Răuțescu: « Dragoslavele »*, în *DR*, Cluj, an. III (1922—1923), p. 877—879; Gh. Ghibănescu, *C. Rădulescu-Codin și preotul I. Răuțescu: « Dragoslavele »*, în *Lamura*, Buc., an. V, nr. 3—4, dec. 1923—ian. 1924, p. 180—181; N. Iorga, *C. Rădulescu-Codin și preotul I. Răuțescu: « Dragoslavele »*, în *RI*, Buc., an. X, nr. 1—3, ian.—mart. 1924, p. 54—56; D. Furtună, *C. Rădulescu-Codin și preotul I. Răuțescu: « Dragoslavele »*, în *TP*, Dorohoi, an. II, nr. 1—2—3, febr.—apr. 1924, p. 47. **(S.C.S.)**

REBUȘAPCĂ Ioan, n. 29 mai 1935, Dărmănești, jud. Suceava. Șc. pr. (1943—1948) și st. gimn. (1948—1951) la Dărmănești; st. s. la Siret, jud. Suceava (1951—1955); st. univ. de fil. sl. la Buc. (1955—1960); st. de specializare la Univ. din Lvov, Kiev (18.IX—18.XII 1969) și Sofia (20.IX—20.XI.1976); dr. în științe filologice al Univ. din Buc. (1971) cu teza *Poezia populară de urare și felicitare* (conducător: prof. univ. Mihai Pop*). Preparator (1960—1961), asist. (1961—1969) și lector (din 1969) la catedra de fil. sl. a Univ. din Buc. Colab. la *Analele Universității din București* (seria *Limbi slave*), *Demos* (Berlin), *Folclor literar*, *Novyi vik*, *Revista de folclor*, *Revista de referate și recenzii* (seria *Teoria și istoria literaturii și artei*), *Romanoslavica*, *Vedecký sborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidníku* (Presov, R. S. Cehoslovacă).

R., culegător de folc. și autor de st. de folc. comparat concepute în maniera lui P. Caraman *, se remarcă prin st. *Narodjennia symvolu, Aspekty vzaimodiii obriadu ta obriadovoii poezii [Nașterea simbolului, Aspecte ale interacțiunii dintre rit și poezia rituală]* (Buc., Kriterion, 1975, 252 p.), în care distinge, spre deosebire de cercetătorii anteriori ai nunții, planul ritului, al spectacolului simbolic, compus din multe segmente, și planul descrierii poetice a diverselor segmente. În obiceiurile de nuntă, majoritatea segmentelor îndeplinesc rolul unor semne, gesturi ce codifică trecerea fetei dintr-o familie în alta, adică semnifică un singur fapt: încheierea actului căsătoriei. Susținînd ideea primordialității apariției ritului față de poezia rituală descriptivă, idee probată de numeroasele date aparținînd celor mai diferite popoare (rom., alb., mac., pol., ucr., bieloruși, rus.,

cehi, slovaci, uzbeci, turcmeni, cazahi, kirghizi, popoare iraniene etc.), avansează ipoteza constituirii treptate a speciei colindelor de fată și, parțial, a celor de flăcău, a genezei lor ca urmare a transferului din rituri de nuntă în poezia pop. de urare și felicitare a unor semne cu valoare simbolică. Eliberate de « încorsetarea » ritului, semnele acestuia, trecute în colinde, dobîndesc o relativă autonomie, constituindu-se în serii de constante și variabile, contribuind astfel la accentuarea formalizării modalității de comunicare poetică a mesajului. Aceasta duce, implicit, la apariția unor procedee artistice de modelare a semnelor în structuri poetice, cum sînt « proba iubirii », paralelismul ritual etc. Dincolo de o serie de similitudini tipologice, procesul apariției colindelor la diverse popoare poartă o vădită amprentă locală, națională.

Alte op.: *Z narodnoii skarbnyți [Din comoara populară]*, în vol. *Serpen [August]*, Buc., EPL, 1964, p. 167—172; *Slidamy Volodymyra Hnatiuka v Banati [Pe urmele lui Volodymyr Hnatiuk în Banat]*, în *Vedecký sborník Múzea ukrajinskej kultúry vo Svidniku* (Prešov, 1967, nr. 3, p. 97—107); *Narodni spivanky [Cîntece populare]*, Buc., EPL, 1969, 286 p.; *Oi u sadu-vinohradu [În livada cu vie]*, Buc., Kriterion, 1971, 287 p.; *Colindele românești în contextul cercetărilor comparate est-slave*, în *AUBLS*, an. XX, 1971, p. 55—67; *Vidhomony vikiv [Ecourile veacurilor]*, Buc., Kriterion, 1974, 366 p.; *Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiurilor la români și ucraineni, « Proba iubirii »*, în vol. Corneliu Barborică, Voislava Stoianovici, *Relații literare româno-slave*, Buc., Tip. Univ. din Buc., 1976, p. 363—385; *Narod skaje [Proverbe și zicători]*, [Culese de Denis Onesciuc, Îngrijire, clasificare și pref. de ~], Buc., Kriterion, 1976, 109 p.; *Considerații asupra structurilor stilistice în poezia obiceiurilor la români și ucraineni, Paralelismul ritual*, în vol. Voislava Stoianovici, *Relații literare româno-slave*, Buc., Tip. Univ. din Buc., 1977, p. 39—52; *Curs de folclor ucrainean*, Buc., Tip. Univ. din Buc., 1977, 209 p.; *Olenskii țvit [Floare de olean]*, Buc., Kriterion, 1978, 328 p.

Bibl. ref.: O.H., *« Narodni spivanky » [« Cîntece populare »]*, în *Naše slovo*, Varșovia, an. XIV, nr. 42, 1969, p. 2; Oleksii Siniaveț, *Ukrainski pisni, za pysani v Rumunii [Cîntece ucrainene notate în România]*, în *Narodna tvorcist ta etnografia*, Kiev, an. XLV, nr. 1, 1970, p. 101; S. Bs., *Vidhomony vikiv; Narodjennia symvolu [Ecourile veacurilor, Nașterea simbolului]*, în *Slovenský národopis*, Bratislava, an. XXIV, nr. 4, 1976, p. 651—652. **(I.D.)**

REZUȘ Petru, n. 22 iun. 1913, Rădăuți. Șc. pr. (1920—1924) și st. s. (1924—1931) la Rădăuți; st. univ. de lt., filoz. și teol. la Cernăuți (1931—1935); dr. în teol. al Univ. din Cernăuți (1937); st. de specializare (1937—1938) la Strasbourg, Oxford, Cambridge și Viena. Prof. s. de lb. și lit. lat. la Caransebeș (1939—1942), ani în care leagă o strînsă prietenie cu folcloriștii G. Cătană* și Lucian Costin*; prof. univ. la Fac. de teol. din Buc. (din 1947). Conduce rev. *Altarul Banatului* (Caransebeș, 1944—1947); colab. și la *Calendarul Credința* (Detroit, S.U.A.), *Calendarul românului, Comisiunea românească* (Detroit, S.U.A.), *Cronica*, *Flacăra*, *Luceafărul* (Tim.), *Luceafărul* (Buc.), *Națiunea*, *Milcovul*, *Lupta poporului*, *Ramuri*, *Revista Bucovinei*, *România literară*, *Vestitorul româno-canadian* (Kitchener, Canada) ș.a.

R. își începe activitatea de folclorist sub îndrumarea lui Leca Morariu* în cadrul Inst. de lit., fil., ist. și etnogr.-folc. de pe lîngă Univ. din Cernăuți. După ce la Caransebeș, în anii 1939—1942, realizează clg. *Povești și cîntece bănățene*, rămasă în ms., publică prima clg., *Povestea descălecatului*, în *Calendarul bisect pe anul 1948* (Suceava), p. 47—48. După o lungă perioadă în care se dedică sarcinilor didactice, poeziei și prozei, revine în folcloristică cu clg. *Dochița împărătița*, Basme și poezii populare din Țara de Sus (Buc., Minerva, 1972, 430 p.), care conține 28 povești, 7 legende, 19 snoave, 9 piese din poezia obiceiurilor tradiționale (plugușorul, cîntece și orații de nuntă, cîntece de înmormîntare), epică versificată (13 piese) și lirică din zonele Rădăuți, Suceava și Cîmpulung Moldovenesc. Reproducerea textelor după memorie (cum procedase G. Dem. Teodorescu* în sec. trecut), urmată de o confruntare cu inf., eliminarea «repetării formulelor rituale orale» nu intră în uzanțele moderne ale metodologiei științifice de culegere a folc. Culegătorul nu este preocupat nici de chestionarea exclusivă a unor inf. autentici, în clg. sa figurînd multe piese spuse de înv., prof., preoți, elevi, studenți, dascăli, mici funcționari și chiar scriitori cunoscuți (Eusebiu Camilar, Traian Chelariu) și folcloriști (Lucian Costin*). Totuși, unele piese, chiar stilizate cum apar, reține atenția prin frumusețea mesajului: *Dochița împărătița*, *Tîlharul cel mare*, *Ileana Mîndruleana*, *Ștefan cel Mare și voinicul cel sărac*, *Darurile omului*, *Cuza Vodă și egumenul*, *Cuza Vodă și boierul*. *Dacă poți rîde, să rîzi*. *Proverbe și zicători din Banat*, Cuvînt înainte de Dumitru Lazăr (Tim., Facla, 1974, 174 p.) reprezintă o riguroasă selecție (cca 1 900 texte) din col. de lit. pop. paremiologică a lui **R.**; vol. integral conține c. 8 000 proverbe și vorbe de duh, culese între anii 1938 și 1947 din Bucovina, Moldova, Ardeal, Maramureș, Muntenia, Dobrogea și Timoc.

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Făt-Frumos cu tichia de aur*, Buc., Ion Creangă, 1971, 60 p.; *Frumoasa frumoaselor*, Buc., Ion Creangă, 1973, 60 p.; *Blana ursului din pădure*, Buc., Ion Creangă, 1976, 60 p. **(I.D.)**

RÎPĂ Isidor, n. 3 iul. 1925, Bălșoara, com. Mădulari-Beica, jud. Vîlcea. St. univ. de fil. la Buc. Prof. de muzică și lb. rom. la șc. elem. din Budești (jud. Vîlcea) și Creaca (jud. Sălaj); prof. la l. din Negrești-Oaș; director la șc. de muz. din Baia Mare.

R. cercetează folc. maramureșean. Vol. *Cîntece din Țara Oașului*, Culegere de folclor (CRCP, Baia Mare, 1960, 96 p.) conține exclusiv texte lirice (cîntece împotriva nedreptăților din trecut, cîntece de dragoste și dor, strigături, cîntece de viață nouă), cele din primul și ultimul cap. fiind așezate contrastant pentru a releva mutațiile ce au avut loc în viața oșenilor. Secțiunea reprezentativă este aceea a țipuriturilor, gen specific zonei nordice a folc. rom. Cele mai multe texte, culese cu atenție față de particularitățile lingv., cu menționarea numelor inf. și a loc., provin din loc. Negrești-Oaș, Cămărzana, Bixad și Prilog, toate în jud. Satu Mare. *Ceteră, lemnuț de dor*, Folclor muzical-instrumental (CCA al jud. Maramureș, CCP, 1968, 188 p.), clg. publicată în colab. cu compozitorul C. Arvinte, se distinge prin cercetarea completă, literară și muzicală, a folc. din zonă. Vol. conține, pe lîngă folc. lit., și 120 melodii de cîntece și jocuri, culese între anii 1953—1967, de la vestiții ceterași, rapsozi și cîntăreți din cele patru zone ale Maramureșului, cărora le sînt schițate, în st. intr., ciclurile muzicale. Țipuritul este prezentat nuanțat, cu deosebirile existente, în diferite loc., intensitatea și melodia. **R.** regizează spectacole folclorice, laureate la consursuri și festivaluri artistice pe țară, spectacole pe tema baladelor *Pintea Viteazul*, *Tomoiagă*, *Miorița din Breb* ș.a.

Alte op.: *Maramureș, viață nouă*, Folclor muzical-literar, CCP, Baia Mare, 1969 (în colab. cu C. Arvinte); *Cît-îi Maramureșu*, Folclor muzical-literar, CCP, Baia Mare, 1971 (în colab. cu C. Arvinte); *Balade și legende maramureșene*, Buc., Ion Creangă, 1976, 97 p.
Bibl. ref.: Radu Niculescu, *Isidor Rîpă: «Cîntece din Țara Oașului»*, în *REF*, Buc., an. V, nr. 1—2, 1960, p. 159—160; V. Adăscăliței, *Isidor Rîpă: «Cîntece din Țara Oașului»*, în *IL*, an. XI, nr. 12, dec. 1960, p. 89—90 **(I.D.)**

ROSETTI Alexandru, n. 20 oct. 1895, Buc. Șc. pr. la Cîmpulung, jud. Argeș; st. s. la Buc.; st. univ. de lt. și filoz. la Buc., cu Ov. Densusianu*, I. A. Candrea*, I. Bianu* și D. Onciul; lic. al Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1920); st. de specializare la École Pratique des Hautes Études din Paris (1920—1923) încheiate (1924) cu prezentarea tezei *Étude sur le rhotacisme en roumain [Studiu asupra rotacismului în limba română]*; dr. în lt. la Sorbona cu teza *Recherches*

sur la phonetique du roumain du XV-e s. — Lettres de Bistritza [Cercetări asupra foneticii limbii române din secolul al XVI-lea — Scrisorile de la Bistrița], lucrare distinsă (1927) cu premiul « Bibesco » al Soc. de lingv. din Paris. Conf. univ. (1928—1932) la catedra de fonetică generală de la Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Buc.; prof. univ. (1932—1938) la aceeași catedră; prof. univ. tit. al catedrei de lb. rom. (1938—1965); decan al Fac. de lt. și filoz. (1945—1946); rector al Univ. din Buc. (1946—1948); fondator și director al Centrului de cercetări fonetice și dialectale al Acad. R.S.R. din Buc. (1961—1970). Dr. honoris causa al Univ. din Montpellier; m. în Biroul Soc. internaționale de științe fonetice; m. în Comitetul internațional al slaviștilor; dr. honoris causa al Univ. din Aix en Provence (1974); m. al Acad. R.S.R. (1948); m. coresp. al Acad. suedeze; m. al Acad. iugoslave (1966). Laureat al Premiului de Stat (1963). A întemeiat și condus (1933—1948) rev. *Bulletin linguistique* (Buc.—Paris); red. responsabil al rev. *Studii și cercetări lingvistice* (din 1950), *Fonetică și dialectologie* (1958—1969), *Revue roumaine de linguistique* (din 1956), *Cahier de linguistique théorique et appliqué* (din 1962); colab. și la *Acta linguistica* (Copenhaga), *Bulletin de la Société de linguistique de Paris*, *Contemporanul*, *Cultura neolatina* (Modena), *Cum vorbim*, *Gazeta literară*, *Grai și suflet*, *Limba română*, *Luceafărul*, *Phonetik*, *Revue de linguistique roumaine*, *Romania* (Paris), *Romanoslavica*, *România literară*, *Săptămâna*, *Scînteia*, *Siebenbürgen*, *Studia linguistica* (Lund, Suedia), *Universul literar*, *Viața românească*, *Voprosî jazykoznaniya* (Moscova) ș.a.

Specialist în fonetică, fonologie, lingv. generală și ist. lb. rom., **R.** studiază cu deosebire folc. mitic, arhaic: « Limba colindelor — limba descîntecelor, enunțuri elocvente ale preocupărilor mele de o viață » (*RL*, Buc., an. VIII, nr. 16, oct. 1975, p. 12—13). Descîntecele îi reține atenția încă din timpul anilor de studenție, cînd își alege ca temă a unei lucrări de sem. colindele. Lucrarea, beneficiind de îndrumările lui I. A. Candrea *, a fost prezentată în fața lui I. Bianu * și a constituit nucleul st. *Colindele religioase la români* (Buc., Cartea românească și Pavel Suru, 1920, 80 p., extras din *AAR*, seria II, tom. XL, *Memoriile Secției literare*) în care susține originea cultă a colindelor religioase, inspirate din *Noul Testament*, *Viețile sfinților*, din apocrife și apocalipsuri. **R.** urmărește modalitățile pătrunderii lit. scrise în creațiile orale, notele particulare căpătate în țara noastră de unele motive universale. Textele sînt studiate în consonanță cu obiceiul colindatului, provenit, după opinia autorului, din saturnalii. Nu alceva sugerase Mangiuca*. Atenție specială acordă refrenului «Lerui ler» și tipurilor de colinde. Refrenul amintit este considerat, spre deosebire de opinia interpreților latinizanți (care vedeau în el o glorificare a împăratului Aurelian), dar în consonanță cu Dimitrie Dan, a proveni din formula de invocație religios-creștină «alleluia ». În st. *Limba descîntecelor românești* (Buc., Minerva, 1975,

160 p.) continuă st. întreprinse de Ov. Densusianu * asupra acestui cap. al lit. noastre pop. și relevă bogăția, inventivitatea și frumusețea lexicului și a formulelor incantatorii. Ample cap. sînt rezervate cuvintelor rare, cuvintelor cu sensuri diferite, regionalismelor, formării cuvintelor, elementelor de lb. vorbită, termenilor care denumesc personaje mitice sau personaje infernale, jocurilor de cuvinte, termenilor cu sens obscur. St. glosează cca 1 800 de cuvinte, analizînd de nouă ori mai multe unități decît st. anterior despre poezia pop. magică al lui Ov. Densusianu *.

Bibl. ref.: V. Bogrea, *Al. Rosetti: «Colindele religioase la români»*, în *DR*, I, 1920—1921, p. 464—470; Iorgu Iordan, *Al. Rosetti: «Colindele religioase la români»*, în *VR*, Iași, an. XII, nr. 8, aug. 1920, p. 301—302; Radu Niculescu, *Alexandru Rosetti: «Limba descîntecelor românești»*, în *REF*, Buc., tom. 21, nr. 1, 1976, p. 109—113. **(I.D.)**

ROȘIANU Nicolae, n. 10 apr. 1935, Mateești, jud. Vîlcea. Șc. pr. și gimn. în loc. natală (1942—1949); st. ped. la Rm. Vîlcea (1949—1953); st. univ. de fil. la Buc. (1953—1958); st. de specializare în folc. la Moscova (1962—1967); dr. în științe filologice al Univ. «M. V. Lomonosov» (Moscova) cu teza *Tradiționnîie formulî skazki [Formule tradiționale în basm]* (Moscova, Izdatelstvo «Nauka» (1974, 216 p.). Asist. (1958—1968) și lector (din 1969) la Fac. de lb. și lit. străine a univ. din Buc., catedra de fil. rus. Colab. la *Analele Universității din București*, *Luceafărul*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de referate, recenzii și sinteze*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Romano-slavica*, *Secolul 20*, *Vestnik Moskovskogo Universiteta*, *Viața literară sovietică* (Buc.).

Format în cadrul șc. lui V. I. Propp, **R.** aplică în st. sale, care au în vedere — pe urmele unor cercetări rom. cu tendințe monografice datorate lui L. Șăineanu *, G. Călinescu *, Gh. Vrabie * și Ov. Bîrlea * — cea mai importantă specie a epicii pop., basmul, metoda analizei structuraliste. În cea mai importantă lucrare a sa publicată pînă acum, *Stereotipia basmului* (Buc., Univers, 1973, 247 p.), analizează un element al stereotipiei — lege a oralității, studiată pe plan universal de F. M. Luzel, P. Sébillot, R. Petsch, R. Basset, J. Polívka, R. M. Volkov și la noi de G. Călinescu * — în basmele pop. rom., și anume formalizarea, abordînd concomitent numeroase aspecte care ating înseși raporturile esențiale ale creației folclorice: universal-național, tradiție-inovație, stabil-variabil, toate clarificînd, de fapt, raportul stereotipie-originalitate. Spre deosebire de V. I. Propp în *Morfologia basmului* (ed. rusă 1928, ed. rom. 1970), care face un examen al stereotipiei compoziției, **R.** își alege ca obiect de st. «locurile comune» ale formulelor stereotipizate, pe care le inventariază, cerce-

Scanned with OKEN Scanner

tîndu-le totodată și funcțiile. Trei mari cap. sînt rezervate formulelor inițiale (de timp, spațiu), finale (inversarea este deliberată, această categorie de formule situîndu-se ca importanță imediat după cele inițiale) și mediane (externe și interne), în cadrul fiecărui cap. fiind prezentate și subcategoriile. Construit pe baza unei bibl. de ref. clasice și cont., rom. și străine (sl., romanică, orientală, africană), st. încearcă, în penultimul cap., o conturare a profilului basmului cont., a mutațiilor ce au avut loc și la nivelul stereotipiei, constatînd, printre altele, « tendința spre simplificare a formulelor tradiționale », îndeosebi a formulelor inițiale și finale, păstrarea formulelor în versuri, cărora le lipsește uneori rima, demetaforizarea unor formule, dispariția unor părți ale formulelor și înlocuirea lor cu altele, un proces de « întrepătrundere a elementelor diferitelor tipuri de formule », paliditatea inovației, prezența « precizărilor-paranteză » care trimit la aspecte reale de viață, reducția nr. de formule. St. subliniază, pe baza examenului comparativ, că și în acest domeniu al formalizării, al stereotipizării expresiei, mai puțin propice ieșirii din tipare, basmul rom. și-a creat și a conservat — ca și la fondul de motive — elemente specifice, bunii povestitori știind să-și releve originalitatea și în acest spațiu al « locurilor comune ».

Alte op.: *Eposul popular rus și balada populară românească*, în *RS.*, Buc., an. IV, 1960, p. 203—223; *Sovremennaia rumânskaia folkloristika [Folcloristica românească contemporană]*, în *Vestnik Moskovskogo Universiteta*, an. VI, 1970, p. 60—70; *Basmul fantastic și descîntecul*, în *AUB*, seria *Literatura universală și comparată*, an. XXI, 1972, p. 117—128; V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, St. intr. de ~, Buc., Univers, 1973, p. IV—XX; *Maxime și cugetări din folclorul și literatura rusă și sovietică*, Antol., trad., cuvînt înainte și indice de ~, Buc., Ed. Albatros, [1974], 182 p.; *Folclorul rus*, Buc., Tip. Univ. din Buc., 1974, 378 p.

Bibl. ref.: F. Selivanov, E. Zaoneghin, *Zașcita dissertații zarubejnîmi ucionîmi [Disertații susținute de către oameni de știință străini]*, în *Vestnik Moskovskogo Universiteta*, an. VI, 1967, p. 109—111; E. M. Meletinski, S. I. Nekliudov, E. S. Novik, D. M. Segal, *Problemî strukturnogo opisania volșebnoi skazki [Probleme privind descrierea structurii basmului fantastic]*, în *Trudî po znakovîm sistemam*, Tartu, an. IV, 1969, p. 86—135; Const. Otobâcu, *Formule sterectipe ale basmului*, în *Săptămîna*, Buc., nr. 156, 30 nov. 1973, p. 6; Jerzy Bartminski, *Wokół lordowskiej koncepcji formuty [Despre concepția lui Lord asupra formulei]*, în *Literatura ludowa*, Varșovia, an. VI, 1975; Al. Graur, *Limba basmelor*, în *RL*, Buc., an. VII, nr. 2, 10 ian. 1974, p. 12; Al. Dobrescu, *Destinul formelor literare*, în *CL*, Iași, nr. 1, ian. 1974, p. 13; V. Adăscăliței, *« Stereotipia basmului » de Nicolae Roșianu*, în *C*, Iași, an. IX, nr. 7, 15 febr. 1974, p. 13; Dumitru Radu Popa, *« Stereotipia basmului » de Nicolae Roșianu*, în *Argeș*, Pitești, an. IX, nr. 5, iul. 1974, p. 13; Paul Anghel, *Cum moare basmul*, în *Fam.*, Oradea, an. IX, nr. 10, oct. 1974, p. 11, 16; Radu Răutu,

Nicolae Roșianu, « *Stereotipia basmului* », în *REF*, Buc., tom. 19, nr. 4, 1974, p. 329—333; Paul Anghel, « *A fi* » — *în timp și* « *A muri* » — *sub specia basmului*, în vol. *Nouă arhivă sentimentală*, Buc., Eminescu, 1975, p. 171—181, 187—196; Nicolae Constantinescu, *Nicolae Roșianu*, « *Stereotipia basmului* », în *Cahiers roumain d'études littéraires*, Buc., nr. 1, 1977, p. 122—124. **(I.D.)**

RUSSO Alecu, n. 17 mart. 1819, Strășeni (azi în U.R.S.S.) — m. 5 febr. 1859, Iași. St. superioare (1829—1835) la Inst. « François Naville » din Vernier (Elveția); st. de comerț la Viena (1836). Asesor la Piatra Neamț (1841—1844); surghiunit la Soveja sub acuzația de « răzvrătitor al orînduielii publice în țara sa » (26 febr. — 2 apr. 1846); avocat la Iași (1849); procurist al Băncii Moldovei (1857). Colab. la *Albina românească*, *Calendar pe 1853*, *România literară*, *România viitoare*, *Steaua Dunării*, *Zimbrul*.

Militant pașoptist și unionist, reprezentant de seamă, alături de V. Alecsandri *, M. Kogălniceanu * și C. Negruzzi*, al curentului național-popular și susținător al teoriei romantice a « duhului național », **R.** consideră folc., ca și N. Bălcescu *, din perspectivă istorică și documentară (în *Poezia poporală*, st. scris probabil în 1839 și publicat în 1868, *Critica criticii*, 1846 și *Studie moldovană*, 1851), « expresia cea mai vie a caracterului național », « întîia fază a civilizației unui neam », « paladium al limbii și al obiceiurilor » care îi ajută pe istorici, uneori cu mai multă eficiență decît cronicile, să suplinească lacune de informație, să elucideze unele probleme de interes primordial. Apreciază imaginația prodigioasă, agerimea de spirit, adîncimea psihologică, dragostea pentru natură, armonia și lapidaritatea expresiei cîntecelor pop. și consideră folc. rom. superior folc. tuturor popoarelor dunărene. În ideile enunțate se recunosc opinii ale lui Herder, J. J. Bodmer și Johannes Müller, de care a luat cunoștință în timpul st. superioare. Din repertoriul poeziei pop. remarcă, într-o propunere de clasificare amintind de aceea a lui C. Negruzzi *, « cînticele bătrînești », « cînticele de frunză », « doinele și horele ». Baladele, pentru care nutrește o admirație specială, vădită de nr. apreciabil de tipuri citate și de atenția cu care le notează și le observă, la Soveja și Hangu, modul de interpretare, melodia și ritmul, i se par a fi expresii ale epocilor de avînt. Atunci însă cînd este vorba de strîngerea creației pop., propune ca atenția culegătorilor să fie distribuită egal asupra tuturor plăsmuirilor: « cîntice și tradiții fac una, ele se tălmăcesc și se întregesc ». Conform concepției romantice, crede că folc. este creație a întregului popor, admițînd totuși, în cazul unor piese (balada lui Ion Pietrarul), și posibilitatea creației individuale. Aceleiași concepții îi datorește îngăduința față de imperfec-

țiunile poeziei pop.: « Fie forma versului uneori defectuoasă, ele îmi apar mie poleite cu razele geniului ». Afirmă că mit. rom. nu este inferioară celor clasice și îndeamnă la alcătuirea unei mit. pop. rom. **R.** este unul dintre primii noștri culegători de folc. Călătorind în Munții Neamțului, culege *Cîntecul lui Chetraru* și *Piatra Teiului* (1839), iar în 1842, însoțit de V. Alecsandri *, aude în Valea Bicazului legenda *Stînca corbului*. La Soveja își extinde cercetarea și asupra altor genuri, dînd și relații despre lăutari. Culege balada *Miorița* (publicată, alături de alte clg. ale sale, în col. lui V. Alecsandri *), despre care afirmă că este « cea mai frumoasă epopee păstorească din lume », cu care s-ar fi mîndrit chiar și Vergiliu sau Ovidiu. Militează pentru îndreptarea lit. originale spre izvoarele pop.: « mă îngrijesc pentru viitorul nostru literariu și mă mîngîiu numai cu credința că acest viitor își va găsi loc de scăpare în poezia poporală ».

Bibl. ref.: A. Russo, *Scrieri*, Comentate de P. V. Haneș, Ed. a II-a definitivă, Craiova, Scrisul românesc, col. « Clasicii români comentați », f.a., 343 p.; Al. Dima, *Alecu Russo*, Buc., EPL, 1957, 284 p.; Al. Russo, *Scrieri alese*, Ed. îngr., introducere și note de Geo Șerban, Buc., ESPLA, 1959, XLIII + 344 p.; Teodor Vârgolici, *Alecu Russo*, Buc., ET., [1964], 200 p. **(I.D.)**

RUSU Liviu, n. 9 nov. 1901, Sărmaș, jud. Mureș. Șc. pr. în loc. natală (1908—1911) și la Bistrița (1911—1912); st. s. la Bistrița (1912—1920); st. univ. de drept (1920—1921) și de filoz. și lt. (1921—1925) la Cluj; st. de specializare (1928—1929) la Leipzig, Berlin și Hamburg. Preparator la Inst. de psihologie din Cluj (1923—1925); asist. la același inst. (1925—1929); conf. la Fac. de filoz. și lt. din Cluj (1929—1938); prof. tit. la aceeași fac. (1938—1971). Dr. în filoz., specialitatea psihologie, la Cluj (1928) și dr. de stat în lt., specialitatea estetică, la Sorbona (1935), cu tezele *Essai sur la création artistique* și *Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*, aceasta din urmă apărută la Paris (Félix Alcan, 1935, 123 p.). Colab. la *Ethos*, *Lenau-Forum* (Viena), *Revista de psihologie*, *Revista de filozofie*, *Revue d'esthétique*, *Steaua*, *Tribuna*, *Viața românească*, *Zeitschrift für Kulturaustausch* (Stuttgart) ș.a.

Estetician, istoric literar și psiholog, **R.** cercetează mai întîi în folc. *(Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine [Sensul existenței în poezia populară românească])* nu valorile lui istorico-filologice, ci semnificațiile filozofice. St. este o continuare a preocupărilor din *Essai sur la création artistique*, *Contribution à une estétique dinamyque [Eseu asupra creației artistice, Contribuție la o estetică dinamică]* (Paris, Felix Alcan, 1935, 463 p.), pe ale cărui principii tipologice este structurat. Creatorii sînt clasați în 3 tipuri artistice (simpatetic, demoniac-echilibrat și demoniac-anarhic, creatorul pop. fiind plasat în prima categorie).

Scanned with OKEN Scanner

R. este cu deosebire interesat de dezvăluirea bazelor psihologice ale creatorului pop., de sublinierea elementelor care conturează concepția acestuia asupra lumii și vieții. Dintre trăsăturile universului creației pop. remarcă tendința spre unitate și claritate, forța, vivacitatea, grația, frumusețea, simplicitatea extremă, contemplația, bunătatea. St. *Viziunea lumii în poezia noastră populară, De la resemnare la acțiunea creatoare* (Buc., EPL, 1967, 332 p.) se înscrie polemic împotriva unilateralismului și a absolutizărilor ce s-au manifestat în exegezele din trecut ori mai recente. Asemenea atitudini pot fi recunoscute chiar în st. său din 1935, în care punea accent pe caracterul contemplativ al creației pop., îngustînd astfel aria inspirației din zona faptelor istorice. Fără să cadă în cealaltă extremă, ultimul st. citat, mai nuanțat, relevă atît elementele active, cît și pe cele de resemnare exprimate în creația pop., explicîndu-le social-istoric. Preferința pentru tipologizare este prezentă și aici, autorul distingînd în creația pop. 3 filoane, 3 ipostaze care definesc concepția despre viață și umanitate: contemplativă, activă și creatoare. Aceste ipostaze sînt individualizate în 3 tipuri: « homo contemplativus », « homo activus » și « homo constructivus ». Ipostaza contemplativă este recunoscută în *Miorița*, cea activă în *Toma Alimoș* și cea constructivă în *Meșterul Manole*. Abordarea creației pop. în complexitatea ei îl ferește pe autor de simplificările obișnuite (de ex. judecarea întregului folc. rom. prin *Miorița*), însă nu-l scutește totuși de unele interpretări sociologizante.

Bibl. ref.: N. Constantinescu, *Liviu Rusu: « Viziunea lumii în poezia noastră populară »*, în *GL*, Buc., an. XIV, nr. 34, 24 aug. 1967, p. 2; Lucia Hopu, *Liviu Rusu: « Viziunea lumii în poezia noastră populară, De la resemnare la acțiunea creatoare »*, în *Anuar de lingv. și ist. literară*, Acad. R.S.R., Filiala Iași, tom. XVIII, 1967, p. 205—207; Ion Taloș, *Liviu Rusu: « Viziunea lumii în poezia noastră populară »*, în *JV*, Berlin (R.F.G.), 1968, p. 247. **(I.D.)**

RUSU-CÎMPEANU Simeon, n. 1902, Archiudul de Cîmpie, jud. Bistrița-Năsăud — m. 2 mai 1932 (1933?), ?. St. s. la Reghin și Orăștie; st. univ. de drept la Cluj. Colab. la *Comoara satelor*, *Cosînzeana*, *Cultura poporului*, *Doina*, *Izvorașul*, *Sămănătorul*, *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile* ș.a.

R.-S. publică clg. *Scînteuțe*, Poezii poporale (balade și chiuituri), Adunate și ordonate de ~ (Gherla, Aurora, 1924, 96 p.), cuprinzînd var. cunoscute și din alte col. a 21 balade și 380 strigături, provenind, după cum mărturisește vag autorul (care nu

indică întotdeauna numele loc. și al inf.), « din regiunea Mureșului de Sus și Cîmpie », majoritatea din Archiudul de Cîmpie. A doua br., *Descîntece, farmece și leacuri din popor pentru boale omenești și de animale* (Gherla, Tip. Aurora — A. Todoran, 1927, 64 p., în colab. cu A. Borșianu *), conținînd 40 exorcisme culese din com. natală și din vol. *Brașoave* al lui Popescu-Ciocănel *, 64 leacuri pentru oameni, 6 pentru animale și un indice, este o contribuție minoră la bibl. etnoiatriei rom. Mai valoroasă prin conținut și prin rigoarea științifică este clg. *Povești ardelenești* (Gherla, Tip. Aurora — A. Todoran, 1928, 39 p.), care cuprinde 3 basme, 2 legende și 5 snoave, adunate de la inf. din Archiudul de Cîmpie. « Pot fi relevate ca raritățI legenda despre diavolul prefăcut în cal, care face pe cioban să omoare un crîșmar, iar pe crîșmăriță să se spînzure *(Murgul nimănui)* și var. la AT 470, *O cină în 500 de ani* (capul de mort invită pe gropași pe lumea ceealaltă unde stau pe nesimțite 500 de ani etc.) » (*IFR*, p. 433). (S.C.S.)

RUXĂNDOIU Pavel, n. 15 aug. 1934, Buc. Șc. pr. (1941—1945) și st. gimn. (1944—1948) la Pucioasa, jud. Dîmbovița; st. s. (1948—1952) și st. univ. de fil. la Buc. (1952—1957). Asist. (1957—1964) și apoi lector (din 1964) la Fac. de fil. a Univ. din Buc. Colab. la *Analele Universității din București* (seria *Limbă și literatură*), *Contemporanul*, *Folclor literar*, *Forum*, *Gazeta literară*, *Limbă și literatură*, *Luceafărul*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*, *Scînteia tineretului*, *Viața românească*.

Colab. apropiat al lui M. Pop *, **R.** se preocupă, într-o serie de st.— *Proverbele și zicătorile* (în *Ist. lit. rom.*, p. 193—199, în colab. cu M. Buga *); *Aspectul metaforic al proverbelor* (în vol. *Studii de poetică și stilistică*, Buc., EPL, 1966, p. 93—113); *Proverbele ca gen folcloric* (în *FL*, Tim., vol. I, 1967, p. 183—198); *Proverbul, element de educație* (în vol. *Educație și limbaj*, Coordonator, Sorin Stati, Buc., EDP, 1972, p. 171—176); *Funcția socială a proverbelor*, (în *AUBLLR*, an. XXII, nr. 1, 1973, p. 81—86) — de literatura paremiologică, năzuind să alcătuiască o exegeză semiotico-structuralistă a proverbelor, studiate « în primul rînd ca specie de literatură folclorică, raportate la trăsăturile ei specifice și supuse unui examen adecvat ». St. sale privesc deopotrivă faptele stilistice particulare proverbului ca formă de comunicare verbală, ca limbaj filozofic și artistic (autorul constată că în satul cont. proverbele apar doar « ca forme de înfrumusețare a limbajului bătrînilor ») și de sensul educațional, de funcția social-etică formativă, a

speciei, funcție analizată diacronic. Proverbele sînt « îmbinări stabile, repetabile, avînd o valoare generală », creații de o mare vivacitate și cu largă aplicabilitate, fiindcă « proverbul nu presupune un singur context, el fiind repetabil într-o formă stabilă în contexte deosebite, nelimitate ca număr ». Avînd un « nucleu semnificativ », proverbul se aplică și se adaptează la numeroase situații particulare. Ca organizare structurală proverbul este un « microcontext » (« organizarea interioară a proverbului ») care apare în numeroase « macrocontexte » (« cazul concret la care este aplicat proverbul într-un discurs verbal dat »). Autorul conclude că trăsăturile « fundamentale și globale » ale proverbelor sînt: « a) concizia față de relativa independență a mesajului pe care îl conțin, b) stabilitatea organizării lingvistice și repetabilitatea ei în contexte deosebite, c) implicarea unui context generic și raportarea obligatorie la un macrocontext particular, d) valoarea stilistică în macrocontext », tropii specifici fiind metafora parabolică și metafora generică. Prin analiză stilistică **R.** distinge proverbele metaforice de proverbele nemetaforice, treptele valorice deosebite ale proverbelor, originea pop. sau cultă (vehiculate și acestea oral, deci folclorizate), raportul dintre tradiție și inovație în proverbe, notele deosebitoare față de zicători și expresiile proverbiale (acestea fără conținut ideatic). În *Folclor literar românesc* (în colab. cu Mihai Pop *) (Buc., EDP, 1976, 368 p.) răspunde de redactarea întregului vol. și semnează cap. despre ist. folcloristicii europene, caracterele specifice ale folc., categoriile folc., poezia de ritual și ceremonial, proza pop.

Alte op.: *Tema și imaginea muncii în lirica populară*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 1—2, 1961, p. 115—122; *Experiența creației folclorice, factor de inovație reală în poezia contemporană*, în *Luc.*, Buc., an. IV, nr. 24, 15 dec. 1961, p. 11; *Învățămîntul folcloric în R.P.R.*, în *Buletinul de informații*, Buc., nr. 5, 1962, p. 12—13; *Elemente înnoitoare în stadiul contemporan al evoluției basmului*, în *RF*, an. VIII, nr. 1—2, 1963, p. 144—152; *Formele descriptive ale poeziei riturilor agrare*, în *AUBLLR*, an. XII, nr. 28, 1964, p. 117—124; *Discuții în legătură cu periodizarea literaturii populare*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 3, 1965, p. 327—331; *Un portret folcloric al lui Cuza*, în *VR*, Buc., an. XIX, nr. 1, ian. 1966, p. 31—34; *Folclor poetic*, I, Vol. îngr., cu note, glosar și indice de inf. de ~, Buc., EȘ, 1967, 331 p.; *Observații privind structura poeziei cîntecelor ceremoniale de înmormîntare (cîntecul bradului)*, în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 99—113. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

S

SADOVEANU Mihail, n. 5 nov. 1880, Pașcani — m. 19 oct. 1961, Buc. Șc. pr. în Vatra Pașcani și la Pașcani (1887—1891); st. gimn. la gimn. «Alecu Donici» din Fălticeni (1892—1897); st. l. la Liceul Național din Iași (1897—1900); st. univ. de drept (neterminate) la Buc. (1900). Copist la Casa școalelor (1904); subșef de birou la Direcția artelor din Ministerul Instrucției și Cultelor (1905); inspector al Cercurilor culturale (1907); se stabilește la Fălticeni (1910—1918); preș. al SSR (1909); director al Teatrului Național din Iași (1910—1919); se stabilește la Iași (1918—1936); călătorii în Olanda (1927) și la Constantinopol (1929); se stabilește la Buc. (1936); călătorie în U.R.S.S. (1945); m. al Prezidiului Adunării Deputaților (1947); vicepreș. al Prezidiului Marii Adunări Naționale (1948—1961). M. coresp. (1916) și m. activ (1921) al Acad. Rom.; laureat al Premiului național pentru literatură (1924); dr. honoris causa al Univ. din Iași (1936); laureat la Premiului de Stat (clasa I) pentru romanul *Nicoară Potcoavă* (1952); i se acordă titlul de Erou al Muncii Socialiste și medalia Secera și Ciocanul (1955); laureat al Premiului internațional Lenin pentru întărirea prieteniei între popoare (1961). Red. la *Sămănătorul*, *Cumpăna*, *Însemnări literare*, *Însemnări ieșene*; director politic al ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*; conduce, împreună cu Matei Rusu, rev. *Lumea* și, cu Artur Gorovei*, *Răvașul poporului*; colab. și la *Adevărul literar și artistic*, *Albina*, *Bilete de papagal*, *Contemporanul*, *Dracu*, *Făt-Frumos*, *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Lumea bazar*, *Minerva*, *Opinia*, *Pagini alese*, *Pagini literare*, *Revista idealistă*, *Revista fundațiilor regale*, *Revista literară*, *Revista modernă*, *România*, *Scînteia*, *Teatrul*, *Torța*, *Universul*, *Universul literar*, *Viața românească*, *Viața nouă* ș.a.

Autor al memorabilei mărturisiri «poporul este părintele meu literar» (*Mărturisiri*, în *Opere*, vol. 19, Buc., EPL 1964, p. 465), S. subliniază în discursul de recepție la Acad. Rom. (9 iun. 1923), în numeroase art. ca și în op. sale literare (îndeosebi în *Creanga de aur*, 1933; *Viața lui Ștefan cel Mare*, 1934; *Istorisiri de vînătoare*, 1937; *Anii de ucenicie*, 1944; *Cîntecul Mioarei*, 1961), vechimea, fondul primitiv, originalitatea, frumusețea și vigoarea culturii pop. rom. După opinia lui **S.**, cîntecele pop. au deopotrivă valoare de document puternic evocator al trecutului (fiind «răsunete ale puținelor bucurii și a nesfîrșitelor dureri ale trecutului») și valoare artistică («o artă de o

finețe deosebită»). Datinile și credințele sînt «alcătuiri vii ale religiei pămîntului acestuia », datina, de vechime imemorială, fiind « lege nescrisă, cu mult mai tare decît trecătoarele rînduieli scrise ». Din rîndul celor mai vechi datini, antecreștine, amintește capra, călușul, ursul, vasilca, plugușorul, iar dintre cele introduse sau influențate de creștinism, cîntecul de stea, colinda, misterul dramatic al irozilor. Multe datini sînt, observă S., moșteniri dacice, cucerirea romană nereușind să le scoată din circulația pop. ori măcar să le diminueze rolurile sociale. În consens cu această obs., afirmă vechimea melosului pop. a baladelor și mai ales a *Mioriței*, « un cîntec de păstori din zorii veacurilor și ai legendelor », « cea mai nobilă manifestare poetică a neamului nostru », punct de pornire a capodoperei sale *Baltagul*. Dintre celelalte balade remarcă pe cele « pline de putere de expresie » *(Corbea)* și pe cele care, cu « o stranie putere de evocare, ne fură spre lumi romantice » *(Toma Alimoș)*. În genere, folc. rom., în care se întîlnesc atîtea umbre ale trecutului de împilare, îi apare ca o expresie tonică, de vitalitate a spiritualității poporului nostru, ca un mijloc de rezistență în vălmășagul restriștilor istoriei: « doina și cîntecul bătrînesc au fost izvoare de viață și energie ». Deși atitudinea sa față de folc. are o tentă romantică, în chestiunea fundamentală a genezei cîntecelor pop., se situează pe poziții contrare concepției romantice prin rolul hotărîtor pe care îl acordă, ca și P. Cancel * ș.a., contribuției indivizilor talentați, și nu masei nediferențiate, talentul individual determinînd, după opinia lui, atît în folc. cît și în creația cultă, valoarea artistică. În consecință, propune o atentă selectare a inf., prealabilă înregistrării, după capacitatea de a oferi piese semnificative sub raport artistic și o riguroasă alegere a textelor, înainte de publicare, după criterii estetice. Preocupat cu precădere de valorile artistice ale creației pop. (« am căutat expresiunea originală și juvaerul literar »), scriitorul nu se raliază aprecierilor globale, înflăcărate, exaltate ale lui V. Alecsandri * și B. Delavrancea * (« care au mers pînă acolo încît i-au atribuit [folc. rom.] un fel de primat artistic față de producția similară a altor neamuri »), dar nici scepticismului manifestat de D. Zamfirescu și E. Lovinescu. Recunoaște, pe baza unei atente examinări a spiritualității rom., aportul folc. la definirea locului nostru în spațiul universal: fondul nostru artistic original « singur ne poate fixa în timp și spațiu ». Analizează fenomenul folcloric în devenirea lui, îi observă muta-

țiile, compartimentele caduce și recomandă să se manifeste o deosebită grijă pentru păstrarea nealterată a inestimabilului « depozit sacru » moștenit de la părinți. Totodată însă, ca și I. Agârbiceanu *, consideră că fondul artistic tradițional nu este incompatibil cu vreo formă a progresului material. Adept al unei tradiții active, S. indică valorile spirituale autentice pe care trebuie să se clădească lit. națională, dar, ca și I. Agârbiceanu *, consideră exterioare sferei folc. rom. cîntecele de lume, indiferent de proveniența lor, rurală sau urbană, acestea din urmă fiind pline de « pehlivănii și de insanități verbale », opinie justificată în parte (deși cîntecele orășenești de « inimă albastră » au plăcut, în sec. 19, Văcărești lor, și în zilele noastre lui M. R. Paraschivescu, iar Ov. Papadima * le-a dedicat un st. remarcabil) de influențele lăutărești exorbitante trăsăturilor fundamentale, definitorii ale folc. rom. Scrie art. elogioase despre V. Alecsandri *, A. Gorovei *, T. Pamfile *, A. Bîrseanu *, M. Costăchescu *, I. Mușlea *, I. Diaconu *, prețuindu-le activitatea închinată valorificării folc. rom.

Bibl. ref.: Al. Săndulescu, *Mihail Sadoveanu despre poezia populară*, în *Scrisul bănățean*, Tim., an. XIII, nr. 2, febr. 1961, p. 52—54; I. Oprișan, *Concepția lui M. Sadoveanu despre folclor*, în *Lb. lit.*, Buc., 1960, vol. XVIII, p. 155—171; N. Bot, *Mihail Sadoveanu și folclorul*, în *L*, Panciova (R.S.F. Iugoslavia), 1965, nr. 3—4, p. 172—180 **(I.D.)**

SALA Vasile, n. 1 ian. 1862, Drăgănești, jud. Bihor — m. 6 aug. 1942, Vașcău, jud. Bihor. St. gimn. la Beiuș; st. « preparandale » la Arad; un curs pedagogic « complimentar » la Buc. (1906). Înv. în loc. bihorene Vașcău-Bărăști, Hinchiriș, Șuștini; pensionat în 1928. Colab. la *Almanahul învățătorilor români*, *Banatul literar*, *Biserica și școala*, *Bunul econom*, *Calendarul diocezan*, *Calicul*, *Cele trei Crișuri*, *Familia*, *Foaia literară*, *Foaia poporului*, *Gazeta de Vest*, *Gazeta poporului*, *Izvorașul*, *Luceafărul literar*, *Poporul român*, *Revista critică-literară*, *Revista lunară*, *Rînduri*, *Sibiul umoristic*, *Șezătoarea*, *Timișana*, *Tribuna poporului* ș.a.

S. debutează în folcloristică răspunzînd (în 1882) la chestionarul *Obiceiele juridice ale poporului român* al lui B. P. Hasdeu *; peste un deceniu va răspunde și la acela al lui N. Densușianu *, *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățile țărilor locuite de români* (1893). Culege doine și hore, descîntece, colinde, balade, legende, strigături, povești (*Cei doi grofi*, Povești cu haz, Edit. noastră, col. BV, nr. 10, 1938, 32 p.; *O sută de frați și o sută de surori*, Povești, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 13, 1938, 48 p.; *Comoara cu povești frumoase*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 24, 1939, 16 p.; *Soacra tirană*, Povești din popor, Buc.,

Edit. noastră, col. BV, nr. 11, f.a., 48 p.), poveștile, deși prelucrările sînt vizibile, fiind cele mai interesante, autorul figurînd ca primul culegător cu un interes mai larg pentru proza pop. bihoreană. Cele peste 50 de br. pe care le publică și le împarte singur țăranilor, în zilele de tîrg la Vașcău, fac din **S.** un credincios al devizei antonpannești pe care, ca și I. G. Sbiera *, o pune ca moto pe fiecare col. a sa: « de la popor adunate, la popor date » și trădează intenția unei monografii a folc. bihorean. Lipsa de pregătire filologică a folcloristului, neautenticitatea unor texte din br. sale, faptul că juxtapune clg. autentice și creații personale, lipsa unor precizări privind inf. și loc. scad mult din meritele clg. lui **S.**, altminteri prețuit de I.A. Zanne *, Ov. Densusianu *, S. Fl. Marian *, M. Sadoveanu *, B. Bartók, J. U. Jarník *, G. Weigand, cărora le trimite var. și informații, și de MLR din Cluj, care-l premiază pentru clg. trimise.

Alte op.: *Datinele poporului românesc la nuntă, în plășile Beiușului și Vașcăului*, Beiuș, col. BV, nr. 2, 1936 [pe copertă: 1937], 61 p.; *Dorea, istețul Draganeștilor*, Nuvelă din popor, Buc., col. « Biblioteca satelor », nr. 11, [1937], 29 p.; *Avram Iancu și ungurii (1848)*, Poezii, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 3, f.a., 32 p.; *Balade și legende*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 4, (1937), 54 p.; *Craiul pruncilor*, Poveste, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 8, f.a., 32 p.; *Str igături bătrînești*, Doine. Hore, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 14, 1938, 67 p.; *Doine din Bihor*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 15, f.a., 63 p.; *Hore bihorene*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 16, 1938, 45 p.; *Poezii poporale din Bihor*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 17, 1938, 32 p. ; *Chiuituri bihorene*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 18, 1938, 32 p.; *Flori din Bihor*, Cîntece poporale, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 19, 1939, 32 p.; *Frumusețea chiuiturilor de pe plaiurile bihorene*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 20, 1939, 19 p.; *Bihorul în cîntecele sale poporale*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 21, 1939, 55 p.; *Hai la joc*, Hore și doine bihorene, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr.22, 1939, 32 p.; *Mîndrețea jocului bihorean*, Doine și hore, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 23, 1939, 50 p.; *Folclorul bătrînesc*, Poezii populare, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 25, 1939, 16 p.; *Du-te bade și te culcă*, Cîntece populare, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 26, 1939, 26 p.; *Aș muri...*, Poezii populare, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 27, 1939, 32 p.; *Mormîntul*, Versuri, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 28, 1939, 32 p.; *Doruri*, Poezii populare, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 29, 1939, 32 p.; *De-ale poporului*, Poezii populare, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 30, 1939, 36 p.; *Pățania lui Mîndru Solomon cu Ciuma* (Poveste), Oradea, Tip. diecezană, col. BV, nr. 32 [1939], 11 p.; *Descîntece*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 33, 1940, 32 p.; *Descîntece bihorene*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 34, f.a., 24 p.; *Descîntece de prin Bihor*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 35, f.a., 16 p.; *Descîntecul de la mine, leacul de la Dumnezeu*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 36, f.a., 16 p.; *Descîntece bătrînești*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 37, f.a., 16 p.; *Descîntec de speriat*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 38, f.a., 16 p.; *Zîmbete populare*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 39, f.a., 32 p.; *De-ale mele*, Descîntece și versuri, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 40, f.a., 16 p.; *Descîntec de desclintit*, Buc., Edit.

Scanned with OKEN Scanner

noastră, col. BV, nr. 41, f.a., 16 p.; *Descîntec de Marin*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 42, f.a., 16 p.; *Descîntec de matrice cu ceas rău*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 43, f.a., 16 p.; *Descîntec de deochiat (potcă)*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 44, 16 p.; *Descîntec de mărit*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 45, f.a., 16 p.; *Descîntec de legat*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 46, f.a., 16 p.; *Un suspin*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 47, f.a., 16 p.; *La pruncii mici*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 48, f.a., 16 p.; *Bocete*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 49, f.a., 16 p.; *Cîntarea la nuntă*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 50, 1940, 16 p.; *Văietări, bocete după morți*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 51, 1940, 16 p.; *Bocete bihorene*, Buc., Edit. noastră, col. BV, nr. 52, f.a., 16 p.

Bibl. ref.: Ion Mușlea, *Vasile Sala*, în *Tr.*, Sibiu, LXXXIII, nr. 12, dec. 1942, p. 971—973; *Scrisori către Artur Gorovei*, Ed. îngr. și introducere de Maria Luiza Ungureanu, Buc., Minerva, 1970, p. 336—340; Marius Sala, *Vasile Sala*, în *Fam.*, Oradea, an. XI, nr. 10, oct. 1975, p. 10. **(I.D.)**

SANDU-TIMOC Cristea, n. 8 sept. 1916, Zlocutea (azi în R.S.F. Iugoslavia). Șc. pr. în loc. natală (1924—1926); st. s. la Tr. Severin (1929—1932); st. norm. la Craiova (1933—1937); st. univ. de drept la Buc. (1945—1949). Înv. și prof. s. (1937) la Vîrșeț (R.S.F. Iugoslavia), la Cănicea, jud. Caraș-Severin (1940), în sat. Degerați, com. Cerveniția, jud. Mehedinți (1948—1949), la Ciacova, jud. Timiș (1949—1951), la Tim. (1951—1953); atașat cu probleme de presă și cultură al Ambasadei României din Belgrad (1946); jurist-consult la Tim. (din 1959). Colab. la *Analele Societății de limba română* (Zrenjanin, R.S.F. Iugoslavia), *Foaia Timocului*, *Izvorașul*, *Nădejdea* (Vîrșeț, R.S.F. Iugoslavia), *Orizont*, *Revista fundațiilor regale* ș.a.

S.-T. este cel mai cunoscut culegător cont. de folc. de la rom. de pe Valea Timocului (R. S. F. Iugoslavia), reg. prospectată înaintea sa de Vuk Karadžić *, Émile Picot *, Gustav Weigand, C. Cosmescu, Em. Bucuța *, I. A. Candrea *, Th. D. Speranția *, G. Giuglea * și G. Vîlsan *. Zona cercetată « este în vecinătatea Olteniei și Banatului, limba românească auzindu-se, la miază-zi pe Dunăre, pe o linie dreaptă de la Tr. Severin spre Niș de cca 100—150 km ». Primul său vol., *Poezii populare de la românii de pe Valea Timocului*, Culese de ~, Cu o introducere de N. Cartojan (Craiova, Scrisul românesc, 1943, 352 p.), conține 30 balade (antiotomane, haiducești și fantastice), dintre care se remarcă *Stanislav Voinicu*, *Antofiță a lui Vioară*, *Ardiu crăișor*, *Dinu și Voichița*, *Oleac*. Întreaga col. vădește rolul jucat de rom. timoceni în vehicularea cîntecelor bătrînești, în transmiterea motivelor pe ambele maluri ale Dunării. Această primă clg. este fericit completată de vol. *Cîntece bătrînești și doine*, Cuvînt înainte de Tudor Arghezi (Buc., EPL, 1967, 500 p.). Col. se impune atenției atît prin caracterul ei științific (transcriere atentă, relații despre loc. și inf.), cît și prin bogatul cap. de

balade (113 piese) — fantastice, vitejești, păstorești (între care se disting prin valoare artistică și originalitate *Cîntecul străinului*, *Străinul*, *Miorița*, *Costea și Fulga*), haiducești, despre hoțomani, de curte (o var. pe tema jertfei zidirii: *Negru Vodă și Manolea*) și familiale. Lirica măruntă poartă denumiri specifice: «frînturele» și «drăgostele», majoritatea cîntecelor din col. sînt exclusiv timocene, dar alături de acestea figurează cîteva cu largă circulație atît în Oltenia cît și în Muntenia, ceea ce demonstrează existența unei largi arii folclorice românești în zona balcanică. **S.-T.** este și autorul unui vol. de basme prelucrate, *Casa din Dunăre* (Tim., Facla, 1974), inspirate din folc. rom. de pe Valea Timocului.

Bibl. ref.: I. Oprișan, *Cristea Sandu Timoc: «Cîntece bătrînești și doine»*, în *RITL*, Buc., 1967, tom. 17, nr. 2, p. 365—367; Virgiliu Florea, *Cristea Sandu Timoc: «Cîntece bătrînești și doine»*, în *S.*, Cluj, an. XVIII, nr. 11, nov. 1967, p. 107—109; Dr. Momcilo Savici, *Cristea Sandu Timoc: «Cîntece bătrînești și doine»*, în *Prilozi za jezic, istoriju i folklor*, Beograd, 1967, vol. 33, caietul 3—4, p. 297—301; Valeriu Rusu, *Cristea Sandu Timoc: «Cîntece bătrînești și doine»*, în *LR*, Buc., an. VII, nr. 2, 1968, p. 183—184. **(I.D.)**

SAVIN Petru Gh., n. 21 aug. 1891, Jorăști, jud. Galați. St. sem. și norm. la Iași (abs. în 1914). Editează rev. *Doina* (1928—1930); colab. și la *Albina*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Neamul românesc pentru popor*, *Ramuri*, *Sămănătorul*, *Tudor Pamfile*.

Folclorist diletant, cu veleități literare, **S.**, colaborator apropiat al lui D. Furtună *, culege și publică, fără rigoare științifică (nu menționează numele loc. și ale inf.), paștișîndu-l pe Ion Creangă *, 24 snoave, 3 legende și 2 povestiri moralizatoare în vol. *Clăcășește*, Glume, jitii, taclale și polojănii din popor (Bîrlad, Tip. Modernă, 1911, 91 p.), 12 basme în vol. *Povești* (Bîrlad Tip. D. Lupașcu, 1914, 129 p.), 11 povești și o snoavă în vol, *Mîndrul florilor*, Povești, publicate între 1909—1914 în diferite rev., ca *Ramuri*, *Sămănătorul*, *Neamul românesc literar*, *Albina*, *Ion Creangă* ș.a., iar altele, inedite (Buc., Edit. Cugetarea, f.a., 144 p.). **(S.C.S.)**

SĂULESCU Gheorghe, n. 4 mart. 1798, într-o loc. necunoscută din ținutul Huși — m. 20 aug./2 sept. 1864, ?. Urmează clasa de lb. gr. a dascălului Gheorghe Patmiotul, la Huși (1807); «clasele gramaticale» și «umanioare» la Șc. Domnească din Iași; st. superioare la Chios (Grecia) (1819—1821); st. gimn. la Cernăuți (1821—1827). Prof. s. de lb. rom., de ist. universală și de logică la Șc. de la Trei Ierarhi din Iași; prof. la Acad. Mihăileană din Iași, pînă la pensionare (1853). Red. la *Albina românească*; colab. și la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

Filolog, autor de cărți didactice, adept al principiilor direcției latiniste pe care le aplică și în cercetările sale de folc., **S.** se ocupă de creația pop. înaintea scriitorilor C. Negruzzi *, V. Alecsandri * și Al. Russo *. Prelucrează colinde și descîntece, introducînd termeni noi și schimbînd denumirile (de ex. descîntecul de dragoste apare cu titlul « descîntec de filtre »). Publică doar cîteva colinde în cadrul art. *Calendariul* (în *FMIL*, Brașov, an. X, nr. 2, 13 ian. 1847, p. 13—16, nr. 3, 20 ian. 1847, p. 21—24, nr. 4, 27 ian. 1847, p. 29—32) și *Colinda a II-a* (*Ibid.*, an. XI, nr. 3, 19 ian. 1848, p. 21—23, nr. 4, 26 ian. 1848, p. 29—31); descîntecele culese de **S.** au fost incluse de S. Fl. Marian * în col. sa.

Bibl. ref.: *Mănunchiu din manuscrisele lui Gh. Săulescu (Raporturi despre ele, de domnii S. Fl. Marian, N. Ionescu, T. Maiorescu și Iacob Negruzzi*, extras din *AAR*, Buc., seria a II-a, tom. VIII, *Memorii și notițe*, 1883, secția a II-a, 60 p.; G. Călinescu, *Material documentar*, în *SCILF*, Buc., an. IX, 1960, nr. 4, p. 728—731. **(I.D.)**

SBIERA ION G., n. 30 oct. 1836, Horodnicul de Jos, jud. Suceava — m. 20 oct. 1916, Cernăuți. St. gimn. la Cernăuți (1849—1857), avînd ca prof. pe Aron Pumnul, căruia îi va urma la catedra de lb. și lit. rom. de la Inst. de st. filozofice din Cernăuți; st. univ. de drept, filoz. și lingv. la Viena (1857—1861). Prof. s. de lb. și lit. rom. la gimn. din Cernăuți (1861—1871); custode la Biblioteca Bucovinei din Cernăuți (1871—1875); docent suplinitor de lb. și lit. rom. la Inst. de st. filozofice din Cernăuți (1871—1881); prof. la același inst. (1881—1909). Fondator al soc. culturale și literare Reuniunea rom. de lectură (1861) devenită apoi (1862) Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina. M. al Acad. Rom. (1866). Red. la *Foaia Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina* (din 1866); colab. și la *Arhiva*, *Familia*, *Gazeta Bucovinei*, *Gazeta de Transilvania*, *Junimea literară*.

« Promotorul culegerilor de folclor din Bucovina » (*IFR*, p. 124), **S.** își începe activitatea, după propria-i mărturie, « încă ca studinte gimnazial », prin 1855—1856, adunînd, ajutat de fratele său Nicula **S.** și de un alt coleg, Porfiriu Popescu, din Ciudei, probabil sub îndemnul lui Aron Pumnul, cu predilecție proză pop. Pînă în 1886, cînd, după multe și variate opreliști și revizuiri, reușește să o publice (*Povești poporale românești*, Din popor luate și poporului date, Cernăuți, Tip. arhiepiscopală, VIII + 324 p.), col. sa număra 27 basme, 1 basm despre animale, 18 snoave, 6 legende, cîteva (7) neobișnuite în alte clg. rom., descrieri de personaje fantastice (balauri, moroi, strigoi, strîgi, tricolici, zmei), precum și 160 de « șimilituri » (ghicitori). Modelul, depășit prin « șimilituri », a fost de mult identificat: col. fraților Schott *.

Dar intenția lui S., expusă în chiar titlul col. (el o numește « adunătură »), și în apelul publicat sub titlul cu reminiscențe aronpumniste *Cătră iubitorii scripturei năciunești și sporitorii binelui obștesc* (în *FMIL*, Brașov, nr. 32, 10 dec. 1858, p. 208—209), nu era numai metodologică, ci și politică: aceea de a realiza o col. complexă și critică (cu « anotăciuni »), care să exprime unitatea națională a poporului rom. și bogăția lui spirituală așa cum se reflectă în folc.: « Pînă acuma se află o adunătură cam însemnată de povești, cîntece, cineleture [= ghicitori], vorbe vechi sau zicame și basne sau fabule și pentru ca s-o împlinesc, rog toți iubitorii acestora și sporitorii binelui obștesc ca să binevoiască și să-mi întindă o mînă de ajutoriu ca să poată cuprinde această adunătură atari odoare nu numai dintr-un ținut sau dintr-o țară, ci din toate pe unde se mai află picior de român ». Din păcate, apelul a rămas fără răspuns, astfel că « adunătura » publicată reprezintă proza folclorică bucovineană de pe o arie destul de restrînsă: Horodnicul de Jos și Vicovul de Sus din jud. Suceava și loc. Ciudeiu, Cireș și Opaițeni din reg. izvoarelor Siretului și ale Sucevei. Și deși **S.** nu folosește metoda transcrierii directe a textelor, ci le repovestește « fără sevă, fără fluența organică povestitorilor populari » (*IFR*, p. 126), nu indică numele inf. și numai sporadic menționează numele loc., col. s-a impus atenției folcloriștilor prin impresia de autenticitate provenind din fidelitatea notării și reproducerii pronunției, cuvintelor, expresiilor și structurilor sintactice specifice povestașilor bucovineni, precum și, mai cu seamă, prin marele nr. de var. reproduse. **S.** este de asemenea autorul unei modeste clg. de *Colinde, cîntice de stea și urări la nunți*, Din popor luate și poporului date (Cernăuți, Edit. Soc. pentru cultura și lit. rom. în Bucovina, 1888, VIII + 117 p.), realizată între 1861 și 1871, cu ajutorul elevilor de la gimn. din Cernăuți, în care piesele, mediocre, sînt reproduse fără nici o indicație despre proveniența lor și despre ritualul în care se încadrează, precum și a cîtorva art. dintre care merită a fi semnalat, pentru interesul bibliografic al temei, acela *Despre însămnința refrenului de « O Lere Doamne » din colindele române* (în *Foaia Soc. pentru lit. și cultura rom. în Bucovina*, Cernăuți, an. i, nr. 1, 2, 31 mart. 1865, p. 25—40), **S.** fiind de părere că refrenul rom. își are etimologia în larii romani, opinie împărtășită și de B. P. Hasdeu * în *Românii bănățeni* (Buc., Göbl, 1896, p. 67), dar combătută, cu bune

argumente, de Dimitrie Dan, în *Haileru Doamne* (Buc., Edit. NRR, 1901, 23 p.) și Al. Rosetti*.

Alte op.: *Cîntece poporale*, în *Foaia Soc. pentru lit. și cultura rom. în Bucovina*, Cernăuți, an. II, nr. 8—11, aug.—nov. 1866, p. 263—266; an. II, nr. 12, dec. 1866, p. 280—287; an. III, nr. 5—6, iun. 1867, p. 138—141; an. III, nr. 9—10—11, sept.—oct.—nov. 1867, p. 274—280.
Bibl. ref.: Ion Bianu, *Începătorii Academiei Române*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XLI, 1920—1922, *Partea administrativă și dezbaterile*, p. 367; Alex. Procopovici, *I. G. Sbiera*, Discurs rostit la serbarea organizată de Soc. pentru cultura și lit. rom. în Bucovina, în ziua de 1 nov. 1936, Cernăuți, 1936, 22 p.; Nicolae Bot, *Activitatea de folclorist a lui I. G. Sbiera*, în *REF*, Buc., an. XII, nr. 1, 1967, p. 27—37; G. Vrabie, *Folcloristica română*, Evoluție, curente și metode, Buc., EPL, 1968, p. 142—144; I. G. Sbiera, *Povești și poezii populare românești*, Ed. îngr. și prefațată de Pavel Țugui, Buc., Minerva, 1971, LIX + 530 p. **(S.C.S.)**

SCHULLERUS Adolf, n. 7 mart. 1864, Făgăraș — m. 27 ian. 1928, Sibiu. St. s. la Sibiu; st. teol. și apoi de fil. și germanistică la Berna, Leipzig (aici audiază cursurile filozofului W. Wundt și ale filologului Friedrich Zarncke) și Bud.; dr. în etnogr. la Leipzig cu teza *Zur Kritik des altnordischen Walhallglaubens [Cu privire la critica credinței în Walhalla a vechilor nordici]*, tipărită la Halle, în 1886. Rector la Șc. superioară germ. din Agnita; prof. de germ. la sem. evanghelic luteran din Sibiu (1889—1900); preot la Cincu, jud. Brașov (1900—1907); paroh al orașului Sibiu (1907—1922); vicar al episcopiei Sibiu (1922—1928). Dr. honoris causa al Univ. din Leipzig. Red. (1892—1927) al rev. *Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde;* colab. și la *Jahresbericht über die Erscheinungen auf dem Gebiete der germanischen Philologie*, *Mitteilungen des Verbandes deutscher Vereine für Volkskunde*, *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* (Berlin) ș.a.

Etnograf (semnează un tratat de etnogr. a sas. din Transilvania, *Siebenbürgischsächsische Volkskunde im Umriss [Schiță a etnografiei săsești din Transilvania]*, Leipzig, Verlag von Quelle & Meyer, 1926, XII + 179 p.), istoric literar, germanist, dialectolog și lexicograf (publică un dicționar al dialectului sas. transilvănean, la care lucraseră și J. K. Schuller*, Josef Haltrich* și Johann Wolff), **S.** este autorul primei încercări din ist. folcloristicii rom. de sistematizare a temelor basmului rom.: *Verzeichnis der rumänischen Märchen und Märchenvarianten, Nach dem System der Märchentypen Antti Aarnes*, Zusammengestellt von ~ *[Catalogul basmelor românești, După sistemul tipologiei basmelor al lui Antti Aarne*, Întocmit de ~ *]* (Helsinki, F. F. Communication edited for the Folklore Fellows, vol. XXVIII, 1928, 99+6+9 p.), lucrare de deosebită importanță, în ciuda unor omisiuni și a oscilațiilor în ceea ce privește încadrarea unor col. **S.** își prezintă indicele ca « o încercare provizorie de a pune ordine

în bogatul tezaur al basmelor românești, cu ajutorul schemei sumare dată de Antti Aarne în tipurile sale de povești ». Catalogul conține cap. despre poveștile cu animale, despre poveștile propriu-zise (povești magice, povești în formă de legendă, povești în formă de nuvelă, povești despre diavolul cel prost), despre snoave. În anexe include legende cu conținut moral, povești despre origini, anecdote ț.ig. Aria poveștii este mult lărgită, cuprinzînd în perimetrul ei și legenda și snoava. Raportînd poveștile rom. la clasificarea internațională a lui Aarne, **S.** conclude că peste 50% din tipurile rom. nu se găsesc în amintitul indice, concluzie ce sugerează bogăția, diversitatea și originalitatea eposului rom. Interesul lui **S.** pentru povești, evident și în « schița etnografică » mai sus menționată prin cercetarea comparată a basmului sas. transilvănean cu basmul rom. și cu cel mag., este exprimat mai pregnant în *Siebenbürgisches Märchenbuch [Cartea poveștilor din Transilvania]* (Hermannstadt, Honterus, 1930, 164 p.), realizată înaintea indicelui citat, dar publicată postum. Antol. cuprinde, în prima parte, tipuri de basme care demonstrează comunitatea parțială a basmelor rom., sas. și mag. (tipurile « mirele-animal », « Ileana Cosînzeana » și « mireasa-zînă »), fiecare cu var. celor 3 eposuri. Alt grup de basme are menirea de a evidenția particularitățile eposurilor pop. ale celor trei naționalități. În încheiere adaugă 3 grupaje de snoave (cele rom. au în centru pe Păcală). St. intr. al antol. este deosebit de interesant prin prețuirea acordată poeziei pop. rom., prin considerațiile privitoare la vechimea, la bogăția tematică, la marea forță de proliferare în noi var., la « bogata rezervă de mijloace stilistice tradiționale », la « umorul plin de surprize și bine adaptat tonului poveștii ». Basmul rom. îi pare a fi bun conservator al vechilor mituri: « Unde se observă paralela între poveștile românești și cele ale popoarelor conlocuitoare, basmele românilor poartă pretutindeni vechiul cuprins, îmbibat de gîndirea mitică pînă la saturație și legăturile lor cu literatura populară antică apar evidente ». Alte observații se referă la actul povestirii ca act moral și la participarea povestitorului la actul comunicării: « Povestitorul român trăiește totul în și prin povestirea sa ».

Bibl. ref.: Herman Kügler, *Adolf Schullerus zum Gedächtnis [In memoriam Adolf Schullerus]*, Helsinki, F. F. Communications nr. 80, 1928, 9 p.; Ovidiu Papadima, *Adolf Schullerus și folclorul românesc*, în *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 509—573. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

SCHULLERUS Pauline, n. 5 apr. 1858, Cincu Mare, jud. Brașov — m. 29 dec. 1929, Sibiu. După ce absolvă șc. pr., face 6 clase gimnaziale în particular. cu tatăl ei. Nu îndeplinește nici o funcție, ocupîndu-se exclusiv cu cercetările folclorice și etnografice. Colab. la *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, Deutsche Bauern-Hochschule, Zeitschrift für deutsche Bauernkultur, Deutsche Tagespost, Frauenblatt, Frauen-Zeitung, Glaube und Heimat, Kalender des Siebenbürger Volksfreundes, Kirchliche Blätter, Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, Landwirtschaftliche Blätter für Siebenbürgen, Sachs', halte Wacht, Zeitung heimattreuer Siebenbürger Sachsen und ihrer Freunde, Siebenbürger Sachsen, Sonderheft der Zeitschrift Deutsches Vaterland, Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt.*

S. realizează impresionanta col. *Rumänische Volksmärchen aus dem mittleren Harbachtal [Povești populare românești din valea mijlocie a Hîrtibaciului]* cu anexa *Rumänische Volksmärchen aus dem Altal [Povești populare românești din valea Oltului]* (în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, an. XXXIII, 1905/1906, p. 302—692), valoroasă atît în sine cît și pentru contribuția adusă, alături de col. fraților Schott *, la cunoașterea peste hotare a prozei pop. rom. « Cea mai întinsă colecție de povești românești din Transilvania », apreciată și de cercetători europeni ca Johannes Bolte și A. de Cock, *Rumänische Volksmärchen...* conține 137 narațiuni a căror notă particulară esențială este lapidaritatea, concizia, povestirea fiind « simplă, preocupată de esențial, condusă *sachlich* din peripeție în peripeție pentru a fi inteligibilă » (*IFR*, p. 423—424). Cele mai multe texte, notate direct în rom. și apoi traduse cu o uimitoare fidelitate în lb. germ., au fost culese din Alțîna, jud. Sibiu (80) și din loc. Nocrich (9), Marpod (8), Ghijasa (6), Benești (5), Vurpăr (4), toate în jud. Sibiu. Textele din anexă provin din loc. Cincu Mare (6) și Rucăr (5), ambele în jud. Brașov. Locul întîi îl ocupă basmele fantastice (83), urmate de basme despre animale (6), snoave (6); anexa cuprinde 10 basme fantastice și o snoavă. Col. este precedată de o introducere, în care se fac precizări cu privire la metoda de clg. a autoarei, urmate de descrierea vieții rom. din loc. cercetate, stăruindu-se asupra credințelor, muncilor și ocaziilor de petrecere, obiceiurilor, sărbătorilor calendaristice, lit. paremiologice. Se dau de asemenea relații privind portul pop., alimentația. Cîteva p. interesante sînt acordate prezentării fenomenului povestitului, cu ocaziile lui și cu atitudinea povestitorilor față de textele povestite. *Sagen aus Alzen [Legende din Alțîna]* (în *Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde*, an. XXIV,

1901, p. 129—133) include 9 texte din folc. rom. și al sas. În *Sächsische Märchen aus Alzen [Povești săsești din Alțîna]* (*Ibid.*, an. XXII, 1899, p. 4—6) cercetează povestea despre König Scheidvogel. Corespondența folcloristei cu Adolf Schullerus * amintește și de o col. a sa de strigături, încă nedescoperită. O altă latură a activității ei o constituie lucrările de etnobotanică, cea mai importantă fiind *Pflanzen in Glaube und Brauch der Siebenbürger Sachsen [Plantele în credințele și obiceiurile sașilor din Transilvania]*, (în *Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, an. XL, 1916—1921, nr. 1, p. 78—188, nr. 3, p. 348—426), în care sînt descrise aproape 250 de plante, informațiile fiind obținute din 50 de loc. din jud. Sibiu, Brașov, Mureș, Bistrița-Năsăud. Preocupată de consemnarea credințelor, practicilor magice și medicale, a obiceiurilor și legendelor despre plante ale sas., **S.** face numeroase referiri și la etnobotanica rom., notînd existența unor termeni comuni în etnobotanica rom. și cea sas., pătrunderea unor versuri sau expresii rom. în folc. și în vorbirea sas., op. ei devenind o bună sursă de informație pentru studierea interferențelor culturale rom.-sas. Colab. la dicționarul sas. elaborat sub conducerea lui Adolf Schullerus *.

Bibl. ref.: Anna Schuller (Schullerus), *Pauline Schullerus, Eine sächsische Pfarrerstochter [Pauline Schullerus, O fiică de preot sas]*, în *Christlicher Hausfreund, Kalender für die ev. Glaubensgenossen Augsburger Bekenntnis in Rumänien auf das Schaltjahr 1932*, p. 103—112; Rolf Wilh. Brednich și Ion Taloș, *Pauline Schullerus*, în *AMET*, Cluj-Napoca, 1976, p. 297—320; Pauline Schullerus, *Rumänische Volksmärchen aus dem mittleren Harbachtal*, Neuausgabe besorgt von Rolf Wilh. Brednich und Ion Taloș, Kriterion Verlag, Bukarest, 1977, 627 p. (cuprinde toată proza culeasă de P. Schullerus, în text integral sau în rezumate, bibl. op. și bibl. cr.); Adrian Fochi, *Un remarcabil eveniment editorial*, în *Luc.*, Buc., an. XXI, nr. 11, 18 mart. 1978, p. 2. **(I.D.)**

SCURTU Vasile, n. 15 mai 1906, Parva, jud. Bistrița-Năsăud — m. 19 sept. 1968, Cluj. Șc. pr. în loc. natală (1911—1917); st. s. la Năsăud (1917—1924); st. univ. de lt. la Cluj (1924—1928); dr. în fil. al Univ. din Cluj (1943) cu teza *Termenii de înrudire în limba română*, publicată în 1966 și premiată de Acad. R.S.R. (1968) cu premiul «Timotei Cipariu». Prof. s. la Satu Mare (1930—1939), Craiova (1940—1945) și Cluj (1945—1968). M. coresp. al ASTRA; m. al Soc. rom. de lingv. Colab. la *Afirmarea*, *Anuarul Arhivei de folclor*, *Arhiva someșeană*, *Cercetări de lingvistică*, *Gazeta Sătmarului*, *Studii și cercetări lingvistice* ș.a.

Lingvist cu contribuții ce se remarcă prin scrupulozitate științifică (*Termenii de înrudire în limba română*, Buc., EARSR, 1966, XI + 403 p. cu h.), **S.** este și autorul unuia din cele mai bune st. realizate de șc. etnofolclorică de la Cluj, *Cercetări fol-*

clorice în Ugocea românească (jud. Satu Mare), publicat în *AAF*, 1942, p. 123—300 + 3 pl.). Autorul examinează 8 loc. sătmărene (Batarci, Bocicău, Comlăușa, Gherța Mare, Gherța Mică, Tarna Mare, Turț și Valea Seacă) sub toate laturile avute în vedere de st. monografice similare apărute în prestigioasa publicație amintită: ținutul, trecutul istoric, ocupațiile, starea și firea locuitorilor, locuința, hrana, tipul și portul, folc. și graiul. Zona cercetată se distinge mai ales prin țipurituri (gen bogat, cu o mare suprafață și cu influență și asupra altor forme poetice, cum sînt bocetele, care aici se « țipuresc » sau « se horesc »), prin colinde (cele mai multe mitice), descîntece, credințe și superstiții, mai puțin însă prin povești, snoave, balade. Raportînd folc. ugocean la cel oșenesc (cercetat de I. A. Candrea *, C. Brăiloiu, I. Mușlea *) și la cel maramureșean (cules de Al. Țiplea *, Tit Bud *, I. Bîrlea *, T. Papahagi *), **S.** conclude că « folclorul ugocean se aseamănă foarte mult cu cel din Țara Oașului și mai puțin cu cel din Maramureș. Cu particularități firești, creația pop. din zona investigată este un atestat al marii vechimi a elementului rom., textele culese vădind « o prelungire și o continuitate spre nord-vest a aceleiași vieți românești ». « Materialul folcloric adunat — notează **S.** — este un document al existenței noastre. El este în același timp și un semn al vitalității neamului nostru, care, cu toate nenorocirile care s-au abătut asupra lui în cursul timpurilor, și-a păstrat ceea ce numim specificul nostru național. Influențele străine n-au alterat sufletul românesc, manifestat cu prisosință în producțiunile poporane. » Col. fiind realizată de un lingvist, beneficiază de transcriere cu semne diacritice (ę pentru e deschis, d', ń, t', h' pentru notarea palatalizării). **S.** lasă în ms., la sectorul de etnogr. și folc. din Cluj, 169 de caiete cu folc. din Transilvania, cules cu ajutorul elevilor.

Bibl. ref.: Alexandru Tohăneanu, *Vasile Scurtu: « Cercetări folclorice în Ugocea românească »*, în *CL*, Buc., an. LXXVI, nr. 5—6, mai—iun. 1943, p. 442; C. D. Papastate, *Vasile Scurtu: « Cercetări folclorice în Ugocea românească »*, în *R.*, Craiova, an. XXXIX, nr. 8—10, aug.—oct. 1943, p. 321—325. **(I.D.)**

SEVASTOS Elena, n. 16 mai 1864, Cucorăni, jud. Botoșani — m. 18 mart. 1929, Chișinău. Pregătită în particular în primul an, dă examen de 3 clase pr. în 1876, la Botoșani; st. s. (1876—1886) și st. univ. de lt. și filoz. (1886—1889) la Iași. Conduce rev. literară, științifică și folcloristică *Rîndunica;* colab. și la *Convorbiri literare*, *Românul* ș.a.

S. este «una din reprezentantele cele mai entuziaste ale vechii şcoale folcloristice care a înflorit în Moldova între anii 1870—1890, contemporane lui Canianu, Caranfil şi Miron Pompiliu» (I. Muşlea *). Cunoaşte folc. din copilărie («cîntecele poporane m-au legănat şi m-au crescut»). *Cîntece moldoveneşti* (Iaşi, Tip. Naţională, 1888, 344 p.) conţine doine (unele remaniate) şi 18 balade din Moldova, Muntenia şi Dobrogea. În 1893 publică în *Rîndunica* (nr. 8—10) *Cîntece din Ţara Oltului*, însoţite de un glosar regional. Lucrarea care o consacră este însă *Nunta la români*, Studiu istorico-etnografic comparativ (Buc., EAR, 1889, VIII + 406 p.), distinsă (1888) de Acad. Rom. cu premiul «I. Heliade Rădulescu». Structurată pe momentele principale ale nunţii (I. *Înaintea logodnei*; II. *Logodna şi încredinţarea*; III. *Nunta*; IV. *După nuntă*), monografia cuprinde, în viziune comparatistă (sînt invocate şi opiniile şi obs. unor specialişti străini, ca Angelo de Gubernatis, Carlo Giussani, Fustel de Coulange, Paul Lafargue ş.a.), descrierea unor practici magice şi vrăji, precum şi texte folclorice (oraţii de peţit, oraţii de iertăciune sau de închinare) culese personal, dar şi din alte col. Cu toate acestea lucrarea este inferioară, ca interpretare şi informaţie, celei similare a lui S. Fl. Marian *. Deşi teoretic susţine principiul reproducerii cu scrupulozitate a producţiilor folclorice, nu-l respectă în practică. Astfel, în *Anecdote poporane* (Iaşi, Edit. libr. Fraţii Şaraga, 1893, 167 p.) sînt versificări prolixe, «între folclor şi folclorizare, pe linia Anton Pann — Th. D. Speranţia» (Al. Bistriţianu *), iar în vol. *Poveşti* (Iaşi, col. «Fraţii Şaraga», nr. 1, 1892, 203 + II p.) există piese prelucrate, deşi grija pentru păstrarea unor atribute ale stilului oral este evidentă. Ambelor vol. le lipsesc precizările privitoare la numele inf. şi ale loc.

Alte op.: *Călătorii prin Ţara Românească*, Iaşi, Tip. Naţională, 1888, 186 p. **Bibl. ref.:** Ov. Densusianu, *Cum nu trebuie să se culeagă materialul folcloristic*, în *NRR*, Buc., vol. IV, nr. 37, 1—15 iul. 1901, p. 29; I. Muşlea, *Elena Sevastos*, în *DR*, Cluj, VII (1931—1933), 1934, p. 661—663; Al. Bistriţianu, *Elena Sevastos (1864—1929)*, în *SCILF*, Buc., an. VI, nr. 1—2, 1957, p. 125—163; Octav Păun, *O cercetătoare a folclorului: Elena Sevastos*, în *GL*, Buc., an XI, nr. 45, 5 mai 1964, p. 2. **(I.D.)**

SILAŞI Grigore, n. 27 ian. 1836, Beclean, jud. Bistriţa-Năsăud — m. 17 ian. 1897. St. s. la Năsăud, Dej şi Cluj (1847—1848); examen de maturitate (1855); st. teol. la Blaj; bursier la colegiul «Sfînta Barbara» din Viena dr. în teol. la Viena (1862); dr. în în filoz. al univ. din Cluj (1881).

Scanned with OKEN Scanner

vicerector la colegiul «Sf. Barbara» (1862—1872); prof. de lb. și lit. rom. la Univ. din Cluj (1872—1886). Colab. la *Transilvania*.

În st. sale (*Însemnătatea literaturii române tradiționale*, *Tr.*, Brașov, an. VIII, nr. 3, 1 febr. 1875, p. 31—34, nr. 4, 15 febr. 1875, p. 37—40; nr. 5, 1 mart. 1875, p. 51—52), *Romanulu în poesia sa poporale*, *Studiu asupra tuturor ramilor poesiei popularie romane*, *Tr.*, Brașov, an. IX, nr. 18, 1 oct. 1876, p. 205—208; nr. 19 și 20, 15 oct. 1876, p. 217—220; nr. 21, 1 nov. 1876, p. 233—237; nr. 22, 15 nov. 1876, p. 249—252; nr. 23, 1 dec. 1876, p. 261—265; an. X, nr. 4, 15 febr. 1877, p. 43—46; nr. 5, 1 mart. 1877, p. 56—59; nr. 6, 15 mart. 1877, p. 67—68; nr. 7, 1 apr. 1877, p. 80—83; nr. 8, 15 apr. 1877, p. 89—92; nr. 9, 1 mai 1877, p. 100—103; nr. 10, 15 mai 1877, p. 112—115; nr. 11, 1 iun. 1877, p. 128—130; nr. 12, 15 iun. 1877, p. 133—137; nr. 13, 1 iul. 1877, p. 145—147; nr. 14, 15 iul. 1877, p. 160—164; nr. 15, 1 aug. 1877, p. 169—172; nr. 16, 15 aug. 1877, p. 181—184; nr. 17, 1 sept. 1877, p. 195—197; nr. 18, 15 sept. 1877, p. 210—213) **S.** dovedește o bună cunoaștere a complexității poeziei pop., pe care o examinează din unghi psihologic, mitologic-istoric și lingv. și-i relevă frumusețea, varietatea, fantezia, profunzimea, adînca ei ancorare în natură, o poezie care dezvăluie firea contemplativă, filozofică și imaginativă a rom. **S.** vede în folc. un document spiritual și istoric («principala fîntînă a istoriografiei»), o icoană a caracterului poporului. Psihologia poporului, așa cum se desprinde din creațiile sale, ar fi o copie a prototipului roman, multe trăsături ale poeziei noastre pop. amintind, după opinia sa, pe acelea ale poeziei clasice el. și lat. Din perspectivă mitologizantă, crede că mitul Meșterului Manole este de fapt mitul lui Icar, iar Crăciun și Crăciuneasa n-ar fi altceva decît Philemon și Baucis. Influențat de reprezentanții Școlii Ardelene, în special de Samuil Micu *, denunță credințele deșarte, superstițiile, și propune eliminarea lor. În ceea ce privește metoda de clg. și editare a creațiilor pop., îl admiră pe V. Alecsandri * și respinge metoda de «coregere» a lui At. M. Marienescu *, fără să observe că acesta nu făcea decît să ducă mai departe metoda bardului de la Mircești. E admirat, la rîndu-i, de P. Dulfu *, Silvestru Moldovan * și Virgil Oniț.

Bibl. ref.: *Autobiografie*, în *Trib.*, Sibiu, an. XIV, nr. 8, 12/14 ian. 1897, p. 30 și nr. 9, 14/26 ian. 1897, p. 33; Dumitru Pop, *Grigore Silași, folclorist*, în *SUB-B, s. Phil.*, Fasc. 1, 1964, p. 28—57. **(I.D.)**

SIMA AL LUI IOAN Grigore, n. 21 sept. 1856, Gîrbova, jud. Alba — m. 26 dec. 1907, Cărpiniș, jud. Alba. Șc. pr. în loc. natală; st. norm. la Sibiu (abs. în 1875). Înv. în loc. Poieni (1875—1884) și Cărpiniș din jud. Alba (1884—1907); red. la calendarul *Amicul poporului* (1891—1898); participă la înființarea col. BPTr (1884); editează gazeta pop. *Foișoara* (1886); colab. și la *Convorbiri literare*, *Familia*, *Libertatea*, *Transilvania* și *Tribuna*.

Format în cercul *Trib.*, căreia I. Slavici * i-a imprimat un puternic avînt, orientîndu-l și spre lit. pop., **S.** desfășoară o intensă activitate folcloristică, asemănătoare întrucîtva celei a lui I. Pop-Reteganul *. Culege lirică pop. din Munții Apuseni și publică, încă din 1881, o bogată col. de c. 100 poezii în *CL*, conținînd piese de certă valoare artistică, transcrise cu deosebită grijă pentru păstrarea autenticității, a cărei singură scădere constă în neindicarea provenienței (numele loc. și ale inf.). Rezultatele obținute îl încurajează și, dorind să realizeze o mare col. de folc., reprezentativă (« să fie cît numai se poate de completă »), lansează, în 1884, prin *Trib.* și alte publ., un *Apel către dd. învățători cărturari de la sate*, rugîndu-i să culeagă și să-i trimită « povești, balade, doine, hore, cîntare de morți, orații, colinde, zicători, frămîntări de limbă și proverbe », promițîndu-le și recompense bănești. Nu se știe ce ecouri a stîrnit acest apel, de vreme ce **S.** nu notează, în textele tipărite ulterior, decît incidental, proveniența (numai numele loc.), dar în anul următor tipărește în periodice cîteva balade, cîntece și basme fantastice, și, în 3 br., 2 basme, 175 cimilituri și 9 frămîntări de lb.: *Tei-Legănat*, Poveste (Sibiu, Edit. și Tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 7, 1885, 26 p.), *Vlad și Catrina*, Povești (Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 15, 1885, 16 p.) și *Din bătrîni*, Gîcituri, întrebări și răspunsuri, frămîntări de limbă, adunate de ~ (Sibiu, Edit. și tip. Inst. tipografic, col. BPTr., nr. 16, 1885, 29 p.). Probabil că din același proiect face parte și col. de snoave « povestite cu oarecare emfază de literat » (*IFR*, p. 291), intitulată *Ardeleanul glumeț sau 101 de anecdote poporale, alese pe sprînceană și întocmite din glumele lui Nenea Stan, ce-și rîde de toți*, de ~ (Sibiu, Edit. tip. Inst. tipografic, 1889, 108 p.).

Bibl. ref.: I. Bratu, *Grigore Sima a lui Ioan*, în *Luc.*, Sibiu, an. VII, nr. 3, 1 febr. 1908, p. 51; Romulus Felea, *Un folclorist uitat: Grigore Sima*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XIX, 1968, p. 264—266. **(S.C.S.)**

SIMONESCU Dan, n. 11 dec. 1902, Cîmpulung, jud. Argeș. Șc. pr. (1909—1913) și st. s. în orașul natal (1913—1920) și la Pitești (1920—1921); st.

univ. de lt. și filoz. la Buc. (1921—1925), avînd ca prof. pe I. Bianu*, N. Cartojan, Ov. Densusianu*, I. A. Candrea*, D. Caracostea*, D. Russo; st. de specializare la Atena (1934), Paris (1937, 1938, 1939) și Florența (1939); dr. în lt. (1938) al Univ. din Buc. cu teza *Literatura românească de ceremonial*; dr. doc. (1962). Prof. s. la Buc. (1925—1926), la Cîmpulung-Argeș (1926—1927) și la Buc. (1935—1938); asist. la catedra de ist. lit. rom. a Univ. din Buc. (1927—1929), condusă de Ion Bianu*; asist. la catedra de ist. lit. rom. vechi (1929—1942) a Univ. din Buc., condusă de N. Cartojan; prof. univ. supl. la catedra de ist. lit. rom. vechi a Univ. din Iași (1942—1943), apoi tit. (1943—1952) al aceleiași catedre; director general în Ministerul Învățămîntului (1947—1948); director al sem. pedagogic univ. «Titu Maiorescu» din Buc. (1947—1948); cercetător științific principal la Inst. de ist. «N. Iorga» al Acad. R.S.R. (1952—1968); prof. la Inst. pedagogic de trei ani din Buc. (1963—1969); prof. univ. la Fac. de fil. a Univ. din Buc., secția biblioteconomie (1969—1972). Preș. al secției de incunabule, carte rară și ms. din cadrul Asoc. bibliotecarilor din R.S.R. (din 1948); vicepreș. (din 1963) al Soc. de științe filologice, filiala Buc.; m. al Soc. de slavistică (din 1965); m. la International Cyrillic Union Catalogue din Oxford (din 1965). Colab. la *Arcades*, *Balcania*, *Cercetări literare*, *Comunicări*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Limbă și literatură*, *Manuscriptum*, *Revista bibliotecilor*, *Revista de folclor*, *Tinerimea română*, *Șezătoarea* ș.a.

Specialist cu contribuții fundamentale în domeniile bibliologiei (*Bibliografia românească veche 1508—1830*, tom. III, fasc. 3—8, Buc., Ediținea Acad. Rom., Atelierele grafice Socec & Co., 1912—1936, p. 193—780), al lit. rom. medievale (*Literatura românească de ceremonial*, *Condica lui Gheorgachi*, *1762*, Buc., Fundația regală Carol I, Secția istorică, III, Studii, 1939, 334 p.; *Condica lui Baltasar Walther despre Mihai Viteazul în raport cu cronicile interne contemporane*, Buc., Acad. R.P.R., Inst. de ist., St. și materiale de ist. medie, 1959, vol. III, extras, 93 p.) și al fil. (ed. din letopisețele sec. 17—18 și antol. de cărți pop.), S. și-a canalizat uneori preocupările și spre domeniul tangent, al folc., dar nu atît în direcția clg. creației pop., în care aportul său e mai puțin însemnat (*Colinde, Cum răscovesc [cîntă] fetele de Anul nou*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XXXI, nr. 11—12, nov.-dec. 1923, p. 172, remarcabile cîntece de urare din com. Stoenești, jud. Argeș; *Despre șerpi*, *Ibid.*, an. XXXII, nr. 1—3, ian.-mart. 1924, p. 5—6; *Colind*, *Ibid.*, an. XXXII, nr. 10—12, oct.-dec. 1924, p. 135; *Strigături*, *Ibid.*, an. XXXIII, nr. 5—6, mai-iun. 1925, p. 79—80; *Colind*, *Ibid.*, an. XXXIV, nr. 1—2, ian.-febr. 1926, p. 39), cît mai cu seamă spre st. de ist. folcloristicii, dintre care merită a fi menționate: *Folcloristul C. Rădulescu-Codin* (în *REF*, Buc., an. II, nr. 4, 1957, p. 91—121); primul curs de folc. ca disciplină independentă din ist. univ.

ieșene, prezentat în anul școlar 1951—1952; *Un Conachi avant la lettre? Un manuscris rar în Biblioteca «Bibicescu» de la Turnu Severin: Culegerea de poezii populare din 1821 a lui Bizanțiu Densușianu* (în *R.*, Craiova, an. III, nr. 13, 15 dec. 1966, p. 1, 9); *Studiile lui Anton B. I. Balotă referitoare la relațiile folclorice sîrbo-române* (în *RSAS*, Pančevo [R.S.F. Iugoslavia], Libertatea, 1974, p. 41—53). Alte st. se organizează pe ideea romantică a relației directe dintre folc. și ist. (*1907 oglindit în folclor*, în *Călăuza bibliotecarului*, Buc., an. X, nr. 3, mart. 1957, p. 24—27; *Faptele lui Ștefan cel Mare oglindite în folclor*, *Ibid.*, an. X, nr. 4, apr. 1957, p. 26—28; *Înfăptuirile domnitorului A. I. Cuza oglindite în folclor*, *Ibid.*, an. XII, nr. 1, ian. 1959, p. 4—7; *Tradiția istorică și folclorică în problema întemeierii Moldovei*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 27—50); folc. nostru conține însă un cuantum de fabulație, de ficțiune care-l exclude din sfera documentelor propriu-zise, incluzîndu-l lit., creației artistice, obs. făcută cu mult timp înainte de D. Caracostea * (*Metoda identificărilor istorice în folclor*, în cursul univ. *Balada poporană română*, ținut în anul 1932—1933).

Alte op.: *Colindele în lumina cercetărilor noi*, în *Tinerimea română*, Buc., an. XXIII, nr. 4, dec. 1929, p. 7—12; *Cîntecele de stea tipărite înainte de Anton Pann*, *Ibid.*, an. LI, nr. 4, dec. 1932, p. 114—118; *Viața lui Petre Ispirescu (1830—1887)*, *Ibid.*, an. LVI, nr. 4, dec. 1937, p. 147—151; *Ceva nou despre colinde, vicleim și cîntece de stea*, *Ibid.*, an. LVIII, nr. 4, dec. 1939, p. 141—144; *M. Gorki și proverbele*, în *Opinia*, Iași, an. XLIX, nr. 1444, 16 iun. 1951, p. 2; *Metodica și mijloacele muncii științifice în istoria literară română și folclor*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. 6, 1962, p. 23—45; *Movilești în cronicile versificate*, în *Manuscriptum*, nr. 4 (29), 1977, p. 61—67;
Bibl. ref.: *Dan Simonescu, Biobibliografie*, Cuvînt înainte de Dan Zamfirescu, Buc., BCU, 1972, 190 p. (multigrafiat). **(I.D.)**

SLAVICI Ioan, n. 18 ian. 1848, Șiria, jud. Arad — m. 17 aug. 1925, Panciu. Șc. pr. la Șiria; st. s. la Arad (1860—1865), Tim. (1865) și Arad (1867—1868), cu bac. la Satu Mare (1868); st. univ. de drept la Bud. (1869) și la Viena (1869—1872). Practicant în cancelaria avocatului arădean M. B. Stănescu (1874); prof. s. de filoz. la Buc. (1875—1876); prof. s. de lit. rom. și geogr. la Buc. (1880); director la Inst. «Ioan Oteteleșanu» de la Măgurele (1894—1908). Red. la *Timpul* (1875—1877); director al rev. *Tribuna* (Sibiu, 1894); red., împreună cu I. L. Caragiale și G. Coșbuc*, la *Vatra* (Buc., 1894); conduce z. *Minerva* (Buc. 1908—1912); colab. și la *Albina*, *Albina Carpaților*, *Convorbiri literare*, *Educatorul*, *Foaia poporului*, *Gura satului*, *Telegraful român*, *Tribuna poporului*, *Voința națională* ș.a.

S. culege proză pop. (*Povești*, Buc., Minerva, 1890, 276 p.; *Povești*, Buc., Cartea românească, 1923, vol. II, 195 p.), mînat

de imbolduri personale sentimentale și estetice. Proza pop. exercită o atracție deosebită asupra sa încă din anii petrecuți la Șiria: « Întreaga copilărie a mea n-a fost alta decît o poveste lungă și frumoasă... Cît am fost în casa părinților mei am ascultat, cît am fost departe de ea am spus la povești: povestea a fost fondul plăcerilor mele în copilărie » (*Zîna florilor*, în *CL*, Iași, an. VI, nr. 3, 1 iun. 1872, p. 91—115). Incitat direct de Eminescu * să scrie basme de inspirație folclorică și, indirect, de apariția basmului *Făt-Frumos din lacrimă*, S. « alege și combină », după cum mărturisește, var. folclorice, propunîndu-și să păstreze din prozele pop. doar formulele stereotipe, preceptele morale (« sucul etic »), crezînd că astfel poate asigura « stilul popular ». « Dar construcția, îmbinarea lor se vădește a fi opera personală a lui Slavici și ea e departe de stilul narativ popular în forma lui autentică. Orice frază luată la întîmplare trădează maniera proprie a lui Slavici » (*IFR*, p. 210). Cel care n-a procedat ca folclorist în vol. sale de basme (din care se disting prin impresia de autenticitate pop. poveștile *Zîna Zorilor*, *Floriță din codru*, *Ileana cea șireată*, *Doi feți cu stea în frunte*, *Păcală în satul lui*, *Petrea Prostul*, *Limir-împărat*, *Spaima zmeilor*, *Ioanea mamei*, *Băiet sărac*, *Stan Bolovan*) este totuși foarte atent la modalitățile particulare de construcție și narare ale basmului și snoavei, la grija povestașilor de a respecta schemele caracterologice ale personajelor; dă chiar indicații de clg. a poveștilor: « De aceea tocmai povestea atîrnă mai ales de la povestitor. Un povestitor bun nu numai că nu va povesti despre Pepelea, de exemplu, ceea ce nu se potrivește decît cu caracterul lui „Petrea Prostul“ ori „Prostul tîrgului“ și va ști totodată să alcătuiască povestea și s-o spuie potrivit cu obiceiurile poporane. Iar povestitorii buni sunt știuți, chiar vestiți, astfel că adeseori, întrebîndu-l pe român, te trimite două-trei sate mai departe, la Nea Cutare, pe care toți îl știu. Chiar însă de la povestitori de mîna a doua putem să culegem povești în formă mai mult ori mai puțin corectă dacă adunăm mai mulți la un loc, căci ei se coreg unii pe alții. De sine se înțelege că culegătorul, el însuși, trebuie să fie, dacă nu un bun povestitor, cel puțin om care știe de ce e vorba și are darul de a-i deschide românului inima; căci poveștile numai cu inima deschisă se spun ». Sprijină tipărirea folc. la *Trib.* din Sibiu și scrie și două st.: *Die Rumänen in Ungarn, Siebenburgen und der Bukowina [Românii din Ungaria, Transilvania și Bucovina]* (Wien und Tesche, Karl Prochaska,

1881, 236 p.) și *Literatura poporană* (în *Educatorul*, Buc., an. I, nr. 1, 2 ian. 1883, p. 7—8, nr. 2, 8 ian. 1883, p. 9—10, nr. 3, 16 ian. 1883, p. 21—22, nr. 4, 23 ian. 1883, p. 26—27, nr. 5, 30 ian. 1883, p. 35—36, nr. 7, 13 febr. 1883, p. 51, nr. 8, 20 febr. 1883, p. 58—59, nr. 9, 27 febr. 1883, p. 66—67, nr. 10, 6 mart. 1883, p. 75—76, nr. 11, 13 mart. 1883, p. 84—85, nr. 13, 27 mart. 1883, p. 99—100, nr. 14, 3 apr. 1883, p. 106—107), acesta din urmă « se pare cea dintîi monografie etnografică elaborată la noi » și totodată un « conspect » despre literatura pop., care « întregește schema de odinioară a lui Hasdeu, alcătuind întîiul tratat în miniatură de folclor literar » (*IFR*, p. 212). Folc. este prezentat aici ca expresie a viziunii și gustului artistic al poporului, ca probă primordială a unității spirituale a rom. Distinge din cadrul creației pop. o multitudine de forme și obiceiuri (vorbele sau zicătorile, proverbele, cimiliturile, chiotele, snoavele, doina, balada, povestea, colinda, cîntecele de stea, cîntecele de irozi, brezaia, plugul, paparuda, cîntecele de nuntă și de cumetrie, descîntecele, bocetele), unora amintindu-le multele denumiri, iar altora dîndu-le definiții lapidare. Vorba (zicala) este « moneta curentă a literaturii poporane », doina este o creație complexă, « e cîntec și mai ales cîntec de jale, dar nu țipet de durere; ea în genere nu te mișcă adînc, dar totdeauna te înalță și-ți însenînează sufletul ». Interesantă este obs. că doina conține tonuri intermediare, nu tropi care dau mare avînt stilului. Proverbele alcătuiesc un « codice popular pentru înțelepciunea în viața practică ». În genere demonstrația merge spre relevarea frumuseții și originalității creației pop. rom.; în cazul snoavelor însă, crede în teoria migrațională a lui Max Müller, iar în prezentarea secțiunii obiceiurilor de iarnă (colindă, plugușor, brezaie) aduce interpretări latinizante. Îndreaptă atenția lit. culte, după exemplul lui V. Alecsandri *, spre izvoarele pop.

Bibl. ref.: Gh. Vrabie, *Folclorul la « Tribuna » din Sibiu*, în *SCILF*, Buc., an. VI, nr. 1—2, 1957, p. 225—269; Dumitru Pop, *Ioan Slavici, teoretician al folclorului*, în *SUB-B*, series IV, Fasciculus 1, Historia, Cluj, 1959, p. 115—125; P. Marcea, *I. Slavici*, Buc., EPL, 1965, p. 199—205; Dumitru Pop, *Folclorul literar al « Tribunei »*, în *Studii de istorie și teorie literară*, Cluj, 1964, p. 107—162; Ovidiu Bîrlea, *Poveștile lui Creangă*, Buc., EPL, 1967, p. 230; Ioan Slavici, *Opere*, Sub îngrijirea unui colectiv, Pref. de D. Vatamaniuc, Text stabilit, var. și glosar la vol. I de Dumitru Pop, Ioan Șeuleanu și Octavian Șchiau, Note de Dumitru Pop, Buc., EPL, 1967, CVI + 388 p.; Ioan Slavici, *Amintiri, Lumea prin care am trecut, Fapta omenească, Articole*, Ed. îngr., pref., note și indici de George Sanda, Buc., EPL, 1967, 700 p., *Antologia*

basmului cult, Ed. îngr. de Ioan Șerb, Buc., EPL, 1968, vol. II, p. 301—413; D. Vatamaniuc, *I. Slavici, Opera literară*, Buc., EARSR, 1970, p. 85—115; Teofil Bugnariu, Ioan Domșa, Dimitrie Vatamaniuc, *Ioan Slavici (1848—1925)*. Biobibliografie, Buc., EER, 1973, LVIII + 517 p. **(I.D.)**

SPERANȚIA Theodor D., n. 4 mai 1856, Iași — m. 9 mart. 1929, Buc. St. univ. de lt. și științe la Iași; dr. în filoz.și lt. (Liège, 1887). Prof. s. la l. «Matei Basarab» din Buc. și prof. la Acad. de muzică și artă dramatică din Buc.; inspector școlar. M. coresp. al Acad. Rom. (1891). Colab. la *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Munca literară și științifică*, *Rampa*, *Revista nouă*, *Universul literar* ș.a.

S. își începe activitatea de folclorist publicînd în *Cont.* (1881, 1882, 1883) anecdote prelucrate în versuri pentru care, într-un moment cînd «anecdota s-a bucurat [...] de o favoare egală cu aceea pe care o pierduse fabula» (*ILR*, p. 256) va manifesta interes constant, concretizat într-un mare număr de vol.: *Anecdote populare* (Buc., Edit. libr. și tip. școalelor, 1889, 302 p.), *Alte anecdote populare* (Buc., Edit. libr. și tip. școalelor, 1892, 304 p.), *Anecdote afumate* (Buc., Edit. libr. La Biserica Albă, 1898, 285 p.), *Tot anecdote populare*, vol. III (Buc., Edit. libr. H. Steinberg, 1893, 304 p.), *Anecdote împănate* (Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, col. BPT, nr. 201, 1903, 112 p.), *Anecdote botezate* (Buc., H. Steinberg, 1903, 220 p.), *Anecdote piperate* (Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, 1903, 224 p.), *Anecdote de post* (Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, 220 p.), *Anecdote nouă* (Buc., Minerva, 1909, 318 p.), *Anecdote marinate* (Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, 1911, 112 p.), *Anecdote cu minuni* (Buc., Edit. libr. și tip. H. Steinberg, 1918, 122 p.), *Anecdote cu noroc* (Buc., Edit. libr. și tip. H. Steinberg, 1918, 118 p.), *Anecdote proaspete* (Buc., Edit. Cartea românească, 1926, 247 p.), *Anecdote populare* (Buc., Edit. Cartea românească, f.a., 32 p.). Prelucrarea abuzivă, lipsa de gust în selectarea subiectelor, calitatea submediocră a versurilor i-au creat o faimă puțin măgulitoare. Cu nimic mai reușite sînt prelucrările sale de povești publicate sub titlul *Din lumea lui Spulberă-Vînt*, Basme și basne vesele (Buc., Ed. Ancora, f.a., 283 p.). Preocupările sale teoretice (*Introducere în literatura populară română*, Studiu comparativ, Buc., Tip. Clemența, 1904, 415 + V p.;, *Mioriția și călușarii, urme de la daci și alte studii de folclor*, Buc., Inst. de arte grafice și edit. C. Sfetea, 1914 [pe copertă: 1915], 283 p.) au trezit aproape exclusiv reacții critice față de ideile fanteziste ale autorului. Astfel, după **S.**, *Mioriția* ar simboliza uciderea lui Osiris de

către Set și ar « face parte din cultul cabirilor, și anume din cultul cabirilor egipteni-germani ». Propune de asemenea un nr. exagerat și fantezist de influențe asupra folc. nostru. Lupta lui Mihu Copilu, din balada cu același nume, n-ar fi decît « lupta lui Osiris cu cei ce l-au ucis ». Admiră pe Anton Pann *, cu care unii dealtfel i-au găsit asemănări mai ales în ceea ce privește facilitatea versificației. Latura de rezistență a activității sale folcloristice este colaborarea, împreună cu Ov. Densusianu * și I. A. Candrea *, la *Graiul nostru*. Au rămas de asemenea necercetate interesantele răspunsuri (păstrate în fondul de ms. al BARSR) la chestionarul său privind sărbătorile poporului rom. Primește 1 488 răspunsuri la chestionarul pe tema « cel mai nou cîntec ».

Alte op.: *Anecdote cu noroc*, Buc., Edit. libr. H. Steinberg, col. « Căminul, bibliotecă literară-științifică », nr. 64—65, 1919, 118 p.; *Anecdote cu minuni*, Buc., Edit. libr. H. Steinberg, col. « Căminul », nr. 68 și 68 bis, 69 și 69 bis, [f.a.], 120 p.; *Anecdote ilustrate*, Buc., Edit. libr. Socec, 1928, 197 p.; *Anecdote de post*, Buc., Cultura românească [1930], 196 p.

Bibl. ref.: V. A. Urechia, *Rapoarte despre « Anecdote » și « Alte anecdote »*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XI, 1888—1889, Secția I, p. 171; tom. XV, 1892—1893, Secția I, p. 346; Gr. G. Tocilescu, *Raport despre « Anecdote » și « Proză »*, în *AAR*, Buc., tom. XVI, 1893—1894. *Partea administrativă*, p. 384; A. D. Xenopol, *Raport despre « Anecdote afumate »*, în *AAR*, Buc., tom. XXI, 1898—1899, *Partea administrativă*, p. 401; N. Quintescu, *Raport despre « Anecdote populare »*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXV, 1902—1903, *Partea administrativă*, p. 389; Il. Chendi, *« Anecdote pipărate »*, în *Sămănătorul*, Buc., an. II, nr. 47, 23 nov. 1903, p. 751; I. Bianu, *Raport despre « Introducerea în literatura populară »*, în *AAR*, Buc., seria II, tom. XXVII, 1904—1905, *Partea administrativă*, p. 513; Th. D. Speranția, *Memoriu de calități, titluri și lucrări științifice*, Buc., Tip. regală, 1906, 14 p.; G. I., *« Anecdote proaspete »*, în *VR*, Iași, an. XVII, nr. 11—12, nov.-dec. 1925, p. 371—372; I. Agârbiceanu, *Th. D. Speranția*, în *Ț.*, Sibiu, an. LX, nr. 4—5, apr.-mai 1928, p. 373—374.

(I. D.)

STĂNCESCU Dumitru, n. 20 dec. 1866, Buc. — m. 9 sau 12 iul. 1899, Brunnen (Elveția). Șc. pr. și st. s. pare-se la colegiul « Sfîntu Sava » din Buc., unde îl va fi avut prof. pe G. Dem. Teodorescu * și coleg pe I. A. Brătescu-Voinești; st. univ. de științe sociale la Buc. și Liège (Belgia), unde își ia dr. (1890). Conduce, împreună cu tipograful Carol Müller, col. BPT, în cadrul căreia apar 178 de nr. pînă în 1899, dintre care 21 de vol. sînt traduceri făcute de S. îndeosebi din lit. fr. Conduce, împreună cu I. S. Spartali și D. Ionescu-Slăniceanu, *Foaie pentru toți*; colab. și la *Almanahul comercial*, *Calendarul « Bibliotecii pentru toți »*, *Calendarul « Curierului »*, *Calendarul « Familiei »*, *Calendarul « Gura lumii »*, *Calendarul ilustrat bucurescian*, *Calendarul ilustrat al « Bibliotecii pentru toți »*, *Calendarul Partidului național român*, *Calendarul pe anul 1920*, *Calendarul pentru toți românii*, *Calendarul poporului*, *Calendarul Primăvara*, *Calendarul « Românului »*, *Calendarul săteanului*, *Calendarul sătenilor*, *Calendarul românilor pe anul 1920*, *Calendarul universal*, *Calendarul ziarului*

« Universul », *Clopotul* (Craiova), *Familia*, *Foaia poporului*, *Gazeta poporului*, *Gazeta Transilvaniei*, *Hoțul*, *Literatorul*, *Lumea ilustrată*, *Luminătorul*, *Necesarul*, *Opinca*, *Ovidiu*, *Revista Alexandri*, *Revista literară*, *Revista nouă*, *Revista olteană*, *România*, *România literară*, *Universul* ș.a.

Culegător de basme și snoave, format sub influența opiniilor despre folc. ale lui B. P. Hasdeu * (acesta îl și citează în *Basmul* din *Etymologicum Magnum Romaniae*, Buc., 1893, tom. III, coloanele 2 596—2 652) și A. I. Odobescu *, S. aduce, alături de P. Ispirescu * și C. Rădulescu-Codin *, pe care-i depășește prin autenticitatea stilului, o contribuție fundamentală la cunoașterea prozei pop. din centrul Munteniei (vechile jud. Ilfov, Vlașca, Dîmbovița). Clg. sale (însumînd 47 basme propriu-zise, la care se adaugă snoave, legende, basme despre animale) depășesc (ca nr. de piese) pe acelea ale lui I. C. Fundescu * (18 basme), Frații Schott * (32 basme propriu-zise) și Al. Vasiliu-Tătărușl * (23 basme) și sînt depășite de col. lui P. Ispirescu * (75 basme propriu-zise), I. G. Sbiera * (54 narațiuni), I. Pop-Reteganul * (55 povești), G. Cătană * (63 povești), Pauline Schullerus * (138 povești), Pericle Papahagi * (139 basme propriu-zise) și C. Rădulescu-Codin * (51 var.). Debutează editorial cu *Basme culese din popor*, Cu o introducere de M. Gaster, (Tip. C. Petrescu-Conduratu, 1885, VII + 70 p.), conținînd basmele *Pici ramură din nuc*, *Fratele Bucățică*, *Norocul și nenorocul*, *Împărăteasa cea înțeleaptă*, *Șearpele moșului*, *Fata cu urechea roșie*, din care primul, încadrat în clasificarea tipologică internațională sub indicele CB 883 C *, este piesa cea mai valoroasă. Cel mai reprezentativ vol. al lui **S.**, *Basme culese din gura poporului*, Cu o pref. de G. I. Ionescu-Gion (Buc., I. G. Haimann, 1892, 366 p.), conține 25 de basme (19 noi și 6 reeditate din vol. anterior). Se disting prin originalitatea motivelor și virtuozitatea povestirii basme ca: *Împărăția Arăpușchii*, cunoscut în încadrarea internațională sub indicele CB 302 C*, *Irimia*, încadrat sub ATh 557 F*, *Busuioc și Musuioc*, tipul ATh 303 + 315 ș.a. Împotriva cecității critice a multor cont., denunțată dealtfel de **S.** (v. *Scrisori către N. Iorga*, Ed. îngr. de Barbu Theodorescu, Buc., Minerva, 1972, p. 390), cei care au scris despre basmele sale le-au surprins sigiliul particular. M. Gaster *, în introducerea la vol. din 1885, observă că **S.** răspunde deplin unei cerințe științifice primordiale, aceea de a oferi « oglinda adevărată, nu meșteșugită, basme culese cu

toată sfințenia din gura poporului, iar nu iscodiri ale fanteziei proprie », aceea de a nu fi sădit « flori exotice în cîmpia înflorită a geniului popular ». N. Iorga * (*Basme culese din gura poporului*, în *Timpul*, Buc., an. XIV, nr. 68, 27 mart. 1893, p. 2) remarcă păstrarea de către **S.** a structurii autentice a poveștilor pop. (« a lăsat intriga neatinsă, chiar cînd jignea unitatea de interes »), și-i situează cu precizie opera folclorică: « culegerea d-sale e cea mai bună după a celor doi maeștri ai genului [I. Creangă * și P. Ispirescu *] și cetirea-i e, cu toată simplicitatea subiectelor, de cel mai mare interes ». Al. Macedonski (« *Basme* » *de Dumitru Stăncescu*, în *Literatorul*, Buc., an. XIV, nr. 10, 15 mart. 1893, p. 15—16) este cucerit de frumusețea stilului: basmele « strălucesc de un nou farmec, stilul autorului este atît de popular [...] și atît de elegant și de colorat, încît nu te poți minuna destul că un tînăr a ajuns așa de repede să fie deplin stăpîn al condeiului ». După aceste elogii, op. lui **S.** intră, timp de mai mult de o jumătate de sec., într-un con de umbră. Au contribuit la aceasta dispariția prematură a folcloristului și cele 60 de ed. din op. lui P. Ispirescu *. În 1906, I. A. Brătescu-Voinești încearcă, fără izbîndă, într-o scrisoare către Ibrăileanu, altfel receptiv la tezaurul simțirii pop., să-l readucă pe **S.** în atenția criticii și a cititorilor, rugîndu-l să facă un « act de dreptate » scriind despre cel pierit în floarea vîrstei. Restituția va avea loc însă abia în 1955, prin I. C. Chițimia *, care în st. *D. Stăncescu, literat și folclorist* (*FFR*, p. 371—387) stăruie asupra formulei particulare, asupra discursului narativ al basmelor culese de **S.**: « Dintre culegătorii de basme, cei mai talentați sub acest raport rămîn Petre Ispirescu și D. Stăncescu, fiecare menținîndu-se la un anumit ton care, deși diferit, e întru totul popular și la unul și la celălalt. Nici unul din ei n-a prelucrat basmele, dar fiecare le-a imprimat o dinamică și o ritmicitate proprie în ce privește construcția frazei, prin folosirea unor anumite procedee din stilistica populară. Basmul lui P. Ispirescu are o desfășurare domoală, nuanțări lirice, care te transportă, te învăluie la lectură; basmul lui Stăncescu e mai dinamic, concentrat în exprimare, cu dialog frecvent, cu dese coborîri din fantastic în realitatea imediată, evidentă și în exprimarea sobră și neîncărcată de metafore.» Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 295) consideră col. lui **S.** mai reprezentativă pentru stilul pop. muntenesc decît aceea a lui P. Ispirescu *. Stilul lui **S.** este, după opinia lui Ov. Bîrlea *, « un stil narativ

după modelul celui popular, adică o sinteză din particularitățile observate de el de la cei pe care i-a ascultat. Întrucît aceasta implică o selecție, stilul adoptat de Stăncescu poate fi socotit și ca o formație individuală, proprie. În acest chip, autenticul popular e redat prin metoda artistică, folosită și de Creangă în poveștile sale, cei doi deosebindu-se mai cu seamă prin gradul de desăvîrșire artistică.» **S.** este interesat într-o măsură și de mișcarea de idei din folcloristica universală. În pref. la *Alte basme culese din gura poporului* (Buc., H. Steinberg, 1893, XXVI + 207 p.) reproduce un st. despre basm al prof. belgian de la Univ. din Bruxelles, Eugène Monseur, preluat din lucrarea acestuia *Le folklore wallon*.

Alte op.: *Snoave sau glume populare ...*, Buc., Edit. tip. Universul, 1892, 83 p.; *Păsărică lainică*, în *Lumea ilustrată*, Buc., an. II, 1892, nr. 3, p. 47—48, nr. 5, p. 70—72; *Cerbul de aur și alte basme pentru copii*, Culese din gura poporului, Il. de Jiquidi, Buc., I. G. Haimann, 1893, 16 p.; *Snoave*, Buc., I. G. Haimann, 1893, 118 p.; *Basme și snoave*, Buc., H. Steinberg, 1895, 136 p.; *Glume și povești*, Cu o scrisoare de la Al. Vlahuță, Craiova, Ralian și Ignat Samitca, 1895, 240 p.; *Povești și snoave noi pentru popor*, Buc., H. Steinberg, 1895, 130 p.; *La gura sobei*, Snoave și basme, Buc., Edit. libr. Leon Alcalay, f.a., 112 p.; *Sora Soarelui*, Basme culese din popor, Ed. îngr. de Iordan Datcu, Pref. de I. C. Chițimia, Cu o anexă a edit.: *D. Stăncescu — primul director al Bibliotecii pentru toți*, Buc., Minerva, BPT, nr. 576, 1970, XLV + 489 p. **Bibl. ref.:** I. C. Chițimia, *D. Stăncescu, literat și folclorist*, în *Lb. lt.*, Buc., vol. I, 1955, p. 2—17; Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română*, Buc., EPL, 1968, p. 277—278. **(I. D.)**

STĂNCULESCU Ion, n. 4 ian. 1899, Leu, jud. Dolj. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Tr. Măgurele (pînă în 1920); st. univ. de drept și lt. la Iași; lic. în drept și filoz. (1924) și lt. (1925) al Univ. din Iași. Magistrat (pînă în 1949). Colab. la *Ramuri*, *Viața românească*.

S. cercetează, încă din anii 1921—1922, loc. Leu, Puțuri, Bratovoești și Ghindeni, toate în jud. Dolj, culegînd — direct sau din caiete de cîntece ce-i sînt oferite — 160 balade, jurnale orale, doine, cîntece de lume, cîntece și strigături (*Folclor din Oltenia* în seria *FOM*, Buc., EPL, 1968, vol. III, p. 408—537), ce se înscriu în notele caracteristice ale melosului oltenesc: vibrație febrilă, spontaneitate, exprimare directă și frustă a sentimentelor, stil direct și simplu. Deși folclorist amator, **S.** se străduiește să noteze vîrsta inf., uneori și știința lor de carte, să prezinte particularitățile zonei cercetate, împrejurările în care a cules cîntecele din col. sa. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

STĂNESCU- ARĂDANUL Mircea Vasile, n. 23 febr. 1841, Arad — m. 30 nov. 1881,?. St. s. la Arad; st. univ. de drept la Viena (1858—1859) și Bud.; lic. în drept al Univ. din Bud. (1864); st. teol. (3 semestre) la Arad. Conduce publ. *Tutti frutti*, *Strigoiul*, *Umoristul*, *Gura satului*; colab. și la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

Avocat, luptător de seamă pentru emanciparea politică a rom. din Imperiul austro-ungar, **S.-A.** publică, înainte de N. Filimon * și P. Ispirescu *, o clg. de povești, *Prosa populara*, Povesci culese și corese de ~, tom. I, br. I (Tim., Cu tiparul lui M. Hazay și fiul Guilomu, 1860, XII + 26 p.). Br. conține numai 7 « povești lumești», transcrise cu lt. lat. și chirilice, în ortografie latinizantă și, după cum însuși mărturisește, corectate, culegătorul eliminînd « eroarele compusețiunei, neconsecuința, espresiunile nemorale, goliciunile seci și intielesu uscat ». Cu toate acestea și în ciuda stilului neformat, « variantele povestite de Stănescu se vădesc autentice ca schelet epic, episoadele fiind înlănțuite în chipul întîlnit și la alți culegători, încît col. lui se ridică deasupra altora întocmite ulterior (I. Bota, E. Hodoș etc.); [...] dialogurile sînt mai firești [...], pe alocuri chiar sclipitoare, fiindcă redau îndeaproape stilul povestitorilor populari » (Ov. Bîrlea*). Clg. este însoțită de scurte note în care **S.-A.** consemnează cîteva var. la poveștile din col. sa. Probabil că **S.-A.** deținea un fond mai mare de narațiuni pop. de vreme ce în 1859 și 1860 publică mai multe anunțuri în *FMIL*, cerînd să i se trimită basme, datini, proverbe și anecdote rom. și specificînd că-și va recompensa colab. Dar a doua br., deși menționată în *Amicul școalei* (Sibiu, an. II, nr. 21, 27 mai 1861, p. 172) — « ieșind acuși și a doua broșură din poveștile populare » — nu se știe dacă a mai apărut.

Bibl. ref.: Octavian Lupaș: *Mircea V. Stănescu (1841—1881)*, Arad, Concordia, Inst. de arte grafice și edit., S. A., 1936, 64 p.; Dumitru Boer, ~ Ștefan Cacoveanu: *Povești din Transilvania*, Ed. îngr. de Ovidiu Bîrlea și Ion Taloș, Pref. de Ovidiu Bîrlea, Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 43—74. **(I. D.)**

STREINU Vladimir (pseud. lui Nicolae Iordache), n. 23 ian. 1902, Teiu, jud. Argeș — m. 26 nov. 1970, Buc. Șc. pr. în loc. natală (1907—1912); st. s. la Pitești (1912—1920); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1920—1924); dr. în fil. al Univ. din Iași cu teza *Versul liber* (1956). Prof. s. la Tr. Severin (1924—1925), Buc. (1926—1927, 1939—1947), Găești (1927—1932), Pitești (1932—1939); m. în comitetul de conducere (1928—1929) și director al rev. *Kalende* (1940—1944); dir. al rev. *Preocupări literare* (1942—1943); cercetător la Inst. de lingv. al Acad. R. P. R. (1955—1959); cercetător la IITL din Buc. (1964—1969); director al edit. Univers (1969—1970); prof. de estetică la Fac. de lb. și lit.

rom. din Buc. (1968—1970). M. al AȘSP (1969). Colab. la *Adevărul literar și artistic, Amfiteatru, Ateneu, Contemporanul, Convorbiri literare, Cugetul românesc, Familia, Gazeta, Gazeta literară, Glasul patriei, Luceafărul, Lupta de clasă, Programul Teatrului Național din București, Ramuri, Radio și televiziune, Revista de istorie și teorie literară, Revue Roumaine, România literară, Sburătorul, Scînteia, Secolul 20, Semnalul, Steaua, Timpul, Viața românească* ș.a.

Critic și istoric literar, eseist, poet, S. studiază, în *Versificația modernă* (Buc., EPL, 1966, 351 p.), metrica pop., îndeosebi influența ritmurilor pop. asupra versului liber din poezia rom. cultă, căruia îi conferă o notă specifică de « sprinteneală ». Poeții interbelici preiau trăsături neexplorate ale cîntecului pop.: T. Arghezi (rima interioară, enumerația, formule din poezia pop. de incantație, ritmurile horei); I. Barbu (ritmuri ale jocurilor de copii, versul scurt monorimat, rima interioară); L. Blaga * (« metrica simplicisimă a distihurilor cvasipopulare »). O serie de art., fără a vădi preocupări folcloristice, urmăresc definirea concepției despre viață și artă a rom. (*Esthesis carpato-dunărean*, în *GL*, Buc., an. XIII, nr. 15, 14 apr. 1966, p. 1, 7; *Constante spirituale românești*, în *Luc.*, Buc., an. IX, nr. 4, 27 ian. 1968, p. 1, 7.)

Alte op.: *Legenda fetiței zidite*, în *Preocupări literare*, Buc., an. VII, nr. 4, apr. 1942, p. 207—208; *Clasicismul folcloric*, în *Luc.*, Buc., an. VIII, nr. 22, 16 oct. 1965, p. 3.; *Fictiv și istoric în narațiunile populare*, *Ibid.*, an. IX, nr. 42, 16 oct. 1966, p. 1, 7; *Folclor argeșean*, *Ibid.*, an XI, nr. 4, 27 ian. 1968, p. 1 și 7. **Bibl. ref.:** I. Șeuleanu, *Culorile în basm*, în *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XV, nr. 31, 5 aug. 1971, p. 15. **(I.D.)**

STROESCU Sabina Cornelia, n. 25 mart. 1912, Tîrgoviște. Șc. pr. (1918—1922) și st. s. (1922—1930) la Tîrgoviște; st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1930—1934). Asist. supl. (1934—1938) la catedra de dialectologie și folc. romanic a Univ. din Buc.; asist. definitiv (1938—1947) la catedra de ist. lit. rom. vechi din Univ. Buc.; șef de lucrări la catedra de lit. rom. modernă a Fac. de fil. din Univ. Buc. (1947—1952); conf. supl. la Inst. ped. superior din Buc. (1952—1953); cercetător (1953—1966) și cercetător științific principal (1966—1970) la IEF din Buc. Colab. la *Demos, La Roumanie nouvelle, Revista de etnografie și folclor, Revista de folclor.*

Elevă a lui I. A. Candrea * și Ov. Densusianu *, S. anunță prin st. *Cu privire la sistemul de clasificare al snoavei populare* (*RF*, Buc., an. X, nr. 6, 1965, p. 575—594) proiectul unei ample lucrări, apărută 4 ani mai tîrziu: *La typologie bibliographique des facéties roumaines* (Buc., Édition de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1969, 2 vol., XXXVIII + 1 767 p.). Pentru alcătuirea tipologiei snoavelor — lucrare realizată în cadrul IEF, sub conducerea lui Ov. Bîrlea * — autoarea par-

Scanned with OKEN Scanner

curge materialul tipărit ori semnalat într-un spațiu de timp de peste un sec. (1830—1940), extras din 160 de clg. folclorice cunoscute (vol. și br.), din 341 de publ. periodice, precum și din col. anonime, din col. traduse în lb. străine, din ms. existente în fondul BARSR, la IEF, în Arhiva de folc. (Cluj-Napoca) și Biblioteca ASTRA (Sibiu), în sfîrșit, din clg. realizate de cercetătorii IEF. Vastul material (3 029 tipuri de snoave și 199 tipuri de anecdote, la care se adaugă cele 10.442 de var.) este sistematizat în 6 grupe: 1 — relații sociale, 2 — relații de familie, 3 — trăsături psihologice, 4 — defecte fizice, 5 — snoave privind armata, 6 — anecdote. Numerotarea tipurilor începe cu cifra 3 000, fiecărui tip fiindu-i consemnate bibl., contaminările cu alte tipuri, repartiția geografică, nr. de var. ordonate cronologic. Compară unele piese rom. cu tipurile internaționale înregistrate în cataloagele de seamă, constatînd că doar 307 tipuri din cele 3 029 sînt asemănătoare cu cele străine. Important instrument de lucru al folcloristicii noastre, util deopotrivă scriitorului, criticului, istoricului literar și lingvistului, catalogul tipologic s-a bucurat de o bună recepție critică atît în țară, cît și peste hotare. Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 554) apreciază că «lucrarea deschide o poartă nouă în cercetarea snoavelor, dat fiind că aduce și un nou sistem de clasificare»; I. Taloș * o consideră «operă indispensabilă tuturor cercetărilor consacrate snoavelor populare românești și internaționale»; acad. sîrb Dušan Nedeljković spune că lucrarea, «monumentală», «va constitui pentru oricine, prin tehnica și conținutul ei bogat, un ajutor de preț, și în special pentru acei care se vor ocupa cu cercetarea facețiilor oricăruia din popoarele balcanice sau din sud-estul Europei». ***Nevasta cea isteață***, Snoave populare românești, Ed. îngr. de ~, Pref. de Ov. Bîrlea (Buc., Minerva, 1971, XLIII + 258 p.) și *Păcală*, Snoave populare și prelucrări, Antol. de ~ (Buc., Minerva, 1975, 246 p.) sînt pregătiri în vederea alcătuirii unui năzuit corpus al snoavelor rom.

Alte op.: *Povești și legende*, Ed. îngr. de ~, Buc., ET, col. M., 1938, 207 p.; *Funcția socială a satirei în literatura română*, în *RF*, Buc., an. IV, nr. 1—2, 1959, p. 243—252; *Snoava*, în *Ist. lit. rom.*, p. 98—101; *La facétie populaire roumaine [Snoava populară română]*, în vol. *Aspekte der Volksprosaforschungen in Rumänien, Aspects des recherches sur les narations populaires en Roumanie [Aspecte ale cercetărilor asupra narațiunilor populare în România]*, Buc., Acad. R.S.R., 1969, p. 87—94; *Un aspect al literaturii dramatice populare, Drama haiducească «Jianu»*, în *Studii și cercetări de etnografie și artă populară*, Buc., Muzeul de artă populară al R.S.R., 1965, p. 229—267.

Bibl. ref.: Al. Raicu, *O lucrare monumentală*, în *RL*, Buc., an. III, nr. 12, 19 mart. 1970, p. 10; Ov. Bîrlea, *Sabina Cornelia Stroescu: « Tipologia bibliografică a snoavelor românești »*, în *Cont.*, Buc., nr. 17, 1 mai 1970, p. 8; Iordan Datcu, *Sabina Cornelia Stroescu: « La typologie bibliographique des facéties roumaines »*, în *REF*, Buc., tom. 46, nr. 2, 1971, p. 169—170; Adrian Fochi, *Sabina Cornelia Stroescu: « La typologie bibliographique des facéties roumaines »*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, Buc., serie nouă, an. XII, 1972, p. 276—279; Florica Dimitrescu, *Pe marginea unei valoroase lucrări despre tipologia snoavelor românești*, în *Lb. lit.*, Buc., an. XXVIII, nr. 1, 1972 p. 185—187; Dušan Nedeljković, *Facețiile populare românești și sîrbești*, în *RITL*, Buc., tom. 23, nr. 1, 1974, p. 97—103; Ion Taloș, *La typologie des facéties roumaines*, în *Cahiers roumains d'études littéraires*, Buc., 1975, nr. 3, p. 149—150. **(I.D.)**

SUDIȚEANU Nicolae C., n. 27 mart., 1885, Buzău — m. ?. St. univ. de filoz. la Buc.; dr. în sociologie al Univ. din Buc. Prof. s. la Buzău, apoi prof. supl. de sociologie și etică la Univ. din Cluj (1931).

S. publică o singură clg., *Din satul lui Cremene*, Anecdote, Adunate și alese de ~ (Buc., Edit. Casei școalelor, col. BPP, 1928, 187 p.), care conține 201 snoave pe teme variate, reflectînd aspecte din viața satului și a orașului și cu deosebire din viața ostășească, dar fără a da cuvenitele ref. despre inf. și loc. **(S.C.S.)**

SULZER Franz Joseph, n. în prima jumătate a sec. 18, Laufenburg (Elveția) — m. aug. 1791, Pitești. Ofițer în armata imperială austriacă. Prof. de filoz. și drept în Țara Românească.

Neștiințifică, tendențioasă, subiectivă și denaturantă cînd încearcă să susțină teza originii sud-dunărene a rom., motiv pentru care a fost criticată necruțător de P. Maior *, V. Popp, S. Micu-Clain* ș.a., lucrarea lui **S.**, *Geschichte des transalpinischen Daciens, das ist: der Walachey, Moldau und Bessarâbiens, im Zusammenhange mit den Geschichte des übrigen Daciens als ein Versuch einer allgemeinen dacischen Geschichte*, Mit kritischer Freyheit entworfen von ~ ehemaligem K. K. Hauptmann und Auditor, Erster oder geographischer Theil [*Istoria Daciei transalpine, adică a Valahiei, Moldovei și Basarabiei, în legătură cu istoria restului Daciei, ca o încercare a unei istorii generale a Daciei*, Schițată cu libertate critică de ~, fost căpitan imperial și regal și jurist, Partea I, geografică] (Wien, Rudolf Gräffer, 1781, vol. I — 30 + 464 p., vol. II — 574 p.; 1782, vol. III — 705 + 14 p.), oferă totuși, în special în vol. al II-lea, interesante date etnografice-folclorice despre întreaga națiune rom.

Remarcabile sînt p. despre colinde, căluș, instrumente muzicale, în special despre nai, consemnat cu termenul tc. «moscal». În anexa la vol. al II-lea, **S.** reproduce 10 melodii transilvănene și muntene, notate probabil după dictare. Autorul se folosește și de date livrești și de arhivă, dar semnalabile sînt numai obs. nemijlocite.

Bibl. ref.: Gottfried Habenicht, *Fr. J. Sulzer (1781) despre nai*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 2, 1965, p. 217—219; Id., *Valoarea contribuției lui Franz Joseph Sulzer la cunoașterea folclorului românesc*, *Ibid.*, tom. 16, nr. 5, 1971, p. 391—398. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

Ș

ȘANDRU Dumitru (pseud.: Danu Tudor), n. 8 oct. 1907, com. Doștat, jud. Alba — m. 29 nov. 1972, Buc. St. s. la Sibiu; st. univ. de lt. la Buc.; lic. (1931); dr. în lt. cu teza *Cercetări în Țara Oltului* (1941). Asist. la Fac. de lt. și filoz. din Buc. (1933—1947); prof. s. (1933—1940 și 1950—1960) în Buc.; prof. univ. la Fac. de fil. a Univ. din Craiova (în ultimii ani de viață). M. al soc. Cercul de st. filologice, Prietenii ist. literare, Soc. rom. de lingv., Soc. de științe istorice și filologice. Colab. la *Bulletin lingvistique*, *Cercetări folclorice*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Grai și suflet*, *Limbă și literatură*, *Luceafărul*, *Preocupări literare*, *Ramuri*, *Revista istorică* ș.a.

Ș. unește în activitatea sa, în spiritul șc. lui Ov. Densusianu*, al cărui elev este, preocupările dialectologice cu cele folclorice și etnografice. În lucrarea de debut, *Printre ciobanii din Jina* (în *GS*, Buc., vol. V și VI, 1931—1934, 107 p., în colab. cu Felician Brînzeu), cercetează latura apuseană a «mărginimii» Sibiului, pref. prezentînd viața jinarilor, economia lor preponderent pastorală, casele, bunele raporturi umane dintre locuitori bazate pe bunăcuviință, dărnicie, omenie, ospitalitate. Interesant este cap. despre obiceiuri. Cîteva subcap. ale cercetării sînt destinate toponimiei, onomasticii ș.a. Întreprinde anchete similare în Țara Moților, Bihor, regiunea Năsăudului, Almăj, Dobrogea. Autor al unei bune ed. a op. folcloristice a lui D. Caracostea*.

Alte op.: *Mocanii din Dobrogea*, Buc., Monitorul oficial și Imprimeriile statului, 1946, 239 p.; *Între filologie și folclor în concepția școalei Densusianu*, în *CF*, Buc., vol. I, 1947, p. 77—90; *Un corpus al folclorului românesc*, *Ibid.*, Buc., vol. I, 1947, p. 194—195; *Apropieri folclorice între un sat ardelean și unul muntean*, în *Lb. lit.*, Buc., 1956, vol. II, p. 293—312; D. Caracostea, *Poezia tradițională românească*, Balade populare și doine, Ed. cr. de ~, Pref. de Ov. Bîrlea, Buc., EPL, 1969, vol. I — XXXVII + 418 p., vol. II — 644 p. **(I.D.)**

ȘĂINEANU Lazăr, n. 23 apr. 1859, Ploiești—m. 11 mai 1934, Paris. St. gimn. la Ploiești și l. la Buc.,; st. univ. de lt. la Buc. (1882—1886); lic. al Univ. din Buc. (1887), cu teza *Încercare asupra semasiologiei limbei române*; st. de specializare la Paris și Leipzig (1887—1889); dr. în lt. al Univ. din Leipzig (1889) cu teza *Les jours d'emprunt ou les jours de la vieille*. În același an, la întoarcerea în țară, este numit, la cererea lui Hasdeu*, prof. supl. la catedra de fil. «compa-

rativă» a Univ. din Buc.; concomitent este prof. s. de lb. lat. şi germ. la gimn. şi Şc. norm. superioară din Buc. şi face parte din « personalul » catedrei de ist. şi lit. rom. pînă la Mihai Viteazul, recent înfiinţată pe lîngă Univ. din Buc.; se stabileşte la Paris (1901), unde, timp de 2 ani, ţine, la École des Hautes Études, un curs despre *Folclorul balcanic în raporturile sale cu miturile antice*. După 1903, dezamăgit că folcloristica nu s-a constituit într-o disciplină ştiinţifică, se dedică lingv. romanice, problemelor de etimologie şi argou fr. şi studierii lexicului rabelaisian. Colab. la publ. *Convorbiri literare*, *La tradition* (Franţa), *Mélusine* (Franţa), *Revista pentru istorie, arhelologie şi filologie*, *Revue de l'histoire des religions* (Franţa), *Revue des traditions populaires* (Franţa), *Revue de synthèse historique* (Franţa), *Romania* (Franţa).

Ş. a fost îndrumat spre st. lb. şi al creaţiei pop. rom., după propriile lui mărturisiri, de P. Ispirescu *, pe care îl frecventa asiduu, de prietenul său M. Gaster * şi de *Dicţionarul etimologic* al lui Cihac, căruia va încerca, mai tîrziu, să-i remedieze lipsurile (în primul rînd lipsa elementului pop.) prin propriile sale lucrări lexicografice. Dar, mai ales, în formaţia sa, un rol determinant l-a avut B. P. Hasdeu *, ale cărui cursuri de folc. le-a audiat în anii studenţiei. Ca şi Hasdeu *, **Ş.** studiază lingv. în strînsă legătură cu folc., considerînd ambele discipline drept ramuri ale fil. comparate. Debutează cu un « studiu de mitologie comparativă », *Ielele, Dînsele, Vîntoasele, Frumoasele, Şoimanele, Măiestrele, Milostivele, Zînele* (în *RIAF*, Buc., an. III, vol. V, fasc. 1, 1885, p. 159—210), republicat cu titlul *Ielele sau Zînele rele, după credinţele poporului român* în vol. *Studii folclorice*, Cercetări în domeniul literaturii populare (Buc., Socec, 1896, p. 67—173), în care polionomia ielelor, urmărită atent în repartiţia ei pe reg., este pusă pe seama « tendinţei eufemistice », curentă la multe popoare, de-a evita pronunţarea numelor proprii ale spiritelor rele, echivalentă cu o chemare. În teza de lic., *Încercare asupra semasiologiei limbei române*, Studie istorice despre tranziţiunea sensurilor (în *RIAF*, Buc., an. III, vol. V, fasc. 1, 1885, p. 211—461), republicat peste 2 ani în vol. (*Încercare asupra semasiologiei limbei române*, Studie istorice despre tranziţiunea sensurilor, de ~, Cu o alocuţiune-pref. de B. P. Hasdeu, Buc., Tip. Acad. Rom., 1887, IV + 259 p.), face în mod frecvent apel la izvoarele folclorice pentru a sprijini demonstraţia lingv. şi foloseşte numeroase ex. culese din lit. pop., îndeosebi din basme, pentru a-şi susţine obs., originală şi de reală fineţe, despre tendinţa caracteristică lb. rom., ce « nu are seamăn decît doară în cea spaniolă », de a converti în metafore sensurile proprii ale cuvintelor. În teza de dr., inclusă în acelaşi vol.

Scanned with OKEN Scanner

de *Studii folclorice* (p. 1—45), sub titlul rom. *Zilele babei şi Legenda Dochiei*, prezintă formele similare zilelor babei la rom., la popoarele romanice şi la cele balcanice, atrăgînd totodată atenţia asupra sorgintei culte, asachiene, a legendei Dochiei. *Istoria filologiei române*, Cu o privire retrospectivă asupra ultimelor decenii, Studii critice de ~, Cu o pref. de B. P. Hasdeu (Buc., Edit. libr. Socec & Comp., 1892, XIV + 445 p.) cuprinde, în cap. *Starea actuală a filologiei române*, una din primele încercări de sinteză asupra ist. folcloristicii noastre, selecţionînd col. şi contribuţii teoretice mai importante. Tot aici **Ş.** oferă precise indicaţii metodologice privind clg. folc., punînd cuvenitele accente pe fidelitatea reproducerii prin notarea exactă a rostirii locale, pe indicarea var., pe transcrierea melodiilor ce însoţesc textele şi pe ref. despre inf. şi loc. Un st. util cunoaşterii folc. rom. este şi cap. *Elementul folcloric*, din lucrarea sa capitală în domeniul lingv., *Influenţa orientală asupra limbei şi culturei române*, publicată mai întîi în rev. (*CL*, Buc., an. XXXIV, nr. 5, mai 1900, p. 337—372, an. XXXIV, nr. 6, iun. 1900, p. 467—506, an. XXXIV, nr. 7, iul. 1900, p. 533—572, an. XXXIV, nr. 8, aug. 1900, p. 653—689, an. XXXIV, nr. 9, sept. 1900, p. 769—793, an. XXXIV, nr. 10, oct. 1900, p. 678—925, an. XXXIV, nr. 11, nov. 1900, p. 1 000—1 029) şi apoi în vol. (vol. I, *Introducere*, Buc., Socec & Comp., 1900, CCCVI p.; vol. II, Partea I — *Vocabularul*, *Vorbe populare*, Buc., Iosif Göbl, 1900, 408 p., Partea a II-a, *Vorbe istorice*, *Împrumuturi*, *Indice general*, Buc., Iosif Göbl, 1900, 280 p.), în care urmăreşte influenţa tc. în creaţia pop., în paremiologie, obiceiuri, credinţe, basme şi jocurile copiilor. Dar contribuţia sa fundamentală în domeniul folcloristicii rămîne monumentala monografie *Basmele române în comparaţiune cu legendele antice clasice şi în legătură cu basmele popoarelor învecinate şi ale tuturor popoarelor romanice*, Studiu comparativ de ~, Buc., Göbl, 1895, XIV + 1 114 p.), distinsă de Acad. Rom. (1894) cu premiul « Ion Heliade Rădulescu », special instituit pentru această temă în 1889, şi care îl impune pe **Ş.** drept cel mai de seamă basmolog rom., după B. P. Hasdeu *. Înrîurit de concepţia maestrului său, **Ş.** îşi conduce st. după metoda comparatistă, aplicînd « principiul raţional » hasdeian care impune cercetarea fenomenelor « în primul rînd pe terenul originar şi naţional, unde au dobîndit acea formă particulară ce le deosibeşte de fenomene analoage la alte popoare, învecinate sau îndepărtate, înrudite sau străine.

Urmărirea fenomenului în periferia etnică cea mai apropiată constituie al doilea moment al investigațiunei. Și numai cînd aceste mijloace sunt insuficiente, se recurge treptat la manifestațiuni paralele în timp și spațiu.» Prezentînd toate teoriile asupra originii basmului, **Ș.** conchide că basmele s-au născut cam pretutindenea datorită fondului etnografic, același cam peste tot, că deci nu aparțin în exclusivitate unui popor sau rase anume. **Ș.** însumează în continuare c. 500 var., aproape toate basmele rom. publicate pînă atunci, grupîndu-le după o clasificare proprie, inspirată din sistemele lui J. G. von Hahn și Orest Myller, în 4 secțiuni (povești mitico-fantastice, povești etico-mitice, povești religioase, povești glumețe), fiecare secțiune fiind compartimentată la rîndu-i în cicluri reprezentate de idei fundamentale mitice, etice sau psihologice. Ciclurile cuprind 2—3 tipuri, în cadrul fiecăruia **Ș.** oferind cîteva basme reprezentative, cu var. lor corespunzătoare, din folc. rom. și străin. Nereușind să delimiteze caracteristicile tuturor speciilor narative în proză, clasificarea lui **Ș.** nu s-a impus, fiind depășită de aceea a lui Aarne (1910) și Thomson (1928), dar meritele ei de pionierat în acest domeniu rămîn, ca și aportul bibliografic și raportările comparatiste la lit. antică și la folc. popoarelor învecinate și a celor romanice. De o utilitate și azi recunoscută este minuțiosul *Indice folcloric* al lucrării, întocmit în colaborare cu I. A. Candrea *. Monografia lui **Ș.** s-a bucurat de excelente aprecieri peste hotare, din partea unor personalități științifice ca Gaston Paris, Pitré, Adamantios.

Alte op.: *Jocul păpușilor și raporturile sale cu farsa Karagöz*, de ~ , în *Lui Titu Maiorescu, Omagiu*, Buc., Socec., XV febr. 1900, p. 281—287; *L'état actuel des études de folklore*, par ~ , Paris, Librairie Léopold Cerf, 1902, 30 p. (Extrait de la *Revue de synthese historiques*).

Bibl. ref.: Gaston Paris, *L. Saineanu: «Încercare asupra semasiologiei limbei române»*, în *Romania*, Paris, tom. XVI, 1887, p. 631—632; Gaston Paris, *«Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice, Studiu comparativ de Lazăr Șăineanu»*, *Ibid.*, tom. XXIV, 1895, p. 304; Aron Densușianu, *«Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice, Studiu comparativ de Lazăr Șăineanu»*, în *RCL*, Iași, an. III, nr. 7—8—9, iul.-aug.-sept. 1895, p. 228—241; I. Popovici, *Studiile d-lui Lazăr Șăineanu despre influențe orientale asupra limbei române*, în *Tr.*, Sibiu, an. XXXV, nr. 1, ian.-febr. 1904, p. 1—25; Dr. Gh. Alexici, *Studiile domnului Lazăr Șăineanu*, în *Luc.*, Bud., an. III, nr. 7, 1 apr. 1904, p. 152—153; Gustav Weigand, *Lazăr Șăineanu: «Influența orientală asupra limbei și culturei române»*, în *Zeitschrift für romänische Philologie*, Leipzig, tom. XXVII, 1907, p. 227—228; V. Bogrea, *Con-*

tribuție la studiul elementelor orientale în limba română (Lazăr Şăineanu), în *DR*, Cluj, an. I, 1920—1921, p. 272—290; Luca Vornea, *Lazăr Şăineanu*, Schiță biografică, urmată de o bibliografie critică, Buc., Edit. Adevărul, [1928], 152 p.+1 f. portret și 4 anexe; Luca Vornea, *Lazăr Şăineanu*, în *VR*, Buc., an. XXIV, nr. 10—11, iun. 1934, p. 45; Iorgu Iordan, *Lazăr Şăineanu*, *Ibid.*, an. XXIX, nr. 10—11, iun. 1934, p. 45—57; Constantin Şăineanu, *Lazar Sainean — Le grand philologue (1859—1934)*, Sa vie et son oeuvre, par ~ , Craiova, Scrisul românesc, 1946, 1 f. planșă + 67 p.; D. Panaitescu Perpessicius, *Lazăr Şăineanu și folclorul*, în *SCILF*, Buc., an. IV, 1955, p. 27—47, reprodus în *Mențiuni de istoriografie și folclor (1948—1956)* Buc., EPL, 1957, p. 348—385. **(S.C.S.)**

ŞERB Ioan, n. 28 iul. 1932, Pescari, jud. Arad. Șc. pr. în loc. natală (1939—1946); st. medii la Brad (1946—1948), Tim. (1948—1949) și Arad (1949—1952); st. univ. de fil. la Buc. (1952—1957). Red. la Radiodifuziunea Română (1958); red. la EPL (din 1959) și la edit. Minerva (din 1970). Colab. la *Convorbiri literare*, *Familia*, *Luceafărul*, *Orizont*, *Ramuri*, *România literară*, *Steaua*, *Transilvania*, *Tribuna*.

Realizează, împreună cu D. Cesereanu, una din cele mai bune clg. cont., *Folclor din Țara Zarandului* (în seria *FT*, Ed. îngr. de ~, Cu un cuvînt înainte de Mihai Beniuc, EPL, 1962, vol. I, p. 1—107): doine și cîntece, strigături, balade, colinde, poezia ritualurilor de nuntă și de înmormîntare, culese, începînd din 1954, din centrele Brad (îndeosebi din loc. Bulzeștii de Jos și de Sus și Ciungani, toate în jud. Hunedoara) și Gurahonț-Sebiș (mai ales din loc. Avram Iancu, jud. Alba și Tisa, jud. Arad), multe piese impunîndu-se prin vechime și frumusețe (*Miorița*, *Meșterul Manole* și numeroase piese lirice). Îngrijește primele două vol. din seria *FT*, apreciate de Perpessicius * ca «unul din momentele festive ale bibliografiei folclorice.»

Alte op.: *Flori alese din poezia populară*, Antol. de ~, St. intr. de Mihai Pop, Buc., EPL, col. BPT, nr. 49, 1960, 522 p.; *Tinerețe fără bătrînețe*, Basme populare românești, Ed. îngr. de ~ , Pref. de Virgiliu Ene, Buc., EPL, col. BPT, nr. 100, 1961, 560 p.; *Antologia basmului «cult»*, Antol., pref. și postfață de ~ , Text stabilit de Aurelia Rusu, Buc., EPL, 1968, vol. I—XVI + 577 p.; vol. II—XI + 673 p.; *Horea și Iancu în tradițiile și cîntecele poporului*, Ed. îngr. de Ov. Bîrlea și ~ , Pref. de Ov. Bîrlea, Buc., Mihai Eminescu, 1973, XXIX + 186 p.; *Poveștile lui Făt-Frumos*, Basme fantastice, Ed. îngr. de ~ , Pref. de Valeriu Filimon, Buc., Minerva, 1974, XVII + 187 p.

Bibl. ref.: P. Ruxăndoiu, «*Flori alese din poezia populară*», în *RF*, Buc., an.VI, nr. 1—2, 1961, p. 147—148; Ion Talos, «*Folclor din Transilvania*», în *Trib.*, Cluj, an. VI, nr. 47, 22 nov. 1962, p. 3; Valeriu Rusu, «*Flori alese din poezia populară*», în *Lb. rom.*, Buc., an. XI, nr. 3, 1962, p. 330—333; Mihai Pop, *Primele volume ale unui corpus al liricii populare*, în *Luc.*, Buc., an. V, nr. 14, 15 iul. 1962, p. 4; Ion Horea, «*Folclor din Transilvania*», în *Scînteia*, an. XXII, nr. 5762, vineri 4 ian. 1963, p. 2; Perpessicius, «*Folclor din Transilvania*», în vol. *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, II (1958—1962), Buc.,

EPL, 1964, p. 182—199; I. Șeuleanu, *«Flori alese din poezia populară»*, în *S.*, Cluj, an XVIII, nr. 10, oct. 1967, p. 94—95; I. Oprișan, *Antologia basmului cult*, în *RITL.*, Buc., tom. 18, nr. 3, 1969, p. 527—529. **(I.D.)**

ȘEULEANU Ion, n. 7 oct. 1939, Tîrnăveni, jud. Mureș. Șc. elem. și st. s. (1953—1956) în loc. natală; st. univ. de fil. la Cluj (1956—1961); st. de specializare (1977—1978) la Seattle (S.U.A.). Lector la Fac. de fil. din Cluj (din 1961); secretar de redacție la *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, series Philologia;* colab. și la *Făclia, Năzuința, Scrisul bănățean, Silvania, Steaua, Tribuna, Tribuna Sibiului.*

Ș. dovedește interes constant pentru folc. nupțial, cercetat într-o singură zonă, însă în viziune integratoare (*Cîntecele de nuntă din Bihor*, în *Zilele folclorului bihorean*, CCA al jud. Bihor, 1968, p. 175—199), apoi studiat pe fazele constitutive ale ceremonialului și pe « secvențele » și « subsecvențele » alcătuitoare, în logica lor inițială, sacrală, și în aceea actuală. În *Oratia de colăcărie* (*SUB-B, s. Phil.*, Cluj, an. XIV, fasc. 1, 1969, p. 45—55) și în *Cîteva probleme ale orației de colăcărie* (*Ibid.*, an. XVI, fasc. 2, 1971, p. 59—69) analizează o « subsecvență » a ceremonialului, distingînd în texte elementele de ritual și elementele poetice. Oratia este tipologizată (geografic și poetic) și prezentată din punctul de vedere al circulației motivelor.

Alte op.: *Contribuții la studiul baladei populare românești: balada voinicească*, în *SUB-B, s. Phil.*, Cluj, an., XII, fasc. I, 1967, p. 7—25 (în colab. cu D. Pop); *Un moment ritual din ceremonialul nunții: «bărbieritul mirelui»*, în *Buletin științific*, Seria A, *Filologie, Pedagogie, Marxism-leninism*, Baia Mare, 1972, vol. IV, p. 159—166; *Un cîntec de nuntă ritual*, în *SUB-B, s. Phil.*, Cluj-Napoca, an. XX, 1975, p. 39—44; *Balade populare maghiare*. În versiunea românească a lui Petre Saitiș, Pref. de ~ , Cluj-Napoca, Dacia, 1975, p. 5—14. **(I.D.)**

ȘINCAI Gheorghe, n. 28 febr. 1754, Riciu, jud. Mureș — m. 2 nov. 1816, Sinea, lîngă Cosovia (azi Košice, în R. S. Cehoslovacă). St. la Tg. Mureș, Cluj, Bistrița; coleg cu P. Maior* la colegiul « De Propaganda Fide » din Roma (1774—1779) și la colegiul « Sf. Barbara » din Viena (1779—1780). Catihet al șc. norm. din Blaj (1782—1784), director al șc. unite din Blaj (1784—1796); lucrează la Muzeul juridic, diplomatic-istoric «Kovachich» din Buda (1803—1804); cenzor al cărților rom. care apăreau la Tip. Univ. din Pesta (1804) și apoi corector (1804—1808).

Ș. atestă (*în Hronica românilor și a mai multor neamuri, în cît au fost iale așa de amestecate cu românii, cît lucrurile, întîmplările și faptele unora fără de ale altora nu se pot scrie pre înțeles, din mai multe mii de autori, în cursul de 34 de ani culeasă și după anii de la nașterea Domnului Isus Hristos alcătuită de ~ din*

Scanned with OKEN Scanner

Șinca, doctorul filozofiei și al teologiei, fostul director al școalelor naționalnice în toată Țara Ardealului și diortositoriul cărților în crăiasca tipografie a Universității ungurești din Pești, În Buda, 1808, Tipărită ca adaos la *Calendarul* de la Buda pe anul 1808, p. 1—40, și 1809, p. 41—80), una din cele mai vechi creații ale folc. nostru: cîntecul despre fata care și-a pierdut oile sau caprele și le caută plîngînd prin munți, cîntec consemnat în sec. 17, existent și azi în Maramureș. În *Învățătură firească despre surparea superstiției norodului*, prelucrare după A. I. Helmuth *(Volks Naturlehre)*, combate, în spiritul dogmatic al luminismului raționalist, credința în « mirăzenii » și « boscoane », în strigoi și zmei, în vrăjitori și descîntători, în superstiții, fără a ține seama de valoarea lor etnodocumentară și artistică. Susține, ca și D. Cantemir * și P. Maior *, că refrenul « Ler Doamne » din colinde indică persistența amintirii împăratului Aurelian. O explicație mai plauzibilă în această chestiune au dat D. Dan și Al. Rosetti *.

Bibl. ref.: D. Prodan, *Un manuscris al lui Gheorghe Șincai împotriva superstițiilor*, în *SCȘ*, Cluj, an. I, 1950, fasc. 2, p. 143—148; Gheorghe Șincai, *Învățătură firească spre surparea superstiției norodului*, St. intr. și ed. cr. de Dumitru Ghișe și Pompiliu Teodor, Pref. de D. Prodan, Buc., ES, 1964, 219 p.; Mircea Tomuș, *Gheorghe Șincai, Viața și opera*, Buc., EPL, 1965, 251 p.; Gheorghe Șincai, *Opere*, Ed. îngr. și st. asupra lb. de Florea Fugariu, Pref. și note de Manole Neagoe, Buc., EPL, vol. I, 1967 — CCXXVIII + 604 p., vol. II, 1969 — 456 p., vol. III, 1969 — 380 p., vol. IV, Buc., Minerva, 1973 — 332 p.
(I.D.)

ȘOIT Ana, n. 3 febr. 1925, Oradea. Colab. la *Luceafărul*, *Scrisul bănățean*, *Tribuna*, *Viața studențească* ș.a.

Ș. culege folc. mineresc: *Cîntece populare minerești*, Cu o introducere de Ion Iliescu (Buc., EPL, 1962, LXI + 300 p., în colab. cu I. Iliescu *) și *Legende populare minerești*, Cu o introducere de I. Iliescu (Buc., Minerva, 1974, XXXIV + 120 p.). Ultima clg. conține povestiri cu « vîlve », legende etiologice, relatări de întîmplări și fapte reale, portrete de băieși, texte adunate în anii 1947—1970 din 23 loc. din Munții Apuseni, Valea Jiului, Banat, Filipeștii de Pădure (jud. Prahova), Surduc (jud. Sălaj), Baia Mare, Dobrogea. Elementele culte sînt adeseori vizibile, unii inf. năzuind să-și publice singuri poveștile. Detalii utile despre inf. anchetați și repertoriul lor.

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: Lucia Cireș, *Ion Iliescu și Ana Șoit: «Cîntece populare minerești»*, în *IL*, an. XX, nr. 12, dec. 1969, p. 87. **(I.D.)**

ȘTEFĂNESCU Dobre, n. 28 dec. 1863, Frătilești, jud. Ialomița — m.?. Abs. al șc. norm. a Soc. pentru învățătura poporului rom. din Buc. (1879—1883), unde are prof. pe I. Slavici* care-i trezește interesul pentru folc. Colab. la *Casa rurală*, *Educatorul*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Lumina pentru toți*, *Țara noastră*, *Țara nouă*, *Șezătoarea*, *Tudor Pamfile* ș.a.

Înv. **Ș.** culege (1882) folc. ialomițean. Col. sa, *Culegeri* de ~ (balade, colinde, descîntece, doine, basme, povestiri și legende, credințe și obiceiuri, «românisme», adică ziceri rom.) a rămas în ms. (azi în Arhiva ICED din Buc., nr. 86). **(I.D.)**

ȘTEFĂNUCĂ Petre V., n. 14 sept. 1906, Ialoveni (azi în U.R.S.S.) — m. 1941 (?), ?. Șc. pr. în loc. natală; st. s. la Chișinău; st. univ. de lt. la Buc., cu prof. D. Caracostea*, N. Cartojan*, D. Gusti. Prof. s. la Tighina, Chișinău și Cetatea Albă; secretar al Inst. social rom. din Basarabia (din 1938). Conduce *Buletinul Institutului social român din Basarabia;* colab. și la *Anuarul Arhivei de folclor*, *Arhiva pentru știința și reforma socială*, *Sociologie românească*, *Școala basarabeană*, *Universul literar*, *Viața Basarabiei* ș.a.

Ș. este preocupat de relevarea fenomenului folcloric-etnografic din reg. cercetate, în toată complexitatea manifestărilor lui, consemnate cu deosebită rigurozitate științifică (transcriere atentă, glosare extinse, h. ale zonei investigate etc.). În principalele sale lucrări — *Folclor din județul Lăpușna* (*AAF*, Buc., vol. II, 1933, p. 89—180), *Cercetări folclorice pe valea Nistrului de Jos* (*AAF*, Buc., vol. IV, 1937, p. 31—226) și *Literatura poporală a satului Iurceni* (Chișinău, Tiparul moldovenesc, 1937, 51 p.) — cuprinde rezultatele investigațiilor efectuate în anii 1930—1932 și 1932—1937 în fostul jud. Lăpușna (loc. Iurceni, Ialoveni, Nimoreni, Bărdari, Pojorăni, Buțeni, Movilești, Cîrligeni), Tighina (loc. Copanca, Talmaza, Ciorbuciu) și Cetatea Albă (loc. Purcari, Olănești, Corcmaz, Tudora). **Ș.** încadrează folc. în viața socială a satului, acordînd un spațiu larg prezentării ist. ținutului, locuinței, tipului uman, portului, vieții religioase, vieții morale, graiului, obiceiurilor tradiționale (șezători, clăci, cumetrii, mese mari, praznice etc.) și considerațiilor privind viața speciilor și a formelor poetice. Astfel, în loc. investigate, remarcă frecvența și vivacitatea unor specii (doine, satire, glume, cîntece de pahar, cîntece de stea, colinde, plugușorul, orațiile nupțiale, bocetul; ghicitorile, jocurile de copii, povestea, legenda, tradițiile, superstițiile, credințele, descîntecul, formulele magice, tendința de dispariție a altora (baladele și strigă-

turile) și preponderența poveștilor, făcînd totodată raportări comparative la întreg spațiul folcloric de lb. rom.

Alte op.: *Contribuție la bibliografia studiilor și culegerilor de folclor privitoare la românii din Basarabia și popoarele conlocuitoare — publicate în periodicele rusești*, în *AAF*, Buc., Imprimeria Cartea românească, vol. III, 1935, p. 117—188, *Două variante basarabene la basmul « Harab alb » al lui I. Creangă*, Chișinău, Tiparul moldovenesc, 1937, 33 p.

Bibl. ref.: D. Șandru, *P. V. Ștefănucă: « Folclor din județul Lăpușna »*, în *RIR*, Buc., vol. IV, p. 26; G. Giuglea, *Anuarul Arhivei de folclor, II*, în *Gînd românesc*, Cluj, an. II, nr. 3, mart. 1934, p. 169; Sever Pop, *P. V. Ștefănucă: « Folclor din județul Lăpușna »*, în *Țara Bîrsei*, Brașov, an. VI, nr. 4, iul.—aug. 1934, p. 374; Em. Gane, *P. V. Ștefănucă: « Cercetări folclorice în valea Nistrului de Jos »*, în *Viața Basarabiei*, Chișinău, an. VII, nr. 1—2, ian.—febr. 1938, p. 123; Ștefan Ciobanu, *Petre Ștefănucă*, în *Sociologie românească*, Buc., an. IV, nr. 7—12, 1942, p. 565—566. **(I.D.)**

T

TALOȘ Ion, n. 22 iun. 1934, Prodănești, jud. Sălaj. St. de ped. (1945—1952) și univ. la Fac. de fil. la Cluj (1953—1957); specializare în st. comparat al baladei pop. europene la Deutsches Volksarchiv din Freiburg (1967 și 1971); dr. în științe filologice al Univ. din Buc. (1970). Șef al sectorului de etnogr. și folc. al Centrului de științe sociale — Cluj (din 1969). M. în colectivul de conducere al *Revistei de etnografie și folclor;* colab. și la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cahiers roumains d'études littéraires, Fabula* (Göttingen), *Jahrbuch für Volksliedforschung* (Freiburg), *Nyelv-és irodolomtudomanyi közlemanyek* (Cluj), *Steaua, Tribuna, Vatra.*

După cîteva st. de ist. folc. (*Arthur Schott și culegerile lui de povești românești,* în *RFF,* Buc., an. VIII, nr. 3—4, 1963, p. 156—165; *Începuturile interesului pentru folclorul românesc în Banat,* în *SILF,* Acad. R.P.R., Filiala Cluj, 1964, p. 201—221; *Activitatea folcloristică și etnografică a lui Simion Mangiuca,* în *AMET pe anii 1961—1964,* Cluj, 1966, p. 321—327; *Vuk Karadžić, în folcloristica românească din secolul al XIX,* în *REF,* Buc., tom. 12, nr. 1, 1967, p. 39—49), **T.** se dedică cercetării complexe a baladei *Meșterul Manole,* temă abordată încă din 1962 (*Balada meșterului Manole și variantele ei transilvănene,* în *RF,* Buc., an. VIII, nr. 1—2, 1962, p. 22—57), căreia îi consacră monografia *Meșterul Manole* (Buc., Minerva, 1973, 470 p.), contribuție fundamentală, de indiscutabilă originalitate, la cunoașterea unuia din miturile esențiale ale culturii pop. rom. Abordîndu-și subiectul, autorul renunță, ca și A. Fochi * în monografia *Miorița,* la tratarea unilaterală a textului literar și, bazîndu-se pe un număr de 165 var. ale baladei, multe din ele descoperiri proprii, apelează, ca și M. Eliade *, la metodologia cea mai adecvată esențializării temei: examinarea a ceea ce însuși numește « complexul de obiceiuri, practici magice și legende » legate de ideea con trucției, urmărită paralel, pe baza unei ample bibl., cu motivul sacrificiului. Acest examen îi servește la conturarea substratului arhaic al baladei și la deslușirea treptelor ei de evoluție,

Scanned with OKEN Scanner

de la legenda în proză, de interes etnografic, pînă la forma superioară artistică. Cea mai mare parte a st. este rezervată analizei structurale a versiunii rom. și a versiunilor balcanice, în textele lor reprezentative. Examenul morfologic al tipurilor stabilește notele specifice ale celor două grupe de texte rom., grupa nordică și grupa sudică, cele mai vechi texte de la noi fiind considerate colindele cu caracter liric și acțiune nelocalizată, din nordul țării, avînd în centru pe soția meșterului zidar. Pe baza st. exhaustiv al tipurilor, **T.** stabilește și notele comune var. naționale balcanice: « nestatornicia zidurilor, necesitatea de a fi zidită o femeie în temelii, sacrificarea celei mai bune soții a zidarilor ». Prudent în stabilirea vechimii var. naționale ale baladei, autorul, prin demonstrația sa, conduce la concluzia că balada rom. este expresia artistică cea mai elevată a mitului european al construcției, mit cu adînci rădăcini în substratul geto-traco-dacic.

Alte op.: « *National* » *et* « *universele* » *dans les recherches roumaines contemporaines sur le folklore littéraire*, în *Cahiers roumaines d'études littéraires*, Buc., nr. 3, 1975, p. 33—43.
Bibl. ref.: Ovidiu Bîrlea, *Ion Taloș:* « *Meșterul Manole, Contribuție la studiul unei teme de folclor european* », în *Lb. lit.*, Buc., an. III, nr. 3, 1973, p. 609—612; N. Bot, « *Meșterul Manole* », în *S*, Cluj-Napoca, an. XXV, nr. 3, mart. 1974, p. 13—14; Iordan Datcu, *Un studiu de folclor comparat*, în *VR*, Buc., an. XXVII, nr. 11, nov. 1974, p. 61—62; Radu Niculescu, *Ion Taloș:* « *Meșterul Manole* », în *REF*, Buc., tom. 20, nr. 1, 1975, p. 93—96; Ioan Cuceu, *Ion Taloș:* « *Meșterul Manole, Contribuție la studiul unei teme de folclor european*», în *AMET*, Cluj-Napoca, an. VIII, 1976, p. 354—358. **(I.D.)**

TĂSLĂUANU Octavian Codru, n. 1 febr. 1876, Bilbor, jud. Harghita — m. 23 oct. 1942, Buc., Șc. pr. în com. natală și la Gheorghieni; st. gimn. la Gheorghieni (1886—1889); st. s. la Năsăud (1889—1890), Brașov (1890—1891) și Blaj (1893—1895); st. univ. de lt. la Buc. (1898—1902). Practicant în cancelaria notariatului din Bicaz (1895—1896); înv. la Craiova (1897—1898); secretar al Consulatului general al României la Bud. (1902—1906); secretar II administrativ al ASTRA (1906—1914); director al Muzeului Asociațiunii; red. permanent al rev. *Luceafărul* (1902—1920); colab. și la *Transilvania*.

Militant de frunte pe plan politic și cultural pentru realizarea unității naționale a poporului rom., inițiator, în cadrul ASTRA, al col. « Biblioteca poporală », destinată sătenilor, organizator neobosit, în orașele Transilvaniei și Banatului, aflate sub ocupația Imperiului austro-ungar, a numeroase șezători literare, concerte și reprezentații dramatice la reușita cărora își dădeau concursul personalități ale vieții cultural-artistice din toate provinciile rom., **T.**, al cărui nume rămîne indisolubil legat de

Scanned with OKEN Scanner

existența rev. *Luc.*, al cărei animator și red. permanent a fost, s-a ocupat și de unele aspecte ale culturii pop. Unghiul său de vedere nu este însă acela al folcloristicii, ci al culturologiei. În art. *Literatura poporală* (în *Luc.*, Bud., an. I, nr. 5, 1 sept. 1902, p. 77—78) critică lipsa de perspectivă ideologică și practicismul îngust al folcloriștilor, care, prin clg. lor, favorizează numai acumularea de var. (« publicînd și răspublicînd texte poporane fără nici o noimă ») și propune, prefigurînd ideea lui L. Blaga *, prospectarea în adîncime a spiritualității pop. prin investigarea satului-entitate. Asupra acestui sat-entitate, complex etnofolcloric și lingv., « așa după cum l-au plăsmuit frămîntările și înrîuririle de veacuri », sinteză a « culturii țăranilor» opusă « culturii domnilor » (*Două culturi: cultura domnilor și cultura țăranilor*, în *Luc.*, Bud., an. VII, nr. 4, 15 febr. 1908, p. 59—64), trebuie să se aplece atenția reflexivă a scriitorilor pentru a învigora lit. rom. și a-i da nuanța specifică de originalitate. Adecvată idealului de unitate națională în conjunctura politică a momentului, ideea, concordantă opiniei sămănătoriste că pătrunderea civilizației industriale la sate va duce la dispariția folc., considerat numai ca expresie a comunității rurale patriarhale, este astăzi depășită. **T.** a publicat și numeroase art. de nuanță etnofolclorică, relevînd vechi și originale rituri de trecere (obiceiuri la nuntă și înmormîntare), tradiții pastorale calendaristice (de ex. « alesul oilor » la Sf. Gheorghe) și alte ritualuri străvechi din Munții Călimani, în care se întîlnesc elemente anterioare răspîndirii creștinismului. În calitate de director al Muzeului Asociațiunii din Sibiu, **T.** a întreprins și cîteva cercetări etnofolclorice pe baza cărora intenționa elaborarea unei vaste lucrări, *Etnografia Ardealului*, rămasă în fază de proiect din cauza izbucnirii primului război mondial.

Bibl. ref.: I. Agârbiceanu, *Octavian C. Tăslăuanu*, în *Tr.*, Sibiu, an. XXXII, nr. 11, nov. 1942, p. 890—892, reprodus în vol. Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie*, Publicistică literară, Ed. îngr. de Aurel Sasu, Cuvînt înainte de Mircea Zaciu, Cluj, Dacia, 1971, p. 142—147; Mihail Triteanu, *Luceafărul: 1902—1920*, Indice bibliografic analitic, Buc., EER, 1972, 374 p.; Octavian C. Tăslăuanu, *Spovedanii*, Ed. îngr. de Gelu Voican, Pref. de Vasile Netea, Buc., Minerva, 1976, XXIX + 308 p. **(I.D.)**

TECULESCU Horia, n. 4 mart. 1897, Rîșnov — m. 2 aug. 1942, Sighișoara. St. univ. de lt. la Buc. Prof. s. la Alba Iulia și Sighișoara (1926—1942), preș. al ASTRA. Colab. la *Anuarul Liceului « Principele Nicolae » din Sighișoara*, *Darul vremii*, *Țara noastră*.

T. este, sub imboldul tatălui său, care culesese folc. în Vrancea, prin 1885, și a lui A. Bîrseanu * (« dascălul luminat »), autorul unei singure clg. de folc., *Pe Mureș și pe Tîrnave, Flori înrourate* (Doine și strigături), Culese de ~ (Sighișoara, Tip. Miron Neagu, 1925, 207 p.) conținînd 648 piese lirice. În *Predoslovie* susține, însușindu-și o opinie exprimată deja de G. Coșbuc *, Ov. Densusianu *, N. Iorga * și P. Cancel*, că poezia pop. este creație individuală. Prezintă categoriile liricii și recomandă metoda anchetei folclorice prin elevi, îndrumați în prealabil să culeagă cîntecele pop. din mediul lor intim, să le noteze după cum le zic bătrînii și oamenii neinstruiți. Cîteva poezii din clg. lui **T.** au fost incluse de L. Blaga * în antol. sa de lirică pop.

Alte op.: *Oameni și locuri din Tîrnava Mare*, Extras din *Anuarul Liceului « Principele Nicolae » din Sighișoara pe anii 1929—1930, 1932—1933*, Sighișoara, Tip. Miron Neagu, 1933, p. 350—368.
Bibl. ref.: Ion Colan, *Anuarul Liceului « Principele Nicolae » din Sighișoara pe anii 1927—1928 și 1928—1929, publicat de H. Teculescu*, în *Țara Bîrsei*, Brașov, an. II, nr. 6, nov.—dec. 1930, p. 564—567; N. Crainic, *Cronica măruntă*, în *Gîndirea*, Buc., an. X, nr. 4, 1931, p. 145—147; Ov. Densusianu, *«Pe Mureș și pe Tîrnave»*, în *GS*, Buc., vol. V (1931—1932), p. 392; Friedrich Czikeli, *Horia Teculescu: « Pe Mureș și pe Tîrnave »*, în *Siebenbürgische Vierteljahrschrift*, Sibiu, 56 Jahrg., nr. 4, Oktober—Dezember 1933, p. 371—374; Ion Breazu, *Horia Teculescu*, în *Tr.*, Sibiu, an. LXXIII, nr. 7—8, iul.—aug. 1942, p. 644—645. **(I.D.)**

TEODORESCU G. Dem., n. 25 aug. 1849, Buc. — m. 20 aug. 1900, Buc. Șc. pr. și st. s. la Buc.; st. univ. de lt. la Buc. (din 1869); st. de specializare la Paris (1875—1877). Impiegat la Ministerul Instrucțiunii Publice; ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor (1891); prof. de lb. rom. la l. bucureștene « Sf. Sava » și « Matei Basarab » (1877—1900). M. al soc. Românismul. Red. la rev. *Ghimpele* și *Sarsailă*, la publ. *Românul*, *Binele public* și *România*; colab. și la *Album macedo-român*, *Columna lui Traian*, *Foaia Societății « Românismul »*, *Tranzacțiuni literare și științifice* ș.a.

Elev al lui B. P. Hasdeu * și precursor, prin rigoarea filologică a clg., al lui Ov. Densusianu *, **T.** face primele clg. de folc. în anii 1864—1867 și debutează editorial cu vol. *Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român*, Pref. de Alexandru I. Odobescu (Buc., Petrescu-Conduratu, 1874, XI + 136 p.). Datinele și moravurile sînt interpretate, într-o primă fază, în spirit latinist. Fondul datinilor noastre, spune **T.**, « este cu totul latin, și latin clasic etrusc dacă vreți, căci conservă neschimbate, cum erau la începutul lor, datinile străbune ». După întoarcerea de la st. de la Paris, unde a luat cunoștință de mișcarea folcloristică apuseană, își revizuiește

vechile opinii, semnalînd exagerările șc. latiniste. În *Noțiuni despre colindele române* (Buc., Tip. Tribunei române, 1879, 123 p.) ia poziție față de interpretările latinizante date folc. și față de propriile interpretări anterioare, tributare orientării latiniste. *Poezii populare române*, Culegere de ~ (Buc., Tip. modernă, 1885, 719 p.), col. fundamentală în ist. folcloristicii rom., prin care **T.** « își culminează viața de cărturar » (Ov. Papadima *), a fost realizată în anii 1864—1874, 1875—1876 și mai cu seamă în anii 1877—1885. Conține 40.000 de versuri, în cea mai mare parte culese nemijlocit, la care se adaugă clg. realizate de D. Teleor, S. Mănescu, T. Oprescu, N. Scurtescu, A. Antonescu Lupul, D. Mirescu, B. Iorgulescu. Autorul urmează ex. lui Anton Pann *, culegînd cu precădere folc. muntenesc și bucureștean, fapt pentru care col. este bogată în cîntece de lume, în cîntece lăutărești. Cap. clg. sînt: folc. obiceiurilor de iarnă, orații de nuntă, cîntece pentru animale, jocuri, ghicitori, întrebări, probleme numerice, glume, cîntece, doine, descîntece, părțile de rezistență ale col. fiind baladele și colindele. Colecționarul, spre deosebire de înaintași, adoptă criteriul etnografic al grupării după vîrsta celor ce vehiculează producțiile pop., știind că printr-o astfel de clasificare surprinde mediul socioetnografic de manifestare al creațiilor folclorice. Cîntecele au fost culese îndeosebi de la Petrea Crețu Șolcanul (« norocul nostru mare »), prezentat într-o conferință la Ateneul Român, publicată sub titlul *Petre Crețul Șolcanul* (Buc., Socec et Comp., 1883—1884, 108 p.), care-i dictează 15.000 de versuri, apoi de la alți lăutari din Buc., oameni din tîrguri, lăutari de la sate, persoane culte de la sate, de la țărani. Reproduce totodată și alte cîntece, alese din cărți bisericești și din col. lui V. Alecsandri *, Anton Pann *, P. Ispirescu *, S. Fl. Marian *, T. T. Burada *. **T.** și-a propus să reproducă fidel limba pop. (« chiar în simplitatea și neregula ce ar prezenta »), exprimîndu-și credința că făuritorul ei, țăranul, « e-n stare să ne dea și materialul unei literaturi cultivate ». Respinge criteriul abundenței în tipărirea folc., calitatea clg. trebuind să primeze: « a ne mulțumi cu puțin și bun ». Amploarea clg. personale, care cuprind mai toate filoanele creației pop. și piesele selectate din alte col., pentru a ridica gradul de reprezentabilitate, fac din *Poezii populare române* o sinteză a folc. rom., rural și urban, de la sfîrșitul sec. 19, prin unele piese avînd rădăcini chiar în sec. 17. Grijii pentru acuratețea transcrierii textelor, pentru formele vorbirii pop. și pentru unele

Scanned with OKEN Scanner

fonetisme i se adaugă alte elemente care asigură ținuta științifică a col.: consemnarea var. din repertoriul inf. chestionați, indicarea la unele piese și a var. apărute în alte col., **T.** fiind, în această direcție — cum remarcă Ov. Papadima * — «primul la noi care se preocupă de problema variantelor, dîndu-i soluția cea mai firească și mai economică»; examinarea genezei și a circulației unor cîntece; precizarea împrejurărilor în care se cîntă unele piese; citarea unor creații culte cu izvoare folclorice (balada lui I. Catina pe motivul cîntecului bătrînesc *Corbea*). Prezentările ce preced cap. col. sînt veritabile micromonografii ale genurilor și formelor poetice folclorice. Ele atestă, pe lîngă acuitatea pătrunderii, pe lîngă pregnanța definițiilor propuse, erudiția folcloristului, ușurința cu care se mișcă în clasificări, vastele lui cunoștințe bibliografice (citează col. fundamentale engl., it., fr., lituaniene, blg.). Deși în *Precuvîntarea* col. îi prezintă admirativ pe folcloriștii premergători (V. Alecsandri * și Al. Russo *), **T.** depășește, prin pregătirea filologică, prin sistematizarea materialului, prin repudierea oricăror «întocmiri, îndreptări, corecțiuni», șc. folclorică romantică. El își pune, încă din 1877, în st. *Cercetări asupra proverbelor române*, Cum trebuiesc culese și publicate, St. critic și bibliografic (Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1877, 108 p.) probleme privitoare la clg. și editarea științifică a folc. Analiza clg. sale din 1885 vădește, e adevărat, în mică măsură, că nu a renunțat la toate ideile și practicile șc. romantice. Ca și antecesorii săi, își exprimă și el teama că folc. agonizează, iar în clg. și editarea textelor folosește și unele procedee dintr-ale lui At. M. Marienescu *, pe care altădată le denunțase: cîntece completate după mulți ani de la prima ascultare, cîntece alcătuite din var. auzite în loc. diferite și la date deosebite. Procedeele acestea nu definesc însă ansamblul col., una din cele mai unitare din bibl. rom., unitate conferită, între altele, și de faptul că cea mai mare parte a pieselor au fost culese de la un rapsod excepțional, pe care col. îl prezintă monografic. Basmele apărute postum (12 piese), în vol. *Basme române*, Ed. îngr , pref. și rezumate în lb. franceză de Stanca Fotino (Buc., EPL, 1968, XXX + 261 p.) completează col. de cîntece versificate. Ca și în cazul lui P. Ispirescu, basmele au fost repovestite după mulți ani de cînd au fost auzite, autorul punîndu-și pecetea sa stilistică în mod discret.

Scanned with OKEN Scanner

Alte op.: *Viața și activitatea lui Anton Pann*, Buc., Tip. Gutemberg—Iosəf Göbl, 1891, partea I — 82 p., partea a II-a — 133 p.
Bibl. ref.: Petre V. Haneș, *Gh. Dem. Teodorescu*, în *Preocupări literare*, Buc., an. VII, nr. 1, ian. 1942, p. 39—42; Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu*, în *RFR*, Buc., an. XI, nr. 5, mai 1944, p. 309—341; *G. Dem. Teodorescu, Poezii populare*, Ed. îngr. și pref. de Al. Bistrițianu, Buc., ET., col. M, nr. 4, 1957, 625 p.; Ovidiu Papadima, *G. Dem. Teodorescu*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 3—4, 1961, p. 55—75. **(I.D.)**

TEODORESCU Nicolae Gh., n. 4 ian. 1905, Valea lui Maș, jud. Argeș. St. norm. la Pitești (1919—1925). Înv. în com. argeșene Brătești (1925—1926) și Oești (1926—1928, 1929—1930), Mansîrova (azi în R. P. Bulgaria) (1930—1940) și Mușătești (1944—1966). Înv. emerit.Colab. la *Gazeta țăranilor*, *Izvorașul*, *Opaițul satelor*.

T. alcătuiește, folosindu-se de chestionarul lui H. H. Stahl, clg. (rămasă în ms.) *Folclorul satului Oești*, structurată pe 2 cap., folc. liric și folc. paremiologic, distinsă de Acad. Rom. cu premiul « At. Toncoviceanu » (1943), « ca o încurajare », comisia de apreciere, alcătuită din L. Blaga *, D. Caracostea * și N. Cartojan, considerînd clg. ca un meritoriu început de activitate. **T.** este de asemenea autorul monografiei istorice, etnografice și folclorice *Mușătești*, File de cronică (Buc., Direcția Așezămintelor Culturale, 1969, 196 p.) și organizatorul Muzeului sătesc din Mușătești (com. cu o veche tradiție culturală: șc. — 1836, bibliotecă publică — 1875, ateneu sătesc — 1879, precum și publ. ca *Țăranul* — 1881—1884 și *Hazul satelor* — 1911—1916).

Bibl. ref.: *[Referatul comisiei Acad. Rom. de premiere a culegerii « Folclorul unui sat: Oești-Argeș »]* în *AAR*, Buc., *Dezbateri*, tom. LXIII, 1943, p. 194. **(I.D.)**

THEODORESCU Cicerone, n. 9 febr. 1908, Buc. — m. 18 febr. 1974, Buc. St. univ. de lt. și filoz. la Buc. Prof. s.; m. în comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor (din 1944); în colegiul redacțional al rev. *VR* (1947—1953); laureat al Premiului de Stat (1953). Colab. și la *Azi*, *Bilete de papagal*, *Cuvîntul liber*, *Gazeta literară*, *Reporter*, *România literară* (1932—1934), *România literară*, *Universul literar* ș.a.

Poetul **T.**, hotărît să ajute « pe răspundere proprie » folcloriștii, care, după opinia sa, aveau, în 1958, « condiții practice de cercetare încă precare, aproximativ organizate, puțin susținute », face, în *Izvoare fermecate* (Buc., ESDP, 1958, 410 p.), muncă de folclorist diletant. Antol. sa de lirică (cîntece de dor și jale, sociale și satirice, de cătănie, haiducești, colinde, « verșuri », bocete, blesteme, ghicitori, cununa, nunți năsăudene) și epică

versificată, din Năsăud, Maramureș și Bihor, este realizată prin intermediari și cu intermitențe «adică la intervale gîfîite și înșirate pe parcursul ultimilor ani la voia întîmplării și cam cum s-a nimerit». În ciuda acestor deficiențe metodologice, subliniază Perpessicius* (*Izvoarele fermecate ale folclorului*, în *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor, 1957—1960*, Buc., EPL, 1951, p. 354—362), **T.** «a realizat nu numai o operă de necontestată utilitate, dar și una de remarcabilă și armonioasă alcătuire». **(I.D.)**

TOCILESCU Grigore G., n. 26 oct. 1850, Fefelei, jud. Prahova — m. 17 (18) nov. 1909, Buc. Șc. pr. la Ploiești; st. s. la Buc.; st. univ. de drept la Buc.; lic. în drept (1874); st. de specializare la Praga și Viena; st. de ist., epigrafie și arheologie la École des hautes Études și la Collège de France (Paris). Dr. în ist. al Univ. din Praga (1876). Prof. univ. la catedra de ist. antică a Univ. din Buc. și director al Muzeului Național de Antichități din Buc. (din 1881). Cercetări științifice în Italia (1891—1892). M. al Acad. Rom. (1878). Conduce *Revista pentru istorie, arheologie și filologie;* colab. și la *Columna lui Traian, Foaia Societății «Românismul», Ovidiu, Pressa, Românul literar, Tribuna poporului* ș.a.

Istoric, epigrafist, arheolog și folclorist de formație hasdeiană, **T.** coordonează o amplă col., *Materialuri folcloristice*, culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățămîntului Public, prin îngrijirea lui ~ (Buc., Tip. Corpului didactic C. Ispasescu & G. Bratanescu, 1901, vol. I și II, 1712 p.), care conține peste 4 000 de poezii pop. (dintre care c. 2 000 sînt doine și strigături, 440 descîntece, peste 200 balade) din 27 de jud., col. fiind comparabilă ca dimensiuni cu aceea a lui G. Dem. Teodorescu *, considerată de **T.** drept cea mai științifică cercetare folclorică de pînă atunci. «Tocilescu a avut o concepție înnoitoare despre folclor, a fost un cercetător și un animator al cercetărilor folclorice și a ajutat la mersul lor înainte» (I. C. Chițimia *). Pledează pentru formarea unor folcloriști cu pregătire multilaterală: istorică, lingv., literară, folclorică și apreciază că folc. oferă un vast material etnologilor, mitologilor, etnopsihologilor, istoricilor literari, cercetătorilor antichității. Încearcă să surprindă domeniul vast al folc. în următoarea definiție: «Credințe, mituri și legende, năravuri, datine și obiceiuri, cîntece, jocuri, cimilituri și proverbe ale poporului, ceea ce cugetă, ceea ce simte, ceea ce știe, ceea ce voiește și crede poporul, cum trăiește și cum își manifestă credințele și sentimentele sale, în scurt, tradițiunea populară în accepțiunea cea mai largă a cuvîn-

tului, cuprinzînd tot ce se transmite în popor, din generațiune în generațiune, constituie ceea ce numim cu un singur cuvînt: știința folclorului sau Folklore ». Se referă și la cîteva mijloace artistice și trăsături definitorii ale creației pop., relevînd frumusețea și adevărul, contrastul dintre simplitatea mijloacelor și plenitudinea efectului artistic: « Cuvintele cele mai puțin abstracte, epitetele, personificarea obiectelor mișcătoare, comparațiunile, metafora, o preciziune între idei și cuvinte, o direcțiune simplă, nervoasă și directă, toate acestea sînt strict observate de nemuritorii rapsozi ai Daciei în cîntecele lor ». Se oprește și asupra unor forme poetice: în colinde « găsim condițiunile esențiale ale adevăratei poezii »; baladele sînt « poeme mai mari sau mai mici, în care se cîntă faptele mărețe, adeseori de un caracter istoric ». Observă mobilitatea folc., atît la nivelul expresiei, cît și la al ideilor. Clg. au, în acest sens, menirea să prezinte folc. unui moment. Resimte nevoia st. comparate, semnificative sub raport estetic, istoric și filologic. Folosește argumente folclorice pentru susținerea originii romane a poporului nostru. Cînd debutează cu *Descîntece* (De deochiu și mușcătură, din colecția d-lui I. Minescu), (*Foaia Societății « Românismul »*, Buc., an. I, nr. 2, mai 1870, p. 93—96), recunoaște în incantațiile noastre pop. « Supercalele romanilor, serbările pentru Pan sau Păunașul Codrilor ». Va apropia apoi, ca și S. Magiuca*, colindele de saturnale. În *Poezia populară a românilor* (*Foaia Societății « Românismul »*, Buc., an. I, nr. 3, iun. 1870, p. 111—129, 182—202, nr. 6, sept. 1870, p. 255—268, nr. 8, nov.-dec. 1871, p. 363—371 și în *CT*, Buc., an. II, nr. 47, 15 dec. 1871, p. 184—186, an. III, nr. 1, 2 genariu 1872, p. 13—15, 20—21, nr. 5, 31 genariu 1872, p. 38—39, nr. 6, 7 febr. 1872, p. 45), distinge următoarele categorii ale creației pop.: colinde sau coliande, balade sau cîntece de joc, satire, cimilituri, descîntece. În *Materialuri folcloristice* completează tabloul cu cîntece de nuntă, de mort, bocete, anecdote și povestiri, locuțiuni și idiotisme, frînturi de limbă și zicături, calendar poporan, întrebări și răspunsuri. Col. își propune să ofere un summum al creației pop., să cuprindă « toate cîntecele poporane ale românilor din Dacia, Moesia și Macedonia », însoțite de comentarii, deci să ofere o imagine completă a folc. la sfîrșitul sec. trecut. Proiectează să publice și proză pop., fără să reușească. Coordonatorul, în mică și neînsemnată măsură culegător (în tinerețe), recurge la un *Chestionar folcloric* (Buc., Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, 1898,

Scanned with OKEN Scanner

15 p.) — preluat, nemărturisit, după acela al lui A. Gorovei * (publicat în *Șez.*, Fălticeni, an. I, nr. 5, iun. 1892, p. 134—138, nr. 6, sept. 1894, p. 167—171, nr. 7—8, oct.-nov. 1892, p. 201—204, inspirat și acela după chestionarul P. Sébillot) — și își asociază cîțiva culegători: M. Canianu *, Al. I. Hodoș (Ion Gorun), Chr. Țapu *, Popescu-Ciocănel *, Ion Odor, Ion Ionescu, C. I. A. Nottara, C. Rădulescu-Codin* (care colaborează cu o clg. realizată înainte de 1897), Ion Florescu, N. I. Apostolescu, G. Coatu. Contribuția cea mai substanțială a avut-o Chr. Țapu * și s-ar fi cuvenit ca numele lui să figureze pe copertă. În pref. col., **T.** deplînge — în spirit purist — momentul în care s-a realizat clg., moment în care locul doinei este luat de romanța orășenească, deploră, cuprins de o panică nejustificată, secarea inspirației pop., a fanteziei și chiar a memoriei (« așijderea nu păstrează ceea ce i-a rămas din strămoși »). Indicațiile de clg. sînt prețioase, coordonatorul năzuind să fie reținute « materiale cît mai bogate, mai autentice, mai originale ». Crede că folcloriștii culegători trebuie să știe ce să adune și cum să adune, « să meargă singuri din sat în sat, din colibă în colibă, ispitind copil, tînără, bătrîn, orbi ori cerșetori, babe meștere în doctorii, în farmece și vrăjitorii, bocitoare etc., mai ales pe muncitorul cu ziua, pe cioban, pe vînător, pe luntraș, pe micul meseriaș și pe micul plugar, identificîndu-se cu dînșii, trăind multă vreme între ei », să țină seama de ce s-a publicat anterior, să verifice și să completeze, să nu publice aidoma cele știute. Culegătorii care realizează marea col., deosebiți ca pregătire și gust, nu i-au asigurat acesteia unitatea dorită; apoi, lipsa de selecție, renunțarea în practică la bunele principii teoretice au dus la tipărirea întregului material, inclusiv a cîntecelor nerealizate artistic, a celor cu influențe lăutărești licențioase, aspecte pentru care col. a fost, la apariție, aspru criticată, în primul rînd de N. Iorga *. În col. nu sînt respectate uneori nici cerințele elementare: consemnarea numelor loc. și inf. De asemenea, ordonarea materialului după criterii științifice a fost aproape total neglijată. Deși recunoaște critic aceste lipsuri, folcloristica nouă acordă o deosebită prețuire col. lui **T.** pentru amploarea ei, pentru năzuința — în mare parte realizată — de a oferi o imagine cît mai completă asupra folc. rom. din toate ținuturile locuite de rom., pentru marele număr de balade și cîntece diverse de reală valoare, cum sînt cîntecele bătrînești *Niculca*, *Cîntecul*

lui Călin, Aga Bălăceanu, Cîntecul lui Păun Haiducul, Cîntecul lui Săcală, Ilinca Șandrului, Cîntecul lui Pîrșcoveanu, Agușiță al lui Topală, Cîntecul lui Mocan Oleac, pentru multele cîntece voinicești, haiducești, pentru cîntecele de revoltă socială și pentru foarte bogatul cap. de incantații pop. « Colecția — spune Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 312) — poate fi consultată fără rezerve. »

Alte op.: *Zapciul și grădinarul*, în *Foaia Societății « Românismul »*, Buc., an. I, nr. 7, oct. 1870, p. 349—350; *Balade poporane auzite în Mînăstirea Hurezului (Vîlcea) de la Oprea lăutarul*, în *RIAF*, Buc., 1894, vol. VII, p. 417—427; G.G. Burghelea, *Cîteva cuvinte despre literatura poporală*, Pref. de ~, Botoșani, tip. B. Saidman, 1900, IV + 60 p.; *Proiect de lucrări privitoare la limba și istoria națională*, la BARSR, ms. 5165, f. 257.

Bibl. ref.: *Lui Gr. G. Tocilescu*, Cu ocaziunea jumătății de veac a vîrstei sale, Omagiu din partea amicilor și stimatorilor lui, Buc., Tip. Corpului didactic C. Ispasescu & C. Bratanescu, 1900, 10 p.; N. Iorga, *Colecția de folk-lore a Ministerului de Instrucție*, Scrisoare către d. ministru Haret, Buc., Tip. I. V. Socec, 1903, 28 p.; Artur Gorovei, *Note bibliografice*, în *Șez.*, Fălticeni, an. XI, nr. 9, nov. 1903, p. 138—144 (republicat în Artur Gorovei, *Literatură populară*, Ed. îngr., st. intr., note, bibl. și indici de Iordan Datcu, Buc., Minerva, 1976, p. 142—149); Gr. G. Tocilescu, *Balade și doine*, Ed. îngr. și prefață de Marin Bucur, ET., col. M, nr. 8, 1958, 311 p.; T. Dușescu-Duțu, *Considerațiuni critice asupra poeziei noastre poporane*, Buc., Tip. Clemența, 1903, vol. I, 153 p.; I. C. Chițimia, *Activitatea de folclorist a lui Gr. G. Tocilescu*, în *FFR*, p. 193—216; M. Frunză, *Grigore Tocilescu și integrarea sa în preocupările folcloristice naționale din veacul al XIX-lea*, în *AUI*, *Literatură*, an. XVI, 1970, p. 35—49. **(I.D.)**

TRUȚĂ Doina, n. 25 sept. 1934, Sighișoara. Șc. pr. (1941—1945) și st. s. (1945—1952) la Sighișoara; st. univ. de fil rom. la Cluj (1952—1956). Prof. de lb. și lit. rom. la șc. elem. din Laslea, jud. Sibiu (1956—1957); prof. s. la Sighișoara (1957—1959); cercetător la IF din Cluj (1959—1962); cercetător la ICED din Buc. (din 1962). Colab. la *Demos* (Berlin), *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*.

T. cercetează cu precădere probleme specifice ale prozei pop. epice cont., în st. sale dovedindu-se interesată atît de chestiuni generale — ca de ex. raportul tradiție-contemporaneitate, dinamica narațiunilor cont. — cît și de unele aspecte speciale, cum ar fi de pildă evoluția povestitului într-o zonă restrînsă (*Aspecte ale evoluției povestitului în Drăguș-Făgăraș*, Prezentare comparativă: culegerea monografică din 1938 — 1939 — culegerea din 1964—1965, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 2, 1968, p. 143—157), sau structura basmului (*Structura morfologică a unui basm fantastic*, *Ibid.*, tom. 21, nr. 2, 1976, p. 147—156). Colab., ocupîndu-se de sistematizarea poeziei lirice de dragoste, la pregă-

tirea *Catalogului liricii orale românești*. A efectuat cercetări pe teren în diverse zone ale Transilvaniei, Moldovei și Dobrogei.

Alte op.: *Cîteva cîntece noi din satul Luna de Jos, jud. Cluj*, în *RF*, Buc., an. VI, nr. 3—4, 1961, p. 29—38; *Sechei Machedon — povestitor din Branișteа, jud. Năsăud*, în *REF*, Buc.; tom. 12, nr. 3, 1967, p. 223—230; *319 chiuituri din Bistrița-Năsăud*, în *Folclor poetic*, vol. I, Buc., EȘ, 1967, p. 43—75; *Propuneri pentru «Catalogul liricii orale românești»* (în colab. cu Sabina Ispas*), în *REF*, Buc., tom. 19, nr. 2, 1974, p. 113—152. **(S.C.S.)**

TULBURE Gheorghe, n. 1880, Vișteа de Jos, jud. Brașov — m.?. Colab. la rev. *Luceafărul*, *Musa* și *Țara noastră*.

T. este autorul unei singure clg. de folc. menționabile, *Cîntece din lumea veche* (Făgăraș, Edit. tip. Const. Popp, 1908, 72 p.), care conține 16 balade și 2 cîntece haiducești, «cunoscute și din alte culegeri, cu ciudățenia că aici Pintea evadează din temnița Aiudului după modelul lui Corbea» (*IFR*, p. 425). Piesele sînt transcrise, mărturisește **T.**, în forma în care au fost rostite, dar fără menționarea numelor loc. și a inf., exigență înlocuită cu indicația vagă că au fost culese «cele mai multe din satele de pe lîngă Olt». **(S.C.S.)**

TUȚESCU Șt. St., n. 3 apr. 1880, Catane, jud. Dolj — m. 4 apr. 1926, Craiova. Șc. pr. (1888—1893) în com. natală și la Craiova; șc. norm. la Craiova (1893—1899). Înv. în com. Balota, jud. Dolj (din 1899). Întemeiază, cu concursul lui P. Danilescu*, col. «Biblioteca folcloristică» (1908). Editează prima rev. oltenească de folc., *Ghilușul* (1912—1914); colab. și la *Convorbiri literare*, *Floarea darurilor*, *Foaia populară*, *Ion Creangă*, *Izvorașul*, *Monografia județului Dolj*, *Noua revistă română*, *Ovidiu*, *Ramuri*, *Școala sătenilor*, *Șezătoarea*, *Șezătoarea săteanului*, *Tudor Pamfile*, *Viața literară*, *Vorbe bune*.

Animator al activității folcloristice din Oltenia și colaborator autorizat și dezinteresat la col. altor folcloriști (T. Bălășel* și G. Pascu*), **T.** culege și publică folc. din toate genurile și speciile, dar activitatea lui este caracterizată de clg. de povești (basme nuvelistice, basme cu animale), legende și snoave (*Din trecut*, Giurgiu, f. edit., 1901, 105 p.; *Dăfii, snoave și povești*, Craiova, Tip. Fulgerul, 1904, 74 p., în colab. cu C. Rădulescu-Codin*; *Taina ăluia*, Proză, snoave și povești hazlii, Piatra Neamț, Tip. Mathilde C. Gheorghiu, 1905, 116 p.; *O parte din sfinții poporului*, Craiova, Tip. Fulgerul, col. BF, nr. 2, 1908, 62 p.; *Din văi și vîlcele*, Glume, legende, snoave și povești, Buc., Edit. libr. Universala-Alcalay, 1911, 102 + II p.; *Din Boureni pînă-n Catane*, Făgăraș, Tip. Ioan Hațieganu, 1923, 48 p., în colab. cu N. I. Dumitrașcu*). Textele publicate de

T. se disting prin simplitatea schemei epice și prin autenticitatea stilului oral, « abrupt, vivace, tipic povestitorilor din sudul Carpaților » (*IFR*, p. 388), ceea ce denotă strădania lăudabilă a culegătorului de a le reproduce așa cum le-a auzit și le-a notat (probabil întrebuințînd un sistem stenografic propriu), fără adaosuri și ajustări cărturărești ulterioare. Textele sînt adnotate cu numele inf. și al loc., iar unele (cele din clg. *Din văi și vîlcele*) și cu indicarea « bucăților similare », adică a var. publicate anterior. **T.** este de asemenea autor de monografii etnofolclorice (*Monografia comunei rurale Catanele, plasa Balta, jud. Dolj*, Buc., Ministerul de Interne, 1904, 25 p.; *Monografia istorică, economică, culturală, socială a satului Catanele din districtul Dolj*, Craiova, Libr. și stabilimentul Fane Constantinescu, 1908, 194 p., în colab. cu P. Danilescu *) în care include balade, precum și a 2 br. cu caracter lexicografic, dar cu multe lipsuri și erori de informare, despre *Folcloriștii noștri*. După cum mărturiseau într-un panegiric C. D. Fortunescu și C. Nicolăescu-Plopșor * (*Șt. St. Tutescu*, în *AO*, Craiova, an. V, nr. 24, iun. 1926, p. 143—145), în momentul dispariției lui, **T.** lăsase în ms. mai multe clg. (din care unele au fost publicate postum de colab. său N. I. Dumitrașcu *): *Din văgăuni*, Doine oltenești; *Din vremi apuse*, Balade, cîntece bătrînești; *Descîntece românești*, Cu o notă introductivă de A. Gorovei; *De cînd se potcoveau purecii*; *Folclor țigănesc*; *Povestea războiului cel mare (1916—1918), după spusele ostașilor*; *Povestea războiului din 1877—1878*; *Datini, credințe, superstiții*; *Superstiții și credințe*; *Ghicitori*; *Povești moldovenești*; *Cuvinte populare* ș.a.

Alte op.: *Colinde*, Culese de ~, Craiova, Tip. Fulgerul, col. BF, nr. 5, 1912, 73 p.; *Frămîntări de limbă (păcălituri)* (în colab. cu S. T. Kirileanu*), Craiova, Tip. Fulgerul, 1913, 80 p.;
Bibl. ref.: T. Pamfile, *Șt. St. Tutescu: « Din văi și vîlcele, Un mănunchi de glume, legende, snoave și povești»* în *IC*, Bîrlad, an. V, nr. 2, febr. 1912, p. 63; T. Pamfile, *Șt. St. Tutescu și S. Teodorescu-Kirileanu: « Frămîntări de limbă »*, în *IC*, Bîrlad, an. VI, nr. 5, mai 1913, p. 159; Șt. Pop, *Șt. St. Tutescu*, în *CS*, Blaj, an. IV, nr. 2, febr. 1926, p. 47—50; Emil Petrovici, *Șt. St. Tutescu*, în *DR*, Cluj, an. V, 1927—1928, p. 892; Artur Gorovei, *Învățători folcloriști*, Buc., Cartea românească, col. « Cuvinte folositoare », seria C, nr. 93, 1940, p. 17—18; Ovidiu Bîrlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Buc., EPL, 1967, p. 24; Rodica Firescu, *Un animator uitat: Șt. St. Tutescu*, în *Cîntecul popular românesc*, Studii de folclor, II, Craiova, CCES al jud. Dolj, 1974, p. 85—92.
(S.C.S.)

Scanned with OKEN Scanner

Ț

ȚAPU Christea N., n. 12 sept. 1874, Roșiori de Vede — m. 1 mai 1926, Tulcea. St. s. la Giurgiu și Buc.; st. univ. de lt. la Buc. Prof. s. la Focșani, Constanța, Pomîrla, Tulcea. Colab. la *Albina*, *Analele literare, politice, științifice*, *Apărătorul sănătății*, *Familia*, *Ghilușul*, *Ion Creangă*, *Revista liceului «Unirea» din Focșani*, *Șezătoarea*, *Tinerimea română* ș.a.

După ce debutează cu o clg. de poezie pop. magică în *Apărătorul sănătății* (Buc., an. IV, nr. 15—16, 15 nov.-1 dec. 1894, p. 161—162), **Ț.** prospectează toată Muntenia (îndeosebi fostele jud. Teleorman și Vlașca), Moldova și o arie redusă din Dobrogea, realizînd un vast repertoriu folcloric (poezie lirică, poezia obiceiurilor, balade, proverbe ș.a.) cu care contribuie (2200 piese) la *Materialuri folcloristice*, Culese și publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Învățămîntului Public, prin îngrijirea lui Gr. G. Tocilescu (Buc., Tip. Corpului didactic, G. Ispasescu & G. Bratanescu, 1900, vol. I, partea 1 și a 2-a, 1712 p.). Dintre piesele valoroase culese de **Ț.** amintim baladele *Ilinca Șandrului*, *Niculca*, *Aga Bălăceanu*, *Cîntecul lui Păun Haiducul*, *Cîntecul lui Săcală*. Fără să-i consemneze pe copertă calitatea de principal coautor, cum s-ar fi cuvenit, Gr. G. Tocilescu * se rezumă să facă în precuvîntarea vol. o «specială mențiune», în care laudă pe **Ț.** pentru «zelul și aptitudinea desfășurată în culegerea și rînduirea materialelor». Prețioase relatări despre desfășurarea anchetelor și relațiile sale cu îngrijitorul col. dă **Ț.**, în scrisorile sale adresate lui A. Gorovei * (*Scrisori către Artur Gorovei*, Ed. îngr. și pref. de Maria Luiza Ungureanu, Buc., Minerva, 1970, p. 359—362). **(I.D.)**

ȚICHINDEAL Dimitrie, n. 1775, Becicherecu Mic., jud. Timiș — m. ian. 1818, Tim. St. la șc. sîrb. din com. natală și la Tim.; st. de teol. la Tim. (1801—1802). Înv. în loc. timișene Belinț (din 1794) și Berecsău; revizor școlar; «învățător națională» în Becicherecu Mic (din 1802) și preot în aceeași loc. (din 1805); prof. de «învățătura legei sau cateheta» la Arad; destituit în 1814, devine paroh în Becicherecu Mic.

Scanned with OKEN Scanner

Militant pentru propășirea culturală a rom. bănățeni, Ț. publică, în 1802, la Buda, traducerea cărții luministului sîrb Dositei Obradovici, *Sfaturile a înțeleajerii celei sănătoase*, înlocuind prezentarea obiceiurilor srb. cu descrierea obiceiurilor rom. de peste an (armindeni, sînziene, filipii de toamnă, lăsata secului, «hodăițatul»), de la nuntă și de la înmormîntare, cu cîntece și strigături, pentru a demonstra originea lor lat. Dar, luminist fiind, condamnă, ca și corifeii Școlii Ardelene, de pe poziții dogmatice, descîntecele, vrăjile și farmecele, fără a le sesiza valoarea etnografică și artistică.

Bibl. ref.: Ion Taloș, *Începuturile interesului pentru folclorul românesc din Banat*, în *SILF*, Acad. R.P.R., Filiala Cluj, 1964; I. D. Suciu, *Luministul Dimitrie Țichindeal*, în *RI*, Buc., tom. 28, nr. 8, 1975, p. 1253—1258 **(I.D.)**

ȚIPLEA Alexandru, n. 28 iun. 1885, Biserica Albă, jud. Maramureș — 12 nov. 1938, Cluj. St. s. la Beiuș; st. univ. de teol. (1904—1908) la Bud., cînd se pare că a audiat și cursurile de lit. rom. ale lui Gh. Alexici*. Dr. în teol. al Univ. din Bud. (1910). Prof. s. la Năsăud (1911—1924); prof. la Acad. teol. din Gherla (1924—1931) și Cluj (1931—1938).

Bun cunoscător al col. de folc. ale lui Alecsandri *, M. Pompiliu *, Gh. Alexici *, G. Cătană * și A. Corcea *, Ț. realizează în anii 1902, 1903 și 1905 clg. *Poezii populare din Maramureș* (*AAR*, Buc., tom. XXVIII, *Memoriile Secției literare*, col. DVPR, 1906, 119 p.) care marchează începutul colecționării științifice a folc. maramureșean. Col. cuprinde 278 cîntece pop. din loc. natală (balade «dîrlaiuri» de jale de dragoste, cătănești chiuituri. colinde, descîntece) transcrise în graiul autentic al reg., autorul utilizînd, după ex. lui Gh. Alexici * și G. Weigand, semne diacritice. Valoarea științifică a col. este sporită de notarea var. și de relatările lui Ț. despre inf.

Bibl. ref.: Ovidiu Bîrlea, *Academia Română și cultura populară*, în *REF*, Buc., an. XI, nr. 5—6, 1966, p. 411—441; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, Buc., Minerva, 1970, p. 53—84. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

U

UDRESCU Dumitru, n. 24 febr. 1892, Săpata de Sus, jud. Argeș. Șc. pr. în loc. nat. și la Pitești (pînă în 1906); st. norm. la Buc. (1906—1912). Înv. în loc Lăunele de Sus (1912—1919), Săpata de Sus (1919—1923) și Cepari (1923—1928), toate în jud. Argeș, la Curtea de Argeș (1930—1943) și Pitești (1928—1930, 1943—1952). Conduce (1924—1926), împreună cu C. Rădulescu-Codin*, rev. *Prietenul nostru;* înființează și conduce rev. piteștene *Solidaritatea* (1928—1930) și *Mioriția* (1929); colab. și la *Argeș, Glasul Argeșului, Învățătorul, Revista noastră, Tribuna școalei, Secera și ciocanul, Uniunea, Vremea nouă.*

Culegător de folc. argeșean — preocupare și a tatălui său, care în anii 1888—1908 realizează o col. de cîntece pop., rămasă în ms.— **U.** tipărește două clg.: *De pe Argeș, Cîntece și strigături din regiunea Argeș* (în *Folclor poetic*, I, Vol. îngrijit, cu note, glosar și indice de inf. de Pavel Ruxăndoiu, Buc., Soc. de științe istorice și filologice din R.S.R., 1967, p. 243—282) și *De pe plaiuri argeșene* (Pitești, CÎCPMAM — Argeș, 1974, 203 p.). Primul vol. conține exclusiv lirică (cîntece de nuntă, cîntece de dragoste și căsătorie, cîntece de cătănie, cîntece de dor, cîntece satirice, cîntece de viață), iar al doilea include și balade și legende eroice, legende locale și colinde laice. Culegătorul nu cercetează sistematic zona folclorică și nu vădește preocupare pentru monografierea repertoriului vreunui cîntăreț (prima clg. conține 275 cîntece de la 50 de inf.). În textele tipărite coexistă remanierile operate de culegător cu formele pop. înregistrate fidel (într-una din acestea din urmă Vl. Streinu* crede a fi găsit « cuvîntul și forma genuistică a doinei »).

Alte op.: *Glosar regional Argeș*, Buc., EARSR, 1967, 304 p.
Bibl. ref.: Vladimir Streinu, *Folclor argeșean*, în *Pagini de critică literară*, Ed. îngr. de George Muntean, Buc., Minerva, 1977, vol. V, p. 443—445.
(I.D.)

UGLIȘ-DELAPECICA Petre, n. 1 sept. 1885, Pecica, jud. Arad. St. de ped. la Arad (1898—1904). Înv. în loc. bănățene Bodrogu Vechi, jud. Arad (1904—1911), Bara, jud. Timiș (1911—1919) și Gurahonț, jud. Arad (1919—1941).

Scanned with OKEN Scanner

Colab. la *Baba satului*, *Cucu*, *Drapelul*, *Foaia poporului român*, *Gazeta învățătorilor*, *Ion Creangă*, *Plugarul român*, *Poporul român*, *Românul*, *Sfatul*, *Tribuna*, *Țara noastră*, *Zărandul*, *Zorile*.

Cea mai reprezentativă clg. a lui **U.-D.**, *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*, Pref. de Ovidiu Bîrlea (Buc., EPL, 1968, XVI + 367 p.), preia, în forma lor corectă, piesele (amputate de tipografi) din ed. anterioară — *Din literatura poporană*, vol. I. *Poezii poporane* (Lugoj, Edit. proprie, Tip. Husveth și Hoffer, 1900, 80 p.), și vol. II, *Povești din popor* (Lugoj, Edit. proprie, Tip. Husveth și Hoffer, 1910, 160 p.) —, adăugîndu-le colinde, orații și cîntece de nuntă, cîntece de înmormîntare, descîntece, balade, basme și snoave, culese în anii 1906—1961 din loc. bănățene și crișene, în special din Bodrogu Vechi, Bara și Gurahonț. « Spre lauda lui, el s-a ținut destul de aproape de oralitatea folclorică. Se vede la tot pasul cum țîșnește formularea populară, anumite exprimări caracteristice. Fraza este în genere simplă, neîncărcată de ornamente și perioade lungi, încît se citește cu vădită plăcere. Uneori culegătorul ține să respecte și anumite forme dialectale ale pronunției, fără a abuza de un lexic prea local. P. Ugliș s-a străduit să ne dea o sinteză artistică a stilului oral din partea vestică a țării, și acesta este unul din meritele principale ale colecției sale » (Ov. Bîrlea).

Alte op.: *Din literatura poporană*, III, *Glume din popor*, Tim., Edit. foii *Plugarul român*, Tip. Husveth și Hoffer, Lugoj, 1909, 32 p.; *Minciuna minciunilor*, Povești culese din Banat, De ~, Buc., ET, col. TP, 1968, 48 p.; *Pipăruș Pătru*, Povești populare din Banat, De ~, Buc., ET, col. TP, 1969, 48 p. **(I.D.)**

URECHIA V. A. (pseud. lui Vasile Alexandrescu), n. 27 febr. 1834, Piatra Neamț—m. 22 nov. 1901, Buc. Șc. pr. în particular; st. gimn. la Acad. Mihăileană (Iași); bac. la Paris (1852); st. univ. de lt. la Paris și Madrid (abs. în 1856). Prof. univ. de ist. și de lit. rom. la Iași (din 1857); prof. de ist. rom. la Șc. militară din Iași; prof. univ. (1864—1901) și decan (din 1897) al Fac. de ist. din Buc. Inițiator și m. al soc. Atheneul Român, al soc. Transilvania și al Soc. macedo-rom.; m. al SAR (1865) și al Acad. Rom. (1866); preș. al Acad. Rom. (1901); m. coresp. al Acad. spaniole și al Inst. etnografic din Paris. Editează publ. *Adunarea națională*, *Almanahul cultelor*, *Anuarul general al Instrucțiunei Publice*, *Atheneul Român*, *Dacia*, *Instrucțiune publică*, *Opiniunea*; *Zimbrul și Vulturul*; colab. și la *Arhiva istorică a României*, *Atheneul Român* (Iași), *Apărarea națională*, *Analele Academiei Române*, *Buciumul român*, *Buletinul Instrucțiunei Publice*, *Calendarul gospodarilor*, *Calendarul Olteniei*, *Calendarul « Românului »*, *Calendarul ziarului « Universul »*, *Convorbiri literare*, *Familia*, *Informațiunile bucureștene*, *Literatorul*, *Pagini literare*, *Revista contimporană*, *România literară*, *Românul*, *Steaua Dunării*, *Secolul XX*, *Universul*, ș.a.

Considerînd, sub influența șc. romantice și istoriste, legenda ca un complement doc. al ist., antijunimistul **U.**, cel ridiculizat de Titu Maiorescu *, în *Beția de cuvinte*, pentru erorile sale de logică, alcătuiește o singură clg. de 21 *Legende române*, Culese și adnotate (Buc., Socec, 1891, 248 p.), din care 10 « auzite din popor » și 11 adunate din « istoria națională ». Deși **U.** mărturisește în pref. că nu a intervenit decît în forma legendelor « auzite din popor » — de fapt « basme nuvelistice și basme legendare » (*IFR*, p. 315) —, fondul rămînînd nealterat (« Forma în care dăm povestea culeasă, bună sau rea, este lucrarea noastră, iar fondul este al poporului »), narațiunile reproduse, chiar și cele cîteva la care **U.** indică sursa, sînt mult prea asemănătoare cu var. fr. și spaniole reproduse în clg. pentru a putea fi considerate autentice.

Bibl. ref.: *V. A. Urechia*, în *Fam.*, Oradea, an. IV, nr. 16, 6/18 mai 1868, p. 181; I. *[Vulcan], V. A. Urechia* (Biografie), *Ibid.*, an. XXXI, nr. 26, 25 iun. 1893, p. 301—302; ***, *Notițe biografice și bibliografice*, în *Anuarul Atheneului Român pe 1901*, Buc., Inst. de arte grafice Eminescu, p. 46—47; V. A. Urechia, *Legende române*, Cu un st. intr. de Ion-Horia Rădulescu, Buc., Inst. de arte grafice « Eminescu », 1934, 267 p. **(S.C.S.)**

URSACHE Petru, n. 15 mai 1931, Hărpășești-Popești, jud. Iași. St. univ. de fil. la Iași; dr. în fil. al Univ. din Buc. cu teza *« Șezătoarea » în contextul folcloristicii* (1971). Lector la catedra de estetică a Univ. din Iași. Colab. la *Convorbiri literare*, *Iașul literar*, *Limbă și literatură* ș.a.

U. publică prima monografie asupra rev. lui A. Gorovei *, *« Șezătoarea » în contextul folcloristicii* (Buc., Minerva, 1972, 353 p.), contribuind « la elucidarea unor aspecte importante ale nașterii folcloristicii în ansamblu » (C. Ciopraga) și ale relațiilor folc. cu filoz. culturii. Preocupări privind estetica folc. (*Abordarea estetică a folclorului*, în *C*, Iași, an. VII, nr. 34, 25 aug., 1972, p. 11; *Categorii ale esteticii folclorice*, *Ibid.*, an. VII, nr. 38, 22 oct. 1972, p. 10), îndeosebi a folc. « pasiv », « literaturizat », ce a cunoscut o « alunecare de funcție », o detașare de contextul sincretic, de pe poziția esteticii generale (*Poetică folclorică*, Iași, Junimea, 1976, 247 p.) și antol. din folc. moldovenesc.

Alte op.: *Pe plaiuri moldovene*, Folclor nou din regiunea Iași, Iași CRCP, 1964, XIV + 113 p.; *D-ale lui Păcală*, Snoave populare, Ed. îngr. de V. Adăscăliței și ~, Pref. de ~, Buc., EPL, col. BPT, nr. 228, 1964, XXIII + 310 p.; Mihai Lupescu, *Tei legănat*, Folclor moldovenesc, Ed. îngr. și pref. de ~, Iași, Junimea, 1975, XXXII + 267 p.

Bibl. ref.: Liviu Leonte, « *„Șezătoarea" în contextul folcloristicii* », în *C.*, Iași, an. VII, nr. 31, 4 aug. 1972, p. 2; C. Ciopraga, *Perspectivă folclorică*, *Ibid.*, an. VII, nr. 45, 10 nov. 1972, p. 2 **(I.D.)**

V

VARTIC Theodor (pseud. lui Thoma Vartic), n. 1814, Iași — m.?.

Stimulat de lectura br. lui E. Baican, *Literatură populară sau Palavre și anecdote*, **V.** își înscrie și el numele printre colportorii de pseudolit. pop., ostenindu-se «a publica puține anecdote și povestiri circulate prin popor, ca să nu rămîie uitate în întunericul trecutului». Snoavele — prelucrări neinspirate ale lui **V.**— apar în cărticica *O sută și una de mici istorii și anecdote amuzante, cele mai multe culese din gura țăranului nostru român*, de ~ (Buc., Noua tip. națională, 1883, 94 p.), carte de interes strict doc. (**S.C.S.**)

VASILIU Dumitru A., n. 17 iun. 1895, Bătinești, jud. Vrancea — m. 17 apr. 1977, Buc. Șc. pr. în loc. natală (1903—1908); șc. norm. la Galați (1910—1916); bac. la Buc. (1926); st. univ. de lt. la Buc. (1926—1930); lic. în lt. al Univ. din Buc. (1930). Înv. în Buc. (1926—1936); asist. la catedrele de dialectologie și folc. romanic (1930—1938) și ist. lit. rom. vechi (1938—1947) din Fac. de lt. a Univ. Buc.; prof. s. la Buc. (1947—1957). Colab. la *Școala primară română* și *Convorbiri literare*.

Deși își desfășoară activitatea în cadrul șc. lui Ov. Densusianu *, contribuțiile lui **V.** în domeniul folcloristicii sînt minore. După ce debutează cu o promițătoare prezentare a motivului metamorfozelor în lirica și epica pop., *Metamorfoze în folclorul român nord-dunărean* (în *Școala primară română*, Buc., an. XXXVI, nr. 1, 1931, p. 21—26 și nr. 2—3, 1931, p. 35—39), părăsește această temă deosebit de interesantă și întreprinde, pe baza chestionarului inițiat de Ov. Densusianu *, cercetări pe teren în Banat, Oltenia, sudul Transilvaniei, Muntenia și Moldova, avînd ca temă cosmogonia pop. Obs. adunate în cursul acestei anchete le sintetizează descriptiv în st. *Sufletul românului în credințe, obiceiuri și datini* (Buc. Edit. I. E. Torouțiu, 1942, 78 p.+ 8 pl.). Un alt st., pe care **A.** l-a voit interpretativ și comparativ, *«Focul viu» în datinile poporului român în legătură*

cu alte popoare (Buc., Edit. Casei școalelor, 1943, 151 p.), nu depășește nivelul descriptiv, avînd doar meritul de a face sinteza st. anterioare ale lui Tiberiu Morariu * și I. Mușlea * (*Materiale pentru cunoașterea și răspîndirea «focului viu» la români*, în *AAF*, Cluj, IV, 1937, p. 237—242).

Alte op.: *Obiceiuri, credințe și datine de Paști*, în *CL*, Buc., an. LXXIII, nr. 4, apr. 1940, p. 355—360.
Bibl. ref.: D. Șandru, *D. A. Vasiliu: «Metamorfoze în folclorul român nord-dunărean»*, în *RIR*, Buc., an. II, 1932, p. 440; I. Diaconu, *D. A. Vasiliu: «Metamorfoze în folclorul român nord-dunărean»*, în *E*, Focșani, an. II, fasc. 1—2, 1942—1943, p. 345—347; I. Mușlea, *D. A. Vasiliu: «Sufletul românului în credințe, obiceiuri și datini»*, *Ibid.*, an. II, fasc. 1—2, 1942—1943, p. 347—350 (S.C.S.).

VASILIU-TĂTĂRUȘI Alexandru, n. ian. (?) 1876, Tătărași, jud. Suceava — m. 25 mart. 1945, Drăghici, jud. Argeș. Șc. pr. în loc. natală și la Fălticeni (din 1886); st. gimn. la Fălticeni (1888—1890); st. norm. la Iași (1890—1895). Înv. în Tătărași (1895—1929). M. fondator al cercului Deșteptarea sătenilor și al rev. *Vestitorul satelor*, ambele în com. Baia, jud. Suceava. Colab. la *Convorbiri literare*, *Ion Creangă*, *Șezătoarea* ș.a.

V.-T., cel mai talentat și important culegător de folc. din cercul rev. *Șez.*, din al cărei impuls își începe activitatea de folclorist în anii 1893—1894 («De atunci m-a îndemnat gîndul spre culegerea versurilor poporane»), este autorul a 2 clg.: *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului*, Adunate de ~, înv. în Tătărași (jud. Suceava), însoțite de 43 arii notate de d-na Sofia Teodoreanu, prof. la Conservatorul de muzică din Iași (Buc., Inst. de arte grafice Progresul, Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. IV, 1909, XIX + 207 + XXXIV p.) și *Povești și legende*, Culese de ~, înv. în Tătărași (Suceava), (Buc., Cultura națională, Acad. Rom., col. DVPR, vol. XXXVI, 1927, 267 p.). După cum observă Ov. Bîrlea * (*IFR*, p. 409), cele 2 clg. nu alcătuiesc o monografie a com. Tătărași, **V.-T.** neinvestigînd toate speciile folclorice, «ci în chip selectiv baladele, cîntecele, strigăturile, plugușorul și bocetele», iar dintre narațiuni, «povești numai cu cuprins gospodăresc serios». Totuși, clg. oferă o bună imagine a folc. din Tătărași. Prima clg.— «de cea mai sigură calitate» (S. Mehedinți) — conține 209 piese, grupate după indicațiile lui G. T. Kirileanu * (cîntece bătrînești, cătănești, de dragoste, de jale, cîntece la nunți, cîntece luătoare în rîs, cîntece la beție, cîntece felurite, urături, bocete),

« culese și scrise cum se rostesc » (G. T. Kirileanu *), transcrise în graiul local, după cum îl sfătuise, într-o scrisoare din 1905, Al. Philippide, dar fără semne diacritice, cele mai multe obținute de la talentatul și inventivul inf. Teodor Mihai Buchilă, « singurul depozitar al cîntecelor vechi și frumoase din com. noastră » și de la soția lui. Clg. se impune prin autenticitate, prin anexa muzicală cuprinzînd 43 melodii, prin balade (38 piese), urături și bocete. Gata de tipar încă din 1914, a doua clg., cuprinzînd 31 narațiuni (23 basme și 8 legende), culese majoritatea de la același inf., se remarcă prin notele despre var., spusul și rostul poveștilor, despre ocaziile și modalitățile de povestire. « Multe din aceste bucăți sînt deosebit de frumoase; interesante ca documente ale mentalității poporului nostru sînt însă toate » (V. Bogrea *).

Bibl. ref.: ***, *Al. Vasiliu:* « *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului* », în *Viața nouă*, Buc., an. V, nr. 3, p. 10; S. M[ehedinți], *Al. Vasiliu:* « *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului* », în *CL*, Iași, an. XLIII, nr. 3, mart. 1909, p. 334—335; G. Pascu, *Al. Vasiliu:* « *Cîntece, urături și bocete de-ale poporului* », în *VR*, Iași, an. IV, nr. 6, 1909, p. 495—496; E[nea] H[odoș], *Al. Vasiliu:* «*Cîntece, urături și bocete de-ale poporului* », în *Luc.*, Sibiu, an. VIII, nr. 16—17, 15 aug. —1 sept. 1909, p. 386—388 **(I.D.)**

VICIU Alexiu, n. 14 dec. 1855, Agrișteu, jud. Mureș — m. 6 febr. 1950, Blaj. Șc. pr. în loc. natală (1863—1864) și Blaj (1866—1867); st. sec. la Blaj (1867—1868 și 1873 — 1874); st. sup. de filoz. și teol. la colegiul « De Propaganda fide » din Roma (din 1874); st. de teol. la Blaj (1877—1878 și, probabil, 1878—1879). « Cancelist » la Cancelaria mitropolitană din Blaj (1879—3 luni); prof. s. supl. la Blaj (din 1879), titularizat pentru lb. lat. și gr. (1882) și apoi pentru lb. rom. (1890); pensionat (1911), apoi prof. la Buc., Ocna Sibiului (din 1913), Lipova (1919—1920), Tg. Mureș (1920—1921), Cluj (1921—1922). Colab. la *Anuarul Liceului de băieți român unit « Sf. Vasile cel Mare » din Blaj, Calendarul Asociațiunii pe anul 1927, Comoara satelor, Convorbiri literare, Cultura creștină, Foaie besericească și scolastică, Foaie bisericească, Foaie scolastecă, Generația nouă, România liberă, Ungaria, Unirea, Universul literar săptămînal.*

V. începe să culeagă folc. în 1872, la îndemnul prof. și mentorului său blăjean **Ion Micu Moldovanu** *, a cărui metodă de anchetă prin elevi o va prelua. În 1879 inițiază o mare col. de lit. pop. cuprinzînd cele mai variate specii (doine, strigături, colinde, cîntece rituale funebre, balade, cimilituri, deceuri, anecdote, legende, basme etc.), adunate de pe o largă arie folclorică (« De la Tulgheș și pînă la Brad, și din Maramureș pînă la Olt, de pretutindenea »), publicată parțial « în foi » (351 cîntece, strigături și balade apar în *CL*, nr. 8 din 1888, nr. 9, 10, 12 din

1889, nr. 5, 6, 7, 8, 9 din 1890, nr. 3, 10, 12 din 1891) și în vol. *Colinde din Ardeal*, Datini și credințe poporane, Clg. cu adnotațiuni și glosar (Buc., Libr. Socec & Comp. și C. Sfetea; Leipzig, Otto Harrassowitz; Viena, Gerold & Comp., Acad. Rom., col. DVPR, Culegeri și studii, vol. XXIII, 1914, XIII + 212 p.), care conține 306 piese (de la colindele cosmogonice pînă la colindele cu caracter epico-eroic). Col. constituie prima contribuție de seamă la cunoașterea speciei, remarcîndu-se atît prin varietatea tipologică a pieselor (« se întîlnesc în volum [...] o seamă de rarități printre colindele lumești: *Brad înalt* și *Stan de piatră* [...], *Trei feciori* [...], *Trei pene*, *Pe dealul cu stînjini*, *Doi frați* » — *IFR*, p. 428), cît și prin descrierea colindatului. Realizată între 1872 și 1911, dar publicată postum, sub titlul *Flori de cîmp*, Doine, strigături, bocete, balade, col. de folc. inedită, publicată cu st. intr., note, indici și glosar, de R. Todoran și I. Taloș (Cluj-Napoca, Dacia, 1976, 336 p.), clg. pune pregnant în valoare intensa activitate de folclorist a lui V., apreciat de prefațatori ca fiind « printre cei mai de seamă culegători de folc. din Transilvania, după Ion Pop-Reteganul și Ion Micu Moldovanu ». Clg. însumează 1 230 texte (cîntece de dragoste și dor, de jale și urît, mustrări și blesteme, cîntece de cătănie, bocete, strigături, balade), strînse de peste 200 culegători, din c. 250 loc., mai bine reprezentate fiind com. Cergău Mic, Micăsasa și Bazna (jud. Sibiu), Ilva Mare (jud. Bistrița-Năsăud) și Ohaba (jud. Brașov). Clg., comparabilă cu aceea realizată de Ion Micu Moldovanu *, se remarcă prin diversitatea tematică și stilistică a liricii, care, după cum observă editorii, « prezintă o variată gamă de sentimente, păstrează vechi deprinderi populare, reînvie icoane ale vieții de altădată a poporului nostru, uzînd de o impresionantă recuzită de mijloace artistice. Temele predilecte sînt dragostea, dorul, urîtul, cătănia, slujitul la domni », critica moravurilor ș.a.

Bibl. ref.: Virgiliu Florea, *Alexiu Viciu: « Flori de cîmp »*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. VIII, 1976, p. 365—367. **(I.D.)**

VÎLSAN George, n. 21 ian. 1885, Buc. — m. 6 aug. 1935, Constanța. Șc. pr. la Iași și Craiova; st. s. la Pitești și la Buc.; st. univ. la Buc.; lic. în filoz. (1908) al Univ. din Buc.; st. de specializare (geogr. și etnogr.) la Berlin (1911—1912) și de perfecționare la Paris (1913—1914), cu Ém. de Martonne; dr. în geogr. (1915) al Univ. din Buc. Prof. s. la Tg. Jiu și la Buc. (1909—1915); prof. de geogr. (1916—1919) la Univ. din Iași, transferat la Univ. din Cluj (1919—1929), apoi la Univ. din Buc. (1929—1935); director (din 1919) al Inst.

Scanned with OKEN Scanner

de geogr. din Cluj; m. al Acad. Rom. (1920); m. al Soc. de științe din Cluj (1920), al Soc. de geogr. din Paris, și al Soc. de geogr. din New York; pres. (1923—1927) al Soc. de geogr. din Cluj și al secției de geogr. din cadrul ASTRA (1925). Debutează în *Ziarul călătoriilor* (1900); m. în colegiul de redacție al rev. *Buletinul Societății regale române de geografie* (1912—1926); colab. și la *Analele Dobrogei*, *Anuarul de geografie și antropogeografie*, *Arhivele Olteniei*, *Convorbiri critice*, *Convorbiri literare*, *Cultura*, *Făt-Frumos*, *Sămănătorul*, *Societatea de mîine* ș.a., precum și la multe publ. științifice din străinătate: *Comptes rendus de l'Académie des sciences*, *Comptes rendus du groupe d'études géographique de la Sorbonne*, *La Revue scientifique* ș.a.

Pasionat de etnogr., pe care o consideră disciplină auxiliară st. de geogr., **V.** cercetează, împreună cu G. Giuglea*, lb., obiceiurile și folc. rom. de pe Valea Timocului (R.S.F. Iugoslavia), Albania și Grecia, colaborînd la elaborarea vol. *De la românii din Serbia*, Culegere de literatură populară (Buc., Tip. Göbl-Fii, 1913, III + 400 p.).

Alte op.: *Datoriile noastre etnografice*, Conferință ținută la 14 nov. 1912, în *Pentru mințile și inimile ostașilor noștri*, Buc., Tip. Universul, 1912, p. 23—40; *Menirea etnografiei în România*, în *Cultura*, an. I, nr. 2—4, mart.—apr., 1924, p. 101—108; *O știință nouă: etnografia*, Cluj, Tip. Ardealul, 1927, 43 p.; *Despre basm*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VII, nr. 4, 1977, p. 33—46.
Bibl. ref.: Val. Pușcariu, *George Vîlsan (1885—1935)*, în *DR*, Cluj, an. VIII, 1934—1935, p. 485—487; Tib. Morariu și Vintilă Mihăilescu, *Biobibliografia lui George Vîlsan (1885—1935)*, Cluj, Tip. Cartea românească, 1937, 52 p.; G. Vîlsan, *Opere alese*, Sub redacția prof. dr. doc. T. Morariu și a prof. dr. doc. N. Popp, dr. doc. Ion Conea, conf. dr. T. Onișor, prof. dr. Alex. Savu, Buc., ES, 1971, 693 p.; Nicolae Popp, *Fișe pentru o estetică a basmului*, în *Manuscriptum*, Buc., an. VIII, nr. 4, 1977, p. 31—33; Vasile Vetișianu, *O viziune etnologică asupra basmului*, *Ibid.*, an. VIII, nr. 4, 1977, p. 46. **(S.C.S.)**

VOICULESCU Vasile, n. 13 oct. 1884, Pîrscov, Buzău — m. 26 apr. 1963, Buc. Șc. prim. la Buzău; st. s. la Buzău și Buc. (pînă în 1902); st. univ. de lt. și filoz. (1902), abandonate pentru st. med. (1902—1910) la Buc.; dr. în med. al Fac. de med. din Buc. cu teza *Rezecția intestinului cu sutură termino-terminală în hernii strangulate* (1910). Medic la circa ocolului Gorj (1910), apoi în loc. Hotarele, jud. Ilfov (1910), Bezdead, jud. Dîmbovița (1911). Tătărani, jud. Dîmbovița (1912), Buftea, jud. Ilfov. (1915), Budești, jud. Ilfov (1916), Bîrlad (1917), Buc. și Buftea (1918), la administrația Domeniilor Coroanei (1920); subdirector și apoi director la Fundația culturală (1921—1923); medic și prof. de igienă la Inst. «Pompilian» (1922); responsabilul emisiunii radiofonice «Ora satului» (din 1930); referent literar la Radiodifuziunea Rom. (din 1933); consilier, referent literar cu grad de director clasa I la Radiodifuziunea Rom. (1935—1945). Conduce, împreună cu G. Tutoveanu, T. Pamfile* și M. Lungianu, rev. *Florile dalbe;* colab. și la *Albina*, *Convorbiri literare*, *Cugetul românesc*, *Dacia*, *Duminica Universului*, *Farul căminului*, *Flacăra*, *Gîndirea*, *Graiul nostru*, *Însemnări literare*, *Lamura*, *Luceafărul*, *Pleiada*, *Răsăritul*, *Revista copiilor și a tinerimii*, *România*, *Scrisul românesc*, *Vatra* ș.a,

Mai puțin cunoscută, estompată de poezie și proză, contribuția folclorică a lui **V.** merită să fie relevată atît pentru aspectele ei teoretice (cea mai extinsă contribuție a lui este st. *Lirica populară*, în *SFL*, Buc., EPL, 1967, p. 683—722), cît și pentru acțiunile practice (este autor, împreună cu Gh. D. Mugur, al unui *Chestionar folcloristic*, Craiova, Scrisul românesc, Din publicațiile Direcției educației poporului, 1930, 75 p. și al unui *Chestionar de anchetă socială pentru monografie*, Craiova, Scrisul românesc, Din publicațiile Direcției educației poporului, 1930, 55 p.). În st. *Lirica populară* dovedește nu numai cunoașterea intimă a folc., atît de bine probată dealtfel de proza sa, în bună măsură expresie rafinată a miturilor pop. arhaice și a magiei pop., ci și a teoriilor ce s-au emis asupra obîrșiei, apariției, influențelor și circulației liricii pop. **V.** consideră lirica pop. rom. precumpănitor pastorală, o lirică funcțională, empirică, prezentă în toate momentele vieții și lipsită de religiozitate. Lirica erotică este o adevărată « Cîntare a cîntărilor românească », caracterizată prin demnitate și absența senzualității. În lirica socială « țîșnește tot dorul de neatîrnare, de slobozenie al țăranului robit, și tot aici își face apariția pentru prima dată conștiința de neam românesc ». Subliniază unele trăsături generale ale cîntecelor lirice: firescul, naturaleța, bunul-simț, moderația, plasticitatea și pitorescul. **V.** apreciază că, prin măsură și echilibru, lirica pop. se aseamănă cu poezia traco-gr. Medicul **V.** este și un bun cunoscător al etnoiatriei (*Toate leacurile la îndemînă*, Cu o copertă colorată după Luchian și cu numeroase figuri în text, Buc., Fundația culturală regală Principele Carol, col. « Cartea satului » [nr.] 4, 1933, 331 p.).

Alte op.: *Proverbe*, culese de Gh. D. Mugur și ~, Buc., Cartea vieții, A, Litere, Col. literară, nr. 3, 1928, 28 p.
Bibl. ref.: V. Voiculescu, *Capul de zimbru*, Nuvele, Pref. de Mircea Tomuș, Ed. îngr. și tabel cronologic de Ion Voiculescu, Buc., Minerva, col. BPT, nr. 703, 1972 [XXXV + 317 p.]; Ion Apetroaie, *V. Voiculescu*, Studiu monografic, Buc., Minerva, 1972, 285 p. **(I.D.)**

VÖÖ Gabriella, n. 27 aug. 1937, Cluj. Șc. pr. și st. s. la Cluj (1945—1959); st. univ. de fil. la Cluj (abs. în 1959). Cercetător științific la sectorul de etnogr. și folc. al CȘSP din cadrul AȘSP—Cluj. Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Korunk*, *Nyelv-és irodalomtudományi közlemények*, *Szabad Szó*, *Utunk*.

V. dovedește, în cîteva st., interes special pentru sublinierea mutațiilor ce au loc, datorită « dinamicii sociale », în folc. cont.

(*Az atalakuló folklór [Folclorul în procesul de transformare]*, în *Szabad Szó*, Cluj, an. XXV, nr. 7356, 13 oct. 1968, p. 3). Fenomenul este studiat cu deosebire în domeniul povestitului pop. cont., fie că este vorba de împrejurările în care se spun povești (*Mesemondás a kollektív gazdaságban [Ocazii de povestit în gospodăriile colective]*, în *K*, Cluj, an. XXI, nr. 9, sept. 1962, p. 1 107—1 109), fie de povestitori remarcabili (*Egy vajdakamarási mesemondó pályája [Cariera unui povestitor din Vaida Cămăraș]*; în *NIK*, Cluj, an. XI, nr. 2, 1967, p. 257—269.; *Egyéniségvizagálat fontossága a népemesekutatásban [Contribuții la studierea importanței personalității povestitorilor populari]*, în *K*, Cluj, an. XXVI, nr. 10, dec. 1967, p. 1 753; *A mesemondó Jakab István, A meséket gyűjtötte és lejegyezte beevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel kríséö [Povestitorul Jakab István, Folclor din Valea Gurghiului*, Culegere de ~], Buc., EARSR, 1974, 412 p.). În st. *Rolul individului în schimbarea obiceiurilor* (în *AMET pe anii 1971—1973*, Cluj, 1973, p. 599—602) relevă atitudinea (activă ori pasivă) a indivizilor față de « structurile comportamentale arhaice ». Individul realizează — interpretativ și creator — « destructurarea schemelor tradiționale », influența culturii scrise împrumutînd o trăsătură distinctă folc. În acest sens, st. *Două variante maghiare ale unui basm din Ispirescu* (în *REF*, Buc., tom. XII, nr. 5, 1967, p. 389—396) aduce exemplul unui povestitor mag. care poate povesti 13 basme de P. Ispirescu *, citite în trad. făcute în 1961 de Kerekes György.

Alte op.: *A munkásfolklór tanulmányozásának kérdéséhez [Contribuție la studiul folclorului muncitoresc]*, în *K*, Cluj, an. XX, nr. 5, 1961, p. 606—609; *Omori néphagyományok Rózsa Sándorról es Petru Manturól [Figura lui Rozsa Sandor și Petru Mantu în tradițiile haiducești din comuna Rovinița Mare-Banat]* în *NIK*, Cluj, an. VIII, nr. 1, 1964, p. 59—64; *Többet ésszel mint erővel, Mesék, tréfak, anekdoták á Romániai magyar népköltészetből Válogatta, a bevezetőt irta és a jegyzeteket ö sszeallitotta [Mai mult cu mintea decît cu puterea, Povești, glume, anecdote din creația populară a maghiarilor din România*, Texte alese, pref. și note de ~], Buc., EPL, 1969, 273 p.; *Egy román mesemodnó kétnyelvü meseválatozatai [Variantele bilingve ale basmelor unui povestitor bilingv]*, în *NIK*, Cluj, XIV, nr. 1, 1970, p. 121—132; *A mai falu elbeszékő [Epica populară de azi]*, în *Müv*, Cluj, an. VIII, nr. 9, 1973, p. 38—39. *Contribuții la analiza structurală a basmului*, în *AMET*, Cluj-Napoca, an. IX, 1977, p. 339—345. (**I.D.**)

VORNICU Gheorghe, n. 15 oct. 1892, Angheleștii-Ruginești, jud. Vrancea — m. 27 aug. 1974, Arad. St. de ped. la Bîrlad (pînă în 1915); st. univ. de ist. și geogr. la Cluj (1919—1922). Înv. la Răcoasa, jud. Vrancea (1915—1916);

prof. la Sfîntu Gheorghe (1919—1921), Sighet (1921—1929), Oradea (1929—1940), Arad (1944—1952). Editează și conduce, alături de Ion Pârlea*, *Gazeta Maramureșeană* (Sighet).

V. tipărește o singură clg., *Cîntece și strigături din Bihor (Crișana) și Oaș* (în seria *FT*, Buc., EPL, 1962, vol. I, p. 109—154), care se remarcă prin originalitatea cîntecelor de iobăgie, de cătănie, de dragoste și a țipuriturilor oșenești. Întemeietor al Muzeului etnografic al Maramureșului (Sighet, 7 sept. 1926).

Bibl. ref.: Iordan Datcu, *Gheorghe Vornicu și Muzeul etnografic din Sighet* în *Maramureș*, Supliment politic, social-cultural al ziarului *Pentru Socialism*, Baia Mare, dec. 1972, p. 24 **(I.D.)**

VRABIE Gheorghe, n. 8 apr. 1908, Voinești, jud. Vaslui. Șc. pr. la Obîrșeni, jud. Vaslui (1915—1919); st. s. la Bîrlad (1922—1929); st. univ. de lt. și filoz. la Buc. (1929—1933); st. de specializare, ca bursier al Fundației Humbold, la Fac. de fil. a Univ. din Berlin (1940—1944); dr. în fil. cu teza *Die Auffassung der Volksdichtung bei den Rumänen*, Ein deutsch-rumänisches Verhältnis zur Romantik *[Conceptul de poezie populară la români*, O contribuție la relațiile româno-germane în epoca romantică] (Berlin, 1943). Prof. s. la Oltenița (1935—1938), Dorohoi (1938—1940), Buzău (1940); lector la catedra de ist. lit. rom. vechi (1944—1957), condusă de N. Cartojan și de Șt. Ciobanu; cercetător la IITL din Buc. (1957—1962); prof. de folc. la Inst. ped. de 3 ani din Pitești (1962—1973). Preș. al Soc. folcloriștilor argeșeni (1970). Colab. la *Argeș*, *Cercetări folclorice*, *Die Weltlitteratur* (Berlin), *Ethnos*, *Geisteswissenschaft*, *Folclor literar*, *Iașul literar*, *Jahrbuch für Volksliedforschung* (R.F.G.), *Limbă și literatură*, *Ramuri*, *Revista de istorie și teorie literară*, *Rheinisches Jahrbuch für Volkskunde* (R.F.G.), *Rivista Folklore* (Italia), *Scrisul bănățean*, *Studii de literatură universală*, *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, *Viața românească*, *Zeitschrift für deutsche Geisteswiessenschaft*.

Activitatea lui **V.** este caracterizată de consecvența demersului său critic în favoarea delimitării folc. ca disciplină științifică autonomă și pentru valorificarea estetică a lit. pop. Pe aceste coordonate se înscriu în primul rînd st. *Balada populară română* (Buc., EARSR, 1966, 548 p.), *Folclorul, Obiect, principii, metodă, categorii* (Buc., EARSR, 1970, 556 p.) și *Structura poetică a basmului* (Buc., EARSR, 1975, 252 p.) St. *Folclorul, Obiect, principii, metodă, categorii* — reluare amplificată a exegezei *Folclorul, Obiect, principii, metodă* (Cercul de studii folclorice, Buc., Tip. cărților bisericești, 1947, 174 p.), reprezentînd, la rîndu-i, versiunea rom. amplificată a tezei de dr., «sinteză istorică, teoretică și aplicativă» —, expune critic, pe o amplă bază doc., ist. și principiile folc., accentuînd asupra variatelor metode proprii de analiză și interpretare, după criterii nuanțate, și susținînd valabilitatea tezei afirmate prin evidențierea unor mijloace de expresie ale categoriilor folclorice. St. monografic

Balada populară română reprezintă o încercare reușită de aplicare a doctrinei expuse în lucrarea anterior menționată, autorul fundamentînd științific geneza, evoluția și specificul național al eposului rom., relevîndu-i tematica proprie, ideile și imaginile originale. Reținem atenția cap. în care sînt analizate temele și motivele, mijloacele tipice de exprimare (clișee, figuri de stil) ale baladei legendare, păstorești, ale cîntecului istoric sau de curte, ale baladei antiotomane, antifeudale și familiale. Concomitent și permanent autorul racordează fiecare tip de baladă la temeiurile etnografice, la substraturile străvechi, citînd legende și credințe aferente baladelor și subliniind imaginile caracteristice unor secțiuni (ex.: focul și apa în eposul antiotoman: calul, în cel haiducesc). Fără să ignore alte aspecte (conflict, caractere), st. evidențiază, cu ajutorul analizei comparative sincronice, îndeosebi valorile artistice. În demersul critic din *Structura poetică a basmului*, renunțînd la exclusivismul vechilor metode folcloristice de interpretare (genetică, geografică, etnografică), precum și la preocupările limitative, formale, ale biografismului și documentarismului folcloric, optează pentru analiza mutilaterală, morfologico-funcțională, mai aptă de a surprinde semnificațiile artistice și sistemul de ficțiuni cu regulile lui. Autorul e preocupat îndeosebi de valențele artistice, pentru a căror distingere cercetează, făcînd apel și la metoda structuralistă, discursul poetic, diferitele grupuri de personaje și relațiile dintre ele, tematice, problemele fantasticului, stilul și limbajul, semnificațiile acestuia, tehnica narării. Basmul apare, potrivit acestei viziuni, ca o operă cu « arhitectonică bogată și diversă, compozită și totodată coerentă », cu eroi prototipi prezentați în acțiune; construit cu ajutorul miraculosului hiperbolic, al alegoriei iluzorii, basmul prezintă structuri generale, linii structurale (narograme). Povestitorul pop., meșter al unei adevărate « ars combinatoria », întrunește în sine calitățile regizorului, scenografului, mînuitorului de clișee, afirmîndu-și originalitatea în cadrul dat al unor motive, în funcție de talent și de limitele narării tradiționale. Un accent deosebit este pus pe discursul fantastic, cu motivele și motivemele lui, cu tipurile specifice (monoplan, scenic, panoramic). Clg. *Basmul cu Soarele și fata de împărat* (Buc., Minerva, 1974, XXXI + 342 p.), care însumează 54 povești, snoave și legende argeșene, realizată în anii 1962—1968 împreună cu un grup de studenți, este, în anumită măsură, o exemplificare a st. despre structura poe-

tică a basmului, introducerea adăugînd considerațiilor anterioare, observații pertinente despre modalitățile de reînnoire neîncetată a prozei pop., despre mutațiile specifice basmului în raport de condițiile istorice, geografice, morale și sociale, și despre noile caracteristici ale eposului pop.— vioiciunea, stilul eliptic, bogăția dialogului, linearitatea structurii, prelucrarea vechilor teme, absența descrierilor și a caracterizării eroilor, a evocării ambianței, pătrunderea elementelor vieții urbane —, explicabile prin influențele exercitate asupra folc. de factorii culturali moderni. V. este de asemenea autorul primei încercări de sinteză diacronică asupra folcloristicii rom. (*Folcloristica română*, Buc., EPL, 1968, VIII + 448 p.), structurată pe curente și șc. folclorice.

Bibl. ref.: Raffaele Corso, *Gh. Vrabie: «Folclorul, Obiect, principii, metodă»*, în *Folklore*, Rivista di tradizioni popolari, Napoli, 1948, I—IV, p. 86—87; Ion Taloș, *Gheorghe Vrabie: «Balada populară română»*, în *Jahrbuch für Volksliedforschung*, Berlin, Walter de Gruyter, 1967, p. 237—238; Al. Dobre, *Gh. Vrabie: «Balada populară română»*, în *REF*, Buc., tom. 12, nr. 5, 1967, p. 411—416; Pavel Ruxăndoiu, *Gh. Vrabie: «Folcloristica română»*, în *Revista învățămîntului superior*, Buc., 1968, nr. 12, p. 68—71; I. Oprișan, *Gh. Vrabie: «Folcloristica română»*, în *RITL*, Buc., tom. 18, nr. 3, 1969, p. 530—534; I. Șeuleanu, *Gh. Vrabie: «Folcloristica română»*, în *SUB-B, s. Phil.*, Cluj, an. XIV, fasc. 2, 1969, p. 136—164; V. Adăscăliței, *O istorie a folcloristicii românești*, în *IL*, an. XX, nr. 4, apr. 1969, p. 88—89; Lucia Hopu, *G. Vrabie: «Folcloristica română, Evoluție, curente, metodă»*, în *ALIL*, Acad. R. S. R., Filiala Iași, tom. XX, 1969, p. 236—239; Gérald Berthoud, *Gheorghe Vrabie: «Folclorul»*, în *Archives suisses d'anthropologie générale*, Genève, tom. 34, 1969—1970, p. 117; Wildhaber, *Gheorghe Vrabie: «Folclorul, Obiect, metodă, principii, categorii»*, în *Schweizerische Archiv für Volkskunde*, Basel, 66 Jg., nr. 3—4, 1970, p. 222—223; Bela Gunda: *«Folclorul, Obiect, principii, metodă, categorii» by Gheorghe Vrabie* în *Folklore*, London, vol. 82, 1971, p. 250—251; Stanislav Semcinski, *Monografiia rumunskogo folclorista*, în *Narodnaia tvorcistî ta etnografiia*, Kiev, 1971, nr. 3, p. 99—102; Ruxăndoiu Pavel, *O analiză conceptuală privind folclorul românesc*, în *Forum*, Buc., nr. 4, 1971, p. 64—67; Dim. B. Ikonomidis, *Gheorghe Vrabie: «Balada populară română»*, în *Laografias*, Atena, an. XXVII, tom. KZ, 1972, p. 392—394; N.C., *Gh. Vrabie: «Structura poetică a basmului»*, în *Lb. lit.*, Buc., nr. 2, 1975, p. 399—400; Max Lüthi, *Gheorghe Vrabie: «Die Dichterische Struktur des Volksmärchens» [«Structura poetică a basmului»]*, în *Schweizerische Archiv für Volkskunde*, Basel, nr. 3—4, 1976, p. 201—202. **(I.D.)**

VUIA Romulus, n. 28 ian. 1887, Comloșu Mare, jud. Timiș — m. 2 iul. 1963, Buc. St. s. la Orăștie și st. norm. la Tim.; st. superioare la Bud. (1907—1910), unde obține diploma de prof. al șc. norm. superioare; st. de specializare la Berlin (1910—1911), de etnogr. și antropologie, cu prof. Felix von Luschan; dr. în geogr. și ist., cu teza *Pădurenii și Țara Hațegului*, al Univ. din Cluj (1924). Prof. s. la Hațeg (pînă în 1919); asist. al lui G. Vîlsan* la Inst. de geogr. din Cluj (din 1920); șef de lucrări la Inst. de geogr. din Cluj (1921—

—1926); supl. la catedra de etnogr. și folc. a Fac. de lt. din Cluj (din 1926); director al Muzeului etnografic al Transilvaniei și al Soc. etnografice din Cluj (din 1923); înființează Cercul de st. etnografice și de folc. (1939); cercetător principal (1955) și șef al sectorului de etnogr. al Acad. R.P.R. (1957); șef al secției de etnogr. a IEF din Buc. (1963). Membru al Soc. de antropologie, etnologie și preistorie din Berlin (1910). Colab. *la Anuarul Institutului de istorie națională din Cluj, Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Buletinul Arhivei etnografice-folclorice a Muzeului etnografic din Cluj, Culegătorul, Dacoromania, Înfrățirea, Lamura, Mouseion* (Paris), *Müveltség és Hagyomány* (Debrețin), *Revista științelor medicale, Revue de Transylvanie, Transilvania, Sovetskaia etnografia, Șoimii Carpaților, Zeitschrift für Ethnologie* (Berlin). Etnolog, adept și susținător al teoriei caracterului unitar organic al civilizației materiale și spirituale rurale, **V.** acordă un loc important, în activitatea sa, clg. și comentării credințelor, legendelor și practicilor rituale (de ex. plugușorul), din care extrage argumente pentru dovedirea continuității elementului rom. în Transilvania. Realizează, între 1910 și 1960, o clg. de folc., încă necercetată sistematic și netipărită, de valoarea col. lui B. P. Hasdeu * sau a col. lui N. Densușianu *, însumînd peste 1 300 piese (400 colinde, 120 povești, 70 descîntece, 140 plugușoare, 70 var. ale bradului, 220 credințe și superstiții, 150 cîntece, 20 balade, 80 texte de obiceiuri agrare, 20 texte de obiceiuri pastorale, 50 texte de meteor. pop., strigături, jocuri de copii, proverbe, ghicitori etc.).

Bibl. ref.: Teodor Onișor, *Romulus Vuia*, în *AMET pe anii 1961—1964*, Cluj, 1966, p. 269—306; Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, Buc., EȘ, 1973, p. 95—97; Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, Ed. îngr. de Mihai Pop și Ioan Șerb, Pref. de Mihai Pop, Buc., Minerva, 1975, XXV + 419 p. **(I.D.)**

VULCAN Iosif, n. 31 mart. 1841, Holod, jud. Bihor — m. 8 sept. 1907, Oradea. Șc. pr. în loc. bihoreană Leta Mare (1847—1851); st. s. la Oradea (1851—1859); st. univ. de drept la Bud. ((1859—1863). Vicepreș. și apoi preș. al soc. literare «Petru Maior» a studenților rom. din Bud. (1867—1879); m. al ASTRA (din 1868) și al soc. «Kisfaludy» (din 1871), m. al soc. «Szigligeti» (din 1880); conduce (secretar, vicepreș., preș.,) timp de 4 decenii Soc. pentru fond de teatru rom. (1870—1907); m. al Acad. Rom. (1891). Conduce rev. *Siedătoarea* și *Familia*; colab. și la *Anuarul Societății social-literare «România Jună»* (Viena); *Aurora română, Concordia, Életképek, Federațiunea, Foaie pentru minte, inimă și literatură, Magyar román szemle* (Cluj), *Musa română* (Pesta), *Nefelejts, Opinca, Orientul latin, Pesti Napló, Telegraful român, Umoristul, Varsánapi Ujság* (Cluj).

Prin activitatea sa de militant cultural și conducător al rev. *Siedătoarea* și *Fam.* creează remarcabile posibilități de afirmare a folcloristicii din Transilvania. În art. *Poporul român în poezia sa* (*Fam.*, Oradea, an. V, nr. 32, 10/22 aug. 1869, p. 373—375,

385—387, 397—400), *Cîntecele haiducești* (*Ibid.*, an. VI, nr. 33, 16/28 aug. 1870, p. 385—387, 398—400, 410—411), în discursul de recepție la soc. « Kisfaludy » (1872), *Despre poezia populară română* și în alte conferințe se dovedește consecvent și pasionat prețuitor al cîntecului, datinilor, obiceiurilor și portului pop., creații ale unui popor de aleasă noblețe spirituală, « cu sărutarea muzei pe frunte ». Precede, cum a observat I. Breazu *, pe Gr. Silași * în aprecierea etnopsihologică a folc. Susține, raliindu-se la o idee a lui B. P. Hasdeu *, că poezia pop. « este totdeauna ecoul cel mai fidel al ideilor naționale », care reflectă « atît virtuțile cît și viciurile ». Prețuiește, din perspectivă istorizantă, cîntecele haiducești, considerîndu-le documente ale luptei de eliberare socială și națională: « de multe ori ne oferă deslușiri scumpe pentru cunoașterea unor evenimente obscure ». Nu uită să amintească « prețul literar al acestor creațiuni admirabile ». Dintre balade, gen pe care îl consideră mult liricizat (poezia pop. îi apare în genere predominant lirică: « o poezie lirică avînd sîmbure epic »), prețuiește *Miorița*, singura baladă « în stare a ne conserva numele cu onoare pentru totdeauna », și *Meșterul Manole*, acesteia din urmă neînțelegîndu-i însă mesajul. Opiniile lui **V.** despre poezia pop. sînt exprimate în stilul înflăcărat al epocii, de care autorul este conștient și atrage atenția că nu trebuie să fie interpretat ca efect al vreunei alunecări « pe terenul exagerațiunilor », el exprimînd de fapt « adevăruri necontestate și acceptate azi de lumea întreagă ». Unele încercări de situare a folc. românesc în context universal rămîn la nivelul afirmațiilor. Astfel, după opinia sa, folc. rom. este apropiat de cel it., iberic și srb. Supraapreciază anvergura răspîndirii folc. nostru peste hotare atunci cînd afirmă că este cunoscut pe « tot rotocolul pămîntului civilizat ». Recomandă creația pop. ca izvor de inspirație pentru plăsmuirile culte. Are meritul de a fi popularizat folc. rom. peste hotare, de a fi contribuit la dezvoltarea relațiilor folclorice rom.-mag.

Alte op.: *Román népdalok*, Fordították Ember György, Grozescu Iulian, Vulcan József, Bevezette Vulcán Jozsef *[Cîntece populare române*, Traduse de Gheorghe Ember, Iulian Grozescu, ~, Introducere de ~], Bud., A hazai népköltészet tára III, 1877, XXIV + 164 p.

Bibl. ref.: Ion Breazu, *Folclorul revistelor « Familia » și « Șezătoarea »*, Sibiu, Cartea românească din Cluj, col. « Biblioteca studii literare », nr. 2, 1945, XLVII + 52 p.; Dumitru Pop, *Iosif Vulcan și folclorul românesc*, în *RF*, Buc., an. IV, nr. 3—4, 1959, p. 81—88; Lucian Drimba, *Iosif Vulcan*, Buc., Minerva, 1974, p. 189—199. **(I.D.)**

X

XENOPOL A. D. n. 24 mart. 1847, Iași — m. 27 febr. 1920, Buc. Clasele pr. la pensionul fr. al tatălui său (din 1854) și la Șc. de la Trei Ierarhi din Iași (din 1861); st. s. la Acad. Mihăileană din Iași (1861—1866) și la Inst. academic (bac. în 1867); st. univ. la Berlin și Giessen, unde audiază cursuri de drept, filoz. și ist. (1867—1871). Prof. la Inst. academic din Iași (1871), avocat, stagiar, apoi procuror (1872) și prim-procuror (1872) al tribunalului din Iași; prof. supl. la Univ. din Iași (1875—1876); m. în Consiliul general al Instrucțiunii Publice (din 1877); prof. la «Liceul de domnișoare» din Iași (1882); profesează cu intermitențe avocatura (1885); prof. la Inst. «Emilia Humpel» din Iași (1896); rector al Univ. din Iași (1898); decan al Fac. de lt. și filoz. din Iași (1907—1909); prof. supl. la catedra de ist. a Univ. ieșene (1913). M. coresp. (1889) și tit. (1893) al Acad. Rom., vicepreș. (1894—1896, 1902) și preș, (1903—1904, 1914—1918) al secției de ist. a Acad. Rom.; m. de onoare al Soc. de arheologie din Bruxelles (1900); m. fondator al Soc. istorice rom. (1901); m. de onoare al SAR din Cernăuți (1901); m. al Inst. internațional de sociologie (1903); m. al Acad. de științe morale și politice din Paris (1914); m. în comitetul Inst. social rom. (1919). Conduce publ. *Arhiva*, *Reînvierea*, *Românul literar*, *Țara nouă*; colab. la *Adevărul*, *Analele Academiei Române*, *Anuarul Ateneului Român*, *Anuarul Universității din Iași*, *Annales des sciences politiques* (Paris), *Arhiva*, *Columna lui Traian*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Courrier du Danube* (Buc.), *Deutsche Litteraturzeitung* (Leipzig), *Dreptatea*, *Evenimentul*, *Flacăra*, *Gazeta Moldovei*, *Gazeta Transilvaniei*, *Liga română*, *Literatură și artă română*, *Lumea ilustrată*, *Miron Costin*, *Mișcarea*, *Le Mouvement economique* (Buc.), *Neamul românesc*, *Noua revistă română*, *Opinia*, *Politica*, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, *Revista poporului*, *Revue de géographie* (Paris), *Revue de foyer* (Paris), *Revue historique* (Paris), *Revue roumaine* (Buc.), *Românul*, *Săptămîna politică și culturală*, *Tribuna*, *La Tribune roumaine* (Paris), *Universul literar*, *Viața românească* s.a.

X. abordează de regulă, pentru susținerea tezelor sale privind ist. și filoz. ist., folc. ori de cîte ori creația pop. îi poate furniza argumentele necesare. Așa, de pildă, în combaterea teoriei lui Rösler (*Teoria lui Rösler, Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană*, Iași, Tip. națională, 1884, 300 p.; v. și st. cu același titlu în *RIAF*, Iași, an. IV, 1885, p. 545—600) folosește fondul de adevăr al tradițiilor pop. din cronici și din creația

pop. orală — pentru a sublinia statornicia milenară a poporului rom. pe meleagurile carpato-danubiene. Se referă, de asemenea, la legendele istorice ale întemeierii principatelor. Generalități similare se întîlnesc mai peste tot în opera sa. Totuși, cîteva art. privesc direct lit. pop. (*Ceva despre literatura populară*, în *CL*, Iași, an. VI, nr. 4, 1 iul. 1872, p. 174—176; *Încercări asupra versului român*, *Ibid.*, an. IX, nr. 3, 1 iun. 1875, p. 105—109); din parcurgerea lor reiese că **X.** reflectase nu numai asupra sensurilor generale ale folc., ci și asupra unor chestiuni de specialitate, cum ar fi caracteristicile creației pop. (caracterul colectiv, strînsa relație dintre individul creator și colectivitate, sistemele metrice și ritmice, cu privire specială asupra versului tetrapodic, dipodic și neregulat), necesitatea așezării creației culte pe temelia culturii pop., precum și asupra unor probleme de metodologie a clg., ca de ex. prețioasa indicație de a culege baladele de mai multe ori de la același inf., « căci același cîntăreț dă adeseori variante din care unele pot să conțină tocmai cît o piatră nestimată pe care nu ne-a păstrat-o nici un izvor scris ». Ideea este emisă cu mult timp înainte de a fi aplicat-o practic S. Fl. Marian *, D. Caracostea * și I. Diaconu *. **X.** apreciază activitatea folclorică a lui V. Alecsandri * și scrie recenzii despre col. lui N. A. Caranfil * și G. Dem. Teodorescu *.

Bibl. ref.: Adrian Fochi, *A. D. Xenopol și problemele folclorului*, în vol. *A. D. Xenopol, Studii privitoare la viața și opera sa*, Buc., EARSR, 1972, p. 357—365; Al. Zub, *A. D. Xenopol*, Biobibliografie, Buc., EER și EM, 1973, 695 p. **(I.D.)**

Z

ZAHARESCU Theodor, n. 20 iun. 1856, Podenii Noi, jud. Prahova — m.?. Înv. în Siliștea, jud. Buzău (1879—1896; 1903—1910).

Folclorist amator, **Z.** publică, sub titlul *Anecdote sau petreceri populare* (Buzău, Tip. Ioan Călinescu, 1907, 45 p.), fără a menționa numele inf. și ale loc., dar cu veleități de scriitor, alterînd autenticitatea folclorică a textelor, 41 snoave, din care 5, în versuri, sînt simple prelucrări pe teme pop. ale autorului antol. **(S.C.S.)**

ZANNE Iuliu A., n. 11 iul. 1855, Brusa, Turcia — m.14 febr. 1924, Buc. St-l. și superioare (Șc. centrală de ingineri) la Paris (diplomat 1880). Inginer de căi ferate la Serviciul de poduri și șosele; subdirector la Serviciul tehnic al primăriei capitalei. Colab. la *Literatură și artă română.*

Z. alcătuiește — după ce G. Dem. Teodorescu *, în *Cercetări asupra proverbelor române (Cum trebuiesc culese și publicate)*, Studiu critic și biografic, Buc., 1877, 107 p., dezbătuse problema de metodologia culegerii și tipăririi proverbelor și după ce I. Hinț-Hințescu * și P. Ispirescu * fac tentative de alcătuire a unei ed. cuprinzătoare a genului — corpusul în 10 vol. (primele 2 premiate de Acad. Rom.,) al proverbelor și zicătorilor: *Proverbele românilor*, Buc., Edit. librăriei Socec & Comp., I, 1895, LXI + 781 p.; II, 1897, XX + 942 p.; III, 1899, XXVIII + 764 p.; IV, 1900, XXVI + 780 p.; V, 1900, XXVI + 742 p.; VI, 1901, XXIV + 776 p.; VII, 1901, XXVI + 956 p.; VIII, 1901, 772 p.; IX, 1901, 746 p.; X, 1903 (pe coperta exterioară 1912), XXVI + 425 p., lucrare pe bună dreptate considerată de G. Dem. Teodorescu * «unică în felul ei, un monument pentru literatura națională», faima și prestigiul ei crescînd cu trecerea vremii. Pentru realizarea lucrării, autorul cercetează 294 publ. și primește ajutorul dezinteresat a 340

Scanned with OKEN Scanner

colab., între care figurează T. Bălășel *, M. Canianu *, A. Corcea *, P. Danilescu *, P. Gîrboviceanu, A. Gorovei *, S. T. Kirileanu *, M. Lupescu *, G. Madan *, N. Mateescu *, V. Sala *, El. Sevastos *, Th. D. Speranția *, Stan Tuțescu, Al. Vasiliu-Tătărușl * ș.a. În vol. VIII reproduce col. de « maxime și povățuiri » a lui Iordache Golescu *. Marea col. este secționată în 23 de cap., proverbele fiind așezate în ordine alfabetică, cu var. lor și cu consemnarea surselor: I, II *Natura fizică;* III *Despre animale,* IV *Omul și organele sale;* V, VI, VII *Despre viața fizică;* VIII, IX, X *Despre viața socială;* XI *Proverbe istorice;* XII *Credințl, eresuri, obiceiuri;* XIII, XIV, XV, XVI *Despre viața intelectuală și morală;* XVII *Povețe și opriri, maxime, sentințe, pilde filosoficești;* XVIII *Maxime extrase din diferiți autori români;* XIX *Maximele lui Iordache Golescu;* XX *Asemănări în literatura poporală;* XXI *Asemănările lui Iordache Golescu;* XXII *O seamă de idiotisme și locuțiuni;* XXIII *Cimilituri.* Vasta zonă de cuprindere a proverbului este sugerată chiar și numai de clasificare, preluată parțial după Le Roux de Lincy. Semne speciale atrag atenția cititorului dacă este vorba de o formulă culeasă nemijlocit, dacă este mult uzitată oral ori numai în cercul restrîns al intelectualilor, dacă este vorba de o creație autentică ori dubioasă, dacă este unisau plurivocă. Deosebit de prețioasă este racordarea proverbelor la credințe, obiceiuri, practici, superstiții, la anumite evenimente istorice, la alte creații folclorice din care au putut deriva formulele sentențioase. **Z.** nu este un editor empiric, fără orizont, ci un avizat cunoscător al ist. proverbului și al lit. de specialitate aferente, citînd nume ca Mery, Quitard, Mésangère, Strafforello ș.a.

Bibl. ref.: I. U. Jarník, « *Proverbele românilor...* », *vol. I*, în *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, Berlin, an. VII, 1896, p. 333—335; A. Costin [N. Petrașcu], « *Proverbele românilor* » *d. Iuliu Zanne*, în *Literatură și artă română*. Buc., an. II, 1897—1898, p. 598—601; Em. Serea [N. Petrașcu] « *Proverbele românilor* », *vol. IV, de Iuliu Zanne, Ibid.*, an. IV, 1899—1900, p. 734; G. I[brăileanu], « *Proverbele românilor* », în *VR*, Iași, an. III, nr. 2, febr. 1908, p. 325—327; I. A. Zanne, *Proverbele românilor, Proverbe, zicători, povățuiri, cuvinte adevărate, asemănări, idiotisme și cimilituri*, Ed. îngr. de C. Ciuchindel, Buc., ET, 1959, 631 p. **(I.D.)**

ADDENDA

BOGDAN Teodor A., n. 21 febr. 1877, Fărăgău, jud. Mureș — m. 17 ian. 1945, ?. St. s. (4 clase) și «preparandale» (din 1892) la Blaj. Înv. în loc. mureșene Samșud (azi Șincai) (din 1896) și Suseni (din 1897). M. activ al ASTRA. Inițiază la Bistrița (jud. Bistrița-Năsăud) col. «Biblioteca săteanului». Colab. la *Calendarul poporului* (Sibiu), *Familia*, *Foaia poporului*, *Gazeta Transilvaniei*. *Revista Bistriței*, *Revista ilustrată*, *Tribuna poporului*.

B., care la începuturile activității sale folclorice este îndrumat de I. Pop-Reteganul*, nota, în 1904, că a realizat una din « cele *mai mari* [subl. sa] colecțiuni din cîte avem noi românii ». Anunță că va tipări un nr. însemnat de br.: *Gruia Gruiță* (legendă); *Locurile noastre și legendele lor*; *Colinde* (părțile I — V); *Povești cîmpenești*; *Balade poporale* (părțile I — VI); *Chiuituri*; *Cimilituri*; *Cîntece de leagăn*; *Credințe și superstiții*; *Jocuri copilărești*; *Farmece și descîntece*; *Doine poporale* — care nu știm dacă au apărut (nu se află la BARSR). Dintre clg. publicate se distinge *Ștefan cel Mare, Tradiții, legende, balade, colinde ș.a.*, Culese din gura poporului de ~ (Brașov, Edit. libr. Ciurcu, 1904, 72 p.), care conține tradiții pop. din Cîmpia Transilvaniei, toate fără indicarea numelor inf. și de mai multe ori vag localizate: « Valea Bîrgăului », « Valea Gurghiului », « Valea Mureșului ». Valoarea tradițiilor, inferioară celei a col. similare realizate de S. T. Kirileanu* și T. Pamfile*, este diminuată de « adăugirea a fel de fel de înfloriturî proprii, în stilul epigonilor dulcegi ai romantismului » (Ov. Papadima, *Literatura populară română*, Buc., EPL, 1968, p. 443). În 1905 prezintă la o expoziție a ASTRA ms. *Balade și legende poporale* (212 piese).

Alte op.: *Balade alese*, Culese din gura poporului român transilvănean, Bistrița, 1901; *Anecdote ...*, Bistrița, Tip. cu putere de motor G. Matheiu, 1912, 15 p.

Bibl. ref.: Valeriu Nițu, *Teodor A. Bogdan*, în *Profiluri mureșene*, Tg. Mureș, CCES al jud. Mureș, vol. I, 1971, p. 259—267. **(I.D.)**

Scanned with OKEN Scanner

BORŞIANU Aurelian, n. 2 oct. 1906, Deda, jud. Mureş — m. 24 apr. 1973, Buc. Şc. pr. în loc. natală (1913—1917); st. s. la l. germ. şi la l. rom. din Reghin (1917—1921), continuate la l. « Gheorghe Barit » din Cluj (1921—1925); st. de muz. şi st. univ. de med. la Cluj (1925—1934). Medic în Gratia, jud. Teleorman (1936—1970). Conduce (1923—1928) « partea artistică » a rev. de folc. *Tudor Pamfile*; colab. şi la *Comoara satelor*, *Doina*, *Izvoraşul Sămănătorul* (Reghin) ş.a.

Adept, după cum reiese din art. *Folclor* (în *Calendarul « Doina » pe anul 1925*, p. 59—61), al întemeierii activităţii de clg. pe criterii ştiinţifice şi al profesionalizării culegătorilor, B., încurajat de C. Brăiloiu, debutează cu cîteva clg. de cîntece şi jocuri din Transilvania, transpuse pe note: *Jocuri ardeleneşti* — 62 arii de muzică (Reghin, 1922), *Cîntece şi jocuri poporale* (Cluj, Caietul I —1924, Caietul al II-lea —1925), *De pe Mureş*, Arii vechi (Cluj, 1925). Ulterior, preocupările sale vor evolua spre folc. exorcismelor şi spre etnoiatrie. Rodul lor este br. *Descîntece, farmece şi leacuri din popor, pentru boale omeneşti şi de animale* (Gherla, Tip. Aurora — A. Todoran, 1927, 64 p., în colab. cu Simeon Rusu-Cîmpeanu *), care cuprinde 40 descîntece pentru oameni, despre cum şi cînd se descîntă, culese, majoritatea, din zona Archiud (jud. Bistriţa-Năsăud) — Cojocna (jud. Cluj) şi cîteva din vol. *Braşoave* al lui Gh. Popescu-Ciocănel *, 64 leacuri pop. pentru tămăduirea unor boli omeneşti şi 6 leacuri pentru boli de animale. Br. se încheie cu un indice alfabetic al leacurilor, cu menţionarea numelor inf. şi a loc. de unde au fost culese. O altă br., *Flori de nalbă*, Poezii populare (Gherla, Tip. Aurora — A. Todoran, 1928, 48 p.) adună cîntece răzleţite prin publ. periodice din Transilvania: 7 cîntece de înstrăinare, 4 de cătănie, 4 de voinicie, 55 de dragoste, 20 de dor şi jale şi 34 satire, cu indicaţia vagă « din Ardeal ».

Bibl. ref: Valeriu Niţu, *Aurel Borşianu* în *Profiluri mureşene*, Tg. Mureş, 1973, vol. II, p. 213—229. **(S.C.S.)**

ENE Virgiliu, n. 8 apr. 1929, Piteşti. Şc. pr. la Piteşti (1936—1940); st. l. la Piteşti (1940—1944) şi Buc. (1945—1949); st. univ. de fil. la Buc. (1949—1953). Dr. în fil. al Univ. din Buc. (1973) cu teza *Satira în literatura română— N.D. Cocea*. Red. (1953—1956) şi şef redacţie (1956—1969) la ET; şef redacţie la edit. Albatros (1969—1975); lector la Centrala editorială din Buc. (din 1975). Colab. la *Albina*, *Argeş*, *Ateneu*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Gazeta literară*, *Luceafărul*, *Ramuri*, *Revista de istorie şi teorie literară*, *România liberă*, *România literară*, *Scînteia*, *Tribuna României*, *Viaţa românească* ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

Caracter de popularizare are în activitatea sa atît coordonarea redacțională a col. de folc. M. (1956—1962) (apărută la fosta ET), cît și vol. *Folcloriști români* (Facla, Tim., 1977, 203 p.). Despre mulți din cei 15 folcloriști din sumar existau st. fundamentale, însă **E.** nu-și propune nici să le depășească, nici să le completeze, ci să ofere tineretului școlar medalioane despre o serie de cercetători ai culturii pop. Cartea amintește — ca factură și ca stil — de br. lui Șt. St. Tuțescu *, *Folcloriștii noștri*. Biografii și portrete (Craiova, col. BF, nr. 19—20, I, 1923, 71 p.; II, 1926, 40 p.) și de *Învățători folcloriști* de A. Gorovei * (Buc. Cartea românească, 1940, 29 p.). Alcătuiește cîteva antol. de folc., cu caracter didactic.

Bibl. ref.: Dan Simonescu, *Virgiliu Ene: «Folcloriști români»*, în *Scînteia*, Buc., an. XLVII, nr. 11014, 18 ian. 1978, p. 2; I. Bălu, *Virgiliu Ene: «Folcloriști români»*, în *RL*, Buc., an IX, nr. 8, 23 febr. 1978, p. 11; Ov. Papadima, *O lucrare utilă despre folclorul nostru*, în *România liberă*, Buc., an. XXXVI, nr. 10 374, 3 mart. 1978, p. 2; Mihai Coman, *«Folcloriști români»*, în *Luc.*, Buc., an. XXI, nr. 5(823), 4 febr. 1978, p. 2; Mircea Moga, *Virgiliu Ene: «Folcloriști români»*, în *Cont.*, Buc., nr. 13(1683), 31 mart. 1978, p. 7; H. Cîndroveanu, *Virgiliu Ene: «Folcloriști români»*, în *C.*, Iași, an. XIII, nr. 23(645), 9 iun. 1978, p. 4; Vasile Avram, *Cartea de folclor*, în *Tr.*, Sibiu, an. VII (LXXXIV), nr. 2, febr. 1978, p. 39. **(I.D.)**

FARAGÓ József, n. 1922, Brașov. St. s. la Brașov și la Sf. Gheorghe. St. univ. la Cluj. Cercetător la sectorul de etnogr. și folc. al Centrului de științe sociale-Cluj. Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei*, *Erdély Muzeum*, *Forschungen zur Volks und Landeskunde*, *Igaz szó*, *Korunk*, *Limbă și literatură*, *Művelődés*, *Nyelv és irodalomtudományi közlemények*, *Revista de etnografie și folclor*, *Revista de folclor*, *Utunk* ș.a.

F., culegător, exeget, istoric al folcloristicii, editor de folc., publică, pe parcursul a mai mult de trei decenii, un mare nr. de art. și st. privitoare la multiple aspecte ale culturii pop., spirituale și materiale, preocupîndu-se constant de baladă, basm, cîntec liric. Din bogata activitate publicistică își strînge în vol. doar st. despre cîntecul bătrînesc: *Balladak földjén*, Valogattot tanulmányok, cikken *[Pe pămîntul baladelor*, Culegere de cercetări cu privire la balada populară], (Buc., Kriterion, 1977, 578 p.). În primul cap. stăruie asupra celor mai însemnați culegători (cu deosebire din zonele folclorice Trei Scaune și Bihor) ai baladei secuiești din Transilvania și ai celei a ceangăilor din Moldova: Petrás Ince, Gyulai Pál, Kriza János, F. Szabó Samuel. În cap. al II-lea se preocupă de cîteva motive baladești (mag. ori de mai largă circulație): fata dusă în

Scanned with OKEN Scanner

rai, dracul ibovnic, arborii îmbrățișați, fratele tîlhar, fata vîndută turcilor, cei doi tineri scăpați din prizonieratul turcesc, care se duelează pentru mîna fetei de împărat. În cap. al III-lea întreprinde un remarcabil st. despre vestitul cîntăreț rom. de balade Petrea Crețul Șolcan (a cărui zestre folclorică a notat-o în sec. trecut G. Dem. Teodorescu*). Ultimul cap. este rezervat unor st. comparate privind motivele istoria lui Arghir, fratele mort ș.a. Împreună cu etnomuzicologul János Jagamas tipărește clg. *României magyar népdalok [Cîntece populare maghiare din România]* (Buc., Kriterion, 1974, 476 p.), care conține 350 cîntece pop. din principalele zone folclorice locuite și de mag. **F.** scrie, de asemenea, numeroase st. privind pătrunderea în folc. mag. a unor motive folclorice rom. *(Miorița, Ciobanul care și-a pierdut oile, Novăceștii)* și traduce în lb. mag., prefațează ori adnotează un însemnat nr. de vol. de folc. rom. În alte st. semnalează receptarea în lb. mag. a basmelor lui I. Creangă * și P. Ispirescu *, a col. de folc. a lui V. Alecsandri *, face istoricul trad. în lb. mag. a folc. rom.

Alte op.: *Felszállott a páva...* Szemelvények a magyar népköltészeböl a XVI szazadtól *[Zboară păuniță...* Culegere de poezii populare maghiare din sec. al XVI-lea pînă astăzi], Buc., ESPLA. 1951, 163 p.; ~ și János Jagamas, *Moldvai csángó népdalok és népballadák [Cîntece și balade populare ale ceangăilor moldoveni]*, Buc., ESPLA, 1954, 344 p.; *A szegény ember vására*, Székely népmesék *[Tîrgul omului sărac*, Povești populare secuiești*]*, Buc., ESPLA, 1955, 129 p.; *Diófának három aga*, Székely népballadák *[Cele trei crengi ale nucului*, Balade populare secuiești*]*, Buc., ET, 1956, 196 p.; *Konsza Samu népköltési gyüjtémenye elé [Despre culegerea de poezii populare a lui Konsza Samu]*, în *Utunk*, Cluj, an. XI, nr. 38, 1956, p. 2; *Ștefan cel Mare a moldvai csángó nephagyományban [Ștefan cel Mare în tradiția populară a ceangăilor din Moldova]*, *Ibid.*, an. XII, nr. 26, 1957, p. 5; *Legszebb román népballadák [Cele mai frumoase balade populare românești]*, Buc., ET, 1960, 257 p.; *Furfangos Márton*, Népmesék *[Marton cel isteț*, Povești populare*]*, Buc., ESPLA, 1962, 97 p.; *Nunta tătîne-meu*, Basme și povestiri populare secuiești, Antol. de ~, În rom. de Ion Crișan, Pref. de Corneliu Bărbulescu, Buc., ET, 1962, 212 p.; *A Bárányka*, Román népballadok *[Miorița*, Balade populare românești] Traduse de Kiss Jenö, Note de ~, Buc., EPL, 1963, 192 p.; *Traduceri maghiare ale baladelor populare românești*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. 8, 1964, p. 455–468; *Aranyhajú testvérek*, României népmesék *[Frații cu părul de aur*, Basme populare din România*]*, Alese și redactate de ~, Buc., EPL, 1964, 592 p.; *A Bolond Kalin szabófalvi magyar változata [Varianta maghiară din Săbăoani a basmului «Călin Nebunul»]*, în *Igaz szó*, Tg. Mureș, an. XII, nr. 5, mai 1964, p. 836–841; *Creangă meséi a magyar népköltészetben [Poveștile lui Creangă în folclorul maghiar]*, în *Utunk*, Cluj, an. XIX, nr. 52, 25 dec. 1964, p. 8; *Acs Károly és a román népballada [Acs Károly și balada populară românească]*, în *Igaz szó*, Tg. Mureș, an. XIII, nr. 4, 1965, p. 599–607; *Vasile Alecsandri román népballadagyüjteménye a magyar irodalomban [Colecția de*

balade populare românești a lui Vasile Alecsandri în literatura maghiară], *Ibid.*, an. XIII, nr. 8, aug. 1965, p. 204—213; *Jávofamuzsika*, Népballadák *[Fuiorul fermecat*, Balade populare*]*, Buc., EPL, 1965, 468 p.; Arpád Antal, ~, T. Szabó Attila, *Kriza János*, Buc., ET, 1965, 300 p.; *Hej, zöld levél*, Román népdalok *[Hei, frunză verde*, Cîntece populare românești*]*, Alese de I. Dodu Bălan, Vol. întocmit și introducere, de ~, Buc., ET, 1966, 248 p.; *Az okos fiucska*, României népmesék *[Copilul cel isteț*, Povești populare din România*]*, Texte alese și redactate de ~, Buc., ET, 1967, 216 p.; *A msegyüjtő Osz János [Osz János, culegătorul de basme]*, în *Igaz szó*, Tg. Mureș, an. XIV, nr. 8, 1967, p. 215—223; *Ispirescu meséi magyarul [Basmele lui Ispirescu în limba maghiară]*, *Ibid*, an. XIV, nr. 11, nov. 1967, p. 774—776; Elek Benedek, *A táltos asszony*, Népmesék és mondák *[Femeia vrăjitoare*, Povești populare și legende*]*, Texte alese și redactate de ~, Buc., EPL, 1968, 288 p.; Ion Pop-Reteganul, *A virágok apja*, Erdély román népmesék *[Tatăl florilor*, Povești populare transilvănene*]*, Texte alese de ~, Buc., ET, 1969, 128 p.; *Novákékről szol*, Az ének *[Cîntecul Novăceștilor*, Balade eroice < românești >*]*, Texte alese, redactate, note și pref. de ~, Buc., 1969, 165 p.; Elek Benedek, *Csodalámpa*, Szines meseköniv a nagyvilág népeinek legszebb meséiből *[Carte de povești*, Din cele mai frumoase basme ale popoarelor*]*, Alese și redactate de ~, Buc., EPL, 1969, 304 p.; *Az élet vize*, Kisküküllő-völgyi népmesék *[Apa vie*, Povești populare din valea Tîrnavei Mici*]*, Din culegerea de povești populare a lui Osz János, Texte alese de ~, Buc., ET, 1969, 167 p.; *Kurcsi Minya havasi mesemondó [Minya Kurcsi povestitorul de la munte]*, Buc., EPL, 1969, 236 p.; *Fehérlófia*, Arany László magyar népmesegyüjteményéből *[Fiul calului alb*, Din culegerea de povești populare maghiare a lui Arany László*]*, Texte alese de ~, Buc., ET, 1969, 159 p.; Tamás Balla, *Fehér virág, fehér virágszál [Floare albă, fir de floare albă*, < Povești populare din Decea>*]* Culese de ~, Redactate de ~, Buc., Kriterion, 1970, 248 p.; *Farkas barkas*, Magyar népmesék *[Lupul păcălit*, Povești populare maghiare*]*, Buc., Kriterion, 1970, 136 p.; *Bartók și tipologizarea poeziei populare românești*, în vol. *Béla Bartók — 1881—1945*, Oradea, Comitetul de cultură, 1971, p. 39—55; *Szarvasokká vált fiúk*, Roman kolindók *[Feciorii preschimbați în cerbi*, Colinde românești*]*, Trad. de Kiss Jenő, Buc., Kriterion, 1971, 236 p.; *Josef Haltrich erdély szász népmesegyüjtményéről [Despre culegerea de folclor săsesc din Transilvania a lui Josef Haltrich]*, în *Műv.*, an. XXVI, nr. 4, apr. 1973, p. 45; *Gyönyörü Bán Kata*, Régi magyar népballadák *[Preafrumoasa Bán Kata*, Antologie de balade populare maghiare*]*, Ed. îngr. și pref. de ~, Cluj, Dacia, 1973, 424 p.; *Háromszéki népballadók [Balade populare din Trei Scaune]*, Culese de Albert Ernö, Pref. și note de ~, Buc., Kriterion, 1973, 576 p.

Bibl. ref.: *Istoria și teoria comparatismului în România*, Sub îngrijirea științifică a prof. Al. Dima și Ovidiu Papadima, Buc., EARSR, 1972, p. 281—282. **(I.D.)**

HALTRICH Josef, n. 22 (sau 23) iul. 1822, Reghin — m. 17 mai 1886. St.s. la Reghin și Sighișoara (1836—1845); st. univ. de fil. clasică și germ. și de teol. la Leipzig (unde este coleg cu Fr.W. Schuster* și Fr. Müller și audiază cursurile prof. Gottfried Hermann și Staulbaun) și la Berlin (unde întreține relații cu frații Grimm, cu Ranke, Lachmann și Böckel). Prof. particular la Cluj (din 1847) prof. s. la Reghin (din 1848); preot la Șaeș, jud. Mureș (1872—1886). M. fondator al soc « Humboldt » (Sighișoara, 1869) pentru sprijinirea predării științelor naturale și combaterea superstițiilor. Colab. la *Die deutsche Mundarten, Siebenbürgische-deutsch Tagleblatt.*

Scanned with OKEN Scanner

H. studiază folc. sas. din Transilvania, dar culege cu precădere povești, cîntece epice, cîntece lirice, datini și obiceiuri. Cea mai însemnată col. a sa este *Deutsche Volksmärchen aus den Sachsenlande in Siebenbürgen*, Gesamelt von ~ *[Basme populare germane din ținutul sașilor în Transilvania]* (Berlin, 1856, XX + 337 p., în colab. cu Fr. W. Schuster * și Fr. Müller). Col. conține 78 basme. Pe plan teoretic, **H.** este adept al teoriei fraților Grimm privind geneza basmului. Este cunoscut și apreciat și peste hotare de învățați ca Jakob Grimm, Simrock, Wachsmuth, Mannhardt, Fromann, Schröer, Reinholdt Köhler, Rudolf Hildebrand.

Bibl. ref.: *Sachsische Volksmärchen aus Siebenbürgen*, Herausgegeben von Hanni Markel, Buc., Kriterion, 1971, 467 p. + 1 f. facsimil (alte ed. în 1972, 1973, 1974); I. Chiorean, *Josef Haltrich*, în *Profiluri mureșene*, Tg. Mureș, CCES al jud. Mureș, vol. I, 1971, p. 131—140. **(I.D.)**

MAILAND Oszkár, n. 30 iun. 1858, Geoagiu, jud. Hunedoara — m. 1 nov. 1924, Deva. Șc. pr. în loc. natală și la Orăștie; st. s. la Alba Iulia, Deva și Sibiu; st. univ. la Cluj. Prof. s. la Sf. Gheorghe, Orăștie, Deva (în ultima loc., între 1883 și 1923). Face parte din colectivul de conducere al muzeului din Deva. M. activ al Soc. de ist. și arheologie din Deva. Colab. la *A dévai m. kir. állami főreáliskola értesitője* (Deva), *Antropologische Gesellschaft* (Viena), *Ausland* (München), *Etnographia* (Bud.), *Hunyadmegye itőrténelmi és régészeti társaság évkőnyve* (Arad-Cluj, Bud.), *Hunyad, vegyestartalmu megyei ketikőzlőny* (Deva), *Magyar polgár* (Cluj), *Összehasonlito irodalomtőrténelmi lapok, Zeitschrift für vergleichende Literatur, Journal de littérature comparée, Acta comparationis litterarum universarum, Philológiai Kőzlőny, Volkskunde* (Leipzig).

M., unul dintre primii folcloriști mag. care culeg folc. rom. și studiază cultura pop. rom., își începe activitatea de culegător în jurul anului 1884 și reușește să strîngă, pe parcursul a patru decenii, mai multe sute de cîntece lirice, majoritatea din loc. hunedorene (Călan, Streisîngeorgiu, Ulm, Poiana, Runcu Mare, Cerbăl, Tîrnava, Ponor, Dîlja, Toplița, Boholț, Măgura, Hărțăgani, Boș, Cerișor, Rapoltu Mare, Bobîlna, Geoagiu, Herepeia, Izvoarele, Godinești, Bătrîna, Vețel, Vălișoara, Dobra, Roșcani, Muncelu Mic, Cigmău, Bucium, Stănija, Petroșani, Ruși, Merișor, Sarmizegetusa, Subcetate, Deva) și numai cîteva texte din jud. Alba, Arad, Bistrița-Năsăud și Caraș-Severin. Peste 50 de cîntece nu sînt localizate și numai cîteva poartă numele inf. Pentru sursa unor texte indicații prețioase se găsesc în art. său *Poeta vadászat [Vînătoare de poeți]* (în *Magyar polgár*, Cluj, an. XVI, nr. 243—244, 1884), în care prezintă doi inf. din loc. hunedorene Grădiște și Herepeia, de la care

declară că a notat sute de texte. O contribuție remarcabilă a lui **M.** este notarea a 4 balade, var. ale *Meșterului Manole*, din Sarmizegetusa (1 text) și Subcetate (3 texte, dintre care 2 în lb. mag.), ca și a unui text al baladei *Kelemen Gyór*, despre zidirea cetății Devei. În st. *Az árgesi zárda mondája és annak egy hunyadmegyei variátiója [Legenda mănăstirii Argeșului și o variantă a acesteia din județul Hunedoara]* (Deva, Tip. Breier Adolf, 1885, 9 p.) compară var. rom., secuiești și srb. despre meșterul constructor. Este preocupat de asemenea de mitul soarelui și lunii, de legendele cerului, de superstiții și descîntece, ghicitori ș.a. O bună parte din clg. lui **M.** a rămas în ms.

Bibl. ref.: Oskár Mailand, *Folclor românesc*, Ed. îngr. de Ana Șoit, Pref. de Ov. Birlea, Buc., Minerva, 1979. (**I.D.**)

MARMELIUC Dimitrie, n. 20 oct. 1886, Liteni, jud. Suceava. — m. 1 nov. 1970, Buc. St. l. la Suceava (1898 — 1906); st. de fil. clasică la Univ. din Viena (1907—1913); dr. în fil. clasică al Univ. din Viena (1913). Prof. s. (1913—1919); prof. stagiar (29 nov. 1919), prof. docent (29 sept. 1920), prof. agregat (1 iun. 1921), prof. tit. (1 dec. 1925) la Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Cernăuți; decan al Fac. de lt. și filoz. a Univ. din Cernăuți (1929—1930, 1930—1931); director al Teatrului Național din Cernăuți (1925—1926); prof. tit. la Fac. de lit. și flloz. a Univ. din Buc. (1 sept. 1940); cercetător principal la Inst. de lingv. al Acad. R.S.R. (1952—1966). Colab. la *Codrul Cozminului*, *Floarea soarelui*, *Junimea literară*, *Lamura*, *Limba română*, *Orpheus*, *Revista fundațiilor regale*, *Studii clasice*.

Elenist și latinist, traducător din Sofocle și Horațiu, **M.** este consemnat de ist. folcloristicii pentru st. *Figuri istorice românești în cîntecul poporal al românilor* (extras din *AAR*, seria a II-a, tom. XXXVII, *Memoriile Secției literare*, Buc., 1915, 52 p.), axat pe o viziune istoricizantă. **M.** este preocupat, ca și N. Iorga*, să demonstreze că o serie de balade pop. conservă amintirea unor figuri ale ist. naționale, figuri concepute de popor ca tipuri, ca « figuri reprezentative », iar nu ca personalități (Negru Vodă, spre exemplu, este, în această accepțiune, « tipul ctitorului de mănăstiri »). Din această perspectivă, baladele *Mănăstirea Argeșului*, *Oprișan* (sau *Dobrișan*), *Mihu haiducu*, *Vartici*, *Mihai Vodă și corbul*, *Iancu Sibiancu* ar trebui socotite, după opinia lui **M.**, cîntece istorice, viziune care a fost mult modificată de cercetările moderne. Cu o informație bogată (autorul pretindea cercetătorului în acest domeniu « cunoștințele literare necesare și un gust estetic dezvoltat »), cu remarcabile încercări de a situa balada rom. în context sud-est euro-

Scanned with OKEN Scanner

pean (cele mai multe referiri se fac la balada srb.), st. lui **M.** se înscrie ca un moment în ist. st. de folc. comparat. **M.** are meritul de a fi stăruit, în st. *Ioan Hunyady în balada românească* (în *Jl*, Cernăuți, an. X, nr. 1 și 2, ian.-faur 1913), asupra amplului ecou trezit de eroismul domnitorului în folc. nostru și în cel balcanic, de a fi semnalat un subiect care ar putea fi dezvoltat într-o monografie. Deși în cîteva cazuri (în st. *Figuri istorice...*) vorbește (exagerînd, ca și N. Iorga*) de « importuri » din balada srb., în st. despre Ioan de Hunedoara observă aportul rom.: « Și totuși poporul nostru a atribuit figurilor importate atîtea calități din viața sa proprie, încît unele îți fac impresia că sunt creații proprii ale fantaziei lui ».

Bibl. ref.: Adrian Fochi, *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Buc., AIESEE, 1972, p. 62—63. (**I.D.**)

MOLDOVÁN Gergely, n. 12 mart. 1845, Gherla — m. 6 iul. 1930, Cluj, St. univ. la Cluj. Prof. univ. de lb. și lit. rom. la Univ. din Cluj (1886—1919). Raportor (din 1889) pentru secția românească în Soc. etnografică a Ungariei. Face comunicări la Soc. Muzeul Transilvaniei. Colab. la *Élet és irodalom* (Cluj), *Erdély* (Tg. Mureș), *Erdély Múzeum egylet bőlcselet* (Cluj), *Etnographia* (Bud.), *Hőlgyfutár* (Cluj), *Hunyad* (Deva), *Kelet* (Cluj), *Keleti virágok* (Cluj), *Kolozsvár* (Cluj), *Magyar polgár* (Cluj), « *Magyar polgár* » *nagy naptára* (Cluj), *Maros-Videk* (Tg. Mureș). *Társadolom* (Cluj).

M., folclorist mag. de origine rom., publică, în ultimele decenii ale sec. trecut, st. despre folc. și obiceiuri rom., clg. de cîntece și proză pop. din Munții Apuseni. St. intenționa să le strîngă într-un vol. pe care-l anunță în anul 1884: *A román nepkoltészeti [Poezia populară românească]* (pe care bibl. nu-l consemnează ca apărut). St. sale încearcă fie o imagine de ansamblu a cîntecului pop. (*A román nepkőlteszetről [Despre poezia populară românească]*, în *Erdély*, Tg. Mureș, an. III, 1873, p. 266, 276, 284—285, 292, 300, 308, 316, 324; *A románság [Românii din Transilvania]*, în *Koloszvár*, Cluj, an. 3, 1889, nr. 298), fie una restrînsă la cîte o specie: (*A roman « doina » [Doina românească]*, în « *Magyar polgár* », Cluj, an. XVIII, 1884, nr. 120, 122—123; *A varázskoltes a románokál [Descîntecele, vrăjile, farmecele, blestemele la români]*, în *Erdély Múzeum egylet bőlcselet*, Cluj, an. V, 1888, p. 1—23, 81—114). Altă dată este preocupat să explice de pe poziții mitologice sensul refrenelor doinei și colindelor: *A román nép szokásaiból, I — Doina, daina, II — Lerui Domne, Leru [Din datinele poporului român]*, în *Magyar polgár*, Cluj, an. V, 1871, p. 363. **M.** are deopotrivă meritul de a

fi slujit apropierea dintre rom. și mag. prin folc., realizînd în acest sens un nr. însemnat de trad. din folc. rom., cuprinse, în afara proverbelor, în vol.: *Román nepdalok és balladák [Cîntece populare românești și balade]* (Cluj, Ed. K. Papp Miklósnál, 1872, 138 p.; *Koszorú a román népköltészet virágaibol*, Fordította ~ *[Cunună din cîntecele poeziei românești]*, Trad. de ~] (Cluj, Tip. *Magyar polgár*, 1884, 192 p.) **(I.D.)**

POP Vasile, n. 21 iul. 1922, Murgești, jud. Mureș. Șc. pr. în Band, jud. Mureș, (1929—1936); st. norm. la Tg. Mureș (1936—1940) și Iași (1940—1944). Înv. în loc. mureșene Murgești (1945—1948), Uliești de Cîmpie (1949) și Crăiești (1950); secretar regional al Sindicatului Învățămînt — Mureș (1950—1951); director al Casei de copii din Miercurea Nirajului, jud. Mureș (1952—1959); înv. în Band, jud. Mureș (1960). Colab. la *Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, Cadran mureșean, Marisia, Steaua roșie, Vatra.*

P. culege folc. din 1936, însă publică primul său vol. peste patru decenii: *Pe Mureș și pe Cîmpie*, Culegere de folclor poetic și muzical din județul Mureș, St. intr. de Ion Taloș (Festivalul național « Cîntarea României », CCES al jud. Mureș, CÎCPMAM, Tîrgu Mureș, 1978, 347 p.), care conține 637 texte (lirică, balade, colinde, orații) din 47 de loc. din Cîmpia transilvană. Grija pentru notarea particularităților de grai, bogăția și varietatea textelor, ineditul unor piese (3 var. ale baladei cu funcție de colind *Constantin Zidaru* — pe motivul « Meșterul Manole »; 4 var. mioritice, și acestea colinde, *Colinda lui Ștefan cel Mare, Colinda lui Avram Iancu*), publicarea cu transcripție muzicală (la care a colaborat Vasile Conțiu) a o sută de cîntece, considerațiile teoretice ce însoțesc unele texte, fac din clg. sa una din cele mai interesante ed. de folc. din ultimele decenii, reală contribuție la cunoașterea lit. pop. mureșeane, cercetată în sec. trecut de D. Cioflec, Al. Fodor, A. C. Domșa, S. C. Mîndrescu * și în sec. nostru de T. Podariu, H. Teculescu *, E. Nicoară și V. Netea *, Lazăr Lădariu și Serafim Duicu.

Bibl. ref.: Serafim Duicu, *Un remarcabil act de cultură*, în *Steaua roșie*, Tg. Mureș, an XXX, nr. 285 (6426), 2 dec. 1978, p. 2. (I.D.).

ROBEA Mihail M., n. 16 oct. 1928, Mioveni, jud. Argeș. Șc. pr. în loc. natală (1935—1942); st. s. la Pitești (1942—1950); st. univ. de fil. la Buc. (1950—1954). Dr. în șt. fil. al Univ. din Buc. (1978) cu teza *Folclorul din Valea Vîlsanului*. Prof. la Breaza (1954—1957); dir. la șc. generală din Brănești, jud. Ilfov (1957—1959); director la liceul « G. Călinescu » din Buc. (1959—1961) și, concomitent, lector de lb. rom. la Inst. de petrol, gaze și geologie din Buc. (1959—1964); prof. la Buc. (din 1964). Colab. la *Gazeta învățămîntului, Interșerențe. Îndrumătorul cultural, Limbă și literatură, Museum, Revista de etnografie și folclor, Revista de folclor, Tribuna școlii, Tribuna școlii argeșene.*

Scanned with OKEN Scanner

R. publică, în vol. *Basme, snoave, legende și povestiri populare*, Folclor din Valea Vîlsanului — Argeș Buc., Soc. literară Relief românesc, 1979, 213. p.), proză pop. culeasă (pe spațiul unui deceniu), cu mijloace moderne de imprimare, din 45 de sate argeșene: basme morale cu personaje mitologice, basme nuveristice și basme despre dracul cel prost, snoave, povestiri. Col., lealizată de un specialist bine familiarizat cu aspectele etnografice ale zonei cercetate și cu particularitățile de grai, pe care le notează cu fidelitate, constituie un prețios material pentru cunoașterea mutațiilor prin care trece în prezent proza pop. **(I.D.)**.

SCHOTT Albert, n. 1809, Stuttgart (azi în R.F.G.) — m. 1847,?. St. univ. de teol. și fil. germ. la Tübingen și Berlin. Prof. la șc. cantonală din Zürich (1834— 1839); prof. de fil. și ist. la gimn. din Stuttgart (din 1842). Întemeietor și colab. activ al soc. arheologice din Würtemberg. Pentru prezentarea contribuției sale folcloristice, v. art. **S.** Arthur **(I.D.)**

SCHOTT Arthur, n. 27 febr. 1814, Stuttgart (azi în R.F.G) — m. 26 iun. 1875, S.U.A. St. univ. la Acad. de agricultură din Hohenheim (azi în R.F.G.). Agronom pe moșia lui Alexander von Würtemberg, lîngă Esslingen; administrator al moșiei Bissingem, din Iam, jud. Caraș-Severin (1836— 1841), locuind cea mai mare parte a timpului la Oravița; în a doua jumătate a anului 1841, lucrează din nou pe domeniile lui Alexander von Würtemberg, de lîngă Esslingen; se reîntoarce la Oravița (1844), unde rămîne pînă în 1850, ani în care lucrează la « oficiul montanistic ». Colab. la *Hausblätter (Stuttgart) Siebenbürger, Bote, Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde* ș.a.

Arthur **S.** publică, în 1845, împreună cu fratele său, Albert **S.*** clg. *Walachische Maehrchen*, Herausgegeben mit einer Einleitung über das Volk der Walachen und einem Anhang zur Erklärung der Märchen *[Basme românești*, Publicate cu o introducere despre poporul român și un adaos pentru explicarea basmelor], (Stuttgart und Tübingen, I. G. Cotta'scher Verlag, 1845, XVI + 384 p.), considerată a fi « o monografie a prozei populare din jurul Oraviței » (I. Taloș *) și totodată prima clg. de povești din folc. rom. (traduse în lb. germ.). Col., remarcabilă prin amploarea ei, prin diversitatea speciilor cuprinse și selecția tipurilor, a jucat un rol important în cunoașterea prozei pop. rom. peste hotare, fiind adeseori citată, între alții, de frații Grimm. Realizată de fapt numai de Arthur **S.**, în timpul celor 6 ani petrecuți în loc. bănățene Iam și Oravița, clg. propriu-zisă cuprinde povești lungi, proze scurte și superstiții. Cele 43 de povești au fost culese atît de la inf. rom. (o bătrînă din Oravița, Gheorghe Stoian, Traian Salitraru, Mihaly Lazar,

Meilla Pupp, de la un frizer și de la cărturarii Mihaila Popovici din Iam și Drăguescu, avocat în Oravița, acesta din urmă oferindu-i 23 de povești, deci majoritatea textelor), cît și de la inf. cărturari germ. din Banat (Fridolin Nanny din Oravița, von Maderspach din Sasca, Ferdinand von Bissingen din Iam, Karl Knoblauch din Oravița, care l-a și îndrumat spre studierea poveștilor pop. rom.). 23 de piese din clg. sînt basme (« Grössere Erzählungen »), iar restul de 16, mici povestiri (« Kleinere Stücke »), cele mai multe legende. Poveștile sînt grupate în 2 secțiuni: primele au în centrul acțiunii un personaj feminin, iar celelalte, un personaj masculin. Această grupare vrea să sublinieze valabilitatea teoriei lui G. B. Vico și a fraților Grimm, după care, în esență, toate basmele ar fi structurate pe mitul Persefonei (dihotomia vară — iarnă) și totodată să evidențieze prin aglomerare deosebirile caracteristice dintre încercările prin care trec cele 2 tipuri de personaje. Culegătorul mărturisește că a notat sumar poveștile auzite și că apoi le-a repovestit fără a interveni în schema epică. « Lectura rezumatelor confirmă aserțiunea. Dar povestirea ca atare se resimte de viziunea cărturarului romantic » (*IFR*, p. 106). În cap. rezervat superstițiilor și obiceiurilor (« Aberglaube »), **S.** surprinde multe note caracteristice unor plăsmuiri ale imaginarului pop. (zmeul, zburătorul, balaurul, vîlva, zînele, muma-pădurii, fata apei, moroiul, strigoiul, vampirii, pricolicii, staticot), obiceiuri pop. (la Sf. Gheorghe, la înmormîntări, dansuri rituale ș.a.), precum și cîteva datini (de ex., cele de fertilitate). Aparatul critic (introducerea, anexele despre originea basmelor și comentariile privind piesele din col.) ridică foarte mult valoarea lucrării. Introducerea prezintă cu simpatie ist. poporului rom., susține — sprijinindu-se pe dovezi concludente — latinitatea lb. noastre și, prin raportare la col. fraților Grimm, originalitatea tezaurelor folclorice ale poporului nostru. Deosebit de prețioase sînt comentariile privind unele trăsături morale ale poporului rom., frumusețea portului și a melodiilor, ref. despre obiceiurile la nuntă. **S.** a mai realizat, tot în Banat (între anii 1844—1850), și o altă clg., alcătuită din 21 povești, snoave și legende, « material superior celui publicat în volum », apărută însă numai în rev. *Hausblätter* (1857—1859) din Stuttgart. În această clg. este evidentă ameliorarea metodei de notare a textelor și prezența unor criterii de recrutare a inf.: « Schott și-a îmbunătățit metoda: cunoscînd acum mai bine limba română, el redă în mai mare

grad autenticitatea poveștilor; își alege mai bine informatorii; deseori adnota basmele și făcea referiri la credințe, vrăji etc.» (I. Taloș *).

Bibl. ref: Al. Bistriţianu, *Primii culegători de basme românești (Fraţii Schott Obert, Kunisch)*, în *SCILF*, Buc., an V, nr. 1—2, ian.—iun. 1956, p. 18—35; Ion Taloș, *Arthur Schott și culegerile lui de povești românești*, în *RF*, Buc., an. VIII, nr. 3—4, 1963, p. 156—165; *Rumänische Volkserzhählungen aus dem Banat, Märchen, Schwänke, Sagen*, Neuausgabe besorgt von Rolf Wilh. Brednich und Ion Taloș, Buc., Kriterion, 1971, 335 p. (I.D.).

SCHULLER Johann Karl, n. 16 mart. 1794, Sibiu — m. 10 mai 1865, Sibiu, Șc. pr. și st. s. la Mediaș și Sibiu; st. univ. la Leipzig și Viena. Prof. și rector la l. sas. din Sibiu; secretar al guvernului transilvan; consilier școlar. Fondator al soc. Verein für siebenbürgische Landeskunde; m. al soc. berlineze pt. lb. germ; m. al Acad. de științe din Viena. Colab. la *Magasin für Geschichte Literatur und alle Denk-und Merkwürdigkeiten siebenbürgens* (Brașov).

S. contribuie, împreună cu alți folcloriști de origine germ. din țara noastră (frații Schott *, Samuel Mökesch, Fr. W. Schuster *, Fr. Müller, Fr. Obert *, R. D. Waldburg, L. A. Staufe ș.a.) la popularizarea folc. rom. peste hotare prin trad. în lb. germ. a unui însemnat nr. de texte pop. Este totodată colecționar și exeget al folc. rom. *Aus der Walachei, Romänische Gedichte und Sprichwörter*, währed des Aufenthaltes in Bukarest gesammelt und übersetzt von ~ *[Din Țara Românească, Poezii și proverbe românești*, Adunate în timpul petrecerii în București și traduse de ~*]* (Sibiu, Edit. Theodor Steinhaussen, 1852, 55 p.) conține poezii și proverbe. *Romänische Volkslieder*, Metrisch ubersetzt und erläutert von ~ *[Cîntece populare românești*, Traducere metrică și comentariu de ~] (Sibiu, Edit. Theodor Steinhaussen, 1859, XX + 114 p.) cuprinde 63 de balade și cîntece selectate din col. V. Alecsandri *, At. M. Marienescu *, Anton Pann *, Fr. W. Schuster * și numai 17 texte din clg. proprii ori efectuate de alții, unii dintre aceștia, ca prof. Atanasie Șandor din Arad, Z. Boiu din Sibiu și W. Schuster, nefiind, la rîndul lor, decît intermediari ai altor intermediari. Din punct de vedere metodologic, deși **S.** se declară adept al mai multor direcții de interpretare a poeziei pop. (« sau curat estetică, sau etnografică, sau în sfîrșit etnologică și istorică »), deci eclectic, înclină sensibil spre istorism, crezînd că producțiile pop. permit cunoașterea unor momente obscure din ist. poporului, și mitologism, propunînd, ca și Alecsandri*, Odobescu*,

S. Fl. Marian*, Niculiță-Voronca*, Th. Speranția*, Buhociu* ș.a. unele apropieri forțate între mituri rom. și mituri ale antichității (balada *Soarele și Luna* ar aminti de Apollo și Artemis, iar Herculean ar fi Hercule). S. inițiază, în pref. la clg. *Aus der Walachei*... (1852), cercetările comparatiste în folcloristica rom., pe care le va fundamenta, în latura lor sud-est europeană, peste doi ani, A. I. Odobescu *.

Alte op.: *Ueber einige merkwürdige Volkssagen der Romänen Sylvester gabe*, von ~*[Cu privire la unele legende populare românești, vrednice de atenție, despre Anul nou*, de ~] Sibiu, Th. Steinhaussen, 1857, 22 p.; *Kloster Argisch*, Eine romänische Volkssage *[Mănăstirea Argeșului*, O legendă populară românească], Sibiu, Th. Steinhaussen, 1858, 18 p.; *Wie Pacâle eonen Pope anführte, Wie Pakâle einem Fuhrmann antwortete*, Aus *Siebenbürgens Vorzeit und Gegenwart*, Mittheilungen von Fr. Fronius, I. Haltrich Franz Obert, ~, W. Schusster... etc., Zum Besten der Angebrannten in Bistritz, Zweite, Auflage *[Cum l-a păcălit Păcală pe un popă, Ce i-a răspuns Păcală unui vizitiu*, Din..., Comunicări de ~, În folosul sinistraților din Bistrița, Ediția a doua] Sibiu, Tip. Th. Steinhaussen, 1859, 68 p; *Kolinda*, Eine Studie über romänische Weihnachtslieder, Neujahrgabe von ~ [*Colinda*, Studiu asupra cîntecelor la Crăciun ale românilor, Cadou de Anou nou de ~], Sibiu, Edit. Th. Steinhaussen, 1860, 30 p. (I.D.).

SCHUSTER Friedrich Wilhelm, n. 29 ian. 1824, Sebeș, jud. Alba — m. 4 febr. 1914, Sibiu, St. s. la Sibiu (din 1838), unde are prof. pe J.K. Schuller*, și la Sighișoara (pînă în 1843); st. univ. de fil. și teol. la Berlin (din 1844). Prof. s. la Sebeș (1847—1869); preot la Orăștie (1869—1895). Colab. la *Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde* (Sibiu), *Programm des evangelischen Untergymnasium A.B. in Mühlbach* (Sibiu).

Din st. lui S., *Ueber das walachische Volkslied*, Mit einer Auswahl erläutern der Beispiele in Uebersetzung *[Despre cîntecul popular românesc*, Cu o culegere de exemple ilustrative în traducere] (Hermannstad, Buchbruderei des Josef Drotleff, 1862, 39 p.) reținn atenția judecățile de valoare, în genere «ascuțite, la o profunzime neașteptată pentru acea vreme, datorită cunoașterii adîncite a cîntecului românesc» (*IFR*, p. 112), privitoare la lirica pop. (elegiacă, erotică și satiric-umoristică) și la baladă. Dintre notele caracteristice retoricii cîntecului pop. observă forma nestrofică, ritmul trohaic, scurtimea cîntecului liric (specifică doar liricii pop. transilvănene), versurile călătoare. Baladele pop. i se par a fi predominant lirice și le numește, ca N. Filimon * și Iosif Vulcan *, «romanțe», fără să remarce caracterul profund epic al baladei eroice (ciclul antiotoman și cel haiducesc). Face și obs. privind deosebirile de repertoriu ale interpreților masculini și feminini. O notă comună

Scanned with OKEN Scanner

ambelor categorii de interpreți este marea putere de improvizare. Resimte nevoia unei ed. cr. a cîntecelor lirice și baladelor. Consemnează, în mici st., și o seamă de obiceiuri românești (cununa, capra, călușarul), legende despre soare și lună, vîrcolaci și balauri și amintește și unele personaje ale imaginarului pop., ca Ileana Cosînzeana, mama sau baba pădurii, baba vîntului ș.a.

Bibl. ref.: G. Bogdan-Duică, *Alt folclorist saxo-român, Fr. Wilhelm Schuster*, în *CL*, Buc., LXIV, iul.—aug. 1931, p. 604—609; Helga Stein, *F.W. Schuster und das rumänischer Volkised*, în *JV*, Berlin, XIV, 1969, p. 102—123. (**I. D.**)

Scanned with OKEN Scanner

ÎNTREGIRI BIOBIBLIOGRAFICE

Scanned with OKEN Scanner

ALECSANDRI Vasile

Bibl. ref.: Vasile Alecsandri, *Opere*, III, *Poezii populare*, Text stabilit de Georgeta Rădulescu-Dulgheru. St. intr. note și comentarii, var. de Gh. Vrabie, Buc., EARSR, 1978, 536 p.

BIBICESCU Ioan G.

Bibl. ref.: George Sorescu, *I.G. Bibicescu folclorist*, în *R*, Craiova, an. IV, nr. 4, apr. 1967, p. 18.

BÎRSEANU Andrei

Bibl. ref.: Mihail Robea, *Andrei Bîrseanu, folcloristul*, în *Lb. lit.*, Buc., an. IV, 1960, p. 261—276.

BOGREA Vasile

Alte op.: *Floriile*, în *Neamul românesc*, Iași, an. XII, nr. 83, 27 mart. 1917, p. 1; *Ceva despre cîntecul popular*, în *Drum drept*, Iași, an. XII, nr. 3, 15 apr. 1917, p. 41—47.

Bibl. ref.: Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cu o pref. de acad. Constantin Daicoviciu, Ed. îngr., st. intr. și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj, Dacia, 1971, XVII, 558 p. + 1 f. portret.

BREAZU Ion

Colab. și la *Adevărul*, *Revista istorică*, *Viața ilustrată*, *Viața românească*.

BUDAI-DELEANU Ion

Bibl. ref.: Ion Lungu, *Școala Ardeleană — mișcare ideologică națională iluministă*, Buc., Minerva, 1978, p. 222—226.

BUHOCIU Octavian

Alte op.: *Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească*, Buc., Minerva, 1979.

BURADA Teodor T.

Bibl. ref.: E. Cernea, V.D. Nicolescu, *Pe marginea primei culegeri de folclor din Dobrogea*, în *RF*, Buc., an. IV, nr. 3—4, 1959, p. 49—74; Elisabeta Dolinescu, *Cercetări de folclor muzical la Teodor Burada*, în *REF*, Buc., nr. 1, 1967, p. 13—25; T.T. Burada, *Opere*, Ed. îngr. și introducere de Viorel Cosma, Buc., Edit. muzicală a Uniunii compozitorilor, vol. I — 1974, vol. II — 1975, vol. III — 1978.

Scanned with OKEN Scanner

CANTEMIR Dimitrie
Bibl. ref.: Ion Nijloveanu, *Țărănimea în scrierile lui Dimitrie Cantemir*, în *Analele Universității din Craiova*, an. V., 1977, p. 77—85.

CARACOSTEA Dumitru
Face parte din comitetul de conducere al *Buletinului Societății pentru cultura artistică în școală* (1941); conduce, împreună cu Th. Capidan *, *Langue et littérature* (1941— 1948), revistă pentru străinătate a Secției literare a Acad.Rom.

CARAMAN Petru
Alte op.: *Reflexul mării în folclorul românesc*, în *Tomis*, Constanța, an. XI, nr. 1 (122), mart. 1976, p. 4, nr. 2 (123), iun. 1976, p. 4.
Bibl. ref.: Iordan Datcu, *Petru Caraman*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 2, 1978, p. 241—246.

CĂTANĂ George
Bibl. ref.: Ion Pop-Reteganul, *George Cătană*, in *Revista ilustrată*, an. I, br. 10, oct. 1898, p. 187— 188.

CIPARIU Timotei
Bibl. ref.: *George Barit și contemporanii săi*, Ed. de Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ion Chindriș, Dumitru Suciu și Ioan Buzași, Buc., Minerva, 1978, vol. IV, p. 206.

CIUBOTARU Ion H.
Dr. în fil. al Univ. din Cluj-Napoca (1978) cu teza *Cîntecul funerar și contextul său etnografic pe valea Șomuzului Mare.*

CÎRSTEAN Stelian
Dr. în fil. al Univ. din Buc. (1978) cu teza *Balada în folclorul Moldovei de Nord.*

COȘBUC George
Bibl. ref.: Ion Apostol Popescu, *« Tribuna » și problemele culegerii folclorului*, în *Trib.*, Cluj, an. XXVIII, nr. 17, 25 apr. 1974, p. 8.

DEL CHIARO Antonio Maria
Bibl. ref.: Alexandru Popescu, *Interpretări etnologice la « Revoluțiile Valahiei» de Antonio Maria del Chiaro*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 2, 1978, p. 197—207.

DENSUSIANU Ovid
Bibl. ref.: O. Densusianu, *Corespondență*, Ed. îngr. de Liviu Onu, Maria Rafailă și Ileana Vîrtosu, Pref. de Liviu Onu, Buc., Minerva, 1979, XXXI+ 384 p.

DONIGA Vasile
Alte op.: *Folclor din Maramureș*, în seria *FT*, Buc., Minerva, 1979.

DUMITRESCU-BISTRIȚA Gheorghe
Alte op.: *Geneza unor balade oltenești*, în *Cîntecul popular oltenesc și culegătorii lui*, Studii de folclor, II, Craiova, AȘSP, CCES al jud. Dolj, CÎCPMAM, 1974, p. 46—60; *Amintiri despre începuturile « Izvorașului »*, *Ibid.*, III, 1975, p.73— 105.

Scanned with OKEN Scanner

ELIADE Mircea
Alte op.: *Aspecte ale mitului*, În românește de Paul G. Dinopol, Pref. de Vasile Nicolescu, Buc., Univers, 1978, 195 p.
Bibl. ref.: Adrian Marino, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, în *RITL*, Buc., tom. 26, nr. 2, 1977, nr. 3, iul.-sept. 1977, p. 371—399; Paul Simionescu, *Posibile repere în opera științifică a lui Mircea Eliade*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 2, 1978, p. 231—239; Claude-Henri Roquet, *L'Épreuve du Labyrinthe*, Paris, Editions Belfond, 1978, Adrian Marino, *Mircea Eliade — Hermeneutică și interpretare*, în *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XXII, nr. 7, 15 febr. 1979, p. 10.

EMINESCU Mihai
Bibl. ref.: M. Eminescu, *Literatura populară*, Ed. cr. de Dumitru Murărașu, Buc., Minerva, 1977, LXVI + 341 p.; Ion Taloș, *Literatura populară eminesciană*, în *S*, Cluj-Napoca, an. XXIX, nr. 4, apr. 1978, p. 4—5.

FILIMON Aurel
Bibl. ref.: Valeriu Nițu, *Aurel Filimon*, în *Profiluri mureșene*, Tg. Mureș, CCES al jud. Mureș, I, 1971, p. 279—287.

FILIMON Nicolae
Bibl. ref.: Al. Dobre, *Preocupări pentru folclor la « Țăranul român »*, în *REF*, Buc., tom. 13, nr. 1, 1970, p. 41—43; N. Filimon, *Opere*, Ed. îngr., note, glosar de Mircea Anghelescu, Buc., Minerva, 1978, vol. II, 520 p.

FLOREA Virgil
Lector de lb. rom. la Rochester (SUA) (1978—1979).
Alte op: *Avram Iancu în creația populară*, în *Almanah Tribuna '79*, Editat de redacția rev. *Trib.*, Cluj-Napoca, 1979, p. 204—208.

FOCHI Adrian
Alte op.: *Parallèles folkloriques entre roumaines et serbo-croates*, în *Narodno stvaralaștvo*, Belgrad, 29—32, 1969, p. 77—89; *Cîntecul Plevnei în folclorul sud-est european (Cu privire specială asupra versiunii românești)*, în vol. *Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII—XIX)*, *Studii*, vol. I, Buc., EARSR, 1971, p. 401—431; *Problèmes folkloriques des aires de convergence*, în *Actes du Premier congres international des études balkaniques et sud-est européennes*, Sofia, Éditions de l'Académie Bulgare des sciences, p. 707—713; *La légende de Putiphar*, în *Serta Slavica in memoriam Aloisii Schmaus*, Dr. Dr. Rudolf Trofenik, München, 1971, p. 161—166; *Die umschlungenen Bäume*, Ursprung und bedeutung eines dicterischen bildes [*Arborii îmbrățișați*, Originea și semnificația unei imagini poetice] în *Festschrift für Robert Wildhaber* zum 70, Geburtstag am 3 Augustus 1972, p. 111—119; *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae B. Densușianu*, Buc., Minerva, 1976, 392 p.; *Les proverbes dalmates*, în *Bulletin*, AIESEE, Buc., XI, 1—2, 1973, p. 125—137; *Littérature orale—littérature écrite*, în *Cahiers roumains d'études littéraires*, Buc., 1977, nr. 1, p. 4—13; *Contribuții la istoria folcloristicii românești: Caietul de cîntece al lui Manuil Isopescu din anul 1843*, în *REF*, Buc., tom. 22, nr. 1, 1977, p. 77—93; *Comentariu folcloric la o pildă esopică*, în *AMET*, Cluj-Napoca, 1978, p. 421—430; « *Mitologicale* », în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 1, 1978, p. 17—36.

Scanned with OKEN Scanner

Bibl. ref.: I. Taloș, *Adrian Fochi: «Miorița, Tipologie, circulație, geneză, texte»*, în *Trib.*, Cluj, an. VII, nr. 48(408), 26 nov. 1964, p. 7; Pavel Ruxăndoiu, *Adrian Fochi: «Miorița, Tipologie, circulație, geneză, texte»*, în *REF*, Buc., tom. 10, nr. 2, 1965, p. 219—224; Emil Manu, *Adrian Fochi: «Miorița»*, în *VR*, Buc., an. XVIII, nr. 4, apr. 1965, p. 168—169; Ovidiu Bîrlea, *Adrian Fochi: «J.U. Jarnik — A. Bîrseanu, Doine și strigături din Ardeal»*, în *Ateneu*, Bacău, an. V, nr. 12 (53), dec. 1968, p. 13; Irina Cajal-Marin, *Adrian Fochi: «Bibliografia generală a folclorului românesc, vol. I»* în *Scînteia*, Buc., an. XXXVIII, nr. 8011, 21 mart. 1969, p. 5; M. Ungheanu, *Adrian Fochi: «G. Coșbuc și creația populară»*, în *RL*, Buc., an. IV, nr. 24, 10 iun. 1971, p. 15; Iordan Datcu, *Adrian Fochi: «Recherches comparées de folklore sud-est européen»*, în *REF*, Buc., tom. 19, nr. 3, 1974, p. 256—258; Vasile Avram, *Adrian Fochi: «Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea»*, în *Tr.*, Sibiu, an. VI (LXXXIII), nr. 3, mart. 1977, p. 31—32; Iordan Datcu, *Adrian Fochi: «Datini și eresuri de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu»*, în *O*, Tim., an. XXVII, nr. 16(478), 21 apr. 1977, p. 3; Ioan Cuceu, *Adrian Fochi: «Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești»*, în *Cahiers roumains d'études littéraires*, Buc., nr. 1, 1977, p. 132—133; Al. Zub, *Adrian Fochi: «Datini și eresuri de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu»*, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A.D. Xenopol»*, Iași, an. XIV, 1977, p. 652—653; Vladimir Streinu, *«Miorița»*, în *Pagini de critică literară*, Ed. alcătuită de George Muntean, Buc., Minerva, 1977, vol. V, p. 423—425.

FOTINO Stanca

Dr. în fil. al Univ. din Buc. (1978) cu teza *Basmul cult în literatura română*.
Alte op.: ~ și Irina Nicolau, *Dinamica relației individ-grup, Repere pentru o teorie generală a ceremonialului*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 1, 1978, p. 91—97.

FRÎNCU Teofil

St.s. la Alba Iulia, Blaj și Cluj; st. univ. de drept la Sibiu și Cluj. Red. «răspunzător» al *Orientului latin* de la Brașov (2 ani); procuror al districtului Făgăraș; redactor (1876—1884) la *Românul* lui C.A. Rosetti; redactor timp de un an la *Gazeta Transilvaniei*; șef de serviciu și șef de birou, timp de peste 40 de ani, la Ministerul Instrucțiunii Publice.
Bibl. ref.: A.A. Mureșianu, *Teofil Frîncu*, în *Țara Bîrsei*, Brașov, an. VII, nr. 2, mart- apr. 1935, p. 99—114; N. Iorga, *Teofil Frîncu* (1903), în *Oameni cari au fost*, Ed. îngr. și note de Ion Roman, Buc., EPL, 1967, I, p. 5—7.

GĂLUȘCĂ-CÎRȘMARIU Tatiana

Alte op.: C. Brăiloiu, Emilia Comișel și ~, *Folclor din Dobrogea*, St. intr. de Ovidiu Papadima, Buc., Minerva, 1978, XLIII + 613 p.

GHERMAN Traian

Bibl. ref.: Radu Niculescu, *Un moment important al activității folcloristice în Transilvania: revista «Comoara satelor» de la Blaj*, în *REF*, Buc., tom. 12, nr. 4, 1967, p. 101—117.

GHIBU Onisifor
Bibl. ref.: *Bibliografia operei lui Picu Pătruț din Săliștea Sibiului*, extras din *Biserica ortodoxă română*, Buc., an. XCIV, nr. 3—4, 1976, p. 414—428.

GOROVEI Artur
Bibl. ref.: Ion D. Lăudat, *Artur Gorovei folclorist*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. X, 1965, p. 297—311.

HASDEU Bogdan Petriceicu
Bibl. ref.: Virgil Florea, *Un «septiman» din Blaj, colaborator al lui B.P. Hasdeu*, în *AMET*, Cluj-Napoca, IX, 1977, p. 365—384.

HINȚ-HINȚESCU I.C.
Bibl. ref.: G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române, Cum trebuiesc alese și publicate*, Buc., Noua tip. a Laboratorilor rom., 1877, 108 p.

HODOȘ Enea
Bibl. ref.:Virgil Florea, *Enea Hodoș și problemele de teoria folclorului*, în *FL*, Tim., vol. III, 1972, p. 225—241.

IORGA Nicolae
Bibl. ref.: G. Vrabie, *N. Iorga și literatura populară*, în *VR*, Buc., an. XVIII, nr. 12, dec. 1965, p. 75—82; A. Fochi, *Nicolae Iorga și folclorul*, în *REF*, Buc., an. II, nr. 5—6, 1966, p. 451—464.

ISPIRESCU Petre
Bibl. ref.: Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, Buc., Eminescu, 1978, p. 112—145 (*Basmul ființei și « Tinerețe fără bătrînețe »*).

KIRILEANU Simion T.
Alte op.: *Povestiri vitejești*, Fălticeni, Biblioteca cercului « Deșteptarea sătenilor» nr. 9; *Nu mai duce atîta dor*, Cîntece de dragoste, Piatra Neamț, Libr. rom. V.M. Ionescu (1925?).

LUPEANU-MELIN Alexandru
Alte op.: *Folcloriștii Blajului*, în *CS*, Blaj, an. III, nr. 1, 1925, p. 1—5.

MARIAN Simeon Florea
Bibl. ref.: Mircea Fotea, *Simeon Florea Marian, folclorist și etnograf*, Rezumatul tezei de doctorat, Univ. Babeș-Bolyai, Fac. de fil., 1978, 29 p.

MAIORESCU Titu
Bibl. ref.: V. Vintilescu, *Preocupări de folclor la « Convorbiri literare »*, în *FL*, Tim., vol. I, 1967, p. 251—273; Eugen Todoran, *Maiorescu*, Buc., Eminescu, 1978, p. 331—348.

MICU-MOLDOVANU Ion
Bibl. ref.: Mircea Popa, *Ion Micu Moldovanu folclorist*, în *Trib.*, Cluj, an. XIII, nr. 11, 13 mart. 1969, p. 5.

Scanned with OKEN Scanner

NICOLĂESCU-PLOPȘOR C.S.
Bibl. ref.: Aurelian I. Popescu, *C.S. Nicolăescu-Plopșor folclorist*, în *Revista muzeelor și monumentelor, Monumente istorice și de artă*, Buc., an. XLVII, nr. 1, 1978, p. 90—92.

NIJLOVEANU Ion
Dr. în fil. al Univ. din Buc. (1978) cu teza *Elemente de etnografie și folclor în scrierile lui Dimitrie Cantemir.*

PAMFILE Tudor
Bibl. ref.: M. Fotea, *Folclorul în revista «Ion Creangă»*, în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 341—353; Marin Dumitru, *O prestigioasă revistă de folclor «Ion Creangă»*, în *C*, Iași, an. VIII, nr. 41, 1973, p. 13; Id., *Considerații preliminare privind promovarea cîntecului popular în revista de folclor «Ion Creangă»*, în *Cîntecul popular românesc*, Studii de folclor, III, CCES al jud. Dolj, Craiova, 1975, p. 149—162.

PAPAHAGI Tache
Alte op.: *Mic dicționar folcloric, Spicuiri folclorice și etnografice comparate*, Ed. îngr. și st. intr. de Valeriu Rusu, Buc., Minerva, 1979.
Bibl. ref.: Nicolae Bot, *Tache Papahagi*, în *AMET*, Cluj-Napoca, IX, 1977, p. 415—417; A. Fochi, *Profesorul Tache Papahagi*, în *REF*, Buc., tom. 22, nr. 2, 1977, p. 233—235.

POMPILIU Miron
Bibl. ref.: Virgil Florea, *Miron Pompiliu: «Literatură și limbă populară, Versuri originale și tălmăciri»*, în *S*, Cluj, an. XIX, nr. 2, febr. 1968, p. 98—99.

POP-RETEGANUL Ion
Bibl. ref.: Mircea Popa, *Contribuții noi la biografia lui Ion Pop-Reteganul*, în *FL*, Tim., vol. II, 1968, p. 469—479.

PUȘCARIU Sextil
Bibl. ref.: Ilie Dan, *Bibliografia Sextil Pușcariu*, în *AUI*, 14, fasc. 2, 1968, p. 209—239.

RÎPĂ Isidor
Bibl. ref.: Ovidiu Papadima, *Cîntece din Țara Oașului*, Culese de ~, în *SCILF*, Buc., an. IX, nr. 4, 1960, p. 779—780.

RUSU-CÎMPEANU Simeon
Bibl. ref.: Valeriu Nițu, *Simeon Rusu*, în *Profiluri mureșene*, Tg. Mureș, CCES al jud. Mureș, vol. II, 1973, p. 201—210.

RUXĂNDOIU Pavel
Alte op.: *Miorița*, în *Lb. lit.*, Buc., 1972, nr. 3, p. 425—435.

SAVIN Petru Gh.
Alte op.: *Snoave din popor*, Buc., Tip. România nouă — Theodor I. Voinea, col. BPP, nr. 30, Din publ. Casei școalelor, 1924, 104 p.

Scanned with OKEN Scanner

SLAVICI Ioan
Bibl. ref.: Magdalena Popescu, *Slavici*, Buc., Cartea românească, 1978, p. 475—492.

ȘĂINEANU Lazăr
Bibl. ref.: Lazăr Șăineanu, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, Ed. îngr. de Ruxandra Niculescu, Pref. de Ovidiu Birlea, Buc., Minerva, 1978, XXVIII + 769 p.; Ovidiu Papadima, *Un eveniment editorial*, în *Săptămîna*, Buc., serie nouă, nr. 426, 2 febr. 1979, p. 1, 7; Ioan Șerb, *O operă fundamentală a culturii românești*, în *Scînteia*, Buc., an. XLVIII, nr. 11 342, 8 febr. 1979, p. 4; *Trib.*, Cluj-Napoca, an. XXIII, nr. 12(1161), 22 mart. 1979, nr. închinat ed. din 1978 a *Basmelor române*. Colab. Constantin Noica, Ruxandra Niculescu, Dumitru Pop*, Nicolae Bot*, Ion Taloș*, József Faragó*, Ion Cuceu*, Ion Șeuleanu*, I. Mării ș.a.

ȘERB Ioan
Bibl. ref.: Pompiliu Marcea, *«Frumosul românesc în concepția și viziunea poporului»*, în *Scînteia*, Buc., an. XLVII, nr. 11 015, 19 ian. 1978, p. 4; G. Muntean, *Frumosul românesc*, în *RL*, Buc., an. XI, nr. 14, 6 apr. 1978, p. 9; Gh. Stroia, *«Frumosul» gîndit de popor*, în *Cont.*, Buc., nr. 16(1641), 21 apr. 1978, p. 10; Eugen Simion, *Fenomenul românesc*, în *Luc.*, Buc., an. XXI, nr. 16(834), 22 apr. 1978, p. 8; Pop Simion, *Frumosul românesc*, în *România liberă*, Buc., an. XXXVI, nr. 10 498, 27 iul. 1978, p. 1, 2.

ȘOIT Ana
Șc. pr. la Ocna Mureș, jud. Alba (1932—1938); st. gimn. la Ocna Mureș (1939—1943) și st. l., în particular, la Blaj (1943—1945). Reporter la z. *Zori noi* din Deva (1945—1946); red. la z. *Steaua roșie* din Alba Iulia (1939—1950).

TALOȘ Ion
Alte op.: Vasile Pop, *Pe Mureș și pe Cîmpie*, Clg. de folc. poetic-muzical din jud. Mureș, Cuvînt înainte de ~, Tg. Mureș, CCES al jud. Mureș, 1978, 347 p.

TUȚESCU Șt. St.
Bibl. ref.: Ileana Pleș, *Prima revistă olteană de folclor «Ghilușul»*, în *Philologica*, Craiova, an. II, 1972, p. 179—183.

ȚAPU Christea N.
Bibl. ref.: Gheorghe I. Neagu, *Christea N. Țapu*, în *REF*, Buc., tom. 23, nr. 2, 1978, p. 209—229.

UGLIȘ-DELAPECICA Petre
Alte op.: *Isprăvile lui Pipăruș*, Ed. il. de Nicolae Hilohi, Tim., Facla, 1975, 128 p.

Scanned with OKEN Scanner

URECHIA V.A.
Bibl. ref.: Vistian Goia, *V. A. Urechia*, Buc., Minerva, 1979.

VRABIE Gh.
Alte op.: *Retorica folclorului (Poezia)*, Buc., Minerva, 1978, 318 p.

VULCAN Iosif
Bibl. ref.: Gh. Pavelescu, *Contribuția revistei «Familia» la cunoașterea și valorificarea patrimoniului nostru popular*, în *Lb. lit.*, Buc., vol. 14, 1967, p. 179—191; Al. Crișan, *Folclorul la revista «Familia»*, în *FL*, Tim., vol. III, 1972, p. 61—90. (I.D.)

Scanned with OKEN Scanner

Tehnoredactor: CONSTANTIN IORDACHE

Coli de tipar: 31,50. Tirajul: 11 000. Bun de tipar: 19.06.1979.

Tiparul executat sub comanda nr. 2496 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner

Dicționarul FOLCLORIȘTILOR

Dicționarul folcloriștilor – Folclorul literar românesc este omagiul de recunoștință adus celor puțin cunoscuți care au cules folclorul neamului lor, tăcuți și probi, fără paradă și fără gînduri la recompense și recunoașteri oficiale, cei mai adesea trăgînd din obolul lor, cu unica satisfacție că s-au străduit să-și îndeplinească datoria de cărturari.

Scanned with OKEN Scanner